FRANCKESCHE STIFTUNGEN

Alte Drucke

F. IOAN. DVNS || SCOTI, || ORDINIS MINORVM, || THEOLOGORVM OMNIVM || EMINENTISSIMI, || Atque Academiæ subtilium Antesignani, || Quæstiones ...

Duns Scotus, Johannes

Venetiis, 1580

Nutzungsbedingungen
Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.
Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.
Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use
All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downladed and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.
Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.
For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150333

Visual Library

6-3. Helvg.

F. IOAN. DVNS SCOTI,

ORDINIS MINORVM, THEOLOGORVM OMNIVM EMINENTISSIMI,

Atque Academiæ subtilium Antesignani,

Quæstiones Quolibetales ex quatuor Voluminibus scripti Oxonienſis Super Sententias.

A R. P. SALVATORE BARTOLVCIO de Assisio, eiusdem instituti, artium, & sacræ Theologiæ Doctore, doctrinæq; Scoticæ dilucidatore, fidelissime recognitæ, collationeq; multorum exemplarium, summo labore emendatiores, correctioresq. nunc redditæ; Nec non variarum lectionum, atque obseruationum dote locupletatæ, ornatæ, & illustratæ.

Cum compendio Quolibetorum, & Syllabo rerum memorabilium.

VENETIIS, *Apud Hæredes Melchioris Sessæ.*
M D LXXX.

MO

ILLVSTR. VIRO

IOAN. MICHAELIO,

PATRITIO VENETO,

Equiti Clariſs. Diui Marci

Procuratori digniſs.

PATAVINI GYMNASII

IIIVIRO PROVIDENTISSIMO,

Atque omnium ſtudioſorum

Tutori acerrimo,

F. Saluator Bartol. Aſſiſias conuentualis Franciſcanus S. P. D.

CVM *decem abhinc annos (ſplendidiſſime eques) Gymnaſiarchia Patauina Academiæ, (quam noſtrates Regentiam vocant) in ædibus Diui Antonij, mihi delata fuiſſet; auditores, qui, eo tempore, grauioribus ſacræ Theologiæ ſtudijs, accurate operam nauabant,*

vno ore efflagitarunt atque maximopere obsecrarunt; vt quæstiones quolibetales Ioannis Duns Scoti, Doctoris subtilis, cuius doctrinæ addicta est vniuersa religio Franciscana, in eorum gratiam interpretandas mihi assumerem; in quas (vt eruditioribus, & subtilioribus manifestissime patet) Doctor succum in quatuor sententiarum voluminibus sparsim diffusum, tanquàm in vasculum, vndique odoribus redundans, & super effluens, contulit, atque contraxit. Ego vero, vt eorum efflagitationibus, ac obsecrationibus, cumulatissime satisfacerem (quorum causa multo plura cupiebam) pro viribus id præstiti. Cum autē inter legendum, plurima mihi sese offerrent loca, non paucis obstructa difficultatibus, explicationes interpretum perquisiui, easque accuratissime, atq; diligentissime animo lustraui; vt interiorem, & sinceriorē Doctoris sensum eruerem: eiusq; mentem ad viuum penetrarem. Verū cum animaduerterem interpre

tes

tes egere interprete, adhibui ego quibusdam in locis abstrusioribus, & recondutioribus, animaduersiones quasdam meas, quasi digito indicantes locos, in quibus de eisdem rebus agitur, qui non parum luminis afferunt, ad planius intelligendum, & plenius percipiendum speculationes à Doctore in huiusmodi quæstionibus habitas. Addidi præterea syllabum, in quem contracta sunt omnia insigniora, atque memoratu digniora; non eo quidem animo, & consilio, vt ederem; Sed vt apud me custodirem, & vt meorum duntaxat studiorum memoriæ consulerem. Verum postea, cum superioribus annis. CIↃ. IↃ. LXXVIII. florentissimi Gymnasij magnæ domus, amplissimæ vrbis Venetiarum, præfectus creatus fuissem, (cui etiã ante annos xiiij. præfuerã) publicumq. legendi, disputandi, & interpretandi onus eodem in loco mihi fuisset impositum; rursus illas eas sdem, quæstiones, discipulis id non solum exoptantibus, sed etiam quotidie poscenti-

bus explanare coactus fui, quas cum minime absoluere potuissem, auditores, qui illas manu scriptas seruauerãt, (qua erant in me voluntatis propensione) certatim, vt correctiores, emendatioresq; redderem, cohortati sunt, & vt in studiosorum commodum, in apertum, lucemq; proferrem, summis precibus rogarũt, ac prope impulerunt. Nam, cum eas currenti calamo ex ore excepissent, ob celeritatem scribendi, compluribus (vt asserebant) scaturiebant mendis: eorum voluntati diutius obsistere, idq; eis denegare, tum ob maximam probitatem, tum ob singularem, quem in me prefetulerunt, amorem, honestũ mihi visum non fuit: præsertim, cum optime cognoscerem, eos maxima huiusmodi animaduersiones habẽdi, ardere cupiditate, & opus esse nimis arduũ, atq; difficile, si tot manuscripta exẽplaria promulgare voluissem. Iccirco Archetypum meum Typographo dedi, & illico formis subijciendum curaui: vt hac ratione quamprimum fieri posset, honestæ amico-

amicorum petitioni, & desiderio satis facerẽ. Horũ itaq; cohortatione, ac impulsu, ad edendum excitatus, sub splendidissima ac faustissima tui nominis tutela, emittendum, tibiq; potissimum dicandum censui: cui me totum, propter tuam propensam in me voluntatem, (quę multis argumẽtis mihi plane est cognita, & perspecta) iampridem tradidi, atq; deuoui: vt quando in maiore non possum, hac vna certe in re, ego gratus cognoscerer, ac simul summum meum erga te amorem, ac singularem obseruantiam, omnibus testatam relinquerem. Nam si alia ratione, parem tibi gratiam referre minus possum, beneuolentiam saltem erga me tuam, exigua hac grati animi testificatione, prosequar. Etenim, vbi primum præclarus vir, qui Patauij eam philosophiæ partem, quæ diuinas mentes, ac rerum oũm causas priores, & altissimas inuestigat, non sine maximi nominis laude, & existimatione profitebatur, à vita discessit: confestim in eius locum me sufficiendũ existimasti. Nec.n.

te latebat me ingenuarum artium studia coluisse, ac in celeberrimis Italiæ vrbibus & nobilissimis gymnasiis, publice docendo & disserendo, viginti prope iam annos, consumpsisse. Nam, cum egressus ab vrbe vestra, tanquàm ex alto, & turbulento mari, patauium, veluti in portum ab omni tumultu liberum, relaxandi animi gratia te recepisses: huius rei locupletissimum testimonium tribuerat Melchior Guilandinus, vir maximarum rerum cognitione apprime instructus, & propter eximiã virtutem atque admirabilem eruditionem, omni honore, præconio, & obseruantia dignus. Is enim mihi in clientelam tuam primus aditum patefecit: siquidem cum officij gratia, domi te conuenisset, atque interloquendum (vt fit) in sermonem de metaphysico Franciscano deligendo incidisses memoriaque teneret vir humanissimus, sæpius audiuisse, cupere me in scholis patauinis, tanquam in arena mearum virium periculum facere in interpretandis libris

Ari-

Aristotelis, qui de prima philosophia inscribuntur: adeo de me præclare, & Honorifice tecum locutus est, vt me illi tantũ debere putem, quãtum mihi semper exoptatissimũ ante fuit in tuam fidem, & clientelam venire, optatiusq; nunc est in ea permanere. Quam ob rem ex eo tempore libentissimo animo mei patrocinium suscepisti, meque collegis tuis, viris omni laudum genere dignissimis, studiosissime commendasti, & autoritatis tuæ pondere plurimorum animos ad me amandum commouisti. Cum enim ab ineunte ætate optimas artes excolueris, illarum studiosos humanissime vbique locorum semper fouisti, assidueque promouere, ac de illis benemereri studes. Cuius rei illud est apertissimum, & certissimum indicium, quod pene puer probitatis, & ingenij mirifica quadam indole, omnium gratiam inisti, nobiliũque animos tibi conciliasti, ac deuinxisti. Hinc florentibus annis, & maturiori ætate, plurimas legationes insignes ac Honorificas summa cum laude

de obiuisti. Cum bis, ad sereniſſimum Maſſimilianum Bohemiæ Regem optimum, & ad Mariam præstantiſſimam Reginam, Caroli V. Filiam, eius vxorem, in eorum reditu ex Hiſpanijs, orator deſignatus fueris.

Quater in Germaniam, ad Ferdinandum, Maſſimilianum. II. Iuniorem, & Rodulphum Auſtriacos, maximos, & Auguſtiſſimos Romanorũ Imperatores: ubi totos decem annos, magna cum gloria, & tui nominis celebritate, permanſisti. Quinquies in gal liam, primùm ad Henricum. II. Chriſtianiſſimum Regem: Inde ad eius filios, ſummos Reges, Franciſcum. II. Carolum. IX. ad quem (ſpretis periculis, & æſtibus, qui tunc maximi erant) citatis equis (ita Iubẽte ſenatu) aduolaſti, & ad Henricum. III. Gal liæ, & Poloniæ, Regem Ampliſſimum.

Semel in Britanniam, ad inuictiſſimum Philippum, Indiarũ, Hiſpaniarumque Regem Catholicum, & ad Mariam Reginam, eius vxorem, Henrici. VIII. Anglorum

Regis

Regis filiam, firmissimos, constantissimosque Reip. Christianæ propugnatores. Semel in Belgicam, Ad excellentissimum Franciscum Valesium, Ducem Alansonium, Henrici. III. Regis Christianissimi, fratrem Germanum, ad quem pariter (ita exigente rei ponderе, & magnitudine) cursim te contulisti. Semel in Hetruriam, solemnitatis nuptiarum causa, ad potentissimum magnum Ducem Franciscum Mediceum, & ad fortunatissimam Blancam Cappelliam Venetam, eius coniugem, quibus non minus charus fuisti. quàm illis, unde orator mittebaris. Quibus quidem in muneribus obeundis quàm præclare & egregie te gesseris, qua erga omnes benignitate fueris, qua comitate, ac affabilitate, quàm officiosus, quàm humanus, quàm gratus, quàm cunctis iucundus, quàm procul ab omni ambitione, cui non est exploratum? Hæc sunt ornamenta, quibus legationes tuas illustrasti. Hæc, quib. meruisti à principibus, & Clarissimis Viris amari: at

que

dibus, & ampliſſimis. Honoribus perſeue-
que ob id vniuerſi immuneris te efferunt lau-
rantur. Tu enim proprijs, ac peculiaribus qui
buſdam virtutibus, latiſſimum tibimet ad ſu-
premam ſenatorum dignitatem iter aperui-
ſti. Tu animo, menteque concepiſti, vnum-
quemque patriæ plus debere, quàm ſibi, longe
que illius ſalutem, bona, fortunas, omnia de-
nique commoda, tuis anteponenda fore exi-
ſtimaſti: Hinc labores, quàmuis maximos,
ſubire non dubitaſti, quos tamen pro patria
decoranda, leues putaſti. Neque hic ſilentio
præterire poſſum Honorificentiſſimam lega-
tionem, apud Cæſarem, ad quẽ (ſummo om-
nium aſſenſu & approbatione) electus fuiſti,
pro dirimendis tuo iudicio, ac penitus ſedan-
dis, tua prudentia, controuerſijs, quæ de fi-
niũ agrorum terminis ſuperiori tempore in-
ter domum auſtriacam & Remp. Venetam
fuerunt ſubortæ, & pro animis ob hanc rem
diſcrepantibus, iungendis, firmius copulan-
dis, & amicius reconciliandis. Nouit enim

vni-

vniuersus senatus tuam admirabilem in rebus gerendis vigilantiam & animi magnitudinem promptitudinem, facundiam, & consilij pondus, magnorum & illustrium virorum tibi tua virtute conciliatam familiaritatem, prudentiam & dexteritatem insignem, in maximis negotijs dijudicandis, non mediocri cum humanitate coniunctam. Accedit ad hæc nobilitas generis, quæ in te relucet, Senatoria dignitas, quæ in te eminet, cognitio scientiarum exquisita, quæ in te conspicitur. Proinde, nemini mirum videri debet, si te procuratorem Diui Marci, omnium bonorum voces, priusquàm senatorum suffragia, designarunt. At quò progredior? Equidem si omnes tuas virtutes, non adumbratas, sed omnibus numeris absolutas, & actiones egregias in Republica longe omnium præclarissima, atque (vt ita dicam) in hoc terrarum orbis miraculo, verbis exprimere vellem, nihil amplius agerem, quàm si vnius riuuli angustijs immensum mare propemodum restringere tenta-

ta-

tarem. Nam singulis diebus, singulis horis, singuliſque momentis, prudenter, & ſapienter agendo, & maiora, magisque illuſtria opera faciendo, facultatem dicendi omnibus præcludis. Quamobrem, hic finem imponam, ſi prius illud vnum, etiam atque etiam te rogauero, vt has meas lucubrationes, firmiſſimę tutelæ tuæ commendatas, eo animo accipias, quo gratiſſimo, & paratiſſimo, ad te affero, & me in eorum numerum recipere ne graueris, qui te, & amant, & obſeruant. Deus Opt. Max. tibi omnia ſecundet, atque fortunet. Dat. Venetijs. Idibus ſeptembr. CIↃ IↃ LXXX.

IN QVOLIBETA IOAN. DVNS SCOTI. CARMEN.

Quolibet hoc magni Scotus monumenta tonantis
Præstitit: en lector stemma nitoris habes.
Quatuor inuenies comprehensa volumina miro.
Ingenio: poteris flore replere sinus.

SYLLABVS
SVPER QVOLIBETA
IOANNIS DVNS
SCOTI,

DOCTORIS SVBTILIS, COMPLEctens omnes materias, definitiones, distinctiones, Axiomata, enunciationes insigniores, propositiones Theologicas, atque Peripateticas, à Doctore pertractatas, in gratiam atque commodum studiosorum doctrinę Scoticæ in hunc ordinem redactus.

Et animaduerte studiose Lector, quod primus numerus indicat quæstionem, secundus paginam, tertius columnas.

Materierum.

ACTVS naturalis, & actus dilectionis meritorię vtrũ sint actus eiusdẽ speciei. quæst. 17. pag. 246. col. 1.

Actus exterior, an addat aliquid boniratis, vel malitiæ ad actũ interiorem. q. 13. p. 253. c. 2.

Actus cognoscendi, & appetendi. nunquid sint essentialiter absoluti, vel essentialiter relatiui, q. 13. p. 179. c. 1.

Actus voluntatis, & ipsorũ ordo pertractantur. q. 19. p. 267.

Anima quid cognoscat naturaliter, & secundum quas potẽtias, & qualiter fundet imaginẽ trinitatis, & quæ pertineãt ad memoriam, & an solus intellectus agens, vel etiam possibilis sit actiuus intellectionis, & cuius obiecti naturaliter, & quare non cognoscit seipsam, per essentiam suam, pertractatur. q. 15. p. 217.

Anima rationalis relicta suę naturali perfectioni, nunquid possit cognoscere trinitatem personarum in diuinis. qõ. 14. p. 198. c. 2.

Diffinitionum.

Actus vltimus est cui non aduenit alius actus, dans esse simpliciter. q. 9. p. 148. c. 1.

Auersio actualis à fine vltimo est actualis nolitio illius finis. q. 18. p. 261. c. 2.

Auersio virtualis est acceptatio aliqua voluntatis in compossibilis volitionis finis saltem efficaci, vel consecutioni finis. ibid.

Distinctionum.

Actus intellectus prima operatione eius est duplex, quidã est rei existentis vt existentis, & quidam est rei indifferenter se habentis ad existentiã, & non existentiam. q. 6. p. 86. c. 1. & 13. p. 183. c. 1.

Actus dilectionis naturalis potest intelligi dupliciter vno modo, quia sit elicitus à voluntate secundum naturalem inclinationem, alio modo qa non est actus supernaturalis, quia volũtas actu naturali potest habere, licet non sit secũdum naturalem inclinationẽ q.17.p.246.c.2.

Agens secundum speciale iudicium est duobus modis.q.18 p 255.c.2

Aliquid esse commune tribus potest esse dupliciter vel cõmunitate reali, vel communitate rationis.q. 10 p.162.c.1

Aliquid potest dici ratio duob. modis.q.3 p.43 c.2

Aliquid potest esse ratio dependentiæ dupliciter. q.19 pag. 282.c.1

Animam posse cognoscere aliquod obiectum potest intelligi duobus modis vno modo in recipiendo notitiam, alio modo in attingendo illud. q.14.p.190.c.1

Auersio à fine est triplex quædã est actualis nolitio finis, quædam est non formalis, sed virtualis, quædã vero est largiori modo quacunque malitia separatus a fine efficaciter volendo vel consequendo. q.18 pag.265.c.2

Enuncia. insigniorum.

Actus operatiuus non habet terminum productum, sed est vltimus terminus. q. 1. p. 17. c.2.

Actus productiuus semper est alicuius termini per se, qui accipit esse per ipsum.ibidem

Ad formam absolutam nouam potest esse per se mutatio. q. 13.p. 182.c.1

Agens actione de genere actionis nunquam est simpliciter perfectius per illam, immo ex perfectione sua complete agit communicando alteri perfectionem.q.13.p 192. c.2

Agens omnino immutabile nõ pot immediate causare, aliquod nouũ alterius rationis nulla posita diuersitate ĩ medijs causis actiuis vel receptiuis.q.21.p.310.c.1

Propo. Theologicarum.

Actio naturalis in eodem præcedit actionem non naturalem, quomodo sit vera propositio, q.14 p 208.c.1

Aer non est factus lucidus à Sole, sed fit lucidus. Aug. 11 super Gen. cap. 19. quomodo intelligitur, q.12 p 173.c.2

Alix prædicationes in diuinis quasi rem monstrant, aliæ vero quasi circunstantiam rei. Boetius.j.de trinitate cap. 10 quomodo intelligitur, q. 3. p. 40.c. 1

Anima separata dicitur imperfecta in essendo, quomodo intelligitur.q 9 p.148.c.2

Apud deum non est impossibile oẽ verbum. Luc. 1. quomodo intelligitur, q.10.p 158. c 1

Propositionum peripateticarum.

Absoluta distinguuntur per intrinseca quomodo intelligitur.q 13.p.195.c.1

Acquirere cognitionẽ in principio non est generatio, neq; altera-

alteratio, homo enim fit sapiens, & intelligens, quando anima eius quiescit, & firmatur. 7. physi. tex. co 20. quomodo intelligitur. q. 13. pag. 188. c. 2

Actio est tantum suppositi, & actiões sũt circa singularia. 1. meta. in prohemio, quomodo sint propositiones veræ, q. 4. p. 66. c. 1

Actus est formalis similitudo obiecti, & actualior quam species, quomodo intelligitur, q. 14 p 202. c 1

Actus illi differunt specie, q eliciunt a principiis differentibus specie, quomodo intelligitur. q. 18. pag. 252 c. 2

Ad relationem non est motus. Arist. 5. phys. test. co. 10. quomodo intelligitur. q. 11. pag. 169. c. 1

Agens immutabile non potest causare aliquid nouum immediate alterius ratiõis, quomodo sit verum. q. 21. p. 309. c. 2

Agere non solum præsupponit esse sed potens agere, quomodo intelligitur. q. 4. p. 66. c. 2. & 67. c. 1

Aliqua dicuntur ad aliquid secũdum genus, vt medicina est eorum quæ sunt ad aliquid, quia ipsius genus pura scientia videtur esse eorum quæ sũt ad aliquid. 5. met. tex. co. 20. & cap. de qualitate. quomodo intellig. q. 13. p. 198. c. 1

Anima per se intelligit, & operatur operatione immanente, quomodo intelligitur. q 9. p. 146 c. 2

Anima speculat quod quid est in fantasmatibus, & fantasmata se habent ad intellectum, sicut sensibilia ad sensum, & nihil intelligit anima sine fantasmate 3. de anima. tex. co. 11. & 39. quomodo intelligitur. ibidem.

Ars vniuersalis est speculativa, & particularis est practica, quomodo intelligitur. q. 8. p. 131. c. 1

B

Materierum.

Bonitas actus naturalis, & actus moralis, quid sit, & qualiter accipiatur, & à qua causa, & qualiter sit meritorius, & quibus circunstantijs requisitis moderentur. q. 18. p. 253. c. 2

Diffinitionum.

Bonitas moralis actus est integritas omnium eorum, quæ recta ratio operantis iudicat debere ipsi actui, conuenire, vel ipsi agenti in suo actu cõuenire q. 18. p. 154. c. 1

Distinctionum.

Bene fortunatus vniuersaliter potest intelligi duobus modis, q. 21. p. 305. c. 1

Bona fortuna potest accipi dupliciter. q 21. p 304 c 1

Bona fortuna secundum effectum potest dupliciter intelligi, vel per se, vel per accidens. q. 21. p. 304. c. 2

Enuncia. insigniorum.

Bonitas essentialis qua vna species est melior alia non est res addita essentiæ. q. 6. p 88 c. 2

Propos. Theologicarum.

Beati omnes esse volumus, qd semper est verum, siue de beatitudine actu cogitemus, siue non. Aug. 13. de trini. ca. 4. & 8. quomodo intelligitur. q. 13. p. 180. c. 1

Bonum est, ex vna, & tota causa, malum autem ex particularibus defectibus. Dionys. de diuinis nominibus. par. 4. qualiter intelligitur. q. 18. p 257. c. 1.

Bonum spirituale proportionatur spiritui, & spiritus est vbique totus, & non per partem communicatur quomodo in tellig. q. 20. p. 288. c. 1

Prop. peripateticarum.

Bona fortuna proprie est illorũ, quæ sunt in potestate nostra, sicut & absolute fortuna. phy. in libell. de bona fortuna, quomodo intelligitur. q. 21. p. 304. c. 2

C

Materierum.

CReatio qualiter, & à quo fiat, & ad quem terminum terminetur, & nunquid simul aliquid possit dici creari, & conseruari, & nunquid aliquid creari possit, & non cõseruari post instãs creationis pertractatur, q. 12. p. 171

Cognitio intuitiua, & abstractiua, qualiter ponenda sit in anima. q. 13. p. 184. c. 1

Cognitio intellectus siue intuitiua, siue abstractiua, quam entitatem habeat absolutam vel respectiuam, & qualiter obiectũ requirant, & quã habeat ad ipsã relationẽ, & qualiter mensuretur ab obiecto, q. 13. pag. 179. per totã quæs.

Conuersio accidentium præcipue quantitatis in eucharistia quid sit, & qualiter fieri possit in aliquid præexistens, & à quo, & vtrum sit annihilatio pertractatur 10. q. p. 150

Corpus Christi qualiter possit esse in pluribus locis per diuinam potentiam sine cõtradictione. vide. q 11. p. 163.

Corpus qualiter se habeat ad locum, siue in communi, siue in particulari, & vtrum possit esse sine loco qualitercunque sumantur corpus, & locus pertractatur. q. 11. p. 163. p totã

Diffinitionum.

Cognitio perfecta obiecti est illa, qua obiectum attingit sub perfecta ratione suæ cognoscibilitatis, & distincta. q. 14. p. 199. c. 2

Cognitio imperfecta est illa qua obiectum per accidens attingitur vel tãtum in aliquo cõceptu communi, & confuso. ibidem.

Cognitio districta immediata est qua obiectum non mediãte alio obiecto intelligitur p quod vel in quo intelligatur, ita quod hic excludit mediũ cognitum, nõ autem mediũ cognoscendi. ibidem.

Continuum est illud cuius motus est vnus secundum se, q. 20. p. 289. c. 1

Distinctionum.

Causa actiua diuiditur in naturam, & propositum. q. 16. p. 243. c. 1

Causæ

Causæ concurrentes ad eũdem effectum tripliciter cõcurrũt q.15.p.222.c.1
Cognitio obiecti est duplex q̃dam est perfecta, quędam im perfecta q.14.p.199.c.2
Conuersione fieri in præexistẽs põt intelligi duobus modis vno modo in id quod aliquã do fuit, & nõ manet alio mo do in id quod fuit, & modo manet.q.10.p.155.c.2
Communicabile dupliciter dici tur.q.19.p.281.c.1
Communicabile alicui tanquã principium essendi potest in telligi dupliciter. ibid.

Axiomatum.

Cuicunque repugnat esse par tem, vel excedi realiter ab ali quo, ei repugnat esse finitum q.5.p.68.c.2

Enuntia. insigniorum.

Causa effectiua quanto est supe rior, tanto est perfectior in causalitate.q.7.p.116.c.2
Cõparatio alicuius ad alterum præsupponit entitatem secun dum se.q.3. pag.44.c.1
Communicatio perfectissima non est nisi perfectissimi ter mini communicabilis, & in magnitudine perfectissima se cundum quam omnino sit æquale productum producen ti.q.6.p.99.c.1
Conceptus distinctissimus subie cti theologiæ, quod est deus, potest haberi citra cognitio nem intuitiuam, & ille conce ptus virtualiter & euidenter continet omnes veritates de illo subiecto necessarias. q.7. p.106.c.2.
Cognitio distinctissima præuia actui scientiæ, siue cõceptus maxime euidẽter ĩcludẽs ve ritates principiorum, & con clusionũ, qui potest haberi citra visionem claram, siue co gnitionem intuitiuam alicu ius obiecti sufficit ad haben dum scientiam de tali obie cto.q.7.p.105.c.2
Contingentia in agendo reduci tur ad primum non naturali ter, sed libere actiuum. q.16. p.240.c.1
Coordinatio scientiæ propter quid non est possibilis intel lectui, nisi habenti conceptũ de subiecto virtualiter, & eui denter includẽtem totam il lam coordinationem.q.7.p. 107.c.2
Contradictio simpliciter non est alicuius ad prius per hoc quod illud habet contradi ctionem ad posterius natura. q.2.p.26.c.1
Contradictorium cum contradictorio, nunquam constituit vnum intelligibile, neq; sicut obiectum cum obiecto, neq; sicut modus cum obiecto.q.3.p.39.c.1
Cuicunque non repugnat infinitas intensiua, illud non est summe perfectum, nisi sit in finitum.q.6.p.88.c.1
Cuicunque non repugnat esse idem essentialiter alicui sub stantiæ, illud non conuenit ve rissime illi substantiæ, nisi cõ ueniat sibi essentialiter. q.1. p.9.c.1

Prop. Theologicarum.

Creatura nulla esse potest, nisi per ipsum, per quod omnia facta sunt. scilicet verbum.

Aug. 83.q.9.46. quomodo intelligitur.q.8.p.134.c.2
Cognitio naturalis de Deo, & cognitio fidei infusæ sunt actus differentes specie, quod sit propositio falsa.q.17.pag.250.c.2
Constitutiuum personę dat esse subsistere Aug.7. de trini. c.6.quomodo intelligitur. q.4.p.61.c.2

Propos. peripateticarum.

Causa actiua diuidit in naturã & propositum. 2.physic.49. quomodo intelligitur, q.16. p.243. c.1
Causatum est de se non ens, & est de se possibile. Auic.8. metaph.ca.4. quomodo intelligitur.q.7 pag.125.c.1
Cœlum est in loco per centrũ. Auer.4. phys.c.43.quomodo intelligitur.q.11.p.165.c.1
Celum est mobile adequatum intelligẽtiæ. 2. cœli. tex.co. 71.quomodo intelligitur. q.20.p.289.c.2
Contradictoria referuntur ad idem nunc non solum in ordine durationis, sed etiam naturæ, & originis, quomodo intelligitur.q.4.p.55.c.2
Cuius est usus hoc est, uisibile, visibile est color, hoc autẽ secundum se est visibile, secũdum seipsum autem non ratione, sed quoniam in seipso habet causam esse visibile. Arist.2. de anima tex. co.66. quomodo intelligitur.q.8.p. 133. c.1
Cum intellectus singula fiat, vt sciens dicitur qui secundum actum, hoc autem cõfestim accidit, cum possit operari p seipsum.3. de anima text co. 8.quomodo intelligitur.q.15 p.219.c.2.

D

Materierum.

Demonstratio quia & propter quid, quid sit, & qualiter fiat, & de quibus,q. 7. p. 102 c.2
Deum esse omnipotentem nunquid naturali ratione possit probari & necessaria, pertractatur.q.7 per totam.
Deus nunquid sit infiniti vigoris secundum etiam philosophum.q 7 p.117.c.1
Deus vtrum possit facere angelum informare materiã pertractatur.q.9. per totam.
Deus an possit species in eucharistia conuertere in aliquod præexistens. pertractatur. q. 10 per totam.
Deus an possit facere, quod manente corpore, & loco corpus non habeat, vbi in loco. q.11.p.163.c.2

Diffinitionum.

Dependentia naturæ ad verbũ est dependentia naturæ vt cõicabilis ad personam propriam alterius naturæ, vt terminantem eius dependentiam.q.19.p.281.c.1

Distinctionum.

Demonstratio est duplex quædam quia, & quædam propter quid.q 7 p.102. c.2
Dependentia essentialis est duplex quædam ex vtroque extremo, & quædam ex altero, puta fundamento. ibidem.

De-

Dependentia potest dupliciter accipi. s. formaliter & materialiter, & hoc dupliciter vel in eodem ordine, vel in alio. q. 19. p. 270. c. 2

Enuncia. insignium.

Dependentia, vel est formaliter imperfectio, vel oino habet imperfectionem annexam. q. 19. p. 269. c. 1

Propos. Theolog.

Deus est existentia increcũscripta, & est æuum cuorũ. Dionys. de Diuinis nominibus cap. 5. quomodo intelligitur. q. 6. p. 91. c. 2

Deus est respectu cuius omnis natura creata est quasi accidẽs, quomodo intelligitur. q. 19 p. 274. c. 1

Diximus mentem noscere semetipsam, nihil enim tam nouit mẽs, quam illud quod sibi præsto est, nec menti magis quicquam præsto est, quã ipsa sibi. August. 14 de trini. cap 4. & 9 quomodo intelligitur. q. 14. p. 213. c. 1

Propos. peripat.

Delectatio non est motio, quia omniũ motionum est ,ppria velocitas, & tarditas, vel in se, vel in comparatione ad aliud 10. Ethic. cap. 2. quomodo intelligitur. q. 13. p. 195. c. 1

Deus est causa euentus fortuiti, & impetus Arist. in libello de bona fortuna quomodo sit verum. q. 21. p 309, c. 1

Duo corpora non possunt esse simul. 4. Phys. tex. cõ. 76. qũo intelligitur. quæst. 10. p. 159. col. 1

E

Materierum.

EQualitas qualiter sit in entibus & in quo fundamento. pertractatur. quæst. 6. pag. 83 per totam.

Equalitas in diuinis nũquid sit relatio realis ibid.

Essentia diuina vtrum moueat intellectum diuinum, & qualiter, & quæ motio sit prior naturalis aut libera, & ad quem terminum, & cuius obiecti primarii sit, vel secũdarii. q. 14. p. 208. c. 1

Essentialia in diuinis nunquid sint ĩmediatiora essentię diuinæ, quam notionalia pertractatur. q. 1.

Essentiale quid sit, & notionale, & qualiter sint in essentia, & quot modis accipiantur. ibi.

Diffinitionum.

Ens infinitum est quod excedit quodcunque ens finitum nõ secundum aliquam determinatam proportionem, sed vltra oẽm proportionem determinatam, vel determinabilẽ. q 5. p. 69. c. 2

Aeternitas est interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio. q. 6. p. 90. c. 2

Distinctionum.

Effectum præexigere aliquid in ratione causæ potest esse dupliciter. q. 8. p. 135. c. 1

Ens per se potest intelligi tripliciter. q. 9. p 140. c. 2

Essentia est res ad alterum põt intelligi dupliciter, vel formaliter, vel per identitatem. q. 3. p. 45, c. 2

Essentiale dupliciter dicitur se-

cundum Theologos, quoddã est ad intra, quoddam est ad extra. q.1.p.5.c.2

Esse potest intelligi dupliciter. q.9.p.148.c.1.

Essentiale dupliciter dicitur, vno modo secundum philosophos, alio modo secũdũ Theologos. q.1.p.4.c.2

Enuncia. insigniorum.

Eadẽ essentia numero non põt esse magna pluribus magnitudinibus eiusdem speciei, vel rationis. q.6.p.89.c.2

Effectus æquiuocus non potest excedere in perfectione causam æquiuocam, sed necessario deficit ab ea. quæst. 15. p.219.c.1

Propositionum Theolog.

Eiusdem obiecti primi accepti secundum totam suam indifferentiam ad potentiam, quã primo respicit, acceptam secundum totam indifferentiã est idem modus se habẽdi in mouẽdo .s. naturaliter, vel nõ naturaliter, quomodo intelligi. q.14.p.208.c.2

Essentia diuina est principium formale, & terminus formalis vtriusque productionis, qũo intelligi. q.2.p.34.c.1

Est quædam imago ipsa mens, & noritia eius quæ est proles eius, ac de seipsa verbũ eius, & amor tertius. Aug. 9. de tri. cap. vlt. quomodo intelligitur. q.14.p.211.c.1

Aeternitas est interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio Boet. de cõsol. prosa. 6. quomodo intelligitur. qõ. 6. p.90.c.1

Aeternitas est modus existentiæ diuinæ, sicuti infinitas est modus essentiæ. quod sit propositio falsa. q.6.p.91.c.1

Exitio à Deo est absoluta natiuitas, quam paterni nominis consecuta est confessio. Hylar. 9. de trin. c.15, qũo intelligitur. q.4.p.63.c.1

Extremum inquantum extremũ terminat, quomodo intelligitur. q.6.p.97.c.1

Propositions. Peripat.

Ea quæ sunt communia omnibus generibus sunt ens & res Auic. 1. Met. cap. 5. quomodo intellig. q.3.p.39.c.2

Aeque illuminantur plura illuminabilia sicut vnũ qũo intellig. q.20.p.290.c.1

Esse animæ est idem, quod esse totius quod sit propositio falsa. q.9.p.147.c.1

F

Materierum.

FOrtuna quid sit, & qualiter, & quæ causa sit, & quorũ, & in quibus, & qualiter aliquis sit bene fortunatus, & qua ratione, subtiliter pertractatur secũdum philosophos, & Theologos. q.21.p.303.c.1

Distinctionum.

Fortuna est causa per accidens eorum quæ eueniunt in minori parte actione agentis à proposito. q.21.p.303.c.1

Distinctionum.

Facere latera distare potest intelligi dupliciter veleffectiue, vel quasi formaliter. q.11. p.170.c.2.

Euu-

Enuncia. insigniorum.

Forma quæ est in aliquo suppo sito principium producendi productione adæquata illi formæ non potest esse alicui alteri principium producendi, q. 2. p. 34. c. 2

Proposit. Theolog.

Filius est ars patris plena omnium rationum viuentium. Aug. 9. de Trin. cap. vlt. qualiter intellig. q. 1. p 17. c. 1

Fortasse nihil aliud casum vocamus, nisi cuius ratio secreta est. Aug. de Acad. quæstio. in principio qualiter intelligitur. q. 21. p. 304. c. 1

Proposit. peripat.

Finitum, & infinitum quantitati congruunt. 1. physi. text. co. 15. qualiter intelligitur. q. 5. p. 82. c. 2

Forma eiusdem rationis non multiplicatur nisi secundum materiam. qualiter intelligit. q. 2. p. 19. c. 2

Forma est magis ens quam cõpositum. 7. met. tex. co. 7. qualiter intelligitur, q. 9. p. 146. c. 1.

Fortunati a Deo vecti sine ratione impetum habent, ad operari aliquid Aris in lib. de bona fortuna qualiter intellig. q. 21: p. 306. c. 2.

G

Propositionum Theolog.

Generatio in diuinis est incomprehensibilis nisi ab intellectu infinito, & per consequens est infinita Esa. 53. generationem eius quis enarrabit? qualiter intellig. q. 5. p. 79. c. 1

Propositionum peripat.

Generatio est mutatio totius in totum nullo sensibili remanente j. de gener. tex. co. 10. & 23. quomodo intelligitur, q. 10. p. 151. c. 1. & 2

Generatio, & corruptio nõ possunt esse mutationes cõtinuæ. 8. physi. tex. co. 61. qualiter intelligitur, q. 12. p. 176. c. 1

H

Dffinitionum.

Habere simpliciter esse est entis cui primo conuenit esse sic, quod non sit alicui alteri ratio essendi illo esse. q. 9 pag. 148. c. 1

Enuncia. insigniorum.

Habens eminentius virtutem actiuam videtur posse in effectum absque illo, quod diminute habet virtutem illam. q. 7. p. 112. c. 1

Habens omnino idem esse non videtur esse simpliciter imperfectum per hoc quod non communicat alteri illud esse, q. 9. p. 147. c. 1

Proposit. Theologicarum.

Habens principium perfectum potest producere qualit. intellig. q. 2. p. 36. c. 1

Proposit. peripat.

Habens formam nobiliorem non est natum recipere formam minus nobilem. qualiter sit propositio falsa. q. 15. pag.

pag. 232.c.1

I

Materierum.

Imago trinitatis vtrum sit in mente, siue in anima rationali pertractatur, q.15. p.217
Intellectus possibilis vtrum se habeat pure passiue respectu verbi creaturæ pertractatur. q.15. p.217.c.2
Intelligentiarum productio pertractatur. q.7. p. 102. & inde.

Diffinitionum.

Infinitum est cuius quantitatē accipientibus, idest quātumcunque accipiētibus semper restat aliquid accipere, q.5. p.68.c.2
Infinitum in entitate est illud, cui nihil entitatis deest, eo modo quo possibile est illud haberi in aliquo vno. quæst. 5.p.69.c.1
Imputabile est illud, quod est in libera potestate agentis. q. 18.p.259.c.2

Distinctionum.

Imputabile dicitur dupliciter vno modo proprie pro eo qd est immediate in potestate voluntatis, alio modo cōmuniter pro quocunque quod est simpliciter in potestate voluntatis licet mediate. q. 18. p.260.c.1.
Incipit exponitur dupliciter, & similiter definit. q.12.p.178 c.2
Intellectus habet duplicem operationem, quædam est intelligentia simpliciū, & quædā est cognitio compositorum, q.14.p.200.c.1
Intellectionem esse operationē immaterialem potest intelligi tripliciter. q.9.p.143. c.2. & 144.c.1
Intellectio quæ est operatio immanens potest per se conuenire alicui dupliciter, vno modo sicut proximo susceptiuo alio modo, sicut remoto. q.9 p.146.c.2.
Iustitia potest accipi dupliciter vno modo pro rectitudine habituali, siue habitu voluntatis, alio modo pro rectitudine actuali, q.18.p.263.c.1

Axiomatum.

In quocunque intellectu potest haberi conceptus simplex virtualiter includens veritatem immediatam, & vlterius mediatam, in illo intellectu haberi potest notitia ppter qd veritatis mediatæ. q.7.p.105. c.1.

Enunciatiuorum.

Illa non est perfecta originatio vnius ab alio, qua circumscripta, nihil minus ipsum esset perfecte originatum ab illo, q.4.p.62. c.1
Illa operatio non est per se perfectio agentis, quam ipsum elicit, mediante aliquo accidente per accidens. q.15. pag. 222.c.2
Ille actus non est propria cognitio alicuius obiecti, quę potest stare in intellectu, & tamen illud obiectum omnino non esse cognitum. q.15. pag. 230.c.2
Independens tali dependentiæ potest

poteſt alicuius dependentis talem dependentiam terminare, vel priorem, & hoc vel immediate, uel ſaltem mediate, q. 19 p. 270. c. 2

Independens ſimpliciter poteſt cuiuſcunque dependentis, vel ſaltem alicuius dependentis aliquam dependentiã terminare ibidem.

In conſeruando prius, & magis neceſſarium non requiritur tanquam medium aliquod minus neceſſarium conſeruari. q. 11 p. 165. c. 2

Intellectus potens habere conceptum virtualiter includentem omnes ueritates de ipſo neceſſarias ordinatas immediatius, ſcilicet & mediatius poteſt de illo obiecto habere ſcientiam completam. q. 7. p. 106. c. 2

Infinitum obiectum, vt infinitũ comprehendi non poteſt aliquo actu, niſi infinito vt infinito. q. 1. p. 10. c. 2

In quocunq; eſt illud quod eſt ratio formalis terminandi aliquã depẽdentiã, & hoc prius naturaliter, quam depẽdẽtia ſit determinata, ad ipſũ depẽdet depẽdẽs. q. 19. p. 268. c. 1

In tot productiones poteſt aliquod ſuppoſitum, ad quot ſe extendit principium productiuum, q. 2 p. 28. c. 2

In cuius ſubſtantia eſt relatio, illud non eſt aliquid abſolutum. q. 13. p. 182. c 2

Impoſſibile eſt eandem potentiam comprehendere duo obiecta adæquata infinita, q. 7 p. 122. c. 1

Impoſſibile eſt idem cauſatum habere plures cauſas totales in eodem genere cauſandi a quibus dependeat. q. 7. pag. 120. c. 2

Illud nullo modo eſt plurificabile in diuinis, quod non poteſt aliquo modo determinari ad aliquam certam pluralitatem, q. 2, p. 28. c. 2

Illud quo aliquod ens habet entitatem, eo tanquam fundamento proximo vnitatis eſt vnum vnitate correſpondente tali entitati, & per conſequens diſtinctum à quocunque ente non habente illam vnitatem, q. 3. p. 42. c. 1

Illud quod de ſeipſo formaliter eſt incommunicabile ſeipſo, formaliter à quocunque cõmunicabili eſt diſtinctum. ibidem.

Illud eſt uerum demonſtrabile in ſe, propter quid per aliud verũ prius ſimpliciter quod ex terminis ſuis habet, quod ſic poſſet demonſtrari, q. 7. pag. 104. c. 1

Illud quod eſt uerum neceſſarium ex terminis ſuis mediatum ex terminis etiam habet quod in ſe ſit demonſtrabile propter quid, ibid.

Illud agens poteſt æque quemcunque terminum in quemcunque totaliter conuertere, quod in uirtute ſua actiua habet utrunque terminum æque totaliter quãtum adeſſe, & non eſſe, & etiã quodlibet neceſſario concomitãs vtrumque terminum in eſſendo. q. 10. p. 151. c. 1.

Illud quod exit de potentia accidentali ad actum non recipit aliquam formam priorem ipſa operatione, quia nõ fuiſſet prius in potentia accidentali, ſed eſſentiali, q. 13. p. 181 c. 1

Illud quod habet relationem actua

actualem ad terminum existentem, & quantum est ex parte sui, semper vniformiter se habet ad illum: habet relationem aptitudinalem ad illum terminum, quando non est existens. q. 13. p. 186. c. 1

Illud non potest sciri de causa p effectum demostratione qa, quo circumscripto remanet in causa quicquid est necessarium ad causandum. q. 14. p. 204 c. 1.

Illud quod est alicui principiũ operandi operatione immanente, & producendi productum distinctum quodãmodo est prius principium operandi. q. 14. p. 208. c. 1

Illud uidetur esse principium actiuum, per quod reducitur aliquid de potentia essentiali ad accidentalem. q. 15. p. 221 c. 2

Illud quod est intrinseca ratio ipsius potentiæ necessario agendi, erit etiam ratio semp necessario agendi quantum est ex parte potentiæ, & ita continuandi quantum ipsa potentia potest continuare, q. 16. p. 236. c. 1

Proposi. Theologi.

Idem est deo esse, & magnum esse. Aug. 5. de Tri. c. 10. qualiter intelligitur. q. 6. pag. 88. c. 1

Illa relatio non ineſt ex natura rei, quę æque ineſſet, si ineſſet ex sola consideratione intellectus, circumscripta existentia reali. qualiter intelligitur. q 6. p. 100. c. 2

Illud est substantia, cui repugnat inhærere alteri. qualiter intelligatur. q. 3 p. 47. c. 1

Illud quod est causa repugnantiæ cuiuscunque imperfectionis est perfectum, vel perfectio simpliciter, quod sit propositio falsa. q. 19. p. 272. c. 2

Illud quod dat esse simpliciter, non præsupponit esse simpliciter in eodem. qualiter intelligitur. q. 19. p. 282. c. 1

Illud qđ dicitur secũdum substantiam in personis non numeratur in eis. Aug. 5. de tri. qualiter intellig. q. 6. p. 97. c. 2

Illud qđ est incomprehensibile est infinitum qualiter intelligitur. q. 5. p. 79. c. 1

Imago corporis quia est in spiritu, qui est præstantior corpore, ideo est præstãtior imago corporis in spiritu, quam ipsum corpus in sua substantia, nec sane putandum est facere corpus aliquid in spiritu, tanquam spiritus corpori facienti materiæ vice subdatur. Aug. 12. super gen. cap. 28. & anima conuoluit, & rapit imagines corporum factas in semetipsa, & de semetipsa, & ex. 10. de tri. cap. 5 qualiter intelligitur. q. 15. p. 221. c. 1

Imago trinitatis consistit in anima quoad actus primos, & secundos. Aug. 6 de trin. cap. 4. & 10. qualiter intelligitur. Vide q. 15. p. 220. c. 2

Incommunicabile terminans dependentiam naturæ extrinsecæ oportet esse informabile a tali natura, sicut substantia informatur accidente, quomodo sit propositio vera. q. 19. p. 274. c. 1

Independens adhoc vt dependentiam terminet requirit, quod sit prius essentialiter dependente qualiter intellig.

q.15.pag.272.c.1
Independens dependentia tali potest dependentiã cuiuscũque dependentis terminare & independens tali dependentia potest alicuius dependentis talem dependentiam terminare, uel priorem. & hoc immediate, uel saltem mediate, quæ istarum propositionum sit uera. q.19.p.270 c.2
Infinitas intellectus diuini est propter identitatem eius ad essentiam, qualiter sit uerum q.5.p.80.c.2
Informatio sensus, quæ visio dicitur a solo imprimitur corpore, quod nideturAug.xj.de trini.cap.2.qualit.intellig. q. 25.p.222.c.1
In potestate uolũtatis est quod ipsa non habeat actum circa aliquod obiectum determinatum, qualiter intelligitur. q. 16.p.236.c.2
Intellectualitas est de ratione formali essentiæ diuinæ. Aug. 15. de tri. cap.5. quomodo intelligitur.q.1.p.8.c.2
Intellectus habens unum intelligere, habet unum dicere qualiter intelligitur.q. 1. pag. 9. c.1
Iustitia, & iniustitia non est nata esse nisi in uolũtate Ansel. de concept.Virg.lib.1.cap.27 qualiter intelligitur. q. 18.p. 263. c.2

Propositionum peripat.

Idem non agit in seipsum, neq; idem est in actu & in potentia respectu eiusdem 5. & 9.meta.qualiter intelligitur. q 15.p.232.c.1
Illa sunt simul quorum nihil est medium.5.phys.co. 22. & 7. phys.tex co.9. quomodo intellig.q.11.p.166.c.1
Ille actus non est propria cognitio alicuius obiecti, qui potest stare in intellectu, & tamen illud obiectum omnino non esse cognitum, quomodo sit propositio vera. q. 15. p.230.c.2
Illud quod est determinate ueridicum distinguitur specie à non dererminato veridico. 6.ethic. cap. 3. quomodo intelligttur.q.17.p.250.c.2
Illud quod est ens per se subsistens non potest esse forma materię, qualiter intellig.q.9. p.140.c.2
Illud quod est in aliquo potest illud denominare, quomodo intelligitur. q.3.p.46.c.2
Intellectio est operatio immanens 3.phys. qualiter intellig. q.15 p.233.c.2
Intelligentia est ens formaliter necessarium, & causatum. 6. met. text. co. 17. & 2. met. tex.co 42.& inde qualit.intelligitur.q.7.p.124.c.1
Intelligere in quodam pati, & moueri consistit.3. de anima tex.co.2.& 5.& 14.quomodo intelligitur.q.13.p.194.c.2
Intellectus agẽs est quo est omnia facere.3.de anima.tex.co. 18.qualiter expon.q. 15 pag. 224.c. 2
Intellectus agens habet duas actiones ordinatas primam, scilicet facere de potentia intelligibili, actu intelligibile. secunda vero de potentia intellecto, actu intellectum. Auerr.3.de anima.co. 18.qualiter intelligitur q.15.p 226. c.1.
Intellectus distinguitur à sen-

su, quia vniuersaliũ est intellectus, singularium autem est sensus. primo post. tex. co. 43. qualiter exponitur. q. 13. p. 183. c. 2

Intellectus nullius partis corporis est actus. 3. de anima tex. co. 4. qualiter expon. q. 9. p. 144. c. 1

In qualitatibus primæ speciei non est alteratio. 7. phys. 20. qualiter exponitur. q. 13. p. 189. c. 2

In relatiuis. 3. modi relatio est in substantia alterius extremi. 5. meta. tex. co. 120. qualiter exponitur. q. 13. pag. 190. c. 2

L

Materierum.

Libertas voluntatis, & naturalis necessitas, vtrum in eodem sint possibilia, & respectu eiusdem actus & obiecti q. 16. p. 234. c. 1

Libertas diuina qualiter sit, & ad quæ extendatur. ibid.

M

Materierum.

Magnitudo vtrum sit in deo ex natura rei, & similiter æternitas, & potestas, & cuius, & in quo sit, & ad quem terminum, & ratione cuius in diuinis comperiatur personis pertractatur. q. 9. p. 83

Missa qualiter, & quantum valeat, & pro quibus, & qualiter soluatur debitum celebrantis cum ipsa, & quantũ possit sacerdos applicare personis bona ecclesiæ pertractat, q. 20. p totã quæ habet. p. 284

Diffinitionum.

Mensurare est quantitatẽ ignotam per quantitatem magis notam certificare. q. 13. pag. 185. c. 1

Mensurari actualiter est actualiter ab aliquo dependere in cognoscendo. ibidem.

Distinctionum.

Materia dupliciter capitur. q. 2 p. 30. c. 2

Malitia in actu potest accipi dupliciter, scilicet contrarie, & priuatiue. q. 19. p. 257. c. 2

Medium potest intelligi dupliciter, vel positiuum, & actuale, uel priuatiuum, & potentiale. q. 11. p. 65. c. 2

Medium in cognitione potest intelligi dupliciter uel medium cognitum, vel medium quod sit ratio cognoscẽdi. q. 14. p. 215. c. 2

Mediatio causæ potest intelligi dupliciter, vel per mediã causam, vel per mediũ effectum. q. 7. p. 110. c. 1

Meritorium connotat, vel præexigit duplicem habitudinẽ alterã, scilicet ad voluntatem efficientem actum, vel imperantem, alteram vero ipsius actus ad formam super naturalem, qua acceptatur ipsa persona. q. 17. p. 247. c. 2.

Enuncia. insigniorum.

Modus obiecti beatifici vt obiectum est beatificum est in re ex natura rei. q. 6. pag. 86. c. 1

Pro-

Propos. Theolog.

Melius interpretatur logos græce, latine verbum, quam per illud quod est ratio vt significetur non solum ad patrem respectus, sed etiam illa, quæ per verbum facta sunt operatiua potentia Aug. 83. q. q. 62. qualiter expo. q. 8. p. 138. c. 1.

Propos. Peripatet.

Motus est actus entis in potentia secundum quod in potētia. 3. phy. tex. co. 9. qualiter expon. q. 3. p. 42. c. 2.

N
Materierum.

Natura vtrum eodem principio sit indiuiduata, & personata. q. 19. p. 276. c. 2.

Diffinitionum.

Nihil proprie dicit illud quod includit contradictionem. q. 3. p. 39. c. 1.

Distinctionum.

Necessitas est duplex, quædam ineuitabilitatis, & quædam immutabilitatis. q. 16. pag. 239. c. 1.

Necessitas potest determinare actum, vt egreditur à voluntate dupliciter. q. 16. p. 241. c. 1.

Negatio dependentiæ, vt communicabilitatis potest esse tripliciter. q. 19. p. 278. c. 1.

Axiomatum.

Negatio per tot media potest de aliquo propter quid concludi, quot possunt esse in ipso causæ repugnantię ad affirmationem oppositā, & si aliquod vnum sit causa adequata repugnantię illud erit medium adequatum ad ostendendum talem negationem. q. 7. p. 125. c. 2.

Nihil dicitur competere secundum. a. fi. a. sit ratio transcendens, & hoc siue sit ratio formalis siue fundamentalis. q. 6. p. 97. c. 2.

Nomen abstractum significans principium agendi constructum cum gerundiuo significāre aliquam actionem, natum est haberi à supposito, vt sit illi principium agendi illa actione. q. 2. p. 35. c. 2.

Non oportet q̄ prædicatum eo modo conueniat determinationi, quo conuenit alicui intellecto sub tali determinatione, quando illa determinatio non notatur esse ratio inhærentiæ prædicati ad subiectum. q 3. p 45. c. 2.

Non potest maior identitas cōcludi in conclusione extremorum, quam sit identitas eorum ad medium in præmissis. q. 5. p. 71. c. 2.

Enuncia. insigniorum.

Nihil habetur limitati ī aliquo, nisi habeatur ab aliquo agēte determinante illud ad certum gradum. q. 7. p. 118. c. 1.

Nihil est summe perfectum, cui deficit aliqua perfectio simpliciter. q. 5. p. 72. c. 1.

Nihil potest omnino determinari ad certam pluralitatem inferiorum eiusdē rationis, quod non necessario præexigit aliqua plura alterius rationis,

tionis, per quæ determinetur ad certam pluralitatem. q.2.p 29.c.1.

Nihil prohibet quorundam necessariorum esse alteras causas, q.7.p.125.c.1.

Non est per se vnum ex quibuscunque distinctis, nisi vnum sit sicut actus, & reliquum sit, sicut potentia, q.1.p.4.c.2.

Non videtur probabile quod oppositum imperfectum sit in entibus ex natura rei, & non possit ibi esse oppositū perfectum ex natura rei. q.6. p.100.c.1.

Non possunt esse plura formaliter infinita, & realiter distincta. q.4.

Notitia eius, quod est proprissimum subiecto non continetur virtualiter primo, & euidenter nisi in per se, & proprio conceptu subiecti, vel in ipso subiecto sic concepto, q.14.p.204.c.1.

Nulla habitudo aduenies cui cunq; siue absoluto siue respectiuo, siue etiam illa habitudo sit realis, siue rationis, destruit illud, cui aduenit, sed potius præsupponit. q.3. p.41.c.2.

Nulla entitas vna, & signata potest esse extra animam, quin sit, vel formaliter ad se, vel formaliter ad alterum. q.4.p. 59.c.1.

Nulla negatio est propria alicui subiecto, nisi per aliquam affirmationem propriam ei, quàm sequitur talis negatio. q.4 p.54.c.2.

Nulla negatio potest esse eadē alicui primo sicut ipsum est ipsum primo. q.4.p.55.c.2.

Nulla perfectio simpliciter est in compossibilis alteri perfectioni simpliciter. q.5. pag. 72,c.1.

Nulla perfectio simpliciter est formaliter in communicabilis, q.5.p.75.c.2.

Nulla imperfectio est ratio agēdi, sed est magis impedimentum actionis. q.7. pag.112. c.1.

Nulla forma absoluta distingui tur specie ab alia per solam relationem, sed per aliquam differentiam absolutam eiusdem generis. q.17. pag. 248, c.2.

Nulla potentia habet pro obiecto beatifico & quietatiuo illud, quo circumscripto nihilminus quietaretur, & beatiū caretur, q.5.p.74.c.1.

Nulla potentia habet suum primum esse per operationem suam. q.1.p.10.c.2.

Nullus habitus eleuans potentiam potest habere obiectū quod transcendat primum obiectum potentię. q. 14. p. 206.c.1.

Nullus intellectus habet esse actuale proprium, & primū intellectus per aliquem actū intelligendi conuenientem sibi, vel suppositō secundum ipsum. q.1.p.9.c.2.

Nullus intellectus, neque etiam voluntas in aliquo obiecto pfecte quietatur, nisi sit in eo tota plenitudo primi obiecti quanta. s. est compossibilis primo obiecto. q.6.p.87.c.2.

Nullum causatum ab alio est eiusdem cum eo, quod est à se.

Nullum dependens à pluribus potest esse perfectioris conditionis quocunq; illorum. q.14.p.203.c.1.

Nullum per se subsistens potest esse

esse forma informans aliquã materiam. q. 9. pag. 140, c. 2.

Nullum suppositum accipiens formam per productionem adequatam illi formæ potest per illam formam producere. q. 2. p. 35. c. 1.

Propo. Theologicarum.

Naturæ eiusdem rationis competit vniuersalis ratio dependendi & ad similem terminum, vel ad eundem terminũ quando non est nisi vnicum natum terminare talem depẽdentiam, qualiter sit verum. q. 19. p. 185. c. 2.

Natura substantialis est nata da re supposito esse simpliciter, & non præsupponit esse simpliciter qualiter sit verum. q. 19. p. 184. c. 1.

Negatio non est ratio terminande dependentiam, qualiter expon. q. 19. p. 225. c. 2.

Nihil eorum, quæ plantauit in nostra natura Deus verbum à principio plasmans nos defecit, sed omnia assumpsit, totus. n. toti vnitum est mihi, vt totum toti tribuat, quod. n. est in assumptibile est incurabile. Damasce. cap. 55. qua. expon. q. 19. p. 277. c. 1.

Nihil est tam in potestate volũtatis, quàm ipsa volũtas. Aug. l. retract. cap. 22. qualiter expon. q. 18. p. 260. c. 2.

Non est idem dicere hoc ingenitum, quod est dicere patrẽ, quia & si filium non genuisset, nihil prohiberet ipsum esse ingenitum. Aug. V. de trin. cap. 6. qualiter expon. q. 4. p. 54. c. 2.

Non potest filius a se facere quicquam, nisi quod viderit patrem facientem. Ioan. V. qual. expon. q. 8. p. 135. c. 1.

Non sic videtur fides in corde, in quo est, ab eo, cuius est, sed eam tenet certissima scientia, clamatque conscientia, & illud quod credere iubemur, videre non possumus, ipsam tamen fidem, quando est in nobis, videmus in nobis. Aug. 13. de trin. cap. 1. qualiter exponitur. q. 14. pag. 203. c. 2.

Propos. peripatet.

Natura determinatur ad vnum. 12. met. tex. co. 30. & 2. de gen. tex. co. 56. qualiter expon. q. 2. p. 24. c. 1.

Natura nihil producit vt statim non sit. 8. phys. tex. co. 65. & 1. cœli. 138. qualiter expon. q. 12. p. 177. c. 2.

Non est accipere vltimum non esse ipsius corrumpendi, sed primum in esse generandi, & cum hoc etiam primum in nõ esse corrumpendi. 8. phys. tex. co. 63. qualiter expon. q. 12. p. 177. c. 2.

Non manente eadem ratione ordinis, non manet idem ordo, qualiter expon. q. 1. p. 15. col. 2.

Nullum suppositum formaliter agit, nisi sit in actu per illud quod est sibi ratio formaliter agendi, quomodo expon. q. 8. 128. c. 1.

O

Materierum.

Obiectum primum intellectu,

quid sit, & qualiter intellectui simpliciter sumpro assignetur aut coniuncto, & hoc vel ex natura potētiæ passiuæ, vel actiuæ. q. 14. p. 205. c. 1

Obligatus ad dicēdum missam pro vno, obligatus ēt ad dicēdum missam pro altero nunquid sufficienter soluat debitū dicēdo vnam missam pro ambobus. q. 20. pag. 284. per totam.

Omnipotentia quid sit, & quot modis capiatur, & ad quæ se extendat terminatiue, & in quo sit tam secundum philosophos quā Theologos pertractatur. q. 7. per totam.

Diffinitionum.

Obiectum primum primitate adequationis est illud quod potentiam nō excedit, neque à potētia exceditur. quæst. 5. p. 73. c. 2

Obiectum primum primitate virtutis est illud virtute cuius omne aliud intelligitur, vt cognoscitur à tali potētia. ibid.

Obiectum primum primitate perfectionis est illud, quod in se continet tanquam in summo perfectionē omniū obiectorum, & virtutem perficiendi potentiam. ibid.

Obiectum Beatificum est illud in quo summe perficitur & quietatur, & satiatur intellectus & voluntas. ibid.

Omnipotentia est actiua potentia creatoris respectu cuiuscūq; creabilis. q. 7. p. 103. c. 2

Distinctionum.

Obiectum esse primum potest intelligi duobus modis. q. 5. p. 73. c. 2

Obiectum esse per se potest dupliciter intelligi. ibid.

Omnipotēs potest duobus modis intelligi. q 7. p. 103. c. 2

Omnipotentia potest capi dupliciter, vno modo pro potentia causatiua omnis causabilis, alio modo pro potentia productiua omnis producibilis, q. 7. p. 119. c. 1

Oratio potest intelligi valere ali cui, siue pro aliquo in triplici gradu. q. 20. p. 284. c. 2

Ordo in causando potest intelligi duobus modis, vel vt actio respicit producēs, vel vt respicit productū. quæstio. 8. pag. 135. c. 2

Enuncia. insigniorum.

Obligatio non est ad impossibile solui. q. 20. pag. 302. c. 1

Omne notionale est actio productiua secundum aliquam potentiam in natura diuina, vel præsupponens illam. q. 1. p. 14. c. 1

Omne quod pōt esse sine alio, sine contradictione, & non econuerso est prius illo. q. 2. p. 21. c. 1

Omne quod conuenit huic, & repugnat alij eiusdē speciei, nō conuenit huic per se, secūdum illud, quod est commune istis vel saltem præexigit distinctionem in istis necessario, s. huius ab illo. q. 2. pag. 21. c. 2

Omne quod est verum necessarium non euidens ex terminis habens tamen connexionem necessariam, & euidētē, ad aliud vt necessarium euidens

dens ex terminis põt demõstrari per illud verũ euidẽs. q.7 pag.102.c.2.

Omne quod est actiuũ per propriam formam, & virtutẽ habet virtualiter suam actionẽ, & quando non actualiter producit.q.7.p.114.c.1.

Omnis habitudo cõsequens extrema realia, & realiter distincta, & hoc ex natura rei, est realis.q.3.p.40.c.2.

Omnis habitus factiuus est practicus,q.8.p.131.c.1.

Omnis relatio realis necessario consequitur suum fundamẽtum proximo,vel rationem fundandi proximam & hoc posito termino.q.13.p.181.c.1.

Omnis relatio realis nõ mutua nec æquiperantiæ,vel est quędam dependentia.vel requirit dependentiam relati ad illud quod refertur.q.19.pag. 268.c.1.

Omnis doctrina conclusiones proprias resoluit in principia propria,nisi sit subalternata alicui superiori, cuius conclusiones habet pro principiis,q.8.p.131.c.2

Omnis forma absoluta cum sit terminus actionis habet aliquod principium effectiuũ, per quod accipit esse.q.15.p. 218.c.2.

Omnis potentia operans circa vnum obiectum, non absolute sed in ordine ad aliud eadem est operatiua circa vtrũque obiectũ. q.16.p.240.c.1.

Omnis potentia ponens differentiam inter vnum obiectũ, & aliud nata est cognoscere vtrumque obiectum in se, ibidem.

Oĩs pluralitas necessario finita, vel est alterius rationis, vel si non est alterius rationis necessario præexigit aliquam alterius rationis per quam determinatur.q.2.p.29.c.2.& q. 6.p.93.c.2.

Ordo naturæ siue essentialis necessario includit imperfectionem in altero extremorum.s. in posteriori.q.4.p.52.c.2.

Ordo causalitatis non cõcludit quod causa superior possit causare effectum sine inferiori in quem potest cum inferiori.q.7.p.113.c.1.

Propositionum Theolog.

Obiectum creatum naturaliter mouet, qualiter sit vera propositio.q. 14.p.209.c.2.

Obiectum potest cognosci per illud quod est naturalis eius imago licet non cognoscatur relatio imaginis qualiter expon.q.14.p.216.c.1.

Omne corpus in omne corpus posse mutari non defuerunt qui assererent, corpus autem mutari in animam fieri naturam incorpoream, nec quem quàm sensisse scio, neq; fides habet. Aug.7. super gen. cap. 4.& cap 10.& 24.& Boetius de duabus naturis contra eutricem idem sensit, qualiter intelligq.10.p.151.c.2.

Omne dependens habet intrinsece aliquid, quod est sibi ratio dependendi, quomodo intelligitur.q.19.p.232.c.2.

Omnis actio adęquata principio,& termino infinito est infinita, qualiter sit verum.q.5, p.78.c.1.

Omnis mutatio habet pro per

se termino formam absolutã qualiter sit propositio falsã. q.19.p.283.c.1.

Omnis res ad se subsistit, quanto magis Deus. Aug.7.de trini.cap.6.qualiter intellig. q. 4.pag.60.c.2.

Omnis res quãcunq; cognoscimus congenerat in nobis notitiã sui. Aug.9.de tri.cap.vlt. qualiter exp.9.14.p.22.c.2.

Omnis respectus Dei ad creaturã habet pro fundamẽto proximo aliquid commune tribus qualiter intelligitur.q.8. p.136.c.1.

Operatio est vltima perfectio in quãtum connectit cum obiecto qualiter intelligitur. q. 13.p.187.c.1.

Ordo principiorum est prior ordine terminorum,qualiter sit vera propõ.q.14.p.208.c.2.

Propositi. peripat.

Officiũ intellectus agentis est transferre obiectũ de ordine ad ordinem.Auerr.13.de anima.co.18. qualiter expon.q. 15.p.225.c.2.

Omnis numerus minor est pars maioris vel partes. Euclides lib.7.conclusione.4. qualiter expon.q.5.p.81.c.2.

Omnis scientia est de rẽ nõ precise vt est existens.9.met.tex. co.53.qualiter exp. q.7.pag. 106.c.1.

Oportet tot esse substantias sine magnitudine propter causas prædictas.12.met.tex.co. 43. qualiter expon.q.7. pag. 126.c.2.

P

Materierum.

Ponens mundi æternitatem secundum philosophum nunquid sustinere possit aliquẽ esse vniuersaliter bene fortunatum.q.21.p.301.c.1.

Productiones in diuinis nunqd possint esse plures eiusdẽ rationis.q.2.p.19.c.1.

Productiones in diuinis qualiter & per quid distinguãtur, pertractatur.q.2.p.19.

Productio qualiter sit ad intra in diuinis & ad extra, & secũdum quem ordinem, & in quo esse,& à quibus, pertractatur.q.14 p.199.

Distinctionum.

Passio ordinata ī intellectu possibili est duplex prima est receptio speciei intelligibilis à fantasmate per primam actionem intellectus agentis,secũda vero est receptio intellectionis per secundam actionem intellectus agẽtis.q. 15. p.227.co.1.

Potẽtia actiua potest accipi dupliciter,vno modo pro potẽtia causatiua, cui correspondet causabile, alio modo pro potentia productiua. q. 7. p. 119.col.1.

Propos. insigniorum.

Perfectio virtutis actiue in habendo effectum,totaliter nõ limitat ipsum respectu producibilium.q. 2. pagina. 24. c.2.

Prædicatio nunquam est negãda in diuinis per identitatem abstracti de abstracto, nisi quia neutrum extremũ est formaliter infinitum. q.5. p.77.c.1.

Trin-

Principium productiuum vnius rationis non determinat se ad certam pluralitatem productionum eiusdem rationis. q. 2. p. 36. c. 1.

Propria perfectio, & precipue beatifica naturæ habentis esse viuum ex natura rei non potest esse ens rationis, neque per se includens ens rationis. q. 1. p. 2. c. 2.

Proprium potentiale non distinguitur specie à perfecto habente vltra illud potentiale propriam perfectionem. q. 17. p. 251. c. 1.

Propositio mediata non potest cognosci propter quid nisi per propriam immediatam, neque illa potest simpliciter cognosci nisi ex terminis. q. 7 p. 107. c. 2.

Propos. Theolog.

Pater est equalis filio secundum substantiam, non secundum relationem, Aug. 5. de trin. cop. 7. quomodo exponitur. q. 6. p. 97. c. 2.

Paternitas comparata ad essentiam est res ad alterum, qualiter sit verum. q. 3. pag. 45. c. 1.

Perfectio simpliciter est illa quæ melius est in quolibet ipsum quàm non ipsum. Anselm. monolog. cap. 15. qualiter exponitur. q. 1. p. 7. c. 1. & q. 5. p. 75. c. 1.

Perfectio simpliciter est realiter eadem cuicunque compossibili sibi in eodem supposito qualiter expon. q. 5. p. 75. c. 2.

Prima pluralitas necessario finita est alterius rationis qualit. exponitur. q. 2. p. 37. c. 1

Primus actus intelligendi in diuinis est principium propriũ producendi uerbum. quod sit propositio falsa. q. 1. p. 17. c. 1.

Principium naturale non potest magis determinari, quam qđ necessitetur. qualiter exponi. q. 16. p. 244. c. 2

Propos. peripat.

Posteriora generatione sũt priora perfectione. q. 13. p. 188. c. 1

Potentia infinita si esset in magnitudine moueret in instanti. 8. physic. text. co. 78. & 79. qualiter exponitur. q. 7. p. 102 c. 1.

Potentia operatiua non est actua sui obiecti qualiter exponitur. q. 15. p. 228. c. 1

Potentiæ distinguuntur per actus & actus per obiecta. 2. de anima. tex. co. 33. qũo intelligitur. q. 13. p. 195. c. 2

Primum ens non habet materiam, quia est actu purus. 12. met. tex. co. 49. qualiter exponitur. q. 2. p. 31. c. 2

Q.

Axiomatum.

Quandocunque aliqua quocũque modo distincta constituunt aliquod tertium non constituunt illud nisi, vt aliquo modo se habent adinuicem, uel aliquo modo vniuntur. q. 3. p. 41. c. 1

Quandocũq; aliqđ cõuenit alicui, sic qđ omnimoda contradictio sit illud esse sine illo, illud est idem realiter

illi, & per oppositū, vbi non est omni moda contradictio nō oportet esse illud omnino idem illi. q.3.p.47.c.1.

Quandocunque inconcretis est prædicatio per se primo, sequitur quod abstractū prædicatur de abstracto, per se primo modo reseruata concernentia quidditatis ad suppositum, vel infinitate. q.13.p.182.c.1.

Quandocunq; sunt duæ naturę absolutæ sic se habēres quod prior essentialiter non dependet à posteriori, tunc talis natura prior potest esse sine posteriori absq; contradictione.q.16.p.235.c.2.

Quandocunq; sunt duę formæ quæ naturaliter inclināt ad actum in eodem operante, vtraq; quantum est de se necessario, & semper inclinat ad actum, & ideo quandocunq; actus elicitur, elicitur secundum inclinationem vtriusq;. q.14.p.201.c.2.

Quandocūq; sunt duę causæ ordinatæ concurrentes ad agēdum. Vna illarum.s.secunda non est in potentia propinqua, nisi alia.s.prima concurrente. q.15.p.228.c.2.

Quandocūq; sunt duo agentia essentialiter ordinata, aut ꝺm accipit esse à primo, aut ꝺm licet non capiat esse à primo, tamen accipit aliquam influentiam, aut tertio modo, ambo attingunt eundem effectum immediate, sed ordine quodam, primum.s.principalius, & secundum minus principaliter, tamen eundē effectū attingit.q.7.p.123.c.2.

Quandocunque sunt aliqui ordines alterius rationis, quorū vnus non includit alium, neq; coexigit, neq; præexigit necessario illum potest esse iste sine illo, immo cū simultate oppositā illi ordini. q.4.p.52.c.1.

Quandocunq; alicuius intellectus est aliquod primū obiectum primitate virtutis, per illud quodlibet aliud obiectum intelligitur secundum ordinem, quem vnumquodque obiectum habet ad illud primum.q.5.p.78.c.2.

Quandocunq; alicuius intellectus est aliquod primū obiectum primitate virtutis immediatius intelligitur virtute eius illud quod est per se idē illi, quàm illud, quod est illi p accidens idem.q.5.p.78.c.2

Quādocūq; aliquid ab aliquo dependet aliqua dependētia si illa sit sufficienter terminata non dependet ab eo, alia dependentia eiusdem rationis.q.12.p.172.c.1

Quando aliqua forma actiua inest alicui subiecto, actio secundum illam formam per accidens competit eidem.q.15.p.229.c.1.

Quando ab eodem principio vnum simpliciter necessario producitur, & aliud contingenter, non potest producere illud ad quod contingenter se habet, nisi prius producto illo, ad quod necessario se habet, & maximè quando eadē est necessitas producti, & producentis. q.8.p.133.c.2.

Quanto aliquod mediū magis recedit ab vno extremo, tāto magis nō solū accedit ad alterum, sed dicitur habere rō

nem

nem alterius.q.8. p. 132.c.3

Qualis est ordo realis inter aliqua distincta realiter, talis est ordo cognoscibilitatis inter eadē qualitercunq; distincta in esse cognoscibili. q. 7. p. 104.c.1.

Qualis esset ordo per se realis inter aliqua, si essent distincta realiter, talis p se ordo est inter illa correlpōdēs illi distinctioni, quam habent, vtpote rationis. si ratione distinguātur, & hoc siue rōne sumpta ex parte rei, siue mere causata per actum intellectus. q.1. p.13.c.1, & q.6.p.93.c.2.

Quæcunq; potentia circa obiectum perfectissimū sibi præsentatū, & non circa aliud necessario operatur, necessario circa idē continuat operationē, q̄ non pōt. q.16.p.236.c.1.

Quæcunq; potentia circa obiectum presens necessario quiescit, ad illud absens necessario mouetur, quantum non est de se ibidem.

Quicquid necessario & omnino consequitur aliquid, sicut existens siue ſm existentiam consequitur illud vt existens, ita illud, vt intellectum necessario consequitur ipsum vt intellectum. q.6.p.101.c.1

Quicquid dependet ab illo, qđ est alicui rō essendi dependet vlterius ab illo, cui ipsum est rō essendi. q.19.pag.275.c.1

Quicquid reale conuenit alicui considerabili ſm se, & secundum aliquā habitudinē rōnis, si dicatur sibi competere vt tale, ſ. vt proprietas, vel differētia, non destruitur per se rō illius, quod subest illi habitudini, neq; illa habitudo est rō formalis alicuius prędicati realiter inhærētis, sed tm modo est ratio, sub qua illi quod subest competit tale prædicatum. q.4.p.60.c.1.

Proposit. insignium.

Quādo obiectū est incōprehēsibile propria incōprehēsibilitate est ēt infinitū propria infinitate. q.5.p.79.col.1.

Qn̄ obiectū est actu cognitū est actu volibile. q.15.p.227.c.2.

Quæcūq; natura est simpliciter in potentia obedientiali ad dependendum ad personam diuinam. q.19.p.277.c.2.

Quæcunq; simul sunt in potentia actiua agētis, nec inter se repugnant, illa possunt simul esse in effectu. q.2.

Quæliber relatio saltē personalis est ipsa formaliter in communicabilis. q.3. p.42.c.1.

Quicquid est actu intellectuale, siue viuens vita intellectuali, & hoc mere ex natura rei habet actu, vel pt habere actu intellectū, vt intellectū, & itelligere. vt itelligere. q.1.p.11.c.1

Quicqd nō repugnat priori naturaliter, nisi per illud qd est posterius naturaliter simpr sibi ſi repugnat. q.2.p.26.c.1

Quicquid est pluificabile eiusdē rōnis, vel ad plura eiusdē rationis se habens, non determinatur ex se ad certam pluralitatem. q.2.p.28.c.1.

Quicquid in diuinis nō præexigit pluralitatē alterius rōnis, illud ē de se hoc. q.2.p.35.c.1

Quicquid pōt realiter esse idē simpliciter perfecto, ipsum non potest aliquo mō esse imperfectum, & tamen non

oportet, quod quodcunque tale secundum rationem suam formalem sit simpliciter perfectum, qō. 19. p. 272. c. 2

Quodlibet obiectum scientiæ potest esse cognitum simpliciter distinctissima cognitione abstractiua obiecti circa intuitiuam. q. 7. pag. 105. c. 1

Propos. Theologicarum.

Qualis est ordo inter aliqua, vbi distinguūtur secundum rem, talis est ordo vbi distinguūtur secundum rationē, qualiter exponitur. q. 1. pag. 13. c. 2

Quæcunque constituunt suppositā alicuius naturæ sunt immediatiora ipsi naturæ, quā illa, quæ sunt proprietates naturæ qūo expon. q. 1. p. 18. c. 1

Quæcunque ille. s. pater fecerit, hæc & filius similiter facit. Ioā. 5. qūo exp. q. 8. p. 127. c. 2

Quæcunq; sunt eadem in re simpliciter sunt eadem in terminando relationem. quomodo sit propositio vera. q. 19. p. 276. c. 1

Quibuscunq; repugnat aliqua imperfectio, cuiusmodi est inhærere, vel dependere ad subiectum eius repugnat per aliquid idem ipsis. qūo sit verum. q. 3. p. 49. c. 2

Propos. peripat.

Quando entia non habebunt actiones proprias non habebūt essentias proprias. Auer. 9. met. c. 7. qūo exponitur. q. 7. p. 114. c. 1

Quæcunq; sunt numero multa, vnum autem specie habent materiam. 12. met. tex. co 49 qūo exponitur, q. 2. p. 30. c. 1.

Quidam sunt respectus intrinsecus aduenientes, & quidā extrinsecus, quomodo explicatur. q 11. p. 169. c. 1

Quod per se operatur, est per se subsistens, quomodo exponitur. q. 9. p. 147. c. 1

Quod prius est causatum non potest posterius causari, quia tunc idem bis causaretur. qūo expo. q. 8. p 135. c. 2

Quorum non est aliquod aliud opus præter actionē, in istis existit actio, vt uisio in uidente, & speculatio in speculante 9 met. tex. co. 16. quomodo exponitur, q. 13. p. 194. c. 1

R

Materierum.

RElatio diuina vt comparata ad oppositum nunqd sit res, & cōparata ad essentiā diuinam sit ratio. q. 3. p. 38. c. 2.

Relatio originis vtrum sit res, & quę res. q. 3. p. 38. c. 2

Relatione originis abstracta vel separata a prima persona nū quid prima persona remaneret, & constituta, & distincta. q. 4. p. 51. c. 1

Relatio qualiter possit constituere aliquam personam diuinam, & præsertim primam, & qualiter se habeant relationes personarum adinuicē in pluribus personis, & plures in vna persona, & cum qua abstractione illarum. ibidem. c. 2

Relatio originis vtrum sit formaliter

maliter infinita. q.5.p.68.c.1
Relatio creationis,& conseruatiõis rei creatæ vtrum sit vna & eadem relatio ad deum creantem & conseruantem. q.12.p.171.c.2

Diffinitionum.

Ratio in se falsa est quę habet partem contradictionis repugnantiam includentes. q.14. p.201.c.1
Recedere primo a non esse est habere aliquam entitatem extra intellectum, & extra potẽtiam suę causæ.q.9.p.148.c.1
Respectus intrinsecus aduenies est ille, qui necessario consequitur ambo extrema in actu posita.q.11.p.169.c.1
Respectus extrinsecus aduenies est qui non necessario sequitur extrema simul actu posita. ibidem.

Distinctionum.

Ratio potest duobus modis accipi.q.3.p.50.c.1
Reduplicatio. s. ly, inquantum sumit dupliciter.q.3.p.42.c.2
Relatio actualis in actu ad deũ est duplex. altera est mensurabilis ad mensuram, & altera est relatio formaliter vniẽtis.q.13.p.184.c.2
Relatio rationis in cognitione abstractiua potest dupliciter intelligi.q.13.p.186.c.1
Relatio potest tribus modis se habere ad absolutum, vno modo contingenter, alio modo necessario,& tertio modo secundum ueram identitatẽ. q.13.p.191.c.1
Relatio est duplex quędam est realis,& quædam rationis, & relatio rationis dupliciter accipitur proprie, & communiter. quæst. 17. pag. 247. c.2
Relatio, vt comparata ad essentiam,quod sit res intelligitur duobus modis. q.3.pag.44 c.1
Relationem transire in essentiã potest intelligi dupliciter. q.3.p.50.c.2
Relatio personæ potest multipliciter considerari & accipi, q.4.p.63.c.1
Res accipitur dupliciter vno modo pro re creata, finita, possibili, & ab alio habente esse,alio modo pro re increata, à se, infinita, & necessaria, & aliter sic. q.1. pag.1. c.1
Res tripliciter accipitur.s. communissime, communiter, & strictissime.q.3.p.39.c.1
Res communissime sumpta dicitur dupliciter.ibidem.

Propos. insigniorum.

Ratio recta non dictat actui debere conuenire, quod impossibile est sibi conuenire. q.18 p.261.c.2
Relationes quæ fundantur in aliquo fundamento, vt ipsa est vnum, non magis requirunt distinctionẽ eius, quam illæ quę fundantur in aliquo non ut est vnum, & hoc loquendo hinc inde æqualiter, scilicet quantum ad illud, quod est esse relationem realem.q.6.p.91.c.2.
Relatio realis actualis requirit per se terminum realem actualem.q.13 p.185.c.2

Relatio

Relatio non potest habere verius esse, quam terminus ad quem est. quæst.13. pag.186 c.1

Relatio naturaliter cognosci non potest, nisi naturaliter vtrumque extremum cognoscatur,vel possit cognosci, q. 14.q.214.c.1

Res ab illo dependet essentialiter in essendo, quod est sibi ratio habendi.q.12.pag.172. c.2

Propo. Theologicarum.

Ratio suppositi vltra substantiã singularem non addit nisi negationem, quomodo explicatur.q.19.p.27.c.1

Relatio vt comparatur ad essentiam est res. quomodo exponitur.q.3.p.45.c.1. & pag.50. c.2.

Res potest habere respectum ad Deum creantem, & tamẽ nunquam habere respectum ad Deum conseruantem,quo modo sit vera propositio. q. 13.p.179.c.1

Propos.peripateticarum.

Relationes secundi modi fundantur super actionem & passionem.3.met.tex co.20.quo modo exponitur.q.12.p.173 c.1

Relatio tertij modi est mensurati ad mensuram,5. met. text. co.20.& 12.met.tex.co.4.qũo exponi.q.13.p.185.c.1

S

Distinctionum.

Subsistere dicit dupliciter p se esse, qđ excludit inhærere, alio modo pro incommunicabiliter existere. q.4.p.61. c.1

Axiomatum.

Suppositum non tribuit aliquã rationem causalitatis ipsi rationi formali agendi, sed ipsum habet rationem formalẽ causæ agentis præcise p hoc quod habet rationem formalem agendi.q.8.p.129.c.2

Enuncia.insigniorum.

Si alterum incompossibilium repugnat, alterum necessario inest,q 16.p.237. c.2

Sicut nulla relatio, ita nec vlla actio de genere actionis, neque passio de genere passionis est perfectio vltima agentis, uel operantis.q.13.p.192 c.1.

Simultas opposita ordini essentiali sufficit ad simultatem correlatiuorum.q.4. pag. 52. c.2

Sola cognitio intuitiua diuinæ essentiæ est illa,quæ ponit hominem extra statum viæ, si simpliciter, simpliciter. si quoad tempus, quoad tempus.q.7.p.106.c.1

Suppositis eiusdem rationis, & naturæ non repugnat habere proprietates hypostaticas, quæ sint simul natura. q.4.p. 51.c.2

Supposita eiusdem naturæ non habent inter se prioritatem naturæ, siue prioritatem essentialem, ibidem.

Pro-

Propos. Theolog.

Si diffiniatur illa necessitas esse secundum quam dicimus, necesse est, vt ita sit aliquid, aut ita fiat, nescio, cur eam timeamus, nē nobis auferat libertatem voluntatis, neque enim & vitam Dei, & prælciē tiam dei sub necessitate ponimus, si dicamus necesse est semper deum viuere, & omnia præscire. Aug. 5. de ciuit. dei, cap. 10. quomodo exponitur. q. 16. p 234. c. 2. & 245. c. 1.

Si essent duo omnipotentes alter faceret alterum nulli potentem. Ric. 12. de trini. cap, vltimo, quomodo exponitur. q. 7. p. 120. c. 1

Si pater non potest generare filium, vel non æqualem filiū, non est omnipotens. Aug. contra praximinum. quomodo expon. q. 7. p. 119. c. 2

Sicut filio præstat essentiam de patre genetatio, ita Spiritui sancto de utroque processio. Aug. 15. de trin. cap. 7. qualiter exponitur. qō. 2. pag. 32. 1

T

Materierum.

TRansubstantiatio panis in corpus Christi præexistens qualiter fiat, pertractatur. 10 q. quolibet. p. 150

Distinctionum.

Transire in aliud potest intelligi tribus modis, siue per corruptionem, siue per resolutionem inseparatam potentiā, siue per confusionem. q. 6. p. 88. c. 2

Propos. Theolog.

Terminus in conuersione est hic eodē modo essendi, quomodo fuit hoc illud quod cō uersum est. quod sit propositio falsa. q. 10. p. 157. c. 2

V

Materierum.

VErbum diuinum vtrum habeat aliquam propriam causalitatem respectu creaturæ. q. 8. p. 126. c. 2

Verbum diuinum, vel filius vtrum habeat causare secundum aliquam propriam rationem, vel ordinem. Et vtrū aliquis respectus ad creaturā includatur in proprietate eius constitutiua. q. 8. pag. 127. c. 1

Vnitas naturæ humanæ ad verbum in Christo vtrum sit sola dependentia naturę assumptæ ad personam verbi. q. 19. p. 267. c. 1.

Diffinitionum.

Verum per se notum est illud quod ex rationibus terminorum est per se notum, q. 7. p. 104. c. 1

Vti est obiectū ordinate ad aliud, vt ad finem. q. 17. p. 247 c. 1

Distinctionum.

Verbum necessario præexigit in ratio-

ratione causæ ad productionem creaturę potest intelligi dupliciter, vel tanquam causalitatem perficiens, vel tanquam in eadem causalitate cum primo præexacto conueniens. q.8.p.134.c.2

Voluntatem necessario velle potest intelligi duobus modis. q.16.p.241.c.1

Voluntarium dicitur tribus modis, uel quia est subiectiue in uoluntate, vel quia est elicitum ab ipsa, uel quia est imperatum à uoluntate. q.18.p.266.c.2

Vnitas potest dici maior dupliciter vel intensiue quantum ad minorem rationem distinctionis, vel extensiue quantum ad maiorem paucitatē. & intensiue adhuc dupliciter s. per se per accidens, q.2.pag.37.c.1. & 2.

Axiomatum.

Vbi est ordo essentialis, ibi non potest aliquid esse proximū imperfectissimo nisi ipsum sit aliqualiter imperfectum. q.7.p.112.c.2

Propositionum insigniorum.

Vbicunque manet prima per se ratio ordinis eadem, ibidem manet idem per se ordo. q.1.p.15.c.2

Virtus actiua cuiuscunque causæ secundæ eminentius est in prima causa, & in primo agente, quam in ipsa causa secunda. q.7.p.112.c.1

Vnicum obiectum infinitum intensiue, adæquatur vnicę cōprehensioni. q.5.p.74.c.1

Propositio. Theolog.

Verbum est expressiuum omnium, quæ in essentia diuina quasi inuolute continentur. Aug. 6. de trini. cap. vlt. qualiter expon. q.1.p.16.c.2

Verbum gignitur de memoria, & verbum gignitur de scientia, quam memoria tenemus, & uerbum gignitur de remota. Aug. 15. de trin. cap. 10. qualiter intelligitur. q.15.p.223.c.2.

Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem uidebimus facie ad faciem. ad cor. 13. qualiter intellig. q.6.p.87.c.2

Virtutes morales sunt informes sine charitate, & formantur per charitatem. Aug. & Paulus ad Rom. qualiter intellig. q.17.p.250.c.1

Voluntas necessario uult illud, cuius participatione vult, q.c quid uult. qualiter intelligitur. q.16.p.238.c.2

Vbi est una auersio, & vna libido, ibi uidetur esse una ratio formalis peccati. Aug. 83.q. q.36.q.18.p.265.c.1.& 2.

Vbi non potest esse nisi vnicus actus intelligendi, ibi non potest esse nisi vnicum verbū qualiter intelligitur. q.2.pag.23.c.1

Vnitati est immediatior distinctio minor, quam maior, qualiter intellig. q.2.p.37.c.1

Vna auersio voluntatis est in actu interiori, & exteriori qualit. expon. q.18.p.265.c.2

Propositionum peripateti.

Vbi est aliud per se medium, ibi est

ibi est alia per se distantia. q. 11. p. 170. c. 2
Virtus infinita non agit in tempore. 8. phys. tex. co. 79. qualiter intellig. q. 12. p. 176. c. 2
Vniuersalia quodammodo sunt in anima, vnde intelligere in ipsa quidem est cum velit. 2. de anima. tex. co. 60. qualiter expon. q. 15. p. 221. c. 2
Vtrum sit ponere vnam talem substantiam impassibilem, & inalterabilem, vel plures? vtique plures inquit Arist. 12. met. tex. co. 42. qualiter sit verum q. 7. p. 125. c. 2
Vnum uni nō repugnat, nisi per vnam rationem repugnantię. quod sit propositio falsa. q. 9 p. 149. c. 1

Explicit Syllabus super quolibeta Ioannis Duns Scoti, Doctoris subtilis; collectus, atque in hunc ordinem redactus per Saluatorem Bartolucium de Assisio, artium, ac sacræ Theologiæ, Doctorem; atque in florentissima magnæ domus Venetiarum Academia Regentem. M D LXXX.

F. IOAN. DVNS SCOTI, DOCTORIS SVBTILIS, ORDINIS MINORVM, Theologorum omnium Principis.

Quæstiones Quolibetales ex quatuor voluminibus Sententiarum.

VNCTÆ res difficiles, ait Salomon Eccle. j. & * cur intelligat eas esse difficiles, subdit. Non potest eas homo explicare sermone. Secundum igitur distinctionem rerum, potest accipi distinctio difficilium quæstionum. Res autem prima sui diuisione diuidi potest in rem creatam & increatam, siue in rem a se & in rem ab alio habentem esse, siue in rem necessariam & rem possibilem, siue in rem finitam, & infinitam. Res autem increata, a se, infinita, & necessaria, Deus est. Res autem creata, ab alio, possibilis, & finita, communi nomine, dicitur creatura. De vtraque re propositæ sunt aliquæ quæstiones. ¶ Iterum in diuinis res accipitur essentialiter, & notionaliter, iuxta illud Augustini, 1. de doctrina christiana. cap. 1. Res quibus fruendum est sunt pater, filius, & spiritus sanctus, eademque trinitas, vna quædam summa res cõmunis omnibus fruentibus ea. In prima parte auctoritatis, accipitur res personaliter. In secunda essentialiter. Fuerunt igi aliqua quæsita in diuinis de re essentiali, aliqua de notionali siue personali, vnicum autem quæsitum erat de ordine essentialium ad notionalia. Illud vnicum primo ponitur, vtpote ex cuius solutione patebit ordo procedendi circa alia quæsita. Est igitur.

l. aui.

Plato in Timæo. Arist. 11 & 10. Met. Auer. 1 theolog. Luic. 2. Mo. 5.

Tostat. Quæst. in 7. quoli. quorũ primũ 6. Sim. 5. tertiũ 4. quartũ 3. & quolibet aliorũ vnicã cõtinuãtur.

QVÆSTIO. I.

An in diuinis essentialia sint immediatiora essentiæ, vel notionalia?

VTRVM in diuinis essentialia sint immediatiora essentiæ diuinæ, vel notionalia. ¶ Quod notionalia probatur, quæ constituunt suppositæ alicuius naturæ, sunt immediatiora ipsi naturæ, quàm illa quæ sunt proprietates nostræ. Notionalia autem in diuinis constituunt suppositæ naturæ diuinæ. Essentialia non, sed sunt quasi proprietates illius naturæ. igitur &c. Probatio maioris, Natura immediate se habet ad suum suppositum proprium, quia de illo dicitur in primo modo dicendi per se, nō autem de aliqua proprietate, nec econuerso, sed tantum secundo modo. igitur illud, quo suppositum constituitur formaliter, immediatius se habet ad naturam, quàm proprietas aliqua. Probatio minoris. Essentialia sunt communia tribus personis, & per consequens, per nullum essentiale constituitur suppositum. igitur per notionale, sunt etiam essentialia proprietates naturæ secundum Damascenum. c. 3. Si bonum inquit, si iustum, si sapiēs, si quodcunque aliud dicas, non naturam dicis Dei, sed quæ circa naturam. Et Augustinus 15. de Trin. cap. 5. vel 9. Si* dicam æternus, immortalis, iustus, bonus, beatus, spiritus: horum omnium nouissimum, quod posui, videtur significare substantiam, cætera vero huius substantiæ qualitates. ¶ Ad oppositum, ipsi essentiæ* immediatiora sunt illa, quæ sunt perfectiones simpliciter, quàm quæ non sunt huiusmodi, essentialia sunt perfectiones simpliciter, notionalia non, ergo &c. probatio maioris, primæ perfectioni immediatiora sunt illa, quæ magis habent rationem perfectionis simpliciter, quàm quę non habent, essentia autē diuina est prima perfectio, perfectiones autem simpliciter habent magis rationem perfectionis, quàm illa quæ non sunt perfectiones simpliciter, probatio minoris. Anselmus monologio. 15. essentiale est in quolibet melius ipsum, quàm non ipsum, sed tale dicitur perfectio simpliciter: notionale non est huiusmodi, quia cum quælibet persona careat aliquo notionali, careret aliquo, quod esset in quolibet melius ipsum, quàm non ipsum, & ita quelibet persona nō esset simpliciter perfecta, quod est in conueniens.

a.l. si dicis, vel dicamus.

RESPONDEO. ¶ Primo, ad intellectum quęstionis sunt aliqua necessaria prę mittenda. ¶ Secundo, quęstio soluenda, ¶ Tertio, contra solutionem quęstionis dubia occurrentia excludenda.

DE PRIMO, hic quęritur de ordinatione immediatio nis istorum duorum essentialis, & notionalis in comparatione ad essentiam diuinam. Videatur ergo primo intellectus istorum quatuor terminorum, qui ponuntur in titulo quęstionis. ¶ Scilicet, Essentia. ¶ Essentiale. ¶ Notionale. ¶ Et immediatius. De primo, in diuinis necessario est aliqua entitas realis, siue ex

natura

natura rei, & hoc in existentia actuali, alioquin nihil esset ibi reale in actu. Illa entitas realis, actualis siue ponatur omnino vnica, siue ponatur aliquo modo distinctio rei, vel rationis, semper erit ibi ponere de necessitate aliquam entitatem realem, primam vnicam, q̄ non præexigat aliquam priorem. Si n. quælibet præexigeret priorē, nulla esset prima, & per consequēs nec aliqua alia esset posterior. Illā ēt primā entitatē oportet esse absolutā, siue ad se, quia ſm August. 7. de trin. c. j. vel 3. omnis essentia, quę relatiue dr, aliquid excepto relatiuo. Et ſm ipsum ibidem in principio. 3. si non est aliquid ad se, non est omnino q̄ relatiue dicatur. ¶ Habetur ergo ista conclusio, quod in diuinis oportet ponere aliquam entitatem realem in existentia actuali, & aliquam vnicam primam, & illam esse ad se. ¶ Ista realis entitas, quæ est in Deo, cū sit prima ratio essendi simpliciter, ratio nabiliter a sanctis vocatur essentia, vnde Aug. 7. de tri. c. j. in fine, Quod est sapientię sapere, & quod est potentię posse, & æternitati æternum esse, & iustitię iustū esse, hoc est essentię ipsum esse, & infra. c. 4. vel. 13. Ab eo quod est esse appellatur essentia, propter quod Deus ipse, cui proprijssime & verissime conuenit esse, verissime dicitur essentia, & hoc primo, dicente Aug. ibidem. c. 5. vel. 13. Manifestum est Deum abusiue vocari substantiam, vt nomine vsitationi intelligatur essentia, quod vere ac proprie dicitur, ita vt fortasse solum Deum oporteat dici essentiam. Est enim vere solus, quia incommutabilis, idq; nomen suum suo famulo enunciauit Moysi, cū dixit. ego sum qui sum: sed tamen siue essentia dicatur, quod proprie dicitur, siue substantia, quod abusiue dicit, vtrunque ad se dr, non relatiue ad aliquid, hęc ille. ¶ De ista essentia, siue minus proprie substantia, q̄ ipsa sit sola rō simpliciter essendi in diuinis, cuicūq; habetur ibidem. c. 6. vel. 14. substantia patris ipse pater est, non quo pater est, sed quo est, hęc ille: & intelligit, q̄ in essentia nō est ratio formalis patri essendi patrem, sed essendi simpliciter. Huic concordat Damascenus. c. 12. dicēs sic, Videtur quidem principalius omnium, quę de Deo dicuntur, nominum esse, qui est, & hoc probat per illud Exodi. 3. qui est &c. & subdit, totum enim in se comprehendens habet esse velut quoddam pelagus substantię infinitum, & interminatum, hęc ille. Recte ergo in diuinis in comparatione ad essentiam, tanquā ad entitatem simpliciter primam, & absolutam consideratur oranis ordo cuiuscunque, siue quorumcunque q̄ in diuinis sunt. ¶ Contra ista q̄ dicta sunt de isto termino essentia potest obijci dupliciter. ¶ Primo sic per auctoritatē Damasc. adductam. totū in se &c. ergo ſm istam auctoritatem essentia includit totam perfectionē diuinam, sed tota perfectio diuina consistit in omni perfectione simpliciter, quia quacunque non incluſa, non haberur totalis perfectio. non ergo essentia est precise ista prima entitas distincta qualitercunque contra essentialia, immo est vna totalis entitas vnitiue includens omnia essentia-

Metap. 10. *Exo. 3.*

Ex hoc multi ciūt q̄d essentia de q̄date Dei d. infra 6.

lib. 5 tri. 2.

lia. cui videtur concordare illud vocabulum quod dicit, pelagus, propter immensitatem cõtinentiæ vnitiuæ. ¶ Hoc confirmatur per illud Anſel. Deus eſt quo maius excogitari non põt, ſed quacunque vnica perfectione ſimplici non includente omnem perfectionem ſimpliciter, poteſt aliquid maius excogitari, vt puta entitas aliqua omnẽ perfectionem continens vnitiue. ergo eſſentia diuina eſt talis entitas includẽs vnitiue omnem perfectionem ſimpliciter. ¶ Secũdo ad idem arguitur ſic. In omni creatura eſſentia, eo modo quo diſtinguitur ab exiſtentia, videtur eſſe prior illa, ſicut potentiale & ſuſceptiuũ eſt prius actu ſuſcepto, ergo vt ſimilis in Deo: ſed ſm dicta Auguſtini, & Damaſceni iã adducta, eſſentia accipitur pro exiſtentia actuali, ſicut apparet per illã auctoritatẽ Exodi, qua ambo vtuntur. qui eſt &c. ergo ſm iſtas auctoritates exiſtentia eſt prima entitas, & non eſſentia, vt eſſentia, vel ſaltem illæ auctoritates hoc non oſtendunt. ¶ Ad primum * quære ſuper primum diſtin. 8. q. 3. de attributis.

a.l ſolutio nẽ̃guare.

¶ Ad primum, dici poteſt ꝙ eſſentia includit totam perfectionem diuinã vnitiue, & identice, licet non formaliter cõprehẽdat omnes perfectiones diuinas, & ſic intelligendum eſt dictum Damaſceni, vt patet in 1. di. 8. q. 3. principali circa finem q̃nis. perfectiones illæ & ſi ſint identicæ, eſſentia tamen diſtinctæ ſunt ex natura rei, & formaliter. ¶ Ad confirmationẽ de Anſelmo patet pariter, ꝙ eſſentia eſt vnitiue, & identice omnis perfectio, non tã formaliter, & ex natura rei. vnde licet quælibet perfectio ſimpliciter ſit formaliter infinita, non tamen radicaliter cuiuſmodi eſt eſſentia, & exiſtentia Dei. ¶ Ad ſm dici poteſt, ꝙ eſſentia & eius exiſtentia in creaturis ſe habent ſicut quidditas & motus. & ideo diſtinguuntur. In diuinis autẽ exiſtentia eſt de conceptu eſſentiæ, & prædicatur in primo modo dicendi per ſe ſic, ꝙ propoſitio illa per ſe eſt prima, & immediata, ad quam omnes aliæ reſoluuntur, vt patet in primo diſt. 2. q. 2. Quære in 4. 46. diſt. q. 3. & primo reportationum diſt. 45. quæſt. 2. & diſtinc. 2. parte. 2. q. 2. & infra. q. 5. art. 3. & 2. diſtinc. 1. q. 2. plura ad propoſitum harum obiectionum.

¶ Aliter dicitur hic, ꝙ iſta ratio ſi quid valet videtur eſſe cõtra illud quod. q. ſupponit, ſcilicet aliquam eſſe immediationem eſſentialis ad eſſentiam, * quo ſuppoſito quærit quæ, & quanta. pro iſto autem ſuppoſito arguitur, quia omnis perfectio ſimpliciter eſt ſimpliciter ſimplex. probatur. ſi eſt aliquo modo reſolubilis in diſtincta. ſint. a. & b. neutrum poteſt eſſe perfectio ſimpliciter ſimplex, ga tunc vnum non faceret per ſe vnum cum reliquo, quia nõ eſt per ſe vnum ex quibuſcunque diſtinctis, niſi vnum ſit ſicut actus, & aliud ſicut potentia.

a.l. rũ

DE ALTERO termino, ſcilicet eſſentiale, duplex diſtinctio videtur. ¶ Vna, ꝙ aliter vtuntur communiter hoc nomine eſſentiale philoſophi, & aliter theologi, ſpecialiter in diuinis. ¶ Nam in philoſophia accipitur cõiter eſſentiale, vt diſtinguitur contra accidentale, prout acci-

den-

dentale continet sub se omne accidens per accidens, siue accidens cõe, & accidẽs per se, siue propriũ. Vñ ibi essentiale dr̃, ꝙ per se includit in essentia, quem admodum in composito reali, materia, & forma dr̃ sibi essentialia, & in composito rõnis, vel in ipso diffinito genus & dria dicuntur partes essentiales rationis, siue rei diffinitæ. ¶ Theologi vero aliter vtuntur hoc nomine, essentiale, in diuinis. Cũ enim essentia sit omnino primum, vt iam dictum est, & similiter est commune communitate reali, quia dr̃ de qualibet persona, & de omnibus singulariter, & ideo quodcũque ẽt aliud prædicetur simili modo in diuinis, dr̃ essentiale, quia simili essentiæ in modo prędicandi, siue in communitate reali. Et per oppositũ notionale dr̃ illud, qđ nec sic prædicatur, nec hẽt talẽ cõitatem, sed quod pertinet ad notitiam distinctionis personarum. Sic ergo distinguit theologus essentiale contra notionale. ¶ De hoc Augustinus. 5. de trini. c. 5. In rebus creatis, atq; mutabilibus, qđ non ſm substantiam dr̃, restat vt ſm accidens dicatur. In Deo autem nihil ſm accidens dr̃, nec tñ omne quod dr̃ ſm substantiam dr̃, dr̃. n. ad aliquid, sicut pater ad filium, & filius ad patrem, hæc ille. Vult ergo quod in creaturis distinguitur essentiale contra accidẽtale. In diuinis autem non distinguitur contra accidentale, sed contra relatiuum ad intra, quod ſ. dicit relationem personæ ad personam, & per consequens pertinet ad distinctã notitiam personæ a persona, & iõ vt datur regula ibi. cap. 4. de dictis de Deo substantialiter, & relatiue, communiter dr̃ notionale, licet Augustinus hoc vocabulo non est vsus, sed sit vsus vocabulo relatiui, vel ad aliquid. ¶ Ex isto secundo patet breuiter de tertio vocabulo, quid sit notionale, quia omne notionale est relatiuum ad intra, & * econuerso: essentiale autem non est relatiuum ad intra, quia tunc esset commune, & non commune. ¶ Secunda distinctio huius vocabuli, qđ est essentiale, prout in diuinis specialiter accipit, potest poni talis. ¶ Quod aliqđ est essentiale quod importat respectum ad extra. ¶ Et aliquod non. ¶ Istius distinctionis primo primum membrum exponatur, postea secundum probat, quia forsitan ab aliquib. posset negari. ¶ De primo certũ est, quia si Deus dicatur relatiue ad extra, oportet ꝙ illa relatio conueniat Deo ſm aliquod fundamẽtum proprium, quia nõ comparatur Deus ad extra, nisi ſm aliqđ intrinsecum sibi, & illud põt dici fundamẽtum. ¶ Ex isto fundamento intrinseco cum sit reale, & respectu ad extra, cum sit rationis non potest esse aliquid habens conceptum per se vnũ. ergo si aliquod nomen simul importat illud intrinsecũ Deo, quod est fundamentum comparationis ad extra, & cum hoc illam comparationem ad extra, illud nomen, vel non significabit conceptum per se vnum, vel non significabit ambo illa, sed tantum alterum significabit, & alterum connotabit. ¶ Essentiale ergo in diuinis, quod scilicet habet conceptum per se vnum, non includit simul, & per se absolutum, & respectũ ad extra, &

B. *Nota quod ly, econuerso potest esse commune. ¶ Secunda distinctio huius vocabuli, qđ est essentiale, prout in diuinis specialiter accipit, potest poni talis. ¶ Quod aliqđ est essentiale quod importat respectum ad extra. ¶ Et aliquod non. ¶ Istius distinctionis primo primum membrum exponatur, postea secundum probat, quia forsitan ab aliquib. posset negari. ¶ De primo certũ est, quia si Deus dicatur relatiue ad extra, oportet ꝙ illa relatio conueniat Deo ſm aliquod fundamẽtum proprium, quia nõ comparatur Deus ad extra, nisi ſm aliqđ intrinsecum sibi, & illud põt dici fundamẽtum. ¶ Ex isto fundamento intrinseco cum sit reale, & respectu ad extra, cum sit rationis non potest esse aliquid habens conceptum per se vnũ. ergo si aliquod nomen simul importat illud intrinsecũ Deo, quod est fundamentum comparationis ad extra, & cum hoc illam comparationem ad extra, illud nomen, vel non significabit conceptum per se vnum, vel non significabit ambo illa, sed tantum alterum significabit, & alterum connotabit. ¶ Essentiale ergo in diuinis, quod scilicet habet conceptum per se vnum, non includit simul, & per se absolutum, & respectũ ad extra, & Scotiz.*

per cõsequens, si includat respectum ad extra, non per se illum includit, sed principaliter, & primo, & per se includit absolutũ, quod est fundamentum, illum autem respectum connotando includit, & hoc modo intelligitur primũ membrũ huius distinctionis. ¶ De scõdo mẽbro huius distinctionis, dices forte, quod nullum est essentiale non includens respectum ad extra, sed sola essentia est huiusmodi, quod cunque autem aliud commune tribus, vel est respectus ad extra, vel includens respectum ad extra. ¶ Quia vero solutio quæstionis dependet ab ista distinctione essentialis prius posita, quod scilicet, aliquod essentiale est absolutum ad intra. aliquod vero dicit respectum ad extra. Ideo probo secundum membrum, quod negandũ forsitan alicui videretur. ¶ Scilicet ℘ aliquod essentiale non includit aliquem respectum ad extra. ¶ Primo, per rationem fundatam in auctoritate sumpta ex ratione pfectionis simpliciter. ¶ Secundo, per rationẽ sumptã ex rõne diuinæ essentiæ. ¶ Tertio, per rationẽ sumptã ex ratione intellectus diuini. ¶ Quarto, ex ratione actus, vel operationis diuinæ. ¶ Prima ratio talis est, Quod est perfectionis simpliciter non includit per se relationem ad creaturam, sed aliquod essentiale in diuinis est perfectionis simpliciter. ergo &cæte. probatio maioris, perfectio simpliciter non includit aliquid p se, cui repugnat per se ratio perfectionis simpliciter, quia *tunc non esset in quolibet melius, cũ includat aliquid, cui repugnat ratio perfectionis simpliciter.

*a. l. quia tunc esset in quolibet melio

Sed relationi ad creaturam repugnat, quod sit perfectio simpliciter, cum sit ad terminum imperfectum & potẽtiale, quod autem necessario coexigit aliquod ens potentiale, eo modo quo relatio coexigit terminum, tanquam scilicet aliquid secum simul natura, vel prius, illud sic coexigens non est simpliciter necessarium, nec per consequẽs simpliciter perfectũ. minor patet ex intentione Anselmi. monologio. 15. ponit talem distinctionẽ, Quicquid est præter relatiua, ¶ Aut est tale, vel omnino melius sit ipsum, quam non ipsum, ¶ Aut tale, vt non ipsum in aliquo sit melius, quam ipsum. Et exposita, & declarata ista distinctione concludit, sicut nephas est putare, vt substantia summę naturæ sit aliquid quo melius sit aliquo modo non ipsum, quam ipsum, sic necesse est, vt sit omnino quicquid melius est ipsum, quam nõ ipsum. Et postea infert in speciali, quid non est. Non est ergo inquit corpus, nec aliquid eorũ quę corporei sensus discernunt. Et post subdit in speciali quid, vel quale est, quare, inquit, necesse est ipsum esse viuentem, sapientẽ, omnipotentem, verum, iustum, æternum, & quicquid absolute est melius ipsum, quam non ipsum. Planum est autem ℘ multa istorum sunt essentialia in diuinis. Habetur ergo ista minor, ℘ aliquod essentiale in diuinis est perfectio simpliciter, quia melius est in quolibet ipsum, q̃ non ipsum. Ista sententia Anselmi videtur posse accipi ab Augustino. 15. de tri. c. 4. vel. 5. Viuẽtia non viuentibus, intelligentia non intelligentibus, iniustis iusta,

cũ fi
fectu
plicit
non
in q
bet q

Idem
c. 1. u
12. m
c. 31.
5. &
Gen. a
lib. 2.

iusta, beata miseris, præferenda iudicamus: ac per hoc, quoniã rebus creatis creatorẽ sine dubitatione præponimus, oportet vt eum summe viuere, & cuncta intelligere, iustumque & beniguissimum & beatissimum fateamur. hæc ille. Tenet autẽ hęc consequentia per propositionem hanc, Necesse est vt creator sit quicquid in entibus præfertur ipsum quod non ipsi, vel vt Anselmus dicit, melius est ipsum, quam non ipsum.

Vt tota ista Doc.

¶ Pro ista sententia potest adduci Hilarius. 12. de tri. c. penultimo, qui loquens ad patrẽ, ait, Perfecti Dei, qui & verbũ tuũ, & sapientia, & virtus est, absoluta generatio est, vt inseparabiliter a te sit semper, q̃ in his ęternarum proprietatum tuarũ nominibus ex te natus est, hęc ille. Nihil autem Dei filius per natiuitatem accepit, quod dicat respectum ad extra. ¶ Item secũdo, ex eodem medio potest argui accepta pro maiori extremitate, hoc est quod relatio rationis, vt sit maior ista, perfectio simpliciter non includit relationem rationis, minor, q̃ prius, & sequitur conclusio, quod aliquod essentiale non includit relationem rationis, omnis autẽ respectus Dei ad creaturam est rationis tantum. ¶ Ex secunda quæstione ordinaria de respectu ad extra est quæstio. 8. infra, vel. 2. distinctio. 30. primi, ergo aliquod essentiale non includit respectum ad extra. Maiorem istam de respectu probo, sicut primam de respectu ad extra, quia relationi rationis repugnat perfectio simpliciter, quia ens diminutum, minus habens de entitate quam quodcunque reale, quia tantum in consideratione intellectus est habens suũ esse. ¶ Item tertio, ex eodem medio potest argui accipiendo pro maiori extremitate relationem in communi sic. perfectio simpliciter non est relatio aliqua, nec includit per se relationem aliquam, vltra vt prius. hæc maior probatur, quia relatio originis non est perfectio simpliciter, si tamen aliqua relatio esset perfectio simpliciter, maxime de illa videretur. ¶ Ad istas rationes, quæ procedunt ex eodem medio potest sic responderi, quod aliud est dicere aliquid esse perfectionẽ simpliciter, & aliud, aliquid esse perfectionis simpliciter: primum importat quod illud essentialiter, siue quiditatiue sit perfectio simpliciter, secundũ importat non quod essentialiter sit perfectio, sed quod omne tale denominatiue soli perfectioni simpliciter conueniat. ¶ Ipsum ergo perfectionis simpliciter est quam requirit in illo de quo prædicatur *denominatiue, & quam ostendit sibi in esse, vtpote quam vniuersaliter consequitur, & sic est perfectionis simpliciter triplici modo. s. præexigendo, ostendendo, siue manifestando, & perfectionem simpliciter consequendo. ¶ Cõsimiliter exponatur illud Anselmi, in *quolibet est melius ipsum, quam nõ ipsum, quia hoc verum est intelligendo de prædicatione denominatiua, & præexigendo, ostendendo, & consequendo, vel in quolibet est melius ipsum, quã non ipsum, quẽ admodum esse ipsum, denominatiue ponit illud esse simpliciter perfectum, non quidẽ sicut aliquid

a. l. vltimo.

B. Quare 2. dist. 1. q. 7. pa. 189. col. 2. et 3. dist. eiusd. q. 1. pag. 391. col. 2. & 5. q. 9. ar. 2. cõclu. 3. principa li.

aliquid esse album, ponit idem esse coloratum: sed sicut aliqd esse album, vel coloratum ponit idem esse superficiatū, vnde si in aliquo non est melius ipsum esse superficiatum, nec per consequens erit melius ipsum esse album. Consimiliter exponat dictum Augu. de præferri. Quæ autem sit intentio Anſel. quære c. 17. vbi ait. Eodem mō, & vna cōsideratione est, quicquid est, & omnia illa nomina idem significant. Nomina inquam de quibus locutus est prius bonus, iustus &c. ¶ Item instatur contra rationem, quia concludit quodcunque essentiale esse ad se, quia quodcunque illorū est perfectionis simpliciter, sed illud illatum est falsum, vt patet in exemplis Anſelmi, & Augusti ni: quia Augustinus ponit potentissimum, iustissimum. & Anſelmus ponit omnipotentē, iustum &c. & tamen ista dicunt respectum ad extra.

¶ Secunda ratio ad conclusio nem talis est. In Deo est essentia sub completa actualitate essentiæ, & hoc mere ex natura rei, sic intelligendo, quod nec essentia, nec aliquid per se inclusum in illa, vel actualitate eius sit ibi præcise ex consideratione cuiuscunque intellectus. Hæc propositio sic intellecta satis patet ex dictis in principio istius articuli, exponendo quid intelligendum sit per istum terminū, qui est essentia. ¶ Ex hac propositione sequitur ista, quæ est maior rationis. ſ. ꝙ si aliquid est idem essentialiter essentiæ, illud est actu in Deo mere ex natura rei, & hoc siue sit idem essentialiter identitate adæquata, sicut in creatueis est illud idem quod intelligitur per diffinitionem ei, quod intelligitur per diffinitum, siue sit idem tanquā ineluſum essentialiter in illo, quomodo illud quod intelligitur per partē diffinitionis posset dici idem ei, quod intelligitur per diffinitum.

¶ Nam licet aliquid possit esse in re ex natura rei, licet eius diffinitio, vel pars diffinitionis non sit actu completo in re, sed tantum intellectu considerāte, tamen illud, ꝙ intelligitur per diffinitionem, vel partem diffinitionis, sicut significatum per ipsum signum, necessario est in re actu, si illud qd intelligitur p diffinitum, sit in re actu.

¶ Nam cōtradictio vī esse ꝙ aliquid sit realiter actu, & ꝙ illud quod est idem sibi essentialiter hoc modo vel illo, non sit realiter in actu. Nunc autem intellectualitas, siue vita intellectiua, vel intellectualis est idē essentialiter essentiæ diuinæ, sic intelligendo, ꝙ non tantum est idē realiter ipsi essentiæ, & hoc identitate simplici, sicut forte quodcunque attributum ponitur idem ipsi essentiæ, sed hoc modo est idem sibi, ꝙ si ipsa essentia diuina diffiniretur vita intellectualis, siue intellectualitas non esset extra eius diffinitionem, sicut sapiens, vel bonū. ¶ Ex parte essentiæ arguitur sic. quicquid per se includit in essentia diuina, est in Deo ex natura rei, & per consequens sine respectu ad extra, intellectualitas est huiusmodi. ergo &c. ¶ Maior patet. Nam secūdum iam dicta in principio istius articuli, essentia est ibi ex natura rei. ergo qc quid includitur in ratione essentiæ. Minor sic intelligitur, ꝙ intelle-

intellectualitas quidem non habet rõnẽ attributi, quasi actus secundi aduenientis ipsi, sed rõnem perfectionis omnino intimæ, quemadmodum vita ẽt in Deo est actus, non attributus siue aduenies, sed omnino intimus, & idem essentiæ. Ista ẽt vita perfecta, quæ soli Deo conuenit, cuiusmodi est vita intellectualis, est idẽ essentialiter ipsi primæ essentiæ. ¶ Hæc minor sic intellecta, probatur auctoritate, & ratione, auctoritate Augustini. 15. de tri. c. 5. vel 7. Quæ vita inquit dr in Deo, ipsa est essentia eius, atque natura. hæc autem vita non talis est, qualis inest arbori, nec qualis inest pecori, quod hẽt sensum, sed nullum habet intellectum, at illa vita, quæ Deus est, sentit: atque intelligit omnia, & sentit mente, non corpore, quia spiritus est Deus. hæc ille. vult ergo dicere, ꝙ illa vita, quæ est essentia diuina est per se intellectualis. Idem 6 de tri. c. vlti loquens de Deo ait sic. Vbi est prima, & summa vita, cui non est aliud viuere, & aliud esse, sed idẽ esse, & viuere, quia intellectuale subdit primus, ac summus intellectus, cui non est aliud viuere, aliud intelligere. hæc ille. ¶ Minor ẽt ista ratione probatur sic. Cuicunque nõ repugnat esse idẽ alicui substantiæ essentialiter, illud nõ cõuenit veritime * illi substantiæ, nisi conueniat sibi essentialiter, sed intellectualitati non repugnat esse idem substantiæ (cui conuenit) essentialiter, sicut pater in creaturis, quia quæcunque substantia est intellectualis, intellectualitas est intra rationem essentialem eius, sicut etiam in speciali patet in homine, in cuius ratione ponitur rationale, & per cõsequens ista intellectualitas, quæ per se intelligitur per rationale est idem homini essentialiter, immo vt actualissimum, & completissimum in essentia. ergo cũ Deus veritime sit intellectualis, eius intellectualitas erit idem essentialiter eius essentiæ.

¶ Tertia ratio sumitur ex parte intellectus diuini. sic. Nullus intellectus habet esse actuale proprium, & primum intellectus per aliquem actum intelligendi, conuenientem sibi, vel supposito secundum ipsum. hoc patet, quia omnis actus intelligendi, vel naturaliter præexigit intellectum, cuius est, habẽtem proprium actuale esse intellectus, vel saltem coexigit, ita ꝙ nullo modo tale esse actuale ꝓ priũ intellectus, vt intellectus, nec aliquid per se inclusum in tali esse actuali per actum intelligendi ipsi intellectui attribuitur, quia omnis actus est posterior, & ideo præexigit suum prius. ergo in Deo intellectus, vt intellectus, suum primum esse actuale, nec aliquid per se inclusum in illo esse non habet præcise per intelligere diuinum. Sed comparatio essentiæ diuinæ ad quodcunque extra, habet proprium, & primum esse suũ actuale per intelligere diuinũ. ergo intellectus in Deo, vt actu intellectus, non includit aliquã comparationem ad extra. ¶ Probatio minoris, comparatio cuiuscunque intrinseci in Deo ad quodcunque extrinsecum, cum sit respectus rationis habet esse suum primum & proprium per actum alicuius intellectus cõparantis, sed qdcunq; intrinsecum

ide 12. eta. t.c. 9. & 11.

dem 2. de anima. c. 37.

l. alicui.

cum potest ad quodcunque extrinsecum per quemcunq; actū intellectus creati comparari, illud ad idem comparari potest per actum intellectus diuini, quia intellectus ille potest obiectum illud sub omni ratione ex parte obiecti intelligere, sub qua est intelligibile, cum sit ei adæquatus, & eius comprehensiuus, sed quicquid intellectus diuinus potest ad quodcunque comparare intelligendo, hoc actu intelligendo comparat, qa nulla est ibi potentia sine actu ad quodcunque intrinsecum. ergo per actum intellectus diuini actu comparatur quodcū que intrinsecum ad quodcunque aliud, ad quod potest intelligendo comparari, & per consequens comparatio cuiuscunque talis ad quodcunque tale, habet esse suum propriū actuale per actum intellectus diuini comparantis, non dico quæcunque comparatio huius ad hoc, quia non formaliter illa, qua intellectus creatus comparabit, sed aliqua cōparatio huius extremi ad hoc extremum.

2. physic. 8. c. 3 2.

¶ Ex hoc vlterius patet secunda pars minoris, scilicet quod comparatio alicuius intrinseci ad aliquod extrinsecum hēt suum primum esse, & proprium per illud intelligere, quia illud intelligere est primum intelligere respectu huius obiecti, & primitate essentiali, siue perfectionis, & primitate durationis, quia æternum, nec enim est simul perfectione cum intelligere creato, nec posterius, quia vtroque modo sequitur, quod esset limitatum, & mensuratum, nec est simul, nec posterius duratione quocunque intelligere creato, quia tunc sequeretur, quod intelligere in Deo, vt intelligere esset nouum.

¶ Vel sic potest formari ratio. Nulla potentia habet suum primum esse per operationē suā. hoc patet de se, quia nihil seipsum producit ad esse, vt sit. 1. de trini. nec per consequens aliqua potentia per operationem, quæ est ab ipsa accipit suum esse primum, sed omne intelligere est operatio intellectus, vt intellectus. ergo intellectus, vt intellectus non habet primum esse in Deo per operationem suam, sed quicquid est in Deo per comparationem ad extra, inquantum huiusmodi habet suum esse per intellectus operationem, siue intellectionem, quia esse eius consistit in consideratione intellectus, cum sit esse relationis rationis. ergo &cætera.

¶ Quarta ratio sumitur ex parte operationis, seu actus intelligendi, & hoc sic. Actus ille, quo Deus comprehendit essentiam suam, vt obiectum beatificum, sub ratione qua talis, est in Deo ex natura rei, sed Deus per intelligere, vt intelligere cō prehendit essentiam suam, vt obiectum beatificum, ergo maior probatur, quia infinitas intensiua non competit alicui enti rationis, sed solum enti reali. quod arguo, quia omne ens rationis, est sola relatio rationis, sed nulli relationi infinitas cōpetit, etiam reali, vt patebit infra. q. 5. Illud autem quo Deus comprehendit essentiam suam, vt infinitam, sub ratione qua est comprehensiuum, est infinitum, quia infinitum obiectum, vt infinitū, cō prehēdi nō

potest

potest aliquo actu, nisi infinito, vt infinito. ergo cum infinitum simpliciter in perfectione non includat per se aliquid, cui intrinsece repugnat infinitas, sequitur ꝙ infinitum simpliciter nō est ens rationis, nec includit per se primo ens rationis. ¶ Istas propositiones expositas, & probatas coniungendo loco maioris, & minoris in syllogismo arguitur sic. Illud quod est essentiæ diuinæ idem essentialiter, est actu in Deo mere ex natura rei, sed intellectualitas, siue vita intellectualis est huiusmodi. ergo est in Deo mere ex natura rei. ¶ Ex hoc viterius. Quicquid est actu intellectuale, siue viuens vita intellectuali, & hoc mere ex natura rei, habet actu, vel potest habere actu intellectum, vt intellectum, & intelligere, vt intelligere, Deus autem est actu intellectualis, siue viuēs vita intellectuali mere ex natura rei (sicut conclusum est in primo syllogismo) ergo Deus habet actu, vel actu potest habere intellectum, vt intellectum, & intelligere, vt intelligere, sed nō potest habere actu aliquod ens reale, siue ex natura rei, quod iam nō habet ex natura rei, quia hoc esset contra eius simplicitatem. ergo Deus actu habet intellectum, vt intellectum, & intelligere, vt intelligere, & hoc mere ex natura rei. Sed nullus respectus Dei est ad extra, nec aliquid per se includens talem respectum, est in Deo actu ex natura rei, quia respectus eius ad extra non potest esse, nisi relatio rationis. ergo aliquod essentiale, puta intelligere est sic absolutum, quod nec est respectus ad extra, nec per se talem respectum includens. ¶ Maior secundi syllogismi probatur sic, Natura viuens vere, habet realiter, vel habere potest operationem vitalem, quæ sit ens reale, sic intelligendo, quōd nec sit ens rationis, nec per se tale ens includens, quia operatio talis, est propria perfectio naturæ intellectiuæ, vnde & in ista ponitur consistere beatitudo talis naturæ, propria autem perfectio, & præcipue beatifica natura habentis esse viuum ex natura rei, non potest esse ens rationis, nec per se includens ens rationis, quia ens rationis est ita diminutum, quod non potest esse perfectio per se entis realis, nunc autem intellectio, vt intellectio est propria operatio naturæ viuentis vita intellectuali. Et si proteruiendo negetur hoc in Deo. philosophus videtur specialiter hoc concedere de ipso 12. Metaph. vbi tractans quæstionem de intellectu & intelligere diuino ait sic. Si nō intelligat, supple Deus actu, sed habet se quemadmodum, vt sit dormiens, quid vtique inquit esset insigne, & venerabile, siue intelligat. non est autem hoc, quod sua intelligentia, sed potemia, non erit itaque optima substantia, per intelligere enim ei honorabile inest. Ioan. 10. Ethic. cap. 10. perfecta felicitas, quoniam speculatiua quædam operatio apparet, & hinc vtique apparebit, deos enim maxime suspicati sumus beatos, & felices esse, actiones autem quales attribuere debitum est ipsis, & post exclusis ab eis actionibus virtutum moralium, subdit, sed tamen viuere omnes suspicati sunt eos, & operari.

Speculatio singularis.

t.c. 51.

non

nō enim oportet dormire,& paulo post concludit,quare Dei operatio beatitudine differens,speculatiua vtique erit, & humanarum vtique quæ huic cognatissima felicissima.

a. l. Vel ita quod ipsum non sit mediū inter illa tamē magis excluditur medium inter ipsum & primū quam inter aliud et primū & tūc est immediatius negatiue.

DE QVARTO termino scilicet immediatius est distinguendum,quia dicitur immediatius aliquid dupliciter. ¶ Vel ita, quod ipsum sit medium inter primum & vltimum , & tūc est immediatius positiue. ¶ Vel ita quòd inter ipsum & primū non sit medium. aut pauciora sunt media,quàm inter tertium & primum , & sic est immediatius negatiue.Exemplum. superficies est immediatior substantiæ,quàm color,ita quod habet rationem medij positiue inter illa,sed risibile est immediatius homini , quàm color negatiue. non enim mediat inter illa extrema positiue,sed magis excluditur medium inter hominem & risibile , quàm inter hominem & colorem.Vt sic breuiter dicatur illud esse immediatius positiue,quod tanquàm medium inter extrema includitur, & illud immediatius dicatur negatiue, vbi aliquid tanquàm medium magis excluditur. ¶ Posset autem alio modo distingui de immediatiori secundum rem & rationem, quia immediatius, & minus immediatum,vel mediatius non sunt sine ordine, ordo autem non videtur posse intelligi sine distinctione. sed quia hic non quæritur qualis est, distinctio essentialium a notionalibus, vel vtrorumque ab essentia,ideo ista distinctio immediationis non tractatur ad præsens, sed qualiscunque sit distinctio essentialium a notionalibus, vel vtrorumque ab essentia, secundum * ista dicetur, quod istorum sit immediatius ipsi essentiæ,puta essentiale, aut notionale. ¶Itaque , recolligendo de isto primo articulo , essentia est illud, ad quod fit eorum comparatio,quorum quæritur ordo. essentiale autem & notionale sunt illa , quorum quæritur ordo in comparatione ad essentiam: de immediatione autem istorum ad illud primum, est quæstio,& principaliter requiritur propter solutionem duplex distinctio posita in hoc articulo,vna de essentiali,alia de immediatiori.prima de essentiali talis est, alicuius essentialis ratio, siue actualitas totalis , est mere ad intra, alicuius autē ad extra.secunda de immediatiori talis est quod aliquid dicitur esse immediatius positiue, ita ipsum ponitur medium, aliqd priuatiue,ita.s. non requiritur mediū aliquod inter ipsum & primum, sicut inter aliud extremum & primum.

a.l. p. distin. Hic epilog.

DE SECVNDO articulo,dico tres conclusiones, quarum duæ sunt breues,tertia principalis ¶ Prima est ista, Nullum notionale est immediatius ipsi essentię diuinæ aliquo essentiali,& hoc loquendo de immediatione primo modo. hoc probatur sic, quod est immediatius primo non excedit a tertio. cum sit per se medium inter ipsum primum & tertium,sed omne essentiale excedit quodcunque notionale,quia essentiale est commune tribus notionale vero non. ergo &c. ¶ Secunda conclusio est talis , omni essentiali includente respectū ad extra, immediatius est essentiæ ali-

aliquod notionale. & hoc loquēdo de immediate secundo modo. hoc probatur, quia tale essentiale non conuenit ipsi Deo, nisi per operationem intellectus comparantis ad extra, notionale autem conuenit essentiæ ex natura rei absque omni comparatione intellectus ad extra. ergo minus requiritur medium inter essentiam & notionale, quàm inter essentiam & tale essentiale, vbi necessario mediat actus intellectus. ¶ Tertia cōclusio est, Omni notionali est aliquod essentiale immediatius essentiæ vtroque modo immediationis, hoc probatur dupliciter. ¶ Primo sic, qualis * ordo per se realis esset inter aliqua, si esset distincta realiter, talis p se ordo est inter illa, correspondens illi distinctioni, quam habent, vtpote rationis, si distinguantur ratione, & hoc siue ratione sumpta ex parte rei, siue mere causata per actum intellectus. Nunc autem si esset distinctio realis inter ista, scilicet, essentia, memoria perfecta, & dicere perfectum, memoria esset per se in ordine reali immediatior ipsi essentiæ, quàm dicere. ergo, & quocunque modo sit distinctio inter illa, eo modo est immediatio correspondens. maior probatur a posteriori sic, vbi est distinctio rationis, siue vno modo, siue alio accipiendo rationem, ibi concludimus ordinem sic distinctorum ex hoc, quòd illa sic distincta haberent talem ordinem, vbi essent distincta realiter. ¶ Nec ista maior inuenitur habere instantiam, nisi forte in aliquo, quod non est ad propositum. Et illud sufficienter excluditur per exceptionem istam, si addatur in maiori sic, qualis est ordo realis, talis & rationis, nisi forte in distinctione reali, illud quod est posterius aliquo in distinctione minori, haberet verius esse illo & illn quod sibi correspondet. ¶ Secundo probatur a priori illa maior, per se ordinem intelligo, qui est ex per se rationibus extremorum. & hoc accipiendo per se rationem essentialem, siue quiditatiuam non determinando illud cuius est ratio ad esse in re, vel in intellectu, siquidem illud quod indifferenter potest hre vtrũque esse, videt hre rōnē quiditatiuā intelligibilē, non * determinando ad hoc, vel illud esse. Ex hoc patet maior, nam vbi manet per se ratio similis ordinis, ibi manet similis ordo. sed in istis distinctis in tali, vel in tali esse manet per se eadem ratio consimilis ordinis, quia ratio quiditatiua. a. & ratio quiditatiua. b. ergo &c. nō enim esse in intellectu dat ipsi. a. rationem quiditatiuā. Minor patet, quia si illa ibi posita essent realiter distincta, esset talis ordo realis, quod, quia esset essentia natura intellectualis perfecta, ideo haberet intellectū pfectū, & vltetius haberet, vel habere posset obiectū actu intelligibile proportionabiliter sibi psens. & vltra ideo esset, vel esse posset memoria perfecta nam hæc est ratio memorię perfectę intellectus habens obiectum intelligibile proportionatum actu sibi præsens, & ex hoc vlterius si ipsa esset, vel esse posset suppo sito habenti eam perfecte principium exprimendi exprimeret, vel exprimere posset notitiam declaratiuam, correspon-

B. vide infra q. 6.

a l. determinatam, vel determinantē.

dentem illi memoriæ, nunc autem primum notionale, saltem quod includit primum respectū positiuum ad aliquam personā est dicere. ergo primum notionale habet essentiale aliquod immediatius essentiæ vtroque modo. & per consequens quodcunque aliud notionale, sicut autē argutum est de memoria, & dicere, similiter posset argui de voluntate obiecto sibi præsente, & actu spirandi. ¶ Secundo ad idē sic, essentiæ immediator est potentia, quam actio realiter productiua secundum illam potentiam, omne autem notionale est actio productiua secundum aliquam potentiam in natura diuina, vel supponens illam, quia est productio alicuius suppositi, vel supponens productionem, omnis autem talis actio est alicuius potentiæ, quę habet rationem essentialis, vel quia est ipsius intellectus, vel quia est ipsius voluntatis, ergo &c. ¶ Sic * igitur ad istum articulum patet, ꝙ essentiali ad extra notionale est immediatius secundo mō. nullo autem essentiali est aliquod notionale immediatius vtroque modo, quolibet autem notionali est aliquod essentiale ad intra immediatius vtroque modo, qa saltem intellectus est immediatior, quàm dicere, quod est primum notionale, & ita per consequens quocunque notionali, voluntas etiam immediatior est ipso spirare, & per consequens quocunque pertinente ad processionem spiritus sancti.

Epilogus.

DE TERTIO articulo, instatur contra istas duas rationes positas in 2. arti. pro tertia conclusione, contra primam sic. vbi non manet eadem ratio ordinis, non oportet ponere eundem ordinem, vel consimilem, sed in diuinis, vbi istorum essentia. s. memoria, dicere, est sola distinctio rationis, non manet eadem ratio ordinis, quæ est vbi ista sunt distincta realiter. ergo &c. probatio minoris, In creatura rationali ideo memoria præcedit dicere, quia ipsa est principium dicendi, non sic autem in Deo, loquendo de memoria, vt memoria, siue vt distincta ab essentia, immo ratio principiandi emanationem personalem, est essentia diuina sola sub ratione essentiæ, vt ei coniungitur respectus realis, quod probatur dupliciter. ¶ Primo sic. verbum est expressiuum omnium illorum, quæ in essentia diuina, quasi inuolute continentur. ergo i verbo diuino intelligit Deꝰ quodcunque distincte intelligit. ergo non potest aliqualis distinctio actualis accipi inintellectu diuino inter essentiā & memoriam præcedens quodammodo productionem verbi. primū probatur per Aug. 6. de trin. c. vlt. vbi dicit, ꝙ verbum est ars patris, plena omnium rationum viuentium. ¶ Item, distinctio secundum rationem non pōt esse, nisi secundum aliquem actū intelligendi. In Deo autem primus actus intelligendi est principium emanationis verbi supposita proprietate personali, cū verbum producitur naturaliter, & actu naturali ipsius intellectus. ergo nullo actu quasi præcedente pruductio nō verbi potest haberi distinctio ad extra, vel ad intra. ¶ Et si quæratur ab eis, quomodo ergo distinguit in Deo intellectus & voluntas, si non presupponitur in Deo distin-

Henri. sum. q. 27. q. 1. quol. 5. 2. ar. 1. 3. q.

stinctio productionibus personarum. ¶ Dicunt, ꝙ positis istis productionibus, distinctione, & ratione, & hoc per solam essentiam, vt principium formale respectu vtriusque productionis potest intellectus diuinus comparare eas ad aliqua similia in creaturis. vnī autem similis est productio intellectus in creatura, quia ipsa est nulla præsuppositā, alteri similis est productio voluntatis, quia ipse altera præsuppositā, & ita ex tali comparatione ad extra intellectus concipit istas productiones, vnam quasi intellectus, & aliam quasi voluntatis, propter similitudinem istarum ad istos actus, & propter illud istarum productionum principium productiuum concipit intellectus sub ratione istorum duorum principiorum. s. intellectus, & voluntatis: per hoc impeditur secunda ratio, quia memoria, vt memoria, vel intellectus non habet rationem principij respectu dicere, sed ipsa essentia, & bene conceditur, ꝙ essentia, vt essentia prior est notionali, sed non habetur per hoc, ꝙ aliquod essentiale aliquo modo distinctū ab essentia est immediatius, quàm aliquod notionale.

a. l. ista respōsio, vel sic. istas inflantias excludendo, & rōnes prius positas cōfirmando. Licet secunda rō possit multiplicitur. &c.

* CONTRA, ista rō posset multipliciter improbari, quarum vnum est principium formale eiusdē rationis. & hoc in productionibus necessarijs, tamen ista vsque ad proximam quæstionem differatur, & hoc tātum ratio prima confirmatur. ¶ Cum enim accipitur contra maiorem primæ rationis, ꝙ non manente eadem ratione ordinis, non manebit idem ordo, cōceditur de illa, quę est prima, & per se causa, & ratio ordinis, sicut vniuersaliter tenetur de primo per se ordine quocunque: & iuxta hoc arguendo ad oppositum, assumo hanc maiorem. vbi manet prima per se ratio ordinis, eadem ibidem manet idem per se ordo, sed prima per se ratio istorum ordinis. s. memorię & ipsius dicere, est ex per se rationibus istorum. s. ꝙ memoria est memoria, & dicere est dicere. In quocunque ergo esse reali, siue diminuto ista concipiuntur statim habetur ex ratio nibus istorum, ꝙ memoria est immediatior ipsi essentię, quàm dicere. ergo manentibus per se rationibus istorum duorum extremorum ocurrentium intellectui, siue habentium esse reale, siue rationis quodcunque, semper manet eadem, vel similis per se ratio ordinis. ¶ Et vlterius, cū dicitur in minori, ꝙ in diuinis non manet ista ratio memorię, & dicere, quę in creaturis, quia non est ibi ratio principij ad principiatum. esto ꝙ illa esset ratio ordinis. s. ratio principij formalis agendi, & actionis. adhuc habebo propositum, quia secundum Augustinum 25. de tri. cap. 15. Sic hoc verbum nostrum de nostra scientia nascitur, quem admodum illud Dei verbum de scientia patris natū est. vt vbique vult ꝙ de ratione verbi est nasci de scientia, quæ

scien-

scientia est in memoria, & sic vbique dicitur verbum nasci de memoria, filius autem cuius ꝓduci est dici, ꝙ secūdum ipsum verbum est. 83. q. q. 63. vbi vult, ꝙ optime positum est illud. In principio erat verbum, quātum ad translationem nominis secūdæ personæ. est ergo memoria principium productiuum secūdę personæ, & ita manet ista ratio ordinis inter memoriam & dicere. ¶ Confirmo hoc, quia si non procedat secunda persona per memoriam, vt memoria, sed per memoriam, vt essentia. non magis ergo producitur per ſc per actum memorię, quàm per actum voluntaris, quia essentia, vt essentia, non magis est hoc, quàm illud. ergo ꝓductio eius in sua realitate non est magis dictio, quam ſpiratio. nec ipsa magis est ex realitate suæ productionis filius, siue verbum, quā ſpiritus sanctus, quod est patenter contra intētionē Augustini. ¶ Ad argumenta probantia, ꝙ essentia sub ratione essentię vt tamen coniungitur ei respectus realis, est principium formale proximum producendi filium. ¶ Ad primum cum dicit, Deus quodcunque intellectu distincte intelligit, verbo iam producto intelligit. verum est, ꝙ verbum est ęternaliter productum, sed non quæritur hic de ordine durationis, sed originis. sic autem intelligendo, ꝙ pater non intelligat quęcunque distincta in se, vt est prior origine verbo, falsum est, & contra rationem, & contra Augustinum 15. de trini. cap. 7. vbi vult, ꝙ quælibet persona sibi meminit, sibi intelligit, sibi diligit: & sic infert, ꝙ si filio intelligeret pater, pater non esset sapiens de seipso, sed de filio. ¶ Ex hoc formatur prima ratio sic. quamcūque perfectionem pater habere potest, habet eam, vt est origine prior filio, qa habet eam a se. nullam enim ꝑfectionem potest habere, nisi a se, ergo nec a filio. ergo si pater posset noscere distincte actu omne intelligibile. nouit ergo aliqua intelligibilia distincte præcise in filio. hoc etiam patet per Augustinum 15. de trinit. ca. 14. Nouit Deus pater omnia in se, nouit & in filio. in seipso tanquam seipsum. ¶ Ex hoc formatur secunda ratio pater, vt est prior origine filio, nouit seipsum, non tantum per memoriam, siue actu primo, sed per intelligentiam, siue actu secundo: quod probatur, quia consimilis est ordo originis patris ad filium in habendo intelligentiam perfectam, qualis est in habendo memoriam perfectam, quia vniuersaliter eiusdem per se est habere intelligentiam perfectam, cuius est habere memoriam perfectam. sicut ergo pater non præcise in filio nouit seipsum, quasi per memoriam, sed per seipsum, vt est prior filio, ita & de notitia actuali per intelligentiam, & tunc vltra. sicut ergo actuali notitia, siue intellectione per intelligentiam nouit pater seipsum prius origine, quàm in filio, ita actuali intellectione per intelligentiam ingenitam, nouit omnia distincta in se, prius quàm in filio. ¶ Ad probationem, cum dicitur ꝙ verbū est expressiuum omniū quę in essentia diuina quasi mouluntę continentur, concedo. sed nō præcise verbum, nec ipsa præcise relucent in verbo, sed æque distin-

distincte relucent in intelligentia patris, vt patris est. ¶ Quando aũt probatur illa præcise esse relucentia in verbo, per illud. 6. de tri. de arte. ad hoc rñdet Augustinus 7. de trin. c. 4. Ita est * verbum ars patris, quo sapientia patris, & qualiter hoc est, ita inquit dicitur filius sapientia patris, quo lumen patris est. vtque mad modum lumen de lumine, & vtrunque idē lumen, sic intelligitur sapiẽtia de sapientia, & vtraque vna sapientia. hæc ille. ¶ Si quæratur, quare verbum dicitur magis ars patris, quàm ipsemet pater. Respondeo, secundæ psonæ ex vi suæ productionis cõpetit, quod est notitia declaratiua, quia est producta per actum memorię exprimentis talem notitiam, & ideo appropriate dicũtur de ea, quæ pertinent ad perfectionem cognitionis actualis, magis tamen proprie dicitur sapiẽtia, sicut loquitur apostolus, quàm ars, sicut loquitur Augustinus, quia ex productione sua magis est notitia declaratiua æternorum, quàm factibilium. ¶ Secunda ratio innititur isti ꝓpositioni, primus actus intelligendi in diuinis est principium proprium producendi verbum. Ista est falsa propter duo. ¶ Primo, quia nullus actus intelligendi est proprie principium producendi verbum. ¶ Secundo, ga non est primus actus intelligendi, sicut ipse intendit loqui de illo. primum probo, quia actus intelligendi communiter accipitur pro ipsa operatione, quæ est intellectio. si ergo primus actus intelligendi est principium emanationis, vt ipse accipit, hoc intelligitur altero istorum duorum modorum, aut ita videlicet, quòd est principium formale, quo verbum producitur, sicut calor in calefaciente respectu calefactionis est principiũ, aut ita, ꝙ est principium emanationis, sicut actus ꝓductiuus, sicut calefactio dicitur principium productiuum caloris producti, neutro aũt mõ põt intelligi, ꝙa omne intelligere est ipsius intelligentiæ, secundum Augustinum 14. de trin. c. 7. Intelligentiam dico, qua intelligimus cogitantes, producere autem verbum, siue habere principium formale producendi, non competit, nisi ratione memorię. ¶ Secundum patet ex dictis, quia productiõe verbi præcedit origine intellectio distincta, quæ conuenit patri ſm intelligentiam propriam ingenitam. non ergo producit verbum primo actu intelligendi, loquendo de primo origine, sicut ipse accipit. Cũ probatur per hoc, ꝙ verbum naturaliter producitur. Consequentia non valet, quia quorumcũque actuũ intellectus est principium, est principium omnium illorum ꝓmodum naturę. ¶ Vel * potest breuiter dici ad istam secundã probationẽ, ꝙ licet verbũ producatur in diuinis per primum actũ intellectus, loquendo de primo actu productiuo, qui tamẽ dicitur proprie actus intelligendi, licet sit actus intellectus, non tñ primo actu operatiuo, q proprie dr actus intelligendi, sed prior est origine actu intelligendi, vt est intelligentię paternę, & isto, vt sic priori, intelligit pater essentiam propriam distincte, non tantum in verbo producto. Ista distinctio de actu productiuo & operatiuo patebit post. q. 13. Actus enim

Vide r. dist. 3. pag. 76. ad 2. im. 28. usq. pag. 82. col. 1. tem habetur in 1. sp. dist. 1. q. 6. ub finẽ.

Nota dictum subtilissimũ & quo multi decipiũtur.

B. Hæres ſpõſio ſuponit duplicem actum intell. ſ. productiuum et operatiuũ de quo vide infra. q. 13.

operatiuus non habet terminū productum, sed est vltimus terminus, vt patet ex 1. & 10. Ethi. Actus autem productiuus sem per est alicuius termini per se, qui per ipsum accipit esse. ¶ Respondeo, ad secundam rationē, posita ab ipso excluſa est per hoc, quod probatum est essentiam, vt essentiam non esse immediatum principium formale productionis excludendo memoriam, vt memoriam a ratione talis principij.

Ca.1.& 9 c.3.& in de. Idem 9. Metap. t.c.16.

AD ARGVMENTVM principale, supponit ꝙ persona diuina constituitur per aliquod notionale,& pro nunc supponatur. ¶ Ad maiorem ergo respondeo, per distinctionem, ꝙ aliquando suppositum constituitur per aliquid eiusdem generis cum ipsa natura, & tunc videtur posse concedi maior,quia non solum natura immediatius se habet ad suppositum, sed ēt ad illud formale, quo constituitur suppositum, & hoc aliqua immediatione. ¶ Si autem suppositum cōstituatur per aliquid alterius generis, quod esset remotius a natura,quàm genus illius, quod est proprietas naturæ, tunc maior esset falsa. Si. n. sortes constitueretur per relationem, cum relatio plus distet a genere substantiæ, quàm qualitas,vel quantitas, falsum esset, ꝙ constitutiuum sortis esset immediatius humanitati, quàm qualitas,vel quantitas. ¶Nunc autem supposita ista opinione, ꝙ relatio constituit personam, siue suppositum diuinum,oportet dicere, ꝙ suppositum ibi nō constituitur per aliquid eiusdem generis cū natura. eo modo quo ponitur ibi genus, sed per illud quod est ad alterum,& natura est ad se. ¶ Illud autem constitutiuum aliquo modo magis distat a naturaꝫ, quàm proprietas naturæ,quia si ibi ꝓprie essent genera,sapiētia pertineret ad genus qualitatis, & paternitas ad genus relationis. ergo ibi suo modo proprietas potest esse immediatior ipsi naturæ illo, quod est constitutiuū suppositi. ¶ Si queratur, quare non potest hoc suppositum constitui per aliquid, quod est eiusdem generis cum natura. ¶Hæc quæstio est de eo,quod q̄stio supponit,nec per consequēs est ad propositum, sed ad q. de constitutiuis personarum pertinet, tamen concedo ad præsens suppositum, & tunc potest dici,ꝙ vbi est aliquid de se hoc, & tamen non est incommunicabile, non potest intelligi aliqua determinatio vlterior, nisi ad incommunicabile. essentia autem diuina est de se hæc, & tamen communicabilis, si ergo debet intelligi aliqua determinatio ad suppositum, cum suppositum sit incommunicabile: oportet,ꝙ sit per aliquid, quod est primo incommunicabile. tale non potest esse quod est ad se, quia quicquid est ibi ad se ꝫm istud suppositum, est perfectio simpliciter, & sic communicabile, & ita oportet constitutiuū suppositi differre a natura gñe, non qualitercunque, sed ea differentia, quæ est inter rē ad se, & rē ad alterū. probatio aūt maioris principalis non procedit nisi de constitutiuo suppositi pertinente ad idē genus cū natura. ¶ Viso de ordine essentialium & notionalium in diuinis, patet ex hoc ordo procedē di in

quæ-

ordo quæ quæstionibus de Deo, quia si ali
undorũ. qua fuisset mota de essentia, vel essentiali ad intra, illa esset tractanda ante quæstiones de notionalibus. Nulla aũt est mota de essentiali, nisi quod importat respectum ad extra, & quodcunque notionale suo modo est prius quocunque tali essentiali, ideo primo tractandæ sunt quæstiones motæ de notionalibus. notionalia autem, vel sunt relationes, vel productiones, siue illa sint idem, siue non, non curo. Est ergo primo quæstio talis de notionalibus, siue productionibus.

QVÆSTIO. II.

Vtrum in Deo possint esse plures productiones eiusdem rationis.

a.l. inesse.

VAE RITVR. Vtrum in Deo possunt * esse plures productiones eiusdem rationis. Arguo ꝙ sic. productio suppositi in esse naturæ substantialis est generatio, sed in diuinis est duplex productio per modum naturæ. ergo duplex generatio, & per consequens duplex productio eiusdem rationis. Minor patet, quia omnis productio suppositi in natura diuina est in esse naturæ substantialis. Probatio maioris, nam per hoc distinguitur generatio ab aliis mutationibus, per philosophum. 5. Phy. quia ipsa est ad substantiã, siue ad esse substantiale. ergo
t.c.7. &c. ¶ Contra, si possunt esse plures productiones eiusdem rationis, vel ergo plures generationes, vel plures spirationes, & per consequens plures filij, vel plures. s. s. consequens falsum, quia plures essent personæ, quã tres. ergo &c.

HIC CONCORDANT omnes theologi in conclusione negatiua, sed oportet videre, an ista sola fide teneatur, an per ratiõnẽ. Ad ipsam autem diuersas afferunt rationes. ¶ Primo ergo tangentur rationes aliquorum, quæ ad conclusionem istã ponuntur. ¶ Secundo, dicetur quid magis circa hoc videtur esse tenendum. ¶ Tertio, quædã dubia occurrentia excludẽtur.

Quare in theo. 6. pro positionũ creditarũ Th. 1. par. q. 7. ar. 1. 44. art. 1. & q. 50. ar. 4. & secundi sent. dist. 3. q. 4. et de potẽtia q. 2. & Ægid. quodl. 2. q. 7. 12. Meta. t. 6. 30. 2. de generat. t. 6. 56. 3. Phy si. 5. et 10. Me. in definitione pfecti hoc habẽtur.

DE PRIMO apponuntur ad hoc quatuor rationes ¶ Prima est ista, forma eiusdem speciei, siue quod magis proprie dicitur in diuinis eiusdem rõnis, non multiplicatur nisi ſm materiam, materia aũt in diuinis esse non potest, vnde in diuinis nõ est nisi vnica filiatio subsistens, sicut albedo subsistens non põt esse nisi vna. ¶ Secunda rõ, Deus oĩa intelligit, & vult vno actu simplici. ergo non põt esse ibi, nisi vna persona procedens per modũ verbi, & vna per modum amoris. ¶ Tertia rõ, quia personæ procedunt naturaliter. natura aũt determinatur ad vnũ. ergo &c. ¶ Quarta rõ, ex hoc est pfectius filius, quia tota filiatio diuina in eo continetur. nõ ergo potest ibi esse aliqua alia.

PRIMA RATIO vī esse transcendens propositũ, & assumere dubium, siue falsum ſm multos. Illa. n. propositio maior. s. ꝙ forma eiusdẽ rõnis non multiplicatur nisi ſm materiã, q̃ ſm eos æque haberet locũ de angelo, sicut de Deo, aut intelligit sic, ꝙ forma q̃cunque immaterialis sit de se hẽc, siue exrõne suæ quidditatis. sicut Deus dei-

tate est hic, ita quod nihil aliud iutelligendo, nisi deitatē, est cōtradictio formalis Deū non esse hunc. Aut intelligit sic, ꝙ quāuis forma immaterialis aliqua non sit hęc formaliter sua quidditate, tñ ipsa in re multiplicari non pōt, quia vnica forma talis singularis, & signata habet in se totā entitatē illius formæ, & intensiue, & extensiue, vt patet de sole. Si intelligitur primo mō, sequitur ꝙ rō formæ specificæ in angelis includit repugnantiā, immo contradictionē ad plurificari realiter, & ita sicut non stat cū conceptu hominis, ꝙ concipiatur irrōnalis, vel cū cōceptu Dei, & concipiatur tanꝫ indifferens ad plures Deos, ita non stat cum cōceptu talis speciei, ꝙ cōcipiatur plurificabilis, & per cōsequens quicunque posuerunt speciem angelicā posse plurificari, habuerūt in intellectu suo conceptus formaliter repugnantes, quia conceptū talis speciei & plurificabilis, & per consequens quicunque conceperūt ibi esse rōnem vniuersalis simpliciter. ſ. dicibilis de pluribus, immo concipiēdo naturā in tali vniuersalitate: includitur in illo intellectu repugnantia formalis inter obiectum intellectum, & modum concipiendi. Istud consequens non videtur probabile, cum multi theologi, & catholici sic concipientes naturā angelicā, & speciē, sicut alij sine omni repugnantia concesserūt ibi plurificationē, & vniuersalitatē ꝓdictā. Sancti * ēt vñr ad hanc partē declinare, sicut Damascenus in elementario. c. 12. dicens. ꝙ vnicū est incōmutabile, & cōicabile, ipsius aūt ꝙ vnꝰ spēi cōicatio, & ipsa beata natura in tribus consistit hypostasibus. Et sequit post hoc. Secūdū vnumquēq; ordinē angelorū, & virtutū differentes hypostases condidit. non solū hoc, sed ēt ſm vnāquamq; spēm, vt vtique cōicantes adinuicē naturā gaudeant adinuicē, & naturali beatitudine * copulati adinuicē se cure & amicabiliter disponant. Hæc Damascenus. ¶Et articuli dānati tres videntur istū articulū prima facie reprobare. ¶Vnus est a dño Stephano condemnatus, qui dicit sic, ꝙ quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non posset eiusdē speciei facere plures. error. ¶Secundus, ꝙ Deus non pōt multiplicare indiuidua sub vna specie, siue materia. error. ¶Tertius, ꝙ formæ non recipiunt diuisionem, nisi * ſm diuisionē materiæ: error, nisi intelligat de formis eductis de potentia materiæ. ergo de formis non eductis de potentia materię, hoc dicere, est error. ¶Si detur secūdus intellectus, ꝑ positionis, tunc sequitur ꝙ natura specifica Michaelis de se non est hæc. ergo non repugnat sibi contradictorie non esse hanc, vel non esse in hoc. per illam ergo potentiam, quæ potest in quodlibet, quod non includit contradictionē, potest natura illius fieri, & non in hoc. ¶ Dicetur forte, quòd non posset ſtā te illo. Hoc non excludit propositum, & tamen est falsum. Primum patet, quia destruatur iste, & tunc fiat natura in alio, non ergo omnino est necesse Michaelem esse hunc vnicum. Secundum patet, quia quæ simul sunt in potentia actiua agē tis, nec inter se repugnant, illa possunt simul esse in effectu: hu-

Argumētū efficacissimum cōtra aduersarios Scotica uerītatis.

a.l.aūt.

huiosmodi sunt iste. Michael, & ille Michael, si natura non est de se hęc. ¶ Esto etiam, ꝙ secundus intellectus esset verus, saltem ad propositum habemus, quod ista propositio, forma eiusdem rationis nō potest plurificari nisi per materiam, non concludit omnimodam impossibilitatem plurificationis filiationis in diuinis, cum tamen illa plurificatio sit impossibilis simpliciter includens contradictionē. Ista ergo propositio nō concludit propositū. s. cō clusio nē, quā tenemus, sicut ipsa est vera, nisi acceptа ſm primū intellectū, qui rōnabiliter vī multis esse falsus, vt dictum est. Nō enim est doctrina conueniens conclusionē certissimā, & summe necessarium tenere pp rōnē nimis gñalem, quæ vī multis habere plures instantias. ¶ Præterea, instatur de anima intellectiua, quæ prius natura est terminus creationis, q̄ infundat, primus aūt terminus creationis vt talis formaliter est hic, ergo aīa naturaliter prius est hęc, q̄ vniat materiæ: & pari ratione de alia, anima prius natura est hæc, quā vniatur materiæ, vnde autē ista aīa est hęc sua propria singularitate, inde est hęc & non illa, & p consequens prima distinctione singularitatis distinguitur a singulari distincta ab illa, ergo distinctæ sunt istæ aīæ prius natura, q̄ vniantur materiæ, nō ergo per se & primo distinguuntur sua materia, prima propositio, p batur, quia illud qđ sine contradictione pōt esse sine alio, & nō econuerso, est prius naturaliter illo. hoc accipitur. 5. meta. ca. de priori. Aliqua inquit ſm naturā & subſtantiā sunt priora quæcū que contingit esse sine alijs, & illa non sine illis, & in fine capitu li ad istum modū reducit oēs modos prioris. & in 7. met. esse inquit subſtantiæ est primum omnium, & hoc probat, aliorū enim nullum est separabile a subſtantia. s. potens esse sine subſtantia, hæc aūt subſtantia pōt esse sine alijs, quantum est de se, concludit ergo ſm philosophū separabilitas ista prioritatē ſm naturam. anima aūt non solum ſm subſtantiā & essentiā, sed ſm exiſtentiam, & vt terminus creationis diu inæ pōt esse sine materia, ergo potest esse sine hoc, ꝙ vniatur materiæ, nullo modo aūt potest esse in materia, nec per creationem, nec aliquo modo qualitercunque, nisi ipsa sit hęc propria singularitate, sequitur ergo ista propositio prima, quæ fuit hic probanda. ¶ Si dicatur, ꝙ non est hęc sic per materiam. s. per vnionem actualem, vel per esse actuale in ipsa. sed per aptitudinem essendi in ipsa materia, & ipsa non est prior illa aptitudine. Istud non euadit argū, quia natura ipsa absoluta est prior natura ipsa aptitudine, & hæc omnia habet aptitudinem hanc ad hoc corpus, & illi animæ repugnat aptitudo huiusmodi ad corpus hoc, & cōuenit sibi alia aptitudo ad aliud corpus.

¶ Tunc arguo sic, quod conuenit huic, & repugnat alij eiusdem ſpēi non cōuenit huic p se ſm illud, qđ est cōe istis, vel saltem præexigit distinctionem in istis necessario, scilicet huius ab illo: hæc aptitudo conuenit huic, & repugnat illi, ergo necessario præexigit distinctionē huius ab illo, ergo prima di-

a. l. ista.

vide Aūi. 6. natura actualem, vel per esse actuale in ium par. s. c. 3.

3. c. 10. Idem 8. phy. 2. c. 18.

stinctio non est per aptitudinem, nec prima singularitas huius, & illius. ¶ Cõfirmatur, ratio aptitudinis formaliter loquendo non est ad se, nec est rõ entis in actu. primum probatur, quia si intelligeretur ad se, ergo posset intelligi, & non ad aliud vt ad terminum, secundum ẽt ex hoc patet, quia aptitudo posset esse ad terminum non existẽtem, quod autem necessario exigit aliquid non existens, ipsum est non existens in actu, nunc autem hæc anima est singulare absolutum, & singularitate absoluta, & singulare in actu, & singularitate actuali, ergo aptitudo non est ratio formalis suæ singularitatis. ¶ Ex ista instantia de anima hic habetur, quod non est omnino necessarium, hoc est cuius oppositum includit contradictionem, quod forma eiusdem rõnis nõ põt plurificari sine materia realiter, & licet habeat aptitudinẽ ad materiam, tamen prius natura habet plurificationem, ergo prima ratio plurificationis non est materialitas generaliter. ¶ Et quod immaterialitas nõ sit prima ratio formæ eiusdem rationis essendi hanc, nec materialitas prima ratio plurificationis in forma, probatur, quia quo aliquid est in actu extra causam & intellectum, eo est hoc primo, quia sic esse non competit nisi huic, immo vniuersalitas, siue non hoc, non potest alicui competere, nisi intellectu. nunc autem quæcunque entitas præcipue absoluta, seipsa primo est in suo esse, quia seipsa primo recedit a non esse ad esse, quia licet multa concurrant ad suum esse, sicut materia ad esse formæ, & forma ad esse materiæ, & tamen nullum concurrens est sibi prima ratio essendi in suo esse, ergo seipsa primo est hæc, & per consequens filiationem diuinam esse hanc accipietur primo ex ratione filiationis talis, non ex immaterialitate, quæ tantum aliquid ponit, vel excludit aliquid annexum propriæ singularitati. Confirmatur hoc per auctoritatem, quia materia non est per se causa formæ, licet sit materia formæ. secundum Auicen. & nullo modo videtur aliquid esse hoc per illud, quod non est per se eius causa, & hæc est intentio phi. 12. met. c. 3. vbi vult quod tam causa materialis, quam formalis, & efficiens habent vnitatem, & distinctionẽ specificam, & numeralem, proportionatam ipsis principiatis, horum inquit quæ sunt in eadẽ natura diuersa non specie, supple sunt principia, & subdit, sed quia singularium aliud tua materia, & mouens & spẽs & mea, ratione autem vniuersali eadẽ. hæc ille, vtrunque enim per se principium compositi oportet habere, indifferentiam consimilem indifferentiæ compositi, & determinationem similem determinationi cõpositi, qa neq; indifferens cõstat ex determinatis, neq; determinatũ ex indifferentib. in dña vniuersalitatis. ergo frustra quæritur ratio singularitatis, & hoc prima ratio singularitatis determinatæ per aliquid extrinsecum, tanque per principium formale quocunq; extrinsecum sit cã aliqualis concomitans, quia semper oportet, qꝫ prima ratio formalis singularitatis signatę sit per aliquid p se intrinsecum singulari.

DE

DE SECVNDA ratione, consequentia est enthymematica, & videtur isti propositioni inniti, vbi non potest esse nisi vnicus actus intelligendi, ibi non potest esse, nisi vnicum verbum, siue vnicum dicere. hæc propositio gratia materiæ veritatem habet in intellectu creato, non quia illo actu intelligendi producitur verbum, sicut aliàs dicetur, immo actu dicendi, qui non est aliquis actus intelligendi, sed quia omne intelligere in nobis expressum est per actum dicendi, & per omne dicere exprimitur aliquod intelligere, & per aliud dicere, aliud intelligere. ideo si vnicum est intelligere, vnicum est dicere, sed ista propositio omnino non habet rationem veritatis in Deo, quia non omne intelligere diuinum est per aliquod dicere, immo intelligere paternũ respectum cuiuscunque obiecti non est per aliquod dicere, & ideo posset pater, quantum ad hoc habere intelligere vnicũ respectu omnium obiectorũ, li cet haberet singula dicere respectu singulorum obiectorum, si singula obiecta haberent propria verba. ¶ Vel breuiter hæc propositio non videtur necessaria gratia formæ, quia licet in vno non sit nisi vna forma absoluta eiusdem rationis, ipsum tamen potest habere plures productiones actiuas plurium ter minorum. Exemplum, Licet sol vna luce sit luminosus, tamen potest habere plures actus illuminandi. Intelligere autem est perfectio intelligentis, & forte forma absoluta, saltem est perfectio inexistens operanti. non autem productio alicuius termini, dicere autẽ dicitur actio productiua termini. non ergo gratia formæ sequitur. si intelligere non plurificatur, ergo nec dicere. ¶ Sed dices, ꝙ dicere nõ est actus transiens, sicut illuminare, immo terminus eius etiã manet in eodem intellectu, si ergo intelligere, quia immanẽs, non est nisi vnicum in intellectu diuino, pari ratione nõ erit nisi est vnicum dicere.

¶ Istud quidem verum est. quod est vnum dicere in intellectu diuino, sicut vnum intelligere, sed quærenti rationẽ, oportet probare consequentiã: qui enim poneret filium in diuinis dicere, poneret duo dicere, vnum patris, & alterum filij, quia non eodem actu dicendi filius producitur, & producit, & tamen non poneret nisi vnum intelligere, quia intelligere est communicabile in diuinis, sicut & quodlibet essentiale, & ideo per quoscunque actus notionales communicaretur, semper ipsum esset in distinctum & tamen ibi actus notionales essent distincti, sicut modo essentia est omnino eadem, quãuis communicetur plurib. productionibus magis distinctis, q̃ essent duo dicere, quia distinctis fm rationem formalẽ. Ista tñ propositio intellectus habẽs vnum intelligere, habet vnum dicere, vera est in intellectu creato, gratia materiæ, pro tãto ꝙ intelligere est ibi terminus formalis actus dicendi, & ita verum est ibi, ꝙ alterius actus exprimendi. alius est terminus formalis ꝓp limitationẽ ipsius termini, ista aũt rõ non tenet in diuinis, quia terminus formalis actus exprimendi est illimita-

3. phy. c. 8.

a. l. viuen. is operati.

tus,& ideo non oportet, ꝙ distinguat̃ ẽm distinctionẽ actuũ exprimendi.qui sunt actus personales.Vñ vr̃ ꝙ ista propositio. vbi est vnum intelligere, ibi est vnum dicere, posset hr̃e aliquã euidentiã, cõparando ad obiecta,quia ille intellectus,qui põt vno actu intelligendi comprehendere plura, pari rõne potest vno actu exprimendi exprimere notitiam declaratiuam plurium, & tunc tamen mõ ex illa consequentia hr̃, ꝙ in diuinis non est aliud & aliud dicere pp distinctionem obiectorũ, sicut nec aliud intelligere⁀.Sed vltra ad habendũ totũ propositum, oportet probare ꝙ non est ibi aliud dicere respectu eiusdem obiecti,& hoc vel alterius personæ dicentis, vtpote si ponatur filium dicere suum verbum,vel eiusdem personæ, vtpote si ponatur patrem dicere aliud verbum⁀.

DE TERTIA ratione. ista propositio. natura determinatur ad vnum, non concludit, ꝙ tm̃ posset vnica persona naturaliter,siue per modum naturæ produci: quia non solum natura specifica eadem, sed natura vnica in vno singulari potest eẽ principium productiuum plurium naturaliter, sicut de igne producente plures ignes naturaliter. Est ergo intellectus huius propositionis,natura determinatur ad vnũ,non quidẽ ad vnũ producibile,vnum inquam numero,siue singulare, sed determinatur ad vnum determinatũ modum producendi, quia non est ibi principium indeterminatum respectu oppositorũ, sicut est voluntas. ¶ Si dicatur,ꝙ ideo natura potest esse principium plurium productorum per modum naturæ, quia producit de pluribus materijs, & iõ pexigit plura opposita, de quibus producit. hic aũt producens nõ ꝓducit de aliquo opposito,nec ẽt põt plures esse materiæ, de quibus fiant productiones. ¶ Hoc non obstat,quia si agens naturale,quod hẽt in virtute sua actiua effectum suum partialiter,q̃tum ad formam põt in plura producibilia,multo magis agẽs illud qđ in virtute sua actiua habet effectum totaliter,nullã materiam præsupponendo põt in eadem, vel in tot producibilia, quia perfectio virtutis actiuæ in habendo effectum totaliter, non limitat ipsum respectu producibilium⁀. Nunc aũt per te agens naturale,quod hẽt in virtute sua actiua effectum suum, partialiter.s. quãtum ad formã potest idẽ manens plura producibilia vnius speciei producere. ergo sic̃ posset, si hr̃et effectũ suũ totaliter in virtute sua actiua,nulla scilicet materia ꝓsuppositа.Et illud patet manifeste, quia sicut agens vnius spẽi potest gn̄are multa simul, ita & Deus creare, non ergo solum ꝓ hoc est possibilitas respectu plurium possibilium ab eodem productiuo ad eadem producẽda,quia producit, vel producere potest de pluribus principijs passiuis,sed pp rõnem ipsius potentiæ actiuæ, & pp eõitatem, siue pluralitatem termini producibilis: oportet ergo ad probãdum vnicum esse terminum productionis,vel ẽt vnicam esse productionẽ vnius rõnis probare,ꝙ terminus productionis uõ põt competere pluribus productionib. eiusdem rationis, siue

produ-

productio fuerit de aliquo, siue de nullo, siue principium sit natura, siue non.

DE QVARTA ratione, filius est perfectus Deus, & tamen non hēt diuinitatem omni modo hñdi eam, immo pōt diuinitas hri, etsi non alia, tamē in alio supposito & alio mō hñdi eā, ergo ex hoc qđ est perfectus filius intensiue, sicut est perfectus Deus, non sequit̄, ꝙ habeat oēm filiationem possibilem extensiue, vel saltem nō oī modo possibili. In filiatione aūt cū nō sit eadem cōicabilis pluribus, non oportet distinguere inter alietatem filiationis, & aliū modum hñdi. immo sicut diuinitas pōt esse perfecta in aliquo, & tñ alio modo hri in alio, ita filiatio potest esse perfecta in aliquo, & tamen alia hri in alio.

Hē. qual. o.q.1. AD CONCLVSIONEM negatiuam opponitur rō talis a quibusdam. Si tota fęcunditas ordinata ad generationem filij sit exhausta in vnius filij generatione, impossibile esset cum illo aliū generari, quia ille alius generaretur sine omni fęcunditate ordinata ad filij generationē, sed in Deo tota fęcunditas ordinata ad filij generationem exhauritur in vnius filij generatione, quia vnico actu generandi semper manente producitur vnus filius semper manēs, & ex eodem semper vniformiter se hūte, non posset ergo restare fœcunditas ad alterius filij generationē, nisi possent simul eē duæ productiones oīno eiusdē rōnis, & ex eodē, ꝙ est impossibile, sicut impossibile est vnā & eādem materiā simul moueri pluribus motibus generationis, vel alterationis in idem ſm ſpēm, differentibus aūt ſm numerū, & hoc iuxta artē philosophi, qui determinat. 5. phy. non esse possibile, ꝙ idem simul moueatur pluribus motibus ſm eandem ſpēs motus. hr ergo minor ꝙ in diuinis in generatione filij exhauritur tota fęcunditas ad generationem filij, quia actus ille semper manens est ex eodem semper vniformiter se habente.

Imaginatio metaphorica.

¶ Confirmatur per exemplum: si vnus homo hret vnicū semē, & non esset possibile aliud quo ad generationem hoīs, & de illo* semine semper eēt iste filius genitus, impossibile esset alium filium generari. ¶ Hic br formā do arguitur sic, actus adæquatus principio, & semper vniformiter stans, non compatitur secum alium eiusdem rationis ab eodem principio actiuo, actus vnicus generationis in diuinis est adæquatus suo principio, & semper stat. ergo, &c.

s.c.17. s.l.homi. ne.

DE PRIMA ratione. verbum illud exhauritur, si proprie accipiatur sicut accipitur in corporalibus, denotat nihil illius, quod exhauritur remanere in illo in quo præfuit, vt patet de aqua in puteo. isto modo nō pōt intelligi in proposito, quia fecunditas non exhauritur sic per productionem filij, quin tota ipsa eadem semper manet in patre. ergo oportet, ꝙ secūdum alteram similitudinem intelligitur, vt videlicet dicatur exhauriri, pro quanto. s. ꝙ nō manet in patre ad alium actum productionis, vel generationis alterius filij, sicut si non maneret aqua in fonte quantum ad aliū actum potationis, posset aliquo modo dici exhausta per actum potationis. conceditur

ergo

ergo maior, quia exhausta isto modo tota fecunditate ordinata ad generationem filij, non posset alius generari, sed illam minore, ꝙ in diuinis sic exhauritur in generatione vnius filij tota fecunditas, quæ est in diuinis ad generationem filij, oportet probare. Innuit aũt probatio eius per hoc, ꝙ gñatio ista semper stat, & est de eodẽ principio. q. de quo, & de eodẽ principio. q. passiuo, & iõ non pñt esse simul plures productiones, sicut nec plures motus. ¶ Cõtra istam rõnem, ꝙ non concludit sufficienter propositum potest argui sic, quæcunque potentia posset hre alium actum si ille actus nõ staret semper illa similiter non hre alium actũ, sed potentia generatiua in diuinis per te, solum ex hoc non, potest habere alium actum, quia ille actus semper stat. ergo illa potentia absolute potest hre alium actum, & ita ꝙ in hoc non est contradictio, sed si potest hre alium actũ. ergo necessario hẽt. nihil enim est ibi possibile. s. ꝙ non includit contradictionem, quin fit in actu. ergo ibi sunt in actu plures generationes. Conclusio est falsa, ergo altera præmissarum, non maior, ergo minor, quę videtur esse accepta ex ratione argumenti tui. Probatio maioris ratione, & exemplo.

9. meta. t. c. 13. & inde. ¶ Ratione sic. potentia naturaliter prior est actu. quicquid autem non repugnat priori naturaliter nisi per illud quod est posterius naturaliter, simpliciter non repugnat sibi, quia contradictio simpliciter non est alicuius ad prius per hoc quod illud habet contradictionem ad posterius natura: si ergo actus alius non repugnat potẽtiæ nisi quia potentia semper est sub isto actu, absolute non repugnat potentiæ alius actus, & ita sine contradictione simpliciter potest alius actus sibi competere. Exemplum *huius est. Si sol illuminaret vniuersum vna illuminatione adæquata sibi intensiue, quia scilicet ita perfecte, sicut posset illuminare, & extensiue, quia scilicet illa illuminatio esset totius illuminabilis, quod posset esse illuminatum a sole. si ille actus semper staret, ita quod sol non posset habere aliam illuminationem, & hoc esset quia simpliciter repugnat soli, vt est principium illuminatiuum, quod sit principiũ alterius illuminationis, immo solummodo ex hoc, quod totale suum passiuum est proportionabiliter actuatum absolute. ergo soli est compossibilis alia illuminatio, & per consequens, si sol necessario causaret omnem illuminationem, quam posset causare, sol haberet aliam illuminationem in actu, nunquam est ergo necessitas simpliciter illius vnicæ productionis, nec est necessitas istius vnitatis ex hoc, quod vna productio semp stat.

a. l. bo. mus. *Exem. qu. sub & si ca la ve ra.* *Exem. doctri. & nõ le.*

¶ Confirmatur ista ratio, quia si potentia ex ratione sui non necessario determinatur ad istũ actum, sed tantummodo ex hoc, quod iste actus semper stat elicitus a potentia illa potentia absolute, vt prior actu, posset extendere se ad alium actum. ergo irrationabile videtur, quod ille actus magis esset ab ista potentia, quam iste, & per consequens cum neuter posset esse minus necessarius altero, vel vterque simul

est

est a potentia, vel neuter. ¶*Videtur ergo quantum ad istam rationē ꝙ nec per hoc ꝙ actus semper stat: nec per hoc quod vna potentia non potest simul perfici diuersis actibus, habetur conclusio rationis sufficienter probata, sicut ipsa est vera: immo oportet probare quod sic est necessitas ad vnam productionem unius rationis: quod si per impossibile illa non semper staret, vel nunquam esset, adhuc nulla alia posset haberi in diuinis eiusdem rationis, vt quemadmodum si hic pater non esset in diuinis, omnino contradictio esset dicere patrem in diuinis. Ita si hic pater hac generatione non generaret vel per impossibile generaret actu transeunte & non stante, nullam aliā generationem posset habere, quia non posita absoluta & omnimoda necessitate ad vnicam productionē, ibi possibilitas ponitur ad aliam, & per consequēs necessitas: quia quicquid est ibi possibile est necessarium. ¶ Ex hoc patet ꝙ secunda ratio de adequatione abbreuians istam non concludit, quia aut maior accipit adæquationem intensiuam tantum, vel extensiuam & intensiuam. ¶ Si intensiua tantum, ex tali adæquatione nō cōcluditur ꝙ sit vnica productio possibilis, immo alia potest esse possibilis licet non simul stans, habetur ergo tantum ꝙ vnica est possibilis simul, sed vbi non habetur de vnica productione possibili nisi sic ꝙ alia non sit simul possibilis, ibi non habetur quin alia sit simpliciter possibilis, & per consequens in proposito necessaria simpliciter. ¶ Si accipiatur adæquatio secundo modo, minor probatur nisi forte innitatur isti ꝙ vnica productio semper stat. & de hoc tactum est supra.

Ex hoc hꝫ quāta sit subtilitas & efficacia Scotica speculationis in veritatem inuestigāda.

DE SECVNDO articulo, dico ꝙ ista conclusio, in diuinis non possunt esse plures productiones eiusdem rationis, nō sola fide tenetur, sed etiam ratione necessaria ostenditur. ¶ Et potest formari ratio primo deducendo ad impossibile. ¶ Secundo ostensiue. ¶ Tertio potest confirmari propositum ex intentione philosophi. ¶ Formatur ergo ratio sic, Si possunt esse plures productiones eiusdem rationis, ergo & infinitæ. & si sic, ergo necessario sunt infinitæ, quia nihil potest ibi esse nisi necessarium, vltimum consequens est impossibile, manifeste ergo & primum antecedens. Probatio primæ consequentiæ, auctoritate, & rōne. Auctoritas est Augustini contra Maximinū lib. 1. Absit, vt iō potentior sit pr̄ filio, vtputa, quia creatorē genuit pr̄, filius aūt non genuit creatorē, neque enim nō potuit, sed nō oportuit, & subdit quare non oportuit, immoderata esset diuina gnatio, si genitus filiꝰ nepotē gigneret patri, quia nisi & ipse nepos auo suo pronepotē gineret, ſm vestrā mirabilē sapientiam impotens diceretur, similiter & ille, & ille, &c. Et subdit. nec impleretur gnationis series, si semp alter ex altero gigneretur, nec ēt perficeret vllus eā, si nō sufficeret vnus omnipotēs, hæc Augustinus. Ex ista intentione Augustini hꝫ, ꝙ si vna persona producta productione tali non sufficeret ad cōplendā vnā, vel totā productionē in diuinis, pari rōne nec alia aliqua, nec quotcunq;

&

& ita siue eundo in directū, ꝙ filius generaret aliū filium, siue comparando ad eandē personā patris, ꝙ. habet istū filiū, & aliū filium, semp qua rōne ponitur pluralitas, pari rōne sequit infinitas eiusdem rōnis. ¶ Probatur eadē cōsequentia per rōnē sic. quicquid est plurificabile eiusdē rōnis, vel ad plura eiusdē rationis se habens, non determinatur ex se ad certam pluralitatē. Hæc propositio patet, siue comparando commune ad sua singularia, siue causam ad sua causata, siue principium ad sua principiata. commune enim plurificabile eiusdem rationis nō determinatur ex se ad certam pluralitatem inferiorum, causa ēt non determinatur ad certa causata ex se. Ex hac propositione ⌣ probata sequitur, ꝙ quodcunque plurificabile eiusdem rationis, quantum est de se pōt extendi ad infinita, nisi determinetur aliunde, nec determinari potest per principium eiusdem rōnis. ergo si per aliquod principium in diuinis productiuum potest esse pluralitas productionum eiusdem rationis, non determinatur talis productio ex se, siue ex suo principio formali ad certam pluralitatem, nec ex hoc, nec ex illo repugnat sibi quæcunque pluralitas. ergo vel poterunt esse infinitæ, & per consequens sunt infinitę, quod est cōclusio illata, vel fiet determinatio talium productionū ex alio ad certam pluralitatem quàm ex se, vel principio productiuo: sed hic non potest dari, vñ fiat ista determinatio, non enim ab aliquo posteriori, quia a posteriori nihil habet. suam entitatem, ergo nec vnitatem, nec certam pluralitatē, nec ab aliquo, quod est simul natura cum productionibus, quia qua ratione ipsa productio, quę est vnius rationis non determinatur ex se ad certam pluralitatem, pari ratione, nec illud quod est simul natura cum illa: nec ab aliquo priori, qa illud prius vel est principium formale producendi, vel principium producēs, quod est suppositum: a principio formali productiuo, non potest esse determinatio, vt patet in probatione maioris, quia principium productiuum eiusdem rationis nō determinat se ad certam pluralitatē productionum eiusdem rationis, nec a supposito producēte potest determinari, quia in tot productiones potest suppositum ad quot se extendit ptincipium productiuum, ꝙ est in supposito. si ergo non est determinatio a parte principij formalis productiui, nec etiam a parte ⌣ producentis. sic ergo patet ista consequentia ad impossibile, ꝙ si possent ibi esse plures productiones eiusdem rationis, ergo & infinitę. ¶ Secūdo arguit̄ ostē siue sic. Illud nullo mō est plurificabile in diuinis, quod non pōt determinari aliquo mō ad aliquā certā pluralitatē. Sed productio eiusdē rōnis in diuinis nullo modo pōt determinari ad certā pluralitatē aliquam, ergo nullo mō est plurificabilis, qđ est propositum. Maiorē primo exponā, secundo probabo eam. ¶ Certā pluralitatē dico, vtputa, dualitatē, ternitatē, quaternitatē, vel aliquā aliā datā, omnino determinari ad certā pluralitatē, dico, ꝙ impossibile est illā excedere, & non qualitercunq; īpossibile, a posteriori, vel a simili,

li, sed includens manifeste cõtra dictionẽ, maiorẽ sic intellectam probo, non põt omnino determinari quantũ est de se ad certã pluralitatẽ. ergo quantũ est de se põt in quotcũque. qa contradictionẽ non includit, ꝙ quãcunque pluralitatẽ excedat, & hoc in infinitũ: sed nihil põt esse in diuinis possibile ⁊ sic vltra quãcunque pluralitatẽ plurificari, qa tũc necessario esset plurificatũ vltra quancũque pluralitatẽ, & ita esset in infinitis. Probatio minoris, illud non potest omnino determinari ad certam pluralitatem inferiorum eiusdẽ rationis, quod non necessario prꝛexigit aliqua plura alterius rationis, per quæ determinetur ad certam pluralitatem. productio eiusdem rationis in diuinis non necessario præexigit aliqua plura alterius rationis, per quæ determinetur ad certam pluralitatem, non ergo potest omnino determinari ad certam pluralitatem. ¶ Istius pro * syllogismi probo maiorem & minorem. maiorem sic, si est plurificabile eiusdem rationis, non determinatur ex se ad certam pluralitatem, hoc prius probatum est in arguendo ad impossibile ⁊, tunc pari ratiõne illa inferiora, vel singularia quæ sunt eiusdem rõnis, non habẽt ex se certã determinationẽ ad certam pluralitatem: quia sicut ignis ex se nõ determinatur ad certam pluralitatem ignium, ita ignes singulares ex se, non determinantur ad certum numerũ, vt sint tot vel tot ignes. plurificabile ergo eiusdem rationis, si necessario determinetur ad certã pluralitatẽ, hoc est per aliud, non per posterius natura, nec per illud qđ est simul natura, sicut dictum ⁊ est, & deductum ad impossibile, ergo solummodo per prius, vel priora natura. Non autem ⁊ per aliquid prius eiusdem rationis, quia sicut dictum est prius deducendo ad impossibile, illud prius non est determinans ad certam pluralitatem illorũ, quæ sunt eiusdem rationis. igit' oportet, ꝙ hoc sit per aliqua priora non eiusdem rationis, quia eadem. q. esset de illis, nec etiam hoc possent, ex quo essent eiusdem rationis. habetur ergo ista propositio, ꝙ illud non potest omnino determinari ad certam pluralitatem, quod non potest determinari per aliquam pluralitatem priorem alterius rationis. minor probatur, quia illę ꝓductiones plures, quæ ponuntur eiusdem rationis non prꝛexigunt nisi per principium formale producendi, & principium producens, in neutro istorũ est pluralitas alterius rationis, per quam determinetur productio ad certam pluralitatem necessario prꝛexacta. quod non est in principio formali producendi. patet. ex quo ponuntur productiones eiidem rõnis, ꝙ ẽt non in suppositio prꝛexigatur pluralitas alterius rõnis, saltẽ ꝑ quã determinetur productio ad certa pluralitatẽ. patet, quia in tot productiones põt suppositum, ad quot principium se potest extendere. ¶ Ista ratio ostensiua potest breuiter sic compilando confirmari. omni * pluralitas necessario finita, vel est alterius rationis, vel si non est alterius rationis necessario prꝛexigit aliquam alterius rationis, per quã determinetur. omnis pluralitas in diuinis necessario est finita.

al. rõnis.

B. *vid. infra q. 9.*

nita. est ergo talis, vel talis, sed non potest esse pluralitas productionum eiusdem rationis, tali vel tali modo se habeas ergo nulla potest esse pluralitas eiusdem rationis in productionibus, maior istius rationis declarata est in argumēto ad impossibile, & etiam ostensiuo. minor primi syllogismi satis est manifesta, quia possibilitas in diuinis ponit necessitatem. & per consequens possibilis infinitas, vel nō necessaria certa finitas ponit necessariam infinitatem. & minor secundi syllogismi. hęc. s. ꝙ productiones eiusdem rationis non possunt hoc modo, vel hoc se habere. patet. non enim sunt alterius rationis, ex quo sunt eiusdem rationis, nec præexigunt pluralitatem alterius rationis, per quam determinentur. hoc declaratum est in argumēto ad impossibile. ¶Tertio declaratur conclusio iuxta intentionē philosophi. 14. Meta. vbi arguit ꝙ non possunt esse plures cœli, qa non possunt esse plura prima mouentia. hoc probat, quia quęcunque sunt numero multa, vnum autem specie, habent materiam. primum autem non habet materiam. est enim actus purus. vnum ergo & ratione, & numero primum mouens, & immobile ens. ex hoc infert. vnum ergo cœlum. Ex ista intentione philosophi. videtur confirmari illa prima ratio adducta in primo articulo. ꝙ. s. vnitas numeralis necessario competit cuilibet formę immateriali eiusdem rationis. ¶Sed considerando intentionem Aristo. in diuersis locis diuersimode materiam accipit. & ex hoc confirmari videtur nostrum propositum, nec tamen illa prima ratio habebit robur ex intentione Aristo. * ¶Materiam, enim quandoque vocat principium receptiuum faciens compositionem cum actu, siue cum forma quomodo dicit materiam & formam esse duo principia. 1. Physico. & multis alijs locis. ¶Et per oppositum forma dicitur illud aliud principium, quod habet rationem actus quod cum materia constituit compositum. ¶Alio modo forma dicitur quiditas secundum ipsum in multis locis. ¶Et per oppositum materia dicit quicquid habet rationem contrahētis vel determinantis ipsam quiditatem, & hoc modo differentia indiuidualis quæcunque sit, ipsa dicitur materia respectu quiditatis specificę. dicitur ergo materia, quandoque illud quod recipit formam informantem, quandoque illud quod contrahit, vel determinat quiditatem indifferentem. Sed tale contrahens, vel determinans potest intelligi dupliciter. ¶Vno mō quasi intrinsecum inferiori, vel determinato sub tali cōmuni. ¶Alio modo quasi præsuppositum determinato. Exemplum, differentia indiuidualis sortis contrahit hominem primo modo qui est intrinseca sorti, sed secundo modo contrahit albedinem, vel colorem, quia in alio corpore est alia albedo. & secundum hoc si non possent esse nisi tria corpora non possent esse nisi tres albedines, contrahens tamen secundo modo potest reduci ad materiam primo modo, vel saltem includens quasi materiam. vbicunque ergo est pluralitas eiusdem rationis, ibi necesse est ponere materiam, accipiendo mate-

3. Phisic. t.c. 32.

In hac propositiōe ad uersariꝰ ut mesiunt male philosophū intelligētes.

B. vil. dist. 1. q. p. 1. co. 2. T. c. 6. & 7. Idem. phy. & do an. & 5. Meta. Meta. 1. cap.

materiam, non pro recipiente, sed pro contrahente sic vel sic accipiendo. quia nullo modo põt poni naturam, quę est vnius rationis, plurificari nisi sit aliquid contrahens hoc modo vel illo. & per oppositum vbi non est hoc modo materia, impossibilis est pluralitas eiusdem rationis, sed nec talis materia est possibilis respectu productionum in diuinis, quia nihil tale contrahens, vel determinãs posset esse, nisi determinatum ad certam pluralitatem, & consequens nisi prius habens pluralitatem alterius rationis, & nulla pluralitas alterius rõnis posset poni prior productionibus talibus. sic applicata est intentio philosophi ad conclusionẽ hic intentam.

¶ Sed inquirendo qualiter, & vbi generaliter secundum philosophum habeat veritatem, videtur dicendum ꝙ philosophus diceret, ꝙ nec tali modo poni posset in aliquo, quod est in diuinis. s. materia secundo modo dicta, immo nec in aliquo immateriali, vnde dicit. 8. c. 41. 7. Meta. c. 9. quod quid erat esse, & vnumquodque est in quibusdam idem, vt in primis substantijs. dico autem primam quæ non per aliud in alio est in materia. quæcunque vero accepta cum materia non idem, hęc ille. non vult ibidem dicere, ꝙ in materialibus non est idẽ quod quid est, & illud cuius est. Licet aliqui sic exponant, sed non ad intentionem eius, sicut patere potest exponendo tertium. c. 7. de quo modo transeo, sed in nullo materiali, hoc est quocũque modo plurificabili, est omnino idem quod quid est & ipsum, qui ipsum includit materiam, hoc est aliquid contrahens ipsam quiditatem, quod non includitur in ratione formali quiditatis. conuenimus ergo cum philosopho in hoc, ꝙ forma nõ habens materiam secundo modo, nõ ẽ plurificabilis. & hoc sufficit ad propositum nostrum ꝙ scilicet, productio eiusdem rationis non sit plurificabilis, non propter hoc conceditur, ꝙ non habens materiam, quæ sit pars realis compositi, non potest plurificari. & tunc illud philosophi, quod primum non habet materiam, quia est actus purus, debet intelligi de materia secundo modo dicta, quia non habet eam ad contrahendum suam quiditatem, vt sit hęc, qa sua quiditate est hoc. ¶ Vtrum autem illud quod non habet materiam primo modo dictã. q. fi. prio forte aliter diceretur secundum philosophum, & aliter secundũ theologos, de quo nihil ad præsens, nisi ꝙ illa ratio de. 12. Meta. non habet pro per se medio hoc, quod est non habere materiam primo modo dictam. sicut intelligunt illi, quorum est prima ratio in primo articulo, sed habet pro per se medio hoc quod est non habere materiam secundo modo dictam. & sic tã maior, quàm minor vera est secundum philosophos, & theologos. & per consequens, quia natura diuina non potest plurificari in diuersis suppositis, est ad propositum etiam in vtraque præmissa vera de productione eiusdem rationis, & per consequens conclusio est vera.

Quære in 2. dist. 3. q. fi. prio partis soluendo r. prin.

DE TERTIO articulo obijcitur contra prædicta. ¶ Et primo contra conclusionẽ. ¶ Deinde

inde contra premissas, ¶Contra conclusionem dupliciter. ¶ Primo sic. vbi principium eiusdem rationis, & terminus formalis eiusdem rationis, sed essentia diuina, quæ est eiusdem rationis, in diuinis est principium productiuum cuiuscũque productionis. & etiam terminus formalis cuiuscunque productionis. ergo quælibet productio est ibi eiusdem rationis cum quacunque. maior videtur haberi ex .5. Phy. quia non videtur productio distingui, nisi vel ex principio formali, vel ex termino. ¶Probatio minoris. primo quantum ad secundam partem de termino formali. quodlibet productum productione accipit essentiam, quia sicut filius nihil habet, nisi natum secundum Hilarium, hoc est nisi quod nascendo accipit, ita spiritus sanctus nihil habet, nisi quod procedendo accipit, non autem accipit essentiã, nisi sicut terminum formalem. Confirmatur illud per Aug. 15. de trini. c. 26. vel 78. sicut filio præstat essentiam de patre generatio, ita spiritui sancto de vtroque processio. non potest autem illud intelligi de præstando, siue communicando, nisi sicut de termino formali productionis, nec potest intelligi essentia cõmunicari per productionẽ, nisi sicut primus terminus formalis, quia non sicut consequens alium terminum formalem, cũ essentia sit primum omnium. ¶Ex hac probatur alia pars minoris. s. ꝙ essentia sit principiũ formale respectu vtriusque productionis, quia terminus formalis non potest aliquo modo esse prior principio formali producendi. Si ergo essentia est termi-

T. s. q. 6. et 15. et in de.

nus formalis productionis, vt iã probatum est, & ipsa est primũ ens in diuinis, vt iam probatum est in prima quæstione, sequitur ꝙ ipsa essentia secundum se est principium formale producendi in quacunque productione. minor etiam probatur quantũ ad vtranque partem per hoc ꝙ illud est principium formale & terminus formalis in quo producens assimilatur producto, & præcipue quando est productio vniuoca. nunc autem prima assimilatio producentis ad productum in diuinis est essentia ipsa, vt essentia. ergo ipsa est formalis terminus productionis, & formale principium producendi. ¶Secundo contra conclusionem sic. habens principium formale producendi perfectum, potest illo producere, sed filius habet principium formale dicendi, & generandi pfecte. ergo &c. probatio maioris. quia ideo est suppositum potens agere, quia habens principium agendi, & maxime perfectum. probatio minoris. memoria perfecta est principium dicendi siue generandi. filius autem habet memoriam. sicut patet. 5. de trini. c. 7. quælibet persona meminit sibi, & perfectam patet. ¶Tertio contra illam propositionem, ꝙ prima distinctio finita est aliquorum alterius rationis, instatur dupliciter. ¶Primo, quia vnitati est immediatior distinctio minor quã maior. distinctio eiusdem rationis est minor quàm alterius rationis. ergo &c. Secundo quia a Deo possunt esse immediate plura creata, & in eadẽ specie. ergo possibile est ꝙ pluralitas eiusdẽ rationis esset omnino prima & imediata vnitati.

&

& sicut in cā & causatis, pari rō ne in principio & principiatis.

AD PRIMVM *triplex ē via respondendi. ¶Primo ad ma iorem: quod licet essentia esset principium elicitiuum. tamē re spectu alterius & alterius productionis esset aliud principiū, & aliud determinatiuum. puta alius & alius respectus. & tunc maior est falsa. ꝙ ubi est principium elicitiuum eiusdem rationis, esset productio vnius rōnis, nisi cum hoc esset principium determinatiuum eiusdem rationis, quod non est in proposito. ¶Contra hoc. si principium elicitiuum non sufficit sine principio determinatiuo hic, & ibi eadem quæstio est per qd essentia, quæ est principiū elicitiuū inde terminatum determinatur ad hoc vel ad illud determinatiuū. si enim principium eiusdem rōnis nō potest esse p se principiū respectu plurium alterius rōnis, non poterit essentia, quæ ē principium radicale elicitiuum, esse principium immediatum respectu plurium determinatiuorū principiorum alterius rationis, quia quę ratione aliquid eiusdē rationis est principium aliquorum plurium diuersæ rationis, eadem ratione & aliorum, vel si illa præcedant alia erit ꝓcessus in infinitum. vel si ille est ipossibilis, determinatio p respectus ut per principia determinatiua non sufficit. ¶Præterea illi respectus sunt productiones, nūc *autem idem non determinari se ad se. dicere enim essentiam determinari ad generationē actiuam per respectum quæ nihil aliud est, quam generatio actiua ut dicetur postea, est dicere quod determinetur ad generationem p generationem. & ita ꝙ idem est principium determinatiuum sui. ¶Secūdo mō diceretur negādo maiorē, quia & si sola essentia sit principium productiuum, illę tamen productiones possunt esse alterius rōnis, quia aliqua pluralitas potest esse prima. & nulla pōt esse actu infinita, nec etiam impotentia infinita in diuinis. nulla autem potest esse necessario finita, nisi quæ est alterius rationis, vel prę exigens aliquam alterius rōnis, ergo stante prima pluralitate ne cesse est, quod in diuinis sit aliqua pluralitas prima omnino, & immediata unitati, & ita potest poni quod ista pluralitas sit productionum, sicut quorūcunque. falsa est ergo ista maior in diuinis, quod ubicunque est idem principium & idē terminus, ibi est productio eiusdē rationis. vera est tamē in creaturis, vt loquit philosophus, quia ibi principium formale ꝓductiuum, uel est limitatum ad productionem unius rōnis, sicut ipsum ē principium unius rōnis, vel si est principium æquiuocū, & ita productiuum pluriū alterius rōnis, terminus formalis vtriusque limitatus est, ita quod non potest esse idem principiū & terminus plurium alterius rō nis, neutrum pōt esse in proposito, quia ibi principium ē limitatum, & etiam terminus formalis. ¶Sed contra arguitur, sicut argutum est in j.q. quia tūc prima persona producta non magis ex productione sua reali esset uerbum, quam spiritus sanctus, nec spiritus sanctus magis esset spiritus sanctus, q̄ uerbū. ¶Itē, suppositū habēs idē principium formale pfectū aliquarū

Quare ad tiquos, hoc usus & nominales hanc imitantur.

ibid. 3.

Ibidem in principio impugnationis contra hęc.

Halyri in sum. arti. 17. 9. 7. & pulti. 3. q. 3.

n. l. duplex

n. l. nunc rgitur idē determinat.

productionum, potest ita primo per illud principiū in vnā illarū, sicut in aliam, & ita prima psona æque primo posset produce re spiritū sanctū, sicut & filium, & ita spiritus sanctus nō necessario est a filio. ¶ Tertio modo cōceditur minor, ꝙ essentia est principiū formale, & terminus formalis vtriusque productionis. non tñ sic totale, quin aliquid includatur p se, & in principio formali, & in termino. In principio quidē formali qd est memoria perfecta, & volūtas pfecta, includitur essentia, & in termino formali, quod est verbum perfectum, & spiritus sanctus perfectus includitur etiam essentia. Et forte * vtrobique tā in principio, quām in termino, essentia habet rōnem principalis, & hoc respectu illius, quod concurrit cū eadē .s. intellectus, vel notitiæ voluntatis, vel amoris. propter ergo identitatem essentiæ idem est quo producens producit, & terminus formalis. propter autem distinctionem concurrentis cum essentia, vtpote intellectus & voluntatis in principio productiuo, sufficit principium hoc & illud ad productiones alterius rationis, & ad terminos quodammodo alterius rōnis. Et sic in principio habemus essentiam & intellectum, essentiam & voluntatem. In termino autem habemus essentiam & notitiam, essentiam & amorē, & ratione eius, quod idem est in principio formali cō municatiuo sit idem in termino formali communicatum, & ratione eius quod distinctū est in principio, sit formalis ratio productionis distincta, & illud quod concurrit in termino sit formaliter distinctum. ¶ Si queras istorum duorum concurrētium in principio formali, nonne alterum est principium formale, & reliquum concomitās. ergo ab illo altero formali, vel dicetur principium formaliter idem, vel omnino alterum? ¶ Respondeo. duo quæ concurrunt in principio .s. in memoria perfecta, essentia & intellectus & in voluntate perfecta, voluntas & obiectum diligibile præsens, nō se habent per accidēs, nec sicut remotum principium & propinquum, sed totū hoc intellectus infinitus habens obiectum infinitum intelligibile sibi præsens est per se vnum principiū producendi, & ideo est vnicū principium simpliciter productiuū, non distinctum in duo principia productiua, consimiliter de voluntate & obiecto respectu spirationis, & consimiliter de terminis respectu productionum. ¶ Si quæras quare nō potest essentia sola, vt distinguitur contra voluntatem & intellectum esse principium communicandi se? ¶ Respondeo, essentia mere intellectualis non est principium alicuius productionis, nisi vt coincidit cum memoria, & voluntate. ¶ Ad secundum. ¶ Et primo ad rem. ¶ Secundo ad formam argumenti. ¶ Ad rem potest dupliciter responderi, forma q̄ est in aliquo suppositō principium producendi productione adæquata illi formæ, non potest esse alicui principium producendi. Nunc autem memoria est patri principium producendi productione adæquata illi principio. ergo & si sit in filio, non potest esse filio principium pro-

a.l. vtrorumq; tā ꝑ se.

producendi. maior probatur exemplo sic, si calor esset igni principium calefaciendi lignũ calefactione adæquata illi calori, & ille idem calor communicaretur ligno, non posset esse ligno principium calefaciendi. probo, quia nec calefaciendi se, quia tunc calor esset principiũ calefaciendi, siue producendi calorem in eodem supposito, nec alterũ, quia calefactio ista ponitur adæquata illi calori. Et procedit * illa probatio de adæquatione omnimoda vbi impossibile est actionẽ excedere principium formale agendi, & secũdum istum intellectum patet minor, quia memoria sic in patre habet dictionem in patre adæquatam, ℣ impossibile est principium dictiuum excedere hanc dictionem, sicut impossibile est in diuinis dictionem esse nisi hanc, quia de se est hęc, patet ex solutione quęstionis, quia quicquid in diuinis non non præexigit pluritatem alterius rationis, illud de se est hoc, dictio in diuinis non necessario præexigit pluritatem alterius rationis, ergo de se est hęc, & per consequens principium eius habet hanc dictionẽ omnino adæquatam sibi, non potest ergo esse principium in filio. ¶ Ad eandem rationem probandam accipienda est ista propositio, & redit in eandem sententiam cũ alia, suppositum accipiens formam per productionem adæquatam illi formæ non potest p illam formam producere. filius recipit memoriam per productionem adęquatam illi memoriæ. ergo &c. minor declaratur sicut in ratione iam facta, probatio maioris, quia si secundum illam produceret, aut ergo se, aut alterum, non se, quia hoc est possibile ℔m Augu. 1. de tri. c. 1. nec alterum, quia illa productio illius ponitur adęquata principio productiuo, sic ergo non oportet quærere determinatiuum concurrens cum principio elicitiuo, vt sit vna dictio, nec etiam aliquam negationem potest habere sic, vt sit tale principium formale: sed esto, ℣ essentia, vel quodcunque positiuũ mere acceptum sit in patre formalis ratio dicendi, vel generandi, tamen non potest esse in filio ratio dicendi, vel generandi, quia ipsum vt in patre est principium productionis adæquatæ, quantum ad primam rationem, & per illam, filio communicatur quantum ad secundam rationẽ. ¶ Quantum ad secũdũ. videlicet, ad formam argumenti potest fieri aliqua difficultas in maiori, & minori, quia haberi potest aliquid dici multipliciter ex prędicamentis, licet proprie non dicatur aliquid formam habere in abstracto, nisi habeat eam sicut formam, sic significata nata est haberi, hoc est tanquam formam, non enim proprie dicetur habere albedinem, qui haberet eam clausam in bursa, quia non est ille modus perfectus, quia albedo nata est haberi, vt forma informans. ¶ Vlterius nomen abstructum significans principium agendi constructum cum gerundiuo significante aliquam actionem, natum est haberi a suppositio, vt sit illi principium agendi illa actione. verbi gratia. habeo potentiam videndi, ista potentia non solum nata est haberi a me, vt forma, sed etiam vt principium

*. l. ista.

a. l. respon sio ẽ, vel ꝓbatur.

mihi operandi, secundum illam formam, & hoc notat illa constructio gerundiui cum abstracto tali. Similiter ista grammat i ca patet ex vsu loquendi, & si enim vera sit hæc, filius Dei scit generationem patris. non tamē ista, filius habet scientiam generandi. consimiliter nec ista, iste habet voluntatem generandi, nec est aliqua ratio, nisi ex constructione grammaticali, quia non solum notatur abstractum haberi ab illo, vt forma, sed vt principium talis operationis, p̄cedentis ab isto suppositō, consimiliter hic Michael scit Deū creasse mundum, & creationē mundi, non tamen scit creare mundum. ¶ Quando ergo accipitur in maiori, illud quod habet principium dicendi perfectum potest per illud dicere loquendo de habere proprie, sicut dicitur abstractum haberi, quando habetur vt forma suppositi, & etiam de constructione propria nominis significantis principium actus cum gerū diuo significante actionē, quæ constructio notat illam formā huic suppositō esse principium agendi. Concedo maiorem, quia in subiecto includuntur illa, quæ requiruntur ad hoc quod prædicatum insit: quando enim in hoc forma habetur, vt forma huic, & vt huic principium agendi potest per hoc esse principium agēdi, sed sic minor est falsa, quia & si filius habet memoriam perfectā aliquo modo hñdi, non tñ, vt formam, & si habet, vt formā, nō tamē vt principium agendi, propter rōnē dictam in responsione reali. ¶ Ad probationem minoris. illa propositio. memoria pfecta est principiū perfectū dicēdi, posset dici ꝙ est propositio truncata, & oporteret eam supplere p aliquod datiuum additum significans, cui sit principium dicendi, vel quia est indifferēs, potest concedi, ꝙ absolute est principium dicendi, nec* plus ponit minor de memoria, quod filius habet memoriā perfectam est manifestum, concludendo ergo, filius hēt principium perfectum dicendi, quæ fuit minor primi syllogismi, fit fallacia amphibologię vel figuræ dictionis, vel cōsequentis amphibologiæ, quia in maiore constructio nō determinat actum illum significatum per gerundiuum procedere ab aliquo suppositō determinato, quia nullum suppositum certum ponebatur ibi in subiecto orationis, sed tantum designabatur, quod procederet ab aliquo principio formali, quia illud ponebatur in propositione pro subiecto. in conclusione autem ponitur & suppositum determinatum & forma, & ideo ex vi constructionis notatur in conclusione, ꝙ actus nō tñ comparatur ad principium formale, sed ēt ad suppositum, vt egrediens ab aliquo. Figura dictionis, quia per similitudinē dictionis actus significati in gerundiuo in præmissa & in conclusione cōmutatur habitudo actus ad formale principium in habitudinem actus ad suppositum agens, & sic commutatur quale quid in hoc aliquid. Fallacia est etiā consequentis, quia in maiori habetur actus significatus in gerundiuo in vniuersali ad nullum suppositum comparatus, in conclusione autem determinatur ad certum sup-

*a.l. m rem.

suppositum,& non sequit actus est per hoc principium.ergo est huiusmodi suppositi.

¶ Ad tertium dicitur,quod illa propositio est vera,quod prima pluralitas necessario finita, est alterius rationis,quia quælibet necessario finita si nō est alterius rationis necessario præexigit aliquam alterius rationis,per quam necessario determinetur, vt patet in secundo articulo. Prima autem pluralitas in diuinis est prima & necessario finita , & prima patet,quod etiā necessario finita,patet,quia nulla est ibi possibilitas, nisi ad illud quod est in actu. sequitur ergo conclusio quod prima pluralitas in diuinis necessario est alterius rationis , & per consequens illa est proxima vnitati. ¶Quando ergo accipit maiorē, quod vnitati immediatior est minor pluralitas , quam maior.

¶ Respondeo. potest intelligi maior vel minor intensiue , vel extensiue . ¶ Intelligendo sic, intensiue quantum ad minorē rationem distinctionis,sicut minus distinguitur medium ab extremo, quam contrarium a contrario,minus extensiue,siue minor distinctio siue minor pluralitas est , quæ est maior paucitas , sicut ternarius est minor pluralitas quaternario. hoc modo maior est vera , quia vnitati immediatior est binarius,quam qnaternarius , vel ternarius , & tamen binarius est minor pluralitas intensiue , quam ternarius,quia intensiue tanta distinctione distinguuntur duæ vnitates in binario , quanta tres in ternario . ¶ Extensiue verum est , quia ab vnitate procedunt pluralitas, siue distinctiones ordinatæ,ita quod semper minor numerus extensiue,siue numeraliter est propinquior vnitati quæ est principium , & sic concedo quod ista distinctio , esto quod esset alterius rationis, est tamen maxime paucitatis,quia non sunt nisi duæ productiones , & non est pluralitas minor dualitate .

¶Si tamen loquamur de maiori , vel minori distinctione , vel pluralitate intensiue adhuc potest intelligi dupliciter.

¶ Quia aut intelligitur per se quantum ad formalem rationē distinctionis extremorum .

¶ Aut per accidens , quantum scilicet ad maiorem , & minorem entitatem & incompossibilitatem eorum, quæ distinguuntur. Exemplum. Sortes & Plato magis distinguuntur quantum ad realitatem, & incompossibilitatem extremorum,quam istæ duæ intentiones genus & species,quæ istæ duæ possunt concurrere in eodem , vt in colore, & minor est entitas istorum extremorum , genus & species , quam istorum sortis , & Platonis . ¶ Si autem intelligitur maior de minori distinctione materialiter, forte posset alicubi habere veritatem,quia alicui vni primo immediatior est distinctio rationis , quam rei , & minor est distinctio rationis, quantum ad entitatem extremorum,& incompossibilitatem distinctorum , quam distinctio realis,sed in proposito nō oportet de ista maioritate siue maioritate curare, quia non ponitur aliqua distinctio rationis, immediata vni a quo procedit omnis multitudo, scilicet ipsi essentiæ .

¶Secundo autem modo de ista maioritate intẽsiue, & p se quã tum ad formalem rationem distinctionis, maior est simpliciter falsa, quia oportet quod vni primo a quo procedãt aliqua distinctio, siue sit rei, siue non nisi immediatissima sit aliqua distinctio alterius rationis, quia aliqua finita, & quia illa quę est alterius rationis est primo finita, vt argutum est, & hoc patet, quia secundum communem opinionem vbi vnitatem realem sequitur immediate distinctio rationis, ibi ista ratione distincta habent distinctionem alterius rationis, non eiusdem, & illa est maior secundum formalem rationem distinctionis, licet sit minor duplici modo, & maioris paucitatis, & minoris realitatis & incompossibilitatis in extremis. ¶ Per hoc patet ad illud de pluralitate, quæ est immediate a Deo, quia in creaturis vbi naturæ specificę sunt plurificatę in suppositis, nulla est necessario determinata, quia a sola voluntate agentis sunt tot, vel tot, ita quod non repugnat naturæ esse in pluribus, si ergo talia plura eiusdẽ rationis sunt immediate a Deo, sunt tamen finita in actu, quia voluntas diuina imponit eis finitatem, sed non sunt necessario finita, quia nihil est intrinsecum creaturis, cui contradictorie repugnat maior, vel minor pluralitas quæcunque autem pluralitas est possibilis in diuinis ipsa est omnino finita.

QVÆSTIO III.

Vtrum ista duo possint simul stare, quod relatio vt comparata ad oppositum sit res & vt comparata ad essentiam sit ratio tantum.

VIso de productionibus, sequuntur quæstiones de relationibus. ¶Et primo de relationib. originis. ¶ Secundo de relationibus communibus. ¶De relationibus originis. ¶ Primo quæritur in comparatione ad essentiã. ¶Secundo in comparatione ad personam. ¶ Tertio quãtum ad perfectionẽ, siue quantitatẽ propriam. Est ergo qõ prima. Vtrum ista duo pñt simul stare, q̃ relatio vt comparata ad oppositum sit res, & vt comparata ad essentiam sit ratio tantum. ¶ Arguitur quod non, quia si vt comparata ad essentiam sit ratio tantum, hoc est, quia vt sic transit in essentiam, sed vt comparata ad oppositum manet eadem ratio, quia vt sic, est eadem essentiæ, quia nullo modo potest esse nõ eadem propter simplicitatem diuinam. ergo si est ratio, vt comparata ad essentiã, necessario est ratio, vt comparatur ad oppositum.

¶Ad oppositum arguitur sic, vt comparatur ad essentiam est ratio, probatur propter simplicitatem diuinam, vt autem comparatur ad oppositum, non est ratio sed res, aliter nõ constitue ret realiter distinctum. ergo prę dicta simul stant.

HIC SVNT tria videnda. ¶Primo, si relatio originis in se sit res, & q̃ res. ¶Secundo, si cõparata ad essentiam sit res, & q̃ res.

res. Et ex hoc apparebit cõ possibilitas, vel incompossibilitas istorum, de quibus quæritur. ¶ Tertio circa dicta in solutione quædam dubia occurrentia dissoluentur.

DE PRIMO quia de æquoco non est simpliciter respondendum. Et hoc nomen res sicut patet ex auctoritate loquentium de isto nomine, res, est æquiuocum. Ideo primo distinguendum est de hoc nomine, res. Sicut autem colligitur ex dictis auctorum, hoc nomen res, potest sumi, ¶ Communissime, ¶ Communiter, ¶ Et strictissime. ¶ Communissime, prout se extendit ad quodcunque quod non est nihil, & hoc potest intelligi dupliciter. ¶ Verissime enim illud est nihil, qđ includit contradictionem, & solum illud, quia illud excludit omne esse extra intellectum & in intellectu. qđ enim est sic includens contradictionem, sicut non potest esse extra animam, ita non potest esse aliquid intelligibile vel aliquod ens in anima, quia nunquam contradictorium cũ cõtradictorio constituit vnum intelligibile, neque sicut obiectum cum obiecto, neque sicut modus cum obiecto.

¶ Alio modo dicitur. nihil qđ nec est, nec esse potest aliquod ens extra animam. ¶ Ens ergo, vel res isto primo modo accipitur communissime, & extendit se ad quodcunque, quod non includit contradictionem, siue sit ens rationis, hoc est precise habens esse in intellectu considerante, siue sit ens reale habens aliquam entitatem extra considerationẽ intellectus. ¶ Et secundo accipitur in isto membro minus communiter, pro ente quod habet vel habere potest aliquam entitatem non ex consideratione intellectus. ¶ Et istorum duorum membrorum, quorum vtrunque pertinet ad primum membrum distinctionis. Primum videtur valde extendere nomen rei, & tamen ex communi modo loquẽdi satis probatur. Communiter enim dicimus intentiones logicas esse res rationis, & relationes rationis esse res rationis, & tamen ista non possunt esse extra intellectum, non ergo nomẽ rei secundum vsum loquendi determinat se ad rem extra animam, & isto intellectu communissimo prout res, vel ens dicitur quodlibet conceptibile, quod non includit contradictionem, siue illa communitas sit analogiæ, siue vniuocationis, de qua nõ curo modo posset poni ens primum obiectum intellectus, quia nihil potest eẽ intelligibile quod non includit rationem entis isto modo, quia vt dictum est prius, includens contradictionem non est intelligibile, & isto modo quæcunque scientia quæ non solum vocatur realis, sed etiam quæ vocatur rationis est de re, siue de ente. ¶ In secundo autem mẽbro istius primi membri dicit̃ res, quod habet vel habere potest entitatem extra animã. Et isto modo videtur loqui Aui. 1. meta. c. 5 qꝝ ea quæ sunt communia oĩbus generibus, sunt res & ens, nec potest illud intelligi de vocabulis in vna lingua, quia in vnaquaque lingua est vnus conceptus indifferens ad omnia illa quæ sunt extra animam. conceptus enim sunt idem apud

Cautus esto hic lector, ne decipiaris in doctrina huius dec.

Cap.1. omnes primo. Periermenias cõ muniter in qualibet lingua est vna nomen impositum tali conceptui communi, qualiscunque sit illa communitas siue analogię siue vniuocationis. ¶Habemus ergo primum. membrũ.s. cõissime bipartitũ in illud.scilicet quod non includit contradiction em,qualecũque esse habeat,& in illud quod habet vel habere potest proprium esse extra intellectum, & isto mõ, vel vtroque modo vel saltem secundo modo accipit Auicen. rem & ens,vt dictum est. ¶ Secundo modo accipit Boetius distinguendo rem contra modũ rei, sicut loquitur lib.de tri.patet in quit quæ sit differentia prædicationum,quia alię quidem quasi rem monstrant,aliæ quasi circũstantiam rei,quia ista prędicantur sic,ꝙ ſm se rem aliquã mõstrant. illa vero vt non esse, sed potius extrinsecus aliquid apponunt. vult ergo distinguere rem contra circunstantiã,& sic ſm eum sola tria genera substãtia,qualitas,& quantitas rẽ mõstrant,alia vero rei circunstantias.hoc ergo nomen res in secundo membro acceptum dicit aliquod ens absolutum distinctum contra circunstantiã siue modum qui dicit habitudinem vnius ad alterum.¶Tertius modus habetur a philosopho qui dicit.7.meta. accidentia dicuntur entia,quia sunt entis,& infra.c.3.sicut de non ente logice, quidam dicunt esse non ens,non quidem simpliciter,sed non ens, sic & qualitatẽ. & infra, quemadmodum nõ scibile,est scibile,& quemadmodũ medicinale, eo qđ ad idem quidem & vnum non idem autem & vnum,sic & de ente, & vñr eãdem ſnĩam dicere in principio 4.ꝙ quemadmodum medicina le & salubre multipliciter dicitur,ita & ens Ens ergo siue simpliciter siue potissime dictum, & hoc siue sit analogũ siue vniuocum accipit ibi philosophus pro ente cui per se & primo cõuenit esse quod est substãtia sola. ¶ Sic ergo sub primo mẽbro communissime cõtinentur ens rõnis,& ens quodcunque reale.¶Sub secundo ens reale & absolutum. ¶Et sub tertio ens reale & absolutum & per se ens.

9.c.10. quare vtr ba originalis.

3.d.2.q.6. 14.d.c.15.

¶ Ex ista distinctione patet ꝙ qõ. si relatio sit res,nullam difficultatem habet de re tertjo modo accipiendo, vel secundo mõ,quia non est substantia neque ad se tm̃. ergo difficultas est de primo membro, sed nec de ente rõnis quia patet ꝙ relatio est intelligibilis sine contradictione. Est ergo hic sermo, si habeat esse, siue sit res habens entitatem realem propriam extra animam, & hoc dico ꝙ est res.secundo quę res.ꝙ autẽ relatio sit res probo,habitudo cõsequens extrema realia & realiter distincta, & hoc ex naturæ rei est realis, quia entitas eius qualem habet non est præcise in anima, & per conseques ipsa ſm entitatem propriam est res suo modo, sed habitudo patris ad filiũ est talis,vt patet ex secũda qõne ordinaria.Ex hoc apparet quæ res ipsa sit, quia si sit res singularis,vel est ad se vel ad alterum, ipsa formaliter est res ad alterum,nec ista determinatio ad alterum repugnat ei qđ est res isto modo loquendo, quia isto modo res non distinguitur contra modum, vel habitu-

habitudinem, vel circunstantiã rei, sed includit eam.

DE SECVNDO articulo. ¶ Primo dicetur illud quod est reale. ¶ Secundo quantum pertinet ad logicum consideratio huius propositionis, relatio vt comparatur ad essentiam est res. ¶ Tertio patebit de compossibilitate & incompossibilitate istorum de quibus quæritur.

¶ De primo dico ꝙ relatio vt comparatur ad essentiam est res, quod probatur sic. quando aliqua quocunque modo distincta constituunt tertium, non constituũt illud, nisi vt aliquo modo se habent adinuicem vel aliquo modo vniuntur, & hoc apparet de causis extrinsecis, quę nunquam causant nisi in aliquo modo cõcurrant ad causandum, & magis de causis intrinsecis, quæ non constituunt suppositum, nisi vt suo modo vniantur: essentia aũt & relatio ſm oẽs constituunt personam qualemcunque rõnem habeãt principij, ergo hoc est inquantũ concurrunt, qđ non põt eẽ, nisi vt relatio est in essentia, ex hoc habeo ꝙ essentia, & relatio constituunt personã, non nisi vt relatio est in essentia, sed relationem esse in essentia est relationẽ hre comparationem ad essentiam verissimã quam potest hre circa considerationem intellectus, ergo relatio non constituit personam, nisi vt comparata ad essentiam, sed non constituit personam nisi vt res, alioquin persona vt constituta formaliter non esset res, ergo relatio vt comparata ad essentiam est res. ¶ Secundo sic, quia aut comparatio ad essentiã est omnino ipsamet relatio. Aut aliquid superueniens, siue rei siue rationis non curo quantum ad propositum. ¶ Si est omnino ipsamet patet quod ipsa sit res ex primo articulo, & cum ipsamet sit sua comparatio ad essentiam, ergo ipsa vt comparata ad essentiam est res. ¶ Si secundo modo nulla habitudo adueniens cuicunque, siue absoluto siue respectiuo, siue etiam illa habitudo sit realis, siue rõnis, destruit illud cui aduenit, sed potius præsupponit. patet de intentionibus secundis quæ non destruunt rationes intentionũ primarum quibus aduenium. non ergo destruitur illa realitas relationis per hoc quod non cõparata, & per consequens patet propositum.

¶ Ex hoc patet, quæ res sit, qa ad qđcunque comparatur, aliquid ipsum est ipsum. nam ſm philo. 1. phy. quod vere est nulli accidit, & esto ꝙ substantia bouis comparata ad hominẽ non sit substantia omnis, tamen semper est res & quæ res, est substãtia, & quæ substantia? bouis, qa ipsa est ipsa: sic hæc relatio quæ essentialiter est ad alterum, nunquam est non res, nunquam ẽt ipsa est, nisi ipsamet res ad alterum, comparatio autem (vt dictum est) nunquã destruit realitatem propriam sed præsupponit. ¶ Hic tamen est alius modus dicendi de istis relationibus qui talis est. Relatio cõparationem importat & ad oppositum & ad fundamentum. ex alio autem ordine habet ꝙ sit realis simpliciter s. ex ordine ad fundamentum, ex alio ꝙ vna sit distincte ab alia. s. ex ordine ad oppositum. primo modo essentia diuina est realitas oĩum relatio-

s.c.26. & 27.

Th. 1. par. q. 3 6. ar. 2. & Egi. de Roma quol. 1 q. 6. & Hẽ. in summa art. 60. q. 2. & quol. 5. q. 2.

lationum diuinarum. ideo ſm huius comparationem non differunt realiter ſed ſecūdo mō. ergo &c. ¶ Contra illud quo ali quod ens hēt entitatem eo tanquam fundamēto proximo vnitatis eſt vnum vnitate correſpōdente tali entitati, & per conſequens diſtinctum a quocunque ente non hñte hanc vnitatem, a quo ergo relatio eſt res in actu extra ſuā cām, ab eo eſt diſtincta realiter a relatione quacunque, q̄ nō eſt ipſamet, ſiue q̄ nō eſt ens entitate propria ipſius. ¶ Confirmaf ſpāliter de relationibus in diuinis, quia quælibet relatio ſaltem perſonalis ſeipſa formaf eſt incōicabilis, ꝙ autē ſeipſo formaf eſt incōicabile ſeipſo formaf a quocunq; cōicabili eſt diſtinctum. ergo relatio a quo hēt ſuā realitatē qua formaliter eſt incōicabilis ab eo hēt diſtinctionem. ¶ Præterea ſi eſſentia, vt dicitur eſt realitas omnium relationū, & ideo ſm illam comparationem non differunt realiter. ergo cum illa cōparatio ſit etiam in eſſentiam, ſequitur, quod vt ſunt in eſſentia non differunt realiter, ergo vt ſunt in eſſentia vel nullo modo differunt, quod non omnino eſt irrationabile vel ſola ratione differunt, & ſi hoc ergo conſtituta per ipſas vt ſunt in eſſentia ſola ratione differunt. perſonę autem conſtituuntur per ipſas vt ſunt in eſſentia, vt dictum eſt in prima ratione. ergo &cæt. ¶ Quantum ergo ad iſtud, videtur rationabilius, quod ab eodem habeat quod ſit realis, & ꝙ ſit diſtincta a relatione oppoſita, & hoc intelligendo quomodocunque, nam non eſt intelligibile, ꝙ ſit realis niſi ſit realis habitudo ad oppoſitum, & ſic realiter diſtincta ab oppoſito, nec ipſa poteſt eſſe realiter diſtincta ab oppoſito, niſi vt habitudo realis, & ſic eſt res eo modo quo ſibi conuenit eſſe res, ſeipſa ergo formaliter eſt res, & ſeipſa formaliter eſt diſtincta ab oppoſito. A fundamē to autem habet vtrunque fundamentaliter, & radicaliter.

QVANTVM autem ad* logicam iſta propoſitio, relatio vt comparata ad eſſentiam eſt res, videtur diſtinguenda, quia iſta, ſcilicet *quantum, vel ſecundum quod, vel vt, dupliciter accipiuntur. ¶ Aliquando enim hæ dictiones notant rationem accipiendi illud, quod determinatur per ipſa. ¶ Aliquando vero, non ſolum hoc, ſed proprie important cauſalitatem reſpectu inhærentiæ prædicati. Exemplum, motus eſt actus entis in potentia, ſecundum ꝙ in potentia ly ſecundū ꝙ importat rōnem, ſm quam motus eſt actus mobilis. quia cum ſint in mobili duæ rationes, eſt em̄ in actu, & eſt in potentia ad aliud. Motus eſt actus eius, vt conſiderati in potentia. Nec tñ ibi hoc, qđ eſt, ſm ꝙ eſt in potentia, notat cām inhęrentię p̄dicati, quia qñ ſic accipiē infert vl'em ſm philoſophū primo priorū, vt iuſtitia eſt bonum, ſm ꝙ bonum, ſequitur ſm ipſum, ergo iuſtitia eſt oē bonū, & planius a parte ſubiecti, vt ſi hō ſm ꝙ rationale intelligit. ſequitur ꝙ omne rōnale intelligit: hoc mō ēt, qñ idem ponitur determinatio ſuijpſius mediante hac dictione inquantum. In primo ergo ſenſu conſideratur præciſa ratio ipſius quod terminatur, in alio ſenſu

nota-

notatur ꝙ rātio reduplicati sit ratio inhærentiæ prædicati cum subiecto: primo modo dicimus, ꝙ homo consideratus inquātū homo, est p̄cisissime considerat⁹, secundo modo homo ſm ꝙ homo est rōnalis, quia quod consequitur reduplicationē est rō inhærentiæ p̄dicati. & ēt concedi pōt ꝙ homo ſm ꝙ hō est risibilis, & est ibi cā inhærentię in secundo mō dicendi per se. ¶ Ad propositū cū dico, ꝙ relatio vt comparata ad essentiā diuinam est res, pōt intelligi dupliciter. ¶ Primo mō, relatione cōsideratę sub tali cōparatione conuenit hoc prædicatum res. ¶ Vel secundo modo, ꝙ illa cōparatio sit ratio inhærentiæ huius prędicati, quod est res, secūdo modo propositio est falsa, qa illa cōparatio ad essentiam est sola cōparatio rōnis, est. n. inter extrema non distincta realiter, relationem ſ. & essentiā, quæ tñ potest intellectus cōparare, & ita est inter ea relatio rōnis, nō ergo de isto intellectu loquimur, sed de primo. Et tunc est sensus, ꝙ paternitas non solū p̄cise accepta, ſm ꝙ paternitas, sed ēt ſm ꝙ cōsiderata sub ista ratione, vt cōparat⁹ ad essentiā, vel vt est in essentia est res, quia ista cōparatio nō diminuit, nec destruit paternitatē esse rē, sed præsupponit, sicut procedit secunda rō ad conclusionē secundi articuli. Exemplū, hō, vt risibilis intelligit, hæc non est vera sic, ꝙ risibilitas sit cā inhærentiæ prædicati, sed sic est vera ꝙ homini consideratio sub rōne risibilis non repugnat hoc prædicatum intelligere, sed conuenit, & isto mō quæcunque determinatio sub qua cōsiderat⁹ subiectū, quæ tamen non excludit prędicatum, non falsificat propositionem in qua prædicatum dr̄ de subiecto, sic determinato.

EX ISTIS patere potest illud quod quæritur, sed oportet primo videre intellectū huius, quod dr̄ ꝙ relatio est rō. Nam ꝙ aliquid dicatur rō pōt ad ꝙpositum intelligi dupliciter. ¶ Vno mō, qua est modus illius cui cōparatur, & non res talis realitate, sicut Boetius vocat habitudines circunstantias, & non res primo tri.c. 10. quia nō habent talem realitatem, qualē habent illæ quarum sunt circūstantiæ, & quanto aliquid recedit a realitate perfecta tanto magis accedit ad rōnē. ¶ Alio mō aliquid, vt accipitur sub ratione formaliter, potest dici rō, vel ens rationis, sicut si hō, vt vniuersale dicatur esse rō pro quāto consideratur sub vniuersalitate, q̄ est per se ratio istis duobus modis potest concedi, ꝙ relatio, vt comparatur ad essentiā est ratio, quia est modus circa essentiam, & non habet talē entitatē formaliter, qualē habet essentiam, sed est quasi circunstantia respectu eius, & etiā cū dico vt comparatur ad essentiā hæc comparatio (vt dictum est) importat respectum rationis & sub ea consideratur paternitas, & pro tanto paternitas, vt comparatur ad essentiam, est ens rationis, quia acceptum sub ratione. ¶ Sed siue sic, siue sic dicatur, ꝙ paternitas vt comparata ad essentiam est ratio, non tollitur, quin paternitas sit res, quia quantum ad primum ipsa suo modo est res. ſ. res ad aliud, licet dicatur ratio respectu rei ad se: quantum ad secundum

ipsa

ipsa cõsiderata sub ratione, quæ est comparatio ad essentiam dicitur ratio, quia illud sub quo consideratur non habet entitatem ex se ipsa, tamen est res, qa illud sub quo consideratur, non destruit realitatẽ eius, sed ipsam præsupponit: comparatio enim alicuius ad alterum præsupponit entitatem secundum se. ¶ Ex hoc patet ꝙ ista stant simul, ꝙ ipsa relatio comparata ad essentiam sit ratio. s. duplici modo prędicto, & tamen ꝙ ipsa comparatur ad essentiam sit res, sicut iam dictum est, stat ẽt ꝙ ipsa comparata ad oppositũ sit res, quia ipsamet est comparatio ad oppositum, & ipsamet est ipsa res, quæ est talis comparatio, & magis vsitate dicitur res, vt comparata ad oppositũ. & ratio vt comparatur ad essentiam, quia vt comparatur ad oppositum, est æque & similis entitatis cum opposito, nec respectu eius habet rationem modi, sicut nec econuerso. similiter ipsa est comparatio sui ad oppositum, & ideo cum dicitur vt cõparata, non considerat sub aliqua rõne, quę proprie dicat rõ, non. n. est aliud paternitas vt cõparat ad filiationẽ q̃ paternitas vt comparata ad filiationem, & hoc est in speciali paternitas, vt est paternitas, stat. ergo simul ꝙ paternitas, vt comparata ad oppositum sit res. non tamen eo modo, quo vt cõparatur ad essentiam est res. sed vt comparata ad opppositum est res istis duobus modis, quia similis entitatis distinctæ contra modũ, & est res non accepta, siue considerata formaliter sub ratione, & ꝙ ipsa comparata ad essentiã sit ratio propter duo opposita, quia scilicet modus essentię, & quia accepta sub ratione, quæ est ipsa comparatio ad essentiã, tamen vtroque modo, & vt comparatur ad oppositum, & vt cõparatur ad essentiam est res. & eadem res, quia ipsamet est cõparatio realis, vt probatum est.

DE TERTIO articulo arguitur contra prędicta. ¶ Primo sic, si relatio comparata ad essentiam est res, aut ergo res ad se, aut ad alterum, quod relatio sit res ad se qualitercunque videtur includere contradictionem, ergo vt comparata ad essentiam est res ad alterum, sed vt comparatur ad essentiam est idẽ, qd essentia. ergo relatio vt idem est essentiæ, vel vt essentia est res ad alterum. & tunc vltra. ergo essentia est res ad alterum. Ista consequentia probatur per simile, quia si homo secundum ꝙ rationale intelligit. ergo rationale intelligit, & ratione etiam, quia prædicatũ quod conuenit alicui per rationẽ alicuius prius conuenit ei. ¶ Item si relatio vt comparata ad quodcunque sit res propria realitate. ergo similiter relatio in creatura, vt comparatur ad fundamentum est res propria realitate, & non precise realitate fundamenti. ergo est ibi accidens propria accidentalitate, quia nõ est ibi substantia. & tunc sequitur, ꝙ alia est accidentalitas relationis in creatura, & accidentalitas absoluti in quo fundatur, & sic videtur sequi processus in infinitum, quia illa accidentalitas relationis habet propriam realitatem, & non nisi accidentalem. ergo habet propriã accidentalitatẽ, & de illa similiter. & sic in infinitũ. Cõsimiliter

liter in diuinis si habet propriã realitatẽ, qñ cõparat ad essentiã. ergo illa est substãtialis, vel accidẽtalitas non accidentalis, qa nullũ accidentale est in Deo. 5. de tri. c. 5 ergo habet propriã substãtialitatẽ, & tũc pater prinitate habebit esse per se, quod est inconueniens, qa tũc erũt in diuinis tria per se esse, quia tres relationes, cũ tñ nõ sit ibi nisi vnicũ p se esse secundum beatum Aug. 7. de trini. c. 6. dicentem ꝙ substantia est quo pater est, & quo filius similiter habet esse, licet nõ sit quo pater est pater.

RESPONDEO ad primum patet in secundo articulo de distinctione istius proposi tionis, relatio, vt comparatur ad essentiam est res, quia vere est prout ly, vt, vel inquantum denotat determinationem, vel specificationem, siue determinatã acceptionem paternitatis sub ista ratione, quæ est comparatio ad essentiam. Non est autem vera, prout denotat causalitatem inhærentię prædicati ad subiectum. ¶ In primo ergo intellectu, qñ quæritur quę res sit, dici põt ꝙ est res ad alterum. quia comparatio ad essentiã nõ facit ꝙ pñitati repugnet sua propria realitas, quæ est realitas ad alterum, nec tamen est sic intelligẽdum, ꝙ paternitas comparata ad diuinitatem sit res ad alterum, ita ꝙ alterum sit diuinitas, vt sit sensus, paternitas ẽ res ad diuinitatem. sed est sensus, paternitas comparata ad * essentiam est res rationis, & in se res ad alterum, s. ad filium, quia qui comparat paternitatem ad diuinitatem excludendo filium, vel non includẽdo filiũ non cõparat paternitatẽ nisi habeat duo contradictoria in intellectu suo, cum paternitas ſm illud quod est sit per se ad filiũ, & licet paternitas non sit seipsa comparata ad diuinitatẽ, sed ad filiũ, vt ad correlatiuũ, tamen paternitatẽ ipsam includendo esse ad filiũ, potest intellectus comparare ad diuinitatẽ, quia intellectus potest aliquid comparare p actũ suum ad illud, quod nõ est eius per se corolarium ex natura rei. ſm hunc intellectũ põt dici, ꝙ paternitas, vt comparata ad essentiam, est res ad alterum. ¶ Et cum infertur. ergo vt est essentia, vel idem essentia est res ad alterũ, concedatur in simili intellectu. ¶ Et vltra cum dicis, ergo essentia est res ad alterum. ¶ Respondeo, hoc potest intelligi dupliciter. per identitatẽ, vel formaliter. ¶ Primo modo posset concedi, & est sensus dicti, ꝙ diuinitas est res, quæ est ad alterum, quia est paternitas. ¶ Non autem est concedendum formaliter, ꝙ diuinitas ſm suã formã sit ad alterum, sed quia in añte fuit prædicatio formalis dicendo, paternitas, vt comparatur ad essentiam, est res ad alterũ. ideo si inferatur similis prædicatio in cõsequẽte, ꝙ diuinitas est formaliter ad alterũ, negãda est cõsequentia, quia nõ oportet, ꝙ p̃ dicatũ eo mõ cõueniat determinationi, quo cõuenit alicui intellecto sub tali determinatione, qñ illa determinatio nõ notatur esse ratio inhærentię prędicati ad subiectũ, sicut hic. ¶ Et p̃ hoc patet ad probationes consequentiæ, homo ſm ꝙ rationalis, &c. Ista consequẽtia tenet, put, ly, ſm ꝙ, notat causalitatem inhærentię prædicati ad subiectum. Si aũt non accipitur in pro-

* l. diuini atem.

proposito, hoc quod dicitur, vt comparatur ad essentiam. ¶ Et similiter ad probationem sequẽtem, esto ꝙ prędicatum verius insit illi, quod est ratio inhærentię alij. hoc non habetur, nisi secundum ꝙ, ly secundum ꝙ, tenetur proprie reduplicatione. hic autem non sic accipitur (vt dictum est) in illa distinctione logica. in secundo articulo. Sed si objiciatur, quia illud ꝙ est in aliquo formaliter potest illud denominare. ergo si relatio, vt comparata ad essentiam sit in essentia, essentia potest denominari relatione, & per consequẽs essentia formaliter refertur ad aliud. ¶ Respondeo aliqua denominatiua vel concreta prædicãtur de aliquibus. ¶ Primo modo per se ¶ Aliqua de aliquo per se. Secundo modo, siue per accidens. de composito quidem ex susceptiuo & forma prædicatur denominatiuum siue concretum formę per se primo modo, specialiter si subiectum est per se vnum quantum ad conceptum, sicut homo dicitur rationalis, siue animatus per se primo modo, sed corpus quod est altera pars compositi, dicitur denominatiue animatum. proprie tamen siue per se secundo modo, siue per accidens, qa illud non est totum includens formam, sed susceptiuum recipiens formam: vbicunque ergo est aliqua forma, oportet dare prædicationem formalem de ea, quæ est per se primo modo. etiam in creaturis oportet dare communiter prædicationẽ, quæ sit proprie denominatiua formæ de susceptiuo. In diuinis prima prædicatio non negatur. Nã pater generat, siue generans generat, pater est quasi compositum includens quasi essentialiter formam illam, quæ de ipso prædicatur, sed denominatiuã prædicationem quasi formę, de quasi susceptiuo non oportet dare ibi. ¶ Hoc declaratur auctoritate, & ratione. ¶ Ratione sic. quod intelligitur ibi quasi susceptiuum formę est illimitatũ ad oppositas formas vel relationes, & tamen non distinguitur ab eis, ꝙ autem denominatur a forma aliqua denotatur per hoc esse distinctum ab opposito, qa ergo hic non est susceptiuũ proprium formæ, sed communi sibi & oppositio. & forma talis denominare non posset, nisi proprium susceptiuum, quia nõ est nisi distinctum ab oppositio, iõ nulla est prædicatio denominatiua relationum de susceptiuo. ¶ Hoc confirmatur per Dama. li. 1. c. 5. vbi vult ꝙ relationes determinant hypostases, non naturã, notantur ergo illud determinare, de quo prædicantur in concreto, quia notantur illud comparare ad oppositum, & distinguere ab oppositio. ¶ Ad formã ergo rationis, quando accipitur, relatio est in essentia, ergo essentia potest denominari a relatione, non sequitur, & ratio dicta est. ¶ Et cum dicitur, omnis forma potest denominare illud in quo est. extendendo denominationem ad prædicationem denominatiuam essentialem in cõcreto. sicut homo est animatus, & ad denominationem proprie dictam, sicut homo est risibilis, vel lignum est album, vel homo intelligit, concedi potest, ꝙ omnis forma aliquo istorum modorum denominat illud in quo est, quia ad minus de composi-

to

to prædicatur in concreto, licet illud sit extendendo denominationem, sed si tu accipias de illo in quo est, vt in susceptiuo prædicatum prædicatur proprie denominatiue, negandum est, nisi illud susceptiuum sit limitatū, vel nisi prædicatio illa denominatiua importet subiectum esse proprium, & distinctum ab opposito. ¶ Ad secundum, licet esset magna difficultas de per se, tamen in proposito eam pertranseo. concedo tamen ꝙ relatio quæ est accidens in creaturis, propriam habet accidentalitatem, quia illa est per se res in qua fundatur, nec est res per se ens, sicut substantia, ita oportet dare ꝙ ipsamet per se sit res habens propriam accidentalitatem, quæ non sit accidentalitas entis ad se, sed accidentalitas entis ad alterum, sicut enim non est eadem entitas ad se, & ad alterum, sic nec eadem accidentalitas accidentis entis ad se, & accidentis entis ad alterum. ¶ Et cum arguitur ꝙ est processus in infinitum. ¶ Respondeo, standum est in ipsa relatione, nec vlterius proceditur. verbi gratia in albedine fundatur similitudo, ista similitudo habet aliquā accidentalitatem propriam ab accidentalitate albedinis distinctam, sicut relatio est genus distinctum a genere qualitatis ¶ Si quæras de accidentalitate similitudinis, si ipsa est alia a similitudine, dico ꝙ non, quia similitudo est sua accidentalitas ad fundamentum, & seipsa accidit fundamento, sicut seipsa est ad oppositum. Vniuersaliter enim quo conuenit alicui sic, quod omnimoda contradictio sit illud esse sine hoc, hoc est idem realiter illi: & per oppositū vbi non est omnimoda contradictio, non oportet idem esse omnino. Nunc autem contradictio est similitudinem esse, & nō esse ad fundamentum, & etiam non esse ad terminum. Ideo accidentalitas sua ad fundamentum est idem sibi, sicut ipsamet est similitudo, vel habitudo ad oppositum. status est ergo, quia accidētalitas similitudinis non est alia res a similitudine, sed similitudo est quædam res alia ab albedine, quia habitudo, & etiam accidentalitas albedinis potest poni quædam res alia ab albedine: quia albedo est quædam res absoluta, & accidens absolutum potest esse sine contradictione sine subiecto, & ideo non est idem habitudini suæ ad subiectum, nec seipsa accidit illi, falsa est ergo illa, qua ratione similido accidentalis albedinis, habet aliam accidentalitatem ab albedine, pari ratione accidentalitas similitudinis habebitaliā accidentalitatem a similitudine, falsa est etiam illa, qua ratione accidentalitas similitudinis est eadem sibi, pari ratione accidentalitas albedinis est eadē sibi, quia albedo est ens absoluto, & similitudo relatio.* ¶ Confirmatur, vna similitudo non est nisi ad vnum terminum. habitudo igit̄ similitudo nō est ad substantiam habitudo cum sit habitudo ad oppositum. s. ad simile. Neque est fundamentum relationis, nisi quia albedo est ens absolutum, & similitudo est relatio. ¶ Et ex hoc non est contradictio albedinem esse sine comparatione ad superficiem. Est autem contradictio similitudinem esse sine comparatione ad fundamen-

Regula cognoscendaidentitatis, notabilis.

a. l. eū firmatur.

damentum, & ideo illa comparatio non est eadem albedini. Ista autem est eadem similitudini. nihil autem aliud est similitudinem esse, quàm habitudinem huius ad hoc. nec tamen dico, ꝙ relatio ad quodcunque comparetur seipsa comparatur, * quia potest comparari ad relationē rationis quę nō est ipsa, sed etiā forte potest comparari relationi, quæ nō est ipsamet, sed quę est realiter alia a se. sicut proportionabilitas fundatur in portione, sed hoc dico, ꝙ relatio seipsa, & non alia comparatione cōparatur. si tamē comparetur ad quodcunque sine quo est contradictio ipsam esse. ¶ Et cum arguitur vlterius de substantialitate relationis in diuinis dico, ꝙ licet philosophus distinguat in prædicamentis substantiam primam a secūda, tamē ad propositum essentia habet rationem vtriusque substantiæ, quantum ad aliquid. substanntiæ quidem secundæ quo ad hoc, ꝙ ipsa est communis, non tamen quo ad hoc, ꝙ ipsa sit vniuersalis, hoc est diuisibilis, vel plurificabilis. est enim communis communitate reali secundum Dama. c. 4. ibi est communitas substantiæ non solum rationis, sicut est in natura creata. habet autem rationem substantię primæ, quantum ad hoc ꝙ est esse hoc, siue singulare. quia essentia de se est hæc, non dico quo ad hoc, quod est esse incommunicabile. quia hoc esset imperfectionis. non restat autem alia ratio substantiæ qualitercunque acceptæ in diuinis, quærenda vltra rationem essentię, nisi ratio incommunicabilitatis. ista autem in diuinis non potest esse per se ratio substantiæ quantum ad communem opinionem, secundū quam loquimur communiter in istis quæstionibus. quoniam nō mouetur de hoc quæstio ad hoc, quia quicquid est ibi non tantum substantia, sed etiam ad se communicabile est. patet ergo ꝙ relatio in diuinis nullam habet rationem substantialitatis, quia tantummodo habet rationem incommunicabilitatis, quę nec est ratio substantiæ secundæ, nec primæ quantum ad illud quod pertinet ad perfectionem substantię quod est esse hoc. illud enim conuenit essentiæ de se ¶. Si arguitur cōtra hoc, quicquid pertinet ad substantiam primam, habet per se rationem aliquam substantialitatis. huiusmodi est incommunicabilitas, quæ non est nisi per relationem. ergo &c. ¶ Respondeo, intelligendo * minorem de incōmunicabilitate pertinente ad substantiam primam, quæ est in communicabilitas. singularitas ipsa vera est in creaturis, non sic in Deo, & ratio est quia vltimū contrahens naturam, siue ad singularitatem, siue ad incommunicabilitatem in creaturis est eiusdem generis cum natura cōtracta, & per consequens ipsum secundum rationem suam formalem pertinet ad genus substantiæ, in Deo non est sic, vt dictum est prius, quia vt dictum est prius ad incommunicabilitatem contrahere non potest aliquid pertinens ad genus substātiæ, vel quasi genus substantiæ in diuinis, quia quodlibet tale est communicabile. ¶ Sed adhuc arguitur, illud per quod in diuinis fit contractio, vel determinatio, qualitercunque dicta ad incom

a l. & forte pōt comparari relationi, quæ nō est ipsamet, sed quæ ē realiter aliam se ꝺc.

a l. nisi tem.

communicabilitatem, vel ad incommunicabile, secundū rationem suā formalē est substantia, vel accidens, quia inter hęc non cadit medium, nō aūt accidēs, patet. ergo substātia. ergo habet ꝓpriā substantialitatē. ¶Respondeo. hic ndet Aug. 5. de tri. c. 6. ꝙ nō omne qđ ī Deo est fm substātiā dr vel fm accidēs. dr. n. aliqđ ibi, qđ nec secundū substātiā dicitur, nec secundū accidens, vtpote illud quod ad alterū dicitur. ¶Si adhuc tertio replices sic. illud quo formaliter suppositū in diuinis incōicabile est, aut est tale cui competit formaliter inhęrere, aut conuenire potest, aut cui repugnat omnino. si primū, ergo est accidens, si secundum cum illud sit substantia, cui repugnat inhærere alteri, & hoc prout substantia distinguitur cōtra accidens, sequitur ꝙ hēt rationē substantię propriā, & ita propriam substantialitatē, qđ est propositum. ¶Respondeo secundum Aui. secundo met. non inhęrere, & nō posse inhærere, nec est ratio substantię, vt substātia est genus, nec inhęrere est ratio accidentis, vel alicuius generis accidentis, quia inhærere est dare esse, vel actum secundū quid alicui priori simpliciter enti, sed substantia est illud subſtractum, cui conuenit non inhærere, vel cui repugnat inhęrere, & accidens, vel qualitas, vel quantitas est natura cui conuenit inhærere. Detur ergo in diuinis illud membrum, ꝙ illud quo persona in diuinis est formaliter incommunicabilis, est tale cui repugnat inhęrere, repugnat enim illi dare esse secundum quid alicui enti simpliciter priori, ergo & inhęrere, & hoc fm rōnē suā formalē, nec tm sequitur, ꝙ secūdū suā rōnē formalē habeat ꝓpriā substātialitatē, quia vt dictū est, hoc nō cōplet rōnē substātiæ, vt distinguit cōtra alia genera. ¶Si quarto replicet, quibuscunq; repugnat inhęrere repugnat eis per aliquā vnā rōnem, substantię aūt conuenit, vel alicui de gne substātiæ hoc & per te ꝓprietati incōicabili in diuinis, ergo per aliquid cōe eis, nō per rōnē entis, quia enti non repugnat inhærere, nec per rōnē alicuius inferioris ente, nisi substantię, patet discurrendo. ergo illa ꝓprietas incōicabilis, cui secundū se repugnat inhęrere, fm se includit propriā rōnē substātię, & ita habebit propriam substantialitatē, qđ est propositum. ¶Rndeo, imperfectio aliqua potest repugnare alicui, vel qa includit perfectionē simpliciter, vel quia includit imperfectionē illi imperfectioni repugnātem, siquidem sunt multę imperfectiones repugnātes inter se. verbi gra. repugnat Deo esse albū, & nigro repugnat esse albū. Deo aūt ꝓp perfectionem simpliciter. q̄ repugnat toti gñi coloris, īmo toti gñi qualitatis, immo toti gñi entis cāti, nigro aūt repugnat albū propter perfectionē suam limitatam sub genere coloris, quę perfectio limitata necessario hēt imperfectionē annexā. alia tū, & in alio gradu a perfectione albi, ergo illa manēganda est, quibuscunque repugnat eadem imperfectio, cuiusmodi est inhęrere, vel depēdentia ad subiectū, eis repugnat per aliquid, idem in ipsis: quia non oportet, quod eis quibus repugnat aliquid idem, sit aliquid vnius rationis, quod a parte

Repugnantia duplex.

Sup. 1.

ipsorum sit ratio illius repugnã tiæ,immo ratio propria vniuscuiusque eorum potest esse ratio repugnantię ad aliquid idē. ¶Ad propositum, inhærere,siue dependere ad subiectum,est impfectio,ideo ista repugnat subtantiæ,cum ipsa talis entitas sit,quod sibi repugnat esse entitatem diminutam, quia dat esse simpliciter siue primũ, quod est oppositum ei quod est inhærere.cum hoc etiam repugnare potest relationi in diuinis, quæ licet non det esse simpliciter, siue per se esse. tamen ipsa talis entitas est,quòd repugnat, sibi esse entitatem diminutam, siue actum secundum quid. inhærere autem repugnat essentię diuinæ, quia est perfectio simpliciter,repugnat enim relationi diuinę,licet non sit perfectio simpliciter,qa ipsa ex rõne sua nõ põt esse entitas imperfecta. & inhærere non põt cõpetere, nisi enti dependenti,& per consequens imperfectio.

AD ARGVMENTVM principale cũ arguitur, ꝙ relatio vt cõparata ad essentiam est rõ.& ꝙ cã huius est,quia ipsa vt comparata ad essentiã transit in essentiam.vtrũque assumptũ potest habere vnũ intellectũ verũ, & aliũ falsum. ¶Põt. n. intelligi rõ,vt rõ opponitur rei, siue enti extra animam.& hoc est falsum, quia ad quodcunque comparat semper est res extra animã, propria realitate, quę est ad alterũ. ¶Alio mõ potest intelligi ratio idem,ꝙ modus, siue circunstantia rei ſm Boetium. sic concedendum est, ꝙ relatio sit ratio respectu essentiæ,non tñ pp hoc tollitur,quin comparata ad ipſam sit res. ¶ Consimiliter põt intelligi transire in essentiã vno modo,ita ꝙ nõ habeat propriã entitatem ad alterum. & iste intellectus est falsus. ¶Alio modo transire in essentiam sic, ꝙ non remanet distincta realiter ab essentia. Et licet non sit hic quæstio de identitate, vel distinctione relationis, & essentiæ, immo illa est difficilior quæstione proposita,tamen concedi potest, ꝙ relatio comparata ad essentiam est ratio secundo modo, hoc est modus, & transit in ipsam primo modo sed secundo modo, hoc modo non manet realiter distincta,est tamen res extra animam propria realitate, quę est ad alterum, & sic manet prout manere excludit * transitum destructiuum proprie realitatis. ¶ Consimiliter, si inferatur in conclusione,quod ipsa vt cõ parata ad oppositum est ratio, ſupple respectu essentię,quia sic accipiebatur præmissa conceditur. ad nihil enim comparari potest,quod tollat ab ipsa, quin sit modus essentiæ, tamen non * consequitur, ergo vt comparatur ad oppositũ, non est res, quia hoc mõ esse rõnẽ non repugnat ei,quod est esse rẽ. ¶Si arguitur respectu essentię est res.ergo est alia res. & sic non transit in essentiã, quantum ad identitatem realem. ¶ Respondeo,ꝙ quæstio de realitate relationis non est quęstio de alietate.immo prima pertinet ad problema de accidente vel genere, secunda ad problema diffinitiuum de eodem,vel diuerso,patet ex.i. Thopi.in exemplo etiam patet idem, homo vt comparat ad sortem est res.immo sortes vt cõparat ad sortẽ est res, & verum que probat quia idẽtitas realis

a.l.tem

num

sive

Ferrar

ppter

a.l.sq

tur.

c.4.l

non

nō est nisi rei ad rem. homo est idem realiter sorti, & sortes est idem sorti, & vt dicitur idem sortes comparatur sor. patet de se. nec tñ homo vel sorti, vt comparatur ad sortes est alia res a sorte, sic ergo in proposito fiat ꝙ relatio vt cōparata ad essentiam est res, & tamē non alia res. Et si quæratur nunquid est eadē res cum essentia, vel alia, si detur, ꝙ eadem realiter. hoc tamē nō oportet pp qōnē propositam, sed sufficit dicere, ꝙ ipsa est res quę est ad alterū. sic ergo ad quodcunque comparetur transit in essentiam, & manet.

QVÆSTIO. IIII.

Vtrum separata, vel abstracta relatione originis posset manere prima persona diuina cōstituta, & distincta.

Quare relatio nō dist. 26. hanc q. vniuersalē quo ad tē. minum.

DEINDE queritur de relatione originis in comparatione ad personam, & specialiter ad personam primam. ¶ Vtrum. s. separata, vel abstracta relatione originis, posset manere prima persona diuina constituta, & distincta. ¶ Et arguitur ꝙ sic. quod adhuc manet personæ constituræ, nec constituit, nec distinguit prima distinctione. relatio originis est huiusmodi respectu primæ personæ in diuinis. ergo &c. probatio minoris, relatio originis sequitur actionem, vel passionem. ex 5. Met. illa quæ conuenit primæ personę non potest sequi nisi actionē: quia prima persona non est ab aliquo: actio aūt nō pōt esse, nisi suppositi existētis, ita, ꝙ relatio actionis præsuppo nit rōnē suppositi. ergo prima persona est persona, vel suppositū per aliquid prius ipsa relatione. ¶ Oppositum, abstracta relatione non manet, nisi essentia, vel substantia communis, quæ non potest esse ratio constituendi personam, quia non est propria, nec incōicabilis, ergo &c.

9. cō. 20. 5. met. in probatione.

INHAC qōne, quæ supponit quoddam dictū cōe. s. ꝙ persona diuina constituitur per relationem. quod dictū non discutiatur hic, quia est difficilius ꝓposito. sed sit in istis qōnibus suppositum, tanquā cōiter concessum. nō enim oportet oīa in dubiū reuocare, vbi suppositis dictis cōmunibus propositū potest declarari. nā ista qō nō quērit generaliter, si persona diuina pōt cōstitui per relationem, sed specialiter de prima persona, qa de ea vī esse specialis difficultas. & hoc propter prioritatem eius, & alias, quæ videtur repugnare naturę correlatiuorū: ergo supponendo cōem opin. de eo qđ quæritur specialiter de prima persona, sunt hic quatuor videnda. ¶ Primo, supposito quòd aliqua persona diuina constituatur per relationem, vt videtur quæstio supponere an repugnet specialiter primæ personę? Secundo, dato quòd non, qua relatione posset prima persona constitui? ¶ Tertio, qualiter se habent istæ relationes adinuicem, quæ communiter conceduntur inesse primæ personæ? ¶ Et vltimo patebit, quasi pro quodam corollario cum quali abstractione, vel separatione possit stare ratio primæ personæ.

Vide dist. 26. pri.

DE PRIMO accipio hanc propositionem, suppositis eius-

dem non repugnat habere proprietates hypostaticas, quę sunt simul natura, probatur ista, quia suppositа eiusdem naturæ non habent inter se prioritatem naturæ, seu prioritatem essentialem. ¶Et confirmatur per philosophum. 3. Metaphy. concordantem in hoc cū Platone. in his quæ sunt eiusdem speciei non est prius & posterius, nunc autem ex hypothesi secunda persona potest cōstitui per relationem aliquam originis. ergo non repugnat primæ personæ constitui per aliquam proprietatem, quę sit simul natura cum illa. cuiusmodi est alia relatio originis.

6. com. 17.

¶Præterea, si specialiter repugnaret primæ personę constitui per relationem originis, non esset propter aliquid commune sibi, & alijs, quia ex hypothesi non repugnat alij. ergo propter aliquid, quod est speciale primæ personæ, sed hoc est falsum, quia nihil est sibi speciale, nisi prioritas originis, secūdum quam quælibet persona est ab ipsa, & ipsa a nulla, sed propter hanc prioritatem non repugnat sibi constitui per relationem originis ad secundam personā, quia hoc non esset, nisi propter simultatem quam requirit relatio inter duo extrema, quę simultas videtur repugnare illi prioritati in hac persona. sed hoc non est verum. probo, qñ sunt aliqui ordines alterius rationis, quorum vnus non includit aliū, nec prę exigit nec coexigit necessario illum, pōt iste esse sine illo, immo cum simultate oppositа illi ordini, patet satis in exēplo. ordo durationis, & naturę sunt tales, & ille qui est naturæ, non includit illū qui est durationis, nec necessario prę exigit, siue coexigit, ideo nō pōt esse sine illo. patet & ratione: quia nūquā est impossibilis separatio, nisi per hoc, qđ hoc includit siue necessario coexigit illud. Nunc autē ordo naturæ siue essentialis, & ordo originis, sic se habēt, & ordo originis nō semper includit ordinē essentialē, nec ipsum necessario præexigit, nec coexigit. ergo pōt stare simultas oppositа ordini essentiali cum ordine originis, sed simultas oppositа ordini essentiali sufficit ad simultatē correlatiuorum. ergo pñt aliqua esse simul simultate correlatiuorū, quæ est simultas essentialis, & tñ esse ordo originis inter ea. minor quæ est bipartita. s. de nō includendo ordinē, vel non præexigendo illū, probatur, quia ordo naturę siue essentialis, necessario includit imperfectionem in altero extremorum. s. in posteriori, ordo aūt originis non requirit, nisi quod hoc sit ab hoc, hoc aūt esse ab hoc non includit necessario imperfectionem eius, quod est ab hoc, quia non includit necessario, & procedens sit imperfectius natura illo, a quo procedit. processio enim non includit de se & sit æquiuoca, nec per consequens, quod forma imperfectior sit in producto, quam in producente.

IVXTA ILLVD qđ supponitur de secundo articulo. dico, quod alia relatione constituitur secunda persona, & alia sibi oppositа constituitur prima persona. probatur sic. Prima proprietas incommunicabilis positiua est proprietas constitutiua primæ personæ, talis

talis est illa quæ correspondet correlatiue primę relationi in persona producta. ergo &c. maior patet, quia cum persona includat essentiam & entitatē incōicabilē, quæ sunt in ista. qō. supposita ℔m Ric. 4. de tri. proprietas primæ personæ nō oportet ꝙ aliquid p se importet, nisi primā entitate incōicabilē. minor patet quia ℔m sciam cōem in ista qōne suppositā, nihil pōt esse ibi incōicabile, nisi proprietas pertinens ad originē, & per consequens in prima persona non est incōicabile, nisi proprietas pertinens ad primam originem. Illa. n. quæ pertinet ad secundam originē, cōicabilis est, quia est duarū personarū producentiū. Illa aūt quæ pertinet ad primā productionē actiuā, opponitur illi, q̄ pertinet ad primā passiuam. sicut enim filius primam proprietatem hēt pertinentem ad generari, siue dici. ita pater primam proprietatem incommunicabilē habet pertinentem ad dicere, siue gignere, quia illa conuenit patri ℔m ꝙ habet intellectum secundum, qui intellectus est prima rō productiua in patre.

Bon. in 1. di. 13. q. 4. & dub 10. 2. literali et dist 27. q. 2. et di. 28. q. 1. CONTRA istam rationem instatur, contra vtramque instatum præmissarum. & primo, quantum ad maiorem, vī enim ꝙ ingenitum sit prima rō constitutiua primæ personæ, & tunc maior est falsa, ꝙ prima ꝓprietas positiua sit proprietas personalis. hoc probatur auctoritate & rōne. ¶ Auctoritas est Dama. c. 9. Omnia, inquit, quę habet pater, filij sunt, præter ingenerationem, quæ non significat driam substantiæ, sed modum existentiæ. hæc ille. ¶ Ratio autem talis est, primum incommunicabile est prima rō constituendi primā personam. hoc probat. quia cum essentia sit rō personæ essendi simpr, & cuilibet personę ēt essendi hæc. nihil ergo vltra requiritur ad rōnem personæ nisi incōicabilitas, & ita incōicabili & quocunque primo habito hī persona. sed ingenitum vī importare primum incōicabile. ergo &c. probatio minoris. quod est ab aliquo, & ab ipso aliud. prius respicit illud a quo est, q̄ illud, quod est ab ipso, hoc probatur, quia per ipsum prius a quo ipsum est, hēt esse, ordo aūt ad posterius præsupponit eius esse. Ex ista propositione de ordine positiuo ad prius, & posterius, infert hoc consequēs, ꝙ si aliquid non hēt ordinē ad prius, sed tm̄ ad posterius, quod est ab ipso, per prius sibi conuenit negatio ordinis ad prius, q̄ ordo ad posterius, nunc autem prima persona non habet ordinem ad priorem, & habet ordinem ad posteriorem. ergo sibi prius conuenit illud quod negat ordinem ad suum prius. tale est ingenitum. Quod autem prius sibi competat negatiua ordinis ad prius, quā ordo ad posterius. probo, quia non tantum contradictoria referuntur ad idem instans durationis, sed sicut licet loqui ad idem nunc, siue signum naturæ, hoc patet inducendo, quia cum hæc sit vera in primo mō dicendi per se, hō est rōnalis, hæc aūt vera in secundo mō, hō est risibilis, hæc aūt per accidens, hō est albus, & sic pōt assignari instantia naturæ, siue signa naturæ quantum, ad ordine istarū prædicationū si affirmare. ur hominem esse

rationalem per se in primo signo naturæ, siue primo modo, & negeʒ ipsum esse rõnalem secundo modo, siue in secundo signo naturæ non est contradictio, sicut non est contradictio, si dicatur hoiem esse album in tertio signo, & non esse album in primo signo, vel scdo, patet ergo, ꝙ ista non est cõtradictio nisi pro eodẽ signo natu ę, & ita in signis originis esse ab alio, & non esse ab alio, sunt contradictoria. patet de se, ergo pro quocunque signo attribueretur alicui esse ab alio, si hoc sibi competeret pro eodem signo attribueretur sibi hoc, quod est non esse ab alio si hoc sibi competit, sicut ergo ei quod est ab alio per prius cõuenit ordo ad illud, a quo est, q̃ ad posterius, sic ei ꝙ non est ab alio prius cõuenit negatio ordinis ad prius, q̃ ordo positiuus ad posterius. Si arguitur contra hoc, ꝙ negatio non habet constituere personam. ¶ Rñdetur, ꝙ illud personale, quod intelligitur superaddi essentiæ sufficit ꝙ habeat primã rõnem incõicabilitatis, essentia enim personæ tribuit & esse & hoc esse, & quicqd positiuum est. Si ergo affirmatio, vel negatio possit hre rationem incõicabilitatis in prima personã sufficit ad constituendum personam, illa aũt negatio hẽt, (vt probatum est) primam rationẽ incõmunicabilitatis, ergo &c.

Quid essentia personæ tribuit.

CONTRA istum modum dicendi. arguitur sic. proprietas constitutiua est omnino formaliter, & primo incommunicabilis, nulla negatio formaliter, & p seipsam est primo incommunicabilis. Ingenitum aũt vt distinguitur formaliter ab essentia, & relatione positiua ad productũ non dicit, nisi negationem formaliter, quia ſm Aug. 5. de trin. c. 6. cum ingenitum dicitur nõ quid sit, sed quid non sit oñdit, & multę auctoritates ad hoc patent. ergo prima propositio patet, quia cũ persona sit formaliter incõicabilis existentia, oportet ꝙ illud quo aliquid est psona, primo sit formaliter incõicabile, ergo &c. ¶ Secunda propositio patet, quia negatio propria exigit positiuum proprium, ad quod consequitur, *nulla enim negatio est propria oĩno alicui. hoc est soli illi necessario conueniens, nisi quia repugnat affirmatio opposita. Affirmatio autem quæcunque nulli enti repugnat, nisi per aliquod positiuũ, quia si per negationem, quæro an illa negatio consequitur aliquod positiuum cui repugnat illa alia affirmatio, & sic hĩ propositum. Aut non consequitur positiuum, & tunc negatio omnino prima est in illa vnitate siue distinctione, & entitate p cõsequens, qđ est incõueniens: aut necessario dabitur, ꝙ negatio consequitur positiuum, sed non proprium isti. ergo & cætera. Et tunc sequitur, quod negatio non erit propria isti, quia illud per quod negatio conuenit non est proprium isti. ¶ Rñdetur ad min. ꝙ ingenitum nõ importat negationem simpliciter, sed aliquid pertinens ad dignitatẽ, quia hoc, quod est hre esse a se. Alio ẽt mõ importat fontalem plenitudinẽ, qđ est pfectionis simplr in prima persona ſm Aug. 4. de tri. c. 9. ¶ Contra primũ, cum dr̃a se, aut intelligit, ꝙ hęc propositio. a. importat circunstantiã causæ, vel principij

B. v. d. 1. p. 687. ad.

Gul. p. fodet Quæ. na. d.

cipij positiui,& statim patet cō
9. de alt. t. q. tradictio,quia ℔m Aug. 1.de tri. c 1.nulla mēs capit, ℣ aliquid sit a se:aut intelligitur negatiue tm̄,quia non hēt aliquid ℘ principio,vel cā, & hm̄ propositū de negatione.¶ Cōtra ℔m, fontalis plenitudo,aut dicit negationē, & hm̄ propositū, aut positionē, & tunc vel essentiā.Et sequit̄,℣ si ingenitū sit proprietas personalis. ergo & essentia. aut relationē positiuā, & patet,℣ non nisi ad personā,& tunc si ad personā,aut ad vnā, aut ad plures, non ad producentē, vel producentes.ergo ad productam, vel productas, si ad plures non poterit esse vnum formale principium constitutiuum personæ:si ad vnā,& singularē,aut relationē ad personā primā productā, aut secundā, & tunc non tenet positū.ſ. ℣ ingenitū vt distinguitur contra paternitatem,vel spirationem cōstituat personā, aut relationē vnā abstractā ab istis.ſ.paternitate, & spiratione, & tunc si pōt aliqua talis relatio cōis abstrahi ab istis duab. sequitur,℣ prima persona non aliqua vna relatione. ſ.singulari signata in existentia sit persona, sed aliquo mō vna abstracta a relationibus duabus,& hoc alterius rōnis, quia probatū est in q. precedēte, ℣ duæ productiones actiuæ in diuinis non pñt esse eiusdē rōnis,& tunc prima persona non constitueretur formaliter aliqua constitutiuo vnius rōnis, quasi specificæ, sed vno abstracto a duobus quasi alterius rōnis. Nec oportet hic immorari,quia multi magistri hic concedunt propositum quantum ad maiorem, ℣ aliquo, incōicabili positiuo constituitur prima persona, de qua est hic sermo.¶ Cū ergo arguit̄ pro ista opi. pro ingenito per Dama. patet per eū ñ sio ibidem, subdit enim,in solis proprietatibus paternitatis & filiationis, & processionis dr̄iam cognoscimus. ergo.qñ prius accepit oīa præter ingenerationem &c. intelligendum est, ℣ sub ingenerōne comprehendit paternitatem,sicut patet in diuersis capitulis. eius.nunc nominat vnā proprietatē primæ personæ, nunc aliā, & per consequens per vnāquāque intelligit quamcunq; proprietatē propriā. ¶ Ad rōnē, cōcedo,℣ ordo ad prius,quodam modo præcedit in aliquo ordine ipsius ad posterius, maxime qñ ordinatum est in se absolutum: concedo ēt ℣ negatio ordinis ad prius in absoluto p̄cedit ordinem positiuum eiusdem ad posterius, sed nō sic in illo quod constituit̄ formaliter per ordinem ad posteriūs,quia nullus ordo in illo potest esse prior, nec ēt negatio ordinis,q̄ sit ordo,quo constituitur. si ergo esset suppositum absolutū, posset concedi, ℣ ingenitū esset quodam modo prius paternitate.sed cum probatur gñaliter de quocunque supposito de ordine ad posterius,& negatione ordinis ad prius.illa propositio,qua dr̄ ℣ contradictoria referuntur ad idē, nunc nō solum in ordine durationis, sed etiam naturæ,& originis,est vera,intelligendo de per se contradictoriis, prout affirmatio comparatur ad generationem, non est autem vera intelligendo de affirmatione & negatione comparando ad tertium de quo dicuntur.Exemplū. album pro a-

B Eadem solutio habentur in 1.di.26. pag.641. c.2. & di. 28.in Report. q.1. ad primū argumentum.

& non album pro.b.non contradicunt inter se,nec ad quodcũque comparantur,& hoc intelligendo per.a.&.b. siue signa durationis, siue signa naturæ vel originis. Sed si ista comparantur ad aliquid, cui conueniunt, vel conuenire possunt,nõ oportet quod si album conueniret ipsi.c.pro a.quod non albũ cõueniret ipsi.c.pro.a. Nihil enim est,quod non omnino primo ipsum sit ipsum, sicut homo omnino primo est hõ,& si hõ esset lapis,esset oĩno primo lapis, sicut lapis est lapis, tñ non oĩno primo est non lapis, quia nulla negatio potest esse eadẽ alicui primo, sicut ipsum est ipsum primo.concedo ergo, ꝙ intelligendũ est esse ab aliquo,& non esse ab aliquo referri ad idẽ instans,siue nunc cuiuslibet ordinis ad hoc,ꝙ sint contradictoria vt. s.pro quo nũc affirmatur esse ab alio, ꝙ poni pro eodem nunc nõ esse,abneget illud idẽ, sed non oportet, ꝙ illi de quo ista dicuntur conueniat æq̃ primo non esse ab sicut illi conueniret esse ab,si esse ab sibi conueniret, & per consequens supposito cui conuenit negatio ordinis ad prius prioritate originis,non æque primo conuenit ista negatio, sicut conueniret affirmatio ordinis,si illum ordinem haberet.

Henri. in summa et quol.9.q. 7.ar 3. ALITER respondetur ad hoc ad rationem, & hoc ad minorem sic, ꝙ licet personæ primæ ad secundam sit relatio originis sola vna realiter,tamen illa distinguitur secundum rationem,prout est habitudo primæ personę ad secundam.potest.n. intelligi sub ratione aptitudinis ad generandum,vt exprimitur sub nomine generatiui, & sub ratione potentiæ, vt suppositum exprimitur per hoc, ꝙ est potens generare,vel sub ratione actus,vt exprimitur per hoc nomen generans, vel sub ratione habentis genitum coexistens,vt exprimitur sub nomine patris. illa ergo relatio personæ primæ ad secundam, quæ est realiter vna secundum illam rationem constituit primam personã,ſm quam dat ei esse personale,hoc autem est ſm primã istarũ rõnũ,quia ſm quamlibet aliam vĩ comperere personæ iam constitutæ.prima aũt oĩno est rõ gñatiui.ergo &c. ¶ Hęc minor declaratur, quia illa est prior ſm quam immediatius hẽt ordinẽ ad oppositũ. nam in ordine ad oppositum attenditur ista distinctio rõnum. mediatius aũt respicit oppositum sub ratione ista,quæ est pater, & immediatius sub ista rõne generatiuũ. hoc ẽt declaratur, quia aliæ rõnes ſm quendam ordinem se includunt,& non econuerso. non enim oẽ generatiuum est potẽs generare, sed econuerso. sicut nec omne potens generare generat,sed econuerso: nec omne generans est pater, vtpote si moriatur ante formationem fętus in vtero, sed econuerso. omnis pater qui habet fętum generatum coexistens generat, vel genera uit,vĩ ergo generatiuũ esse primum tanq̃ inclusum in cæteris,vel eis suppositum. Quando ergo accipitur in minore rationis principalis in isto articulo, ꝙ generare est prima proprietas incommunicabilis in prima persona, hoc est verum loquendo de ista relatione secundum rem quam importat generans, vel

Distinctio similis fiue.

vel generare, sed non loquendo de ipsa sub ratione generare, sed ratione ḡnatiuitatis, q̄a sic est prior, & si huic addatur, q̄ secunda persona constituitur p̄ generari, vt generari, tunc illa est falsa, prima persona constituitur per relationem oppositā illi, quæ constituit secundam p̄sonam, & hoc intelligendo, non de relatione eadem secundum rem, sed de ratione eiusdem relationis realis. ¶ Aliter respondetur ad eandem minorem, quod constitutiuum primæ personæ potest dupliciter considerari. Vno modo, vt proprietas. Alio modo, vt relatio. Constituit autem, vt proprietas, & per consequens non vt relatio correspondens relationi in secunda persona.

CONTRA ista arguitur dupliciter. ¶ Primo, contra ambo coniunctim. ¶ Secundo, contra vtranque diuisim. ¶ Coniunctim sic, Relatio non constituit personam, nisi secūdum q̄ est in re, & ex natura rei, alioquin non constitueret personā realem, quia reale non constituitur, nisi per illud quod est in rem, & ex natura rei. Ista relatio primæ personæ non est in re ex natura rei, nisi in ratione actualissima possibili sibi, ergo quantumcunque possit considerari per intellectum sub rōne aptitudinis, vel actualitatis cū non constituat personam diuinam, nisi vt est in re ex natura rei, & hoc non est nisi sub ratione actualissima, sequitur, quod nō constituit nisi sub rōne actualissima. ¶ Per idem contra secundam rñsionem, quia & si intellectus possit considerare circa paternitatem rationem proprietatis, & rōnem relationis, non tñ ipsa est in re, nisi sub vnica rōne reali, sub ista ergo constituet, & sub illa non potest esse ad se, ergo relatio, & nō nisi relatio correndens secundæ personæ, & ita sequitur propositū. ¶ Secundo sic. iō ponitur ista distinctio in vna via principij generatiui, & in alia ꝓprietatis, & relationis, vt vitetur constitutiuum primæ personæ esse oīno simul cū constitutiuo secundę personæ, quia vī aliquo mō esse prius, sed nō oportet hoc vitare tanq̄ incōuēniēs, q̄a vt argutū est in primo articulo, vbi sunt ordines distincti &c. ergo simul stāt ordo originis inter primā personam, & secundam, siue inter constitutiuum huius & illius, & simultas correlationis, non ergo vt vitet ista simultas oportet ponere illam generatiuitatem constituti uum patris, vel aliā proprietatē, & non paternitatē, quantum ad primā viā, nec ēt paternitatē vt proprietatem, non vt relationē, quantū ad secundā viam, quia oīno sub rōne reali constituit, & sub illa est ad secundam personam, & ita simul cū illa. ¶ Cōfirmatur, quia quod necessario dat esse pfecte alteri, ex hoc necessario est prius origine illo, & simul natura cū eo, ita q̄ nō potest esse sine eo. nō est ergo repugnātia inter esse prius origine, & esse simul natura, sed necessaria cōcomitātia. q̄n est pfecta origo, & cōpleta. ¶ Cōfirmatē illud exēplo, sed forsan includit aliquod dubiū, si sortes est pr̄ Platonis, non solum sortes est prior origine Platone, sed sortes pr̄ prior est origine Platone filio. Probo, quia paternitas est per se causa prioritatis originis.

inclu-

includendo ergo totum illud, quod est per se cã alicuius prioritatis non per hoc tollitur illa prioritas. ergo sortes pr̃, prout includit paternitatẽ quæ est cã prioritatis, adhuc esset prior origine Platone filio, vbi includit ratione posterioritatis originis, & tñ sortes vt pr̃ est simul natura cum Platone filio, sicut correlatiuum cum correlatiuo.

¶ Posset ẽt confirmari rõ principalis contra vtranque rñsionem ad istam minorem, quia in secũda persona non ponitur distinctio aliqua in constitutiuo, nec ẽt ſm aptitudinẽ, nec ſm actualitatẽ, nec ſm rõnẽ proprietatis, & relationis, & tñ æqualiter requiritur entitas positiua, & entitas relatiua ad constituendũ primã personã, sicut ledam, quia vtraque est æque incõicabilis, & vtraque est æque actualis, & ſm cõem viam nulla põt esse prima entitas incommunicabilis, nisi relõ originis. ¶ Contra primam viã arguit̃ ſpãliter. primo per hoc, ꝙ aptitudo non est primo incõmunicabilis. Nõ enim vr̃ aptitudo incommunicabilis, nisi vel per fundamẽtũ cuius est, vel per terminum ad quem. si enim aptitudo, vt aptitudo non est primũ, sed est alicuius entis cui aptitudo conuenit, nec eius vnitas, siue incõicabilitas erit oĩno prima, sed reducet̃ ad aliquã entitatẽ, quæ si sit cõicabilis, ẽt aptitudo consequens est cõicabilis. sicut. n. natura humana cõicabilis est, ita aptitudo risibilis cõsequens est communicabilis, & communiter responsiones per aptitudinem videntur minus efficaces, nisi detur aliquid, per quod sit illa aptitudo. alioquin facile esset soluere omnia dicendo hoc sic est; quia talis aptitudo est, non sufficit hoc, si enim quæratur quare lapis descendit, non sufficit respondere, quia aptus natus est, nisi assignetur quę est ratio aptitudinis, quia. ſ. grauis, & hoc quia sic mixtũ est, quia ſin eo dominatur terra. quod est elementum graue, & terra grauis, quia talis secundum aliquam qualitatem priorem, vel quia talis secundum quiditatẽ specificam. ¶ Quando ergo arguitur per illam rationem ꝙ relatio constituit sub ratione generatiuitatis, quia sub ratione illa constituit, sub qua dat primo esse incõicabile, generatiuitas vt talis. ſ. vt distinguitur a generare est huiusmodi. minor ista dupliciter est falsa. Et quia vt sic non dat esse actualissimũ, quale solum potest esse in diuinis, & quia vt sic non dat esse in communicabile primo, quod p se requiritur ad esse personale. ¶ Probatio etiam illa de mediatiori & immediatiori concludit pro nobis, quia loquendo de relatione originis primæ personę ad secundam, ipsa solum sub illa ratione sub qua respicit immediate secundam, est ibi actualissime & simpliciter incõmunicabilis: immo circunscripta illa ratione, sub nulla alia esset ibi actualissime, nec incõicabiliter. Quod innuitur in illa p. batione, ꝙ rõnes aliquæ eiusdẽ relationis, quasi sunt personę iã constitutæ, respondebitur in responsione ad primum principale. ¶ Posset etiam illud de immediatiori aliter adduci pro conclusione nostra, quia secunda persona formaliter constituitur relatione, vt immediate respi-

p. phl. t. 2. p.

tespicit primam personam, non enim ponitur illa constitui generabilitate, & pari ratione in proposito. ¶ Qñ autem confirmarur illa ratio per hoc, quod generatiuum includitur in quolibet alio, non econuerso, hoc non concludit prioritatem constitutionis personalis, quia non prioritatem in actualitate incõmunicabili, sed tantummodo in consequendo, & vt plurimũ, quæ sunt priora in consequendo, sunt communiora & minus incõicabilia. ¶ Contra secundũ, nulla entitas vna hic signata potest esse extra animam, quin vel sit formaliter ad se, vel ad alterum. licet forte ſm aliquos possibile esset aliquem cõceptum indifferentem haberi, quia nec per se esset ad se, nec ad alterũ. tamen nulla res extra animam posset esse indifferens, quin per se entitas hęc sit ad se, vel ad alterum: detur illud ergo quod dicitur constituere vt proprietas. dicatur. a. quæro ergo consequenter an entitas eius in re sit formaliter ad se, vel ad alterum. si formaliter ad se constitutiuũ per ipsum est formaliter ad se, quod ipsi negant. si formaliter ad alterum. ergo illud sub ratione formali, qua constituit est relatio, quod est propositum. ¶ Præterea, cum dicis paternitas, vt proprietas, quæro quid intelligis, vel reduplicatur ibi formale constitutiuum personæ, aut aliquid consequens in re, vel in intellectu formale constitutiuum eius.

¶ Si secundo modo. dã ergo illud formale constitutiuum ad quod sequitur illud, ꝙ ipsum non est, nisi paternitas, vt paternitas, quia modus ille non sequitur, nisi illam realitatẽ formalẽ. ergo constitutiuum est p se entitas ad alterum. ¶ Si primo modo, cum proprietas præcise relationẽ rationis importet, sequitur quod illa prima persona constituitur relatione rationis, quod est absurdum: ꝙ autẽ præcise importet relationem rõnis probat, quia dicit habitudinem paternitas ad patrem. paternitas autem ad patrem nullam habet habitudinem nisi rationis, quia nec distinctionem. ¶ Ista ratio & principalis cõclusio contra istã distinctionem declaratẽ sic, quantumcunque sit relatio realis ad oppositum realiter distinctum, tamen intellectus potest comparare illam ad fundamentũ, vel subiectũ in quo est, & si ibi non sit distinctio realis, nulla potest ibi esse comparatio, nisi per intellectum & solius rõnis. Nunc autem intellectus potest considerare illud sub ratione istius comparationis, vel relationẽ rõnis, per hoc. n. ꝙ sic considerat nihil variatur in rõne illius, qã primo considerat. Exemplum. risibile comparat ad hominem sub illa rõne, & habitudine qua est proprietas eius, & rõnale vt est dria specifica & humanitas comparatur ad hominẽ sub rõne qua est natura, siue quiditas eius. In omnibus istis comparationibus non variatur essentia per se eius, quod comparatur: si enim ꝙratur qua rõne risibilitas est demonstrabilis de hoĩe vel est per se passio eius risibile vt risibile, ita ꝙ si verum est hoc risibile, vt proprietas demonstratur de homine per illud, vt denotatur aliquid consequens rationem risibilis, nõ autẽ distrahens ab eius rõne, etiã vt

Ponderã verũ contra formalitatẽ distinctionis ex natura rei inter constituta & constituẽda.

Speculatiu subtilissimum.

vt comparatur ad ipsum. vnde si risibile secundum q̄ risibile est qualitas, etiam vt per se passio demonstrata de hoie est qualitas, non aūt est relatio, licet illud quod dicit modū eius. s. proprietas dicat relationem. ¶ Cōsimiliter si rationale vt rōnale sit substantia suo modo rationale vt differentia specifica hominis est substātia simili modo, licet hoc quod est esse dr̄iam importet quādā relationē rōnis, quia intensionē secundā, & sic vniuersaliter quicquid reale cōuenit alicui cōsiderabili f̄m se, & f̄m aliquā habitudinē rōnis, si dicat sibi cōpetere vt tale. s. vt proprietas, vel differentia nō destruitur per se rō illius, quod subest illi habitudini, nec illa habitudo est formalis ratio alicuius prædicati realiter inhærentis, sed tantūmodo est rō sub qua illi, qđ sub est competit illud * prædicatū. de ista reduplicatione eius, qđ dicitur vt tale, patet in præcedēte. q. articulo secundo. Ad propositū paternitas, vt proprietas, cū non habeat ibi, nisi quædam relatio rōnis, stabit semper eadē ratio formalis eius, de quo dicitur ista comparatio. & illa præcise erit ratio cuiuscunque prædicati dicti de subiecto, & ita si paternitas vt paternitas sit relatio. paternitas vt proprietas erit relatio, si enim intelligeretur ly vt proprie, vt causalitas inhærentiæ prædicati realis ad subiectum, sicut ista est falsa. paternitas vt proprietas est relatio ad filium, ita ista esset falsa. paternitas, vt proprietas est relatio realis, sed sic est relatio rationis, quia hoc quod est esse proprietatem, non est ratio inhærentiæ alicuius prædicati realis, cum ipsum dicat formaliter relationem rationis, specialiter autem de constitutione reali extra animam nihil iuuat tale, vt quia quod constituit formaliter aliquod reale, oportet esse reale, & vt reale.

ALITER dicitur adhuc ad minorem quasi exponendo istam respōnsionem secundam de proprietate, quòd essentia diuina constituit personam, non tamen absolute, vt essentia, sed vt sola ratione differens a relatione. ¶ Primum probatur sic, quia personæ conuenit per se subsistere. sola autem essentia est ratio subsistendi, quia secundum Aug. 7. de trini. c. 7. vel. 9. substantia est qua per se pater est. & idem. supra. c. 4. oīs res ad se subsistit, quanto magis Deus? per relationem autem comparatur persona ad oppositum.

CONTRA illud, cum dicitur q̄ essentia vt sola ratione differens a relatione constituit personam primam. aut ly vt dicit formalem rationem respectu prædicati, aut quid consequens formalem rationem. ¶ Si primo modo, cum hoc, quod est differre sola ratione relationem non importet, nisi relationem rationis, sequitur q̄ relatio rationis est ratio formalis constituēdi personam. ¶ Si secundo modo, tunc quæro illud respectu cuius illud, vt, dicit rationem consequentem, hoc non potest poni nisi essentia secundum se, q̄a tu dicis, q̄ essentia &c. ergo essentia f̄m se erit rō constituēdi in re, quod tu negas. ¶ Præterea. essentia vt sola ratione differens a relatione aut est communicabilis, aut non. ¶ Si cōmunicabilis. ergo cōicabile formaliter cōstituit incōicabile. ¶ Si incom-

communicabilis, & essentia oī mō ēt vt essentia sola rōne differt a relatione tātū modo est ad se. & ita non formaliter ad alterū, sicut relatio. & tñ non realiter distincta a relatione. ergo essentia oīno, vt essentia est sola rō ne differens a relatione, & tunc vt prius essentia, vt essentia constitueret. ¶ Cōsimiliter pōt argui, si essentia vt sola rōne differēs a relatione cōstituit, tunc essentia aut est ad se, aut ad alterū. ¶ Si est ad se, ergo constituū formaliter est ad se. ¶ Si ad alterū. ergo essentia, vt essentia erit ad alterū, quia essentia vt essentia sola rōne differt a relatione, sicut probatum est. ¶ Præterea generaliter constitutiuū est constituto ratio differendi, vel cōueniendi. non aūt ipsum, vt conueniens, vel differens, sed ℔m se cōstituit, sicut rōnale secundum se, non vt conueniens, nec vt differens constituit hominem, licet hō constitutus per rationale per ipsum distinguatur formalis, vel conueniat: distinctio ergo, vel conuenientia conuenit constituto per rationem formalem constitutiuam, non autem includitur in ipsa ratione constitutiua. Da ergo hic aliquam rationem constitutiuam, quæ sit constituto ratio conuenientiæ, vel differentiæ, ita tamen ℘ in ipsa vt est ratio constituendi non includatur per se primo conuenientia, vel differentia. ¶ Ad argumentum autem pro ista via de subsistere, dico quòd subsistere ⏑ est æquiuocum. ¶ Vno modo accipitur pro per se esse, prout excludit inhærere, & in alio esse ⏑, vt pars in toto. & hoc modo vnum est subsistere, sicut vnum est per se esse, & sic loquuntur auctoritates Aug. ¶ Alio modo subsistere est incōmunicabiliter per se esse, & hoc modo sunt tres subsistentes, sicut sunt tres personę. ga tres subsistentes incommunicabiliter. licet nō sit nisi vnū per se ens. maior ergo ista, constitutiuum personæ dat esse subsistere, vel est ratio subsistendi, debet intelligi secundo mō, quia est rō incommunicabiliter subsistēdi.

DE TERTIO articulo videtur, quòd si aliquid constituat sub ratione priori ipso separato per rationē a ratione posteriori posſit remanere constitutum. qui ergo dicere diceret, ℘ relatio originis ad secundā personam constituat primam sub ratione generatiui, quæ est prior ratione generationis, vt generatio, videtur consequenter dicere, quòd separato siue circunscripto generare posset prima persona remanere, vel in se, vel saltem in intellectu considerante. sed in re non posset fieri circunscriptio vnius sine altero, quia sunt idem realiter. ¶ Consimiliter si generare esset prius paternitate, & generare sub ratione generare constitueret primā personam, videretur quod prima persona posset remanere circunscripta paternitate, vt paternitas est.

¶ Hic ergo duo sunt videnda. ¶ Primo de re, si est aliqua distinctio proprietatum in prima persona, non quarumcunq; quia de ingenito, & spiratione actiua nō est hic sermo, sed illarū quæ dicunt relationem originis inter primā personā & secūdam. ¶ Et secundo ex hoc cum quali circunscriptione, vel abstratione posset prima persona remanere ⏑. ¶ De primo di-

Vide doc. subtilio-rem.

co

co duas conclusiones. ¶ Prima est ista, vnica, sola, & omnino vnica est relatio originis inter primam personam & secundam ita q̄ nulla est distinctio talis relationis qualitercunque in re ante meam considerationem intellectus. ¶ Secundo dico, illa relatio quæ omnino vnica est, sic in re potest ratione distingui siue diuersis rationibus considerari ¶ Primum probatur dupliciter, primo sic, vnica, & sola est vnius ab vno perfecta origo. & hoc intelligendo originem actiuam vnicam a parte originantis, & vnicam passiuam a parte originati, licet hęc & illa sint quodammodo duæ. Relatio autem originis inter primam personam & secundam dicit perfectam rationem originis secundæ personæ a prima, ergo est tantum vnica. & hoc accipiendo actiue a parte patris, & tunc est vnica actiua in patre, & quasi passiue a parte filij, & erit ibi etiam vnica passiua. probatio maioris, illa non est perfecta originatio vnius ab alio, qua circunscripta nihil minus ipsum esset perfecte originatum ab illo, sed si sint plures relationes originis qualitercunque distinctæ a parte rei sint. a. & b. vna earum circunscripta adhuc secunda persona esset originata a prima, quia altera vt. a. est relatio originis, & non nisi perfectæ originis. ergo b. non est perfecta originatio, siue ratio perfectæ originis inter illas, sed si essent distincta ab a. esset relatio originis perfecta. ¶ Consimiliter arguitur de. b. circunscripta. a. & ita vtralibet istarū circunscripta esset secūda psona a prima, q̄a per alterā originationem, & non esset, quia perfecta eius originatio esset circunscripta. ¶ Si dicas non potest a circunscribi manente ⁊, b. nec econuerso. ¶ Istud non valet, q̄a duabus originibus, quarum vtraque sit perfecta, non potest idē suppositum originari ab eodē, per vtranque enim totum habetet totum esse, quod posset accipere a producente. & ideo impossibile est, q̄ per alteram siue manentem cum ea, siue quocūque modo accipiat aliquod esse. ¶ Hoc secundo arguitur per quoddam argumentum magis logicum. quia relationes distinctę qualitercunque, in re sic, q̄ non sint omnino vnica formaliter realis, non prædicantur de ⁊ se inuicem in abstracto. licet sint in eodem supposito, hæc, n, est falsa, paternitas siue generatio actiua est spiratio actiua, siue innascibilitas, secundum Augustinum. 5 de trini. c. 6. non est hoc idem dicere ingenitum ⁊, quod est dicere patrem, quia & si filium non genuisset, nihil prohiberet ipsum esse ingenitum. Ista auctoritas habet suum intellectum. quia in secundo articulo dictum est, quod relatio ad secundam personam presupponitur ingenito, sed saltem tantum habemus, q̄ non est hęc vera, prędicatio in abstracto paternitas est innascibilitas, & hęc autem est vera, generatio actiua est paternitas, & econuerso, & generatiuitas est generatio actiua, sicut paternitas, & ecōuerso.

CONTRA istud relatio, p̄tinens ad secundum modū fundatur super actionem & passionem ex. 5. Meta. & ad propositum videtur ibi dicere, q̄ pater dicitur quia genuit, sicut filius quia genitus est. sicut ergo fun-

da-

damentum non est idem relationi, nec econuerso, sic generatio, & paternitas. ¶ Hoc confirmatur per Hila. 9. de trini. c. 15. Exitio autem a Deo est absoluta natiuitas, quam paterni nominis consecuta est confessio. Vult ergo dicere, ꝙ paternitas consequitur natiuitatem, siue generationem, & hoc declaratur per hoc, quia pater non est pater ex hoc ꝙ generat, sed precise per hoc ꝙ habet genitum coexistens secum, habere autē genitum coexistens videtur differre ab eo quod est generare, quia in animalibus descendens semen habet actum generationis, sicut sibi conuenit actus, & tamen tunc non habet genitum secum coexistens, & per consequens tunc non est pater, sed postea.

DICO TAMEN quòd in Deo omnino eadem relatio realis est generatiuitas, generare paternitas, quia secundum Augu. de fide ad Petrum. c. 2. propriū solius patris est, nō quia non est natus ipse, sed quia filium genuit, & secundum Hila. 12. de trini. patri proprium est ꝙ semper est pater, & filio ꝙ semper est filius. & ponit magister sententiarum auctoritates lib. 1. distin. 16. Non est autem nisi vna proprietas personalis vnius personæ, ergo est eadem hæc & illa: est tamen ista proprietas distincte considerabilis & sic est potens habere distinctas rationes. & hæc sit secunda conclusio hic proposita, & iuuabit ad solutionem obiectorum. ¶ Hic dupliciter quidem posset assignari differentia rationis, siue rationum sub quibus posset considerari ista relatio. ¶ Vna quantum ad indifferentiam, siue indeterminationem, vel abstractionem in considerando. ¶ Alia quantū ad possibilitatem, vel actualitatem, vel completionem, siue determinationem. ¶ Quantum ad primam possunt ista considerari, producens naturaliter, & simile in natura producens, & tertio incommunicabiliter existens. & quo ad hęc producens, & paret ꝙ tertius modus est indeterminatior secundo, & secūdus primo. ¶ Secundo autem modo, possum concipere hunc hac generatione generatiuum, hūc potētē hac gnatione gnare, hunc hac generatione generantem, hunc quia hac generatione genuit, hunc quia hac generatione habet genitum secum coexistens. ¶ In creaturis prima differentia est vniuersalitatis sic, ꝙ extendit se ad plura, secunda differentia quę est hic rationis est ibi realis & cum separatione reali, pro eo ꝙ aliquid imperfectionis importatur per se in vno, quod non in altero: & licet in diuinis prima differentia rationis possit aliquo modo saluari in vna consideratione intellectus, ita ꝙ remaneat conceptus indeterminatior non remanente conceptu determinatiori, tamen in re non iuuat, qa omnino idem est in re, quod substernitur isti conceptui, & illi. ¶ Secunda differentia in diuinis saluat diuersitatem conceptuum, siue diuersorum modorum concipiendi: idem tamen applicando ei, quod est in re debet in quolibet accipi, quod est perfectionis, & omitti quod imperfectionis, nam in aptitudine & potentia imperfectionis est separari ab actu, in actu est im-

Iuxta principium.

imperfectionis, quod non statim habet secum terminum, & ꝙ non manet sed transit, & in eo quod quasi consequitur actū suum, sicut paternitas est imperfectionis, ꝙ non est semper in summa actualitate communicationis nature, perfectionis autem est quod manet & habet secum corolarium coexistens. Ablatis ergo imperfectionibus, & retentis his, quæ sunt perfectionis, generatio non est tantū dispositiua ad terminum, sed cōplete productiua termini: quæ quidem generatio perfecta, & generatio completa, & generatio non transiens, sed semp manens includit totum, quod requiritur: paternitas etiam quæ non sequitur actum generandi quasi dispositiuum, & prequium, & ita transeuntem, & manet in sua actualitate completa, quæ semper est incompleta communicatione naturæ, ipsa includit totum. generatio ergo ista completa & æterna, & paternitas illa completa & ęterna, & paternitas illa cōpletæ & æternę actualitatis omnino idem dicunt ex parte rei, sed vnam rationem pfectionis, q̄ est in creaturis magis importat hoc nomen generatio, quàm paternitas, & econuerso est de alia.

EXISTIS PATET ad obiecta in * articulo, quæ videntur probare aliquam distinctionem ex natura rei inter generationem & paternitatem. ¶ Quando primo arguitur, ꝙ paternitas fundatur super generationem actiuam ex. ¶ Mera. illud requireret prolixiorem tractatū. & de hoc satis dictum est alibi, tamen ad propositum dico, ꝙ aliquo modo generatio est prius

a. 1. primo. T. cō. 20. Quare su per. 5. Me. ph. 27. & 28. dist. 1. virtusque. & 3 dist. 3. ar 6. ad 13. dist. 4.

paternitate in creaturis, non tamen est vt fundamentum, sed ipsa potentia generatiua siue natura quę generat est fundamentum, sed est præuia vt dispositiua, sine qua non existente paternitas non ineſt, ita ꝙ ibi est distinctio, sicut est inter dispositionem præuiam & terminum cōpletum. Patet ergo ꝙ ista ratio distinctionis non manet in diuinis, quia ibi non est generatio nisi complera & necessario secū ponens terminum inesse, nec est paternitas consequens communicationem, sed perpetuę communicationis. ¶ Ad Hila. potest responderi, ꝙ nomen paternitatis potest dici sequi generationem secundum ꝙ ista in Deo comparantur ad generationem & paternitatem in creaturis, est quidem tunc quędam consecutio secundum rationem, sicut in creaturis est consecutio realis, vbi enim aliqua sunt distincta secundum rationem similem habent ordinem rationis, qualem haberent realem, si essent distincta realiter, sicut alias dictum est. ¶ Si quis autem proterue insisteret in verbis huius auctoritatis, posset faciliter responderi, ꝙ confessio nominis paterni cōsecuta est creationem mundi, & forte nomen paternum, & hoc loquendo de confessione, & nomine a quocunq; intellectu creato, sed ipsa paternitas non est cōsecuta nec natiuitate filij, de qua intenditur in auctoritate Hila. nec etiam generatione patris, nisi consecutione rationis, de qua dictum est. ¶ Per hoc patet ad aliud, quod dicitur de paternitate, ꝙ est habitudo habentis secum genitum, & ideo distinguitur a generatione in creaturis.

Supra 1. ar 1. q 1 in reg tis. ad bi sec

turis. & per oppositum hic non distinguitur, nisi in ratione.

EX ISTIS DVABVS conclusionibus: quomodo scilicet unica est in re relatio originis primæ personæ ad secūdam, quodammodo tamen distincta ſm rationem, patere potest, qūo prima persona manere potest separata relatione originis ad secundam. Si intelligatur de manere in esse reali, patet quod non, nec oportet distinguere de ista relatione, vt secundum vnā rationem, vel aliam accepta, qa quantum ad rem vnica est, & ita unica separata in re non manet constitutum per ipsam. Si autē intelligatur de manere secundū considerationem intellectus, & hoc absque implicatione cōtra dictionis, ut sit sensus, an in consideratione intellectus separata relatione originis inter primam personam & secundam posset manere sine contradictione intellectus primæ personæ, distinctione illa vī vtendum, q̄ prius posita est de diuersis rōnib. eiusdē relationis, quia ipsa separata ſm oēs illas rōnes, & hoc intellectu sic circunscribente eam a supposito non manet in intellectu aliquod suppositum relatū relatione talis originis, quia q̄ cito intellectus concipit relationem talem originis ſm nullam rōnem inesse supposito, contradictio est ꝙ simul concipiatur suppositū relatū tali relatione, separata tamē illa relatiōe apud intellectum ſm unam rōnē posteriorem, non est contradictio ꝙ maneat in intellectu suppositum relatum ſm rōnem priorē. Istæ aūt rationes ī intellectu nostro habent rationem conceptibilis prioris & posterioris, sicut natæ essent concipi ab obiectis proportionabiliter motiuis nostri intellectus. ¶Separata tamē relatione originis ad secundam personam, secundum quancūq; rōnem eius, siue quantum ad indifferentiam, siue indeterminationem, siue quantum ad actualitatem, siue aptitudinem, siue p̄teritionem, adhuc forte sine cō tradictione, posset intelligi quis incōicabiliter subsistens.

¶Sed si quæritur, quo formaliter intelligeretur esse incōicabiliter existens. ¶Respondeo ab ipso conceptu relatiuo incōicabili, & ab illa forma absoluta incō municabili, forte posset abstrahi quidam conceptus indifferētior, hæc. ſ. forma, vel entitas incommunicabilis, & illud in suo singulari proprio posset intelligi esse quo huius personę, licet non intelligatur in singulari aliquo alicuius conceptus inferioris, sicut intelligo aliquādo non solum ens, sed hoc ens, vel substantiam hanc non determinate concipiendo in intellectu meo singulare alicuius inferioris, puta hoc animal, vel hunc lapidem, sicut quod uideo a remotis prius apprehendo, quòd est corpus quam animal, & animal, q̄ hoc animal, & istū conceptū indifferentē formæ incōicabilis forte intellexit ille, qui concepit suppositum in diuinis non determinando in intellectu suo illud suppositum esse absolutum, uel relatiuum, qūo oportet dīe de philosophis: nisi ponat, ꝙ omnis eorum deus conceptus ad extra sit falsus; quia planum est, ꝙ non conceperunt hoc suppositum relatiuum mouere cœlum, & tamē aliquod hoc suppositum posse

Speculare diligenter

runt mouere cœlum: quia actio non est nisi suppositi, si ergo nō conceperunt rationem suppositi incommunicabilis indifferentem ad suppositum absolutum & relatiuum, necessario conceperunt hoc suppositum absolutum mouere cœlum, quod est falsum. Nec isti, quod dictū est de conceptu alicuius indifferentis ad absolutum, & relatiuum, & de conceptu incōmunicabilis suppositi ad suppositum absolutum, vel relatiuū repugnat illud quod dictum est supra ℣ quæcūque entitas signata in re, vel est formaliter absoluta, vel formaliter ad alterum: quia bene possibile est ab aliquibus abstrahi conceptum indifferentē, nec absolutum, nec relatiuum, & tamē quodcunque signatum existens extra animam necessario, & determinate est hoc, vel illud, ita ℣ indifferentia conceptus abstrahibilis a pluribus nō concludit indifferentiam ⌣ singularis existentibus ad hoc, vel illud.

AD ARGVMENTVM principale patet in solutione q̄stionis ℣ minor est neganda.

¶ Et ad probationem eius conceditur, ℣ illa relatio constituēs primam personam pertinet ad originem, immo ipsa est originatio actiua. ¶Et cum accipitur, ℣ actio præsupponit suppositum ⌣. Respō deo, ℣ prima entitas incommunicabilis nō præsupponit aliquod ens incommunicabile, nec per consequens præsupponit suppositum, quia suppositum est ens incommunicabile. Actio autem prima productiua, siue productio prima, vel originatio actiua est prima entitas incommunicabilis in diuinis, quia illam nihil præcedit, nisi memoria perfecta, vel essen tia, & totum hoc est communicabile, sed primum producere non potest communicari, quia tunc productum per illud produceret se, quod est impossibile. nulla enim mens hoc capit secū dum Aug. 1. de tri. c. 1. Cum ergo accipitur ℣ actio * non potest esse nisi suppositi existētis. si intelligatur hoc de esse hypostatico, potest intelligi, vel suppositi existentis aliqua entitate ⌣ priori ipsa actione, vel suppositi existentis hypostatice ipsa actione formaliter, & sic dupliciter potest intelligi, primo modo est falsa, quia non est ibi entitas hypostatica: quia nec incommunicabile ⌣ ante actionem. secundo mō est vera: quia ipsa actione est ens hypostaticę, quia incommunicabiliter. ¶Sed arguitur contra hoc: quia omne agere præsupponit esse, ergo agere nō pōt esse prima rō essendi ipsius agentis. ¶Rndeo, esse in diuinis potest accipi, vel pro esse simpliciter, vel pro esse incōicabili. simpliciter non est ibi, nisi vnicū esse. sicut sæpe dictū est per Aug. vt essentiæ. esse aūt incommunicabile, siue hypostaticum est ibi aliud, & aliud, sicut alia & alia persona. Si ergo accipias in proposito, ℣ agere ⌣ præsupponit esse ⌣ simpliciter, quod est esse ad se, concedo. Si autem accipias, ℣ agere præsupponit esse hypostaticum, quod in proposito non est nisi esse ad alterum. falsum est, quia ipsum agere est primum esse ad alterū, sicut ipsa actio productiua est prima habitudo ad alterū. ¶Et si arguas, ℣ nō solū agere præsupponit quodcunque esse, sed præsup-

B. vide tia, & totum hoc est communi dist. 4 cabile, sed primum producere 3. p. 3 q. 1 a. 1 ad 1. 12. dist. 4 q. 1 a. 1

ſupponit potẽs agere. ſi.n. nihil eſt potẽs agere tũc nõ erit actio. ſed potens agere nihil eſt in ꝓpoſito, niſi ſuppoſitum. ergo vt prius agere præſupponit ſuppoſitũ. ¶ Reſpondeo, hic poſſe agere nullo modo a parte rei præſupponitur ipſi agere. immo agens eſt primo potens ipſo agere, ſed præſupponit illud quo, vt principio formali aliquid eſt potens agere. Iſtud & omnia dicta in ſolutione iſtius argumẽti patere poſſunt, ſi concipiatur hoc, ꝙ aliqua habitudo realis vnica originis eſt inter primam perſonam & ſecundã. Illa enim vnica eſt productio actiua, & eſt habitudo producentis ad productũ, ſed vt cõiter loquimur de productione tanquam de habitudine, vel relatione concipimus ipſam habere aliquid, vt fundamẽtum. quando loquimur de ea, vt de actione concipimus eam habere principium formale productiuum. ſi ergo alicui non eſt difficile concipere, ꝙ relatio non præſupponit ſuppoſitum, ſed tãtum eſſentiam, quę eſt quaſi fundamentũ, ſicut conceditur cõiter ſm communem viam. nõ eſt ei difficile cõcipere, ꝙ actio nõ præſupponit ſuppoſitum, neque vt agens, neque vt potens agere, ſed tantum præſupponit eſſentiam, quæ eſt quaſi ratio formalis agendi. ¶ Si contra iſtud arguitur. actio in diuinis non eſt pure relatio, ſed aliquid abſolutum. ¶ Hoc dictum, licet in creaturis a quibuſdam negaretur, ſaltem de actione productiua, quia non videtur, quod ratio ꝓductionis actiuæ poſſit intelligi ad ⟨illegible⟩, ſed ad alterum: tamẽ quicquid ſit de hoc in diuinis actio productiua eſt mere habitudo: quia ſecundum Auguſt. 5 de Trini. c. 5. & 10. Omne quod eſt in diuinis, aut ſecũdum ſubſtantiam dicitur, aut ad alterũ. & quod ſecundũ ſubſtãtiam dicitur commune eſt. origo igitur quęcunque, ſiue dicatur actio ſiue paſſio, formaliter eſt relatio. ¶ Si tandem arguitur logice, omnis actio denominat aliquod agens, ſed in poſito non denominat niſi ſuppoſitum. denominans autem præſupponit illud, quod per ipſum denominatur. ergo &c. ¶ Ad hoc patet ex rñſione ad primũ argumentũ in tertio articulo quæſtionis precedẽtis, vbi dictum eſt, ꝙ nullũ perſonale in diuinis proprie prædicatur denominatiue de aliquo ſubiecto incommunicabili, de quo eſt modo ſermo. licet forte poſſet dici prædicari denominatiue de aliquo ſignificãte eſſentiam communiter in concreto, vt Deus eſt generans. de tali denominatione non oportet hic loqui, quia talis predicatio denominatiua verificatur pro aliquo contento ſub ſubiecto, quare autem non ſit ſibi proprie denominatio, ſiue prædicatio denominatiua de ſubiecto non tranſcendente. cauſa eſt, quia ꝓprie prædicatio denominatiua de ſubiecto, non eſt niſi in concreto, & non de eo quod includit proprium, ſed de ſubiecto receptiuo proprij. proprietas autẽ perſonalis in diuinis non predicatur de aliquo in concreto non tranſcendente, niſi de ipſa perſona cõſtituta per ipſam, & ita includente ipſam. ergo de illa nõ denominatiue prædicatur, ſola aũt eſſentia eſt ibi quaſi ſubiectũ receptiuum talis ꝓprietatis. ¶ Sed de eſſentia non prędicatur

in concreto pp causam, quæ tangetī fine primi articuli qōnis sequentis. ¶Consequenter quæritur de relatione originis in diuinis quantum ad perfectionem suam intrinsecam, & est quæstio.

vide supr. q. 3. ar. 3. idem.

QVÆSTIO. V.

Vtrum relatio originis sit formaliter infinita.

VTRVM relatio originis sit formaliter īfinīta. arguitur ꝙ non, quia quicqd est formaliter infinitū, est perfectio simpliciter, qa non pōt esse magis pfectum, q̄ infinitū formaliter. relatio originis non est pfectio simpliciter, ergo, &c. ꝓbatio mi. vna psona hēt relationem originis. quā alia non hēt. si igitur illa esset pfectio simpliciter, una psona hēret uliquam pfectionē simpliciter, qua alia careret, quod est inconueniens. ¶Oppositū arguit sic. ens diuiditur per finitum & infinitum, prius q̄ descendant in decem genera. ergo quodcunque ens, & si non sit in aliquo genere erit finitum vel infinitum. relatio originis nō est finita, quia tunc non esset idem realiter essentiæ diuinæ. finitum enim nō potest esse idem realiter infinito. igitur ipsa est formaliter infinita.

HIC SVNT tria videnda. ¶Primo, de intellectu quæstionis. ¶Secundo, quod est tenendum de quæstione. ¶Tertio, dubia occurrentia excludentur.

DE PRIMO infinitum fm philosophum. 3. physic. est cuius *t.c. 63.* quantitatem accipientib. i. quā tuncunque accipientib. semper aliquod restat accipere. Et ratio est, quia infinitum in quātitate (sicut loquitur philosophus) nō pōt habere esse, nisi in potētia, accipiēdo semper alterum post alterū, & ideo quantuncunq; accipiatur, illud non est nisi finitū, & quædam pars totius infiniti potentialis. & ideo restat aliquid alterum ipsius infiniti accipiendū. Ex hoc concludit, ꝙ sicut in finitum hēt esse in fieri, & in potentia in quantitate, ita non hēt rōnem totius, quia totum est cuius nihil est extra. sed extra illud infinitum, hoc est extra illud qd habet esse de ipso semp ē aliquid extra, nec est pfectū qa pfectum est cui nihil perfectionis deest. sed isti semper aliquid deest. ¶Ex hoc ad propositum commutemus rōnem infiniti in potentia in quantitate, in rōe infiniti in actu in quantitate, si poset ibi esse in actu. si enim nunc necessario semper creſceret quātitas infiniti per acceptionē ptis post partem, & imaginaremur omnes partes acceptibiles esse simul acceptas, & simul remanere, haberemus infinitā q̄titatem in actu, quia tanta esset in actu quanta esset in potētia. Et omnes illæ partes quæ in infinita successione essent reductæ in actum, & haberent esse post alias, tunc simul essent in actu acceptæ. illud infinitum in actu uere esset totum, & uere perfectum totum, quia nihil sui esset extra, perfectum esset, quia nihil sibi deesset, immo nihil posset addi secundum rationem quantitatis, quia tunc posset excedi. ¶Ex hoc ultra, Si in entibus intelligamus aliquid

t.c. 61. ind.

5. met. 21. 8 met. 11.

3 phi. 69.

aliquid infinitum in entitate in actu, illud debet intelligi proportionabiliter quantitati imaginatæ infinitæ in actu, sic, vt ens illud dicatur infinitū, quod non potest ab aliquo in entitate excedi, & ipsum vere habebit rationem totius, & perfecti. totius quidem, quia licet totum infinitum actu in quantitate, nulla parte sui, nec etiam parte quantitatis talis careret, tamen quælibet pars esset extra aliam, & sic totum esset ex imperfectis. sed ens infinitum in entitate sic nihil entitatis habet extra, quod nec eius totalitas dependet ex aliquibus imperfectis in entitate. sic enim totum est, quod nullam habet partem extrinsecam, quia tunc non esset totaliter totum, ita et quamuis infinitum in actu esset perfectū in quantitate, quia sibi ſm se totū nihil quantitatis talis deesset. tamen cuilibet parti eius deesset aliquid quantitatis, quæ si esset in altera, nec ipsum esset sic perfectum, nisi qdlibet eius esset imperfectum. Sed ens infinitum, sic est perfectum, ꝙ nec sibi, nec alicui eius deest aliquid. Si ergo ex ratione infiniti posita in 3. phy. primo applicando secundum imaginationē ad infinitatem actualem in quantitate, si esset possibilis. viterius applicādo ad infinitatem actualem in entitate, vbi est possibilis. habemus aliqualem intellectū, qualiter concedendum est ens infinitum intensiue, siue in perfectione, vel in virtute. Ex hoc possumus ens infinitum in entitate sic describere, quod ipsum est cui nihil entitatis deest. eo modo quo possibile est illud haberi in aliquo vno. Et hoc pro tanto additur, quia non potest in se realiter & formaliter per identitatem omnem entitatem habere. potest etiam describi p excessum ad quodcunq; aliud ens finitum sic. Ens infinitum est quod excedit quodcunque ens finitum non secundum aliquam determinatam proportionem, sed vltra omnem determinatam proportionem, vel determinabilem. verbi gratia, accipiatur hæc entitas, albedo excediturab alia entitate, q̄ est scientia in triplo. iterum excedit ab anima intellectiua in decuplo. iterū a supmo Angelo, est ꝙ in centuplo, qualitercunque procedis in entibus semper esset dare in qua proportione determinata supremum excedit infimum, non ꝙ ibi sit proprie proportio talis, quali vtuntur mathematici, quia non constat Angelus ex aliquo inferiori cū aliquo addito, cum sit simplicior, sed intelligendum est hoc secundum proportionem virtutis, & perfectionis, sicut est excessus in speciebus. Hoc modo per oppositum, infinitum excedit in entitate finitum vltra omnem proportionem assignabilē.

Speculatio subtilissima.

3. phy. 2. 8. 62. & 67.

¶ Ex hoc sequitur, quod infinitas intensiua non sic se habet ad ens, quod dicitur infinitum, tanquam quædam passio extrinseca aduenies illi enti. nec etiam eo modo quo verum & bonum intelliguntur passiones, vel proprietates entis, immo infinitas intensiua dicit modum intrinsecum illius entitatis, cuius est. sic intrinsecum, ꝙ circunscribendo quodlibet, qđ est proprietas, vel quasi proprietas eius adhuc infinitas eius non excluditur, sed includi-

tur in ipsa entitate, quæ est vnica. vnde de ipsa entitate ꝑcisissime accepta, absque ſ. quacunque proprietate verum est dicere, ꝙ aliquam magnitudinem propriam virtutis habet sibi intrinsecam, & non magnitudinē finitam, quia ipsa repugnat sibi, ergo infinitam. ipsum ēt infinitum præcisissime acceptum nō sub aliqua rōne proprietatis attributalis, vt bonitatis, vt sapientiæ potest cōparari ſm ordinē essentialē ad aliqua q̄ excedit, & non ſm aliquā proportionē determinatam, quia tunc esset finitū intrinsecus, ergo modus cuiuslibet infiniti intensiue est ipsa infinitas, quæ intrinsece dicit ipsum esse, cui nihil deest, & ꝙ excedit omne finitum vltra omnem proportionem determinabilem. ¶ Et istud corollarium confirmatur per Dama. c. 7. vbi ipse vult ꝙ essentia dicit pelagus substantiæ infinitum, & interminatum. substātia ergo ſm ꝙ habet rōnem oīno primi in diuinis, & vocatur ab eo pelagus, sic ipsa est infinita, & interminata. sic autem non includitur in ea nec veritas, nec bonitas, nec aliqua proprietas attributalis. ergo ipsa infinitas est magis modus intrinsecus essentiæ, quam aliquod attributum. ¶ Viso de infinito de hoc quod quæritur, videamus. ſ. si relatio formaliter posset esse infinita. hoc enim non est quærere si relatio sit eadem realiter alicui infinito: de quo non est dubium cōiter loquendo, quia realiter est eadem essentiæ. Nec etiā est quærere si relatio sit per identitatem illud infinitum. sed est q̄rere si relatio formaliter, hoc est ſm suam entitatē propriam, quæ est entitas ad alterum, sit infinita intensiue infinitate illius entitatis. hoc est si entitati propriæ huius paternitatis, vt est entitas propria huius paternitatis, sit infinitas intēsiua modus per se intrinsecus, ita per se intrinsecus. ꝙ non tantum rōne alicuius alterius, qđ sit realiter illi entitati idem, sed non includendo aliquam entitatē, nisi istam, immo circumscribendo quodlibet præter istam ad alterum, adhuc esset entitas illa quę est ad alterum intensiue infinita in seipsa. ¶ Ex hoc patet statim, ꝙ responsio illa, q̄ cōiter datur nō est ad qōnem, vtpote dicendo quod relatio originis est infinita formaliter, quia essentia est infinita, & illa relatio est essentia. Non enim quæritur si sit per identitatem aliqua res, q̄ sit formaliter infinita, sed q̄rē an ipsa per se primo mōsit illa res, cuius modus per se intrinsecus sit infinitas. Et ideo si sic arguitur diuinitas est infinita, paternitas est diuinitas, ergo &cę. patet quod argumentum non concludit, quia maior est vera de prædicatione formali. minor autem non nisi de prædicatione per identitatem. paternitas est deitas ſm omnes. ergo non potest inferri conclusio, in qua est prędicatio formalis, quia nō potest maioritas concludi in conclusione extremorum, q̄ sit identitas eorum ad medium in præmissis. Vnde ex altera de necessario, & altera de contingenti, non sequitur conclusio nisi contingens, vel vnio contingens extremorum. Nisi autem in conclusione haberetur prædicatio formalis huius. ſ. paternitas est infinita, non haberetur pro-

9. vol 12.

Expositio subtilissimæ qōnis propositæ.

propositum, sicut patet per intellectum prius expositum, quia non haberetur, nisi ꝙ per identitatem est res quædam, quæ est infinita. ¶Si autem intendas cõcludere prædicationem formalem, & non tñ per identitatem, ibi esset commutatio prædicationis identicæ in prædicationẽ formalem, & ideo in illatione est fallacia figuræ dictionis. cõmutatur enim quale quid in hoc aliquid. i interpretatur medium, quod est quale quid esse hoc aliquid, quia sicut ille qui ex medio dicente quale q̃d, infert medium dicens hoc aliq̃d, ita hic ex vi illationis talis prædicationis formalis, intendit inferre ac si esset hoc aliquid ex vi illationis, quæ aliter non teneret. altera autem non fuit vera, nisi per identitatem, ergo cõmutans prædicationem per idẽtitatem in formalem, vt interpretari vtranque prædicationẽ in præmissis fuisse formalẽ, sed non est ibi prædicatio formalis, quia non potest illa minor verificari, nisi per prædicationẽ idẽticam. ¶Põt aũt bñ dici, ꝙ conclusio ista. paternitas est infinita. proprie loquendo non est vera. & ratio est ex modo significãdi formaliter adiectiui, quia significat formam, vt forma est eius, de quo dr̃ pp̃ istam proprietatem adiectiuum non põt prędicari, nisi prædicatione formali, & tunc inferendo eam ex præmissis, erit fallacia figuræ dictionis secundum modũ prius assignatum. si ergo infinitum non dr̃ formali prædicatione de paternitate simpliciter, conclusio est falsa. sic ergo intelligendo conclusionem de idẽtitate reali alicuius infiniti ad paternitatem, tantummodo debet inferri hæc conclusio. s. ꝙ paternitas est aliquid, quod est infinitum, sed quæstio habet specialẽ difficultatem, secundum ꝙ alio modo intelligitur. s. de infinitate, q̃ sit formalis modus intrinsecus paternitatis secundum suam entitatem.

DE SECVNDO articulo teneo hanc cõclusionem, ſm ꝙ expositum est. paternitas nõ est formaliter infinita. Et ad hoc sunt tres rationes. ¶Prima ratio sumitur ex entis infiniti vnitate. ¶Secunda ex eius communicabilitate. ¶Tertia ex eius simplicitate, & incompossibilitate. Siquidem ens infinitum intensiue est vnicum implurificabile, & non arctatum, sed communicabile & cuicunque incomponibile.

PRIMA rõ sic formatur, non pñt esse plura realiter distincta, & formaliter infinita, plures sunt relationes originis realiter distinctæ, ergo nõ sunt formaliter intensiue infinitæ. Nec p̃ consequens aliqua illarũ, quia qua rõne vna, & q̃libet alia. ¶Maior probat. primo comparando ista plura inter se. ¶Secundo comparando infinitum intensiue ad entia finita gñaliter. ¶Et tertio ad intellectũ, & voluntatem spãliter. ¶Primo sic. infinito nihil deficit entitatis eo modo, quo possibile est illud hri in vno, sed oẽm perfectionem simpliciter possibile est realiter, & p idẽtitatẽ hri in vno summe pfecto. infinitũ ergo hẽt in se realiter, & p identitatẽ oẽm perfectionẽ simpliciter, sed non hẽt in se realiter, & p identitatẽ illud q̃d realiter est distinctũ ab eo. ergo ab infinito nulla perfectio simpliciter, siue nul-

lum perfectum simplr̃ pōt esse realiter distinctum, esset autem perfectio simpliciter distincta realiter, si esset aliud infinitum realiter distinctum. Habemus ergo maiorem ꝙ non pñt esse infinita plura realiter distincta. Sed in probatione illa maioris secunda propatio vī esse probāda. ſ. ꝙ possibile est omnem perfectionem simplr̃ per identitatem haberi in summe perfecto. probatur ergo sic, quia nihil est summe perfectum, cui deficit aliqua perfectio simplr̃. qđ probatur, quia nulla perfectio simplr̃ est incōpossibilis alteri perfectioni simplr̃, & si non posset q̄libet hñi in summe pfecto, hoc esset pp aliquā incompossibilitatē earum. Assumptū. ſ. ꝙ nulla sit incompossibilis alteri, probatur per rōnē perfectionis simpliciter, quia enim ipsa est melior in quolibet, q̄ nō ipsa, hoc est q̄ quodlibet incompossibile sibi. sicut exponitur dictū Anſ. in rōne secunda principali huius articuli. si sint ergo duæ perfectiones simplr̃ incōpossibiles inter se, dicanē. a. &. b. a. erit in quolibet melius ipsum, q̄ non ipsum. hoc est q̄ quodlibet incō possibile sibi, & ita erit melius. b. quod ponitur incompossibile sibi, & pari rōne. b. si est pfectio simplr̃ erit melius q̄. a. talis circulatio est impossibilis, ꝙ a tunc idem esset imperfectius seipso. 3. Tho. c. 3

¶ Secundo comparando illa plura inter se, probari pōt illa maior per hoc, ꝙ plura bona excedunt in bonitate idem bonum vnum, & hoc quando in quolibet illorum plurium est ęqualis bonitas sicut in vno illorū. nunc autem si sint plura infinita in quolibet eorum est ęqualis bonitas, sicut in vno quolibet eorum. ergo illa plura bona excedunt in bonitate illud vnū bonum, & ita illud vnū non est infinitum. ¶ Et si dicas, ꝙ sic argueretur, ꝙ Deus & creatura excedunt Deum. ¶ Non valet, tū quia quodlibet illorum pluriū non est æque bonum cum vno illorum. Et idem est ꝙ bonitas cuiuscunque illorum alterius ab illo vno eminenter continē in illo vno, & ideo ipsum cum illo bono acceptum, non auget neque excessum facit illud bonum in se: oppositum est in hypothasi, quia ibi vnum bonum non continetur totaliter eminēter in altero, quia hoc est contra rationem infiniti. ¶ Ex comparatione autem infiniti ad alia finita generaliter, arguitur sic. vnum infinitum sufficienter terminat dependentiam omnium finitorum, & specialiter principium, a quo dependent. Sed nō possunt plura sufficienter terminare dependentiam in eodem ordine dependentiæ ciusdē dependentis, ergo nec plura esse infinita. ¶ Probatio maioris, sicut dependentia quæcunque ex ratione imperfectionis, sic terminare dependentiam, non qualitercunque sed primo, conuenit alicui ratione perfectionis. summa autem perfectio q̄ impossibile est excedi, est in vno infinito intensiue. ¶ Apparet ēt illa maior de facto, quia vnica essentia terminat sufficienter omnem dependentiā cuiuscunque dependentis, quia tam illā, quę est ad primam causam efficientem, quam illam quæ est ad causam exemplarem, & ad primam finalem. ¶ Minor autem. ſ. ꝙ non possunt esse plura primo termi-

terminantia eandem dependentiam, probatur, quia illud non terminat sufficienter dependentiam, quo circunscripto sufficiēter terminatur illa dependentia, quia tunc aliquid dependeret ab aliquo, quo circunscripto nihil minus haberet a quo sufficienter dependeret, & per consequens quo circunscripto adhuc posset remanere in suo esse: sed si plura in eodem ordine possent sufficienter terminare dependentiam, vno eorum circunscripto adhuc terminaretur dependentia complete, quæ est ad alterum, & ita illud non terminat, & pari ratione de altero argueretur, & sic neutrū, vel vtrūque terminat. Sicut ergo prima probatio maioris procedit ex hoc, ꝙ infinitum habet realiter & vnitiue omnem perfectionē simpliciter, quia omnis talis potest hoc modo haberi in eodē. sic ista probatio ꝓcedit ex hoc, ꝙ infinitum habet in se eminenter & contentiue omnem perfectionē limitatam, & ex hoc omnem dependentiam entis limitati sufficienter terminare potest, & sic istæ duæ procedunt ex hoc quod dictum est in primo articulo de infinito, ꝙ habet omnem rationem entitatis, siue omnem entitatem, eo modo quo possibile est haberi ab vno, quod est, vel identice pro perfectionibus simpliciter, vel eminenter pro perfectionibus limitatis. ¶ Ex ista autem comparatione infiniti ad alia generaliter, potest argui breuiter sic. In entibus secundum ordinem essentialem ascendēdo, semp itur ad vnitatem, & per consequens necesse est illum ordinem statū habere in aliquo vno infinitum autem intensiue est oīno summum, & hoc secundum ordinē essentialem. ergo est oīno vnū. ¶ Tertio, probatur maior speciaPone mā. liter ex ordine infiniti ad intelloco min. ctum & voluntatem, & hoc sic, qu a sit ꝙ ens infinitum est obiectum ceat de primum intellectus infiniti, & claratio obiectum eius etiam beatificū, docto. sed non possunt esse eiusdē intellectus infiniti plura obiecta prima, & beatifica. ¶ Consimiliter etiam posset argui de obiecto primo, & beatifico voluntatis. ¶ Prima propositio potest intelligi de primitate triplici, & de qualibet est vera, & secundū hoc prima propositio continet tria membra. ¶ Vna primitas obiecti dr esse primitas adæquationis, quando, s. potentia non excedit illud obiectum: quomodo coloratum, vel luminosum dicitur esse primum obiectum visus. ¶ Alio modo, primū potest dici virtute cuius omne aliud intelligitur, vel cognoscitur a tali intellectu, quomodo lux est primum obiectum visus. ¶ Tertio modo, primum potest dici perfectionis, quod in se continet tanquam in summo perfectionem oīum obiectorum, & virtutē pficiendi potentiā: obiectum aūt beatificū est illud, in quo summe pficit & quietat, & satiat intellectus. ¶ Ex his tribus pūt accipi tres maiores. nā idē intellectus non habet distincta adæquata obiecta, quia nō pōt in aliud obiectū distinctū contra suū obiectū adæquatū, quia tunc idē obiectū eet adæquatū & nō adequatū, & tūc potentia excederet illud in operādo circa aliud, ex æquo distinctū, & ēt nec potentia pōt hre plura obiecta prima primitate virtutis,

qui

9. & 12. met in §.

qui est secūdus intellectus, qa non pōt esse, ꝙ virtute. a. intelligat quicquid intellexerit, & ita b. & ex virtute. b. intelligat quicquid intellexerit, & ita. a. quia ꝙ a. sit ratio intelligendi. b. & econuerso est circulatio, & ista circulatio est impossibilis, nec potest ēt intellectus summe quietari in duobus ex æquo distinctis, quia non hēt pro obiecto beatifico, & quietatiuo illud quo circunscripto nihil minus quietaretur, & beatificaret, sed circunscripto vno adhuc esset in alio summe satiatus, quietatus, & pfectus. ergo in illo non posset esse perfectus. pari rōne in alio. ¶ Patēt igitur tres maiores, quia eiusdem intellectus nō possunt plura esse obiecta ex æquo distincta prima primitate adequationis, nec prima primitate perfectionis, sicut obiectū beatificū est primum. Minor. s. ꝙ infinitū formaliter, & intensiue est primū obiectū intellectus diuini quolibet istorū modorū, probatur. ¶ Et primo de scda primitate, quia qd est rō essendi, est rō cognoscendi. infinitum ergo cū eminenter contineat in se qdlibet fm omnem entitatem, etiā eminenter continet in se omnē cognoscibilitatem, sic aūt continens virtualiter aliquid, est ēt motiuum ad eius cognitionē. sic ergo infinitum intensiue qdcunque hēt rōnem obiecti primi respectu intellectus diuini, & hoc primitate virtutis ¶ Ex hoc sequit̄, ꝙ ipsum est obiectū primū primitate adæquationis, quia sicut ostensum est alibi in materia de intellectu diuino. intellectus diuinus non hēt obiectum adæquatum commune p abstractionem ab omnibus obiectis, sed commune communi tate virtutis ad omnia p se obiecta, aliās vilesceret eius intellectus, quia posset immutari ab obiecto finito. qd ergo est sibi primum virtualiter, est ēt primū adæquatū. ¶ Ex hoc ēt patet tertia primitas. s. perfectionis, q̄ est obiecti beatifici, quia in perfectissimo obiecto, & summe continentem omnem perfectionem omnium obiectorū, summe quietatur, perficitur, & satiatur ipsa potentia, & ita beatificatur. ¶ Confirmatur ista rō quantum ad maiorem, & minorem, quia sint plura infinita distincta. a. &. b. Intellectus diuinus poterit intelligere vtrunq;, alioquin alterum non haberet rōnem entis. neutrum autem potest intelligi nisi actu comprehensiuo, cum sit formaliter infinitum. vnico autem actu comprehensiuo non possunt intelligi duo distincta habentia propriam infinitatem, quia vnicum obiectum intensiue infinitum adequatur vnicæ comprehensioni. ergo intellectus diuinus duobus actibus comprehēsiuis intelligeret. a. & b. ergo secundū illos haberet simul duos actus, qd est impossibile, quia vnica comprehensio infinita, & infiniti adæquatur vni intellectui infinito, vel nō simul, & ait successio, vel mutatio vel nunq̄, cū vtrūq; sit infinitū intensiue.

Inprin
& 3 d.
& 11. d
emsdē
meū.
t.c. 31.

SECVNDA rō principalis de cōicabilitate, sic format. Omnis perfectio simpliciter est communicabilis. oē infinitū intensiue est perfectio simpliciter. ergo &c. Nulla aūt proprietas plonalis est cōicabilis, quia est formalis rō incommunicabiliter existendi. ergo nulla proprietas

prietas personalis est infinita in tensiue. minor est manifesta, quia nihil potest esse magis perfectum, q̃ ꝓ sit infinitum intensiue. probatio maioris primæ, quia ſm ꝓ colligitur ex intentione Anſ. mono. 15. perfectio simpliciter est quæ in quolibet hñte ipsam melius est ipsam habere, q̃ non ipsam hñe. Hæc aũt rſa indiget duplici expositione.

Expositio subtilissima perfectionis simpliciter.

nõ enim intelligitur sic. Melius est ipsum, q̃ sua negatio contradictorie opposita, quia sic qdlibet positiuum est perfectio simpliciter, quia qdlibet positiuũ est simplr melius sua negatione contradictorie opposita, sed intelligitur ibi nõ ipsum pro quocunque sibi incomposſibili, etiã positiue, vt sit sensus. perfectio simplr est in quolibet melior quocunq; sibi incomposſibili. ſcdo intelligit in quocunq;, nõ pro quacunque natura, sed pro quocunq; ſuppoſito, non intelligendo, vt est naturæ, vel talis, sed absolute accepto, vt est tale ſuppoſitũ ꝓcindẽdo rationem naturæ cuius est ſuppoſitũ. hoc patet, quia auro sic cõsiderato, vt hẽt naturam auri, vel ſuppoſito considerato, vt ſubsistens in natura auri, non est melius non aurũ, q̃ aurũ, quia incomposſibile, vt incomposſibile non est ali cui melius, destruit enim entitatem ipsius, immo melius sic est aurũ esse aurum, q̃ quodcunq; incõposſibile naturæ auri. ¶ Est ergo intellectus propoſitionis iste, perfectio simplr est talis, q̃ in quocunque ſuppoſito absolute consideratо, ſm rõnẽ ſuppoſiti, non determinando naturam in qua, vel cuius sit ſuppoſitum, melius est ipsum q̃ non ipsum. hoc est q̃ quodcunq; incõposſibile ipsi. ¶ Ex hoc ſequitur propoſitum, ꝙ nulla perfectio simpliciter sit formaliter incõi cabilis. probatio consequentiæ, quia qđ est formaliter incõicabile, est formaliter incomposſibile cuilibet alteri, considerando ẽt illud sub rõne ſuppoſiti, non includẽdo naturam, cuius est illud, probatur quia qđ repugnat alicui, cũ vt sibi repugnat destruat ipsum, vt sic, nõ est melius ipsum, q̃ non tale, quod aũt est de se incõicabile repugnat cuilibet ẽt ſub rõne ſuppoſiti. ergo non est melius illi, etiã vt consideretur ſub rõne ſuppoſiti, q̃ non ipsum. Habemus ergo istam maiorem, ꝙ nulla perfectio simpliciter est formaliter incommunicabilis.

TERTIO arguitur ex incomposſibilitate sic. perfectio simplr cuicunq; composſibili sibi in eodẽ ſuppoſito necessario est eadẽ realiter, sic intelligendo, ꝙ in abstracto accipiendo hoc & illud, verũ est dicere hoc est illud. Sed relatio originis non est cuilibet composſibili sibi in eodẽ ſuppoſito sic eadẽ, ergo &c. minor est manifesta, quia ista non est vera. ḡnatio actiua est ſpiratio actiua. Maior probatur inductiue, & rõne. inductiue sic. Nihil est in diuinis, qđ non sit idẽ essentiæ diuinæ, immo ẽt & cuilibet essentiali. ita ꝙ considerando vtrumq; in abstracto simpliciter, verum est hoc est hoc. de essentia ergo & de essentialib. de quibus cõiter apparet, ꝙ qdlibet sit infinitum formaliter. patet maior, ꝙ qdlibet eorũ est idem cuilibet sibi cõposſibili in eodẽ ſuppoſito. probatur ẽt eadẽ maior rõne sic, quia infinitũ nõ ſolũ nõ est compo-

cõpositũ,sed ẽt omnino incõponibile cuilibet alteri.omne.n.cõponibile põt esse pars,& p cõsequens excedi,quia totũ est maius sua parte. Infinitũ aũt nullo modo põt excedi. ergo est oĩno simplex,& incompositũ, & incõponibile. Si aũt aliquid cõpossibile sibi in eodem supposito,nõ esset omnino idem sibi,tunc ipsum nõ esset oĩno incõponibile,ga tunc ibi esset aliqua cõpositio,saltem aliquo mõ actus & potentię Habemus ergo primã partẽ maioris.ſ. ꝙ infinitum est idẽ realiter ei,quod est sibi compossibile in eodẽ supposito. ¶Secunda pars maioris. ſ. ꝙ sic sit idem,ꝙ sit vera prędicatio in abstracto, vt puta dicendo hoc est hoc.Probatur, quia cum prędicatio affirmatiua sit vera ratione idẽtitatis.oĩs illa erit vera abstracti de abstracto, vbi per abstractionem non tollitur ratio identitatis vbi autem per abstractionem tollitur ratio identitatis non est vera. Exemplum. hęc est vera.albedo est color, quia licet extrema sint abstracta, non tamen fit abstractio, nisi a subiecto alterius naturæ, & illud subiectum non fuit pręcisa ratio identitatis eorum extremorum. manet ergo ratio identitatis naturæ ad naturã illo subiecto excluso. Albedo autem & musica non habẽt identitatẽ, nisi p accidens rõne subiecti, licet ergo hęc sit vera,albũ est musicũ, pro tanto,ꝙ idẽ subiectũ denominatur ab vtroq; accidẽte, tñ abstractione facta ab illo subiecto, qđ fuit ratio identitatis eorũ, hæc est falsa, albedo est mũsica, patet ergo,ꝙ prædicatio in abstracto vera est, quando extremorũ est talis identitas, ꝙ per abstractionem non tollitur rõ identitatis eorum.Modo qñ vnum extremum est infinitum, per abstractionẽ a suppposito, nõ tollit ratio idẽtitatis ad ipsum. & hoc cuiuscunque compossibilis sibi in eodem suppositio.Et ideo ,pter infinitatem, vt iam argutũ est,non potest esse compossibilis in eodem suppositio, nisi vera & perfecta identitate reali. ergo abstractione facta a suppositio, quamdiu manet ratio extremi infiniti formaliter semper in quacunque abstractione manet ratio identitatis extremi ad extremum,& per consequens vera prędicatio in abstracto hoc est hoc.¶Exista ratione patet generaliter, ꝙ quędam prædicationes in diuinis sunt verę non solum in concreto, sed etiam in abstracto,quę non sunt oppositi de oppositio,quædam verę in concreto,licet non abstracto,ga non loquimur de illis, quę neutro modo sunt verę,vbi.ſ.extrema sunt opposita, quia nec pater est filius, nec paternitas est filiatio. Vbi autem extrema non sunt opposita, sed compossibilia in eodem suppositio, ibi semper ad minus est prędicatio vera in concreto. sicut pater est spirãs, pater est ingenitus, non autem in abstracto, sic paternitas est spiratio, & tamen hæc est vera, deitas est paternitas, deitas est spiratio. hoc non est,nisi quia diuinitas est formaliter infinita,nõ autem paternitas, nec spiratio, & ideo abstrahendo a suppposito deitatem cum semper maneat in ipsa ratio infinitatis,semper manet ratio identitatis simpliciter ad paternitatem,& ad spirationem, & ideo manet ratio veritatis affirmatiuæ prædicatio-

cationis in abstracto, sed paternitatem, quæ non est formaliter infinita abstrahendo a supposito non manet ratio identitatis eius ad spirationem actiuam, quæ etiam non est infinita, quia neutrum extremum secundum propriam rationem sui habet infinitatem, & ideo licet hęc sit vera. pater spirat, quia eidē supposito cōuenit vtrū q3. tñ abstractione ab illo supposito facta, quia neutrū eorum est infinitum, non est vera prædicatio in abstracto, paternitas est spiratio. Per oppositam consimilis ratio est, quandocunque aliquod essentiale prędicatur de aliquo essentiali, vel personale de essentiali, vel essentiale de personali. vtpote hæc est vera, sapientia est paternitas, sapientia est spiratio, & econuerso, quia abstrahendo a supposito adhuc manet alterum extremū infinitum, scilicet, sapientia, & ideo remanet adhuc ratio identitatis extremi ad extremum facta tali abstractione, & per consequens ratio veritatis in prædicatione affirmatiua. ¶ Patet ergo generaliter ista maior, ℘ nunquam est neganda prędicatio in diuinis per identitatem abstracti de abstracto, nisi quia neutrum extremum est formaliter infinitum, sicut hęc est neganda. paternitas est spiratio.

CIRCA TAMEN maiorem istā quare prædicatio aliqua ī abstracto in diuinis negatur dupliciter, ab aliquibus dicitur, quòd licet paternitas & spiratio sint idem realiter, tamē differunt ratione, & hoc sufficit ad impediendum talem prędicationem.

Th. 1 prin. dist. 5. q. 1. Hē. quo. 5. q. 1.

¶ Quando autem probat, ℘ talis differentia non sufficit, quoniam ista est vera. sapientia est bonitas. ¶ Respondetur ℘ sicut attributum potentiæ non est attributum sapientiæ, Sic nec in proposito. ¶ Sed hoc non videtur probabile. quia attributum, vt attributum dicit intentionē secundam vel relationem aliquam rationis circa illud de quo dicitur. Vnde etiam numerat, & verū est dicere ℘ bonitas & sapientia sunt duo attributa. ergo secundum illud, secundū ℘ est numerus, non est verum dicere, hoc est hoc, quia illud est tōnis, sed nō propter hoc negatur ista. sapientia est bonitas. vbi non includitur illud rationis, quod numeratur in eis, ergo a simili non includendo, nisi illud quod rei est, si omnino idē esset in re paternitas & spiratio, esset hęc vera. paternitas est spiratio, licet non ista. notio, vel proprietas paternitatis est notio, vel proprietas spirationis. Quæcunque enim sunt eadem re simpliciter in Deo, ipsa significata etiā in abstracto & in nominibus primæ impositionis, siue significantibus rem primæ intentionis, prædicantur de se inuicem in abstracto, licet non in nominibus secundę impositionis, siue accepta secundum aliqua nomina secundæ intentionis, sicut patet in creaturis. vnde licet ista sit vera, sortes est homo, non tamen ratio sortis quæ est singularitas, est rō hominis quę est vniuersalitas. ¶ Aliter dicit alius, & rationabilius, vt vī & ad propositū, ℘ proprietates in eadē persona differunt ex natura rei præter considerationem intellectus, quia ad hoc sufficit disperatio, licet non sint oppo-

Var. 2. 2. dist. 3.

sitę,

sitæ, & propter hoc prædicatio vnius de alia in abstracto nō est vera. Et hoc ideo, quia illa distinctio ex natura rei est propter nō infinitatem huius, & illius, quia si hoc vel illud esset infinitum, non esset talis distinctio, nec iam pediretur talis prædicatio.

CIRCA TERTIVM articulum contra prædicta arguitur quadrupliciter. ¶ Primo sic. quod non est comprehensibile nisi ab intellectu infinito est formaliter infinitum. generatio illa, vt generatio, est formaliter incomprehensibilis, nisi ab intellectu infinito. ergo &c. minor probatur per illud. Isa. 53. Generationem eius quis enarrabit? quod exponens Hie. homil. 1 super Mat. de generatione æterna filij, quod inquit impossibile propheta dixit affatu &c. sed quod est impossibile affatu est incomprehensibile ab intellectu finito. ¶ Confirmatur etiam per illud Aug. 1. de trini. Quæro a te quomodo putas inquit filiū esse genitum. & sequitur. mihi impossibile est generationis scire secretum. mens deficit, vox silet, non mea tantum, sed angelorum. & supra cherubin, & seraphin, & supra omnem sensum est. & probat ibi quia scriptum est. Pax Christi, quæ exuperatur omnem sensum ad phyl. 4. Ex hoc arguit Ambro. ex quo pax Christi est supra omnē sensum, quomodo non supra omnē sensum est tanta generatio? ¶ Præterea secundo arguitur sic. omnis actio adæquata principio, & termino infinito est formaliter infinita, generatio in diuinis est actio adæquata principio formali infinito, & termino infinito, quia principium est essentia, vel memoria infinita, & primus terminus est filius, qui est infinitus, terminus etiam formalis est essentia communicata, siue notitia declaratiua, quorum vtrunqua est infinitum. Et patet, ꝙ ista actio est vtrique adæquata, quia non potest esse nisi vnica huius principij ad hunc terminum. ergo &c. ¶ Præterea tertio, ratio subsistendi est ratio perfectissime essendi, relatio originis primæ personæ est ratio subsistendi, ergo est ratio perfectissime essendi, & per cōsequēs infinita. quia esse in diuinis est formaliter infinitum. ¶ Præterea. intellectus diuinus est formaliter infinitus. Alioquin non cōprehenderet infinitam essentiā diuinam, de qua tactum est quę stione prima arti. 1. ꝙ intellectus vt intellectus eam comprehendit. non est autem infinitus, nisi quia est idem essentiæ diuinæ quæ est primo infinita. sed paternitas est eadem illi. ergo paternitas propter eandem rationem est formaliter infinita.

AD PRIMVM istorum quando alicuius intellectus est aliquod primum * obiectū primitate virtutis per illud quodlibet aliud obiectum intelligitur secundum ordinem quē vnum quodque obiectum habet ad illud primum. Ista patet ex ratione illa, quæ facta est in ista. q. arti. 2. de intellectu, & voluntate. Exemplū quādo alicuius intellectus est aliquod primum obiectum primitate virtutis, immediatius intelligitur virtute eius illud quod est per se idem illi, quam illud ꝙ est per accidens idem illi, nunc autem intellectus diuini est omnino idē obiectum primum primitate virtutis

D. Ma. di. 8. q. 1. ar. 1. ad 9. dist. 3. q. 1. ar. 1. ad 3.

tis & adequationis, sicut tactũ est. essentia. s. sub ratione essentiæ, nullum ergo personale est illi intellectui hoc modo obiectũ primum. propinquius tamen est primo obiecto, quàm aliquod creatum prõ quanto quod est idem obiecto primo. & ideo propinquius in entitate. & per consequens in cognoscibilitate. ¶ Ad formam argumenti, maior est vera sic intelligendo, ꝙ si obiectum est incomprehensibile propria incomprehensibilitate ⁊ est etiam infinitum propria infinitate. sed sic minor est falsa. s. ꝙ generatio illa vt generatio est incomprehensibilis, licet illa minor posset habere verum intellectum per accidens, vel secundũ aliquod cõ comitans, vel adhuc (& magis ad propositum) secundum illud ꝙ est ratio intelligendi ipsam, ipsa enim nata est primo intelligi per essentiam, tanquam per primum obiectum, tam ab intellectu diuino, quàm beato, quia essentia vt essentia est primum obiectum tam illius quàm istius, ista autem ratio intelligendi generationem est incomprehensibilis, & ita generatio posset dici incomprehensibilis principiatiue, siue causaliter. ¶ Posset etiam dici in comprehensibilis concomitanter, siue quantum ad illud quod includit, quia generatio includit communicationem essentiç, quæ fit per ipsam essentiam personæ ad personam. Ista autẽ communicatio præsuppositiue includit infinitatem essentiç, qa ipsa non posset sic communicari pluribus suppositis, nisi esset infinita, & ideo generatio est incomprehensibilis quantum ad præsuppositum. s. communicationẽ essentiæ quæ requirit esse infinitum. ¶ Sed contra istas responsiones arguitur, quia semper restat vis de propria ratione generationis, vt generatio est, ꝙ quodcunque principium intelligendi intelligatur. & quicquid præexigit in intelligendo, & cõmunicando semper ipsa in propria intelligibilitate sua videtur incomprehensibilis per auctoritates adductas, & cuiuscunque intelligibilitas propria est incõprehensibilis, illud est intelligibile infinitum. ¶ Respõdeo, posset dici, quod comprehensibile intellectui finito est necessario finitum, & incomprehensibile illi intellectui non est finitum, & sic conceditur minor, ꝙ generatio vt generatio est incomprehensibilis intellectui creato, & ita secundum propriam entitatem, & comprehensibilitatem non est finita, sed ex hoc non sequitur ꝙ sit infinita, de quo tangetur in responsione ad principale argumentum, secundum hoc ergo maior huius argumẽti est neganda accipiendo incomprehensibile negatiue, pro nõ possibili comprehendi, quia ad hoc ꝙ esset vera, oporteret illud intelligere quasi contrarie. s. pro habente quantitatem virtualem extendentem se vltra omne cõprehensibile, vel omne comprehensibile excedentem, qđ nõ est in proposito. ¶ Ad secundum, adæquatio dicit proprie æqualitatem duorum in eadem quantitate, & sic non est adequatio in proposito. ¶ Alio modo adæquatio dicitur non secundũ quantitatem sed secundum proportionem, & sic dicitur aliquid adæquatum alteri quod est sume proportionatum sibi. si ibi

9. Meta. t. 4.

sit

sit adæquatio vtpote effectus adæquatus causæ qui est proportionatus in ratione effectus, licet ille non sit simpliciter sibi adæquatus æqualitate quantitatis. Hoc modo illuminatio dicetur adequata soli, qua maior esse non posset, licet lumen nunquam sit æquale etiam secundum perfectionem quantitatis ipsi soli, quia est effectus æquiuocus. ¶ Ad formam, tunc maior est vera de adæquatione primo modo, si illa esset, sed sic minor est falsa, & precise vera est de adequatione secundo modo, nec adhuc de adæquatione illo modo, qui. s. est secundum intensionem, sed secundum extensionem, quia s. vnum principium generandi non potest extendi ad aliam generationem, quam ad istam. Nō est ergo hic adæquatio quantitatiua, nec est propria adæquatio secundum proportionem quantum ad intensionem, sed tantum quantū ad extensionem, & ita nullo modo includit infinitatem, quanta est in illo cui adequatur. ¶ Ad tertium sicut tactum est in præcedenti quæstione. articulo secundo in fine, subsistere est ꝙ equiuocum. ¶ Vno modo accipitur pro per se esse, & sic loquit̃ August. 7. de trini. c. 4. omnis res ad ie subsistit, quanto magis Deus. ¶ Alio modo incommunicabiliter per se esse, siquidem cōmunicabile intelligitur, non quasi subsistens, sed quasi inhærens subsistenti, & quasi modum inhærentię habens. primo modo concedo ꝙ subsistere formaliter dicit perfectissimum esse, & non dicit nisi essentiam secundum Aug. secundo modo subsistere præsupponit perfecte esse, sed non formaliter includit, sed tantum addit incommunicabilitatem supra per se esse primo modo acceptum, & illud sic est ratio subsistendi, quod est ratio incommunicabiliter per se essendi, & talis est relatio. ratio autem essendi incommunicabiliter non est ratio perfectissimę essendi. ¶ Ad vltimum concedo, ꝙ intellectus est formaliter infinitus propria infinitate, quæ est modus intrinsecus suæ propriæ entitatis. s. intellectualitatis, vt intellectualitatis, & tamen paternitas non sic est infinita, cū hoc tamen paternitas est eadē realiter essentiæ aliquo modo, sicut intellectus. ¶ Et cum additur, ꝙ infinitas intellectus est, p̃pter identitatem eius ad essentiam. ¶ Respondeo, primum omnino in diuinis (vt tactum est in prima quæstione) est essentia vt essentia, quæ secundum Dama. est pelagus propter comprehensionem omnium perfectionum diuinarum, ista est infinita non tantum intensiue in se, sed etiā virtualiter primo & per se continens omnia intrinseca, quodcunque autem aliud continet p̃ identitatem alia, sed non primo omnia, quia nec a se, sed virtute essentiæ, a qua etiam habet suam infinitatem. Videtur ergo, ꝙ essentia habet infinitatem, & formaliter, & propriam, & primā, quia a se, quia respectu omnium dicitur pelagus, quia omnem perfectissime continet entitatem intrinsecā, vt possibile est eam contineri in vno forma liter. Ad ab hac autem prima, sicut licet loqui, emanant omnia ordinate. primo quidem intrinseca essentialia, quæ non dicūt respectum ad extra, secūdo notio-

notionalia:tertio & vltimo creata,siue extrinseca, & quodlibet emanans recipit illud perfectionis ab ea, cuius est capax, si sibi non repugnat, & illius recepit esse, quasi effectiua & primaria est infinitas essentię, causa autem, siue ratio formalis est ipsa entitas propria cuiuslibet emanantis: essentiale ergo recipit ab ea infinitatem formalem, quia talis essentia sufficit in ratione principij, & fundamenti ad dandum talem quantitatem, & talis quantitas uirtualis ipsi non repugnat, sicut nec communicabilitas:ipsi autem relationi personali cōpetit per essentiam esse ad alterum.nec competit sibi infinitas intensiue propria, quia ipsa non est capax talis quantitatis, sicut nec communicabilitatis. Etiam in genere principii formalis est status, hoc enim accipit infinitatem, illud non, quia hoc est hoc, & illud est illud, sicut hoc accipit communicabilitatem, illud incommunicabilitatem,quia hoc est hoc, & illud est illud:repugnantia.n. formalis, & non repugnantia primo reducitur formaliter ad rationem eius,cui dicitur esse repugnantia.Tandem ab essentia creatura recipiunt entitatem finitam, quia talis sola eis competit. Ad formam igitur argumenti dico, quod sola identitas essentię nō est sola ratio habendi infinitatē formaliter, sed est ratio sufficiens omni ei,cui formaliter nō repugnat infinitas: formaliter autem repugnat relationi personali,ut probatum est, & nulli essentiali. ¶Et si quęras,quare compossibilis est infinita huic & non huic, potest quæri in oppositum, quare huic repugnat incōicabilitas,& huic non, quod omnes concedunt, & est eadem responsio, quia in rōne principii formalis,quia.s.formaliter hoc est hoc, & illud ē illud formaliter. Quia autem in rōne principij fundamentalis ipsa essentia est vnum principium illimitatum, a quo multa sunt ordinate nata procedere,& quodlibet in primo instanti, in quo quasi emanat uel procedit in esse, suam habet entitatem, hoc talem,& illud talem.& hūic sua entitas est ratio repugnantiæ alicuius, cuius tamen illi non est ratio repugnantię entitas sua.

resolutio notabilis.

AD ARGVMENTVM principale, sicut declaratum est in primo articulo. infinitas in entitate dicit totalitatem in entitate, & per oppositum suo modo finitas dicit partialitatem entitatis. omne enim finitum vt tale minus est infinito ut tali, quia secundum Euclidem.7.conclusione. 4. oīs numerus minor maioris numeri pars est,vel partes. Hoc non sic intelligendum est, quod iste binarius sit pars illius ternarii, quia nihil est sic in diuinis,sed quantum ad proportiones omnes attendendas in quantitatibus,ille binarius se habet ad illum ternarium, sicut pars, vel partes ad totum, quia simili modo exceditur ab illo ternario,sicut exceditur alius binarius ab alio ternario,cuius est ps. Ita dico hic,nullum creatum est pars dei,cum Deus sit simplicissimus,sed oē finitū cū sit minus illa entitate infinita conformiter pōt dici pars,licet non sit secundum aliquam ꝓportionē d-

Idem ibi. diffinitio 12.

terminatam: quia exceditur in infinitū: & hoc modo omne aliud ens ab ente infinito, dr̄ens per participationem, quia capit partē illius entitatis, quæ est ibi totaliter, & perfecte. Hoc ergo volo habere, ꝙ oē finitū, cū sit minus infinito est pars. cui ergo repugnat esse pars, vel excedit realiter ab aliquo, ei repugnat esse finitū. nunc aūt paternitati huic repugnat esse pars diuinitatis illo modo, vel excedi a diuinitate, quia ꝓpter infinitatē diuinitatis, paternitas cū sit compossibilis sibi in eodē ſuppoſito est simpliciter idē sibi, & per cō sequēs realiter excedi non pōt, nec esse pars, nec rōnem partis hr̄e pōt: non ergo est finita, nec infinita, sicut prius probatū est, quia sicut finitū habet rationē partis modo prædicto, ita infinitū habet rōnem totius hoc modo, scilicet ex plenitudine quantitatis virtualis suæ mensurans omne aliud. vt maius per accessum ad ipsum, & minus per receſſum. sed nec paternitas habet rationem totalitatis: quia mensura ſm gradum quendam perfectionis stat ad aliquod primū in ordine mensurandi, quod est essentia absoluta. ¶ Dico ergo breuiter ꝙ paternitas nec formaliter est finita, nec formaliter infinita. ¶ Et cū arguis ex diuisione immediata entis in ista, etiam antequam descendat in decem genera, concedo bene ꝙ ista non diuidunt ens, vt iam cō tractum est ad aliquod genus, immo quodlibet genus & ens, vt immediatę indifferens ad decem genera, est præcise ens finitum. finitum tamen, & infinitū non diuidunt ens, nisi ens quantum: quia sicut ſecundum philoſophum. 1. Physi. finitum & infinitum quantitati congruunt: qđ est verum de finito, & infinito & quantitate proprie acceptis, ita etiam extenſiue loquendo finitum & infinitum, vt ſunt paſſiones entis, conueniunt præciſe enti in ſe habenti quantitatē aliquā perfectionalem. talis autem quantitas nō conuenit enti tati, niſi quæ poteſt esse partialis, vel totalis ĩter essentias: quā titatem enim comparatam ad aliam ſtatim oportet excedere, vel excedi, & esse partiale, vel totale, ſicut hic loquimur de partiali & totali, paternitas autem, vt paternitas non poteſt esse inter entitates totalis nec partialis. ¶ Poſſet etiam dici, ꝙ quantitas virtualis non conuenit, niſi entitati quiditatiuę, vt ſcilicet diſtinguitur ab entitate hypoſtatica, & per cō ſequēs nec finitas, nec infinitas. Iſta aūt entitas, licet ſit in ſe quodammodo quiditatiua: tñ vt eſt talis est tantū hypoſtatica. ¶ Tertio mō dici poteſt, ꝙ quātitas virtualis nō conuenit niſi entitati abſolutę. Sed ille duæ rñſiones vltimæ concedunt aliqua dubia de entitate hypoſtatica, & entitate relatiua, ꝙ. ſ. nō habeāt quātitatē virtualē. ¶ Viſo de relatione originis ī diuinis, ſequit̄ qō de relationibus cōmunibus, & eſt vnica.

Ex hoc habes cur paternitas ī creaturis est quāta formaliter, non autem in diuinis.

QVÆSTIO. VI.

Vtrum æqualitas in diuinis ſit relatio realis.

VTRVM æqualitas in diuinis ſit relatio realis. Arguitur ꝙ ſic. Illa relatio eſt realis, quæ habet

bet fundamentum reale, & extrema realiter distincta, ista est huiusmodi, ergo &cet. probatio minoris, ibi est magnitudo realis, sed essentię & personæ realiter sunt distinctæ quæ dicūtur adinuicem æquales. ¶ Contra. Omnis relatio realis fundatur super actionem & passionem, vel supra quantitatem. 51. Meta. in Deo nulla relatio realis fundatur super quantitatē, quia secundū Aug. 5. de tri. c 1. Deus est magnus sine quantitate. ergo nulla est ibi relatio realis, nisi fundata super actionem & passionem, talis autem ibi est sola relatio originis, æqualitas autem nō est relatio originis, quia eiusdem rationis in vtroque extremo. Item, eadem est magnitudo in tribus personis, sicut eadem essentia. ergo extrema non sunt realiter distincta, nec per cō sequens relatio realis.

HIC SVNT TRIA videnda. ¶ Primo, si æqualitatis in diuinis sit aliquod fundamentum reale, ¶ Secundo, si sit realis distinctio extremorum. ¶ Tertio, si illa æqualitas ex natura rei insit extremis, secundum fundamentum. ¶ Primus articulus habet tria. ¶ Primo, videndum de fundamento æqualitatis in communi. ¶ Secundo, quid posset assignari fundamentum æqualitatis in diuinis, & si sint plura fundamenta, quæ & quot. ¶ Et tertio, de quocunque eorum si sit ibi reale.

PRIMVM videtur accipia à philosopho, quod fundamentum æqualitatis sit quantitas: ait enim in prædicamentis, quòd proprium est quantitati secundum eam æquale vel inæquale dici. Istud secundum notat fundamentum illius relationis, sicut ipse loquitur. c. de qualitate, quod proprium sibi est, quòd aliquid secundum eam dicatur simile, vel dissimile. Istud dictum de fundamento æqualitatis, vel similitudinis videtur magis explicare. 5. Meta. c. de ad aliquid æquale, simile idem secundum vnum dicūtur omnia. æqualia quorum quantitas est vna, similia quorū qualitas est vna, eadem quorum substantia est vna. Hoc ipse videtur innuere, quòd non sola quantitas est fundamentum æqualitatis, sed requiritur vnitas quantitatis. Et tunc est quæstio generalior quæstione proposita duplex. ¶ Vna, an vnitas sit formale in fundamento æqualitatis. & si daretur ℘ sic. an immediatior, quàm ipsa quantitas cuius est vnitas, vel econuerso. ¶ Secunda quæstio, an vnitas sit per se pertinens ad fundamentū æqualitatis, & importet per se aliquid positiuum, vel solum priuationem, vel negationem, quòd si diceretur solam negationem importare, & cum hoc esset per se de fundamento æqualitatis, siue tanquam ratio proxima, siue remota, sequitur quòd generaliter æqualitas non esset relatio realis. Istam conclusionem generalem, & istas duas præmissas, ex quibus sequitur, nō oportet hic discurrere: * quia transcendunt quæstionem propositam. concedentes enim æqualitatē esse alibi relationem realem, adhuc negant specialiter de æqualitate diuina. Esto igitur, ℘ æqualitas generaliter sit relatio realis vel positiua, non adhuc inquiretur, si quantum est ex parte eorum quæ requiruntur ad relationem

Vide 5. meta. & 19. dist. 1. & 14. di. 1. q. 2. & 1. dist. 4. & inde in simil.

d. dist. 5. 6.

realem, possunt etiam æque saluari in æqualitate diuina, sicut in æqualitate creata.

DE SECVNDO in isto articulo, scilicet de qualitate in diuinis in speciali quid sit eius fundamentum. Illud videtur Augustin. assignare. 1. de fide ad Petrum. vbi loquens de tribus personis diuinis dicit, Nulla inquit alteram præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate: quia nec filio pater anterior, aut maior est. Et potest addi, aut etiam potentior.

In princi. c. de quantitate. ¶Illud dictum Augustin. probatur ex dictis philosophi: quia si æqualitas est secundum quantitatem, cum quantitas primo diuidatur in continuam & discretam, in diuinis non potest esse æqualitas secundum quantitatem discretã, quia nulla est ibi nisi trinitas, quę non est numerus, vel si est pluraliras, minor pars est quodammodo maioris, & ita inæqualis sibi. Quantitas autem cõtinua diuiditur in permanẽtem, & successiuam: in Deo non est quantitas successiua, est tamen aliqua, quæ est sibi correspondens, quæ est quantitas durationis, & illa proprie dicitur æternitas. quantitas permanens in creaturis dicitur communiter magnitudo molis, & omnis sibi correspondens in diuinis, dicitur magnitudo virtutis. Sequitur ergo ex dicto philosophi dictum Augustini quod ad hoc, quod æqualitas sit ī diuinis, aut est secundum magnitudinẽ, aut secundum æternitatem. ¶Secundo, dictũ Augustini exponitur: quia tunc ex dictis videtur superfluere tertium, quod addit secundum potestatem. Sed est responsio, q̃ æqualitas aliquorum attenditur proprie secundũ aliquid eis intrinsecum, & ad se, ex consequẽti tamen æqualitas attendi potest in cõparatione ad extrinsecam. Vnde ex consequẽti ex hoc, q̃ aliqua formam aliquam habent in equali gradu, sequitur q̃ secundũ eã possunt æqualiter agere in comparatione ad extrinseca, æqualitas ergo potestatis proprie non est alia ab æqualitate magnitudinis, & hoc ex æquo distincta, sed est quasi explicans quandam æqualitatem magnitudinis, quæ scilicet magnitudo est formæ actiuę, sicut in creaturis, quę habẽt æqualem magnitudinem caloris, habẽt potentiam æqualem calefaciendi, sic ergo sunt tria connumerando æqualitatẽ, quæ est in comparatione ad extrinseca, cum æqualitate, quæ est secundum intrinseca. proprie autem & ex æquo sunt tantũmodo duo, quę sunt ad se, & ad intra, secundum quę attenditur æqualitas. s. secundum magnitudinẽ, & æternitatẽ. Et forte propter ista Augustinus in replicãdo tantummodo ista duo replicat, non potentiam cum ait. Nõ est pater filio anterior, aut maior, nõ dicit, aut potentior. ¶Est etiam aliud dubium circa illud dictũ Augustini quare non secũdum plura attenditur æqualitas. sunt enim pater & filius æquales ſm sapiẽtiã, ſm bonitatẽ, ſm iustitiã, & cętera talia. ¶Rñdeo. nõ sunt æquales ſm sapiẽtiã, nisi vt habẽtes vnã magnitudinẽ, & iõ si ſm quãcunque perfectionem essentialẽ sunt æquales, semper proxima rõ æqualitatis est magnitudo illius pfectionis, & non per solã magnitudinẽ intelligit ipse quancunque perfectionem essen-

essentialem, quātum.s. ad illud, quod est fundamentum æqualitatis, quia nulla fundat, nisi sub ratione magnitudinis.

DE TERTIO in isto articulo patet, quod ad illud videndum oportet tria videre. ¶ Primo, an magnitudo sit ibi ex natura rei. ¶ Secundo, an æternitas. ¶ Tertio, an potestas. ¶ De primo oportet tria videre. ¶ Primo, qualiter magnitudo poni posset in diuinis. ¶ Secundo, quia magnitudo est alicuius magnitudo. ideo ad hoc, quod habeamus magnitudinē ex natura rei, oportet primo habere aliquid ex natura rei, cuius sit magnitudo. ¶ Et tertio, an illa magnitudo eius sit ibi ex natura rei, vt sic primum istorum quod.s. est de magnitudine requirat tria ad habendum complete propositum.

t.c.18. DE PRIMO phi.5.met. c de quantitate dicit. Sunt autem magnum & paruum, & maius & minus, & secundum se ad inuicem dicta quanti passiones ſm se. transferūtur etiam & ad alia hęc nomina. Vult dicere, ꝙ magnum & paruum, siue accipiantur absolute, & ſm se, siue respectiue secundum se, conueniunt quantitati proprie dictę. translatiue autem alijs. Et hoc apparet satis per rationem, ꝙ non negaret philosophus æqualitatem esse indiuiduorū eiusdem speciei in quolibet genere, & inæqualitatem specierum, & per consequens cum ſm ipsum æquale & inæquale non dicantur nisi secundum quantitatē, quantitas aliquo modo conuenit omni enti cuiuscunque generis, & ꝑ consequens licet magnū & paruū ſm eum sint passiones proprie quātitatis, tamē translatiue accepta sunt transcēdentia, & passiones totius entis. Augustinus. aūt. 6. de trini. c. 8. istam magnitudinē, quam philosophus dicit translatiue dictā dicit esse magnitudinem non molis, sed bonitatis & perfectionis. In his inquit quæ non mole magna sunt, idem est maius esse, quod melius esse. ¶ Patet ergo ꝙ magnum primo modo ſm Aristotelem proprie dictum, & secundum Aug. magnum mole non est in Deo nec in aliquo spirituali, sed magnum translatiue secundum philosophū, & magnum bonitate & virtute, vel perfectione, potest poni ibi, ꝙa illud est transcendens conueniens suo modo omni enti.

3.met.t.c. 11.t.met. t.c 10. & 10.met.t. c.2. & inde.

QVANTVM ad secundū in dubijs afferatur certum. certum est, ꝙ est ibi essentia ex natura rei. quod etiam declaratū est in primo * articulo primæ quæstionis. *Pag.a.c.1*

ET STATIM ex hoc infertur tertiū. s. ꝙ ipsa essentia, vt essentia habet ex natura rei propriam magnitudinē, & hoc probatur auctoritate, & rōne duplici. ¶ Auctoritas est Dama. c.9. vbi vult, ꝙ essentia est pelagus quoddam substantię infinitum, & interminatum essentia, vt sæpe dictum est, dr ab eo pelagus quoddā quasi prioritatē & primā comprehensionē hūs oīum, & vt sic ſm ipsum est infinita, & interminata, sic ergo est infinitas essentiæ vt eēntia. ¶ Ex his sic arguit. essentia est infinita ex natura rei, vt accipit ex auctoritate Dama. quia vt est pelagus est infinita, & vt est omnino prima ex natura rei dr pelagus. infinitas aūt essentiæ dicit ma-

12. *Determinate de magnitudine & potestate ꝙ b.ematice vero de æternitate disputat subtiliter subtilis doct.*

gnitudo eius propria. ergo habet propriã magnitudinem ex natura rei. minor quantũ ad aliquid satis patet, quia sicut quãtitatiua infinitas proprie dicit magnitudinem. immo intẽsiue illimitationem quantitatis proprie, ita infinitas intẽsiua, & in perfectione dicit summã perfectionem, vel magnitudinẽ perfectionis. ¶Per rationem arguitur sic. infinitas intensiua cõuenit essentiæ ex natura rei illa est propria magnitudo essentiæ. ergo & cæ. maior probatur. quia sicut declaratum est in quæstione præcedente, infinitas intensiua non dicit proprietatẽ, vel passionẽ eius cuius est, sed modum intrinsecum eius, circunscripta ẽt quacunque proprietate nulli ergo potest conuenire, nisi cui ex natura rei intrinsece conuenit. probatio minoris, qa entitati quiditatis absolutæ q̃ nata est habere rationem mensuræ, vel mensurabilis, vel conuenit finitum, vel infinitum: cui ergo repugnat finitum, ei conuenit infinitum, talis est essentia diuina. Posset ergo argui ad probandum maiorem per hoc ꝙ relationi rõnis non põt competere infinitas intensiua, quia tunc relatio rationis esset perfectio simpliciter, ergo nec infinitas potest alicui competere ex relatione rationis, sed tantum ex natura rei. ¶Secundo arguitur sic per rationem, modus obiecti beatifici vt obiectum beatificum est, est in re, & ex natura rei. Infinitas intensiua est talis modus in essentia diuina. ergo est ibi ex natura rei, & per consequens magnitudo. maior probatur ex perfectione actus beatifici, qui vt melius capiatur distinguitur de duplici actu intellectus, & hoc loquendo de simplici apprehensione, siue intellectione obiecti simplicis.* ¶Vn9 indifferenter põt esse respectu obiecti existentis, & non existentis, & indifferenter ẽt respectu obiecti non realiter pñtis, sicut & realiter pñtis. istum actũ frequenter experimur in nobis, quia vĩa, siue quiditates rerum intelligimus æq̃, siue habeant ex natura rei eẽ extra in aliquo supposito, siue non, & ita de pñtia & absentia. Et ẽt hoc probatur a posteriori, quia scientia cõclusionis vel intellectus principij æque in intellectu manet re existente & nõ existẽte pñte vel absente, & æque põt haberi actus sciẽdi cõclusionẽ, & intelligẽdi principiũ. ergo ęq̃ põt hĩ intellectio extremi illius a quo dependet illud intelligere complexum conclusionis, vel principij. iste actus intelligendi qui scientificus dici potest, quia prę uius & requisitus ad scire conclusionis, & ad intelligere principij, põt satis proprie dici abstractiuus, quia abstrahit obiectũ ab existentia, & non existentia, pñtia, & absentia. ¶Alius aũt actus intelligendi est, quem tñ non ita certitudinaliter experimur in nobis. possibilis tamen est talis. qui. s. præcise sit obiecti pñtis vt pñtis & existentis vt existentis. hoc probatur. quia oĩs perfectio cognitionis absolutę, quæ põt competere potentiæ cognitiuæ sensitiuæ, potest eminenter competere potentiæ cognitiuæ intellectiuæ. nunc autẽ perfectionis est in actu cognoscendi, vt cognitio est, perfecte attingere primum cognitũ. non autem perfecte attingitur, quã-

B. vi. fra. g.

do non

do non in se attingitur, sed tantummodo in aliqua diminuta, vel deriuata similitudine ab ipso, sensitiua autem hēt hanc perfectionē in cognitione sua, quia pōt obiectū attingere in se vt existens, & vt pns est in existentia reali, & non tm diminute attingendo ipsum in quadā perfectione diminuta. ergo ista perfectio competit intellectiuę in cognoscendo, sed non posset sibi competere, nisi cognosceret existens, & vt in existentia p pria pns est, vel in aliquo obiecto intelligibili eminenter ipsum continente, de quo nō curamus ad præsens: talem autem actum cognitionis de existente vt existens & pns est, habet Angelus de se. non tm enim intelligit Michael se eo modo quo intelligeret Gabrielem, si Gabriel annihilaretur intellectione. s. abstractiua, sed intelligit se vt existentem eundem sibi, sic etiam intelligit suam intellectionem, si reflectatur super ea non solum considerando intellectionē, sicut quoddam obiectum abstractum ab existentia & non existētia, quia sic intelligit intellectionem alterius Angeli, si nulla intellectio eius esset, sed intelligit se intelligere, hoc est intellectionem sibi inexistentem, ergo ista intellectio possibilis Angelo, est possibilis simpr intellectuæ nostræ, quia promittitur nobis, q erimus æquales Angelis. ista inquam intellectio pōt proprie dici intuitiua, quia ipsa est
Lus. 7. intellectio rei vt existentis & præsentis. ¶ Ex ista distinctione ad propositū. Actus beatificus intellectus non pōt esse cognitio abstractiua, sed necessario intuitiua, quia abstractiua est quæ existentis, & non existētis, & sic beatitudo posset esse in obiecto non existente, quod est impossibile, abstractiua ēt posset hīi, licet obiectū nō attingatur in se, sed in similitudine. beatitudo aūt nunq̄ hī nisi ipsum obiectū beatificum immediate in se attingatur, & hoc est qā aliqui vocant, & bn, ipsam intellectionem intuitiuam visionem facialē, & accipit ab apostolo prima ad corin. 13. videmus nunc per speculū & in ęnigmate, tunc aūt facie ad faciē. ¶ Ex *hoc patet maior. quia si *a.l.bis.
actus beatificus est necessario intuitiuus ipsius obiecti. ergo est eius vt existentis, & in existētia propria pūtis. ergo oīs conditio quę est obiecti per se beatifici, est eius per se vt in existētia reali, immo vt in ipsa reali existentia pūtis, ex quo habemus maiorem. ¶ Probatio minoris. q. d. infinitas sit per se cōditio obiecti beatifici, nullus intellectus nec ēt voluntas in aliquo obiecto perfecte quietat̄, nisi sit in eo tota plenitudo primi obiecti, quanta. s. compossibilis est primo obiecto, talis plenitudo primi obiecti intellectus, vel voluntatis non potest esse nisi infinitas ergo nulla potentia beatificabilis pōt quietari in aliquo, nisi sit infinitum, & per consequēs infinitas est p se conditio obiecti quietatiui, & ita beatifici. maior probat̄. primo, quia cū potentia naturaliter inclinat̄ ad primū obiectū suū vbi non est plenitudo obiecti primi, sed defectus plenitudinis, ibi non est quietudo, immo potentia vlterius inclinatur, vbi vlterius est ratio primi obiecti. probatio mi. cui *non repugnat B. vide di stinc. 1. 1. q. 2. p. 1. 40. 2. et 49. di 4 q. 2.

infinitas,illud non habet totalē plenitudinem sibi possibilem, nisi sit infinitū.hoc patet. quia sola infinitas est summa plenitudo eius, cui est compossibilis. nunc autem primo obiecto tā intellectus quam voluntatis infinitas non est incompossibilis, quia siue sit ens,siue verum,vel aliquod tale abstractum ab omnibus,siue primum ens,vel primum verum,ꝙ virtualiter continet alia.patet ꝙ infinitas non repugnat sibi. ergo non habet totalem plenitudinem suā, nisi habeat infinitatem.

¶Sic ergo quantum ad istū articulum de magnitudine habemus,ꝙ ibi sit aliquid ex natura rei, & qualis magnitudo, quia non proprie secundum philosophum,sed transumptiue, & non molis secundum Augustinum, sed perfectionis.

CONTRA ista arguitur sic.5.de tri.cap.10. Idem inquit Augustinus, est illi esse, & magnum esse. ergo magnitudo trā sit in essentiā, & per consequēs non manet ibi magnitudo ſm propriam rationem magnitudinis, non autem fundat æqualitatem,nisi sub ratione magnitudinis,non dico molis,sed virtutis. ¶Respondeo. dico ꝙ omni proprietate per impossibile vel possibile circunscripta ab essentia diuina, ipsa habet propriam magnitudinem ſ.propriam infinitatem: habet enim gradum intrinsecum,sicut res finita hēt propriam finitatem:immo magis,sicut si circunscribas ab homine omnem proprietatem,ad huc habet propriam finitatem in ordine entium :sic ergo concedo ꝙ est idē Deo esse, quod magnum esse, & aliquo modo, sicut licet dicere magis intrinsece.q̄ Deo iustum esse,vel sapientem esse,quia non ita dicit magnum proprietatem,vel attributum, sicut iustum vel sapiens. transit ergo in ipsum pp summam identitatem magnitudinis ad essentiam.cum infers, ergo non manet ſm propriam rōnem magnitudinis,neganda est consequentia. immo in creaturis sic transit magnitudo perfectionis,ꝙ non est aliud realiter ab eo,cuius est,&tñ manet ſm propriam rōnem magnitudinis vt propriu m fundamentū æqualitatis vel inæqualitatis. Est em vna species entium quantumcūque immaterialis alteri spēi immateriali æqualis vel inæqualis ſm perfectionē,ergo manet in ea magnitudo ſm perfectionē, vt fundans istam æqualitatem, & tñ transit ista magnitudo in essentiā p identitatem, quia ait Augu.6.de tri. c. 8. de ista magnitudine,idem est maius esse, quod melius esse.bonitas enim essentialis, qua vna species est melior alia, non est res addita essentiæ.Non sunt ergo opposita in diuinis, immo nec in creaturis transire & manere, si recte intelligatur,transire pp realem identitatem, & manere pp propriam quiditatem: nec sequitur,manet, ergo manet realiter distinctum,sed sicut aliquid manet,qñ sua propria quiditas non est destructa,siue per corruptionem, siue per resolutionē in separatā potentiā,siue per confusionē: primo mō trāsit ignis in aquam.ſcdo mō si per potentiā diuinā resolueret ignis in materiā primā ſm se manētē. tertio modo,si ex eo & aqua generaretur mixtum neutrius actualitate

ſ. de mate.

te manente, nullo istorum modorum transit aliquid in diuinis, & solummodo sic transire infert non manere. Non ergo sequitur, oppositum manet hoc est in propria & perfecta & plena actualitate, ergo manet realiter distinctum, quod declarari posset si esset quæstio de alieta te reali. ¶ Sed ex hoc sequitur aliud dubium, quia sicut se hēt magnitudo ad essentiam, sic se vī habere æqualitas ad identitatem. si ergo magnitudo transit in essentiam æqualitas transibit in identitatē, & ita nō erunt tres relationes communes in diuinis. s. æqualitas, similitudo, & identitas.

¶ Hic potest concedi, quod æqualitas non æque distinguitur ab identitate, & similitudine sicut ista duo distinguunt inter se, sed ꝓ æqualitas dicat modum proprium vtriusque relationis ad hoc. s. ꝓ tam identitas, q̄ similitudo sit perfecta. Si enim per impossibile pater haberet diuinitatem maiorem, & filius minorem, esset quædam identitas ibidem, sed quia fundamentum non haberet eandē magnitudinem, non esset ibi perfecta identitas, quia non cum æqualitate. Consimiliter duo habentes scientiam maiorem, & minorem sunt aliquo modo similes, sed non perfecte similes, quia non æquales in scientia in qua assimilantur: magnitudo igitur eadem cuiuscunque fundamenti, siue identitatis, siue similitudinis dat cuicunque idētitati, & similitudini, ꝓ ipsa sit perfecta æqualitas. ergo dicit modum similitudinis, ꝓ ipsa sit perfecta, & modum identitatis, quia ꝓ ipsa sit perfecta sicut magnitudo eadem, dicit modū fundamenti scilicet, ꝓ ipsum sit perfectum.

VLTIMO in isto articulo viso de magnitudine, videndum est quæ est vnitas, quæ (vt prius dictum est) videtur requiri, siue per se, siue quocunque modo in fundamento æqualitatis. Et est sciendum, ꝓ si vnitas magnitudinis alicubi sit realis, & realiter, hic verissime est realis, q̄a hæc vnitas est numeralis, siue singularis magnitudinis in duobus, in alijs non est vnitas numeralis, licet fm aliquos forte sit vnitas aliqua vīs, siue rationis, de quo non curo modo. tñ certum est, ꝓ nulla vnitas verius est realis, q̄ vnitas numeralis, & ꝓ ista sit proprie in Deo alicuius communis omnib. per sonis dicit Damascenus. c. 8. In omnibus creatis hypostasibus, ꝓ diuersum est recōsideratur. cōiicatio autem, & copulatio, & vnum rōne, siue cognitione cōsiderari, in sancta vero & incomprehensibili trinitate econuerso est. illic enim cōe quidē, & vnū reconsideratur. vnumquodque enim horum se habet ad alterum nihilominus, quam ad seipsum, cognitione vero est quid diuisum.

¶ Ad propositum est ēt ratio, quia ex. 10. met. vnum & multa immediate diuidunt ens. ergo si ex natura rei in patre & filio sit magnitudo essentiæ, vt probatum est, illa magnitudo, vel erit vna, vel plures: non plures, quia non alterius rationis. patet, nec etiam plures eiusdem rationis, quia eadem essentia numero non est magna pluribus magnitudinibus eiusdem speciei, vel rationis, ergo bī habemus

t. c. 9. & 20.

bemus conclusionem primam huius primi articuli. s. ꝙ æquali tatis in diuinis, prout dr ſm magnitudinem, eſt fundamentum reale, & ex natura rei quantum ad quodlibet qđ requiritur ad fundamentum æqualitatis, & hoc ęque ſicut in quolibet fundamento cuiuſliber æqualitatis, ſiue magis in diuinis.

RESTAT nunc videre de æternitate. patet quidem ꝙ ipſa eſt alicuius quod eſt ibi ex natura rei, quia ipſa eſt exiſtentiæ vt exiſtentia. exiſtentia autē eſt ibi ex natura rei. alioquin nihil eſſet ibi exiſtens ex natura rei. habemus ergo aliquid ex natura rei, cuius eſt æternitas. ſed oportet quærere an ex natura rei conueniat ſibi æternitas, vt æternitas: vr ꝙ ſic, quia ſicut infinitas intenſiua dicit modum intrinſecum eſſentię, vt eſſentię, ita* æternitas vt æternitas dicit modum intrinſecum exiſtentiæ vt exiſtentiæ, & tunc cum ibi ſit exiſtentia ex natura rei, ſicut & eſſe, pari ratione modus intrinſecus alterius. Pro hoc eſt Dionyſ. de diui. no. c. 5. partis tertiæ. Deus non quodāmodo eſt exiſtens, ſed ſimpliciter, & circunſcriptiue totum eſſe accipit in ſeipſo, & præaccipit, pp quod dr rex ſeculorum, & ſequitur, ipſe eſt eſſe exiſtentibus, & ipſum eſſe exiſtentium, & exiſtens ante ſecula, ipſe eſt enim æuum æuorum, qui eſt ante ſecula. Conſimili modo videtur ſibi attribuere æuum æuorum, per quod intelligitur æternitas ſecundum quod ipſa eſt exiſtens ſimpliciter, & in circunſcripte.

R. Ex hoc colliguntur quidā, qđ exiſtentia non eſt modus intrinſecus vide ſupra. q. 1. ar. 3. c. 1.

CONTRA iſtud obijcitur per illud Boetij 5. de conſo. proſa. 6. vbi vult, quod æternitas eſt interminabilis vitæ tota ſimul & perfecta poſſeſſio, & ſimilis ſententia habetur ab Anſelmo mono. 27. & ſecundum iſtā correcta eſt ſententia Ricar. 2. tri. c. 9. Carere inquit initio, & fine, & omni mutabilitate dat æternum eſſe, ſic ſupplenda & intelligenda eſt iſta ſententia ſecundum deſcriptionem prædictam, in qua ponitur vita, quæ accipitur pro exiſtentia actuali perfecta, quomodo Ioan. 5. ſicut pater hēt vitam in ſemetipſo, ſic dedit &c. hoc ergo ponitur tanquam connotatum, quia quaſi ſubiectum, vel fundamentum æternitatis, & illud certum eſt eſſe in Deo ex natura rei ſicut exiſtentia perfecta, ſed alia tria. s. interminabilis, quod excludit deſitionem, & tota ſimul quod excludit ſucceſſionem, & perfecta poſſeſſio quod excludit dependentiam, & participationem. illa enim non videntur dicere vltra vitam, niſi relationem poſitiuam, vel negatiuam. negatiuam quidem negatione terminationis, negatione ſucceſſionis, & negatione dependētiæ, & relationem poſitiuam potentialem, vel aptitudinalē, quia interminabilis vr dicere poſſe per ſe coexiſtere cuicunque durationi, vel exiſtētiæ tota ſimul ſine variatione, & ſucceſſione poſſe coexiſtere cuicunque perfecta poſſeſſio a ſeipſo exiſtere, & non dependere in exiſtendo. Si ergo hæc eſt propriſſima deſcriptio æternitatis quam inuenimus, & hoc eſt vnum tantum ex natura rei. ſ. vita: tria autem quæ complent rationem eius non ſunt ibi ex natura rei, vt videtur, quia per ſe important, vel negationem alicuius imperfectionis

s dd. t c. 17. Doctrina ſingulor & exp tio diſt tionis tatis tibiſim

etionis extrinsecæ, vel relationem aliquam aptitudinalem, vel potentialem ad aliquid extrinsecum, & nec sic nec sic, est aliquod eorum ibi ex natura rei, & per consequens nec æternitas vt æternitas erit ibi ex natura rei.

Ponderá verbũ qui intelligis.

¶ Hæc conclusio si concedatur, potest responderi ad illud, quod arguitur in contrarium, quod. s. æternitas sit proprius modus existentiæ diuinæ. hæc est neganda, quia si per impossibile essentia diuina raptim trãsiret, adhuc haberet tam essentia quam existentia modum intrinsecum. s. infinitatem intensiuam, sed non haberet illa existẽtia æternitatem per quam intelligimus infinitatem durationis, quæ vltra infinitatem intensiuã non addit, nisi negationem deficiendi vel relationem rationis potentialitatis. s. coexistẽdi cuicunque possibili, q̃ relatio non est nisi rationis. hoc patet hoc modo, quia si Angelus annihilaretur cras, non haberet alium modum intrinsecum in natura sua, quàm si maneat in æternũ, sicut manebit, & secundum alios sine successione, quia illã negant de æuo. non est ergo possibile vltra infinitatem intẽsiuam essentiæ, vel existentiæ q̃ infinitas dicit magnitudo siue sit huius siue illius, intelligere ibi aliquam quantitatem quæ sit ibi ex natura rei. quæ. s. sit durationis perpetuę, sed quicquid intelligitur superadditum addit relationem rationis vel negationis. ¶ Verum est igitur, quod existentia habet modum sibi intrinsecum, sicut essentia, sed illud non est nisi infinitas intensiua, æternitas autem vt æternitas siue interminabilis duratio vt interminabilis duratio, non est infinitas. ¶ Ad Dionysium concẽdo, quod ex natura rei Deus est existentia incircunscripta, hoc est infinita intensiue, ita q̃ magnitudo proprię existentię est infinitas, & ita esset si p impossibile Deus statim desineret esse. Sed quod addunt vlterius, quod ipse est æuum æuorũ, hoc est æternus vel æternitas, verum quidem est hoc, quia sua existẽtia habet repugnantiam ad desinere esse, & fundamentum illius repugnantię est ibi ex natura rei. s. existentia, sed formalis ratio repugnantię ad desinere esse, siue sit negatio desitionis, siue necessitas coexistendi cuicunque compossibili, hoc vltra illud quod est ex natura rei addit negationem imperfectionis, vel respectum ad extra. nec Dionysius dicit, quod ibi ex natura rei est æuũ æuorum, sicut est existens, sicut secundum Augu. dicimus Deum esse magnũ, esse sapientem. bonum &c. sicut frequenter dicit. Non tñ pp hoc oportet q̃ illi ex natura rei conueniat hoc vel illud sine oĩ negatione, vel relatione rõnis. ¶ Quantũ ergo ad istũ articulũ hr̃ cuius sit æternitas. s. existentię. ¶ De ista æternitate an insit ex natura rei, teneatur altera via duarum dictarũ, illa quę vr̃ inquirenti probabilior. ¶ De vnitate æternitatis, tanquam quantitatis fundãtis æqualitatẽ, & hoc sub rõne vnius, nõ oportet hic aliter discutere, q̃ dictũ est prius de vnitate magnitudinis.

DE TERTIO s. ptãte. potestas maxime importat relationem ad possibile, & per consequens relationem rõnis, quia (sicut

(sicut alibi probatum est) Deus
Diffin. 3. primo. ad nihil aliud a se potest referri realiter si ergo potestas, vt potestas ponatur fundametū, quātū ad illud fundamentum non est ibi equalitas ex natura rei. Si autem accipiatur potestas pro illo, secundum ꝙ iste respectus dicitur de Deo, quod forte est voluntas, quia illud est absolutum, quod est principiū omniū possibilium. si voluntas vt voluntas ponat ibi ex natura rei, de quo tactum est aliquid in prima quæstione, sequitur ꝙ illud fundamentum quod est reale est ibi ex natura rei, sed tamen illud nō est fundamentum æqualitatis secundū potestatē vt absolute accipitur, sed vt accipitur sub rōne potestatis ad obiecta extrinseca. Nā secundum voluntatem absolute pater & filius nō sunt equales nisi ſm magnitudinem intrinsecā voluntatis. & illud est primū secundum ꝙ attenditur equalitas, non aūt tertiū. ſm ergo voluntatem vt tertium sunt æquales prout volūtas est equale principium possibilium, ita ꝙ æqualitas potestatis est semper æqualitas principij, vt principij. & per consequens eo modo quo Aug intēdit assignare equalitatē ſm ista tria semper includitur in fundamento equalitatis tertiæ potestas vt potestas si-
a.l. causalitas actiua. ue * causalitatis actus. & cum illa non sit nisi respectus rationis, nunq̄ fundamentum quod assignatur tertium æqualitatis est ibi ex natura rei. ¶ Sed objicit, ꝙ relatio non potest fundari in relatione. ergo nec æqualitas in potestate. primum probatur, quia si sic, esset processus in infinitū, tū per Augustinum. 7. de tri. Primo oē quod relatiue dr̄, est aliq̄d excepto relatiuo. ergo oportet reducere ad aliquod absolutū. & oportet relationē fundari in aliquo absoluto. ¶ Diceretur forte, ꝙ antecedens non est verum, quia. 5. Geome. diffinit Euclides proportionabilitatem sic. Proportionabilitas est similitudo duarum proportionum. Similitudo ista dicit relationem formaliter, & est proportionis & proportionis vt duorum fundamentorum similium. proportio autem manifeste importat relationem. ¶ Sed quicquid sit de hoc, ad propositū potest dici ꝙ relatio rōnis pōt bene fundari in relatione rōnis, sicut ista est vera loquendo de intentionibus secundis. genus est species. hęc intentio genus cōcipit sub intentione vniuersaliori, q̄ species quod est vniuersale. & cōcipitur sicut differens specie ab hac intentione species, & ab hac quę est differentia, & non habet sub se per se inferiora, nisi numero differentia. Nam hęc intentio generis in colore, & illa in animali non differunt nisi numero solum. Fundatur ergo hęc intentio quæ est ſpēs in hac intētione quę est genus, & rō huius possibilitatis in relationibus rōnis est ista, quia oē illud pōt esse fundamentū relationis rōnis, q̄d ipsa rō pōt comparare ad alia. possum autem relationem rationis intelligere, & eam ad aliam comparare. ergo illa secunda relatio fundatur in relatione prima. relatio autem æqualitatis, quæ fundatur in potestate, est tantum relatio rationis, sicut illud in fundamento est tantum relatio rationis.

DE SECVNDO articulo principali tria dico. ¶ Primo, ꝙ equa-

æqualitatis in diuinis extrema sunt realiter distincta. ¶Secũdo, ꝙ ipsa ēt requirit distinctionē realem extremorũ illorũ. ¶Tertio, ꝙ ipsa non qualitercunque requirit, puta cõcomitantes, sed præexigit illam distinctionem. ¶Primum patet, quia personæ dicuntur æquales ista æqualitate vna alteri. non aũt dicitur essentia æqualis sibi, vel personæ, vel econuerso. persona autem a persona distinguitur realiter. ¶Secundum probatur per auctoritatem Hilarij, qui dicit 3. de trinitate. Similitudo sibijpsi non est. Si autem similitudo nõ reqreret distinctionē extremorũ, posset aliquid idem esse sibi simile, sicut est de identitate, idem enim est sibijpsi idem, pro eo ꝙ identitas non requirit extremorum distinctionem. ¶Hoc aũt probatur auctoritate Augustini. 6. de trini. c. 9. vbi vult, ꝙ in filio est prima æqualitas. Si autem æqualitas non requireret distinctionē extremorum, posset pater esse ęqualis sibi. & per consequens cum pater sit prior origine filio, prima æqualitas esset in patre. nunc autem pro tanto dictum Augustini est verum, quia nõ est ibi æqualitas, nisi inter personas distinctas, & ideo non est ibi, nisi genito filio. In ipso ergo est prima æqualitas, & terminatiue qua. s. pater est æqualis sibi, & prima æqualitas qnasi denominatiue, vel relatiue, quæ. s. non est ad terminum aliquo modo subsequentem. ¶Tertium probatur. s. ꝙ distinctio præexigitur rationi æqualitatis. Hoc probatur ratione fundata in auctoritate accepta Ioan. 5. Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciendo Deo, & inuenitur talis demonstratio. Christus dicebat & verissime patrem suum Deum esse, ergo se faciebat, hoc est se asserebat æqualem Deo. Communicatio autem perfecta naturę non potest esse sine communicatione eius in ꝓpria sua magnitudine, & per cõsequens nec sine æqualitate inter communicantem & illum cui cõicatur. Et ꝙ ipsa cõicatio siue generatio, quę importat in hoc ꝙ patrē suũ dicebat Deum, præexigatur ipsi ęqualitati, probatur per hoc, quia *qualis ordo realis esset inter aliqua, si illa essent distincta realiter, talis ordo est inter ea vbi sunt eadem solum distincta ratione. Hæc ratio est suꝑius sæpe declarata. Nunc autem si essentiæ magnitudo differret realiter ab ipsa essentia. essentia prior esset realiter magnitudine. & per cõsequens cõicatio essentiæ communicationē suę magnitudinis. ergo qualiscunque distinctio sit inter illa in proposito, tali mõ cõicatio essentiæ erit prior cõicatione magnitudinis, & ꝓ cõsequēs ęqualitate, quia non est in altero extremo, nisi ſm magnitudinē communicatam. ¶Secundo arguitur ad idem, quia pluralitas eiusdem rationis necessario finita necessario prędexigit pluralitatē alterius rationis, secũdũ quã ipsa determinet. Ista fuit declarata in solutione secũdę qõnis. modo aũt ęqualitatis in personis diuinis pluritas est eiusdem rationis, & necessario finita, ergo ipsa prędexigit pluralitatē alterius rõnis, per quã ipsa determinatur ad certã pluralitatem. Ista pluralitas alterius rõnis prędexacta non potest poni, nisi in proprietate personali.

B. Videre. q. quoſlib. pag. 13. c. 1.

Mi-

Minor quantum ad primã partem.s. ℣ æqualitatis in personis diuinis est aliqua pluralitas. probatur,quia relatiue oppositæ necessario sint distincta, & per consequens plura,& cum relationes in eis sint rationes oppositionis, illæ æque vel multo magis erunt oppositæ & distinctę. & si idem non potest esse simile sibi vt supra dictum est secundum Hilarium,multomagis æqualitas in vno æquali est distincta ab æqualitate in alio æquali. ¶ Alia pars minoris.s.℣ illa est eiusdem rationis,satis est euidens, quia sic est in qualibet æqualitate. ¶ Tertia pars minoris.s.℣ est necessario finita.patet,quia aliogn possent esse infinitæ æqualitates in diuinis,& per cõsequens necessario essent. ¶ Et si instetur, ℣ maior proportio est vera de pluralitate reali,& non alia. si autẽ minor sic accipiat pluralitatem æqualitatum esse * realiter in diuinis,tunc petitur principiũ. ¶ Contra,hęc maior est vera de quacunque pluralitate, siue rei, siue rationis. Minor etiam probata est qualitercunque sit.s. ℣ necessario est pluralitas,quia nõ solum in relationibus realibus non potest esse eadem relatio realis in vtroque extremo. sed alia & alia,immo hoc verum est in relationibus secundum rationem: quãmuis enim relationes rationis sint diminutæ entitatis respectu resolutionum realium. tamen in sua entitate habent oppositionem & distinctionẽ correspondẽtem suæ entitati,vt patet in exemplo satis conuenienti.relatio enim causæ, vt dicitur de Deo,est tantum rationis, & tamen ipsa causa suo modo oppositionem & incompossibilitatem tantam habet ad causatũ, sicut paternitas ad filium. non enim petitur conclusio in minori accipiendo in minori ℣ ista sit pluralitas realis, sed tantum accipitur generaliter, ℣ sit distinctio æqualitatis in relatiuo, & suo correlatiuo. quod verum est siue relatio sit realis,siue rationis, & est pluralitas necessario finita,& eiusdem rationis. Sequitur ergo conclusio, ℣ necessario præexigat aliquam distinctionem alterius rationis, per quam determinetur, & non inuenitur talis alterius rationis, nec realis,nec rationis, nisi pluralitas proprietatum personalium.¶Iuxta istud patet corolarium, scilicet ℣ demonstratione propter quid relationes communes cõcluduntur de personis diuinis per relationes originis, sicut dictum est in secundo articulo primæ quęstionis, ℣ per proprietates essentiales concluduntur de personis habentibus illas proprietates personales propter quid, vtpote per memoriã perfectam propter quid, concluditur de persona habente talem memoriam a se, ℣ sibi conuenit dicere verbum perfectum.& per voluntatem perfectam concluditur,℣ habenti eam a se conuenit spirare, quemadmodum concluderetur, si memoria differret a dicere, & voluntas a spirare ita in proposito cõparando relationes personales ad communes, est similis processus, quia si different realiter habere istam naturam eandem per generationem, & esse idem, vel per generationem habere magnitudinem eandem, & esse æqualia. sicut per hoc ℣ est.a. producere. b. perfecte in pfecta magni-

*.l. realẽ.

magnitudine demonstraretur æqualitas.a. & b.ita vbi est differentia qualiscunque cōnis semper maneret idem ordo conceptuum, quantum ad noscibilitatem, & per consequens idem ordo scibilitatis.

Th.1.par. Sum.q.7. ar.1. primo sexq. di.31. Quare th. 1. par.q. 77.& 28. & Henri. & alios.

CONTRA DICTA in isto articulo obijcitur dupliciter. ¶ Primo contra conclusionem. ¶ Secundo, contra illam tertiam probationem de præexigentia illa. ¶ Cōtra primum sic. æqualitas aliquorum nō est nisi relatio secundum magnitudines eorumdem commensuratis inter se, non est ergo æqualitas eorum, nisi secundū plures magnitudines adinuicem commēsuratas. ergo cum secundū magnitudinem essentiæ dicitur esse personarum æqualitas, cum hic non possit esse pluralitas rei, sed tantum rationis, oportet ꝙ magnitudo bis accipiatur secundum intellectum ad hoc ꝙ fundet æqualitatem semel. s. vt in hac persona, & semel vt in illa, ergo non est distinctio fundamenti, quæ requiritur nisi per tantum iteratam actionem intellectus, & ita rationis tantum. ¶ Præterea, forma eiusdem rationis

9.c.49.

non distinguitur, nisi per actionem materiæ ex. 12. Meta. æqualis est forma tantum eiusdem rationis, vt acceptum est in arguēdo, & non est ibi materia aliqua, ergo non est ibi alia & alia æqualitas. non ergo est hic solum nō distinctio fundamenti secundum primum argumentum, sed nec distinctio relationum oppositarum secundum istud argumentum. ¶ Præterea tertio ꝓbatur, ꝙ nec est distinctio extremorum inquantum sunt extrema, quæ tamen requiritur. nam extrema non sunt extrema, nisi inquantum terminant relationem, non autem terminant nisi inquantum habent fundamentum æqualitatis, & inquantum habent illud non distinguūtur. ¶ Quarto & vltimo. qđ conuenit personis diuinis secundum substantiam, nō distinguitur in eis. nunc autem secundum Aug. 5. de trini. 7. quærimus secundum quid patri sit æqualis filius. non autem secundum hoc quod ad patrem dicitur filius. Restat ergo vt secundum illud quod ad se dicitur sit æqualis, hęc Augustinus. habetur ergo hæc minor assumpta. s. ꝙ æqualitas conueniat personis secundum substantiam.

ISTARVM quatuor rationū tertia confirmat primam, & quarta secundam. & possunt tāgi pro distinctis rationibus. ¶ Prima ratio videtur esse fundamētum vnius opinionis, & ideo cōtra illud quod accipitur in ea ꝙ fundamento. s. ꝙ æqualitas realis requirit distinctas magnitudines & commensuratas, arguitur primo sic. Relationes quæ fundantur in aliquo fundamento, vt ipsum est vnum non magis requirunt distinctionē eius, quàm illæ quæ fundantur in aliquo, non vt vnum, & hoc loquēdo hincinde æqualiter. s. quantum ad illud quod est esse relationem realem, sed relationes originis fundantur in essentia diuina, non vt vna. ita ꝙ vnitas non est ratio proxima fundandi, & relationes communes per oppositum fundantur in fundamento illo, vt vnum est. ergo nō maiorem distinctionem requirunt in fundamento relationes communes, vt sint reales, quàm

non.qual. 1.q.1.

rela-

relationes originis. sed istę non requirunt secundum omnes, ergo nec illæ. ¶ Præterea. essentia secundum se & non vt bis accepta secundum intellectum fundat distinctas relationes reales originis pro tanto vt videtur, qa ipsa vt fœcunda in ratione principij communicatiui, & termini communicabilis est infinita formaliter, sed ipsa vt quanta virtualiter est infinita formaliter, immo ipsa est quantitas infinita, ergo pari ratione ipsa, vt sic quanta, potest fundare relationes communes oppositas reales, & non tantum vt bis accepta per considerationem intellectus. ¶ Præterea, ℘ additur de quantitatibus distinctis commensurantis. Quæro quid intelligitur per illud quod ipse dicit æqualitatem realem non esse nisi secundum magnitudines sic commensuratas, aut enim ℘ hoc quod est esse commensuratas intelligit ratio formalis ęqualitatis, aut aliqua ratio prę quia fundamentalis. ¶ Si primo modo, est manifesta petitio, non est realis commensuratio. ergo nō est realis æqualitas. ¶ Si secundo modo, non videtur probabile ℘ sit ratio in fundamento prę suppositа æqualitati, immo cōmensuratio actualis videtur esse posterior æqualitate, quia videtur importare coextensionē, & applicationem aliquorum æqualium, & modum talem extendi, siue habendi quantitatem secundum quam possunt coextendi, & applicari ad hoc, quod sint commensurabilia. Vnde corpus Christi in eucharistia nō est commensuratum alicui habenti quantitatem, sed nec commē surabile potētia propinqua sub eo modo, quo habet ibi æqualitatem. non est ergo argumentū aliquo modo a priori. non est realis commensuratio, ergo non est realis æqualitas. ¶ Ad argumentum igitur respondeo, ℘ si essent duæ magnitudines, quarum neutra alia excederet habe rent vltra rationem quantitatis fundantis æqualitatem vnitatē, licet diminutam & secundum quid. quando autem est in duobus suppositis eadem magnitudo numero, tunc cum distinctionē extremorum est ibi vnitas simpliciter habetur ergo simpliciter extremorū distinctio, & simpliciter vnitas formæ secundum quam referuntur. & ita verius est ibi illud quod requiritur ad relationem communem, quàm si non esset vnitas formę in extremis, nisi secundum quid: nam relatio communis hoc habet generale cum alijs, ℘ relatio requirit distinctionem extremorum, sed hoc habet speciale, ℘ requirit vnitatem fundamenti. negan da est ergo illa propositio, quòd æqualitas non est realis nisi secundum plures magnitudines, immo illa quæ est secundū plures magnitndines est secundum quid æqualitas realis, quia est secundum vnitatem magnitudinis secundum quid, ergo vbi est vna magnitudo simpliciter propter æqualitatem simpliciter & realem, non oportet ℘ illa vnitas sit bis accepta vt ratio fundandi, quia iterata acceptio nihil adderet ad illud, quod est ratio fundandi, sed magis distraheret totum, immo tantummodo sufficit, ℘ ipsa realiter sit vna habita in extremis realiter distinctis. ¶ Ad secundum de illa propositione maiori, dictum est in

in quęstione secunda & exposita est in 8tio philosophi. 12. Meta. quo nō accipitur materia ibi pro materia receptiua formæ, sed pro quocunq; qđ præexigitur ipsi formę ſm cuius pluralitatem determinatur ipsa pluralitas in ipsa forma, & hoc modo æqualitas habet materiam, quia pluralitas æqualitatis necessario præexigit pluralitatem alterius rationis, secundum quam necessario determinatur ad certam pluralitatem, vt patet in tertia conclusione istius articuli, quæ est ꝙ æqualitas præexigit relationes originis. ¶ Ad tertiū, cum dicitur extremum inquantum extremum terminat, potest diuersimode intelligi ista reduplicatio, vel quia reduplicatur relatiuum, quod dicitur oppositum, vel correlatiuum. vel duplicatur ratio formalis vltima, qua. ſ. vltimate formaliter est relatiuum, vel correlatiuum, vel ꝙ reduplicatur ratio formalis non vltima, sed fundamentalis quasi præuia. ¶ Primo modo, & secundo maior est vera, ꝙ. ſ. extremū inquantum extremum oportet realiter distingui ab extremo. Tertio mō falsa est, & solum illo modo minor est vera. vnde probatio quæ accipit, ꝙ extremum inquantum est extremum terminat. Adhuc ibi ly, inquantum, habet tantam reduplicationem, quantam prius, & solummodo in tertio sensu probatur p hoc, ꝙ terminat inquantum habet in se fundamentum. ¶ Ad quartum dico, ꝙ hæc propositio, secundum. quando fit comparatio ad prædicatum respectiuum non semper notat suum casuale esse rationem formalem vltima tam inhærentię prędicati. sed communis, vel saltem communiter notat ipsum esse rationē fundamentalem, dico enim sortem ſm albedinem esse similē Platoni, cū tñ albedo non sit rō formalis proxime essendi similem Platoni, sed similitudo essēdi similē, sicut albedo essendi albū. Pro tanto tñ hoc cōceditur, qa albedo est rō fundamendalis similitudinis. dico tunc ꝙ Augustinus ītelligit ibi, ꝙ æqualis est patri filius ſm substantiam, qa paternitas & filiatio nō sunt ꝓprie rōnes fundamētales ipsius æqualitatis, sed aliqd qđ est cōmune eis, & aliqd qđ est ad se, qñ ergo accipiť in maiori illud qđ dť ſm substantiam in psonis, nō numerať in eis, ista est vera prout ly, ſm, notat proximā rōnē formalē, & sic minor est falsa, nec ad intentionē Aug. sed tā tūmodo intelligit prout casuale huius prępositionis, ſm, notatur esse rō fundamentalis respectu relationis, quę prædicatur. ¶ Et si obijciať quare ergo pater nō dť pť ſm substantiā, cū substātia sit rō fundamentalis respectu paternitatis, & immediatius, q̄ respectu æqualitatis pertę. ¶ Dici potest, ꝙ cum dť ſm substantiam ibi accipitur substātiā prout est vna. est aūt fundamentum vtriusque relationis vna quidē existēs, sed nō vt vna, immo vt in tribus est fundamētū æqualitatis, ipsa aūt quæ est vna, & nō vt vna in tribus est fundamētū paternitatis, siue filiationis. immo vt fęcunda in rōne principij & termini cōicabilis, quasi proximo fundat. ¶ Aliter potest dici, logice, ꝙ nihil dť verę cōpetere alicui ſm. a. ſi a. sit rō transcendens, & hoc siue sit ratio formalis, siue fundamentalis,

Difficultas nota-bilis.

talis, vnde hæc est falsa. sortes secundū colorē est albus. Hæc autē est vera, sortes secundū albedinē est albus. nunc aūt essentia est ratio fundamentalis paternitatis, est tamen trāscendens, sed æqualitas rō fundamentalis nō trāscendēs, sed adæquata, & iō ſm logicā Augustinus proprie locutus est, vt hęc sit vera, aliquo modo: pater secundū essentiā est æqualis, qūo ista non est vera, secundū essentiam est pater, immo est vera, ſm memoriā est pr̄: quia ista ratio fundamentalis est adęquata relationi illi.

Th. in 1. scripti di. 3. vide primo reportationum diſ. 31. q. 2. art. 3. ad propoſitū.

SECVNDO contradicitur his quæ dicta sunt in secundo art. de præexigentia. Dicitur. nquod æqualitas non est aliqua realis relatio distincta a personalibus, sed in suo intellectu includit illas, & essentiæ vnitatem & hoc sic deducitur. In diuinis nō est considerare nisi essentiam & relationes reales, quibus fit distinctio, idem aūt ad se non refertur. nec relatio refertur ad aliam relationem per aliquam relationem aliam. Cum enim dicitur, quod paternitas opponitur relatiue filiationi, oppositio non est relatio media inter filiationem & paternitatē, quia isto modo relatio multiplicaretur in infinitum, & ideo ęqualitas vtrunque importat, scilicet & personarum distinctionem, & essentię vnitatem: quia ex hoc sunt ęquales, quia sunt eiusdem siue vnius magnitudinis. includit ergo ęqualitas in suo intellectu, & relationes distinguentes, & essentię vnitatem. ¶ Contra istud. si enim intelligatur per se includere, & non tantū quasi materialiter, siue præexigendo, hoc videtur falsum. primo, quia essentia & relatio non faciunt conceptum per se vnū, nullus enim conceptus vnus est per se ad se, & per se ad alterum, ęqualitas autem videtur habere conceptum per se vnū. ¶ Præterea, quod per se includit altera alterius rationis non est per se eiusdem rationis, æqualitas autem est per se vnius rationis in patre & filio. ergo non includit per se relationes originis istarum personarum: quia illę relationes sunt alterius rationis.

DICO ERGO quòd æqualitas fundamētaliter importat essentiam, præexigitiue autem relationes personales, sed nec per se hoc, vel illud importat, sed per se importat relationem aliquam etiam alterius rationis a relationibus originis, quę relatio habet idem fundamentum remotum, quod alia rela io habet fundamentū propinquum, & secundum hanc relationem communem personę constitutę per relationes originis referuntur. ¶ Et per hoc ad argumentum concedo enim, ꝙ secundum æqualitatem essentia non refertur ad se, neque etiam secundum ęqualitatem paternitas refertur ad filiationē, sed non sequitur: ergo paternitas non est alia relatio ab ęqualitate, immo secundum æqualitatem refertur pater habens essentiam, & paternitatem ad filium, nec apparet probabilitas in ista consequentia, ęqualitas est relatio alia ab illis originis, ergo secundum illam, vel idem refertur ad se, vel relatio ad relationem oppositam, immo quod plus est secundum paternitatem, nec refertur idem ad

ad se, nec relatio ad relationem oppositã, sed relatiuum ad correlatiuum oppositum: & sic est in proposito, nisi ꝙ ibi relatiuũ constituitur primo per relationem, qua refertur, hic aũt tantũ denominatur a relatione, qua refertur quasi aduentitia.

DE TERTIO articulo dico quod ista relatio, quę inest extremis istis, inest secundũ fundamentum quod est in eis ex natura rei. Et hoc probatur duplici auctoritate euangelij, & duplici auctoritate Augustí. & duplici ratione. ¶ Prima auctoritas est Ioan, 5 prius allegata, patrem suum dicebat esse Deum, æqualem se faciendo Deo, qua enim necessitate & realitate pater genuit filium, eadem genuit sibi æqualem, dicente Augustino contra Maximum lib. 5. c. 2. vel 20. Si dicimus, inquit, quod pater maior est filio, quia pater genuit, filius non genuit, cito respondebo, immo ideo pater maior non est filio, quia æqualem genuit filium. & hoc Iudæi ęci intellexerunt secundum ꝙ pertractat Chriso. super Ioan. 5. qa Christus in dicendo se filium patris, dicebat se ex hoc esse æqualem patri, & hoc iterum probatur ex secunda auctoritate euangelij, & secunda Augusti ni. illa euangelij est Io. 10 Quod dedit mihi pater maius omnibus est, & verbũ Augustini huic consonans est 15. de trini. c. 14. pater inquit genuit filium per omnia æqualem sibi. non enim seipsum integre perfecteque dixisset, si aut minus, aut amplius esset in verbo quàm in seipso. ¶ Ex istis formatur talis ratio, perfectissima communicatio non est nisi perfectissimi termini communicabilis, & in perfectissima magnitudine, ſm quã omnino sit æqualis productus producenti. Si ergo ex natura rei cõicatio illa in generatione diuina est necessario perfectissima, sicut terminus perfectissimus communicatur in magnitudine perfectissima, qua datur filio, ꝙ est maius omnibus, sicut ipse dicit, sic ex natura rei data est sibi æqualitas ipsi patri habenti eandem essentiam in eadem magnitudine. ¶ Huic concordat tertia auctoritas scripturæ, quæ est ad philosophi. 2. non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. Et cum hac tertia auctoritate concordat Augustinus super Ioan. homil. 17. super illud, æqualem se faciens Deo. Sed non ipse se faciebat æqualem, sed ille illum genuerat æqualem, si ipse se faceret æqualem Deo caderet in rapinam Aug. vult dicere non se fecit æqualem rapiendo, vel vsurpando æqualitatem, sed faciebat, i. asserebat se æqualem Deo propter hoc quod dixit se natum ex Deo: vnde dicit ibidem Christus æqualis patre natus est. Vnde sic illum commendat apostolus: Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus, est se esse æqualem Deo. quod est non rapinam arbitratus, nisi quòd non vsurpauit æqualitatem Dei, sed erat in illa in qua natus est, vnde præmisit ante. Ecce inquit intelligunt Iudæi, quod non intelligunt Arriani, qui Dei filium inęqualem patri dicunt. nec Iudęi intellexerunt patrẽ eẽ ęqualem filio, sed tantũ intellexerũt in verbis, qa talis cõmẽdaretur filius, q̃ æqualis esset patri. Ex

omnibus istis verbis scripturę & Augu. videtur haberi, ꝙ sicut per naturalem generationē cōi cata est filio natura eadem, & magnitudo substantiæ, sic & æqualitas. ¶ Ad conclusionē istā ratio prima est ista, si esset alia magnitudo in patre & in filio secundum Arrianos: filius esset minor patre minoritate quæ esset relatio realis, & non tantum rationis. relationes enim de primo modo fundatę super quantum non vt vnum sunt reales, ideo magis, vel ęque si eadem magnitudo communicatur erit æqualitas realis. ¶ Secunda ratio est, quæ quasi confirmat istā, quia non videtur probabile, ꝙ oppositum imperfectum sit in entibus ex natura rei, & non possit ibi esse oppositum perfectū ex natura rei. Nunc autem ęqualitas est oppositum perfectum: & inęqualitas oppositum imperfectum secundum Aug. de quantitate animæ, ubi loquitur ad discipulum sic, æqualitatē inquit inæqualitati iure anteponis, nec quisquam est vt æstimo humano sensu præditus cui illud non videatur. Nunc autem in entibus est perfecta inęqualitas, quia maioritas & minoritas ex natura rei, & realis. ergo videtur irrationabile, ꝙ in entibus non sit perfecta æqualitas realis & ex natura rei, nusquam autem est perfecta nisi in personis diuinis, quia nusquam alibi est magnitudo perfecta. ¶ Consimiliter posset argui de identitate, & diuersitate, quia identitas est extremum siue oppositum perfectius, est autem secundum multos aliqua diuersitas perfecta in entibus, quæ sit relatio realis, ergo aliqua identitas perfecta quæ sit relatio realis. nusquam autem est ita perfecta sicut in personis diuinis, illa enim quę est eiusdem suppositi ad se non est relatio realis, illa autem quæ est in creaturis alterius ad alterum non est perfecta, quia non est ibi nisi diminuta unitas. ¶ Ex his tribus articulis concluditur solutio quæstionis. s. n. secundum communem sententiam relatio realis non requirat nisi ista tria, primum fundamentum reale, quod. s. sit in re & ex natura rei, secundum & extrema realia & realiter distincta, tertium & ꝙ ipsa ex natura rei insit extremis absque. s. omni consideratione intellectus uel absque operatione potētiæ extrinsecæ, & ista tria conueniunt æqualitati in diuinis æque, sicut cuicunque æqualitati in entib. vel magis vt patet de se in articulis prędmissis. sequitur ꝙ hæc æqualitas erit relatio realis sicut alia quæcunque realis, & magis ista, quam quęcunque alia. Epilog. rotuli

AD PRIMVM argumentum principale patet ex prima sententia, quæ ponitur de magnitudine in primo articulo, quia non est illa magnitudo molis, sed perfectionis, & sic Deus est magnus secundum Augustinum non sine quacunque magnitudine, quia esset contradictio, nec per consequens sine quantitate quacunque, sed est magnus uno modo sine quantitate, alio modo non.

¶ Ad secundum argumentum patet, ꝙ magnitudo non numeratur respondendo ad primam obiectionem contra dicta in secundo articulo. ¶ Tertio arguitur sic, illa relatio non ineest ex natura rei, quę ęque in esset, si in-

& ineſſet ex ſola conſideratione intellectus, circunſcripta exiſtentia reali, ſed circunſcripta per impoſſibile exiſtentia reali diuinarum perſonarum, poſita tamen ſola conſideratione in intellectu earum, adhuc intelligitur æqualitas, quemadmodum nunc in entibus rationis intelligitur quæ non excedunt ſe ſecundum ſuam entitatem, æqualitas ergo perſonarū non neceſſario requirit exiſtentiam realem perſonarū, ſic quin ſine ea poſſit intelligi eſſe. ¶ Reſpō deo quod omnino neceſſario conſequitur aliquid, ſicut exiſtens, ſiue ſecundum exiſtentiā conſequitur illud vt exiſtens, ita ipſum vt intellectum neceſſario conſequitur illud vt intellectū, vt quemadmodum ad hominē realiter exiſtentia conſequitur ipſum eſſe riſibilem exiſtenter. ita ſi intelligatur homo ſiue ſit ſiue nō ſit, neceſſario intelligit riſibile conſequens ipſum in intellectu, nec tamen ſequitur, quod riſibile non ſit eius paſſio realis, ita hic propter neceſſariam conſecutionem æqualitatis ad ſuppoſita diſtincta in natura diuina, ſiue illa exiſtant æqualitas conuenit eis exiſtenter, ſiue illa intelligantur circunſcribendo exiſtentiam, vel abſtrahendo ab exiſtentia in intellectu conſequitur æqualitas. ¶ Ad formam ergo argumenti dico, quod illa maior quæ accipit relationem non eſſe realē, quæ competit extremis habentibus omnino eſſe rationis, concedi poteſt, ſi intelligatur quod eis tantum competeret, vt habentibus eſſe rationis, ſed ſic minor eſt falſa, non enim tantum conuenit iſtis, vt habentibus eſſe rationis, ſed eſſe reale & ideo rea iter.

QVÆSTIO. VII.

Vtrum Deum eſſe omnipotētem poſſit naturali ratione, & neceſſaria demonſtrari.

VIso de his quę cōueniunt Deo per comparationem ad intra, & ſpecialiter de his, quæ important reſpectum perſonæ ad perſonam, reſtat videre de his quæ conueniunt Deo per comparationem ad extra, ſiue quæ important reſpectum Dei ad creaturas. ¶ Et primo de reſpectu poteſt eſſe difficultas. ¶ Vno modo quantum ad extremum cui conuenit. ¶ Secundo modo, quantum ad extremum ſiue obiectum quod reſpicit. ¶ De reſpectu ad extra quantum ad illud, cui cōuenit duo ſunt quæſita. ¶ Primo de illo extremo in generali. Secundo in ſpeciali. prima quæſtio eſt iſta.

VTRVM Deum eſſe omnipotentem poſſit naturali ratione, & neceſſaria demonſtrari. Et hoc in generali intelligendo non deſcendendo ad aliquam perſonam in ſpeciali. Secunda quæſtio eſt ſpecialiter, comparando ad vnam perſonam, vtrū verbum Dei vel filius in diuinis habeat aliquam cauſalitatem propriam reſpectu creaturæ. ¶ Ad primum ſic proceditur: videtur primo quod Deum eſſe omnipotentem poſſit naturali rōne demonſtrari, quia naturali rōne demonſtratur Deū eſſe infinitæ potentiæ. ergo & oīpo-

Bar. vide 42. diſt. 1. p. 1 q. 2. a. 1.

t.c.78. & 79. idem 12.meta. t.c.41.

tentiæ. Antecedens probat quia philosophus probat.8.phy. Deū esse infinitæ potentiæ ex hoc, qꝫ mouet tempore infinito. Probo consequentiam, infinita potentia non potest ab aliqua potentia excedi, nec intelligi, excedi, quia tunc aliqua posset esse maior illa, & ita illa non esset infinita, sed omnis potentia quæ non est omnipotentia, potest intelligi excedi a potētia quæ est omnipotentia.

¶ Ad oppositum, si potest demonstrari Deum esse omnipotentem. ergo & Deum posse generare filium, consequens est falsum, quia est mere credibile, & per consequens non naturali ratione demonstrabile. Consequentia probatur per August. contra Maximum lib.3.c.7. vbi arguit sic. Si pater non genuit filium sibi æqualem, aut quia non potuit, aut quia non voluit. Et vlterius arguit, si non voluit eum inuidum dixisti, si non potuit, vbi est omnipotentia Dei patris? Vult ergo arguere, si pater non potuit gignere filium sibi æqualem, non fuit omnipotens. ergo ex oppositō, si est omnipotens, potest gignere filium sibi equalem, & ita si antecedēs est demonstrabile, & per consequens. ¶ Præterea. si sic, ergo posset demonstrari Deum posse creare omne creabile. Consequens est falsum, quia Angelus est quoddam creabile, & tamen non potest demonstrari naturali ratione, vt videtur, quod Angelus sit ab eo creabilis, quia philosophus sequens rationem naturalem, non posuit intelligentias creatas a Deo, immo eas ne

t.c.41. cessario a se potuit, hoc est non
c.42. ab alio effectiue 12.meta.ca.5.

Vbi postquam ostendit substantiam separatam nullam habere magnitudinem per hoc mediū, quia habet potentiam infinitā, & infinita potentia non potest esse in magnitudine, q̄rit vtrum ponendum sit vnam talem, aut plures, & determinat quod plures. Est ergo non solum secundum ipsum prima substantia immaterialis, sed quæcunque infinita, & pari ratione est a se necessaria.

HIC PRÆMITTENDÆ sunt duæ distinctiones necessariæ. ¶ Et secundo iuxta membra distinctionis soluenda est quæ- t.1.1 stio. ¶ Prima distinctio est nota ex.1.Posteri. quæ est, quod demonstrationum alia est propter quid, siue per causam, alia q̄, siue per effectum. ¶ Probatur ista distinctio per rationē, quia omne necessarium verum, non euidens ex terminis, habens tamen connexionem necessariā, & euidentem ad aliud, vt necessariuni euidens ex terminis, potest demonstrari per illud verū euidens. Nunc autem aliquod verum necessarium non euidēs ex terminis habet cōnexionem necessariam ad aliquod verum acceptum a causa, & aliquod ad verum acceptum ab effectu. Non solum enim veritates de causis non possunt esse sine quibusdam veris de effectibus, sed nec econuerso. igitur potest aliquod verum demonstrari per aliquod verum euidens acceptum a causa, & tunc propter quid, vel per aliquod verum acceptum ab effectu, & tūc quia. ¶ Et videtur hic sequi corollarium, quod principia immediata, siue euidentia ex terminis, non possunt demonstrari de-

mon-

monstratione quia, quod si verum est, tunc quædam media vera inter prima vera, & conclusiones vltimas, & solum illa sunt demonstrabilia; quia per vera vltima: qualiter autem verum acceptum ab effectu possit esse euidens & tamen verum acceptum a causa non euidens patere potest, si aliquis consideret modum illum acquirendi scientiam. 1 meta & 2 Poste. per experientiam, quia per experientiam est frequenter notum de effectu, quia est ex multis singularibus acceptis a sensu, & nondum scitur propter quid. Ita est, quia illud non habetur a sensu, nisi mediante vlteriori inquisitione.

In proœ. c. vlt.

¶ Secunda distinctio est de omnipotentia, & illa præsupponit cõfusum intellectum huius termini omnipotentia, qui talis est, q̃ omnipotentia non est passiua sed actiua, non quæcunque sed causatiua: per hoc habetur, quod ipsa est respectu alterius in essentia cãbilis, quia non est causalitas, nisi respectu diuersi simpliciter. ergo est potẽtia respectu possibilis, nõ generaliter vt opponit impossibili, nec etiam vt opponitur necessario omni modo a se, prout conuertitur cum producibili, sed respectu possibilis, put possibile idem est quod causabile, quia terminus potentiæ causatiuæ includit etiam omnipotẽtia quandam vniuersalitatem, non quidem ipsius potentiæ in se, non enim omnia potẽtia est quæcunque potentia formaliter, quia non est potẽtia aliqua creaturæ. Sed ista vniuersalitas est ipsius potentiæ non simpliciter, sed respectu huius causabilis, quod est possibile, siue creabile, vt sit sensus, omnipotentia est ipsa potentia actiua respectu cuiuscunque creabilis.

B. vide 42 dist. 1. pag. pri. s. a.

Et hoc potest intelligi dupliciter. vno modo, quod sit cuiuscunque creabilis immediate, vel mediate. alio modo q̃ sit cuiuscunque creabilis, & immediate saltem immediatione causæ. hoc est nulla alia causa actiua mediante.

DE SECVNDO articulo, videndum est de demonstratione. ¶ Et primo de demonstratione propter quid. ¶ Secundo de demonstratione quia. ¶ De demonstratione propter quid sunt tres conclusiones. ¶ Prima est ista. Deum esse omnipotentem, vtroq; mõ accipiẽdo oĩpotẽtiã, est verum demonstrabile in se demonstratione propter quid. ¶ Secunda cõclusio. istud verum est demonstrabile viatori, stante simpliciter statu viæ. ¶ Tertia conclusio. istud verum non potest demonstrari viatori ex notis sibi naturaliter, & de lege communi. ¶ De demonstratione, quia sunt duæ conclusiones.

¶ Prima est ista, Deum esse omnipotentem omnipotentia respiciente immediate quodcũque possibile, licet sit verum, nõ tamen est nobis demonstrabile demonstratione quia. ¶ Secũda conclusio. Deum esse omnipotentem omnipotentia immediate quodcunque possibile respiciente potest demonstrari a viatore demonstratione qa. sic ergo sunt quinque conclusiones, ex quibus integratur solutio quæstionis.

PRIMA CONCLVSIO probatur sic. illud est verum de

monstrabile in se proprer quid per aliud verum prius simpliciter quod ex terminis suis habet, ℣ sic posset demonstrari. tale est istud verum, Deus est omnipotens vtroq; modo. ergo &c. maior patet. quia tale verum est in se, quale est ex ratione terminorum, vnde illud est in se verũ, notum per se quod ex rationibus terminorum est per se notum. ex hoc sequitur, quod tale verum in intellectu concipiente sic terminos sit per se notum ⌣. minor probatur, quia verum illud quod ex terminis suis est necessarium, & mediatum, ex terminis etiam habet, quod in se sit demonstrabile propter quid, tale verum est istud. Deus est omnipotẽs, vtroque modo intelligendo omnipotentiam, probatio. patet eũ ℣ sit verum, & necessarium, nec hoc hic probatur, quia de hoc non est quæstio, sed tantum modo de modo, quo illud verum possit ostendi, siue innotescere ⌣.

B. vide supra pag. 13. c. 1.

¶ Quod etiã sit verum necessarium mediatum probatur dupliciter. primo qualis est ordo realis inter aliqua distincta realiter, talis est ordo cognoscibilitatis inter eadem qualitercunque distincta in esse cognoscibili. Nunc autem si esset distinctio realis inter naturam intellectum, voluntatem, & potentiam ad extra, esset talis ordo realis, ℣ quia natura habet talem intellectum, & talem voluntatem, ideo est sic potens respectu talium ad extra, ergo qualitercunque est hæc distinctio, semper est ordo cognoscibilitatis talis, quod quia natura diuina habet talem intellectum, & talem voluntatem, ideo habet talem potentiam quæ est omnipotentia. patet ergo, quod hoc verum necessarium habet medium, & qũ medium, quia intellectum, vel voluntatem, vel vtrunque. ¶ Hoc idem scilicet, quod illud verum sit mediatum probatur secundo sic, quia omne verum necessarium, vel est mediatum, vel immediatum. illud autem non est immediatũ. ergo &c. probatio mino. quia notionale immediatius videtur conuenire essentiæ, quam illud quod dicit respectũ ad extra, vt habetur ex solutione primæ quæstionis. nunc autẽ notionale non ita immediate conuenit essentiæ diuinæ sicut aliquod essentiale, sicut probatur in solutione eiusdem quæstionis, quia dicere conuenit p hoc medium, ℣ est perfecta memoria. ergo multomagis omnipotentia, quæ dicit respectũ ad extra non conuenit Deo, siue cuicunque personæ diuinæ omnino immediate ⌣.

¶ Prima probatio istarum duarum, posset habere quandam declarationem annexam, quæ scilicet potẽtia sit formaliter omnipotentia, vel magis proprie loquendo immediatũ fundamentum respectu omnipotẽtiæ. an. s. intellectus in Deo, an voluntas, sed huiusmodi explanatio non est ad propositũ simpliciter necessaria, quia ex vtroque membro æque habetur intentum ⌣.

SECVNDA CONCLVSIO sic intelligitur, ℣ viator nihil habens quod repugnet statui viæ nec simpliciter, nec etiam ad tẽpus permanens (cuiusmodi ponitur raptus Pauli.) potest habere istam notitiam per medium pro-

propter quid. Deus est omnipotens, intelligendo de vtraque omnipotentia. hæc cõclusio probatur sic. In quocunque intellectu potest haberi cõceptus simplex virtualiter includens veritatem immediatam, & vlterius mediatam, in illo intellectu haberi potest notitia propter qd veritatis mediate, sed stante simpliciter statu viæ citra. s. omnem notitiam permanentem, vel trãseuntem, quæ scilicet repugnat statui viæ, potest haberi talis cõceptus virtualr includens istã. Deus est omnipotens, & etiam virtualiter includens suam immediatam præcedentem. ergo &c. minor ista quantum ad hoc ꝙ aliquis conceptus simplex virtualiter includit istam mediante aliqua alia immediata, patet ex hoc, ꝙ in probatione primæ conclusionis ostensum est istã esse mediatam. ¶ Sed restat hoc probare, ꝙ talis conceptus in intellectu viatoris possit haberi stante simpliciter statu viæ, hoc est citra cognitionem, non tantum beatificam, sed etiam raptus. ¶ Hoc autem probatur primo, exemplo. ¶ Secundo ratione. ¶ Exemplo sic, aliquid intelligitur per accidens, sicut intelligitur homo intelligendo album, vel risibile. vlterius aliquid intelligitur per se, sed in vniuersali, vt intelligitur hõ intelligendo animal. tertio intelligitur aliquid p se etiam in particulari, sed adhuc quodammodo confuse, sicut intelligo hominem, anteq̃ intelligam diffinitionẽ, & quotcunque gradus ponantur, quia licet primus gradus posset distingui per absolutum, & respectiuum, vltimus tamen gradus cognoscendi aliquod incomplexum cognitione scientifica siue præuia scientiæ est cognitio diffinitiua, quia ipsa est cognitio per se in particulari distinctissima, excedens etiam illam confusam cognitionem, de qua loquitur phi. 1. physi. sustinent autem hæc, quod nomina ad rationem &cæt. Saltem in hac cognitione diffinitiua habetur conceptus euidenter, & virtualiter includens omnes veritates necessarias de tali obiecto. 1.c.5.

¶ Ex hoc arguitur sic. Cognitio distinctissima præuia actui scientiæ siue conceptus maxime euidenter includens veritates principiorum & conclusionum qui potest haberi citra visionem claram siue cognitionem intuitiuam eius obiecti, sufficit ad habendum scientiam de tali obiecto. Sed quæcunque cognitio de Deo quæ sit citra visionem claram vel cognitionem intuitiuam est simpliciter possibilis statui viæ. ergo talis conceptus potest simpliciter haberi de Deo stãte simpliciter statu viæ, qui sufficiat ad cognoscendum verum complexum. Huius syllogismi maior apparet exemplo iam posito, & cum hoc ex quadam distinctione inter intellectionem abstractiuam & intuitiuam, quæ posita est quæstione sexta articulo primo. Et breuiter hoc repetitur, quia & si cognitio abstractiua possit esse non existentis æque sicut & existentis, tamen intuitiua non est, nisi existentis vt existens est. Cognitio autem hominis abstractiua & diffinitiua potest esse non existentis & existentis. patet ex dictis ibi, & patet ex se, quia ita habetur

si res

si res non existat. sicut si existat. ergo illa cognitio diffinitiua est citra cognitionem intuitiuam obiecti diffinibilis, minor etiã patet ex dictis ibidem, quia sola cognitio intuitiua diuinæ essentiæ est illa quæ ponit hominem extra statum viæ, si simpliciter simpliciter, si ad tps ad tẽpus. Quod probatum est exemplo, probatur etiam ratione sic. de quocunque obiecto sciẽtiæ potest haberi cognitio simplici ter distinctissima abstractiua obiecti citra intuitiuam. Deus autem est per se obiectũ alicuius scientiæ. ergo de ipso potest haberi talis notitia distinctissima citra intuitiuam, & per consequens propositum, quia illa nõ ponere aliquem extra statum vię, & tñ virtualiter & euidenter est includens omnes veritates necessarias de Deo. probaqđ *existẽtia est modus intrinsecus ipsius Dei, cuius oppositum hĩ supra pa. 3. c. 1. 8. & 3.* tio ma. omnis scientia est de re non præcise vt existens est, quod intelligo sic, qꝑ ipsa *existentia & si sit ratio intellecta in obiecto, vel circa obiectum, tñ non necessario requiritur, vt actuali ter conueniens obiecto inquantum obiectum est scibile. Istud probatur ex intentione philo. 7. meta. c. 13. Demonstratio ingt est necessariorum, & diffinitio scientifica & non cõtingit, sicut nec scĩam, qñque scĩam qñque ignorantiã eẽ, ita nec demõstrationem, nec diffinitionem supple qñque contingit esse talem, qñque non esse talem. Ex hoc concludit. palam autem ipsorũ scilicet singularium corruptibilium, neque scientia neque diffinitio, neque enim sunt manifesta corrupta scientiam habenti bus cum a sensu abscesserint, & saluatis in anima rationib. eisdem, non erit demonstratio, neque diffinitio. Intelligo sic rationem philosophi, qꝑ si de contingenti, siue de corruptibili, vt tale esset diffinitio, vel demonstratio, cum illud tale possit quandoque esse quandoque non, saluata tamen ratione in anima, sequitur, quod esset quãdoque scientia de illo obiecto, quandoque ignorantia, & quandoque demonstratio, & quandoque non, quod est impossibile. ¶ Ex hoc ergo habeo istam propositionem, qꝑ cum ratio in anima possit manere non manẽte existentia actuali obiecti, sequitur, quod existentia non est per se ratio obiecti, vt scibile est, quia ratio scientifica nõ potest manere eadem in aĩa non manente illo eodem, quod est per se ratio scibilis vt scibile est. siue autem scibile possit existere in re, siue non, saltem rõ eius vt scibile est, potest manere eadem in anima non manẽte existentia. Abstrahit ergo scientia ab existentia. ita qꝑ non includit eam in ratione scibilis. ¶ Iuxta istam conclusionem haberi potest corolarium, quomodo theologia potest esse scientia in intellectu viatoris stante simpliciter statu viæ, quia intellectus potest habere cõceptum virtualiter includentem omnes veritates de ipso necessarias, ordinatas immediatius, scilicet & mediatius potest de illo obiecto habere scientiam completam. Sic autem potest intellectus viatoris habere de Deo. ergo & cẽ. minor patet, quia distinctissimus conceptus subiecti theologiæ, quod est Deus. potest haberi citra cognitionem intuitiuã, & ille conceptus & virtualiter

B. *Ex hac rõne alicit*

&

& euidenter cõtinet omnes veritates necessarias de subiecto. Contingentes autem non potest includere, quia ille nõ sunt natæ includi in ratione alicuius subiecti. Quæcunque enim veritas includitur sufficienter in aliquo simplici conceptu est necessaria. Tamen de contingentibus sunt quædam veritates necessariæ non quidem de actu eorum, sed de possibilitate, & illæ etiam modo prædicto sciri possunt, vtpote Deus est potens creare, potens resuscitare, potens beatificare, & sic de alijs articulis fidei respicientibus contingentiam, nec vltra istud verum necessarium de eo, quod est Deum posse est aliquid proprie scientifice cognoscibile quantum ad tale propositum. Esset ergo viator perfecte scientifice theologus, qui per conceptum distinctissimum diuinitatis possibilem haberi citra cognitionem intuitiuam cognosceret ordinate veritates omnes necessarias, siue illas quæ sunt de intrinsecis, quæ necessario insunt, siue illas quę sunt de possibili comparando ad extrinseca.

De hijs declarius in 1. et 3. q.

¶ Ex hoc sequitur, quod si poneretur theologiã esse proprie scientiam in quodam lumine citra lumen gloriæ, & supra lumen fidei, & illud lumen poneretur talis cognitio siue conceptus obiecti, vera esset opinio de lumine. Sed sic non videtur intellexisse, qui posuit lumen, quia videtur posuisse lumen in quo cognosceretur obiectum. non autem quod esset formalis ratio siue formalis cognitio ipsius obiecti. sicut hic est positum.

Hē. quol. 22 q. 2. vi de in 3. di stin. 24. et in prolog. reportatio rum.

TERTIA CONCLVSIO est ista, quòd homo viator ex puris naturalibus non potest demonstratiue propter quid cognoscere istam. Deus est ops, hoc probatur sic, quia propositio mediata non potest cognosci propter quid. nisi per propriam immediatam, nec illa potest simpliciter cognosci, nisi ex terminis, & specialiter, nisi ex ratione termini subiecti, quod scilicet subiectum includit prædicatum, & propter hoc includit veritatem, siue notitiam illius immediate. Coordinatio ergo scientię propter quid non est possibilis intellectui nisi habenti conceptum de subiecto virtualiter, & euidenter includentem totam illam coordinationem, sed talis conceptus de Deo non est possibilis viatori ex puris naturalibus pro statu isto. probatio huius, quia non est sibi possibilis ex naturalibus, nisi conceptus qui potest causari virtute intellectus agentis, & phantasmatum: nihil enim aliud est naturaliter mouens intellectum viatoris de lege communi. Istorum autem virtute, scilicet phantasmatum & intellectus agentis non potest causari in nobis conceptus distinctus de Deo, qui virtualiter & euidenter includit veritates ordinatas vsque ad istam, Deus est omnipotens. vtroque modo. Cuius probatio dependet ex solutione quæstionis illius, quomodo Deus est cognoscibilis a viatore. Sed nunc breuiter potest sic ostendi, viator habens conceptum simplicem, & perfectissimum ad quem attingit homo ex naturalibus non transcendit cognitionem

tionem perfectissimam simplicem de Deo possibilem metaphysico. Cognitio enim fidei non tribuit conceptum simplicem de Deo, sed tantummodo inclinat ad assentiendum quibusdam complexis, quæ non habent euidentiam ex terminis simplicibus apprehensis, & per consequens per fidem non habetur conceptio simplex transcendens omnem conceptum simplicem apud metaphysicū. Hoc etiam patet, quia metaphysicus infidelis, & alius fidelis eundem conceptum habent. Dum iste sic affirmans de Deo, ille vero negans non tantum cō tradicunt sibi inuicem ad nomen, sed etiam ad intellectum. ¶Nunc autem conceptus simplex perfectissimus, ad quem attingit metaphysicus de Deo nō includit euidenter veritates ordinatas ad istam. Deus est omnipotens vtroque modo, quia philosophi multi attingentes, vt supponitur ad conceptus perfectissimos possibiles viatori ex naturalibus de Deo, ad notitiam huius veritatis attingere non potuerunt, quod tamen fuisset eis possibile si talem conceptum simplicē habuissent. immo fuisset eis quasi necessarium, quia ex virtute illius vidissent illam veritatem quasi immediatam, & vlterius applicando per illam ex ista necessaria deductione sciuissent veritatem illam mediatam. ¶ Probatur hoc aliter, quia primum principium ad quod attingit metaphysicus, & hoc proprium de Deo, non est sibi notum, nisi tantum quia esset autem notum sibi propter quid, si posset habere conceptū de Deo virtualiter & euidenter includentem veritates ordinatas de Deo. ergo &c. ¶ Prima propositio: quia metaphysicus non attingit ad principium propriū de Deo magis notū quàm quia. probatur. quia præmissa media ad concludendum quodcunque proprium de Deo est aliqua propositio particularis affirmās de ente particulariter aliquod prædicatum, quod competit enti creato, & ex tali præmissa concludit metaphysicus de ente particulariter prædicatum proprium de Deo, vtpote si arguitur aliquod ens est causatum. ergo aliquod ens est causa non causata, vel aliquod ens est finitum. ergo aliquod ens est infinitum, vel aliquod ens est possibile. ergo aliquod est necessarium. Omnes istæ consequentiæ probantur per hoc, quod cō ditio imperfecta non ineſt alicui enti, nisi enti insit conditio perfectior, cum imperfectum dependeat a perfecto. Omnes istæ consequentiæ non probant aliquid, nisi quia, sicut manifestum est. ¶ Contra illud obijcitur: quia cum voluntas sit medium ad concludendum omnipotentiam de Deo, & hoc demonstratione propter quid. sicut dictum est in prima probatione primæ conclusionis, & intellectus viatoris potest cognoscere ibi esse voluntatem, immo esse primam, & perfectissimam voluntatem. ergo per hoc medium potest cognoscere propter quid omnipotentiam in Deo esse. ¶Item, omnis propositio vera & necessaria de extremis habentibus conceptus simpliciter simplices est per se nota. talis est illa, quę affirmat de Deo passionem ali-

Vide 3. dist. 1. q. 1. & infra q. 14.

Quare 3. phyſi.

quam

quam, ergo &c. ¶ Præterea, passiones notę de ente naturali concludunt aliquas perfectiones de Deo, quia imperfectio in mobili concludit de primo mouente perfectionem. Physicus ergo potest attingere ad cognitionem habendam de Deo. quia per effectus naturales, non ergo videtur ꝙ cognitio metaphisici possit transcendere phisicā, si metaphysicus possit tantum habere cognitionem quia, per tales effectus. ¶ Responsiones ad ista quere alibi.

Dist. 2. q. 2. et dist. 3. q. 2.

Additio prima.

¶ Ad primum dicitur distinguendo de voluntate, quia aut viator cognoscere potest voluntatem Dei in conceptu confuso, & sic conceditur ꝙ ex puris naturalibus cognoscere potest esse ibi voluntatem perfectissimā, & infinitam, sed negatur vt sic esse medium propter quid. ad demostrandum Deum esse omnipotentem, quia oportet medium cognosci distincte. Aut viator potest ex puris naturalibus cognoscere pro statu isto voluntatem diuinam conceptū distincto. & isto modo negatur. ¶ Ad secundum, maior posset negari, quia datur instantia. Nā istæ. ens est verū. ens est bonū, sunt veræ & necessariæ propositiones, & extrema habent conceptus simpliciter simplices, quia tam ens, quam verum & bonum, & non habent conceptus resolubiles in alios conceptus priores, & tamen sunt de monstrabiles per primam passionem entis, puta per vnum, tanquàm per medium propter quid, minor tamen vere negatur, quia simpliciter falsa, quia essentia diuina, & quælibet *positiua passio de Deo, habet conceptum resolubilem in priorem cōceptum, scilicet in conceptū entis, licet sit ipsa summe simplex simplicitate opposita compositioni, & componibilitati.

* al. affirmatiua.

¶ Ad tertium dicitur quòd sicut in demonstrationibus propter quid. est ordo, ita in demōstrationibus quia. ideo & si physicus possit demonstrare de Deo quia. tamen metaphysicus perfectius demonstrat de Deo quia.

Additio secunda.

AD solutiones istorum obiectorum doctor remittit se alibi, potest tamen dici ad primum negando consequentiam, quia licet intellectus viatoris possit ex suis naturalibus cognoscere ibi perfectissimam voluntatem, hoc tamen est per conceptum imperfectum. quia non est inconueniens per conceptum imperfectū cognosci aliquid esse perfectissimū, sicut per conceptum finitum cognoscitur aliquid esse infinitum. ¶ Et ideo non sequitur, quod per talem rationem voluntatis, quam viator habet ex lege communi, possit tanquàm per medium euidens a priori cognoscere Deo inesse omnipotentiam.

¶ Ad secundum dicendum est, quòd qualitercunque sit de maiore, minor videtur neganda, & quia & si Deus sit res simplicissima, non tamen omnis conceptus, quem nos habemus de eo est simpliciter simplex, & ideo non oportet propositionē talē esse p se proprie, & tamen si esset per se, non tamen ex hoc esset per se nota. ¶ Ad tertium dicendum, quod cognitio metaphysici de Deo, excedit

dit cognitione philosophici de Deo, tam extẽsiue propter multitudinem passionum vel proprietatum cognitarũ, quam intensiue propter maiorem perfectionem. & perfectiorem modũ cognoscendi, & per hoc ad formam argumenti, dicatur, concedendo primam consequentiam & consequens ad istum intellectum, ꝙ metaphysicus potest ad altiorem cognitionem attingere, quàm est illa cognitio quia, ad quam non sufficit naturalis, vel philosophicus attingere: nã in cognitione quia, est dare latitudinem, & excessum secundũ maius & minus, tam intensiue quàm extensiue. Et ideo cum vlterius infertur. ergo potest attingere ad cognitionẽ propter quid, neganda est consequentia de demonstratione quia &c.

✣ *Vide 2 distin. 1. q. 2. & 3. distin. eiusdem & 8. & q. 3. Pl. & 1. q. Me.*

IAM CONSEQVENTER videndum est de demonstratione, quia. ¶ Primo autem videndum est de omnipotentia immediata respectu omnis possibilis. ¶ Vbi primo intellectus illius immediationis exponetur. ¶ Secundo positio philosophorum videbitur. ¶ Et tertio quid sit tenendum.

DE PRIMO sic, mediatio causæ respectu effectus potest intelligi dupliciter, vel. 1. ꝙ causat per causam mediam, vel quia causat mediate aliquo effectu. Non enim omnis effectus medius ad alium effectum est semper causa illius effectus, ita potest intelligi immediatio causæ actiuę, vel excludendo causam actiuam mediam, vel excludendo effectum medium priorem illo effectu. ¶ De vtraque immediatione simul dico, ꝙ nõ solum philosophi, sed etiã theologi negarent Deum esse omnipotentem immediate, quia non conceditur Deum posse causare relationem, nisi prius, vel durationem vel naturam causando fundamentum. & ita non potest in quemcunque effectum immediate, sic ꝙ nullo effectu quasi medio prius natura causato. Est ergo difficultas de immediatione, vt excludit solummõ causam efficientem mediam. & intelligo effectiuam generaliter. siue illa causa media in causando attingat effectum principalem, siue tantum aliquem effectum prævium, vel disponentem ad illum.

SECVNDVM 1. de positione philosophorum, circa hoc philosophi videntur sentire non solum, ꝙ non sit demonstrabile Deum esse omnipotentem immediate, sed etiam ꝙ hoc sit impossibile. Et videtur fundamentum eorum in ista propositione stare: principium necessarium. & omnino perfectum ad nihil immediate contingenter se habet. hæc probatur. quia nulla nouitas seu contingentia potest assignari in principiato immediate a tali principio, non. n. quia illud principium aliter se habet, cum sit simpliciter necessarium, nec quia illo vniformiter se habente aliquid aliud requiritur, vel impedit. quia non est principium imperfectum, & per consequens nec impedibile, nec insufficiens, siue aliud requirés. ¶ Si ista propositio iam probata vera esset. 1. ꝙ nihil potest esse immediate, & contingenter a principio necessario, & sufficiẽte. statim sequitur, ꝙ non potest causare omne possibile immediate. Ista consequentia probatur,

sur,primo in speciali de motu. quia sequitur,ꝙ Deus non potest immediate causare motū, siue specialiter motum localē, siue specialissime * motum circularem cœli. ¶ Et hoc videtur secundum intentionem philosophorum probari. Primo generaliter, quia si posset omnem effectū immediare causare sine causa secunda, sic posset facere, ꝙ nulla cā secunda haberet actionem propriam. Sed secundum Commen. 9. Meta. super illud. igitur possibile. Cum enim entia non habebunt actiones proprias, non habebunt essentias ꝓprias. Manifestum est, ꝙ apud philosophū inconueniēs est Deū posse essentias omnium aliorū destruere. Cum secundum ipsum aliqua alia a Deo sint formaliter necessaria. ¶ Confirmatur, quia si præter ordinem causarum in vniuerso possit quemcunque effectū causare. ergo ordo causalitatis in causis nō esset simpliciter necessarius. ergo nec essentialis. quod est inconueniens apud philosophos. ¶ Secundo specialiter videtur hoc ostendi de motu. quia secundum philosophum. 8. Physi. potentia infinita non potest immediate mouere corpus in tempore, quia si sic, aliqua potentia finita posset mouere corpus in æquali tempore, sicut ipse deducit ibi, eo ꝙ augmentata virtute motiua, minuitur tempus in quo mouet. ¶ Habetur ergo ex intentione Aristo. ꝙ Deus non potest immediate causare motum proprie dictum, quia cum sit successiuus necessario erit in tempore. ¶ Si dicatur, ꝙ potest rem motus causare, sed sine successione, quia per mutationem subitam ad illud quod finitum mouens mouerēt in tempore. ¶ Contra. hoc non soluit, quia Deus non potest immediate causare motum circularem cœli, quia non in tempore, vt conceditur, nec in instanti, quia in illo instanti totum cœlum esset in eodem loco, & quælibet pars sui in eodem loco in quo prius. ergo in illo instanti cœlū non mutatur. ¶ Tertio hoc videtur ostendi de quocunque effectu materiali, quia transmutationem materiæ vt videtur habet produci. Videtur enim Aristo. 7 Meta. contra Pla. probare, ꝙ separatum a materia nō possit immediate transmutare materiam. Et Commentator ibidem. Impossibile est ꝙ formæ separatæ transmutent materiam, nihil enim transmutat materiam, nisi quod est in materia, & hoc conuenit dicentibus mundum generari, ꝙ transmutans ipsum sit aliquod indiuiduorū, vel indiuiduum, vt corpus particulare. hæc Commentator. ¶ Vltimo videtur istas probationes posse confirmari, & ex intentione philosophi. 8. Phy. vbi videtur velle ꝙ quicquid Deus pōt immediate causare, & hoc totaliter necessario causat, quia non videtur posse poni contingentia ad causandum & non causandum, nisi propter aliquam mutabilitatē in agente, & hoc quando effectus totaliter & præcise dependet ab agente. Nunc autem si Deus posset immediate in quodlibet causabile, quodlibet dependeret totaliter & præcise ab eo, & per consequens necessario quodlibet causaret. & tunc sequitur multiplex inconueniens. s. ꝙ causæ secundæ pri-

*1. de circumuolutione.

Ca. 7.

T. cō. 29. Idem 12. Meta. t. 5. 91.

T. cō. 28.

cō. 28. & 31.

Vbi supra et t. 10. et 11. et inde idem 12. Meta. t. 5. 89 ad inde.

uarentur actionibus suis. quod tangit prima ratio,& ꝙ Deus immediate causaret omnem motum,quod tangit secunda ratio. & ꝙ Deus immediate causaret omnem effectum materialem, quod tangit tertia ratio.

DE TERTIO tenendum est secundum communem sententiam theologorum, Deū sic esse omnipotentem, ꝙ sine quo cunque alio agente possit causare quodlibet causabile. nec tamen istud potest demonstrari demonstratione quia. ¶ Primum probatur auctoritate. In principio creauit Deus cœlum & terram. ¶ Adducitur etiam ad hoc ratio,quia virtus actiua cuiuscū que causæ secundæ eminentius est in prima causa & in primo agente,quam in ipsa causat secunda.habens autem eminentius virtutem actiuam videtur posse in effectum absque illo qđ diminute habet virtutem illam. Non enim ad productionem effectus requiritur imperfectio virtutis actiuę,quia nulla imperfectio est ratio agendi,sed est magis impedimentum actionis. ¶ Confirmatur, quia videmus causas æquiuocas, ita perfectos effectus producere sicut vniuocas,quod non non esset nisi haberent virtutem actiuā eo modo quo sufficit ad causandum perfecte.non autem habent virtutem vniuocam, sed tantum eminentem.ergo &c. ¶ Ista ratio licet;videatur probabilis, non tū esset philosopho demonstratio, negaret enim istā propositionē. quicquid in se eminenter, vel virtualiter habet virtutem actiuā causæ proximæ ipsum potest immediate effectum illius causæ causare,Diceret enim ꝙ eminē tiori modo habens talem virtutem, potest quidem in suo ordine in effectum talis virtutis, sed ordo suus est, ꝙ sit causa superior & remotior. ¶ Cum adducitur, ꝙ imperfectio non requiritur ad causandum,diceret ꝙ, cū dico immediate causare,duo dico .s. causationem , & illa requirit perfectionem, & modum sine immediationem causandi,& ille requirit imperfectionem annexam. ergo ad immediate causandum requiritur imperfectio,non sicut ratio causandi,sed sicut conditio necessaria in agente. ¶ Vbi enim est ordo essentialis,ibi nō potest aliquid esse proximum imperfectissimo,nisi ipsum sit aliqualiter imperfectum,quia si perfectum esset proximum imperfectissimo esset immediatum cuilibet alij a se, & tunc ista non haberent ordinem essentialem, sicut non esset ordo essentialis in speciebus numerorum , si quælibet æque immediate procederet ab vnitate. Ex quo patet ꝙ istam propositionem negaret philosophus,perfectior causa immediatius causat,intelligendo per immediatius exclusionē causæ propinquæ actiuę,immo diceret, ꝙ sicut perfectior est causa superior, ita per plures causas medias causat. nec istę causæ medię requiruntur,vt addatur perfectio causalitatis quę tota perfectissime est in sola prima ,sed magis requiruntur vt habeatur ordinata perfectio, descendens ad vltimum imperfectum:ordinata autem perfectio non habetur sine diminutione perfectionis,& cū imperfectione annexa.

Gen.1.

SECVNDVM scilicet ꝙ illud verum non potest demonstrari

strari demonstratione quia.
¶ Probatur primo auctoritate, quia philosophi ad notitiam talium verorum, scilicet possibiliū demonstrari demonstratione quia, deuenire potuerunt. non autem ad notitiam huius veri. immo eius oppositum tenuerunt, quod non est verisimile de aliquo demonstrabili demonstratione, quia. ¶ Secundo hoc probatur ratione, quia ordo causalitatis concludit, ꝙ superior possit sine inferiori in effectum in quem potest cum inferiori. sicut sol non potest per se generare hominem sine patre sicut cum patre, ergo pari ratione ordo iste non concludit ꝙ prima causa possit sine secunda in effectum istum in quem potest cū secunda. ¶ Hoc etiam manifestius est in aliis generibus causarum. Si enim secundum aliquos esset ordo essentialis in materiis, puta, ꝙ prima materia animæ intellectiuæ propinqua fit corpus organicum, & sic viterius vsque ad materiam simpliciter primā quæ sit propria materia respectu formę primę substantialis, non oportet ꝙ materia simpliciter prima possit esse materia immediata respectu cuiuscunque formæ, cuius potest esse alia materia secunda. hoc etiam patet in formis, non enim oportet ꝙ prima forma possit esse immediata forma cuiuscunque informabilis, cuius pōt esse immediate alia forma secunda, & hoc siue prima forma & secūda accipiātur ordine generationis, siue perfectionis. ¶ Ista quæ dicta sunt de causa materiali & formali habent maiorem euidentiam, si vera sit opinio de pluralitate formarum, de quo modo non est quæstio. Sed ad propositum sufficit, ꝙ si in causis materialibus & formalibus esset ordo, non oporteret, ꝙ primum esset causa immediata cuiuscunque causabilis. ergo mō vbi talis ordo est, puta in causis efficientibus non oportet ꝙ prima possit esse cā immediata cuiuslibet. ¶ Hoc etiam patet in causis efficientibus respectu cognitionis, nam principia ponuntur causæ respectu cognitionis conclusionis, vt habetur. 2. Phy. licet primū principium habeat veritatem euidentissimam, & ēt contineat eminenter & virtualiter veritates omnium posteriorum, nō tamen oportet, ꝙ possit esse immediate cā cognoscendi quodcunque posterius, immo oportet per media ordinate procedere ad hoc, vt acquiratur cognitio conclusionis remotę. hoc tandē patet in ordine causarum finalium. accipiendo .n. vltimū in aliqua coordinatione finium, non oportet ꝙ illud possit esse cā finalis immediate respectu cuiuscūq;, quia aliquod remotū non ordinat ad ipsum nisi mediante siue propinquiori. sicut organa exteriora ordinata ad potionē, vel incisionē nō ordinantur ad sanitatē, nisi mediantibus istis finibus propriis.

t.s. 86. et inde.
Idem. 1. Poste.

SED LICET HÆC conclusio non sit demōstrabilis, quātū cū vera sit oppositū demonstrari non pōt, iō ad rōnes addu ctas ꝙ opinione philosophorum rndendū est. ¶ Ad primā theologus bene cōcederet, ꝙ cā prima pōt ista causata non solū priuare suis actionibus, sed ēt proprijs entitatibus, quia ea pōt annihilare. Nec cōcordat cū philosopho in ista propositione, ꝙ oē

9. Metap. 3.c.17. sempiternum est formaliter necessarium, & hoc vocando omne æuiternum sempiternū, quia æuiternum simpliciter potest non esse, licet non tali potentia passiua intrinseca, qualis est in corruptibilibus. ¶ Aliter licet Deus priuet entia secunda actionibus suis preueniendo causalitatem eorum, & causando effectus quos illa possent causare, non oportet ꝙ priuet illa suis entitatibus. manent enim & nō causant suos effectus, quia alia causa immediate causat illos. possent tamē illos causare. sicut manet iste iguis, & tamen non causat ignē in hoc ligno, si aliud agens fortius pueniat in igniēdo, posset tamen causare, quia formam quæ est principiū igniēdi habet. ¶ Et ita potest intelligi dictum Commen. cum ait. Cū entia non habebunt actiones proprias. non habebunt essentias proprias, quod in antecedē te neget habere actionem propriam, debet intelligi non tantū actualiter, quia tunc argueretur a destructione posterioris ad destructionem prioris, & esset fallacia cōsequētis, quia pluribus aliis modis pōt poni destructio illius posterioris, puta ꝙ fortius agens præueniens, vel ꝙ contrariū impediens. Sed debet intelligi in antecedente, non habebunt actiones proprias nec actualiter, nec aptitudinaliter, nec virtualiter, & bene sequitur ꝙ non habebunt proprias essentias, quia quodlibet actiuū per propriam formam, & virtutē habet virtualiter suam actionem, etiam quando nō actualiter ꝓducit. Et ista expositio antecedentis potest haberi ex illo verbo Commentatoris, quod præmittit, conuenit istis vt nullum ens habeat actionem propriam naturalem, & subdit. Cum entia non habebūt actiones proprias supple naturaliter vel aptitudinaliter ſm propriam naturā nō habebunt essentias proprias. Illi autem contra quos arguit ibi, scilicet moderni ponunt vnum agens omnia entia sine medio, sed non sicut Christiani, quia secundum Aug. 7. de ciui. c 30. Sic Deus res quas condidit administrat, vt eas agere proprios motus sinat. licet .n. posset agere omnia, & sic agendo entitates quidem rerum non destrueret, sed eas quasi ociosas & vanas relinqueret, maluit tamē eis sicut entitatem, sic & virtutem actiuam, & propriam tribuere actionem, non enim vniuersaliter pfectionem rebus subtraxit, cuius sunt capaces. ¶ Ad secundam, formam materialem non negat philosophus immediate induci in materiam a Deo, immo inferius qōne de bona fortuna, dicetur quid Aristoteles sensit de anima intellectiua. De intentione eius. 7. Meta. vbi adducitur commentator, & videtur dicere ꝙ nullum immateriale possit transmutare materiam immediate. Et si intelligat de Deo sicut videtur specialiter per illud verbum dicentibus mundū generari, negaret eum theologus, & eandem sententiam dicit in commento tertio, post illud qđ mouet materiam necessario est corpus habens qualitatem actiuam, aut potentiam quę agit ꝙ corpus habens qualitatem actiuam, & imponit Aristoteli, ꝙ idē sensit. ¶ Sed melius videtur qđ quādo litera Aristotelis pōt haberc sanum intellectum, & litera

ra Commẽ. ſanum intellectum habere nõ poteſt ℣ dicat Auer. non habere intentionem Ariſtotelis,& ſaluetur eius intẽtio, qđ hic etiam videtur poſſe fieri. Nã de hoc ad præſens breuiter tranſeundo dici poteſt quòd Ariſtoteles ibi arguit contra Platonẽ probando, ℣ ideæ non ſunt neceſſarię ad generationem, quia ſufficit hoc aliquid ad generandum hoc aliquid, ſed nec ideæ poſſunt generare hoc aliquid, qa ſi generãs nõ eſt hoc aliqd, nec genitum erit hoc aliquid.

Vtraque conſequentia ſatis tenet non eſſe genitum per ideã Platonis,nec tamen extendenda eſt ad propoſitum noſtrum.ſ.de Deo,quia ſi idea generaret,eſſet generans vniuocum, quia eiuſdem ſpeciei, non eſt autem aliqua cauſa vniuoca neceſſaria, niſi compoſita & materialis, ſicut genitum eſt compoſitum,& materiale: hoc pro prima parte rationis ſcilicet ℣ ideæ nõ ſunt neceſſariæ. ¶ Pro ſecunda parte.ſ.℣ ideæ non poſſunt genera re facit illud, quod ſi generans vniuocum non ſit hoc aliquid compoſitum, & materiale, nec genitum erit hoc aliquid: Deus autem & poteſt eſſe cã generationis, & requiritur ad generationem, non ſicut cauſa vniuoca, ſed æquiuoca, & hoc ſuprema,in cuius virtute agit omnis alia cã tam vniuoca,quam æquiuoca. ¶ Ad tertium, abſolute cõcedendum eſt tam Ariſtotelem, quam Auer. Deum poſſe immediate mouere corpus negaſſe. Et in hoc habet theologus vtrũque negare. Poſuerunt tamen Deum mouere cœlum mediante.ſ.mediante intelligentia,quę eſt propria motrix eęli, de hoc amplius tangetur reſpondendo ad tertium argumentum principale ad quæſtionem. ¶ Ad quartum, quod confirmat iſtas tres probationes, dici poteſt, quòd non eſt de intentione Ariſtotelis quòd Deus abſolute neceſſario cauſet quicquid immediate cauſat, hoc eſt ſine cauſa media agente. ſicut dicetur infertius de anima intellectiua in quæſtione de bona fortuna, ſed ſecundum ipſum Deus neceſſario agit quicquid poteſt agere immediate, hoc eſt ſine omni medio,ſiue agente ad ipſum, ſiue ad aliquod pręuium diſponens ad illud, & ſine omni medio cauſato, ſiue prævio ad illud. illud ergo quòd ſine omni medio cauſato pręuio, ſiue cauſante pręuio poteſt agere hoc neceſſario agit. Et ratio huius eſt apud eum, quia ex quo iſtud a ſolo Deo immediate omnino dependet, ipſius nouitas in eſſendo, ſiue cõtingentia nõ reduceretur ſecundum ipſum vltimate, niſi in aliquam nouitatem in Deo. Et ſic intendit ipſe arguere. 8. phyſicorũ, quia illa nouitas motus in vniuerſali ſiue omnino primi motus, ſiue etiam omnino primi cauſati,quodcunque illud eſſet, eſſet immediate a Deo ſine omni cauſa media agente, vel diſponente,& ſine omni cauſato medio. de illo autem quod poteſt Deus immediate cauſare, ſine ſcilicet cauſa media agente attingente illud. dum tamen ſit aliqua cauſa diſpoſitiua ad illud,vel ſaltem aliquod cauſatum pręuium requiſitum ad illud, non diceret Ariſtoteles, ℣ Deus neceſſario ſimpliciter illud cauſaret, ſed tantummodo

Speculatio notabilis.

Vt inquit Auerr. 12 Met. cõ 41

necessitate ⁊ inevitabilitatis, & hoc posito illo primo, vel prævio, quod requiritur. ¶ In neutro autem istorum concordat cum eo theologus, quia ponit ꝙ Deus per voluntatem libere & contingenter se habet ad q̃cunque causabile extra, & hoc exclusa necessitate, non solum immutabilitatis, sed etiam inevitabilitatis. Concedo ergo, ꝙ Aristoteles secundum ⁊ sua principia negaret Deum multa posse immediate causare, puta omnia illa in quorum productione est simpliciter contingentia absque vtraque necessitate ⁊ prædicta, sed in hoc theologus contradicit sibi, sicut dictum. Est ergo de demonstratione, quia conclusio principalis, & in ordine quarta ista, scilicet quòd Deum habere omnipotentiam immediate respectu cuiuscunque causabilis, licet sit verum, non tamen est nobis demonstrabile demonstratione quia.

QVINTA conclusio principalis est ista, quòd demonstrabile est viatori demonstratione quia, Deum esse omnipotentem mediate, vel immediate, hoc est quòd possit causare quodcunque causabile, vel immediate, vel per aliquod medium, quod subsit causalitati eius. ¶ Hęc conclusio probatur per hoc ꝙ necesse est statum esse in causis efficientibus, & hoc probatur secundo Metaph. & probatio Aristotelis breuiter nunc tangẽdo stat in hoc, Tota vniuersitas causatorum causam habet, non autem quæ sit aliquid istius vniuersitatis. quia tunc idem ⁊ esset causa sui, ergo aliquid extra totam vniuersitatem illam. Si ergo in causis non ascendatur in infinitum, nõ solum quælibet est causata, sed tota multitudo erit causata, & per consequens ab aliquo extra totam illam multitudinem. ergo in illo erit status tanquam in simpliciter primo causante. ¶ Potest autem illius conclusionis adduci alia probatio talis. Causa effectiua, quanto superior tanto perfectior in causalitate. ergo si supra istam datam est alia in infinitum superior in causando, illa erit in infinitum perfectior in causalitate, & per consequens habebit causalitatem infinite perfectam, causalitas autem causata, vel dependens in causando nõ est infinite perfecta, quia est imperfecta respectu illius, a quo dependet. ergo si in infinitum ascendatur in causis, aliqua erit omnino incausata, nec dependens in causando, & per consequens in illa erit status, sic quòd ipsa erit effectiua non causata, nec dependens in causando, & ab ipso est omnis causalitas causæ inferioris, vel saltem in virtute eius causat. ¶ Ex hoc ad propositum sequitur, ꝙ in quodcunque causatum potest aliqua causa inferior mediate, vel immediate, in illud idem potest illa causa superior, & hoc saltem mediante causa proxima, & per consequẽs prima cã hẽt omnipotẽtiã ſm intellectũ pertinentẽ ad istũ articulum. ¶ Ista rõ vr dupliciter posse impediri. ¶ Primo, quia diceretur quod in ordine causarũ efficiẽtiũ, licet status sit ad vnũ primũ efficiens, tñ istud non est Deus, sed aliqua intelligẽtia mouens primũ cęlũ, nec rõ naturalis deducit, ꝙ vltra tale mouẽs, Deus immediate mouęat, nisi in

2. e. 5. et inde.

in ratione causæ finalis, sicut videtur philosophus illum modū mouendi appropriare ipsi Deo 12. meta. vbi ait, quod mouet, sicut amatum, & desideratum. ¶ Secundo diceretur quod efficiens primum quodcunque sit, non probatur habere potentiā respectu omnis causabilis qualitercunque. s. immediate, vel mediate, sed tantum respectu omnium causabilium in sua coordinatione. oporteret ergo probare, ℣ præter illa non essent alia possibilia causari extra illā coordinationem. ¶ Ista duo excluduntur per hoc, quod nō est nisi vnicum ens a se, siue non ab alio. Ex hoc enim sequitur, ℣ non est nisi vnicum agens non dependens in agendo, quod. n. dependet in essendo, si agat dependet in agendo.

8.c.36.

Diu ad fumā in stantiarū consequen ter.

Auer. et sequaces quare hē. et alios antiquos.

AD ARGVMENTA principalia. ¶ Ad primum. ¶ Primo videndum est de anteceden te ¶ Et postea de consequentia. ¶ De antecedente dicūt quidam, quod Aristo. non intellexit primum ens esse infinitæ potētiæ intensiue, siue vigoris, sed tā tum extensiue, siue durationē, ratio enim sua non plus concludit, nisi quod ipsum mouet motu infinito, quia motus ille non est infinitus, nisi durationē. Et ad hoc videtur sufficere virtus infinita in duratione.

CONTRA dupliciter. ¶ Primo contra illud quod imponitur Aristoteli. ¶ Secundo contra rationem quæ ad hoc adducitur. ¶ De primo, Arist. enim ex hoc, quod Deus est infinitæ potentiæ concludit, quod non potest esse in magnitudine, nec habere magnitudinem, quia nec infinitam, cum nulla talis sit, nec finitam, quia quacunque potentia in magnitudine finita posset aliqua esse maior, intelligit ergo in antecedente talem infinitatem potentiæ cum qua secundum intentionem eius non posset stare oppositum consequentis. s. habere magnitudinem, vel esse in magnitudine. quia hoc esset dicere, quod faceret consequentiam, quæ secundum intentionem eius non teneret, si oppositum consequentis posset stare cum antecedente. Nunc autem cum potentia infinita secundū durationem potest stare oppositum consequentis. s. esse in magnitudine secundum intentionem eius: cum manifestum sit celum hīe magnitudinē, & tñ ℣m ipsum habet potentiam infinitæ durationis, immo ℣m ipsum 9. met. & 1. cę. & mun. & in multis alijs locis. Oē sempiternum est formaliter necessarium, & ita si est actiuum habet potentiam actiuā infinitam ℣m durationem, ergo in antecedente non tñ intelligit ille de potētia infinita duratione, sed de aliqua alia, quę repugnat magnitudini, illa aūt non est nisi infinitas intensiua. ¶ Concedo ergo cum ista conclusione, ℣ Aristo, siue sufficienter probauerit intensum suum, siue non, intellexit de infinitate potentiæ intēsiua. ¶ Sed tunc restat ℣m s. de ℣ bationē. qualiter. s. eius probatio procedat. De hoc dico, ℣ tanta perfectio pōt cōcludi de potentia, ex hoc ℣ sufficienter potest in talem actum, quanta potest cōcludi ex hoc ℣ exit in talem actū. Et si ergo antecedens Arist. s. ℣ Deus mouet motu infinito falsum sit ℣m theo-

8. phy. ad finem.

t.c. 17.

t.c. 12. ad inde.

logos,tamen multi eorum concedunt,ꝙ potest mouere motu infinito etiam a parte ante, sicut omnes concedunt ꝙ a parte post,tamen differunt a philosopho in hoc,quia philosophus ponit istam potentiam necessario coniunctam actui, quia inter extrema secundum se immutabilia. talia secundum eũ sunt Deus & cœlum, ergo inter ista est habitudo necessaria necessitate immutabilitatis, ad quam sequitur motum, qui causatur ad hoc,in illo esse necessarium, non illa necessitate ineuitabilitatis,non potest ergo cessare. Nec concordat secum theologus in prima propositione inter extrema &c. Nec in secunda de cœlo, quia non ponit mouere necessario cõpetere Deo actua liter,ponit tamen posse infinito tempore mouere, ex isto posse, sicut ex ipso mouere, concludi potest infinitas potentię.Sed nũ quid intensiue?Dico ꝙ sic.nulla enim virtus potest per infinitum tempus mouere nisi vel a se,vel virtute alterius, & tãdem oportet stare ad aliquam primã,quæ mouet ex se ipsa. Arist. ergo arguit de potentia primi mouentis,quæ non mouet virtute alterius sed a se. Et ex hoc potest inferre, quod ipsa sit infinita intensiue, qđ autem habet a se potentiam actiuam habet a se entitatem,quod autem habet a se aliquid habet illud in tota plenitudine, quæ sibi potest competere, nihil enim habetur limitate in aliquo, nisi habeatur ab aliquo agente determinante illud ad certum gradũ, quia si vnum ens habeat a se plenitudinem entitatis, & aliud ens non haberet a se talem plenitudinem,sed entitatem limitatam, omnino nulla esset ratio,quare illud plus haberet plenitudinem entitatis, quã istud, sed videtur esse casus qui non potest esse in his quæ sunt a se. Ex hoc igitur quod primũ mouens mouet a se, & per consequens est a se,cum tota plenitudo potentiæ actiuæ & entitatis non possit esse sine infinitate intensiua, sequitur quod ipsum sit infinitæ potentiæ intensiue.

¶ Contra hoc quod accipit in antecedente, quod mouet motu infinito, quia æque habetur secundum te propositum si moueret motu finito,sed a se. Concedo, ꝙ vis principalis in hoc stat quod est mouere a se, sed aliquam euidentiam habet ratio de motu infinito,quia secũdum Aristot. motus primus est primo ĩfinitus, & ita ille est magis proprius primo mouenti, primitas autem motionis est medium proprium ad propositum,vt intelligatur in antecedẽte,mouet motu infinito prima infinitate quæ.s.non est ab infinitate motus alterius,sed a sola virtute illius mouentis. 2.phi.t. 40.

DE CONSEQVENTIA autem licet infinita potẽtia actiua sit vere omnipotentia.non tamen sequitur,si ratione naturali potest concludi hoc habere infinitam potẽtiam, ergo & omnipotentiam,quia non est notũ ratione naturali infinitam potẽtiam,& hoc totum intelligendo de omnipotentia immediata respectu cuiuscunque possibilis.

¶ Cum probatur, quod infinita potentia sit omnipotentia,quia infinita potentia non potest excedi,nec intelligi excedi, quæcunque autem potentia q̃ non

est

est omnipotentia potest intelligi excedi. ¶ Responderet philosophus, quod potentia suprema non est omnipotentia, sicut intelligimus omnipotentiam, & tamen est infinita potentia. nō ergo potest intelligi excedi secūdum intensionem, quia sic infinita est, sed licet possit intelligi excedi aliquo modo secundum extensionem, quia non est omnipotentia, non tamen proprie hoc intelligi pōt, quia non sine cōtradictione, quia diceret philosophus ꝙ omnipotentiā immediatam respectu cuiuslibet in aliquo, eodem esse includeret contradictionem, quia destrueret ordinem essentialem causarum. ¶ Verum est ergo, ꝙ suprema potentia actiua siue potentia infinita est omnipotētia, sed non est notum per rationem naturalem quod suprema potentia possibilis etiam intensiue infinita sit omnipotentia proprie dicta, quæ scilicet potest in quodcunque possibile immediate.

AD PRIMVM argumentum in contrarium, quod scilicet est de generatione filij. ¶ Respondeo, quod potentia actiua potest intelligi proprie, quia ꝓ potentia causatiua cui correspondet possibile, idest causabile. ¶ Alio modo potest intelligi magis extensiue pro potentia productiua cui correspondet possibile, idest obiectum producibile. Et ita omnipotentia potest intelligi dupliciter. ¶ Primo modo potentia causatiua omnis causabilis. ¶ Secundo modo potentia productiua omnis producibilis. ¶ Si secundo modo intelligeretur, solus pater esset omnipotens, quia solus pater habet fontalē fęcunditatem ad producēdum omne producibile. Sancti vero non sic loquuntur de omnipotentia, sed tātum primo modo, vt scilicet importat potentiam causatiuam omnis causabilis, idest possibilis, quomodo nec filius est possibilis, nec spiritus sanctus, licet sit producibilis, quia non est causabilis, nec in alietate naturæ producibilis. secundum ergo quod sancti loquuntur de omnipotentia scilicet pro potentia causatiua omnis causabilis, quæ est communis tribus personis absolute concedendum est, quod omnipotētia non respicit actum notionalem intrinsecum, & si ergo posset demonstrari Deum esse omnipotentem, non tamen potentem in tales actus notionales.

¶ Sed contra hoc est difficultas in auctoritatibus Aug. & Ricar. adductis. ¶ Ad auctoritatem Augst. quæ allegata fuit prius, in contrarium dici potest, ꝙ ista consequentia, si pater non potest generare filium, vel non æqualem filium, non est omnipotens, non est formalis, eo modo quo arguitur a destructione partis in quantitate, ad destructionem totius. sed est a destructione posterioris necessario consequentis, ad destructionē prioris, quia si non posset generare filium, aut filium ęqualem, aut hoc esset, quia non competit eius perfectioni essentiali, aut quia non competit eius ꝓprietati personali. ¶ Non secundo modo. quia illa persona est a se, & ideo non repugnat proprietati, siue aliquid actiue producere. ¶ Si primo modo. ergo non habet naturam perfe-

Expositio mirabilis ad auctō. Augu.

ctam, cui possit in aliquo supposito competere potentia producti ua omnis producibilis, & si ergo negatio actus notionalis non infert formaliter negationem omnipotētiæ, tamē gratia materiæ tenet consequentia de ista persona, cui non repugnat ratione proprietatis suæ actus talis notionalis.

¶ Sed contra hoc arguitur per hoc quod omnipotentia videtur proprie respicere Deum, vel personam diuinam pro obiecto, iuxta illud Ricar. 12. de tri. vbi arguit, quod si duo essent omnipotentes, vnus faceret alium nullipotentem, quod non sequeretur, nisi respectu omnipotentiæ in vno eorum obiectū esset alter omnipotens.

¶ Ad hoc potest dici, sicut dictum est ad argumentum Augustini, quod non tenet illa cōsequentia tanquam a toto in quantitate, est omnipotens, ergo est potens circa aliū Deum, siue circa alium omnipotentē, quia alius Deus, si poneretur non esset obiectum omnipotētiæ proprie dictæ, sed necessario esset a se. Sed consequentia sic tenet per locum extrinseum, vno modo, quia vnus omnipotens posset sua voluntate omnia possibilia, & compossibilia producere. Alius vero omnipotens posset ex sua voluntate eadem possibilia impedire, ergo ille faceret illum nullipotentem, non agendo aliquid circa ipsum, sed circa obiectum potētiæ ipsius. ¶ Si dicas illum cum isto in obiectis volitis vniuersaliter concordare.

¶ Contra. quamquam illud videatur esse pura fictio, de illis respectu quorum vtraque voluntas mere contingenter, & æque independenter se habet, tamen ex hoc sequitur quod ille faciat istum nullipotentem, quia non pñt esse duæ * causę totales causantes idem causatum, quia vel illud bis acciperet esse, vel non vtraque, vt distincta ab alia esset causa cōpleta. ¶ Iste autem qui per te ponitur concordare cum illo in volitis per suam propriam voluntatem potest esse causa totalis, & completa volitorum, ergo ille non potest esse causa totalis distincta respectu eorundem. Et sicut est de duobus, ita de omnibus, ergo per voluntatem illius ex parte obiectorum potest ille fieri nullipotens, hoc est non potens aliquid ponere in actum, voluntate istius prouenientē vt distincta, & totaliter causante idem. ¶ Sed contra responsiones istas, datas ad auctoritates Aug. & Ricar. arguitur per hoc quod formaliter sequitur, si filius est oisciens, ergo est sciens generationem patris, & consimiliter, si est omniuolens, est volēs istam generationem, ergo a simili de omnipotentia sequitur in consequentia vera & formali. est omnipotens, ergo est potens in generationem illam, & non tantum gratia materiæ, sicut dicit responsio. ¶ Hic potest dici, quod in omnibus istis nominibus, omnipotens, omnisciens, omniuolens est distributio, non actus sed obiecti ipsius actus, ergo formaliter inferri potest de obiecto hoc & illo, & ita de quibuscunque obiectis actus talis. Nunc autem scientiæ & voluntatis diuinæ in quacunque persona diuina simpliciter est obiectum actus notionalis,

nalis, non sic est obiectum omnipotentiæ. igitur formaliter omnisciens, & omniuolens inferunt scire & velle actum notionalem, non sic omnipotens posse actum notionalem. Ratio illius differentiæ est, quia actus notionalis. est quid scibile, & volibile, non autem simpliciter possibile, prout possibile intelligitur causabile, quia & si habeat rationem boni & veri, non tamen rationem causabilis & causati.

¶ Ad aliud argumentū de creatione Angelorum, concedo, quod sicut ista demonstratur, quod Deus potest in omne causabile mediate, vel immediate, ita potest demonstrari in particulari, quod possit in hoc, quando minor mediante qua infertur talis conclusio est euidens, vel demonstrata, aliter non. 64. 28. secundum philosophum. 1. Priorum. Contingit scire de omni mula esse sterilem, & ignorare de hac mula, si hæc minor est ignota, scilicet hanc esse mulā. Nunc autem minor respectu huius conclusionis, Deus potest causare Angelum est ista. Angelus est causabilis.

Th. 1. par. sum. q. 66 ar. 2. ¶ De ista autem minori dicitur, quod tantum est credita, & non demonstrabilis, & ideo conclusio sequens est tantum credita, licet maior vniuersalis sit demonstrabilis. ¶ Dicitur secundo quod ista minor neganda esset secundum philosophum, & ita conclusio. Posuit enim philosophus (vt dicunt isti) omnem intelligentiam esse simpliciter a se, quia posuit omnem intelligentiam esse necessariam sicut patet. 12. meta. Causatum 8. c. 43. autem ab alio est ex se non ens, & de se possibile, quod autem est simpliciter necesse esse, nullo modo est possibile, non ergo posuit Aristo. ista contradictoria, scilicet intelligentiam esse necessariam, quod plene posuit, & tamen eam esse causatam ab alio. ¶ Dicitur etiam a quibusdam, quod Aristo. posuit intelligentiam esse infinitam, & ex hoc sequitur etiam, quod ipsa sit a se, quia quod est ab alio, est finitum. Antecedens probatur, quia. 12. metaphy. ca. 4. repetit ostensum esse, quod non conuenit primum mouēs habere magnitudinem, quia habet potentiam infinitam, & finitum non habet potentiam infinitā. ¶ Post illud statim in principio. 5. cap. quærit vtrū ponendum sit vnā talem substantiam, aut plures, & determinat, quod plures ſm numerum lationum, intentio ergo sua est comparando conclusionem præcedentem ad cōclusionem sequentem, ꝙ plures sint substantiæ sine magnitudine, quia infinitæ potentiæ. ¶ Item, c. 5. post prin. Palam inquit est, quia tot substantias necesse est esse natura sempiternas, & immobiles secundum se, & sine magnitudine propter p̄dictam causam in 4. ca. scilicet habere potentiam infinitā. quia illa non potest esse in magnitudine, nec finita, nec infinita, qa nulla est. Hē. quol. 6. q. 14. t. c. 41. f. 8. phy. t. c. 42. t. c. 55.

SED QVIA nulli auctori imponenda est sententia falsa, vel multum absurda, nisi habeatur expresse ex dictis eius vel sequatur euidenter ex dictis eius. Et cum istud, Angelū esse ens a se, sit non tantum falsum, sicut patet, sed etiam valde absurdum, quia oppositū eius pōt t. c. 41. demon-

demõstrari vt patebit, nec istud legatur expresse ex litera Aristo. non videtur hoc sibi rationabiliter imponi.

B. vide 8. di. 1. q. 5. pag. 435. & 436. & 1. dist. 4. q. 1. Pag. 13.

¶ Dico ergo de ista minori. Angelus est causabilis. duo opposita prædictis. ¶ Primum, ℣ illa est demonstrabilis, secundum quod illud fuit ab Aristo. concessum. Primum probo sic. non possunt esse duæ naturæ intellectuales simpliciter infinitæ, sed quæcunque natura intellectualis, si est a se, siue incausata, ipsa est simpliciter infinita. ergo non possunt esse plures naturæ intellectuales simpliciter incausatæ. ¶ Prima est incausata. alioquin non esset prima. ergo quælibet alia est causata. ¶ Prima propositio istius deductionis probatur, diffusius in quæstione de * vnitate Dei. Nunc tango vnam probationem, quia vtraque illarum intelligeret alteram perfectissime tantum, scilicet quantum ipsa est intelligibilis, & comprehensibilis, & similiter vna diligeret aliam, quantum ipsa est diligibilis, & sic etiam vtraque seipsam comprehendit, & diligit, & ita vtraque tam secundum intellectum, quam secundum voluntatem beatificatur, tam in seipsa, quam in alia: eandem autem potentiam simul comprehendere duo obiecta adæquata infinita est impossibile, quoniã vtrunque obiectum toti virtuti potentiæ totaliter adæquatur, immo nec vna potentia potest habere duo obiecta æque prima. Essentia autem istius esset primum obiectum sui intellectus, nõ ergo essentia illius erit primum obiectum istius, sed nec erit obiectum secundariũ, quia non est entitate posterius, quam sit essentia illius, cum sit infinita, sicut ista, nec per consequens est posterius ea in intelligibilitate: potentiam etiam ita perfecte comprehendere essentiam alterius, sicut propriã est impossibile, præcipue quando natura propria non includit eminenter naturam alterius, nec dependet essentialiter ab illa altera. nec est eiusdẽ speciei cum illa, quæ omnia sunt vera in proposito de Deo. s. & intelligentia. Secunda propositio huius deductionis. s. ℣ natura quę est a se, est infinita, patet ex illo quod dictum est supra qualiter philosophus probat primũ mouens esse infinitę potentię, quia est a se potens, & ideo hẽt plenitudinem potentiæ.

B. Quære 2. di. 1. q. 3. p. 149. & inde. vbi ponit 7. vias ad probãdum Dei vnitatem.

SECVNDVM scilicet, ℣ Aristo. concessit istam minore. probo. & primo ex intentione eius 12 metap. concedit enim omnia habere ordinem essentialem inter se, & magis ordinẽ essentialẽ ad vnũ primũ. Nunc autẽ infinitũ intensiue non põt esse subordinatum essentialiter alicui alteri, nec sicut ad finem, quia bonum infinitum non est propter alterum bonum. bonũ autem totius vniuersi vtroque modo se habet, & scilicet in ordine entium inter se, & in ordine eorum ad optimum separatũ, nec infinitũ potest esse subordinatum alteri, vt principalio ri, quia habet virtutem actiuam infinitam. Et etiã ℣m ipsum in fine. 12. Entia nolunt male disponi. vnus ergo princeps. ¶ Respondetur, quod Arist. ordinem concessit in entibus separatis, quia secunda causa dependet a prima. licet nõ sit causaliter ab ea,

1. 1. 1. ind.

Hi

ea', sicut est in speciebus numerorum, & figurarum. ¶ Contra hoc, nihil est dependens ab aliquo in essendo a quo non habet in aliquo genere causę esse, & similiter de permanentia. Et non obstat illud de numeris, quia numerus minor potentialiter, seu materialiter acceptus est pars maioris. pars autem habet rationem materiæ. vt habe-
1.c.3. tur. 5. Metaph. partes inquit totius vt ex quo causæ sunt. Et idem ibidem. horum autem hæc quidem quasi subiectum, vt partes. numerus vero minor actualiter, & formaliter acceptus non est pars maioris. nec ab ipso sic accepto dependet maior in essendo.

¶ Præterea. in eodem. 12.c.4.
9.t.36. de primo mouente dicit, quòd mouet sicut appetibile & intelligibile. huiusmodi autem mouent nõ mota. Sic autem Deus mouet intelligentiam sibi proximam. ergo causat intelligere ipsius intelligentiæ, sed illud intelligere, vt isti dicunt secundũ Arist. est idem, ꝙ substantia in-
in Meta. telligentiæ. ¶ Si dicatur, ꝙ illud
8.c.37. & mouere est metaphoricum, &
3. de ani- non proprie aliquid causare.
ma.t.c.15 ¶ Cõtra. omnis intellectio, quæ non est eadem obiecto, causatur ab obiecto, & videtur ꝙ effectiue secundum Commẽ. ibi
6.16. dicentem, ꝙ balneum in mente mouet, vt efficiens. & vt extra mouet vt finis. ¶ Probatur idẽ secundo, secundum intentionẽ
9.t.79. Arist. 8. Phy quia ibi probat, ꝙ mouens infinitæ potentię non potest immediate mouere. cęlum mouetur. igitur immediate ab aliquo mouente potentię finitæ. illud autem est intelligentia propria motrix. vult ergo, ꝙ illa sit finita', & per consequens non a se. hęc cõsequentia est superius ostensa. ¶ Præterea ex eodem. 8. arguitur sic. philoso- t.c.78. &
phus vult ibi, ꝙ mouens infiniti- inde.
tę potentiæ moueat cęlum motu infinito, & non immediate, vt dictum est. ergo mediate, scilicet mediante intelligentia. Et hanc esse eius intentionem, scilicet mouens finitum mouere cęlum immediate, & mouens infinitum mediate. dicit Commen. 12. Meta. com. 41. sunt igitur respectu cęli duo mouentia ordinata. Tunc arguo sic. quãdoque * sunt plura agentia es- B. Hanc
sentialiter ordinata. ¶ Aut se- eandẽ Re-
cundum accipit esse a primo. gu'am hãs
exemplum de cęlo & igne. ¶ Aut in 1.di.3.
secundum, licet non accipiat es- q.7.in so
se a primo. tamen accipit ali- lutione qõ
quam influentiam. exemplum. nis.
Baculum motum accipit a manu, vt possit vlterius mouere pilam. ¶ Aut tertio modo, ambo attingunt eundem effectum immediate sed ordine quodam. primum scilicet principalius, & B. huic o-
secundum minus principaliter, pinionẽ ad
tamen ipsum eundem effectum hæret do-
attingit. Exemplum de patre & ctor, vid.
matre respectu generationis ꝓ. 4 di.3. de
lis. secundum opinionem * po- hoc cla-
nentem matrem esse actiuam. rissime li
¶ Quęro ergo quo istorum triũ cet in 3.
modorum se habent ista duo di.t.q.7.
agentia in mouendo cęlum. pri. 309.
¶ Non tertio modo. quia statim sequitur quòd inæquali tẽpore, immo in eodem tempore moueat virtus finita, & infinita, quia vtraque attingit motum immediate, tanquam proprium effectum. Si detur secundum, eum nihil secundum Arist. recipiat ab intelligentia aliud ab eius essentia, habetur propositũ. dãs extra
loquat cõ
tra rationẽ
tũ efficacissimum contra pro
tertios.

¶ Si

¶Si detur primũ, patet, ꝙ hoc est propositũ. patet ergo ꝙ Aristoteles sic intellexit ista agẽtia esse ordinata, ꝙ ſm esset a primo, & tunc primum mouet mediate, & dat esse & virtutem proximo mouenti, & quia perpetuo dat illud esse, & virtutem, ideo est causa perpetuitatis in motu. finitas autem virtutis, quæ non est aliud a natura angeli, est causa successionis motus, quia illi virtuti potest esse aliqua resistentia in mobili, quæ non posset esse virtuti infinitæ. ¶ Tertio probatur hoc idem ex intentione Auer. qui de intentione Aristo. loquens in tractatu de substantia orbis. cap. 3. dicit sic. Corpus cœleste non indiget tantum virtute mouente in loco, sed ẽt virtute largiente esse, & substantiam suam, & permanentiam æternam &c. & post, dixerunt quidam ipsum, scilicet Aristo. non dicere causam agentem cę lum, sed tantum causam mouẽtem & illud fuit valde absurdũ. Ita autem potuit arti. cœlum esse formaliter necessarium, sicut intelligentias, quia vniuersaliter omnem substantiam sempiternam dixit formaliter esse necessariam, vt patet. 9. Met. c. 7. est autem potentia nihil sempiternũ &c. & 12. Meta. satis habetur intentio eius de hoc. c. 5. ergo ita staret cum intentione eius, ꝙ Deus esset causa substantiæ ipsius intelligentiæ sicut secundũ Auer. fuit intentio eius in cœlo. ¶ Præterea. hæc est intentio Aui. expresse 9. Meta. c. 4 ꝙ omnis intelligentia causata est a primo. & forte in hoc non solum non contradicit Aristo. sed explicat illud de modo, & ordine productionis, quod Aristo. non explicauit. Et si dicatur, Aristo. posuisse omnem intelligentiam a primo immediate productã. tunc Auicenna quantum ad ordinem, quem ponit, contradicit ei. sed ad propositum, ꝙ intelligentia sit producta habetur concordia. De modo autem illius causationis satis haberi potest ex intentione Auicẽnę quo ad hoc, scilicet quod non posuit eam per motum, vel mutationem, vel cum aliqua nouitate. sed quod totum esse intelligentiæ semper esset a primo, & in diuersitate essentię, sicut nos ponimus, quod filius est a patre semper in eadem essentia. & sicut secundum Aristo. sempiternum est lumen in illis corporibus pspicuis, quæ nũquã cadũt in vmbra alicuius corporis, scilicet corporum causantium vmbram in vniuerso. & tamen illud lumen perpetuum in corporibus illuminatis poneretur a sole effectiue. Non enim lumen illud diceretur a se formaliter, quia tunc non esset eiusdem rationis cum lumine in illa parte, quæ aliquando non illuminatur. nam illud lumen cum sit nouum, certum est ꝙ causatum est a sole. quod autem causatũ est, non est eiusdem rationis cũ eo, quod est a se. ¶ Quando ergo probatur ſm intentionem Aristo. angelum non esse causatũ, quia secundũ ipsum est formaliter necessariũ. ¶ Dico ꝙ ipse nõ posuit ista inter se repugnare causatum & formaliter necessarium, cum dicat 2. Meta. sempiternorum principia semper esse verissima necesse est, quia sunt alijs causa veritatis. Sempiterna ergo, quæ ipse posuit formaliter necessaria concessit princi-

1. & 2 cali. & 3 met. & 12. Meta.

1. c. 37. 8. c. 42. & inde.

pia

pia habere. ¶Item 5. Meta. c. de necessario. nihil prohibet necessariorum quorundam esse alteras causas. Hoc etiam patet in veritatibus principij & conclusionis, si tñ principium sit causa conclusionis, in essendo verum. ¶Cum arguitur, causatū est de se nō ens, sed possibile esse, proprie dicendū esset, ꝙ nō est de se ens, vel magis non est a se ens. ita ꝙ causato nō oportet, ꝙ cōpetat aliqua non entitas, sed negatio modi essendi, quia est a se esse. & ista negatio est compossibilis necessario. licet negatio entitatis non sit compossibilis ei. ¶Quod etiam dicitur, ꝙ causatum est de se possibile, si intelligitur de potentia, quæ est differentia entis opposita actui. talis potentia non necessario inuenitur in causato, nisi quod causatur cum nouitate. non autem necessarium fuit apud Aristo. connexio causationis, & nouitatis, sicut nec apud illos theologos, qui dicunt Deum posse produxisse aliquid ab æterno. est tamen omne causatum possibile, hoc est obiectum potentiæ causatiuæ. sed ista * possibilitas, licet repugnet necessitati a se, non tamen secundum Aristo. repugnat necessitati formali. ¶Ad aliud, cum imponitur. Aristo. de infinitate intelligentiæ, oppositum est verum. & etiam in se demonstrabile. & ostensum est prius, quòd sit de eius intentione.

a.l. termi nus.

ADILLAS ergo auctoritates eius pro hoc adductas. ¶Ad primam, conclusio vltima 4. cap. non est illa, quòd primum est sine magnitudine, quia infinitæ potentiæ, sed post illam sequitur alia conclusio, quasi recitata, vt prius ostensa, scilicet quod est impassibilis & inalterabilis. omnes enim alij motus sunt posteriores illo, qui est secundum locum. hęc ille. Nō est autem illa substantia mobilis secundum locum: quod probari potest ex præhabitis ibi. & tūc concludit, ergo non est mobilis aliquo posteriori motu, & ita alterabilis. & tunc sequitur principium 5. c. vtrum autem vnam talem &c. ita ꝙ talitas ista refertur ad esse in alterabile, de quo immediate præcessit sermo. Non autem refertur ad esse potentiæ infinitæ, de quo fuit sermo in præcedenti. 5. quæ enim continuatio esset sermonis, quòd esse tale referatur ad conditionem prius habitam mediate, & non ad illam, quæ prius immediate habetur? vel posset dici ꝙ si tale referatur ad illam conditionem mediate propositam, referenda est ad illud, quod fuit in conclusione. s. non habere magnitudinem. & concedo qđ plures sunt tales sine magnitudine, sicut plures sunt inalterabiles, & impassibiles. ¶Ad aliam auctoritatem dico, ꝙ negatio potest per tot media propter quid de aliquo concludi quot possunt esse in ipsō causæ repugnantiæ ad affirmationem oppositam. & si aliquid vnum sit causa adæquata repugnantiæ, illud erit medium adæquatum ad ostendendum talem negationem. infinitas autem intensiua est vna causa repugnantiæ ad habere magnitudinē, sed nō adequata. habere autem intellectualitatem sine materia est rō adæquata. Ista autem duo oportet cōiungi. s. intellectualitate, & immaterialitatē ad habēdū medium

t.c.41.t. c.29.idem 3.de t.phy sic. 61 t. ca.

dium sufficiens, quia sicut non sufficit intellectualitas sola secundum mentem Aristo. sicut patet in homine. sic nec immaterialitas, sicut patet in cœlo. ¶ Ad istam ergo auctoritatem, dico ꝙ non habere magnitudinem potest concludi ex infinita te potentiæ. & sic concluditur
t. cō. 41. ibi capi. 4. conclusione penul.
t.c.78.& & etiam concluditur, 8. physic.
inde. Potest etiam concludi ex alio. s. immaterialitate cum intellectualitate, purum enim intellectuale non potest habere magnitudinem, quia forma intellectualis non est extensibilis, sed si aliquod intellectuale sit quātum habet materiam, quæ perficit forma intellectuali. & tunc recipit quantitatem, non ratione intellectualitatis, sed ratione materialitatis, quam perficit forma intellectualis. sicut est in homine, Hæc ergo est vera. natura habens infinitam potentiam, nō habet magnitudinem. & hęc natura intellectualis non habens materiam non habet magnitu-
t.c.41. dinem. Ibi ergo versus finē. 4. ca. probatur non habere magnitudinem per habere potentiam in finitam. sed illud non est mediū adæquatum respectu prædica-
t.c.30. ti. ibi autem c. 3. post principiū habetur de substantijs immobilibus, ꝙ oportet eas esse sine materia, sempiternas enim esse oportet. Et si aliquid est actu sempiternum, ergo actu sine materia. & postea in principio. 4.
t.c.36.& cap. habetur, quomodo istę substantiæ mouentes sunt naturæ
inde. intellectuales. Ex istis habetur secundum medium ad remouendum magnitudinem, quod est esse intellectuale sine materia. & istud est medium adæquatum respectu prædicati. quando ergo dicitur ca. 4. quòd oportet tot substantias esse sine magnitudine propter causam prædictam, hoc debet intelligi de illa causa adæquata, quæ. s. est in intellectualitas sine materia, quæ dicta est in principio tertij capituli, & in principio quarti capituli. non autem debet referri ad illam propositionem, quæ t.c.31 tacta est in fine de infinitate po c.36.& tentiæ. nec hoc videtur destrue inde. re sententiam literæ, cum intellectualitas immaterialis sit propria causa, immo adæquata respectu prædicati. hoc autē quod est habere infinitam potentiam, vel non est eius causa, vel nō est adæquata, quia prædicatum omni intelligentiæ conuenit. medium autem conuenit soli Deo, cui honor est, & gloria in secula seculorum.

QVÆSTIO. VIII.

Vtrum filius, vel verbum diuinum habeat causalitatem aliquam propriam respectu creaturæ.

VTRVM filius, vel verbum diuinum habeat causalitatē aliquam propriam respectu creaturę? Arguitur ꝙ sic, quia ars dicit respectū causalitatis ad artificiatū, & idea ad ideatū. sed verbo diuino competit proprie esse artem, & habere in se ideas omnium factibilium. ergo &c. minor patet per August. 6. de trini. c. 9. vel 37. verbum inquit perfectum, cui non deest aliquid est ars quidem omnipotentis, & sapientis Dei. hoc pro prima parte minoris, & sequit. plena omnium

nium rationum viuentium incommutabilium, & hoc pro secunda parte minoris, quia per rationes illas intelligit ideas, vt patet ex intentione eius. 38.q.q. 46. & sequitur ibi. nouit Deus omnia quæ fecit per ipsum, hoc pro vtraque parte minoris. intelligendo sic. nouit tanquàm in arte, in qua relucent rationes artificiatorum. ¶ Ad oppositum Aug. 2. de trini. c. 5. loquens de filio incarnato. mitti inquit a patre sine. s.f. non potuit. & sequitur paucis interpositis. Fortasse aliquis cogitat, vt dicamus ēt a seipso missum esse filium, quia ille Mariæ conceptus & partus operatio trinitatis est, qua * cau- sante omnia causantur. Et istam conclusionem concedit implicite, cum respondet ad obiectionem, quæ posset fieri contra eā dicens, quomodo inquit pater filium misit, si ipse se misit? cui primo respondeo, &c. ¶ Item, ibidem intelligat istam incarnationem, vna eademque operatione patris & filij inseparabiliter esse factam. non vtique inde separato. s.f. ¶ Item, idem lib. 4. c. 22. vel 38. plane fidenter dixerim patrem, & filium & s.f. vnius eiusdemque substantiæ Deum creatorem trinitatem omnipotentē, inseparabiliter operari.

p. l. 5.

a. l. 6114. 5a.

QVÆSTIO ista generaliter proposita intelligi potest de quacunque causalitate, quæ Deo conuenit respectu creaturæ, sed argumenta magis tangunt de causalitate effectiua. ¶ De ista ergo causalitate primo inquirenda, sunt tria videnda. ¶ Primo, vtrum aliqua ratio formalis causandi sit propria verbo. ¶ Secundo, vtrum aliquis modus, vel ordo in causalitate, seu causando sit proprius sibi. ¶ Tertio, vtrum aliquis respectus causalitatis vel aliquis alius respectus ad creaturam includatur pro se in eius proprietate constitutiua.

DE PRIMO dici potest ℣ non est propria sibi aliqua ratio formalis agendi ad extra. ¶ Et hoc potest tripliciter ostendi. ¶ Primo auctoritate. Secundo ratione sumpta a posteriori. ¶ Et tandem ratione sumpta a priori. ¶ Auctoritas est Augu. 5. trini. 14. vbi dicit sic. ad creaturā pater & filius & spiritus sanctus sunt vnum principium, sicut vnus creator, & vnus Deus. ¶ Et hoc videtur, ℣ sicut est in eis vna formalis Deitas, per quā dicuntur vnus Deus, sic est vna formalis ratio causandi, & principiādi, per quam dicūtur vnus creator, & vnum principium. ¶ Hoc idem vult Dionysius de diuinis nominibus dicens, communia totius diuinitatis sunt causabilia omnia. ¶ Ratio a posteriori sumitur ab actu causandi, de quo actu ait saluator. Ioā. 5. quæcunque ille. s. pater fecerit, & hæc & filius similiter facit. ¶ Per hoc quod ait, quæcunque, patet, ℣ non se habent pater & filius in agendo, sicut causa vniuersalis, & particularis, sicut sol & pater in generatione animalis. ¶ Ex hoc quod ait, hæc. patet, ℣ non sunt causæ variæ respectu aliorum causatorum, sed eorumdem. ¶ Ex hoc ℣ ait, facit patet, ℣ nō se habent sicut agēs, & ratio agendi. ratio quippe agendi non proprie agit. ¶ Ex eo ℣ ait, similiter, patet, ℣ non habent se in agendo, sicut causa superior & inferior, quæ non agit virtute propria, sed virtute alterius.

Speculatiō notabilis.

rius. puta dependenter, & imperfecte respectu eius, nec etiam agunt, sicut duæ causæ partiales continentes vnam causalitatem completam. siue sint eiusdem rationis, vt duo trahentes nauē, siue sint alterius rationis, vt intellectus agens, & phantasma secundum aliquos in mouendo intellectum possibilem, quia in talibus neutra causa potest dici complete facere, sed ambę faciunt totaliter, vtraque autem per se, non nisi diminute, & partialiter. vnde magis proprie dici potest vtraque alteri coagere, quàm facere effectum. similiter tales duæ causæ non omnino similiter causant effectum. His ergo differentijs, & imperfectionibus exclusis, intelligit Christus, ꝙ pater, & filius, & pari ratione tota trinitas, quæcunque causata simul causant. & hoc ęq perfecte, & complete. ¶ Ex hoc sequitur, ꝙ verbo non est propria aliqua ratio formalis agendi. consequentia ista probatur. nullum suppositum formaliter agit nisi sit actu per illud, quod est sibi formaliter ratio agendi. Et intelligo sic vel ꝙ habeat illud tanquam formam informantem, vt est in creaturis, propter quod Aristo. 2. de anima concludit animam esse actum & formam corporis, quia est principium, quo conueniunt ei operationes corporis animati. vel sic, ꝙ illud quod est principiū agendi sit omnino idem supposito agenti, sicut est in forma simplici subsistente, quæ se tota statim est illud, quod est ex. 8. Meta. & ita se tota agit. ¶ Nunc autem illud quod est prorium vni personæ, non potest esse actus alterius personæ, nec primo modo, nec secundo modo, sicut vult August. 7. de trini. c. 1. vel. 9. vbi vult, ꝙ pater non potest esse sapiens sapientia genita. sequitur ergo si illud, quod est ratio formalis agendi in aliqua actione, sit proprium vni personę, ꝙ alia persona non agit formaliter illa actione. ¶ Si dicatur ad illud secundum vnam opinionē, ꝙ tres personæ in suo intellectu communi & essentiali habent vnum verbum, quod est formale principium causandi, quasi proximum, & essentia quasi remotum, sed pater habet illud verbum a se, quasi dicendo ipsum. filius. & s. habent ipsum a solo patre. qui vice omnium vni cum verbum dicit ad perficiendum intellectum essentialem. Et similiter de. s. respectu voluntatis. ¶ Contra. certum est, ꝙ pater non habet verbum, aut actū suum formalem altero prædictorum modorum. ergo tantū modo habet ipsum, vt correlatiuum, vel consubstantiale, distinctum tamē in supposito. sed neuter modus habendi sufficit ad hoc, vt sic habens dicatur formaliter agere ista actione, respectu cuius illud, quod sic habetur est proprium formale principium. quia neuter modus habendi saluat hoc principium formale haberi, tanquàm formam, vel actum habentis. quod tamen requiritur ad hoc, ꝙ habens posset dicere agere tali actione. Istud patet de creaturis, non tantum de correlatiuis, sed quibuscunque distinctis, hypostatice comparatis ad eandē actionem. ¶ Tertio arguitur ad propositum a priori, primo per medium proprium sic, formalis rō causandi in Deo, & proxima

B. *Hac eadem rōne vtitur in 2. dist. 1. pag. 6. c. 1.*

1. c. 6. & 18. & 24.

1. c. 16.

est

est intellectus, vel voluntas, vel aliquis actus intellectus, vel uoluntatis, sed trium personarum est idem intellectus & eadē uoluntas, & per consequens earum est omnino idem actus intelligēdi & uolendi, & idem obiectū, siue primarium, siue secundarium. ergo & eadem ratio formalis causandi, etiam proxima est communis tribus personis.

3.tri 7.primum. Io. 10. secundum Io. 17.primū Ro.8.secūdum gal. 2.

¶Hanc rationem tangit Aug. 2. tri.8.qūo inquit pater eum.s. filium sanctificauit, si ipse seipsum sanctificauit? vtrunque enim ipse dominus ait, sicut probat ibi. & post. qūo pater eum tradidit, si ipse se tradidit? utrunque enim dicit apostolus, sicut ipse probat ibi.

Et subdit responsionem, credo. respondebis si probe sapis, quia vna uoluntas est patris & filij, & inseparabilis operatio. quasi dicat, huiusmodi ueri, quod pater agit, & filius similiter agit, causa est propter eandem rationem agendi, quia una uoluntas est patris & filii, & ex hoc sequitur inseparabilis operatio. ¶Hoc etiam confirmatur per illud.3.tri.6.uoluntas Dei prima est, & summa causa omnium, ideſt formalis ratio causandi. ¶Diceretur ad hoc, quod licet uoluntas, vel intellectus sit formalis ratio causandi, non tamen in qualibet psona. sed aliqua proprie habet potentiam, ut est principium formale uel proximum causandi. ¶Contra hoc, si est eadem potentia, & habens eundem actum, & circa idem obiectum, ipsa in quocūque supposito sit, semper habebit eandem rationem causalitatis respectu obiecti causabilis per ipsam potentiam. nam suppositum non tribuit aliquam rationem causalitatis ipsi rationi formali agēdi, sed ipsum habet rōnem causę agentis, præcise per hoc q hēt rō nem formalem agēdi. qcunque ergo psona hēt cādem potentiā, hēbit eandē habitudinē ad obiectum causabile. ¶Aliud mediū proprium accipitur ad propositum ipsum. s. esse diuinum. & ex hoc medio arguitur sic. esse diuinum commune est trib. quia ipsa essentia cōis est trib. esse autem diuinum est proprium principiū causandi, probo, esse rerū pprie est eē causatū, & oportet q causet a suo simili. ergo p se cātur ab esse diuino. ¶Contra hoc, essentia ut essentia non est principium agendi, nisi per modum naturę. Deus autem ad extra nihil agit hoc modo.

Henr. ubi sup.

Tho. in 2. scrip. di. 1. & in 1. per. sum. qō. 45. ar. 6. & 4 liquali tar q. 4. ar. 3. et q. 6. ar. 4.

¶Vltimo pōt ostendi ppositum per medium cōe a priori, & hoc sic. oē cātum p se dependet a cā prima, sicut imperfectum & possibile a perfecto & simpliciter necessario. ergo illud quod est formalis ratio causandi, est formalis ratio terminandi istam dependentiam causati, & per cō sequens formalis ratio essendi pfectum, & necessarium, sed necessitas & pfectio eadē est cōis trib. personis. ergo & ratio terminandi dependentiam causati erit communis. & per consequēs formalis rō agendi erit cōis.

CONTRA ista potest argui. notitia & amor in diuinis secundum quod sunt procedētes, sunt rationes sm quas creaturæ producuntur, & hoc secundum genus causæ formalis, sine quibus intellectus & uoluntas essentiales non sufficienter disponerent ad ipsas

creaturas producendas, Nunc autem notitia procedens, verbū est, & amor procedens. s. s. est, ergo verbo est aliqua ratio formalis causandi propria. & similiter spiritui sancto. ¶ Maior ostenditur quadrupliciter. ¶ Primo sic. sapientia vt est essentialis non est nisi specu'atiua, sed vt est personalis est practica, respectu operandorum continens in se ideas, quæ sunt principia operandi. Nunc autem non sufficit ad operandum aliqua notitia, tanquam ratio proxima, nisi sit practica. ergo &c. ¶ Secundo ostenditur per exemplum de artifice creato. Artifex enim in sapientia artis duplicem habet notitiam de artificiato. vnam simplicis notitiæ in arte vniuersali, qua intuetur operanda pure speculatiue. & aliam habet notitiam dispositiuam ad opus, qua in arte particulari concepta de arte vniuersali, intuetur ordinem productionis suæ in opus, & est cognitio practica, sine qua impossibile est artificem procedere in opus. Similiter Deus in notitia simplici essentiali nouit singula simpliciter, & absolute, tanquam in manifestatione quadam. In notitia vero producta nouit eadē intrinseca, & extrinseca, tanquā in quodā declaratiuo, & specialiter nouit factibilia in eo, tanquam in quodam dispositiuo eorum ad opus. sicut ergo notitia artis vniuersalis non sufficit sine notitia artis particularis, quæ est dispositiua, & practica, ita in Deo non sufficit notitia essentialis sine notitia producta. ¶ Tertio ostenditur ista maior per quoddam simile in naturalibus, quia sicut forma naturalis non est principium actionis, secūdum quòd est perfectio eius, in quo est, sed solūmodo secundum quòd habet respectum ad effectum: similiter sapientia, vel amor solummodo secundum quòd habet respectum ad effectum, est principium operandi. sapientia autē disponens, & amor effectans, quæ respiciunt effectum, non sunt nisi sapientia, & amor procedentes. ¶ Quarto ostenditur eadem maior ex ordine productionis intrinsecæ ad extrinsecam, & hoc sic, vbi in diuinis terminatur ordo rationis in essentialibus, ibi incipit ordo originis in personis, ergo pari ratione vbi terminatur ordo originis in personis, ibi incipit ordo originis creaturarum. Non potest ergo pater creaturam producere, nisi prius productis verbo & spiritu sancto. Si autem pater haberet in se formaliter omnem rationem causandi creaturam, ita quòd in verbo non esset aliqua propria ratio causandi, videtur q̄ posset pater caulare, licet non produceret filium. ¶ Confirmatur istud per August. 15. de trini. cap. 11. vel 28. potest esse inquit verbū nostrum, quod non sequatur opus: opus autem esse non potest nisi præcedat verbum. sic & verbum Dei esse potuit, nulla existente creatura. creatura autem nulla esse potest, nisi per ipsum, per quod facta sunt omnia.

AD ISTA, maior primæ rationis neganda est, quia (vt dictum est prius) notitia & amor secundum q̄ Deus est causa creaturæ, sunt communes formaliter tribus personis. ¶ Ad pri-

primam probationem istius ma ioris, notitia in memoria & notitia verbi non differunt in nobis, vt speculatiua & practica, quia non differunt, nisi sicut habitualis notitia & actualis, quę conueniunt semper in ratione speculatiui, vel practici. Si ergo notitia essentialis in patre se habet sicut notitia in memoria respectu notitiæ, quæ est in verbo, non erit illa in patre speculatiua, & alia practica, sed vel vtraque practica, vel vtraque speculatiua. Quod additur ibi de continentia idearum, soluetur respondendo ad argumentum principale. ¶ Ad secundum, notitia in patre de creatura non se habet, sicut notitia artis vniuersalis respectu notitiæ eiusdem in verbo, patet hoc ex prædictis, quia se habent sicut notitię memoriæ & intelligentiæ, & licet prima sit quasi habitualis, & secunda quasi actualis, tamē vtraque est eque vniuersalis, vel particularis. ¶ Illud etiam quod dicitur de arte vniuersali, ꝙ ipsa sit speculatiua, & ars particularis practica, non videtur verum. quia secundum diffinitionem artis. 6. Ethic. Cap. 5. Ars est habitus cum recta ratione factiuus. patet ergo, ꝙ omnis ars est habitus practicus: quia omnis habitus factiuus est practicus. ¶ Hoc etiam arguitur ex eo, quod dicitur artem particularem concipi de arte vniuersali, quia conclusiones practica resoluuntur in principia practica, saltem vt in principia proxima, immo videtur, quod non possint resolui aliquo modo in principia speculatiua, nisi practica sit subalternata speculatiuæ, quia omnis doctrina conclusiones proprias resoluit in principia propria, nisi sit subalternata alicui superiori, cuius conclusiones habet pro principijs. Si quandoque ergo inueniatur dictum ab aliquo auctore, quod ars vniuersalis est speculatiua, & particularis practica. Hoc indiget expositione. & potest sic intelligi, quanto aliquod medium recedit magis ab vno extremo, tanto non solum accedit ad alterū, sed dicitur habere rationem alterius, sicut patet ex 5. Physic. t.c.58. quod rubeum respectu albi dicitur nigrum. Nunc autem cognitio mere speculatiua est illa, quę nullo modo est directiua in opus. Cognitio vero mere practica, est illa quæ immediate est directa in opus. quæcunque ergo cognitio media, pro quanto magis recedit ab vno extremorum, tanto magis potest dici contineri sub altero. Nunc autem cognitio artis vniuersalis, non est immediate directiua in opus, quia operationes sunt circa singularia. 1. Metaph. Notitia autem artis particularis est immediate directiua. pro tanto igitur notitia artis vniuersalis potest dici speculatiua, pro quanto non est immediate directiua in opus, sicut, est particularis, nec tamen est simpliciter speculatiua, sed directiua, licet mediate, quia particularis virtute eius est immediate directiua. ¶ Quod igitur additur, quod in verbo tanquam in dispositiuo nouit Deus factibilia, quęro quid intelligit per notitiam dispositiuam in Deo? In nobis video vnam notitiam de agibili determinantem, quid sit agen- In pro æmio.

dum. & hanc sequitur actus voluntatis, qua recte volo sic agere sicut ratio dictat agendum esse. Istam volitionem sequitur quædam cognitio, qua scio me sic velle. Et si scirem voluntatem meam esse immutabilem, & non impedibilem, scirem me aliquando sic facturum esse. In Deo autem non possumus habere distinctos actus re, sed quasi ratione. Aut ergo per notitiam dispositiuam intelligis in Deo notitiam quasi præcedentem omnem actum voluntatis, siue illum, quo vult se sic facturum esse, & tunc sequitur quòd sit talis notitia in Deo dispositiua est in vna persona, & in alia. quia omnis notitia in Deo, quæ quasi precedit omnem actum voluntatis habetur in intellectu diuino virtute primi obiecti mouentis. illud autem mouet necessario intellectum diuinum ad quamcunque notiriam præcedentem actum voluntatis, quia in tota ista motione non inuenitur principium motiuum, nisi per modum naturæ, & per consequens necessario. Aut per notitiam dispositiuam intelligis illam quæ sequitur determinationem voluntatis, & tunc sequitur quod cum quælibet persona nouit determinationem voluntatis in quacunque persona, sicut in seipsa, quòd quælibet habet eque notitiam dispositiuam de quolibet operabili.

¶ Nec valet dicere, quòd hæc persona nouit illam sic disponere de operabili, sed non seipsam, quia sicut argutum est ad conclusionem principalem istius articuli. vnius voluntatis vna est dispositio. & ita si vna persona disponat de hoc operabili, per consequens & alia quæ habet eandem voluntatem eodem modo, immo eodem actu disponit, & per consequens reflectendo se per actum intellectus super actum voluntatis, sicut vna scit se sic disponere de hoc operabili, & sic & alia. & sic notitia dispositiua isto modo intellecta est communis tribus personis.

¶ Ad tertiam probationem, quæ est de forma naturali actiua. Respondeo, licet forma naturalis actiua habeat respectum quendam ad productum, qui respectus significatur per nomē principij, vel potentiæ, tamen illud quod dicitur esse principium vel potētia tanquam substratum huic respectui est aliqua forma absoluta, quod probatur, quia non minus formale principium actionis, vel motus est aliquod absolutum, quàm terminus. Et præcipue si ista propositio est vera, illud est formale principium agendi in quo agens & productum assimilantur, nunc autem terminus formalis actionis vel motus, non solum potest esse forma absoluta, sed necessario videtur ex 5. Physic. ϕ est forma absoluta non includens aliquam relationem. ergo vel necessarium, vel saltem possibile, quòd illud quod est principium formale agendi sit forma absoluta, & vt forma absoluta. hoc declaratur in exemplo. quia licet calor sit potentia calefaciendi, & hoc quod dico potentia importat respectum in concreto, tamen ille respectus per se non includitur ratione principij actiui. sicut loquimur de principio actiuo.

uo. accipiendo pro illo, quod immediate denominatur ab illo respectu. ¶ Hoc patet in alio exemplo magis remoto, hoc quod est esse obiectum importat ex significatione nominis respectum. Si tamen quæratꝝ, quid sit primum obiectum visus, nō respondetur per aliquod relatiuum, quia tunc esset facile assignare omnia obiecta potentiarum, puta ꝙ primum obiectū visus est visibile, & auditus audibile, & sic de alijs: sed oportet assignare pro primo obiecto aliquod absolutum substratum illi relationi, ꝙ importatur p hoc quod est obiectum, cuius absoluti forma sit per se motiua talis potentiæ, sicut lux, vel color respectu visus, & sonus respectu auditus, & sic de alijs. hoc est quod dicit Aris. 2. de anima. cuius inquit est visus, hoc est visibile, & sequitur visibile est color. hoc autem est ꝼm se visibile. ꝼm seipsum aūt non ratione, sed qm̄ in seipso habet causam esse visibile. omnis enim &cætc. vult dicere, ꝙ si color est primū obiectū visus, ipsum ꝼm se est visibile est per se primo mō, & hoc est ꝙ dicit non rōne, hoc est, hoc prædicatum qđ est visibile non cadit in rōne subiecti, sed per se secundo modo, quia in subiecto est cā prædicati, & hoc intendit cū subdit. sed qm̄ in seipso habet causam. ¶ Consimiliter est in multis alijs, & ſpāliter in proposito, quia cū quærimus principium actiuum respectu alicuius actionis, nō intelligimus de respectu, qui importatur in concreto p hoc qđ est principium actiuum: tū c.n. facile esset, ostendere respectu cuiscunq; actionis suum principium, quia principium actiuum respectu calefactionis est calefactiuum, & illuminationis illuminatiuum, & sic de singulis. Sed intelligimus de illo, quod est proximum fundamentum illius respectus, illud autem est forma absoluta, & hoc non includendo aliquem respectum, quin respectus ille non posset alicui esse prior natura termino respectus. forma autem actiua est prior natura termino actionis, saltem in actibus æquiuocis.

Applicando ergo ad propositum, si notitia quæ est ratio formalis producendi creaturam non plus includat rationem respectus ad eam, quam ratio respectus includitur in forma in ratione principij actiui naturalis, & ibi non includitur, sed tantum consequitur, videtur sequi, ꝙ in ratione notitiæ, vt est formale principium producendi creaturam, non includit respectus ad eam. ¶ aliter breuissime potest dici, ꝙ in notitia producta non est aliquis respectus ad creabile, qui non sit in notitia cōi tribus personis, sicut prius probatum est. ¶ Ad quartam probationem maioris, licet ista congruentia de prioritate productionis intrinsecæ ad extrinsecam possit multipliciter impediri, tū conceditur cō clusio, ꝙ vera est. i. ꝙ pater non posset producere creaturas, nisi prius productis filio & spiritu sancto, & rō huius est, quia qm̄ ab eodē vnū simplr necessario producit, & aliud contingenter. non pōt producere illud ad qđ contingenter se habet, nisi prius producto illo, ad quod necessario se hēt, & maxime quando eadē est necessitas producti, & producentis,

Resolutio dubitationis.

centis,productum aũt extrinsecum contingenter producitur. Intrinsecum vero necessario,sic ꝙ ipsum est necessarium eadẽ necessitate, qua & producens. Non potest ergo inchoari ordo productorum extra, nisi prius terminato ordne productorum intra.¶Alia ratio est,quia producto priori communicatur causalitas respectu posterioris, si non repugnet proprie rationi illius producti, nam ex ordine productorum nulla repugnat sibi causalitas, cum ipsum sit prius productum⌣. Cum ergo persona producta(vt tactum est in ratione priori) sit producta prius quacunque creatura, & cum non repugnet sibi ex ratione productionis causalitas respectu creaturæ,sequitur quod est prius creatura non tantum vt est prius producta,quam ipsa creatura, sed & vt productiua ipsius. Et hæc duplex ratio prioritatis potest haberi ex verbis Augustini ibi adductis. prima tio in hoc, quod ait:verbũ Dei esseporuit non existente creatura, non autem econuerso. secunda in hoc, quod subdit:per quod omnia facta sunt. Nec tamen ex istis duabus rationib. nec ex ista auctoritate sequitur, quod verbo sit aliqua propria ratio formalis causandi, quia absque tali proprietate rationis causandi põt stare, tam prioritas personæ ad creaturam,tanꝙ producti ad productum, quam prioritas tanquam principij ꝓductiui ad productum,non eñ oportet quod productum immediatius producenti,vel productioni, & etiam productiuũ tertij habeat propriam rationem producendi illud tertium, sed sufficit, quod habeat rationem communem eandem cum primo producente, sic quod necessario sibi illam cõmunicat, antequam vltimũ productum producatur,& sic est in proposito:per hoc apparet quare pater filio & spiritu sancto, non productis, non posset creare, quia non producto illo, ad qđ producens necessario se habet,non potest produci illud aliud ad quod contingenter se hẽt. non producto etiam illo quod natum est habere eandem causalitatem respectu tertij cum producente,non potest produci illud tertiũ. ergo illa propositio assumpta, si verbum non haberet propriam rationem causandi, pater & si non produceret verbum, tñ posset creare. falsa est propter duplicem rationem prædictam. ¶Si arguitur contra hoc,quia secundum auctoritatem Aug.allegatam creatura necessario præexigit verbum in rõne causæ.vnde ait,creatura nulla esse possit, nisi per ipsum per quod omnia facta sunt. s. verbum.non aũt necessario præexigeretur in rõne causæ, si totalis & completa causalitas esset in patre.¶*Respondeo,ꝙ verbum necessario præexigatur in rõne causæ ad productionem creaturæ potest dupliciter intelligi,vel tanquam causalitatẽ perficiens, vel tanquam in eadem causalitate cum primo præexacto conueniens.Primo modo non requritur filius,quia non perficit cãlitatẽ patris, sed pater in se,& a se hẽt cãlitatẽ perfectã, & eam cõicat filio,& iõ filius hẽt,quia pater hẽt, scdo mõ requiritur filius, quia.n. prius,ꝙ creatura producat cõicatur sibi eadẽ natura

tura eum pře, & p consequens eadem virtus actiua respectu cuiuscunque posterioris sequitur, ꝙ filius tanquam cōueniens in eadem cālitate cum patre præexigatur ad productionē creaturæ. ¶ Alr pōt *dici, & reddit in idem, quod effectum præexigere aliquid in rōne cāæ pōt esse dupliciter. Vno mō ex parte ipsius effectus simpliciter, quantū est de se, ita. s. ꝙ effectus non hret a quo sufficiēter posset ꝓduci nisi illud esset causa. Alio modo ex parte necessariæ cōcomitantię in cā: primo mō filius non præexigitur in rōne causæ, sed tcdo mō quia eandē perfectionem totalem causandi hret pater si per impossibile solus esset, sed non pōt in actū illius cālitatis exire, nisi prius filius concurrat secum vel cōicat secum in eadem perfectione, & sm eam exeat in eundem actum.

B. Resp. ex parte produ.

B. Hic solui quari an causalitas patris sit distincta a cālitate filij. &c. vi de 4. sen. di. 13. & quæ ibi notauimus.

DE SECVNDO articulo principali dico, quod filius negata se auctoritatē primariā causandi. Ioan. 5. non potest filius a se facere quicquam. concedit autem subauctoritatē in causando cū subdit. nisi quod viderit patrem facientem, & infra ibidem, opera quæ dedit mihi pr vt perficiam ea ipsa opera quæ ego facio. ergo &c. Dedit mihi pater, ecce subauctoritas. Ego facio, ecce causalitas. ¶ Cō similiter respectu spiritus sancti, hēt filius auctoritatē in agēdo. Et rō vtriusque est, quia a quo aliquid hēt principiū agendi, ab eo hēt & agere, & per consequens virtute illius agit. non virtute eius tanquam causæ superioris, quia non hēt virtutē distinctā ab eo, sed virtute illius, tanq̄ principij communicantis sibi cālitatem, & iō hūtis auctoritatē in ista auctoritate in qua recipiens habet subauctoritatē. ¶ Sed hic obijcitur, quia si pater prius origine causat quam filius, ergo filius non causat illud cātum, quia qđ prius cātū est, posterius causari non pōt. nisi idem bis cāretur, quod est impossibile. ¶ Sīr potest argui de ordine originis, sicut de ordine causalitatis, quia si pr facit a se, & filius non a se, ergo pater causat prius origine, & tunc, vt prius non poterit cāri a filio, quasi in secundo signo originis, quia idem non potest bis causari. ¶ Ad ista respondeo qđ ordo in causando pōt intelligi, vel vt actio respicit producens, vel vt actio respicit productum. ¶ Si primo mō, est ordo auctoritatis & sub auctoritatis in ꝓposito, quia ille est inter suppositagentia in habendo principium formale agendi, pro quanto. s. vnum illorum habet illud ab altero. ¶ Secundo modo non est hic ordo, quia non prius ponitur creatura in esse per actionem patris, & postea sequitur actio filij, sed virtus causandi ordinate secundum ordinem originis habetur in vtroque prius natura, quam terminus producatur. Et ista virtute habita a tribus in eodem signo naturæ, cōpleto tamen toto ordine originis, ponitur effectus omnino simul a tribus. ¶ Quod ergo dicitur, quod prius causatum non potest posterius causari, concedatur referendo prius & posterius ad ipsum causari; & sic probatur propositio. sed non propter hoc est negandum, quin prius habens virtutem causandi & posterius origine habens

B. Argumenta subtilissima quæ fiunt ab aduersarijs contra Scotū. 1. qui ponit istam priorit atē originis & diuinis, q̄ pulchræ solūtur hic.

eandem possint per ipsam simul natura habitam in vtroque simul effectum causare.

¶ Aliter posset dici specialiter ad secundum, quod prius origine causare, est causare a se, posterius origine causare, est causare ab alio: sicut autem ab alio habet virtutem causandi vel a se, sic & causare, nec est verum quod sic prius causatum ab aliquo non possit posterius causari ab alio, quia huiusmodi intellectus est iste quod aliquid non possit causari ab vno a se, & ab alio non a se, qui intellectus falsus est, vbi eadem virtus actiua est in producente & producto,

DE TERTIO articulo principali dico, quòd nullus respectus ad creaturam potest p se includi in constitutiuo personæ verbi. ¶ Tum, quia quicquid in ea includitur per se est reale. distinguendo reale contra ens rationis, quia constitutum est sic reale, & per consequens quicquid in ipso per se includitur est hoc modo reale. Nunc autem quicunque respectus in diuinis ad creaturam est tantùmodo ens rationis, ergo &cæ. ¶ Tum, quia quicunque respectus Dei ad creaturam habet pro fundamento proximo aliquid commune tribus (non dico, quod sic proximo, quod ex natura fundamenti oriatur relatio illa, quia tunc esset relatio realis, sed sic proximo, quod illud sit proxima ratio comparãdi per actum intellectus diuini personas diuinas ad creaturam. Sicut etiam actum est in primo articulo de intellectu & voluntate, sic posset probari de quocunque, secundum quod Deus per actum intellectus est comparabilis ad creaturam.) Quando autem fundamentum proximum est commune trib. respectus non potest esse proprius vni. non ergo respectus ad creaturam includitur per se in proprietate alicuius personæ, quia quicquid includitur sic, est proprium illi personæ.

¶ Tum tertio. quia iuxta primam viam posset argui, ℣ quicquid est in persona diuina est necesse esse a se, & hoc excludendo per ly a se, aliud in ratione causæ, non autem in ratione principij, quia quicquid est ibi, est incausatum. licet aliquid ibi posset poni principiatum. Nunc autem respectus ad creaturam, etiam in quocunque esse reali, vel cognito, non potest esse necessarius a se hoc modo, quia nec terminus respectus potest esse necessarius sic, quia in quocunque esse creatura est, vel possibilis, vel saltem non necessaria a se, ergo nullus respectus ad creaturam in quocunque esse potest per se includi in persona diuina.

¶ Sed ista ratio, licet forte procedat ex veris, tamen apparenter posset multipliciter improbari, & impediri, & non euidenter solui, nisi cum prolixitate tanta, quãta hic aggredi non intendo. ¶ Sed obijcitur contra istud, quia verbum importat p se proprietatem secundæ personæ, & cum hoc per se importat respectum ad creaturam. ergo & cætera. ¶ Prima propositio patet ex principio euangelij Ioannis. In principio erat verbum. vbi euangelista per hoc quod est, verbum, intendit exprimere proprie secundam

dam personam in diuinis. Et Augustin. 7. trinita. capitu. secundo. Eo verbum, quo filius.

¶ Secunda propositio probatur per illud. 83. quæstio. qō. 63. vbi exponitur illud. In principio erat verbum. Augustinus, quod græce inquit logos dicitur, latine verbum, & rationem significat. hic tamen verbum melius interpretatur, vt significetur non solum ad patrem respectus, sed etiam illa, quæ per verbum facta sunt operatiua potentia. Vult ergo, quod cum dicitur verbum, importetur respectus ad creaturam.

¶ Item, contra rationem factam obijcitur, quia si verum sit hoc, quod accipitur in illa ratione, quod creatura in quocunque esse non est necessaria a se, nec per consequens quicunque respectus ad creaturam est sic necessarius, tunc sequitur, quod nec respectus Dei, vt intelligētis ad creaturā intellectā, nec respect⁹ eius, vt creatiui ad creaturā creabilē sit necessarius a se, sed Deus nihil est formal', & necessario, nisi illud sit necessarium a se. ergo sequeretur, quod Deus non necessario est intelligens creaturam, nec causatiuus creaturæ, quorum vtrūque est falsum.

¶ Ad ista. ad primum posset esse duplex difficultas, vna ex re, alia ex significato huius nominis, verbum. ¶ Quantum ad primum dico, quod in proprietate secundæ personę non includitur aliquis respectus per se proprius ad creaturam, propter rationes ad hoc positas.

B. Idē. 1. q. quol. ad ibi. ¶ Quantum ad secundam, dico quod respectus realis. & respectus rationis non faciunt aliquid per se vnum, & ideo si tales duo respectus importentur per hoc nomen, verbum, sequitur quod illud nomen nō præcise significat vnum per se conceptum, quia respectus ad patrem vt dicentem est realis, respectus autem ad creaturam, vt dictam, vel causatam est rationis tantum. ergo si hoc nomen, verbum, per se importat tantum vnum conceptum, sequitur quod alterum illorum significabit, & alterum connotabit tantummodo: quod si verum est, probabiliter dici potest, quod sicut idem significat filius & filiatio, licet alio modo significandi, sic idem significat verbum, vt est quasi concretum, & eius abstractum, si licet fingere, quod scilicet est, verbatio, quod significat idem, licet alio modo, verbari enim est idem, quod dici, siue intellectualiter exprimi, & per consequens verbum importat in concreto hoc quod est intellectualiter expressum, & tunc connotabit relationem ad illud, quod dicitur per verbum, pro tanto, quod cō notat notitiam perfectam, quæ notitia habet respectum rationis ad cognita per eam. ¶ Secundum hoc igitur quantum ad significatum huius vocis, verbum, esset iste ordo, quod primo, & per se significatur respectus originis, scilicet expressio intellectualis passiua, sed modo concreto. Secundo connotatur notitia, quasi terminus formalis communicatus per istam expressionem, & illa est communis tribus, tamen appropriata verbo. Tertio vero per hoc, q̄ ista notitia habet respectum ad noscibilia, connotaret in nomi-

ne

ne verbi talis respectus. secundum hoc ergo neganda esset secunda propositio assumpta in argō. ¶ Et cum probatur per Augu. 83. q. quol. 63. dicit potest ꝙ pro tanto melior est translatio huius, quod est logos, in hoc, qđ verbum, quam in hoc, quod est rō, quia hoc nomen rō, nec respectum originis proprium, nec illum consequentem appropriatum, qui est ad creaturā, ita importat, sicut hoc nomen, verbū, quare verbum, vt verbum potest comparari per intellectum ad quodcunque, & consequens habere appropriatam relationē rationis. ¶ Quod vero ait, vt significatur ad patrem respectus, hoc debet intelligi de eo, quod primo, & principaliter significatur, quod autem addit ad ea q̄ facta sunt ibi, debet intelligi significare, pro connotare.

B. vide 27 dist. 1. q. 3. Pag 676. c. 2.

¶ Ad secundum pōt dici, quod necessarium a se absque omni repugnatia quantum est ex parte sui pōt esse sine esse reali cuiuscunque non necessarij a se, quia non est contradictio quantum est ex parte prioris absoluti, quod ipsum sit sine posteriori, tamen illud necessarium non potest esse sine esse cognito cuiuscunque alterius, quia eē eius necessario requirit cognitionē alterius, & per consequens alterum in esse cognito, & consimiliter est de esse possibili. Nō igitur personæ diuinæ competere aliquid reale potest, nisi illud sit necessarium a se, hoc est incausatum: quicquid aūt includitur in proprietate personę cōpetit personæ vt aliquod reale, potest tamen personæ diuinæ cōpetere aliquod cognoscere, vel aliquid posse, licet illud non

B. Hanc eandem regulam dabit in 2. dist. 1.

necessariū a se, sicut nec terminus. ¶ Aliter potest dici, ꝙ Deus est sic necessario intelligēs creaturam, & causatiuus creaturæ, quod vtrunque istorum formaliter dicitur aliquid necessariū a se, prout a se excludit causam, sed non necessarium in esse reali, sed in aliquo esse diminuto, quicquid autem includitur in proprietate personæ sic est necessarium a se, quod est in esse reali. Nunc autem necessariū a se, non necessario coexigit aliquid aliud in esse reali, licet coexigat aliquid aliud in esse cognito, vel esse diminuto. ¶ *Tertio modo posset dici, quod alio modo est necessarium illud qđ necessario requiritur, & hoc siue præexigatur siue coexigatur ad esse necessarij. Alio modo est necessarium illud, quod ad esse necessarij necessario cōsequitur.

B Ex hoc colligit ille vltimus Eius opinio necessar. f. præexigitur, & coexigitur & consequitur.

¶ Ex dictis de causalitate effectiua patet solutio quæstionis de causalitate exemplari, & finali, quia cum causa exemplaris sit aliqua ratione formali exemplans, & causa finalis sit aliqua ratione terminans, siue finiens, sicut causa efficiens aliqua ratione formali efficiens, sequitur ex consimili ratione, quod nulla istarum causalitatum potest esse propria, nisi ratio formalis causandi sit propria, non ergo potest alicui personæ esse propria ratio exemplandi, siue finiendi, sicut nec formalis rō agendi. ¶ Hoc posset probari hic sicut prius probatū est de cā effectiua, sed de probationib. prius positis euidentior ad propositū vī illa vltima, qa ratio formalis terminandi dependentiam causati ad causam

sam in quocunque genere causæ de quo est hic sermo est aliqua perfectio, & loquendo de causa prima in quocunque illorum generum est aliqua perfectio simpliciter. Si ergo quæcunque perfectio simpliciter eadē est in tribus, sequitur, ꝙ quęcunque causalitas in quocunque generum illorum sit communis.

AD ARGVMENTVM in propositum. Ad minorem dico, ꝙ quælibet persona, sicut est creatrix, sic est artifex, & cū sit simplex in qua non differt habens, & illud qđ habetur, quęlibet est ars & ars æque particularis, & æque actualis, sicut patet respondendo ad obiectiones: in primo articulo tamen appropriate verbum dicitur ars, sicut sapientia, siue notitia pro tanto, quia ex modo suæ processionis cōpetit sibi, ꝙ sit notitia actualis procedens de memoria paterna declarans omne intelligibile, quod in memoria illa continetur. Hoc patet per Augu. 7. trini. cap. 1. ita dicitur filius sapientia patris, quemadmodum dicitur lumen patris, & qualiter hoc sit, statim subdit. i. quemaddum lumen de lumine, & vtrunque idem lumen, sicut intelligitur sapientia de sapiētia, & vtraque vna sapientia, consimiliter dico ars de arte, & vtraque vna ars. ¶ Ad aliud quod additur in minori de ideis, patet prius in responsione ad primam obiectionem in primo articulo, quia ideæ sunt communes cuilibet personæ, licet appropriētur verbo propter modum proprium emanationis eius, quia procedit vt notitia actualis declaratiua omnis obiecti, quod quasi habitualiter continetur in memoria paterna.

QVÆSTIO. IX.

Vtrum Deus possit facere angelum informare materiam?

CONSEQVENTER quæritur de omnipotentia in comparatione ad obiectū, qđ respicit. & sunt tres quæstiones. ¶ Prima quæstio de omnipotentia, vt respicit substantiam materialem, & est ista. ¶ Vtrum Deus possit facere angelum informare materiam. ¶ Secunda quęstio est de omnipotentia, vt respicit formam accidentalem, sed habentem esse modo supernaturali. & est ista. ¶ Vtrum Deus possit species in eucharistia conuertere in aliquid præexistens. ¶ Tertia est de omnipotentia, prout respicit formam accidentalem habentem esse modo naturali. & est hæc. ¶ Vtrum Deus possit facere quod manente corpore, & loco, corpus non habeat vbi, siue esse loco? ¶ Ad primam quæstionem arguitur ꝙ sic. Deus potest facere formam materialem esse sine materia. ergo & formam immaterialem esse in materia, & per consequens angelum esse in materia, & informare materiam. Antecedens probatur sic, quia Deus facit accidens materiale sine subiecto in sacramento altaris. Consequentia probatur, quia non magis videtur repugnare formæ immateriali esse in materia, quàm formæ materiali esse sine materia. ¶ Contra, si angelus informa-

ret

ret materiam, aut daret ei actū simpliciter, siue substantialem, aut actum secundum quid, siue accidentalem, non primo modo, quia cum sit per se subsistēs, non potest facere per se vnum cum alio: actus autem substantialis facit per se vnum cū illo, quod informat. nec secundo modo, quia secundū Aristo. 1. Phy. quod vere est nulli accidit, angelus est id, quod vere est. i. substantia. ergo &c.

T.c.26.& 27. HIC SVNT TRIA videnda. ¶ Primo, intellectus quæstionis exponatur. ¶ Secundo, solutio eius, prout possibile fuerit, declaretur. ¶ Tertio, aliqua dubia dissoluantur. ¶ De primo, breuiter hic non quæritur si angelus habeat materiam partem sui, quia tunc angelus non informaret materiam, sed forma quæ esset altera pars eius informaret eam, sicut ignis non informat materiam, sed forma quæ est altera pars eius. ¶ Nec quæritur vtrum angelus possit informare materiam, hoc est effectiue transmutare materiam ad formam. & hoc virtute Dei, licet forte virtute sui non possit, vt sic Deus faciat angelum effectiue informare materiam, sicut secundum aliquos facit corpus effectiue agere in spiritum. ¶ Sed quæritur de informa-

Ricar. & Tho. tione formali. an scilicet Deus possit facere angelum esse formam informantem.

DE SECVNDO conclusio negatiua est tenenda. ¶ Et ad hoc possent poni duæ rationes. ¶ Quarum prima sumitur ex medio communi. ¶ Secunda ex medio magis proprio. ¶ Addentur postmodum rationes inquirendo de eis, si concludant. ¶ Prima ratio est ista, illud quod est simpliciter per se subsistens, non potest esse forma materiæ, angelus est huiusmodi. ergo &c. Maior declaratur. Ens per se potest intelligi tripliciter. ¶ Vno modo intelligitur ens per se solitarie. prout accipitur. 1. Posterio. in ter- T.d.
tio modo per se. & hoc modo accidens potest esse ens per se, quādo non est in subiecto.

¶ Secundo modo dicitur ens per se, prout distinguitur contra ens in alio. & sic per se ens est idem quod non inhærens actualiter, nec aptitudinaliter. & hoc modo quæcunque substantia non tantum composita, sed etiam materia, & forma est ens per se, quia forma substantialis, licet insit materiæ informando, non tamen inhæret, quia inhærere dicit non per se informare, quia inhærens, nec est actus simpliciter, sed actus secundum quid, nec cum illo cui inhæret facit per se vnum. oppositā conueniunt ei, quod per se informat.

¶ Tertio modo ens per se, dicitur illud quod habet actualitatem vltimatam, ita quod non est per se ordinabile ad aliquem actum simpliciter vltra istum, quem habet, qui quidem actus vlterior possit esse actus eius per se. & hoc vel primo, vel participatiue. quod hoc modo est per se ens, communiter dicitur suppositum, & in natura intellectuali, dicitur persona. hoc modo intelligitur maior de ente per se. Istud solum dicitur proprie subsistens, sicut philosophus loqui- t.c.1.
tur. 2. de anima dicens, quod materia est potentia hoc aliquid.

quid. species autem secundum quam aliquid dicitur hoc aliquid. tertium quod est ex ipsis, quod simpliciter est hoc aliquid, scilicet per se subsistens habet actualitatem vltimatam, non ordinabilem per se ad aliquem actum vlteriorem. ¶ Maior sic intellecta, probatur, quia forma substantialis per se ordinatur ad esse totius. Illud autem esse est actus simpliciter, compositi quidem per se primo. sed formæ participatiue, quia pars dicitur esse per se per accidens, hoc est per se participatiue, totum autem primo. quod igitur est per se subsistens, nec potest ordinari ad aliquod esse per se, illud non potest esse per se forma. ¶ Probatio minoris. angelus est perfectus in specie perfecta, immo perfectiori, quàm sit aliqua species substantiæ materialis. ordo enim specierum
8e. 10. est, vt ordo numerorum. 8. Metaphysic. nunc autem aliqua substantia materialis est ita in actu vltimo, quòd non est per se ordinabilis ad aliquem actum vlteriorem. alioquin posset esse processus in infinitum in substantijs materialibus, vt quælibet posset esse pars alterius. ergo multo magis angelus est per se subsistens secundum intellectum prædictum.

¶ Hæc ratio præcedit ex medio communi, quia medium illud quod est per se subsistens, æque concludit propositum de igne, sicut de angelo. immo de quocunque quod est complete in aliqua specie substantiæ. ¶ Hinc patet, quòd non vnibile non est differentia distinguens angelum ab anima, quia est commune angelo & igni. ¶ Hinc etiam patet, quare anima separata non est persona. licet enim non sit nata inhærere & ideo sit ens per se secundo modo prædicto, licet etiam posset esse ens per se primo modo. 1. solitarie, non tantum per virtutem causæ extrinsecę, sicut potest accidens vel forma materialis, sed virtute naturæ suæ sibi derelictę. & hoc non necessario dependet a materia in proprio suo esse, tamen non potest esse ens per se tertio modo prædicto, & solum illud quod est sic per se ens, dicitur suppositum. In natura autem intellectuali dicitur persona. & sic est persona incommunicabilis, quia sibi repugnat communicari, nõ tantum in vniuersale singularibus, sed vt forma matarię actuã dæ per ipsum.

¶ Secunda ratio ad propositum est hęc. quicquid potest esse forma substantialis, hoc sibi competit immediate per essentiam suam, scilicet posse dare actum simpliciter ipsi materię, 8.c.15.
quia. 8. Metaphysic. patet quòd non est alia ratio, quare hoc posset facere per se vnum cum materia, nisi quia hoc est per se actus, & illud per se potentia. & huius non est aliqua ratio vlterior, nisi propria ratio huius, & illius. ergo cui repugnat esse hunc actum materiæ, prędicis repugnat sibi per rationem propriam. consequentia ista probatur, quia maiori perfectione attestatur, ꝙ alicui repugnat esse formã materiæ, q̃ ꝙ sibi conueniat. si ergo non pot hoc sibi conuenire, nisi per suã propriã rationem, sequitur quòd cui repu-

pugnat maxime repugnabit per propriam rationem formalē ipsius. Si igitur ratio propria quiditatiua angeli esset nota, per illam propter quid posset ostendi, ℣ sibi repugnat informare materiam. ¶Ita ratio, licet ostendat, ℣ medium esset proprium ad conclusionem, si ipsa esset

a. l. vera. * nota, tamen non ostendit conclusionem esse veram. vnde negans eam diceret, ℣ non repugnat huic informare. nec essentia sua propria est ratio per se repugnantiæ ¶Ideo viterius confirmatur ratio sic. cuilibet actui simpliciter per rationem propriam, vel conuenit aptitudo ad per se informandum, vel repugnat informare. de essentia angeli non est dari primum, ergo secundum. & tunc vltra, vt argutum est, ipsa essentia est propria ratio repugnantiæ. probatio minoris, aptitudo non est sine actualitate, quin sit imperfectio

Vide. 2. de anima et 2. de Ge. aliqua. ¶Tertia ratio posset poni talis. ordo perfectionis informis videtur esse per recessum earum a materia, sicut actus perfectior plus recedit a potentia. sed anima intellectiua tantum recedit a materia, ℣ naturæ suæ relicta potest habere esse suum proprium sine ea. ergo angelus, qui est perfectior quacunque anima intellectiua, plus recedit a materia. sed non videtur, ℣ plus possit recedere, nisi sibi repugnet inesse materiæ. ¶Ista ratio non videtur multum proba re, quia multiplex datur excellētia actus ad actum alia, quàm ista. sic recedere a materia, immo anima intellectiua, licet possit esse sine materia, tamen ita perfecte potest vniri materię, sicut aliqua forma inferior, ita di ceretur ℣ angelus potest quidem esse sine materia, etiam perfectiori modo quàm anima intellectiua, sed tamen potest esse in materia, quia licet dependere a materia sit imperfectionis. nō tamen est euidens, ℣ posse communicare actualitatem suā materiæ sit imperfectionis. & præcipue quando talis communicatio potest esse sine dependentia, sicut poneretur in proposito. ¶Quarta ratio videtur sumi secundum aliquos ex operatione angeli, quæ est intelligere, & hoc sic. intelligere est operatio immaterialis, ergo intellectus est potentia immaterialis. & vlterius. ergo natura intellectualis est natura immaterialis. ¶Prima consequentia probatur per hoc, ℣ operatio non est magis abstracta a materia, quàm potē tia cuius est operatio. operatio enim inest operanti secundum potentiam propriam, vt secundum rationem proximam operandi. & per consequens si potentia sit materialis, illa operatio non est immaterialis. ¶Secūda consequentia probatur, quia potentia non excedit substantiam, & videtur ista consequentia præcipue tenere de natura illa, quæ est mere intellectualis cuiusmodi est natura angelica. nō sic manifeste tenet de natura, quę est diminute intellectualis. & cum hoc sensitiua, quantum ad aliquam potentiam, sicut est anima nostra, quia illa dependet a materia in operando, saltem aliqua operatione, sed natura mere intellectualis nullo modo dependet a materia in operando, nec per consequens in essendo. ¶Videtur etiam consequentia a primo ad vltimum confirmari

mari per commentum propoſi
tionis penultimæ de cauſis vbi
habetur. Impoſſibile namque
eſt, vt ſit res cuius ſubſtantia ca
dat ſub tempore, & eius actio
ſub æternitate. ſic. n. eius actio
melior eſſet ipſius ſubſtãtia, hoc
eſt impoſſibile. ¶ Primum ante-
1 de anima. cedens probatur ex obiecto, qa
ab obiecto actus quilibet reci-
pit ſpeciem & perfectionẽ, nũc
autem obiectum intellectus, in-
quantum huiuſmodi a materia
abſtrahitur, quia formæ in ma-
teria ſunt indiuiduales, quas nõ
apprehendit ſecundum ꝙ huiu-
ſmodi. ¶ Si huic rationi inſte-
tur, quia ſimili ratione poſſet
concludi per operationem, &
vlterius per potentiam ꝙ ani-
ma intellectiua eſſet immate-
rialis, & tamen concluſio eſt fal-
ſa. hoc eſt quod non eſt per-
fectio materiæ. licet ſecundum
aliquos vera ſit de immateriali.
hoc. eſt non compoſita ex mate
ria & forma. ¶ Diceretur, ꝙ bene
potentia intellectiua eſt imma-
terialis, & etiam anima hoc mo
do eſt immaterialis, quia non
Tho. eſt immerſa materiæ nec a ma-
teria totaliter apprehenſa. & hoc
declaratur, quia quanto forma
eſt nobilior, tanto magis do-
minatur materię corporali, &
minus ei coniungitur, & magis
eam ſua virtute excedit. anima
autem noſtra vltima eſt in nobi
litate formarum. vnde in tantũ
ſua virtute excedit materiam
corporalem, ꝙ habet aliquam
operationem & virtutẽ, in qua
nullo modo communicat cum
materia corporali, & hæc virtus
dicit intellectus. ¶ Cõtra iſtud.
homo non eſt homo ſecundum
animam, ſiue per animam, niſi
ſecundum ꝙ anima informat
materiam. ergo nec operat operatione propria hominis ſecundum animam niſi vt anima informat materiam. ergo vel non intelligit ſecundum animam vt ſecundum formam quæ ſit prin cium huius operationis. vel intelligit ſecundum eam vt informat materiam: ¶ Prima propoſi tio probatur, quia compoſitum nõ eſt illud quod eſt, niſi ex partibus. & hoc non vt diuiſis ſed vt vnitis. vt patet. ex. 7. Meta. reſpe 8. 8. 60. ctu huius ſyllabe ab de. a. & b. & ita vniuerſaliter de partibus & toto. nec ſolum eſt hoc verum de partibus materialibus, quas vocat ibi philoſophus elementa, ſed etiam de partibus eſſentialibus quæ ſunt materia & forma. compoſitum enim ex hoc vnum eſt, quia hoc eſt potentia, & illud actus, ſicut vult. 8. Metaph. hoc eſt quia vna pars 8. 6. 85. quæ eſt potentialis informatur, & alia quæ eſt actus informat ipſam. ¶ Item ſecundo contra idem. Anima ſecundum ſupremum gradum perfectionis ſuę eſſentialis informat materiam. ſed intelligere non poteſt competere ſibi ſecundum aliquem gradum ſuperiorem, quam ſit ſupremus. non ergo competit ſibi vt excedit materiam. intelligendo per excedere non informare. prima patet, quia alioquin homo non eſſet ſupremum ens corporale. nec per conſequens proximum angelo in ordine ſpecierum, quia non eſſet actu formaliter per illud quod eſt ſupremum in anima intellectiua, quę eſt proxima forma angelo. ¶ De iſta quarta ratione videndũ eſt. ¶ Primo de antecedente. Illud autem antecedens. ſ. ꝙ intellectio eſt operatio immaterialis,

poteſt

potest intelligi tripliciter. ¶ Vno modo per oppositum ad operationes sensitiuas, quæ dicuntur organicæ, quia exercentur per organa determinata, & sic materiales quia requirunt determinatam partem corporis determinate complexionatam. & per oppositum intellectio est operatio non organica. non enim per aliquam partem corporis determinatam exercetur. & hoc modo intellectus dicitur esse nullius partis corporis actus. intelligendo sic vt in nulla parte vel per nullam partem proprie exerceat operationem suam, sicut potentiæ sensitiuæ. ¶ Sed ex isto intellectu antecedentis non videtur sequi immaterialitas formæ, forma enim pure materialis, dumtamen sit vniformis in toto & in qualibet parte, non dicit operari per organū. sicut ignis non dicitur operari per organum, &
cō.31. Commen. 7. Meta. super illud ergo sicut dictum est. Virtutes istę assimilantur intellectui in hoc, ꝙ non agunt per organum. & loquitur de virtutibus quæ sunt in seminibus: & paulopost, virtutes quæ sunt in corporibus animalium agunt per instrumenta determinata & mēbra propria, virtus autem formatiua nō agit per membrum proprium. & ratio huius est quia illa sola forma dicitur principium operandi organice. quæ. s. quodammodo illimitata in agendo, potest esse principium diformium actionum, quæ tamen non possunt elici nisi mediantibus partibus dissimilibus: & ideo requiritur ꝙ perfectibile a tali forma habeat partes dissimiles, per quas operationes illæ organicæ exercentur. & talis forma est proprie sola anima, quæ propter sui perfectionem vltra formas inferiores potest esse principium plurium operationum per ipsam conuenientium suo toti, & ideo requirit pro suo perfectibili adæquato corpus habens partes maioris dissimilitudinis quę conueniunt pluribus operationibus dissimilibus, quarum potest esse principium. Immo ex isto intellectu antecedentis, videtur posse argui, ꝙ intellectio est operatio æque materialis sicut visio, quia visio potest exerceri per partem materialem determinatam, intellectio autem non per aliquam partem, sed est totius primo. non enim manus intelligit, sed homo, sed si anima non vt perficiens totum posset esse principium intelligendi. ergo ipsa vt perficiens quamcunque partem æque posset esse principium intelligendi sicut ipsa vt perficiens totum. & tunc dici posset, ita digitus intelligere, sicut homo, quia digitus esset in actu per formam vt est principium intelligendi. Si ergo totum est æque materiale, sicut pars, vel magis, sequitur ꝙ ista operatio, quæ non competit formæ nisi vt est in toto, sit æque materialis, sicut illa quę sibi cōpetit vt est in parte. ¶ Respondeo ad hoc, operatio quæ competit formę, vt est quodamodo illimitata perfectio si communicetur materię vel toti, cōmunicatur ei quod est in actu per formam sic illimitatam, tale est. totum & non aliqua pars eius respectu animę intellectiuæ, cui vt sic illimitata est, competit intellectio.

¶ Alio modo posset intelligi antecedens, ꝙ intellectio est immate

materialiis terminatiue. hoc est rendit in obiectum abstractum a materia, & in hoc intellectu videtur antecedens probatū fuisse per immaterialitatem obiecti, sed ista probatio non concludit immaterialitatem simpliciter, etiam terminatiue, siue obiectiue, quia ſm oēs quiditas rei materialis pōt esse p se obiectū intellectus nostri, sed tm̄ modo si requiritur in obiecto immaterialitas, hoc est abstractio a materia indiuiduali, & ex hoc sequitur, q̄ operatio sit immaterialis terminatiue. hoc est indifferens ad obiecta singularia materialia. & tunc ad habendum cōclusionem intentam oportet probare, q̄ operatio quę respicit vniuersale pro obiecto non possit aliquo modo communicari materiæ. ¶ Tertius intellectus antecedentis est iste. intellectio non est primo alicuius materialis, tanquam proximi receptiui. sed eius receptiuum proximū & proprium est forma. Non illa totius, quæ est quiditas, sicut est humanitas, sed illa quæ est simplex & altera pars compositi. q̄libet autem operatio sensitiua est primo compositi ex materia & forma sicut proprij receptiui. sicut patet in principio de sensu & sensato. non .n. ipsa anima est immediate receptiua visionis, sed ipsum organū qd est cōpositū ex anima & determinata parte corporis est proxima rō recipiendi visionē, nec est aīa, nec aliquid animæ, nec illa forma mixtionis, quæ est in determinata parte corporis, sed forma totius organi, eo mō quo humanitas est forma totius hoīs, est proxima rō recipiendi visionē. ¶ Ex hoc patet q̄ si organū dicat illa pars totius aīalis, in qua tanq̄ in proximo receptiuo recipitur sensatio, organū dicet esse aliqd compositū ex anima vt est principium talis operationis, & ex parte corporis sic mixta. & tunc patet quare oculus cęcus non est oculus nisi ſm quid, quia nō est nisi altera pars cōpositi, qd natū esset dici oculus, carēs alia parte quæ complete oculus est oculus. ¶ Ex hoc ēt patere pōt, q̄ si potentia dicat illud, quod est rō proxima recipiendi actū, potentia visiua non erit aliquid pcise animę, sed vel erit forma totalis ipsius organi, vel aliquid consequens illam formā. ¶ Patet ēt * quare anima separata non pōt sentire, quia non habet receptiuū sensationis, qd est organum, nec formaliē ratione recipiendi, quæ est forma totalis ipsius organi. ¶ Per oppositum est de intellectione, quia receptiuum eius proximum, & proxima rō formalis recipiendi eā est anima, vel aliquid ex parte animæ pręcise non includendo aliquam materiā, & pp hoc potest ipsa * competere aīæ separatæ, quia ibi manet proximū eius receptiuū. ¶ Secundū ēt istum tertiū intellectum, qui plus continet veritatis, intelligere est operatio immaterialis, quia proximum receptiuum hēt non includens materiam saltē corporalē, & iō sine tali materia pōt ipsa operatio hīi, nunc aūt potens hre operationem sine materia, potest hre esse sine materia. ergo natura illa cuius est ista operatio propria non potest habere esse sine materia. ¶ Ex hoc ergo medio ſ. operatione potest concludi ipsius naturæ talis immaterialitas, hoc est a materia

Anima separata cur non potest sentire.

Anima separata cur potest intelligere.

1. de aīa in proq.

ria in essendo separabilitas. non autem illa immaterialitas vltˢ rius, quæ est impossibilitas informandi materiam, & hoc est rationabile ꝙ ex intellectione, quæ est medium commune animę & angelo, possit concludi immaterialitas cōmunis vtriq;.

DE TERTIO principali, objicitur contra primam ratio- 3.c.7. nem, quia ex. 7. Meta. forma est magis ens quàm compositum. ergo illa non ordinatur ad esse totius, tanquā ad aliquid perfectius. ¶ Præterea. specialiter de anima videtur, ꝙ ipsa sit per se subsistens, quia ipsa per se operatur. operatio enim qua compositum operatur per se non cōpetit soli formæ. animæ autem separatæ competit intelligere. ¶ Præterea. esse animę est esse cōpositi. ergo non ordinatur ad illud esse. ¶ Antecedens probatur. pp hoc. n. anima humana remanet in suo esse, totius esse destructo, nō aūt aliæ formæ, quia hoc idē esse qđ est. totius est ipsius animæ, nō sic in alijs. ¶ Præterea. hæc aqua potest esse pars alicuius totius aquæ, & ita est ordinabilis ad esse perfectius quod sit eius participatiue, & per consequens hæc aqua nunc non est ꝙ se subsistens. ¶ Præterea. idem non repugnat eidem nisi p eandem rationem repugnantiæ. si ergo angelo repugnet informare materiā, hoc est p aliquā vnā rōnē in angelo pp quā sit ista repugnantia. non ergo sunt duę rōnes. vna cōis sicut processit 2. ca.' & prima ratio, & alia propria sicut Me. & 9. processit secunda ratio. ¶ Præter- Me. Auis. ea. ſm philosophos cęli videtur esse animati. non aūt pōt poni ibi anima intellectiua, quia intellectiua inferior angelo non potest perficere corpus, nisi perficiat ſm perfectionem vegetatiuæ & sensitiuæ quas includit, vel nisi illę si sint distinctę simul perficiant. ¶ Præterea. angelus quandoque sumit sibi corpus per quod exercet actus vitæ, ergo cum agere præsupponit esse dabit illi corpori esse viuū, & per consequens informabit illud. ¶ Ad ista quinque. Ad primum non intelligitur prius & maius ſm perfectionē, sed ſm. principalitatem, & independentiā, quia esse principij principiati, & respectu principij minus principalis. ¶ Ad secundum quamuis ista ponatur ratio fundamentalis pro conclusione ista, ꝙ anima intellectiua est subsistens, tamen conclusio non videtur vera, loquendo proprie de subsistēte, eo modo quo prius dictum est, ꝙ ens per se tertio modo ibi accipiendo dr subsistens, sed nec omnia intellectiua vnita est per se subsistēs, i. solitarie, sicut accidens in altari dicitur per se ens, quia tunc vnita non informaret corpus, separata enim quia sic est per se ens non informat. si ergo vnita esset sic per se ens eundem modum essendi haberet informans, & non informans. ¶ Ad rōnem ergo illam intellectio quæ est operatio immanens in operāte pōt dici competere per se alicui dupliciter. ¶ Vno modo sicut proximo susceptiuo. ¶ Alio modo sicut remoto. Exemplum, primo modo superficies dicitur alba. secūdo mō nō, sed bene dicitur homo est albus. sic anima dicit per se intelligere, tanquam proximum receptiuum intellectionis. sed non primū. qñ est vnita, quia

Enum. rat ꝙ
5. hui
uendū
duo ut
ma. i
subiun
primu
di. 14
ſm au
q. vn

quia quando est vnita est rō secundum quā intellectio conuenit homini, tāquam toti per formam. homo autem dicitur per se intelligere, tanquā receptiuū remotū, qm ia non recipit intellectionē nisi per hoc, ꝙ anima q̄ est eius forma proximius recipit eam, qñ ergo accipit in maiori, quod per se operatur est p ea subsistens, verum est de primo operante. quod. s. sic operatur ꝙ non est vlterius alicui rō operandi illa operatione. Si aūt non esset subsistens, sed forma informans non posset operari, quin vlterius esset ratio operandi suo toti, sed isto modo minor est falsa, ꝙ anima per se intelligit, hoc enim est verum, nisi eo modo, quo operatio conuenit formæ, sicut proximo susceptiuo. ¶ Ex ista patet quomodo intellectio est immaterialis, scilicet non ꝙ non sit ipsius animæ vnite prout informat materiam, sed quia ipsa est solius animę vt proximi susceptiui. totius autem compositi tanquam remoti susceptiui & tantum secūdum partem formalē sui. ¶ Ad aliud habens * omnino idem esse non videtur simpliciter imperfectum per hoc, ꝙ non communicat alteri illud esse. si ergo animæ esset idem esse quod & totius, quare anima separata esset imperfecta in essendo? cum tunc nihil sibi tollatur, nisi ꝙ suum non communicat alteri. quare etiam idem esse habens anima esset imperfecta in essendo, & totum habens idem esse esset imperfectum in essendo? quomodo ēt manet esse totius, nisi maneat totum, habens illud esse. ¶ Dico ergo ꝙ esse animæ manet idē dū anima manet eius illo esse, & hoc siue sit coniuncta, siue separata, & consimiliter vī, ꝙ esse totius non manet idē, nisi dum totum manet idem in illo esse, quia nullus esse actuale vī manere idē, nisi manente illo actualiter habente illud esse. Videtur ergo ista neganda, ꝙ esse animæ est idē quod esse totius, quia anima habens esse vī pars totius habentis esse. consimiliter videtur esse se habere ad esse. ¶ Et illa probatio, quæ adducitur ad propositum, scilicet ꝙ anima remanet in suo esse, non sic aliæ formæ, non concludit propositum, immo oppositum. ideo enim remanet in suo esse, quia esse eius est omnino incorruptibile, & p se, & per accidēs. videretur autem corruptibile si esset idem cū esse compositi: cōpositū. n. vere corrumpitur, sicut. n. generatio videtur terminari ad esse generati, ita esse corrupti videtur esse terminus a quo corruptionis, & per consequens non manere. ¶ Aliæ autem formę materiales nō manēt in suo esse, corrupto toto, non quia esse earum non fuerit aliūd ab esse cōpositi corrupti, sed quia ipse corrumpuntur per accidens, hoc autem est, vel quia agens corrumpens per principium suū actiuū contrarium illis attingat illas, vt contraria, vel saltē attingit cōpositū corrumpēdo ipsum, & formæ tales sunt inseparabiles a cōposito in essendo. neutrū aūt istorū verum est de anima intellectiua. Si aūt (vt isti dicunt) anima intellectiua sit incorruptibilis, quia esse p se conuenit formæ q̄ est actus. quod aūt ſm se conuenit alicui inseparabile est ab illo. sicut ergo impossibile est, ꝙ forma se-

Cā nobilis, quare forma nō remanēt. post compositum.

Vide ide in 4. di. 49. q. 1. pa. 63 4.

paretur a seipsa, sic impossibile est ꝙ forma subsistens desinat esse. Si inquam ista sit ratio incorruptibilitatis animæ intellectiuæ, sequitur ꝙ non est incorruptibilis propter hoc, quod idem est esse eius, & totius. est enim separabilis a toto, manens tamen inseparabilis a seipsa.

¶ Potest igitur ad clarius videndum responsiones ad duo argumenta prædicta distingui de esse. ¶ Vno modo esse potest intelligi illud, * quo primo forma liter aliquid recedit a non esse. primo, aũt receditur a non esse per illud, per quod aliquid est extra intellectum, & potentiam suæ causæ. hoc modo cuiuslibet entis extra intellectum & causam est proprium esse.

a.l. per quod.

¶ Alio modo dicitur esse vltimus actus, cui, s. non aduenit aliquis alius dans esse simpliciter, & ipsum dicitur simpliciter habere esse, cui primo cõuenit esse sic dictum. Primo inquã sic, ꝙ non sit alicui alteri ratio essendi illo esse. Isto modo compositum per se tum in specie dr esse, & solum illud, pars autem eius dicitur esse per accidens tãtũmodo, vel magis proprie participatiue isto esse totius. sic igitur solum compositum est per se ens, accipiendo esse secundo modo. Anima autem intellectiua non dr subsistens, nisi improprie & sm quid, licet dicat ens, & per se ens primo mõ accipiendo esse, & hoc pro responsione ad primum argumentum. ¶ Per eandem distinctionem patet ad secũdum, quia primo modo accipiendo esse formæ & totius, non est idem esse omnino, secũdo mõ est idẽ esse, sed illud nõ est vtriusque eodẽ mõ, sed totius primo, & partis participatiue. ¶ Ex hoc patet qũo aĩa separata dr imperfecta in essendo, quia eo mõ quo ipsa est vnita põt dici pfecta in essendo, non essentialiter & primarie, sed participatiue, suo quidem proprio esse est ꝙque perfecta separata & coniuncta, sed coniuncta perfecta est esse totius participatiue, licet non primarie. & quantum ad hoc separata est imperfecta, quia caret ipso esse totius, & posset dici, ꝙ ista imperfectio est imperfectio simpliciter, quia caret illo esse, quod est perfectio simpliciter, licet non propria, immo ipsa est maior perfectio, q̃ esse eius proprium, quia includens illud esse. Non igitur dicitur forma imperfecta ex hoc solo, ꝙ nõ cõicat suam perfectionẽ alteri. sicut nec ipsa perficitur in hoc, ꝙ cõicat, sed dicitur imperfecta ex carẽtia perfectionis esse totius, quæ carentia cõcomitatur illud non cõicare.

¶ Ad * quartũ, illud quod potest esse pars integra'is homogenea totius, & si participet esse eius, qñ est in toto, & non participet, quando est extra totũ, tñ separatum non dicitur imperfectum, quia habet esse æque perfectum cum illo esse, quod potest participare, vnde nõ dicitur proprie ordinabile ad esse totius, sicut illud quod natum est esse pars essentialis per se ordinabilis ad esse illius, cuius natũ est esse aliquid, nec põt esse in se aliquid eiusdẽ rõnis cũ illo. ¶ Ad aliud dico, ꝙ in eodem possunt plura includi. quorũ cuilibet sm propriam rationem, etiam alio cõscripto repugnat aliquid idẽ. & tunc quocunque illorum põt esse ratio repugnantiæ illius includen-

B. ut
solutu
requir
q. 2. dist.
q. 11.
B. Ha
de sup
q. 1.
q. 2. a
prima

cludentis ad aliud. Exemplum, homini per rationem substātię repugnat ꝙ sit albedo, ēt quocunque alio circunscripto. ¶Itē, p rationem rōnalis. illa ergo „positio est neganda, ꝙ vnū vni non repugnat, nisi per vnam rationem repugnantiæ: sed si adatur non nisi per vnicam ratione primam, distingui pōt, qa ratio repugnantiæ vni extremo, cōpetit illi cui est rō repugnandi, & alteri repugnat. vel ergo primitas ista refertur ad istam conuenientiam, & tunc illa erit prima rō repugnantiæ quę primo conuenit isti, & cum hoc repugnat alteri, vel primitas ista refertur ad repugnantiā, & tūc illa erit prima ratio repugnantiæ, quę primo opponitur illi, & cum hoc conuenit isti, & vtroq; modo potest distingui de primitate communitatis, & perfectionis. Quantum ad primitatē communitatis, prius repugnat substantiæ esse quantitatem, quam animali: econuerso tamen quantum ad primitatem perfectionis, quia animal plura includit propter quæ repugnat sibi, ꝙ sit quantitas, quam substantia includit, accipiendo tamen vniformiter primitatem, vera est propositio, quod eiusdem ad idem vna est prima ratio repugnantiæ, & ex hoc sequitur, ꝙ non processit vtraque ratio posita ad conclusionem ex ratione repugnantię, prima eadem primitate. quod concedo. ¶Similiter quantum ad primitatem communitatis prius competit homini esse substantiam, q̄ rationalem, & quantum ad primitatē perfectionis est econuerso. ¶ Sed si arguatur. idem non competit eidem, nisi per eandę rationem. ergo similiter est de repugnantia. ¶Respondeo, non est simile, quia multis communiter non conuenit idem prædicatum, saltem quod non est de essentia eorum, nisi per idem cōi eis, sed multis repugnare pōt idem non per aliquid cōe eis. Exemplum. repugnat homini & albedini esse Angelum, & licet forte homini & albedini sit ens cōe vniuoce, ens non est rō istius repugnantię, quia conuenit Angelo. Exēplū manifestius. lapidi, & chimere repugnat esse Deum, non tamen per aliquid commune, sicut manifestum est.

Additio.

¶ Aduerte, quia doctor non soluit duo vltima argumenta. s. sexum, & septimū facta in principio tertij articuli. ¶Ad primū igitur dici potest, ꝙ licet Auic. hoc posuerit. 9. suę. meta. cap. 4. scilicet cœlum est animatum, tamen Ari. nunquam posuit. Et si dicatur, quod Aristo. in de cœlo & mūdo. & 12. met. videatur hoc dicere, vel alibi. ¶Respondetur, ꝙ anima duplex officium habet, vt patet. 2. de anima, scilicet mouendi & informandi. De primo dicit Aristo. quod est secundum quam intelligimus, & sentimus, & * mouemur, & sm hanc vltimam proprietatē cœli dici possunt esse animati, & sic Angeli sunt formę cęli, non informantes sed mouentes. ¶ Ad aliud per idē dico, vt patet in 2. dist. 8. ꝙ Angelus potest assumere corpus, & vniri illi vt motor naui, & mobili. non aūt per informationem, vt patet de multis Angelis & bonis & malis, vbi supra. in secundo &c.

B. Hic alore hēs qđ intelligentia non informat orbem, sed tantū assistit.

Aliorum.

AD ARGVMENTVM principal, nego cōsequētiā. Et

ratio est, quia prius potest esse ratio repugnandi alicui, ne insit sibi, quod si ineſſet esset posterius, sicut repugnat homini esse rudibilem, & illud quo formaliter homo est homo, est ratio illius repugnantiæ, & tamen rudibile si ineſſet, esset posterior homine, sicut passio est posterior suo obiecto. Est igitur prius simpliciter necessario causa repugnantiæ sic, scilicet quod contradictio est illa coniungi, non sic necessario potest esse ratio, conuenientiæ alicuius posterioris, sic scilicet, quod contradictio sit illa non vniri, quia nō est contradictio absolutum prius separari a suo posteriori. ¶ Ad propositum, formam materialem separari a materia non requirit, nisi forma non sit simpliciter necessaria rō suę vnionis ad materiam, quod verum est, quia est entitas absoluta, & ita prior natura illa vnione, sed formam immaterialem, vt Angelum posse vniri materiæ poneret aliqua vniri, quorū vnum est ratio repugnantiæ, vt ostensum est in solutione quęstionis.

QVÆSTIO. X.

An Deus possit species in eucharistia conuertere in aliquid præexistens.

AD secundum quæsitum an Deus posset ſpecies in eucharistia conuerte re in aliquid præexistens. Arguitur ꝙ non, quia non potest aliquid conuerti in aliud, nisi habeat aliquid cōe. istę ſpēs non hñt aliquid cōe cum aliquo ꝑexistēte. ergo &c. Maior probat, si nihil manerēt cōe. ergo esset istarū ſpērum annihilatio, & non conuersio. Minor probat, quia istę ſpēs nō habent substantiā subiectā, nec ēt materiam, q̄ est primum subiectum in his quæ transmutantur adinuicē. ¶ Contra. natura pōt istas ſpecies conuertere in aliquid non præexistēs. ergo Deus pōt illas conuertere per actum nutritionis in substantiā nutriti, ita ꝙ ex eis virtute naturæ generetur caro non præexistens, quia si præexistens magis hr̄ ꝓpositum. consimiliter ex eis virtute ignis posset gñari aliquod aīal per putrefactionem. Probatio consequentiæ, magis vr̄ potentia diuina posse super istas ſpecies, vt conuertendas in præexistens, q̄ potentia naturæ in non præexistens, quia potentia excedit potentiam in infinitū, præexistentia termini & nō præexistentia, non variant rationē termini in infinitum. ergo &c.

QVÆSTIO ista non quæritur generaliter de possibilitate totalis conuersionis vnius in aliud, sed ſpecialiter de conuersione inter tales terminos, de quibus est ſpecialis & propria difficultas. ¶ Ad cuius solutionē propriam videndum est. ¶ Primo si in istis terminis de quib. quæritur, sit aliqua ſpecialis ratio impossibilitatis ad conuersionem totalem.

¶ Et hoc videndum est. ¶ Primo, ex parte illius termini a quo, qui dicitur quantitas separata. ¶ Secundo, ex parte termini ad quem, qui intelligitur per hoc quod est aliquid prꝫexistens. ¶ Tertio, ex parte conuersionis, qualis est ista conuersio. puta si illa secūdum quod

quòd tangit argumentum sit annihilatio.

DE PRIMO dico, quòd non est aliqua specialis ratio impossibilitatis in quantitate se parata, quin ipsa possit æque conuerti in quodcunque, sicut posset aliud creatum. vbi ponitur conuersio totalis esse possibilis. hoc potest ad præsens breuiter ostendi sic. Illud agens æque potest quemcunque terminum in quemcunque totaliter conuertere, quod in virtute sua actiua habet vtrunque terminum æque totaliter quantũ ad esse, & non esse, & etiã quod libet necessario concomitans vtrunque terminum in essendo. Deus habet quæcũq; duo creata æque isto modo in sua potestate, siue potentia actiua. ergo &c. ¶ Maior primo exponitur sic, totum aliqñ tenetur categoremetice, & significat idẽ, quod perfectum ex partib. Aliqñ sincathegoremetice, & significat idem, ꝙ qlibet pars. In generatione substantiæ ſm philosophum primo de gñatione, qđ conuersio est totius in totum. hoc intelligitur primo mõ, quia tam corruptum, quam generatum est per se vnum, & iõ vere totum. In gñatione vero ſm qd qualis est in alteratione, vel augmentatione ibi gñatum nõ est per se vnum ſm phi. 7. met. c. 6. Non fit inquit quale, sed quale lignum, & ideo ibi genitum nõ est vere vnũ. In proposito vero intelligitur conuersio totalis, siue totius in totum accipiẽdo totum sincathegoremetice, vtpote, ꝙ sic conuertatur compositum in compositum, vt materiam in materiam, & forma in formã. ¶ Maior sic exposita probatur, quia agens ꝙ æque hẽt in virtute sua actiua vtrunque terminum conuersionis, quantum ad aliquid partiale in eo, æque põt vnum in alterum conuertere conuersione partiali. sicut enim gñans, qđ hẽt in virtute sua actiua formã huius corrupti, & formam huius geniti, põt illud in illud conuertere cõuersione partiali, quæ est ſm formam. sic illud agens, qđ æq̃ habet in virtute sua formam huius corrupti & formã huius geniti, æque põt partialiter conuertere istud in illud corrumpẽdo, vel generando, ergo pari ratione agens qđ æque habet in virtute sua actiua vtrumq; terminũ istũ, & vtrũque illũ, & hoc quãtũ ad quodlibet vtriusq;, & quantum ad quodlibet necessario cõcomitans vtrumq; in essendo, quæ põt vtrobiq; istum terminum conuertere in illum conuersione totali, talis autem agens est Deus. ¶ Secundo modo sic, eodem modo potest aliquid conuerti in aliud, quomodo illud põt succedere isti, nũc aũt virtute diuina põt quodcũque creatũ ſm se totũ & quodlibet eius succedere alteri creato. ergo &c. ¶ Cõtra istud objicitur primo sic. quia secundum hoc Deus posset æque conuertere substantiam corpoream in substantiam incorporeã, & vnã incorpoream in aliam, sicut potest conuertere vnam corporeã in aliam corpoream. consequentia patet, quia potentia diuina æq̃ hẽt terminũ vtrobiq;, sed cõsequens est falsum, hoc probat. primo per Aug. super Gen. 7. Oẽ corpus in oẽ corpus posse mutari non defuerunt qui asserent, corpus aũt aliqđ conuerti

B. vide 12 di. 2. q. 1. P. 3 ſ. 6. 2. di. 4 q. 1. pag. 155.

Vide 1. et 3 phy. ca. 1. di. 9.

1. c. 10. & 21.

1. c. 3 2.

C. 4.

in animam, fierique naturam in corporeã, nec quẽquam sensisse scio, nec fides hẽt. In eodẽ lib. ẽt. c. 10. 24. vel. 26. expressius habet idẽ. oẽ inquit corpus in oẽ corpus mutari credibile est, qđ libet aũt corpus posse mutari in aĩa credere absurdum est.

¶Præterea. Boetius lib. de duabus naturis & vna persona Christi, in parte qua disputat contra Euticem dicit. Neque corporea substantia in incorporeã mutari*põt. nec incorporeæ in se inuicem proprias formas mutãt. sola enim in se mutari pñt, quæ hñt vnius naturæ subiectũ cõe, hæc ille. ¶Secundo instatur contra istã rõnem, quia cũ nõ solũ substantiæ creatæ, sed quęcunque creata æque subsint virtute diuinæ, sequeretur, ꝙ si aliquod creatũ posset Deus totaliter cõuertere in aliud creatũ, ꝙ hoc possit æque de quibuscunque creatis, & tunc sequuntur multa quæ videnť inconuenientia. ¶Puta ꝙ substantia posset conuerti in accidens, & ita posset fieri inhærens. ¶ Et absolutum posset conuerti in respectiuũ, & ita posset habere duos termi nos, & pari rõne econuerso in vtraque conuersione. ¶ Tertio instatur contra istã rõnem, qa qđ agens in virtute actiua habeat totaľ vtrumq; terminum non inferť, nisi ꝙ põt totaliter istũ destruere quod est annihilare, & illũ totaliter producere, ꝙ est creare. Sed hoc creare & illud annihilare non est conuertere hoc in illud. ergo &c. ¶ Ad ista. ¶Ad primum intentio Aug. ibi est probare, ꝙ anima in prima productione non fit producta de aliquo corpore, sicut ipse procedit, & primo per viam diuisionis de singulis corporibus, & tandem summatim de omni corpore per illud quod allegatum est, corpus conuertitur in animam &c. Productio aũt primaria non habet opus miraculosum, sed talis est qualis competit rebus productis. Non vult ergo negare, quin Deus posset conuertere corpus in aĩam, sed vult dicere, ꝙ hoc in prima rerũ productione non fit factũ, vel nõ potuit fieri ſm modũ productionis, qa illa non erat miraculosa, sed corrñdens naturis rerũ ꝓductarũ. hoc est de intẽtione Aug. ibidẽ. ¶ Si vero arguat ex verbis Aug. quia dicit oẽ corpus posse mutari in oẽ corpus, sed non in aĩam, non est aũt primum possibile, nisi ꝓ omnipotentiã diuinã, ergo nec ſm per illam est possibile, quod est propositum. ¶Rñdeo, si aliquid est impossibile, vbi cõcurrunt multæ rõnes impossibilitatis, quodcunque aliud vbi deficit aliqua illarũ rõnum comparatarum ad illud põt dici possibile, non absolute sed respectu huius. verbi gratia. Si lapidẽ est impossibile videre, & aĩal excęcatũ est impossibile videre, & catulũ ante nonum diem impossibile est videre. In istis semper posterius est possibile respectu prioris, quia non remanet rõ illa quæ est præcipua respectu impossibilitatis in priori. Patet discurrendo per rõnes impossibilitatis in istis exẽplis ad propositũ, vt ignẽ cõuerti in cęlũ multas hẽt rõnes impossibilitatis, puta quia nõ hñt ista corpora principia transmutandi se inuicem cuiusmodi sunt qualitates actiuæ, & passiuæ formaliter vel virtualiter oppositę: nõ etiam

a.l. posset.

etiam habent subiectum receptiuum transmutationis adinuicem. non propter istas rationes solas est impossibile corpus conuerti in animam, sed propter aliam rationem repugnat, quæ. s. est, ꝙ vnum est extētum, aliud non, & sic non conueniūt in aliquod, quod natum est manere\ commune in transmutatione vnius corporalis in aliud, quia corporale non transmutatur in aliud, nisi per alterationē quæ recipitur in corporali & modo extenso, & ita nec productum producitur nisi vt extensum & habens modum extensi. ¶Ad aliam auctoritatem quæ est Boetij, dico ꝙ intentio sua est ꝙ non sunt conuertibilia in se inuicem, nisi quæ habent materiam communē, nec hæc omnia sicut ait ibi, sed ea tm̄ quæ in se facere & pati possunt. vnde dicit ibidem ꝙ non pōt ęs in lapidem permutari, ergo non loquitur de quacunque cōuersione possibili Deo, sed de conuersione quæ requirit materiā communem, immo & vltra hoc et qualitates actiuas & passiuas oppositas, quæ sufficiunt ad cōuersionem mere naturalē, quia aliter intelligi non potest, ꝙ æs non posset conuerti in lapidem nisi de conuersione naturali & non quacūque sed immediata. ¶Si obijcias ꝙ sic intelligendo dicta sua non pōt hīi cōclusio, quam intendit probare. i. ꝙ humanitas non posset conuerti in deitatem, quia secundum prædicta ex prēmissis suis non potest prædicta conclusio concludi, nisi de conuersione immediata quæ posset fieri virtute naturæ de tali conuersione non fuit contradictio inter ipsum & Euticem. ¶Respondeo. rō Boetij in præmissis suis non plus cōcludit quam quod dictum est supra. s. ꝙ natura humana non potest conuerti in diuinitatem tali conuersione quæ requirit subiectum communem & principia agendi & patiendi mutuo in conuersis, sed vt habeatur cōclusio quam intendit. s. ꝙ p nullam potentiam potest humanitas conuerti in diuinitatē, oportet addere istam propositionē, diuinitas non minus excedit actiuam potentiam quamcunque cātiuam in rōne termini, q̄ vnum ens naturale excedit quācunque potentiā naturalem cōparatum ad aliud ens naturale. patet hæc propositio, quia cum diuinitas sit infinita & incābilis, nullo mō pōt esse terminus potentiæ cātiuæ: quodcunque aūt creatū pōt esse terminꝰ potentię cātiuę, & hoc non tm̄ absolute sed cōparatum ad quod cunque aliud ens creatū tanq̄ succedens illi, tunc fiat argumentum Boetij per locum a maiori. ſi per totā potentiā creatam non pōt æs immediate mutari in lapidem. ergo multo magis vel æque non pōt per quancunque potentiam actiuam natura creata conuerti in diuinitatē. ¶Ad illud de substantia & ente absoluto concedi pōt cōclusio, quæ infertur, ꝙ substantia pōt conuerti in accidens, & ens absolutum in ens respectiuū, non tm̄ sequitur qđ substantia inhęrebit, manens substantia quia vterque terminus conuersionis habebit proprium modū essendi sibi correspondentem, ita ꝙ terminus a quo si fuerit substātia habuit modum per se essencj, terminus aūt ad quem istius

cor-

conuersionis si fuerit accidens habebit proprium modum sibi correspondentem. s. esse in alio, non ergo substantia existit in alio, sed substantiæ per se enti tanq̃ termino a quo succedit ens in alio tanquã terminus ad quem. ¶ Consimiliter de ente absoluto & respectiuo. ¶ Ad tertium dici põt. q̃ non improbat conuersionem totalem quantitatis nec ẽt in aliquid p̃existẽs, sed si aliquid improbat, improbat gñaliter cõuersionẽ totalẽ, q̃ tñ in ista quæstione supponenda videtur, & illa supposita difficilia declaranda essent.

Exemplo. 1. theorematibus theorema. 2.

DE SECVNDO principali conceditur cõmuniter, q̃ non est aliqua rõ specialis impossibilitatis ad istã conuersionem in præexistentia termini ad quem, quia in eucharistia ponitur panis conuerti in corpus Christi præexistens. Huius aũt crediti possibilitas declaratur vno modo sic, Deus quia non agit vt instrumentum, cũ sit primum agens. ideo potest agere non per motũ. & sic sequitur, q̃ põt formam destructã eandem reducere, & hoc in eadẽ materia: nam iõ prohibetur forma eadem redire actione alicuius agenti creati, quia illud agens agit per motum, qui cũ sit successiuus non põt idem redire. ¶ Vlterius Deus respicit materiam, vt est quid, & vt sic est indistincta. quancunque ergo formam põt ponere in hac materia, eandem potest ponere in quacũq; materia. ¶ Ex istis duobus declaratis arguit, qa Deus põt formam destructam eandẽ reducere in suã materiã ex primo, & per consequens exsecundo põt illã formã in quancũq; materiã reducere, & pari rõne formam manentem in manentẽ in materia propria põt eandem in quancũq; materiã inducere. sed ad identitatẽ formę in numero, sequit q̃ eadẽ sit materia: ergo Deus põt facere, q̃ quęcunque materia fiat hęc materia, sicut põt facere q̃ fiat sub hac forma. põt ergo Deus facere, q̃ forma corporis Christi ponatur in materia panis, sicut potest facere q̃ materia panis fiat sub hac forma, & sic ista materia conuertit̃ in materiã illius corporis, & forma in formã, & totũ in totũ. ¶ Assumpta multa in ista deductione declarantur diffuse, sed declarationes illę cã breuitatis põt omitti, immo istã deductionẽ breuiando, vis eius in hoc vr̃ stare, cõpositũ. a. conuerti totaliter in cõpositũ. b. est potẽtiale. a. informari forma ipsius. b. hoc aũt est possibile. ergo &c. prima probat̃, q̃ potentiale ipsius. a. informari forma ipsius. b. est istud potentiale fieri illud, quia idẽtitas formę concludit idẽtitatẽ materiæ, & ita conuertit̃. a. in. b. nõ solũ forma in formã, sed materia in materiã, & econtra. probatio scdæ, quia potentiale ipsius. a. & potẽtiale ipsius. b. est quid indistinctũ, & sic in hoc, & in illud põt eadẽ forma induci ab agẽte respiciente illud potentiale, vt est quid. ¶ Isto mõ breuiando istã deductionẽ non vr̃ necessarium esse ad propositũ illud, q̃d ibi tangitur de ratione formæ destructæ. ¶ Cõtra istud, materia tota, vt est quid sub qua ratione Deus eã attingit in agendo, aut intelligitur esse eadem identitate numerali, aut tantummodo eadẽ, qa eiusdem rõnis. ¶ Si primo

mo modo, hoc videtur falsum, & contra Arist. 12. Meta. c. 2. horum inquit, quæ sunt in eadem specie diuersa, tupple sunt principia non specie, sed quia singularium aliud tua materia, & species, & mouens & mea, ratione autem vniuersali eadem. Si etiã sit eadem numero materia. a. & materia. b. ergo cum forma. a. non possit educi de materia. a. quia materia. a. iam actu habet illam formam, pari ratione non poterit educi de materia. b. Intelligatur per. a. corpus Christi, & per b. panis si de materia panis educatur forma corporis Christi non propter hoc materia panis fieret materia corporis, siue cõuertetur in eam, quia materia quadam prioritate est prior forma secundum Augu. 12. confes. c. 16. Esse vtique aliquid non formatum potest formari, quod autem non est, non potest, sic ergo est prior materia, quam illud quod ex ea sit. & in lib. 13. c. 18. Cum aliud sit cœli & terræ materies, aliud cœli & terræ species, materiam quidem de nihilo omnino, mundi autem speciem de informi materia, simul tamen vtrunque fecisti. & ꝑm illud. 1, Met. In fundamento naturæ non est aliquid distinctũ &c. ¶ Et per rõnem, quia ipsa materia est eadem sub oppositis formis, forma autem nõ potest sine ipsa manere. Nunc autẽ ad variationem posterioris non sequitur variatio prioris. nõ ergo si hæc forma recipiatur in aliqua alia materia, sequeretur, ꝙ illa fierer ista. nam ibi non est, nisi inductio formæ in materiã, qui prius eam non habuit, materia aũt transiens a priuatione ad formam, non propter hoc fit materia, quę ipsa prius non fuit. ¶ Si autẽ intelligatur secundo mõ, ꝙ quæcunque materia, vt quid est eadẽ, hoc est eiusdẽ rõnis. ex hoc non sequitur, ꝙ forma q̃ est in ista materia posset eadem numero simul inesse illi, sed tantummodo, ꝙ aliqua eiusdẽ rõnis cũ ea, hoc aũt non sufficit ad habendum intentum. ¶ Vlterius quantũ ad istum articulum dico, ꝙ dupliciter põt intelligi cõnexionem fieri in præexistens. ¶ Vno mõ. s. in illud quod aliqñ fuit, sed nunc non manet. ¶ Alio modo in præexistens quod. s. ꝑfuit, & nunc in eodem esse manet. ¶ Et hoc ꝑm adhuc dupliciter intelligitur. ¶ Vno mõ, ꝙ manens simpliciter in esse ꝑhabito, tñ aliqua nouitate superaddita illi esse sit terminus nouæ conuersionis, puta ꝙ ibi sit noua ꝑsentia illius termini alicui, cui prius nõ fuit prẽsens. ¶ Alio mõ, ꝙ ibi non sit aliqua nouitas, nec in ipso esse, nec in aliquo posteriori. ¶ De istis tribus intellectibus ꝙ ordinẽ est videndũ. ¶ Primus non hẽt aliquã difficultatẽ magis de termino ꝑexistẽte, hoc est ꝙ aliqñ ꝑfuit, q̃ de non ꝑexistente, nisi istã, si Deus põt destructũ idẽ numero reparare, qđ conceditur ab oĩbus catholicis. nec mirũ, quia non est ibi contradictio. ¶ De alio aũt intellectu ꝑexistentię, qđ. s. in eodem esse manet, est amplior difficultas, quia nulla mutationũ, de quibus loquitur philosophus, 5. Phy. vẽ posse poni ad terminũ ꝑexistentẽ sic. ¶ Primus vero intellectus subdiuisionis est scds principalis, qui vẽ possibilis, quia ita vẽ de facto ponendũ in eucharistia. corpus. n. Christi ꝑhabens, & retinens idẽ esse simꝑr. per

11.17.

Est in 1. lib. vt cõi ter diuidi tur textus 1.c.17. in antiqua translatione.

1. c. 7. & inde.

per istã conuersionẽ fit de nouo præsens speciei panis. Et consimiliter posset poni de quãtitate conuertenda in præexistens, quia non est aliqua repugnãtia ex parte termini ad quem.

CONTRA ISTA arguitur, primo cõtra illud, quod dr de eucharistia, & hoc sic, ℔m illud aliqd est per se terminus ad quem conuersionis, ℔m ℣ succedit termino a quo, sed per te corpus succedit pani ℔m istã p̃sentiã, quam habet de nouo, & nõ ℔m esse substantiale. ergo per se terminus ℔m ℣ habet illã præsentiam, vel secundum ℣ sit præsens. sed sic esse præsens non dicit formaliter substantiam, nec aliquid substantiale, quia eadẽ substantia per te manens non fuit prius præsens, & nunc est præsens. ergo per se terminus ad quem conuersionis in eucharistia non esset substantia. & per consequens ista conuersio non esset trãssubstantiatio, quia trãssubstantiatio est transitio vnius substantiæ in aliam. ¶ Præterea. secundo arguit contra illud qđ dr hoc esse possibile de quantitate. Primo sic. ideo genitum est vbi prius corruptũ fuit. quia rõ locandi, quæ est quantitas, manet eadẽ in vtroque, sic etiã in eucharistia, quod fuit rõ locandi panem, manet idem in conuersione, & per hoc corpus Christi quod est terminus conuersionis põt poni ibi esse siue hre p̃sentia talẽ. ergo per oppositum, si non manet illud quod fuit in termino a quo, ratio locandi sequitur, ℣ terminus ad quem nõ est ibi, vel non habebit talẽ præsentiam, sed si quantitas conuertatur in aliquid, patet ℣ ratio locandi non manet, quia quantitas fuit illa ratio locandi. ¶ Præterea. si per conuersionẽ quantitatis in aliud, aliud fieret hic præsens, sequeretur, ℣ illud esset hic tali modo essendi, quali modo conuersum habuit hic præsens esse, sed conuersum, qđ est quantitas fuit localiter circunscriptiue. igitur terminus ad quem conuersionis est hic localiter, ex quo videntur sequi duo impossibilia. ¶ Primo, quòd idẽ sit simul in duobus locis localiter. Consequentia probatur, qa terminus qui sit hic localiter potest manere in suo proprio loco localiter, sicut corpus Christi nunc manet localiter in cœlo. Consequens autem ℣ idem sit simul in duobus locis localiter, videtur inferre multa impossibilia, puta quòd idem simul moueretur, & quiesceret, quia posset ibi moueri, & hic quiescere. Similiter, quòd idem simul calefieret & frigefieret, si hic habeat approximatũ ignem, ibi aquam. Similiter idem esset continuum, & non continuum, si hic habeat diuidens partem a toto, & ibi non. Similiter idem erit simul mortuum, & viuum, si animal habeat ibi corruptiuum inferens mortem, & hic non habeat, sed quæcunque necessaria, & sufficientia ad salutem. ¶ Secundum impossibile principale, sequens ex hoc ℣ terminus conuersionis sit hic localiter est istud. quod duo corpora possent esse simul in eodem loco. Consequentia probatur, tum, quia conuertatur istud in duo corpora, qua ratione est hic localiter vnum & aliud. tum quia conuertatur istud in aliquod maius: illud maius, si sit hic localiter, pars erit cum parte.

te. consequens autem, scilicet ꝙ duo corpora sint simul, videtur Aristo. probare esse impossibile ex intentione. 4. Physicorum.

t. 76. & enei-

AD ISTA. ad primum, si terminus per se transsubstantiationis est substantia, & secundū esse substantiæ vt arguitur, cum corpus secundum esse substantiæ non succedit pani, proprie loquendo de successione, quia & si habeat esse post esse panis, non tamen incipit habere illud esse desinente pane, quod videtur necessarium ad hoc, quod proprie diceretur succedere ibi inesse. Alioquin posset dici sol succedere vermi corrupto, quia habet esse suum post esse vermis, neganda est ergo illa propositio, secundum hoc aliquid est per se terminus ad quem, secūdum quod succedit termino a quo, quia secundum idem est prius, & nunc manens. ꝙ per cō sequens alteri proprie non succedens corpus Christi, diceretur terminus esse ad quem trāssubstātiationis, & hoc ideo, quia illa non est productiua termini adquem, sed tātūmodo conuersiua alterius in ipsum. secundū autem illud esse non dicitur proprie succedere termino a quo, sicut prius dictum est. Posset tamen ista concedi, ꝙ secundum illud est nouitas in termino ad quē, secundum ꝙ succedit termino a quo, accipiendo proprie succedere. & tunc concedi pōt, ꝙ non esset hic nouitas in termino nisi secundum istam præsentiam, secundū quā nūc vere, & realiter est hic, & prius non fuit hic, dum substantia panis fuit hic. ¶ Ad secundum dico, ꝙ nūc corpus Christi est vbi fuit panis, nec tamen quantitas, quā fuit pani formalis rō essendi hic, est formalis rō corpori Christi essendi hic. tū, quia quantitas ista non est formaliter in corpore Christi. ergo nec aliquid corpori Christi cōpetit per illā, vt per rōnem formalem. ¶ Tū, quia quātitas non potest esse formalis rō locandi, nisi circunscriptiue, qa illa est ratio determinata ad illum motum locationis. quicqd ergo per quantitatem, vt per rōnem formalem locatur, hoc circunscriptiue locat, corpus Christi non sic est præsens in sacramento, patet. ergo &c. licet ergo non maneret illud qđ fuit cōuerso ratio formalis locandi, adhuc poterit Deus terminum conuersionis facere ibi præsentem vbi conuersum fuit. ¶ Et quod adducitur de generato, & corrupto, si concedetur eandem quātitatem manere, & ideo per illam generatum localiter esse vbi corruptum fuit, hoc non cōcludit propositum, quia p istam conuersionem non oportet terminum esse localiter, vbi fuit ipsum conuersum, immo est hic eodem modo essendi, quem tribuit sibi agens conuertens aliud in ipsum.

¶ Ad aliud, negari potest ista propositio, terminus est hic eodem modo essendi, quo modo fuit hic illud, quod conuersum est. Instantia enim est, quia substantia panis quæ conuersa fuit, fuit hic localiter suo modo, sicut scilicet substantia panis potest esse alicubi localiter, quia pars sub quantitate fuit in parte loci, & tota in toto, nec tamen substantia corporis Christi, in quam cōuertitur, est hic tali modo, immo tota est vtrobiq;. non ergo sequit, ꝙ terminus in quē

con-

conuertitur quantitas necessario sit hic localiter. ¶ Si tamen daretur, ꝙ Deus posset conuertere quantitatem in illum terminum, & ille ꝙ fieret hic localiter alicui, forte videretur ꝙ illa quæ sequũtur ex hoc nõ sunt impossibilia simpliciter, sic scilicet, ꝙ includant contradictionem, quæ sola dicuntur esse impossibilia. Eo, apud quem non est impossibile omne verbum, hoc est omnis conceptus possibilis in intellectu, qualis est omnis conceptus in quo non includuntur contradictoria. Cum ergo ex primo istorum, quod est idem corpus esse simul in duobus locis localiter inferunt multa, quæ apparent impossibilia, p duas propositiones videtur probabiliter posse respondere. ¶ Prima est, formæ priores ipso vbi, non variantur propter variationem ipsius vbi, quia propter variationem posterioris non variatur prius, ex qua propositione habetur ꝙ idem habens duo, vbi non propter hoc variatur secundum aliquam formam substantialem, nec secundum aliquam de genere quantitatis, vel qualitatis, quia formæ istorum generum sunt simpliciter priores ipso vbi. ¶ Secunda propositio est ista, quancunque passionem ad formam substantiæ, vel quantitatis, vel qualitatis reciperet idem corpus a duobus agentibus sibi in isto eodem vbi approximatis, & illam, & non aliã reciperet ab eisdem sibi in diuersis locis, vel vbi approximatis. Exemplum, si hic circa lignũ approximentur ignis & aqua, qualem transmutationem facient circa illud lignum in hoc vbi, eandem & non aliam faciẽt circa idem lignũ, si habeat duo vbi, & in vno approximetur sibi ignis, & in alio aqua. Istud probatur ex prima propositione precedente, quia in diuersis vbi. nõ variatur forma absoluta, quę est simpliciter prior ipso vbi. ¶ Istas duas applicando soluuntur quæ tanguntur in argumento, & multa similia. ¶ Primum. s. idem moueri in hoc loco, siue vbi, & quiescere in alio vbi, non sunt repugnantia. sicut nec habere hoc vbi & illud, quia duo. s. moueri & quiescere secundũ vbi sunt posteriora ipso, iõ possunt variari secundum variationem in illo priori. ¶ Secundum de calefieri & frigefieri soluitur per secundam propositionem. non enim aliter calefieret, & frigefieret idem existens in duobus vbi, quàm existens in vno vbi, in quo haberet ista duo agẽtia approximata. & sicut tunc, si alterum agentium simpliciter vinceret virtutem reliqui agentis, illud assimilaret sibi passum, & impediret reliquum, quod esset minoris virtutis assimilare sibi passum. si autem essent aliquo modo æqualia in virtute alterarẽt passum, quasi ad quod dam medium inter duo extrema. sic etiam nunc quando ponitur idem in duobus vbi. ¶ Tertiũ de continuitate soluitur per idem, quia si agens soluens continuitatem vinceret virtutẽ conseruantis continuitatem, absolute continuitas esset diuisa vtrobique, non tamen vt ab aliquo vtrobique. sicut respondetur de corpore Christi in pixide, quando idem corpus fuit diuisum in cruce. ¶ Quartum similiter vel facilius soluitur, quia forma substantialis, si virtute alicuius agen-

Lac. 1.

agentis circa istud in vno loco separaretur a materia simpliciter, nusquam esset vnita eidem materiæ vt diceretur de corpore Christi, quando fuit mortuum in cruce, non fuit viuum in eucharistia ¶Secundū principale, quod infertur tanquam inconueniens. s. duo corpora posse esse simul, diceretur non esse inconueniens, nec impossibile, quia contradictio non apparet, cum vnitas loci non sit formaliter vnitas corporis, sed corpus habet propriam vnitatē intrinsecam, cui accidentaliter aduenit esse in vno loco. ergo non sequitur quodcunque corpus est in hoc eodem loco. ergo est idem corpus, nec simultas variat vnitatem corporis, vel loci. ¶Ad auctoritatem Arist. 4. phy. dici potest, ꝙ probatio sua ad hoc procedit ꝙ virtute propria, vel naturæ creatæ propter sui limitationem non potest idē corpus esse in diuersis locis adæquatis, sed de virtute diuina illimitata non concludit. ¶Tertius intellectus principalis. s. ꝙ aliquid manens in eodem esse, qđ iam prius habuit nulla omnino nouitate facta circa ipsum, potest esse terminus nouæ conuersionis, declaratur esse possibilis hoc modo, quando Deus conseruat creaturam, terminus illius conseruationis non est aliquid nouum, sed idem, & secundum idem esse, quod prius habuit: non ergo requirit conseruatio actio, vel passio nouitatē in termino. ergo nec conuersio, consequētia declaratur ex hoc, ꝙ sicut Deus volens hoc habere esse, quasi post idem esse conuertiet illud. sic volens illud habere esse post esse illius, conuertit illud in istud, quia facit esse istius, & si non proprie, tamen aliquo modo succedere ipsi esse illius, non requiritur autē ad hoc, ꝙ illud sit terminus actionis, ꝙ simpliciter & proprie succedat alteri. s. tanquam nouum, sicut patet in conseruatione. secundum hoc diceretur, ꝙ sicut Deus eodem velle creat illud, inquantum vult hoc esse post non esse, & conseruat illud inquantum vult hoc esse, quasi post idem esse. sic eodem velle conuertit aliud in *istud, quia vult *idem post istud. ¶Si arguitur, quomodo potest illud esse terminus conuersionis positiue, si per eam non accipiat aliquod esse, cum etiam in diuinis illud, quod est terminus actionis accipiat esse per illam actionem? ¶Diceretur, ꝙ non oportet omnem terminum actionis positiue habere esse. acceptum per illam actionem. nisi vel simpliciter, vel in ordine ad aliquod aliud. & sic terminus conuersionis potest dici accipere esse in ordine ad conuersum, inquantum Deus vult istud esse post illud. ¶Aliter diceretur, ꝙ actio positiua, vel est productiua termini simpliciter, vel æquialenter. & ita conuersio secūdo modo est productiua, quia quantū est ex parte sua, ipsa sufficeret ad hoc, ꝙ terminus acciperet esse per eam, sed si non accipit esse, hoc ideo est, quia iam præhabet illud esse. ¶ Contra istam declarationem arguitur, quia secundum hoc posset dici Deū quicquid annihilat conuertere in solem, quia vult solem manere in suo esse. post esse illius annihilati, sicut præexistens manet post esse illius conuersi. ¶ Aliter pōt declara-

al. illud.

al. illud esse.

Sustinēdo primā declarationē hoc argumentū.

declarari possibilitas illius intellectus, & hoc sic. quod potest esse terminus conuersionis concomitante ipsum aliquo posteriori, quod non includitur in p se termino ipsius, illo circunscripto potest esse terminus eiusdē. hoc patet (quia vt prius est terminus conuersionis, & a priori vt prius potest circunscribi posterius.) Nunc autem substantia corporis Christi est per se terminus transubstantiationis, licet cōcomitetur præsentia illa, qua de nouo est præsens speciei panis (sicut declaratum fuit exponendo intellectum præcedentem.) ergo sine tali præsentia, & quacunque nouitate alicuius posterioris ipso esse corporis posset corpus esse terminus cōuersionis.

Quare ockam quol. 5. q. 31. Henr. quol. 9. q. 9. quo. 11. q. 9. quol. 12. 9ē. 4.

DE TERTIO principali, tenetur communiter ꝙ in conuersione totali non est annihilatio termini a quo: vna opinio deducit ex hoc, ꝙ post conuersionem panis non est nihil. & probat consequentia, quia si esset nihil oporteret dicere, ꝙ esset annihilatum, & vltra deducit. si non est nihil, est aliquid. Non autem est ꝙ præfuit, quia illud cō uersum est, nec aliquid extra terminum ad quem. patet discurrendo. ergo post conuersionem est illud in quod conuersum est, vt sic verum sit dicere quod præ fuit panis, est corpus Christi.

Quare Egid. & alios.

Aut si ista negaretur, necessario est dare, ꝙ aliquitas corporis Christi sit eius, quod fuit panis.

¶ Contra illud quod ipse addit, ꝙ panis post conuersionem nō est nihil, sed aliquid, sic ꝙ aliquitas corporis sit eius, quod fuit panis. potest argui primo sic. qđ nullo modo aliter se habet in se post conuersionem, quàm prius se habuit, nec aliquid in se aliter se habet, non habet aliquam aliquitatem quam prius non habuit. corpus Christi nullo modo se habet in se aliter post cōuersionem, quàm ante, sed ante conuersionem panis nō habuit in se aliquitatem panis, nec aliquitas corporis erat aliquitas panis. ergo nec post conuersionem. ¶ Præterea. esse termini ad quem conuersionis requirit nō esse termini a quo. patet si termini sint oppositi, cum esse vnius oppositi excludat esse alterius oppositi. ergo terminus ad quem conuersionis, vt talis, non habet in se entitatem, vel aliqualitatem termini a quo. ¶ Aliter dicitur ꝙ non annihiletur, quia manet in potentia in materia corporis Christi. ¶ Cōtra hoc arguitur, quia tunc non posset Deus annihilare aliquod materiale. nisi simul annihilaret omnia materialia, quia quocunque materiali non annihilato semper in materia eius manet in potentia quodcunque materiale.

Egid. 34.

¶ Præterea. vbi totum transit in totum, ibi non manet materia termini a quo: cū ergo in transmutationibus quæ requirūt materiam, materia manens sit illa quæ fuit corruptio. ergo &c. Aliter dicitur, ꝙ sicut secundum Aristo. 5. phy. transmutatio naturalis aliqua est a non subiecto in subiectum, & illa est generatio. aliqua econtra, vt corruptio, aliqua a subiecto in subiectum, vt alteratio, & generaliter omnis motus proprie dictus. Sic in transmutatione supernaturali aliqua est versio a non subiecto in subiectum, vt creatio, aliqua econuersio vt annihilatio & aliqua

qua a subiecto in subiectum vt conuersio totalis vnius positiui in aliud. non est ergo ista conuersio annihilatio, quia habet per se terminum positiuum.

¶ Contra hoc. licet sint duo termini positiui, tamen concomitantur duo termini negatiui. sicut quando concurrunt generatio & corruptio cõiter in naturalibus sunt duo termini negatiui concomitantes duos terminos positiuos, sicut esse aquę corrĩpendæ concomitatur non esse ignis generãdi, & esse ignis concomitatur nõ esse aquæ. Cõ similiter in proposito, esse panis concomitatur non esse corporis Christi, & esse corporis cõcomitatur nõ esse panis. Tunc arguitur, mutatio dr esse creatio, vel annihilatio ex p se terminis eiꝰ, non aũt ex concomitantibus p se terminos. sicut generatio nõ est per se creatio, pp hoc ꝙ terminus p se, a quo non est nihil, sed priuatio, & consimiliter est de p se termino ad quem corruptionis. Cũ ergo comparando p se terminos huius conuersionis, qui sunt esse panis, & nõ esse panis, cũ illud non esse sit totale nõ esse, quia nihil panis manet. sequeretur, ꝙ ipsa destructio per se considerata sit annihilatio. ¶ Aliter põt dici, & deduci ad propositũ illud exemplum de corruptione, vbi non tm̃ per accidens terminat aliquod positinum, quod. s. est per se terminus gñationis cõcomitantis, sed cũ corruptio sit destructio partialis. s. totius, non nisi ꝼm formam, ibi relinquitur altera pars cõpositi. s. materia per se, ergo corruptio nõ est annihilatio, qa aliquid corrupti manet. Sed si ista esset præcisa rõ, tunc forma videretur annihilari, quia nihil eius remaneret. ¶ Similiter illud manens non est p se terminus corruptionis ad quẽ. Iõ magis adhuc distinguitur per se corruptio ab annihilatione per suum per se terminum, quia ille non est nihil, siue negatio absoluta. sed est negatio in apto nato siue priuatio. & pro tanto etiam forma posset dici non annihilari, quia ei succedit pro termino non nihil, sed priuatio illius formæ, adhuc si vtraque istarum rationum deficeret, puta si Deus subito cõuerteret totum ignem in totam aquam non manente eodem subiecto communi, adhuc non esset annihilatio, quia terminus ad quem destructionis ignis, etsi non sit proprie priuatio formæ ignis, tamen non est negatio extra genus, sed est negatio, vt includitur in forma opposita positiua, negatio autem in genere non potest esse terminus ad quem annihilationis, sicut nec talis negatio potest esse terminus a quo creationis. In proposito, licet duæ primæ rationes nõ inueniant, quia nec aliquid termini a quo manet, nec formæ eius succedit priuatio ipsius proprie loquendo, quia non in eodem susceptiuo. tertia tamen ratio inuenitur, quia destructionem panis terminat negatio esse panis nõ extra genus, sed vt includitur esse termini ad quem. ¶ Sed contra hoc arguitur, quia termino destructionis accidit, ꝙ sit terminus aliqs ad quẽ positiuus. ergo qualis eẽt ista destructio, si nõ eẽt terminus positiuus cõcomitans. talis est mõ, quantũ ad p se rõnem destructionis, nõ ergo prohibetur esse annihilatio,

per hoc quòd terminus positiuus concomitatur. ¶ Diceretur autem hic, ꝙ negatio extra genus, & negatio in genere, absoluta tamen, & negatio quæ dicit priuatio non differunt formaliter secundum rationem negationis, & tamen sic distinguuntur, ꝙ alicuius mutationis vnũ est per se terminus, & non aliud, vt patet de corruptione, ita negatio, vt includitur in termino positiuo succedente est hic per se terminus,

AD ARGVMENTVM principale, aliquid esse commune terminis potest esse dupliciter. ¶ Vel communitate reali. sicut materia, quæ est commune substratum vtrique termino in corruptione. hoc modo non oportet in conuersione totali aliquid esse commune terminis, immo tale commune repugnat conuersioni totali. ¶ Alio modo potest intelligi commune communitate rationis, puta, ꝙ vterque terminus contineatur sub ente, & hoc sufficit ad excludendum rationem creationis & annihilationis, quia in illis aliter terminus non continetur sub ente: & hoc modo diceretur, quòd istę species, & illud prꝫexistens, in quod conuerterentur, haberẽt aliquid commune. ¶ Aliter posset poni aliquid commune terminis non essentialiter, sed communis habitudo ad idem agens, quia potentiæ agentis eodem modo subiacet vterque terminus conuersionis, & hoc etiam sufficit ad excludendum annihilationẽ, quia nihil proprie non subiacet potentię agẽtis, cum non sit aliquid causabile. ¶ Argumentũ in oppositum probat, ꝙ natura põt conuertere aliquid in aliud conuersione totali, & ita non requirit subiectum commune, qđ manifeste est inconueniens in quacunque transmutatione naturali secundum philosophum. ideo ad illud argumentum dicendum est, ꝙ agens naturale potest omnem transmutationẽ illam, & solũ causare circa istas species, quæ transmutatio potest hic habere subiectũ transmutabile. nulla autem transmutatio substãtialis habet hic subiectum transmutabile, quia nulla est hic substantia, nec composita, nec materia, ideo agens naturale non potest hic transmutationem substantialem causare, sed accidentalem, in qua sufficit quantitas pro subiecto. In illo ergo nunc, in quo per actionem agentis naturalis eucharistia habet primo non esse, cum natura nihil corrumpat, nisi aliquid incompossibile producendo produceretur virtute naturæ quoddam compositum per accidens, scilicet quantum, quale, qualitate incompossibili eucharistiæ quæ corrumpitur, & istius compositi subiectum præfuit, & forma inducta est ab agente creato habente eam in virtute sua actiua. ¶ Sed nunquid tunc producit aliqua substantia? ¶ Respondeo, non actione naturæ, quia non habet passum de quo producat substantiam. si ergo tunc substantia producatur. hoc est actione Dei, ꝙ disposuit nusquam accidens esse sine subiecto in eucharistia manente, & ideo illa destructa, Deus producit substantiam cõpositam, quę nata est affici illis accidentibus causatis per agens naturale, nec illa substantia nu-

ua

ua requiritur propter actionem naturæ, immo actionem illam sequitur ordine naturæ, nec necessario, quia Deus posset non producere substantiam illam, sed sequitur ordine dispositionis diuinæ. ¶ De ipsa autem desitione eucharistiæ duplex est opinio, vna quæ videtur esse Innocen. de officio missę. parte tertia. vbi dicit, quòd quamuis species maneant quæ possent afficere substantiam panis & vini si essent ibi. si tamen tanta fiat alteratio circa species, quòd panis eis affectus non esset conueniens nutrimentum, desinit esse eucharistia, & in eodem instanti actione diuina fiet ibi noua substantia, quæ nata est affici illa qualitate. hoc autem est substantia panis. & tunc illa manet vlterius in alteratione vsque ad instans generationis nouæ substantiæ, & illam generat natura corrumpendo illam substantiam compositam, quam potentia diuina reduxit. ¶ Alia est opinio, quod manet, quandiu manēt qualitates, quæ possent afficere substantiam cōuersam, licet ipsa sic affecta non esset cōueniens nutrimentum, non ergo desinit esse eucharistia, nisi quando desineret ipsa substantia panis, & secundum hoc esset dicendum, quòd in illo instanti corruptionis speciērum est substantia noua, sed nō panis, quia illa non esset nata affici qualitatibus incompossibilibus pani iam inductis: sed talis est illa substantia noua, qualem natura generaret de pane corrupto, si substantia panis ibi fuisset.

QVÆSTIO. XI.

Vtrum Deus possit facere, quod manente corpore & loco corpus non habeat vbi, sine esse in loco.

AD tertium sic proceditur. arguitur, ℣ Deus non potest facere ℣ manente corpore, & loco, corpus nō habeat vbi in loco, quia non possunt manere extra, quin maneat relatio media, sicut nō possunt esse duo alba, quin sint similia. corpus & locus videntur esse extrema, inter quæ ipsum vbi est quasi habitudo media. secundum illud sex principiorum, vbi est circunscriptio corporis a circunscriptione loci procedens. Cōtra. sic se habent corpus & locus ad vbi sicut actiuum & passiuum ad actionem & passionem, nunc autem Deus potest facere, quòd manente actiuo & passiuo non sit inter illa actio & passio. ergo &c. maior probatur, quia ita videtur habitudo media inter locum & corpus. sicut actio & passio inter agens & patiens, minor probatur, ꝙa sicut hȝ Dan. 3. Tres pueros in fornacē missos ignis non cōbussit, & tñ fuit actiuus, quia flāma erū pens interfecit eos, ꝙ miserunt eos in fornacē, & corpora eorū erant passiua, quia nō est verisimile, ℣ tunc habuerint dotem impassibilitatis. *Bar. Vide 10. dist. 4. q. 3. pag. 209. col. 2.*

ISTA Qō pōt hȝe duplicē intellectum. ¶ Vnū de corpore, & loco determinato. ¶ Et vterq; pōt subdistingui. Et iō sunt hic quatuor declaranda. ¶ Primo, si corpori in cōi repugnat non hȝe vbi, posito loco in cōi. ¶ Scdo, si

repugnat loco in cõi esse sine vbi, siue non circunscribere, & hoc posito corpore in cõi. ¶Tertio, si possibile sit hoc corpore & hoc loco manentibus, sed hoc corpore huic loco non præsente, ꝙ hoc corpus nõ habeat hoc vbi. ¶Quarto, si hoc corpore & hoc loco manẽtibus, & hoc corpore huic loco præsente, possibile esset hoc corpus non habere hoc vbi.

DE PRIMO dico, ꝙ non includit contradictionẽ corpus esse sine corpore aliquo continente, & per consequẽs sine vbi, immo ita est de primo cęlo qđ non habet corpus continens. posito ẽt ꝙ esset locus, nõ tñ quicunque, sed aliquis capax huius corporis, non esset adhuc cõtradictio, ꝙ hoc corpus non haberet vbi. Rõ primi estꝫ, quia non est contradictio absolutum manere absq; respectu ad illud qđ non est prius eo, vel saltẽ qđ nec est prius, nec simul natura cum ipso. nũc aũt locus nec est prius natura corpore, nec simul, immo vẽ posteriꝰ corpore. ergo &c.

¶. Phy. & 1. cœli et alibi.

¶. Physic. Ex hoc potest accipi ratio secũdi. ¶ Contra istud. corpori per se competit esse in loco, ita ꝙ corporeitas est per se ratio essendi in loco, sed contradictio est rationem formalem esse, nisi illud sit cuius est ratio formalis. ¶Præterea, corpus locatum dependet a locante. ergo illa habitudo locati ad locans est habitudo quædam dependentiæ, sed absolutum non potest esse sine dependentia propria, quam natum est habere. ¶ Præterea, contra illud quod dicitur de primo cęlo arguitur, quia illud corpus, si moueatur, non est dare quo motu moueretur, nisi locali, sed moueri localiter requirit esse in loco, quia moueri localiter est aliter se hre in loco nũc, q̃ prius. Si detur ꝙ cęlũ quiescit, sequit ꝙ quiescit quiete opposita illi motui, quẽ natũ est hre, & ita quiescit localiter. & tunc propositũ. ¶Ad primũ potest dici, ꝙ dimẽsio est rõ fundamentalis proxima respectu vbi, & si sic intelligeretur rõ formalis bene potest talis rõ formalis separari ab illo respectu cuius dr esse rõ. & hoc intelligendo in actu, licet nõ separaretur ab aptitudine vel potentia ad illud. Exemplũ. albedo isto modo est rõ estendi simile, & tñ non est contradictio, ꝙ sit sine similitudine actuali. ¶ Contra. si dimensio est propria rõ fundamentalis respectu passiuæ locationis, saltem ista erit per se secundo modo, & si non primo mõ, corpus locatur, sicut color vr, sed in propositione per se secundo mõ, cũ sit necessaria simpliciter subiectum non põt esse sine prædicato. ¶Respondeo, ꝙ corporeitas est ratio fundamentalis respectu huius quod est esse locabile, & respectu huius etiam, quod est locari. propria quidem & proxima vtriusque, quia * cuius est potẽtia, eius est & actus, sed respectu primi est rõ necessaria, respectu secundi non necessaria, quia aptitudo est intrinseca per istam rõnem etiam præcise acceptam, sed illud ad quod est aptitudo non ineſt actualiter nisi per agẽs reducens aptitudinem ad actum. Negandum est igitur, ꝙ assumitur. i. hãc esse per se secũdo mõ. corpus locatur, licet concedendũ sit, hãc esse per se. corpus est locabile. Exemplum huius, hæc est per se secundo modo, homo

est

est risibilis, hæc autem contingens, homo ridet. ¶ Ad secundū, illa dependentia quæ est locati ad locans non est simpliciter necessaria ex parte eius, quod dicitur dependere sicut est dependentia causati ad causam, sed est dependentia aliqualis, tanquam ad illud, quod natum est conseruare rem in sua dispositione naturali. corpus quidem naturale in suo loco naturali natum est sic conseruari. sine tamen tali conseruante potest absolute esse. ¶ Ad tertium potest dici, quod si moueatur, mouetur secundum locare nō ſm locari, quia nūc aliter locat corpus contentum, quam prius locauit, sed non aliter locat, quia non locatur, & isto modo intelligitur dictum Auerrois, ꝙ cælū est in loco per centrū, quia suū esse in loco est locare locabile fixum in loco. ¶ Si autem quæratur de isto locare ad quod genus pertinet, vt sic motus ille diceretur esse in illo genere, non ad genus vbi, quia vbi est circūscriptio passiua, non ad aliquod aliud genus, tū quia motus esset in pluribus generibus quam ponit phi. 5. physi. tum, quia discurrendo non inuenitur ad qđ genus aliud pertineat.

4. physi. et ib. porphi-rio.

4 phy. c. 41

2. c. 4. 8 11 m.

¶ Præterea. sicut cœlum potest circulare, licet non cōtinea tur a corpore, sicut pōt circulare, licet non cōtineat corpus, puta si esset idem corpus continuum, & sphęricū. igit illa forma fluens ſm quam est p se motus circulationis, posset p se eē sine respectu tā ad cōtinens, q̄ ad cōtentū. & ita est forma mere absoluta. ¶ Rnsionem quære.

Additio.

¶ Ad primū dr, ꝙ illud locare pertinet ad pdicamentū vbi, & licet non diffiniatur, nisi vbi passiuū a philosopho, tamen est aliud vbi actiuū, qđ est spēs alia ipsius vbi, qđ est prædicamentū cōe ad vbi actiuum, & vbi passiuum, patet in 4. distin. 10. q. 1. ¶ Ad secundū dr ab aliquibus, ꝙ in tali casu non moueretur cœlum. ¶ Aliter tamen dico, ꝙ talis motus esset ad vbi imaginarium, non actuale, & reale, nec hoc est inconueniens concedere, cum hoc sequatur ex casu. patebit inferius in ista. qō. & cæt.

Aliorum.

DE SECVNDO articulo dico, ꝙ non apparet contradictio superficiē cōcauā esse sine respectu ad aliud corpus, vt cō tētū. esto ēt ꝙ aliud corpus sit qđ esset natū contineri, quia vt prius argutū est de respectu locationis passiuæ ita pōt hic argui de locatione actiua. ¶ Item confirmatur, quia cælum est in corruptibile, & licet elementa ſm se tota sint incorruptibilia ſm philosophū, non tñ eo mō sunt incorruptibilia quo cœlū, quia forma elementi cum sit eiusdē rōnis in toto & in parte, non est formalis rō incorruptibilitatis in toto, sicut nec in parte, & licet non sit aliqua cā naturalis corruptiua totius elementi, sicut partis, tñ istam possibilitatem intrinsecam ad corruptionem reduci ad actum, non est ita impossibile sicut cælum corrumpi. ¶ Aut saltem ſm theologos possibile esset Deum elemēta annihilare, quæ quantum est ex formis suis sunt corruptibilia, licet non annihilare cœlum quod secundum formā suā est incorruptibile, qa in conseruando prius, & magis necessarium non regrit tanq̄ medium aliqđ

2. et 3. cæ. et in gene.

minus necessarium conseruari. Absolute igitur posset annihilare elementa, & nihil innouare circa esse cœli. hoc posito latera cœli non concurrerent in instanti, quia natura non potest facere talem transmutationem in instanti. remanere igitur põt superficies concaua cœli, & tñ non continens aliquod corpus. ¶ Contra ista. vacuum esse est impossibile simpliciter, vt probat Ari. 4. phy. sed si superficies concaua esset sine corpore, esset vacuum. igitur &c. ¶ Ad probationem maioris, vna rõ philosophi in c. de loco. contra ponẽtes locum esse spacium, est ista, quia tunc infinita vtique essent loca, ei subdit ad probationem istius consequentiæ. Distantiæ .n. aere & aqua, idẽ faciunt oẽs partes in toto, qđ oĩs aqua in vase. ¶ Præterea. inter latera vacui nihil est medium, sed ſm phi. 5. phy. illa sunt simul, quorũ nihil est medium. si igit esset vacuũ, latera eẽnt simul & non simul. ¶ Præterea in tpe est contradictio duo instantia esse distãtia, & non esse tps medium. igitur pari rõne in loco contradictio est duo esse localiter distantia, & non esse corpus medium. ¶ Ad primum. ista probatio consequentiæ ſm philosophũ multipliciter exponitur: sed qualitercunque consequentia declaretur, non tenet nisi exponendo vacuum esse spacium actu dimensionatum, licet non habeat qualitates naturales: quamdiu enim ponitur ibi dimensio in actu, semper remanet ratio ſm philosophũ. quare nõ cõpatitur secũ aliud corpus, nisi vnũ diu dat alterũ, sed vacuum istud, qđ ponit possibile Deo in isto mẽbro, non est aliquod spaciũ hñs dimensiones positiuas, sed tñ modo est ibi possibilitas ad tantas dimensiones positiuas cum carentia cuiuscunq; dimẽsionis in actu, & hoc mõ põt dici de oĩbus rõnibus philosophi, ibi positis, q̃ procedunt contra vacuum vno mõ imaginando. ſ. q̃ sit spaciũ actu dimensionatum sine corpore, & ita nihil concludunt cõtra intellectum, qui cõceditur Deo esse possibilis. ¶ Ad secundũ dico, q̃ mediũ põt intelligi, vel positiuum & actuale, vel priuatiuum & *potentiale, & vtroque mõ dẽt intelligi nullũ esse mediũ eorũ, q̃ tangũt se, & quæ sunt simul. latera aũt vacui & si non habeant medium primo mõ, hũt tñ medium secundo mõ, quia inter ea posset tñ corpus intercipi, quantũ est illud corpus qđ intercipitur, qñ spaciũ est actu plenũ. est ibi igit medium potentiale, & sequitur ex hoc qđ est ibi medium priuatiuum, siue priuatiue, quia carens tanto medio, quantũ posset intercipi inter illa extrema. ¶ Ad tertium diceretur, q̃ nullo motu existẽte, posset esse quies aliqua, ẽt proprie accepta, quia nullo corpore moto posset aliquod corpus vniformiter se habere, & cum hoc esse aptum natum aliter & aliter se hre, sicut post iudicium corpus beati posset vniformiter se hre in sua dispositione, licet nullum corpus aliter se haberet, quia non oportet, quod aliqua corpora *inferiora aliter se habeant ad hoc, vt beati vniformiter se habeãt: nec aliqua alia corpora ponuntur tunc fore mouenda. huic etiam vniformi dispositioni correspõdet propria mensura, quæ est tem-

C. de vacuo. ſ. reip totum. 9. c. 37.

8. c. 22. & inde.

Idem. 7. phy. t. c. 9. expreſsi?.

Quare Auer. & alios.

Lopus thi Sen. de tem re imag nant.

a. l. pro tunda.

a. l. in ſum.

tempus, inter cuius quæcũque duo instantia imaginata posset tantus fluxus fine motus intercipi, & ita si tempus dr mensura motus, siue fluxus, illa vniformis existentia habebit tempus, licet non vniformiter actuale positiuum, sed potentiale, & priuatiuum, vnde intellectus habens notitiam temporis actualis, & positiui applicando eã ad istam durationem vniformem, põt cognoscere quantitatẽ ipsius. ſ. ꝙ tãtã hr̃et positiue, si esset tps positiuũ. ¶ Confirr est in ꝓposito de distãtia in loco positiua, & priuatiua, sicut mora priuatiua mensurat partes alicuius successiuas, sic dimensio priuatiua mensurat partes permanentes, & hoc, quia priuatio æquatur habitui suo modo. vnde illud argumentum potest adduci pro proposito confirmando, & hoc sic. possibile est distantiam aliquam esse inter aliqua quasi secũdum tempus, licet non sit inter illa tempus positiuũ intermedium, hoc est positiua mensura motus, sed sufficit, ꝙ sit tempus potentiale, vel priuatiue acceptũ ad hoc, vt sit distantia inter illa quasi a.l.10. temporalis, ſm quam hoc dicit esse posterius, vel prius *illo. igit a simili de loco, & distantia locali. ¶ Si arguitur contra hoc, ꝙ distantia non potest esse, nisi sit aliquid, in quo sit illa distantia, & hoc nihil est, quia nullum est medium. ¶ Potest dici, quod distantia formaliter importat respectum inter extrema. respectus autem est in vno extremo, & ad aliud sicut ad terminum. hic autem est dare vtrumque terminum positiuum licet non sit medium positiuum, & si ex solo primo istorum diceretur habitudo positiua, posset concedi, quod hic esset distantia positiua, sed si vltra hoc requiratur, quod medium sit positiuum, tunc saltem saluatur propositum, quia hic est distantia priuatiua & positiua potentialis, sed non actualis.

DE TERTIO patet, ꝙ si hoc corpus non sit huic loco præsens, nõ circunscribitur isto loco, igitur non habet vbi in hoc loco: si etiam non est huic loco præsens secundum cursum naturæ est in alio loco, & secundum naturam nõ possunt simul habere duo vbi, ergo nõ habet hoc vbi, & tamen iste locus manet, quia manet hoc vltimum corporis continentis, & hoc patet in secundo articulo. ¶ Contra hoc. locus importat rationem continentis, quia superficies absoluta circunscripta ratione continentis, non habet rõnem loci. nunc aũt continere cum dicat respectum, non videtur manere nisi sit ad eundem terminum. igitur qñ continetur aliud, & aliud nõ videt manere idem locus, sed qñ corpus non est pñs huic loco, non est idem contentum. ¶ Rñdeo. 4. phy. vult philosophus, ꝙ idem locus maneat succedentibus sibi nuicẽ corporibus, ex hoc patet, ꝙ non est alius locus, si aliud locatum contineat. Qñ igitur arguit de relatione continentis ad cõtentum, cõcedi põt, ꝙ locus vltra superficiem addit relationẽ cõtinẽtis, vt intelligitur p illud qđ dicitur in diffinitione vltimum continentis, hoc est proximum & immediatum continens, & tunc consequenter dicendum est, vel ꝙ variato contento non

t.c. 17. 21. & 36.

4. phi. t. 6. 41.

variatur relatio in alio extremo. & hoc eodem modo, quo respicit illud extremum, quia respicit pro extremo per se contentum in cõi, & non hoc signatũ. vel põt dici ꝙ variato contento variatur relatio ipsa correspondens, & ita est aliud & aliud cõtinere respectu alterius & alterius contenti, sed non variatur extremum relatum, quia idem est continens, & ita idem locus. Exemplũ huius. corpus hñs albedinẽ, si ſm eã est simile multis, multas habet similitudines, quia similitudo numeratur termino numerato, sed tñ ipsum non est multa similia, sed vnum simile, sicut habens multas sciẽtias est vnum sciens, quia concretum non numeratur ad solã numerationẽ formæ, sed oportet ꝙ cum hoc sit numeratio suppositi habentis formam.

Nota pun-ctum subtilissimũ.

DE QVARTO videtur ꝙ posset esse ibi triplex intellectus. Primus quod hoc corpus modo quantitatiuo sit prẽsens huic loco sine alio corpore sic præsente. Alius intellectus, ꝙ simul cum alio præsente sit hoc modo præsens. Tertius intellectus, ꝙ sine modo quantitatiuo sit huic loco pñs. ¶ De primo planum vr, ꝙ talis præsentia non põt esse sine vbi, sicut non potest poni sine circunscriptione passiua corporis a loco, quia circunscriptio illa non vr aliquid ponere vltra hoc quod est corpus esse pñs huic loco modo quantitatiuo. s. tanquam coextensum, & commensuratũ.

a. l. hic. B. Nota di-gressiuum.

¶ Sed hoc est dubium, quia ista circunscriptio, vel pñtia non vr dicere aliquid nisi respectum formaliter, & per consequẽs ipsum vbi nihil esset formaliꝛ, nisi respectus. Hoc consequens videtur falsum, quia ſm phi. 5. & 7. phy. ad relationem non est per se motus, sed ſm phi. 5. phy. motus est per se in genere vbi. ¶ Si dr, ꝙ vbi per se importat absolutum & respectũ, & per illud absolutum quod importat distinguitur ab alijs generibus, quæ simpliciter importãt respectus, sed determinatos per determinata fundamenta. ¶ Contra. absolutum & respectus nõ faciunt per se vnum conceptum, sed cuiuscunque generis est conceptus per se vnus. ergo &cę. nec absolutum per se contrahit respectum ad tale genus, vel ad talem speciem in tali genere propter idem medium, quia non facit per se vnum conceptum cũ illo. ¶ Similiter ex eodem medio põt argui vlterius, quia accipiatur vterque istorum conceptuũ per se, vterque si est cõis est dicibilis de pluribus in quid, ergo vtrobique ascendendo status est ad vnum conceptũ cõissimũ per se dicibilẽ de plurib. & tunc in vtroque processu stabitur ad conceptum proprij generis in illo processu. ¶ Hic dici põt quod si ſm cõiter dicta sal uanda sit distinctio decem generum, & per consequens sex genera relationis, cum non appareat ꝙ importent formas absolutas, nec simul important absolutum, & respectum vt argutum est. consequens dicere ꝙ sunt essentialiter respectus, nec tñ de genere relationis, igitur oportet distinguere inter respectum & respectum ẽt distinctione ſm genus, potest autem distinctio respectum, quos importãt ista sex genera ab illo respectu, qui proprie dicitur relatio, quæ est quar-

t. t. 11. 17. t. 1. c. 3. de.

al. sol. ter.

Spuria notabi.

quartum genus, accipi ex illo dicto communi, quo dicuntur respectus de genere relationis esse respectus extrinsecus aduenientes, respectus autē illorum sex generum extrinsecus aduenientes hoc pōt intelligi sic, nullus respectus sic intrinsece aduenit absoluto, quod cōueniat ei secundum se, siue ad se, quia tunc non esset respectus, de ratione enim respectus est quod sit vnius ad alterum, ille * igitur respectus dicitur intrinsecus ad ueniens, qui necessario consequitur fundamentum posito termino, quia non posset esse respectus magis intrinsecus absoluto, & per oppositum ille est intrinsecus aduenies, qui non necessario consequitur fundamentum etiā posito termino.

¶Si ista sint vera. respōderi potest ad illam auctoritatem phi. 5. phy. quod neget motum ad relationem proprie dictam, quę pertinet ad quartum genus, nō autem ad quemcunque respectum pertinentem ad aliquod sex generum, immo concedit ibi motum esse in vbi. qui communiter non dicitur esse motus ad formam absolutam, qa vbi vt videtur non est forma absoluta, sed respectus corporis contenti ad locum continentē.

¶Ratio autem differentiæ relationis ab alijs respectibus in non terminando motum, videtur esse, quia ex quo relatio necessario consequitur extrema posita, nunq̄ potest ipsa acquiri per se, sed tantummodo per accidens, alio. s. absoluto acquisito in altero relatorum, & talia quæ non acquiruntur, nisi per accidens. s. alio acquisito negat phi. in 5. phy. per se * terminare motum, respectus aūt non necessario cōsequens extrema potest habere propriam nouitatē absque nouitate vnius, vel alterius extremi, & ideo potest habere propriam acquisitionem. nam ita videtur esse de vbi, qa potest Deus conseruare idem locabile, & eundem locum, & tamen non manebit eadem circunscriptio, quia corpus est absens ab illo loco, & hoc etiam potest natura facere, ponendo aliud corpus præsens illi loco. non igitur ista extrema locum & locabile necessario consequitur ipsum vbi, & ideo potest esse nouum nouitate propria, & acquiri corpori nullo absoluto acquisito nec corpori, nec ipsi loco. ¶Sed si quæratur quomodo potest acquisitio respectus esse successiua, nisi successio ponatur in aliquo absoluto.

¶ Diceretur quod corpus successiue ſm partem aliam & aliā fit pñs eidem parti loci, similiter corpus ſm eandem partem fit * successiue pñs alij & alij par. loci, ita ꝙ tā ex diuisibilitate corporis q̄ loci sequitur diuisibilitas circunscriptionis corporis a loco, & diuisibilitas successiua, quando pars post partem acquiritur. non est ergo diuisibilitas in respectu sine diuisibilitate in absoluto, sed est successio in respectu qui est circunscriptio sine successione in forma absoluta corporis, vel loci. ¶ De secnndo intellectu in isto articulo, scilicet an hoc corpus haberet hic vbi, si simul cum ipso hic esset aliud corpus modo extenso, videtur posse dici, quod tunc hoc corpus non haberet hic vbi. quia. pari ratione aliud corpus

habe-

D. vide 17 di. 4. q. 1. Pag. 161.

D. vide 1. dist. 2. q. 1. Pag. 41. ar. 1. di. 3. q. 1. Pag. 13. ar. 10. et inde.

B. Extenti plū de ser pēte ingredi ente per foramē lapidis, primo ingreditur cauput, secundo pars p pinqua, et sic consequenter, vbi patet quomodo ibi esté.

haberet hic vbi. non pñt autem esse duo vbi eiusdem loci, quia vnius loci vna circunscriptio. ¶Item, corpus locatum facit latera continentis distare, sed hoc corpus quod aduenit secundo huic loco non facit latera eius stare, immo iam per aliud corpus, qđ prius fuit hic fuit distãtia inter latera. ¶ Et confirmatur, quia si vtrumque faceret latera distare. igitur vtrumque esset medium inter ista distantia, sed vbi est aliud, & aliud mediũ per se. ibi vr esse alia & alia distantia, & ita inter eadẽ latera eiusdem loci esset duplex distãtia. ¶ Potest tñ dici, ꝙ in isto intellectu vtrumque corpus haberet vbi in hoc loco, quia cũ vtrũque ponatur hic, sicut contentum, coextensum & commensuratum, vel vtrũque erit locatũ, qđ est propositum, vel neutrũ, & tunc est locus iste vacuus in quo ponuntur esse duo corpora modo extensiuo, qđ nullus diceret. Similiter vtroque istorũ amoto altero remanente, illud remanens habebit hic vbi, sed non alium modum habebit hic ex parte sui ad locum continentẽ q̃ modo habeat. ¶ Istud patet p oppositũ de Angelo, qa si Angelus sit simul cum corpore nõ hẽt proprie vbi in isto loco, in quo corpus coexistens habet proprie vbi, quia Angelus non est ibi coextensus & commensuratus illi loco, nec replet illũ locum, vnde si corpore amoto solus Angelus ibi maneret. locus ille proprie diceretur vacuus. opposita istorum sunt vera de corpore existente alteri corpori. ¶ Et si quæras, quomodo potest locus iam plenus iterum repleri? ¶ Respondeo ad hoc, & ad obiectiones pro alia parte. ¶ Ad primam secundum istam viam, quæ ponit in eodẽ suppositõ ẽt fundamento posse esse plures respectus eiusdem rationis ad diuersos terminos. concedendum est. ꝙ eidem loco põt cõpetere alia, & alia circunscriptio actiua, & põt sibi in alio & alio corpore alia & alia circunscriptio passiua correspondere. ¶ Ad aliam. facere latera distare põt itelligi dupl'r, vel effectiue, & sic agens distendens latus a latere, facit ea distare, vel quasi formaliter, & sic mediũ interceptum dicitur facere distare, & hoc secundo modo concedendum esset ꝙ vtrũque corpus hic extensiue existens facit latera huius loci distare, quia vtrumque est mediũ inter extrema. primo autem modo neutrum corpus facit latera distare, sed ipsum agens, quod primo diuidit hoc latus ab illo, & per hoc ẽt patet, qũo vtrumque replet quia non effectiue, sed formal'r. non. n. est maius incõueniẽs locũ plenũ repleri de nouo aliquo replente formal'r, q̃ continens vnũ sibi cõmensuratum de nouo continere aliud simili mõ continendi. ¶ Ad confirmationẽ illã diceret, ꝙ accipiendo distantiã pro illa habitudine, quæ est in vno instante ad alterum vt ad terminum, non est nisi vna distantia inter eadẽ extrema, siue sint plura media siue vnicũ: nec illa est vera hoc modo loquendo de distãtia, qđ vbi est aliud per se mediũ, ibi est alia per se distantia, nisi intelligatur aliud per se medium, hoc est aliud necessario requisitum, tanquam medium distantię, sed in proposito nõ. requiritur illud

Bar. Quo cyatus vi

illud tanquam aliud. Si autem distantia acciperetur alio mō ꝑ dimensione media inter extrema quæ distant, concedendum esset sic loquendo, ꝙ inter latera continentis duo corpora est duplex distantia. ¶ De tertio intellectu in isto articulo .s. ꝙ si hoc corpus esset præsens huic loco, sed non modo quantitatiuo, hoc est non tanquam coextensum loco, nec commensuratum. Potest dici ꝙ tunc proprie non haberet vbi in hoc loco, quia ꝓprie vbi est forma ſm se diuisibilis, cum ſm eam per se posset esse motus, & ideo nō conuenit alicui, nisi diuisibili, & per modum diuisibilis se habenti. corpus aūt quod non coextenditur loco. sed est totū præsens cuilibet parti illius loci, non hēt mōdum diuisibilis in cōparatione ad locū, nec per consequens hēt vbi proprie respectu illius. Extēdēdo tn vbi ad talē pntiam simplicem, ſm quā angelus dr esse hic, sic concedendū esset, ꝙ corpus pns ſm istum intellectū diceretur improprie habere vbi. nā vere est hic pns, non circunscriptum. ¶ Ad argumentū principale, si illa maior quæ accipit vera est, non habet veritatē nisi de relatione proprie dicta. respectus autem quem importat vbi, non est talis. Istorum aūt declaratio patet ex dictis in tractando primum intellectum in quarto argumento principali.

QVÆSTIO. XII.

Vtrum rei creatæ sit idem respectus ad Deum vt creantem, & Deum vt conseruantem.

EXPEDITIS his quæ q̄sita erant de Deo, sequuntur aliqua quæsita de creaturis. ¶ Et primo de omnibus in cōmuni. ¶ Deinde de quibusdam in speciali. ¶ De omnibus in communi fuit vnum quæsitū, & est istud. ¶ Vtrum rei creatæ sit idem respectus ad Deum vt creātem, & Deum vt conseruantem? ¶ Arguitur ꝙ non. aliquid potest creari, & non conseruari, igitur potest habere respectum ad Deū, vt creantē tm & nūquā habere respectum ad Deum, vt conseruantē, igitur non est idē respectus. probatio primi antecedentis. Res in instanti creationis non conseruatur, quia non indiget conseruatione, nisi quādo potest non esse & de se tendit ad non esse. sed dum creatur non potest nō esse, nec tunc tendit ad non esse, cum tunc accipiat esse. nihil igitur conseruatur nisi quod manet post instās creationis suæ, sed Deus potest aliquid creare quod non maneat post instans creationis suę, quia non est contradictio quod tantummodo habeat esse in vno iustanti & in illo creetur. ¶ Contra, eiusdem simplicis ad idem simplex non est nisi idem respectus realis, nunc autem Dei creantis & conseruantis eadem est voluntas, qua formaliter creat, & conseruat & ipsa existentia rei creatæ & conseruatę eadem est. igitur respectus est idem rei creatę & conseruatę ad Deum vt creantem & conseruantem.

HIC SVNT tria videnda. ¶ Primo, de eo ꝙ principaliter q̄rit. s. si idē sit respectus realis in creatura ad Deū, vt creantē, & conseruantē. ¶ Scdo, de eo ꝙ tangit primū argnmentū, si simul posset dici res creari, & cōserua-

ri, ista difficultas magis tangit modum loquendi. ¶ Tertio de quodam annexo quod tangit idem argumentū, scilicet si posset aliquid creari, quod tamen non conseruet post instans creationis.

DE PRIMO dici potest quod idē est respectus creaturæ ad Deū, vt creantē & conseruantem. & hoc probatur sic. eiusdem re & ratione ad idem re & ratione non est dependentia essentialis, nisi vnica eiusdem rationis, existentia autem creaturæ permanentis est eadem omnino in creatione & conseruatione, & ex parte termini est omnino idem re & ratione scilicet velle diuinum, & habitudo non solum ad creantem, sed ad conseruantem est habitudo dependentiæ essentialis, & eiusdem rationis. igitur &c. maior probatur, si essent plures dependentiæ omnino essentiales inter extrema omnino eadem, sicut dependentia creaturæ ad Deum, vt ad efficientem, & vt ad finem. tamen istæ videntur esse alterius rationis, si enim essent eiusdē rationis, essent sibi incompossibiles in eodē, & secundū idē, quia quando aliquid dependet ad aliud aliqua dependentia, si illa sit sufficienter terminata nō dependet ab eo alia dependentia eiusdem rationis, quia tunc vtraque illarum sine alia terminare tur, & dependeret tali dependentia, & non depēderet, & hoc dependentia sufficienter terminata. ¶ Minor habet tres partes. ¶ Prima, scilicet quòd idem sit esse rei permanentis in creatione & conseruatione. probatur, quia in hoc est differentia permanentis a successiuo, quia successiuum, dum manet, semper habet aliud & aliud esse, sicut aliam & aliam partem, sed permanens habet semper idem esse, nec variatur secundum partem & partē, quia tunc esset successiuum, nec secundum totū & totū, quia tunc in quolibet alio & alio instanti haberet totaliter aliud & aliud esse, quod est absurdum. ¶ Secunda pars minoris, scilicet quòd velle diuinum omnino idem est ratio terminādi habitudinem rei creatæ & conseruatę, probatur, quia vel le diuinum respectu cuiuscunque volibilis semper manet idē, illud autem est ratio proxima intrinseca terminandi quodcunque extrinsecum. ¶ Tertia pars minoris, scilicet quòd vtraque habitudo est habitudo dependentiæ essentialis, de creatione est manifesta, de conseruatione probatur, quia ad illud dependet res essentialiter in essendo, quod est sibi ratio habendi esse, talis est conseruatio causæ conseruantis, iuxta illud Augustī. 4. super Gene. 14. Creatoris namque potentia, & omnipotentis atque omnitenentis virtutis, causa subsistendi est omni creaturæ, quæ virtus ab eis, quę creata sunt regendis, si aliquando cessaret, simul & illorum cessaret species, omnisque natura cōcideret, neque enim sicut structor ædium cum fabricauerit abscedit, atque illo cessante atque illo abscendēte stat opus eius. ita mundus nec ictu oculi stari poterit, si ei Deus regimen subtraxerit. hæc ibi. ¶ Diceretur hic, quòd fundamentum relatio nis creaturæ ad Deum vt creatē non est absolute existentia rei creatæ, sed ipsa creatio passiua consi-

Esse permanentis differentia a successiuo.

§. Ho
pri. n
fini.

consimiliter fundamentum relationis creaturæ ad Deum conseruantem, non est existentia creaturæ absolute, sed ipsa conseruatio passiua, hoc probatur per philosophum. 5. Meta. c. de ad aliquid, vbi vult, quod relatio
11.10. nes secundi modi fundantur super actionem & passionem: nūc autem licet absoluta existentia creaturæ sit eadē in primo nunc essendi, & deinceps tamen creationem passionem, & conseruationem passionem esse eadem, non est manifestius, quàm illud quod quæritur. ¶ Hic dici potest quòd philosophus. 5. Meta. non intelligit, quod actio & passio sint proxima fundamenta relationū secūdi modi. quia relatio non manet fundamento nō manente, manet autem relatio secundi modi, non manente actione vel passione, sicut aliquis manet pater, non manente genera-
Bar. vid. tione: ꝙ autem dicit * relationē
11. dist. 4. de secundo modo fundari sup
q. 1. pag. actionem & passionem, intelli-
3 10. c. 1. gendum est, nō tanquā sup fundamentum proprium, vel sup rō nē primā fundamenti, sed tanq̄ super dispositionem mediam inter fundamentū propriū & ipsam relationē, ipsa aut potentia actiua & passiua possunt poni fundamentū immediatum relationis ipsius actionis & passionis, licet requiratur actio & passio media, non vt ratio fundandi relationem, sed vt quoddam prę uium ad hoc vt ipsa in fundamento tali fundetur. ¶ Specialiter autem in proposito, non videtur concedendum ꝙ aliqua passio sit ratio fundamentalis huius habitudinis, qua habet creatura ad Deum, vt creantem vel conseruantem, quia nunquā ꝓprie est passio, nisi quando est aliquod passum recipiēs formā ab agente, quia ſm philoso- T. cō. 17.
phū. 5. Meta. Potentia actiua est Idem. 9.
principiū transmutandi aliud, in Meta. 1.
quantum aliud. igitur potentia 6. 2.
passiua est principium transmutandi ab alio: talis transmutatio non inuenitur, nisi vbi est passum recipiens eam ab agente, in conseruatione & creatione non est ita, sed totum creatum, & totum conseruatum est totaliter a creante & conseruante, non sic vt aliquid eius passum recipiat formam ab agente. ¶ Hic obijcitur per illud Augu. 11. super Gene. vbi vult, quòd S. Bona. aer non est factus lucidus a sole, sed fit lucidus, alioquin recedente sole, remaneret lucidus, æque autem videtur quæcunque creatura dependere a Deo in esse, sicut aer a sole in illuminato esse, quod ipse intelligit ꝙ lucidum esse a sole. igitur nulla creatura respectu Dei est facta in esse, sed continue fit in esse, & per consequens esse creaturæ est in continuo fieri. ¶ Respondeo, philosophus. 3. Physic. T. cō. 1 3. 37. et 38.
dicit, quod aliqua sunt in fieri, quæ non habent completum esse, sicut successiua, & ꝙ oppositū aliqd dicit in facto esse, quā do sic habet esse completum, ꝙ non dependet in essendo ab aliquo extrinseco. creatura autem semper in essendo æque dependet a Deo in esse, quia æque semper ab ipso per idem velle ipsius habet idem esse, & hoc modo posset dici, ꝙ productio personæ diuinæ semper est in fieri, quia nunquam ista persona pōt habere esse, nisi accipiendo actualiter a producente, & tamen esse personæ est maximæ per-
vbi supra. 8. sup Gen. 19. habetur ex præsse ꝙ aliqualiter. 2. ibidē. 24.

permanens, hoc modo esse creaturæ, licet sit permanens, tamen respectu Dei a cuius volitione actuali semper æque dependet, semper est quasi in fieri, hoc est actu dependens a causa dante esse, & nunquam in facto esse, hoc est in actu separato, & independente a quocunque alio, nō tamen est in fieri nouo & nouo, sed per oppositum illi est in facto esse, hoc est in esse completo accepto sine aliqua nouitate addenda.

B. nusquā melius declarat natura creationis quā in isto articulo.

DE SECVNDO articulo dico, ℣ cum isto respectu creaturæ habentis esse ad Deum vt a quo habet esse, possunt cō cur rere diuersi respectus, idem.n. esse quandoque immediate succedit non esse opposito, sicut in instanti in quo res incipit esse, quandoque autem non immediate succedit ipsi non esse, sed quasi eidem esse, vt prius habito, ita intelligendo, ℣ licet non sit ista prioritas in ipso esse secū dum se, tamen dicitur esse in ipso per comparationem ad aliud prius secū coexistens. ¶ Primus respectus, qui. s. est ipsius esse ad non esse præcedens non est realis, quia non est ad terminū positiuum. ¶ Secundus autem, qui est ipsius esse ad esse idē, quasi præexistens, vel magis cum alio priori existens non est realis, pro quanto est eiusdem ad idem, respectus autē ipsius esse ad causam, a qua est, est realis, igitur neuter illorum dictorum respectuum est idem illi. Contingit tamen eadem voce multa distincta aliqualiter importari. sicut ergo potest imponi aliquid ad significandum dependentiam ipsius esse ad causam non præcise, sed vt est cum respectu ad nō esse immediate præcedens, & sic significat, hęc vox creari, vel creatio, quia ibi non tantum notatur dependentia rei ad causam in essendo, sed vltra hoc in accipiendo, tunc primo illud esse post non esse, potest etiam aliqua vox imponi ad significandum illam dependentiam, vt est cum secundo respectu. s. vt est ipsius esse ad seipsum, quasi præhabitum, & sic imponitur hæc vox conseruari, vbi non tantum notatur depēdentia in essendo, sed cum hoc habitudo illius esse, quasi ad idem esse vt præhabitum. Pro tanto igitur non est verum dicere de creatura, quod creatur proprie nisi in primo instanti, quia non nisi in illo habet immediatum ordinem ad non esse præcedens, nec est verum dicere, ℣ conseruetur nisi post primum instans, quia non nisi tunc habet immediatum ordinem ad seipsum, quasi præhabitum. ¶ Propter igitur istos distinctos respectus rationis importatos per creari & conseruari, non prædicatur vnum de re quando aliud prædicatur: respectus tamen ille, qui est ad causam, semper manet idem. & si iste præcise significaretur: duabus vocibus vtraque simul vere prædicaretur de eodem, sicut hoc ℣ est esse ab alio, dante esse. & hoc ℣ est accipere esse ab alio præcise significant illam habitudinem, non intelligendo ibi dare, vel accipere nouitatem, nec illam important, quia verum est dicere, ℣ filius accipit deitatem a patre, & pater dat ei, & communicat deitatem, & ista duo semper simul prædicantur de eodem. ¶ Nec curo disputare de significato huius vocis creari, an per

7. Meta. 2. c. 15.

se significet respectum ad creatorem, & connotet respectū ad non esse præcedens, an econuerso illum per se significet, & illum connotet ad causam. An vtrunque significet, & tunc non significat præcise conceptū per se vnum, sed duos respectus & vnus est realis, & alius rationis, qui non faciunt conceptum per se vnum, quia quodcunque istorum trium detur, hoc * saltem saluatur ℣ vterque respectus aliter importatur, præcise tamen propter illum, qui est ratio illius, negatur idem simul creari & conseruari.

Bart. Hic Respondet ad quæsitū, & est solutio totius artículi.

DE TERTIO principali dico, ℣ non est contradictio alicui quod ens tantummodo in vno instanti habere esse, ipsum enim instans raptim transit, ita ℣ non est, nisi vt ita loquar instantanee, vel si dicas instans secundū substantiam semper manere idem, si illud dicatur esse substantia mobilis, cum illa substantia non sit per se terminus alicuius continui de genere quantitatis. sequitur, ℣ illud quod vocas instans secundum substantiam, nō est terminus continuans per se partes temporis, saltem instans secundum esse non manet sed raptim transit, & ita oportet dicere de mutatione, & per consequens de instanti, quod est per se mensura mutationis. non autem videtur maior contradictio dicere permanente, ℣ non nisi in vno instanti habeat, quam de ipso instanti. vel mutatione. qa & si res permanens possit habere idem esse non præcise per instans, sed permanſiue, & mitās, vel mutatio non possit, tamen permanens totum esse suum habet in instanti vno, quia in hoc distinguitur contra successiuū, non est ergo contradictio, si illud esse vltra hoc instans non habeat. ¶ Contra hoc videtur Aristo. 8 Phy. vbi ait. Opponūtur inquit, generatio & corruptio. quare si impossibile est simul mutari secundum oppositas, non erit continua mutatio, sed erit medium ipsorum tempus. Et in fine. c. Penitus inconueniens videtur, si factum necesse est mox corrumpi, & nullo tempore permanere. ¶ Præterea inferius in eodem. 8. vult ℣ non est accipere vltimum in esse ipsius corrūpendi, sed primum in esse generandi. & cum hoc etiam primū in non esse corrumpendi. signū inquit vtrique commune est, & primo, & posteriori, huius autē finis, illius autem principium, res autem semper posterioris passionis est. & idem paulopost, ipsius temporis in quo fiebat, factum est in vltimo signo. ¶ Præterea si res creata tantummodo habet esse in instanti, tunc in illo verum est dicere, res ista incipit esse, quia tunc primo est, & simul verum est dicere, res ista desinit esse, quia tūc vltimo est, nunc autem repugnantia videtur esse, ℣ simul res incipiat esse, & desinat esse. ¶ Ad primum intentio philosophi est ibi, ℣ solus motus localis potest esse cōtinuus & perpetuus, & nullus alius motus, nec etiam mutatio: & hoc probat, quia omnes alij motus, & mutationes sunt ex oppositis in oppositā, vt generationis, inquit, & corruptionis, esse & non esse termini sunt. Alterationis autem contrarię passiones &c. Si igitur aliquis istorum motuum, vel mutationum posset esset perpetuus, & continuus

T.cō. 61.

T.cō. 63.

T.cō. 69.

tinuus non esset ab eodem termino a quo ad eundem terminum ad quem, quia in motu sic simpliciter vno, vera est ista propositio. 6. Phys. mutatio autem neque vna infinita. esset ergo illa continua perpetuo modo per continuam reflexionem a termino in terminū. puta si motu finito moueretur a calido in frigidum, cessaret alteratio quantum est in istis terminis, nisi statim esset reflexio a frigido in calidum, sed in tali reflexione motus prior & posterior cum sint oppositi, non possunt continuari nec facere vnum motum continuum. cuius probatio est, quia tunc mobile simul moueretur motibus, vel mutationibus oppositis. Hæc consequentia probatur, quia in motu cōtinuo verum est dicere a principio motus, ꝙ mobile mouetur ad vltimū terminum, sicut si vltimus terminus motus continui est calor, verum est dicere de mobili in principio motus, ꝙ calefit. si igitur calefactio poset cōtinuari frigefactioni a principio huius totalis motus continui, esset verum dicere, ꝙ mobile calefit, & frigefit. ¶ Et propter consimilē rationem * probat ibi, ꝙ nō potest continuari corruptio generationi, vt sit vna mutatio, quia tunc a principio mutaretur oppositis mutationibus, quia corruptione, & generatione. Nam in quacunque vna mutatione, siue continua verum est dicere ꝙ a principio mutatur ad vltimum terminum. Ille autem est terminus generationis, igitur a principio mutatur mutatione generationis, & tamen tunc per positū mutatur mutatione corruptionis, quia illa ponitur * præcede re, vt continuanda generationi. istud autem nihil est cōtra hoc, quod dictum est, rem in vnico solo instanti. s. creationis habere esse, quia non concedo, ꝙ illi creationi possit continuari annihilatio, vt sit vna mutatio, quia tunc secundum argumentū philosophi, quando creatur verum est dicere, ꝙ annihilatur, sed tantummodo concedo, ꝙ creationem consequitur annihilatio. ¶ Et si arguitur, ꝙ tam annihilatio, q̄ creatio est in instanti, ga vtraque est a virtute infinita, quę non potest agere in tempore, vt videtur philosophus probare. 8. phy. igitur in proposito, vel erūt in eodem instanti, quod est inconueniens philosopho. s. idem sic mutari oppositis mutationibus. vel erunt in diuersis instantibus, & illa instantia erunt immediata, quod etiam est inconueniens apud philosophū. ¶ Ad hoc dico, ꝙ rō philosophi quæ tacta est. s. ꝙ idem non potest simul mutari mutationibus oppositis. probat corruptionem non posse continuari generationi, sed cum hoc est alia conclusio vera. s. ꝙ generationem non potest immmediate sequi corruptio. sed illius est alia ratio, hæc s. ꝙ vtraque est in instanti, & nō simul in eodem, vt patet: erunt igitur in alio, & alio instanti, sed non sunt duo instantia sibi immediata. ¶ Hæc probatio quæ est secundum intentionem philosophi, licet non ibi ponat eā, non est contra propositum nostrum, quia ista res creata quæ non manet, nisi per instans creationis, annihilatio eius non est in instanti, sed in tempore habito instanti creationis, si quidem post instans non est aliquid in tem-

T. cō. 9. 1.

a. l. probamus.

a. l. præcedere.

tempore indiuisibiliter immediatum, sed diuisibiliter tali, scilicet immediatione, qua continuum terminatū est immediatum suo termino, & hoc modo motus est immediatus vltimo quietis, qa post illud statim est motus, sicut diuisibile post indiuisibile, quod est eius principiū. Cu igitur arguitur, ꝙ annihilatio est in instanti, negandū esset de annihilatione in casu, in quo loquimur, & hoc semper referendo intentionē ad instans temporis, siue in illo dicatur proprie esse creatio & annihilatio, siue magis cum illo. ¶ Et cum probatur, quia virtus infinita non agit in tempore. Illam propositionē philosophus non concederet, nisi de virtute infinita naturali necessitate agente, quia de alia nō est inconueniens illud, ad quod ipse deducit. s. ꝙ virtus finita & infinita agunt in æquali mensura. Theologi aūt non concedūt Deū agere naturali necessitate circa creaturā. ¶ Sed nunquid tenendo Deū agere naturali necessitate, posset concedi aliquid posse manere tantum per instans? cum mutatio sic tantum maneat etiam secundū philosophum. ¶ Quære responsionem.

¶ Ad illud consequenter respondeo ad causam, ꝙ si Deus produceret aliquid. aut produceret illud sine causis secundis, qd philosophi nō admitterēt, & tunc possibile esset illud tm̄ durare p instans, sicut & Dei actio per instans duraret. ¶ Si autem produceret mediantibus causis secundis, sic non vī concedendum, ꝙ illud posset tm̄ per instans durare loquendo de re pmanente, secus est de indiuisibilibus, vt de mutatione & instantibus ēt ſm philosophum, quæ tantum per instans durant. Sed probabilius est simpliciter in tali casu tenere negatiuam, loquendo de permutationibus, quære. 8. distinc. 1. quæst. vltima ad finem.

¶ Ad aliam auctoritatem philosophi, illa requirit alium intellectum etiam ab vtroque prædictorum, quia scilicet * natura nihil producit, vt statim corrumpatur, nec quòd necesse est mox corrumpi. sicut ipse dicit, quia natura producens sic influit ad conseruationem producti, ꝙ possit per tempus aliquod manere, ita quod corruptiua vel non sunt approximata, vel non vincunt, virtutem generantis & conseruantis generatum, quia tunc generans impediretur generare, nec ex illo pōt haberi alia qua impossibilitas respectu potentię diuinæ. sed tantum impossibilitas ſm causas naturales inter sc cōparatas. ¶ Ad * aliud dico, ꝙ in generatione, & corruptione naturali corruptū nō hēt vltimū sui esse, quia tūc haberet qualitates conuenientes saltem in tali gradu, in quo possent stare cū forma illius. & si sic, non subito abijcerentur. nec igitur corrumpendū subito corrūperetur, sicut corruptum non hēt vltimum sui in esse. sic hēt primū in nō esse, quia cū esse geniti cōcurrit nō esse corrupti. genitū aūt in instāti ḡnationis hēt esse, quia tūc forma eius est in materia. & hēt tūc primū eē, qa tūc forma immediate succedit priuatiōi, & sicut genitū hēt primū īeē, sic corruptū hēt primū in nō eē, sed si aliqua virtute cōseruaret aliquod ens in esse in aliquo instanti vltimo, ibi tunc

B. *vid. 2. diſt. 2. q. 4. p. 87 ad. 1.*

Vide. 1. cali. t. c. 131.

a. l. illud.

non esset dare primum non esse. sic esset de illa creatura permanente, quæ non haberet esse, nisi per instans. ¶ Vniuersaliter autem dico, ꝙ in succedentibus sibi inuicem, siue sint oppositа priuatiue, siue cõtradictorie, siue quasi contrarie, quia ambo sunt positiua, nunquã est dare vltimũ ꝓcedentis, & cũ hoc primũ consequentis, quia tunc opposita essent in eodem instanti, vel duo instantia immediata. semp tñ alterũ est dare. ſ. vel vltimum prioris, vel primum posterioris, quia diuisibile nõ est immediatũ nisi indiuisibili, & succedentia sibi inuicem sunt oppositа immediata. Cum igitur illa quę accipiunt nõ esse post esse, quędam sunt raptim transeuntia, quædam permanentia naturaliter genita, vel corrupta, quædã autem possunt esse entia permanentia virtute diuina producta, vel corrupta. In primis. ſ. raptim transeuntibus, est dare tam vltimum, q̃ primũ in esse, quia illud instans in quo solo habent esse. & iõ nec est dare primũ, nec vltimũ in nõ esse, quia tam in toto tpe terminato ad hoc instans, q̃ in toto tpe sequente hoc instãs, habet non esse. ¶ In secundis autem est dare primum in esse, sed non vltimum, & similiter in nõ esse est dare primum, & non vltimum, sicut expositum est prius pro intentione philosophi. In alijs autem quæ per virtutem diuinam producũtur, vel destruũtur potest esse vterque istorum modorũ. Et etiam tertio mõ. ſ. ꝙ sit ibi dare vltimum in esse, & non primũ in non esse, quia illa virtus põt in quemcũq; modũ successionis vnius ad alterũ, qui non includit contradictionem.

¶ Ad aliud dico, ꝙ incipit, dupliciter exponitur. ¶ Vno mõ cũ positione pñtis, & negatione ꝓteriti. sic. ſ. est & non prius fuit. ¶ Alio modo per negationem præsentis, & positionem futuri. sic, non est, & erit. ¶ Similiter desinit dupliciter exponitur. dico igitur ꝙ secundum vnũ modũ exponendi, verum est ꝙ simul aliquid incipit & desinit, quia raptim transiẽs incipit. hoc est, est & nõ fuit, & desinit esse, hoc est, est & non erit, vbi vtrobique affirmat esse, & negationes istæ hinc & inde. ſ. non fuisse & non fore, non sunt oppositæ, præcise autem repugnantiam important incipere, & desinere secundum istos intellectus, in quibus est aliquid idem affirmatum & negatũ, vel oppositа aliqua includuntur.

AD PRIMVM argumentum principale, patet ex secũdo articulo principali, qũo primũ antecedens est verum. ſ. ꝙ aliqd põt creari & nunq̃ conseruari. hoc. n. est tantũmodo ex rõne alterius & alterius respectus importati in hoc, ꝙ est creari & cõseruari. ſ. respectus ad oppositũ, ſ. ad non esse præcedens. quantũ ad creationẽ, & ad ipsummet esse vt præhabitum quantum ad conseruationẽ. qui duo respectus sunt tantum respectus rationis. primus est respectus negatiuus, quia ad non esse, & nullus talis est realis. secundus est eiusdem ad idem prehabitum, sicut primus ad idem esse non habitum. non est autem verum rõne respectus ad causam. ¶ Et cũ infertur, igitur põt hr̃e respectũ ad Deũ creantẽ, & tñ nunq̃ habere respectum ad Deum cõseruantem cõcedi potest, si vni-

for-

formiter accipiatur. hoc est ꝙ Deus nunquã dicatur cõseruare illud, quantum ad totum qđ importatur per conseruare. ¶ Si aũt intelligatur, ꝙ nunquã habebit ad Deum respectum illũ quem importat hoc, quod est conseruari a Deo, qui est respectus dependentiæ ad causam in essendo, neganda est consequentia, quia & si nunquam habeat respectum dependentiæ cum illo alio, qui est quasi successionis ad seipsum, tñ illum qui est dependẽtiæ necessario habebit, & tunc in vltimo consequenti non põt plus cõcludi, nisi ꝙ totũ quod importatur per illũ terminum creari, non est idem toti, quod importatur per conseruari. s. duplex respectus hic duplici respectui ibi. quod verum est, quia licet ille qui communiter vtrobique importatur sit omnino idem. tamen alter qui importatur in hoc, quod est creari alius est ab illo altero, qui importatur per hoc, quod est conseruari.

QVÆSTIO. XIII.

Vtrum actus cognoscendi, & appetendi sint essentialiter absoluti, vel essentialiter relatiui?

DE creaturis in speciali tñmodo ꝗrebatur de creatura viuente, & hæc vita sensitiua, vel intellectiua. Et erat qõ cõis omni viuenti hac vita vel illa, & erat ista. Vtrũ actus cognoscendi, & appetendi sint essentialiter absoluti, vel essentialiter relatiui? Arguitur, ꝙ relatiui, quia talis actus non põt intelligi nisi cointelligendo terminũ. absolutum aũt põt intelligi non cointelligẽdo aliquid in rõne termini. igitur &c. prima probatur, quia nõ potest intelligi ꝙ sit visio nisi sit alicuius visibilis, vel obiecti, minor de se est manifesta. ¶ Cõtra. talis actus est qualitas. omnis autẽ qualitas est forma simpliciter absoluta, quia genera sunt impermixta. ergo &c.

QVÆSTIO ista non quærit de actu terminato ad cognitionem, tanquam ad terminum quo. s. actu producitur, vel educitur, vel inducitur ipsa cognitio, sed quærit de actu cognoscẽdi, qui s. est ipsa cognitio actualis, ita ꝙ iste actus, si dicatur actio, non intelligitur ꝙ sit de genere actionis, quia ipsa est semper ad terminum aliquem accipientem aliquo modo esse per ipsam actionẽ, sed intelligitur, quòd sit actio hoc est operatio, qua agens tanquam actu vltimo perficitur. Et breuiter ad cautius loquendum in tota ista ꝗstione intelligitur hoc nomen actio pro actione de genere actionis, quę scilicet est actio, productiua, vel saltem aliquo modo facies ad esse termini per ipsam ponendi, & hoc nomen operatio intelligitur pro actu intrinseco quo ipsum operans perficitur vltimate. Item, licet quæstio generaliter posset intelligi de respectu ad obiectum, vel subiectum, tamen argumenta videntur restringere eam ad primum intellectum. ¶ Est igitur intellectus quæstionis primo tractandus iste. An actualis cognitio sit essentialiter relatiua ad obiectum cognitum, & similiter de actuali appetere. ¶ Vbi tria sunt videnda. ¶ Primo,

5 Phy. c. 3. & 10. & 14 Meta. & in Thomistis & Boetio.

mo, ꝙ in omni intellectione & generaliter operatione quacunque, de qua loquimur est aliqua entitas absoluta. ¶ Secũdo, qualiter illud absolutum habeat ali quam relationem ad obiectum sibi annexam. ¶ Tertio, an illa relatio sit actui isti essentialis.

PRIMA CONCLVSIO probatur tripliciter. ¶ Primo sic. vltima perfectio substantiæ viuæ non est sola relatio, operatio est huiusmodi perfectio substantię viuę, qua nata est operari, puta viuentis vita sensitiua, vel intellectiua. igitur operatio non est sola relatio. igitur &c. ¶ Maior probatur, quia sola relatio non summe appetitur appetitu naturali, & electiuo naturę perfectissime appetẽtis, sed vltima perfectio naturæ viuentis a tali natura summe desideratur desiderio naturali, de quo intelligi potest illud Aug. 13. de tri. c. 4. Beati omnes esse volumus: quod semper verũ est, siue de beatitudine actu cogitemus siue non, & tamen sine actuali cognitione nõ est in nobis actuale velle voluntatis. Ibidẽ ẽt vult, quod quicquid aliud quisquam, latenter velit ab hac voluntate communi non recedit. desideratur etiam summo desiderio electiuo volũtatis bene dispositæ. ¶ Minor probatur etiam per philosophum 1. & 10. Ethy. vbi vult ꝙ felicitas, q̃ est finis vltimus naturæ intellectualis, & per consequens summe desiderabilis, est operatio optima, vel consistit in operatione optima. Idẽ vult. 12. Metahpysi. ca. 6. vbi de Deo loquens dicit. quod si non intelligat quid vtique est insigne & statim post. si non est hic quid sua intelligẽtia sed potentia. non est vtique optima substantia. per intelligẽtiam intelligit actualem intellectionem. nam ad probationẽ dictę consequentiæ statim subdit: per intelligere enim ei honorabile inest. Idem habetur 9. Meta. c. 7. vbi vult quod actus est prior potentia non solum tẽpore & ratione, sed etiam substantia, hoc est perfectione. vnde in probatione illius membri ꝙ actus prior est substantia exemplificat ipse. vt vir puero, & homo spermate. & conclusionem sic intellectam ibi probat, quia gratia actus, tanq̃ finis sunt alia ordinata ad actum, sicut declarat ibi in multis exemplis. ¶ Similiter auctoritates multæ de fine vltimo & summe desiderabili, qui est beatitudo, siue dicant de cognitione, sicut illa August. visio tota merces. siue loquantur de dilectione. siue de doctrina Christiana. summa merces est, vt ipso perfruantur. saltem in hoc omnes conueniunt, ꝙ finem vltimum & maxime desiderabilem dicunt esse operationem, vel in operatione consistere. ¶ Secundo probatur conclusio principalis sic. relatio proprie dicta non est noua sine nouitate alicuius absoluti prioris. & hoc in subiecto, vel in termino. Operatio autem potest esse noua sine nouitate cuiuscunque alterius prioris absoluti in ipso operante. sine etiã cuiuscunque alterius absoluti nouitate in termino. igitur operatio non est præcise relatio. ꝓprie accipiẽdo relationẽ. igit &c. Maior ꝓbat. Tũ ꝙ philosophum. 5. phy. vbi negat motũ in ad aliqd. & expressius in 7. vbi vult ꝙ ad virtutẽ & malitiã non est altera-

Quare operatio est quoddam. 1. q. 18.

Bar. vide 49. dist. 4.

c. 8.

c. 9. & inpræ. c. 7. et 8. et inds.

t. c. 11.

teratio,quia sunt ad aliqd. hæc autem quæ ad aliquid neque generationes sunt,neque generatio est ipsorum, neque alteratio oino.hęc ille.Tum per rationem,quia relatio proprie dicta necessario sequitur extrema simul posita,& ita nō potest esse noua sine nouitate alicuius extremi. ¶ Minor probat quantū ad primam partem , quia illud quod exit de potentia accidēta li ad actum,non recipit aliquā formam nouam priorem ipsa operatione,quia tunc nō fuisset prius in potentia accidentali,sed essentiali. ¶Secunda pars minoris est manifesta.patet enī ꝙ nihil absolutum aduenit visibili.qñ vī actu,nec intelligibili,qñ intelligitur actu, & similiter de alijs.¶Præterea omnis relatio realis fundamentum suū proximum,vel rationem fundādi proximam necessario consequitur,vel concomitatur,& hoc posito termino.Nunc autem ipsam potentiam operatiuā non necessario cōcomitatur relatio actualis ad obiectum, igitur ipsa potentia non est proxima rō fundandi talem relationem. igitur si ponatur aliqua rō actualis operantis ad obiectum,oporteret dare sibi pro fundamento vel ratione fundandi proxima aliquid posterius ipsa potētia, & quasi medium inter ipsam potentiam & illam relationem,tale quid non videtur posse poni,nisi ipsa operatio.Nunc autem illud quod est proximū fundamentum relationis , vel proxima ratio fundandi eam, aut est absolutum iuxta illud. 7.de ari.c.1.Omne quod relatiue dr.est aliquid excepto relatiuo.aut saltem non est præcise illa relatio, cuius est fundamentum, vel ratio fundandi. igitur operatio non est precise relatio operantis ad obiectum , & pari ratione operatio non est precise aliqua relatio. ¶Ex hac cō clusione sic probata, concludit vlterius propositū sic.si hæc operatio esset præcise respectus,tūc esset relatio,quia respectus quē Philosophus concedit aliquo modo cōuenire operationi, est proprie de gñe relationis, & pertinet ad tertium modum relatiuorum,vt patet ex.5.meta.cum igitur operatio non sit præcise relatio ,vt probant rōnes iā positæ,sequitur ꝙ non sit præcise respectus , & per consequens est ibi aliqua entitas absoluta,qđ est propositum in isto articulo. t.c.20.

DE SECVNDO articulo principali tria sunt videnda. ¶Primo,arguitur ꝙ in operatione necessario est aliqua relatio realis ad obiectum. ¶ Secundo dicetur qualiter hoc sit intelligendum. ¶ Tertio videbitur de rōnibus ad istud probādū positis. ¶ Primum ondit tripl. & hoc correspōdenter triplici probationi positę in primo articu. ¶Primo ex rōne perfectionis, q̄ fuit medium in prima ratione, arguitur sic. vltima & summa perfectio naturæ operatiuæ nō potest esse sine reali relatione ad obiectum perfectissimum circa quod ipsa nata est operari . Operatio autem est summa perfectio talis naturæ. igit & cę. maior probatur, quia si summa perfectio naturæ viuæ diceretur aliquid,vt est ad se, ipsa substantia rei hoc modo esset summa perfectio, quia substantia est perfectior quocūque suo accidente secundum Arist. 7. met. t.c.29.

Si igitur concedatur beatitudinem creaturæ esse accidens illi naturæ beatificabili, & cū hoc summam esse eius perfectionē. hoc non pōt poni, vt est aliquid ad se, sed præcise inquantū connectit siue coniungit fini vltimo simpliciter. s. obiecto extrinseco quod per ipsum attingit. ipsa igitur relatio ad ipsum obiectū est formalis ratio, propter quam beatitudo dicitur summa perfectio.

¶ Cōfirmat hoc per illud Aug. 13. de tri. c. 5. vel. 15. vbi alijs diffinitionibus beatitudinis reprobatis, concludit quasi pro vera diffinitione. Beatus igitur non est, nisi qui habet oīa, q̄ vult, & nihil mali vult. ¶ Ex hoc arguitur, qñ in concretis est prędicatio per se. primo modo, sequitur ꝙ abstractum prædicatur de abstracto, patet in exemplo, album est coloratum per se primo, & per consequens non ratione subiecti, sed ratione formæ, & ideo hęc est vera. albedo est color, igitur si hęc est vera. primo mō beatus hēt quicqd bene vult. sequitur ꝙ beatitudo est (vt ita dicam) habitio cuiuscunque bene voliti. nunc autem habitio, vel habere vī per se importare relationem. ¶ Præterea. iuxta secundum mediū. s. de nouitate absoluti arguitur sic. Ad formam absolutam nouam potest esse per se mutatio. Ad operationem, puta intelligere, vel huiusmodi non potest esse per se mutatio. igitur &c. maior probatur, quia forma absoluta pōt acquiri subiecto non tm̄ per accidens. s. ad acquisitionem alterius, sed per se propria acquisitione, quia pōt primo p se succedere suæ propriæ priuationi. minor probatur per philosophom. 7. Phy. dicentem, neque in intellectiua parte animæ est alteratio, sciens enim maxime ad aliquid dicitur, & multa ibidem tam in litera philosophi, q̄ in commento videntur esse ad hanc intentionem. ¶ Præterea, iuxta tertium medium, s. de distinctione relationis & fundamenti eius arguitur sic. In cuius substantia est relatio illud non est aliquid absolutum, sed in tertio modo relatiuorum in substantia vnius extremi. s. mensurati est relatio. operatio enim refertur ad obiectum illo tertio modo. igitur &c. maior probatur, quia absolutum non includit in sua ratione essentiali relatiuum, quia tunc esset per se ad alterum per illum respectū inclusum, & esset per se non ad alterum, sed ad se, quia ponitur absolutum. minor patet p commen. 4. met. vbi vult, ꝙ in tertio modo relatiuorum relatio est in substantia alterius extremi tantum, sicut in ratione intellectus, & non in ratione intellecti, vel intelligibilis. relatio inquit non est in substantia intellecti, sicut est in substantia intellectiua, igitur &c. Ibi etiam illud verbum philosophi idem bis dicebatur. exponit sic. intellectus nō refertur ad intelligētem, sed ad intellectum. quia si ita esset, tūc intellectus constitueretur per intelligentem, & videtur esse econuerso, ex quo sequeretur quod illud quod constituitur per aliud constituat illud sicut ipse arguit, quod intellectus si diceretur ad intelligentem constitueretur per ipsum, ita intelligit, quod constituitur per intelligibile ad quod dicitur,

Vt inquit phi. 4 topi. c. 15.

t. 11

Cō.

tur, non autem constitueretur per illud, si esset in se aliquod absolutum.

CIRCA SECVNDVM in isto articulo distinguo de operatione, & est distinctio manifestior in actu cognoscendi. potest tamen poni forte in actu appetendi. ¶ Aliqua ergo cognitio est per se existētis, sicut quę attingit obiectum in sua ꝓpria existentia actuali. Exēplum de visione coloris & communiter in sensatione sensus exterioris. ¶ Aliqua ēt est cognitio obiecti, non vt existentis in se, sed vel obiectum non existit, vel saltem illa cognitio non est eius, vt actualiter existentis. Exēplū, vt imaginari rem, qñ nō existit, sicut qñ existit. ¶ Consimilis distinctio ꝓbari pōt in cognitione intellectiua. hoc probat primo, quia patet ꝙ aliqua potest esse intellectio non * existentis. aliqua ēt pōt esse obiecti existētis vt existentis, quia talē habebit beatus de obiecto beatifico, alioquin posset aliquis esse beatus in obiecto. esto p impossibile, ꝙ ipsum nō esset existēs, de quo dr hāc claram visionem, siue facialem, ꝓp hoc ꝙ actus eius cognoscendi tendit in illud, vt in se ꝓns in propria existentia actuali. ¶ Secundo probatur idem, quia quicquid est perfectionis in cognitione, magis potest competere cognitioni intellectiuæ, q̄ sensitiuæ. nunc aūt posse attingere obiectum in se realiter perfectionis est vbi non vilesceret potentia attingentis propter imperfectionem obiecti. ergo intellectus potest hāc actum quo sic attingat obiectū in sua reali existentia, saltem illud obiectū quod est nobilius tali intellectu vel æque nobile. Et si concedatur de intellectu nostro, ipsum .i. posse habere talem actum cognitionis, quo attingat rem vt existentem in se, pari ratione pōt hoc concedi de quocunq; obiecto, quia intellectus noster est potentialis respectu cuiuscunque intelligibilis. ¶ Contra istam distinctionem arguitur primo per hoc, ꝙ intellectus noster in cognoscendo abstrahit ab hic & nunc, & pari rōne ab oī conditione existentis, vt existentis. igitur non competit sibi aliquid per se intelligere, vt exigens.

¶ Præterea .si sint duæ tales intellectiones possibiles intellectui nostro, tunc pari ratione eiusdem obiecti poterunt esse duæ tales. ¶ Quæro tunc quomodo distinguerentur, non numero tm̄, quia duo accidentia eiusdē ꝑēi non pōt esse in eodē subiecto simul. nec ꝑē, quia siue actus cognitionis accipiat ꝑēm a potentia, siue ab obiecto, cum hic sit eadē potentia, & idem obiectum, non poterit poni dria specifica. ¶ Ad primū illorum dici pōt ꝙ distinctio q̄ ponit cōiter inter cognitionem intellectiuam, & sensitiuam ex parte obiecti, puta ꝙ intelligimus vniuersale, sentimus singulare, & quæcunq; distinctio alia isti correspondens non dēt intelligi tanq̄ inter potentias disperatas ex æquo, sicut est distinctio visus in videndo colores, ab auditu in audiendo sonos, sed debet intelligi distinctio intellectus a sensu, sicut potentiæ superioris cognitiuæ ab aliqua cognitiua subordinata sibi, & per consequens, quod potentia superior pōt cognoscere

B. vide su pra q. 5.

s. ma. tex. non hñt commūiū.

aliquod obiectum, vel sub aliqua ratione quod obiectū, vel sub qua ratione potentia inferior, non potest cognoscere, nō tñ oportet econuerso, ꝙ inferior possit aliquod obiectum, vt sub aliqua ratione cognoscere, quin superior possit ēt perfectiori modo obiectum illud cognoscere, & sub eadem ratione cognoscibilitatis ex parte obiecti, & sic pōt concedi, ꝙ intellectus potest cognoscere obiectum, non vt hic & nunc, quia sub rōne quiditatiua absoluta, sensus aūt non pōt sic cognoscere obiectum, quia est virtus limitata ad cognoscendum ipsum sub rōne existentis, sed nō propter hoc intellectus determinatur ad cognoscendum obiectum sub modo oppositō, quia indifferens est ad cognoscendū ipsum sub vtroque modo. ¶ Ad secundum concedi pōt, ꝙ sint duæ cognitiones eiusdem obiecti simul, sic ꝙ nō distinguatur obiectum ab obiecto, sicut essentia ab existentia, quia licet inter ista sit aliqua distinctio obiecti, tñ non sufficiens ad propositum, quia ēt ipsa existentia pōt cognosci cognitione abstractiua, sicut enim essentiam, sic existentiam possum intelligere, licet non sit re aliter extta intellectum. dicentur igitur cognitiones * distinctæ, & hoc ſm speciem propter rationes formales motiuas hinc inde, quia in cognitione intuitiua res in propria existentis est per se motiua obiectiue, in cognitione autem abstractiua est per se motiuum aliquid in quo res habet esse cognoscibile, siue sit causa virtualiter continens rē, vt cognoscibilem, siue sit effectus, puta species vel similitudo repræsentatiue continens ipsum cuius est similitudo. ¶ Ista distinctione actus cognoscendi supposita, potest dici ꝙ primus ſ. qui est rei existentis in se necessario, hēt annexam relationē realem & actualem ad ipsum obiectum, & rō est, quia nō potest esse talis cognitio, nisi cognoscens habeat actualē ad obiectum talē habitudinem, quæ necessario requirit extrema in actu, & realiter distincta, & quæ ēt naturam extremorum necessario consequitur. ¶ In speciali autem vī esse duplex rō actualis in isto actu ad obiectum.

¶ Vna potest dici relatio mensurati, vel verius mensurabilis ad mensuram. ¶ Alia potest dici relatio vnientis formaliter in ratione medij ad terminum, ad quem vnit. & ista relatio medij vnientis specialior nomine potest dici relatio attingentiæ alterius vt termini, vel tendentiæ in alterum, vt in terminum.

¶ Ista autem distinctio duarum relationum. ſ. mensurabilis ad mensuram, & attingentiæ ad terminum, satis videtur esse manifesta, quia vtraque ab altera separari potest, sicut in essentijs superior habet rationem mensuræ respectu inferioris, nec tamen semper inferior habet respectu superioris relationem attingentiæ de qua loquimur.

Actus etiam voluntatis, vel intellectus totaliter causantis obiectum, vī hīe relationem tendentiæ respectu eius vt termini intellectionis, vel volitionis, siue ista relatio sit realis siue tantum rationis, non tamen talis intellectio, vel volitio habet respectu talis obiecti relationem men-

8. de hac cognitionis duplici vide 2. di. 2. p. 196. co. 2. q. 9.

mensurabilis, sed magis relationem mensuræ. ¶ De prima relatione. s. mensurabilis loquitur Arist. 5. met. quod illa proprie pertinet ad tertium modum relatiuorum. ¶ Vbi sciendum est, q̃ aliquid mensurari est intellectum de eius quantitate determinata per aliud certificari, ita quod mensurari importat respectum ad intellectum, cui fit certitudo, & ad mensuram per quam fit certitudo. prima non est realis, sicut, nec scibilis ad scientiam. secunda est causati non in esse, sed in cognosci ad causam in cognosci, & hæc est relatio realis, quantum est ex parte dependentiæ causati ad causam, quæ dependentia est ratione extremorum, & non tm̃ p actum intellectus comparantis hoc ad illud: tamen quia ista habitudo dependentię non quidē ipsius cognitionis ad cām cognitionis, quæ bene est realis, sed dependentiæ obiecti, vt cogniti ad obiectum, vt per quod cognoscitur, est inter extrema, non vt hñtia esse reale, sed tantum vt habentia esse cognitum, ideo ista habitudo non est simpliciter realis. nec tm̃ est ita pure relatio rōnis, sicut est illa, q̃ est vniuersalis ad singulare, vel illa quæ est contradictorij ad contradictarium. puta Aris. non dicit relationem in tertio modo esse mensurati ad mensurā, sed esse mēsurabilis hoc est aptinati mensurari ad mensuram, hoc est aptam natam mensurare, quod sic pot est intelligi. sicut enim ex dictis patet mensurari actualiter, est actualiter dependere in cognosci, ita, mensurabile dicit aptitudinalem, vel potentialem dependentiam in cognosci, vel dicit dependentiam in cognoscibilitate, vnumquodque autem se habet ad cognoscibilitatem sicut se habet ad entitatem. igitur per mensurabile intelligitur illud substratum, rōne cuius hoc est mensurabile, & illud est entitas causata, vel participata, vt sic in tertio modo relatiuorum per hoc, quod est aliquid dici, vt mensurabile ad mensuram intelligi dici tanquam dependens in entitate ad illud, a quo participat entitatem, vt sic sit relatio simpliciter realis ex parte mensurabilis in hoc tertio modo, quia illud intelligitur ens per participationem, vel imitationem respectu alterius. ¶ Vlterius ad propositum cum aliquid possit multipliciter participare perfectionem ab alio actus cognoscendi, sic participatiue se habet respectu obiecti, sicut similitudo respectu cuius est, non dico similitudo per communicationem eiusdem formæ, sicut est albi ad album, sed similitudo per imitationem, sicut est ideati ad ideam. ¶ Secundus actus cognoscendi, qui. s. nō est necessario existentis, vel existentis, non necessario habet relationem realem actualē ad obiectum, quia relatio realis actualis requirit per se terminū realem, & actualē, tm̃ iste secundus actus pōt poni hñe ad obiectū relationē realē potētialē, & hoc primā, de qua in præcedēti mēbro dictum est. s. mensurabilis vel dependentiæ, non aūt secundam. s. vnionis, vel attingentiæ, pōt ēt ista cognitio hñe ad obiectum relationē rationis actualem, sed illam necessario requirit ad hoc, quod sit ipsius obiecti.

a met. t. 10.

3. vide 2. d. 4. pag. 6. co. 1.

12. met. t. c. 4.

cti. ¶ Sunt ergo hic quatuor declaranda. ¶ Primum, quòd cognitio abstractiua habet relationem realem potentialem & aptitudinem. s. mensurabilis ad obiectum etiam non existens. Hoc probatur, quia illud quod habet relationem actualem ad terminum existentem, & quantum est ex parte sui semper vniformiter se hēt ad illum, hēt relationem aptitudinalem ad illū terminum, qū non est existens, operatio est hmōi, quia est aliquid mensurabile per obiectū, hoc est aptum natum in entitate sua dependere ad obiectum, hoc in speciali tali dependentia qualis est eius quod est similitudo per imitationem vel participationem ad illud cuius est similitudo. hęc omnia quantum est ex parte fundamenti essent in actu, si terminus esset in actu ¶ Secundum, scilicet de relatione attingentiæ ad terminum qui attingitur, potest dici, quod cognitioni abstractiuæ non conuenit talis relatio realis, potentialis, vel aptitudinalis. Probatur, quia non conuenit fundamento, quantum est ex parte eius, nec sibi competeret in actu si terminus poneretur in actu, quia terminus non est natus per illum actum attingi vt actu existens. ¶ Tertium. s. de relatione rationis in cognitione abstractiua potest dupliciter intelligi ¶ Vno modo sic. quando terminus non habet esse realc. sed tm esse in intellectu, tunc ad ipsum non pōt esse, nisi relatio rationis, quia non pōt relatio verius habere esse, quam terminus ad quem est, nunc autē obiectū, quod terminat cognitionem abstractiuam, non oportet hŕe nisi in intellectu. igitur &c. ¶ Alius pōt esse intellectus talis, actus intelligendi obiectū abstractiue pōt intelligi actu reflexo. cum enim ista intellectio sit similitudo naturalis obiecti per obiectum cognitum, potest illa cognosci reflectendo, & intellectus sic cognoscens istam cognitionem potest comparare ipsam ad obiectum, ipsa aūt sic comparata per actum intellectus refertur ad relationem rationis. ¶ Inter istas duas relationes rationis vna est differentia, nam secunda sicut potest esse obiecti non existentis, sic potest eē cognitionis nō existētis. si tm illa cognitio sit intellecta, & p intellectum comparata. prima autem relatio non potest esse nisi actus existentis, & non vt obiecti cogniti per aliquem actum reflexum, nec per intellectum comparati. ¶ Ex hac differentia sequitur alia. s. q secūda relatio est rationis, quantum est ex parte vtriusque extremi. Prima quantum est ex parte obiecti, est rationis. quantum aūt est ex parte actus, est realis, quia vt sequi naturam actus, & non tantum comperere illi actui in obiecto intellecto, vel comparato. ¶ Contra hoc. ens reale non requirit tanquam ad naturam eius consequens vel concomitans aliquod non reale. igitur actus cognoscendi realis no hēt relationem rōnis consequentē ipsum ex natura sui. ¶ Respondeo, per actū cognitionis, obiectum hēt esse cognitiuum, & iō potest naturam actus sequi aliqua habitudo, quæ sit ad obiectum vt hns tale esse. ¶ Ex hoc patet quartum, qūo. s. relatio rōnis necessario concomitat. quia hoc

hoc verum est de prima relatione rationis: nam sine secunda posset cognitio ipsa esse, sicut actus rectus sine reflexo consequente, & multo magis posset obiectum terminare actum illū absque hoc, & haberet relationē rationis ad actum, secunda contingenter causatur post actum intellectionis rectæ. igitur non fuit in obiecto necessaria ratio terminandi illum actum.

NVNC TERTIO in isto articulo respondendum est ad argumenta facta in prima parte huius articuli, pro quanto videntur minus concludere.

¶ Ad primum concedo, ꝙ operatio quæ est vltima perfectio naturæ operantis necessario habet annexam relationem, puta si loquamur de operatione beatifica hominis vel angeli, ista necessario est existentis, vt existentis: quia si sit cognitio, est intuitiua, si sit volitio, est necessario cōcomitans intuitionem.

¶ Sed cum dicitur, ꝙ ipsa est vltima perfectio præcise inquantū connectit cum obiecto. dico ꝙ vltima perfectio potest intelligi, vel aliqua summa perfectio per se vna, vel perfectio integrata ex illa, & omnibus necessario concomitantibus. ¶ Primo modo dico, ꝙ operatio est vltima perfectio, & est simpliciter pfectior quocunque concomitante ipsam, etiam illa relatione, quā formaliter importat cōnexio, quia si possem habere operationem beati, sine illa relatione essem beatus, nō autem essem beatus si haberem relationem sine operatione. Istud patet de beatitudine Dei, quæ formaliter cōsistit in operatione ſm illud philoſo- 1.e.11. phi. 12. Meta. vbi de eo loquens ait. Si nō intelligat quid est insigne, & venerabile, sed se habet quemadmodum, si dormiens: siue intelligit, & non est hoc qđ sua inteligentia, scilicet actualis intellectio non est vtique optima substantia, & probat consequentiam, per intelligere enim ei honorabile inest, & tamē beatitudo eius non requirit relationem rationis inter operationē, & obiectum, quia si possit intellectus eius comparare actū suū ad obiectū, tū ista cōparatio, siue relatio rōnis nō includitur in ipsa operatione, q̄ operatio ſm se est beatifica. non.n. vī rōnabile quod magis Deus sit beatus formaliter aliqua operatione includente relationē rōnis, q̄ beatitudo angeli includat aliquā talē relationē. beatitudo tñ creata necessario requirit relationē ad obiectum, sed realē, & hoc quia non potest habere maiorē vnitatē cū obiecto, quā vnitatē relationis. operatio aūt Dei habet cū obiecto verā vnitatē, & idētitatē, & ideo ibi nulla requiritur relatio ad hoc vt ipsa sola & absoluta sit plene beatifica. ¶ In hoc patet vna excellentia beatitudinis diuinæ super creatam. quia illa vt absoluta, est plene vltimum bonum eius. beatitudo creata non est vltimum, nisi cum relatione annexa. ¶ Quando igitur dicitur, ꝙ est vltima perfectio inquantū præcise connectit cum obiecto. Reduplicatio ista pōt intelligi fieri, vel ratione relationis, vel ratione fundamenti proximi. primo mō negāndū est, qa ipsa formalis rō relationis non est sibi rō essendi vltimam perfectionem, secundo mō cōcedēdum est, ꝙ inquantū cōnectit,

hoc

hoc est inquantū est fundamentum proximū cōnectens, sic est perfectio vltima. ¶ Per idem patet ad illā confirmationē. Beatus est qui habet, &c si.n. habere intelligat sibi importare relationem. tunc vel est descriptio p illud quod necessario concomitatur operationē beatificam. vel hoc nomen beatitudo non importat præcise absolutum. sed cū respectu ad obiectum. Si autem per habere intelligatur operatio, qua obiectum habet iuxta illud August. 83. q. q. 35. habere Deum nihil aliud est nisi notice, tunc habere beatificum non importat per se relationem, sed illa tantummodo concomitatur.

¶ Contra hoc, non est contradictio absolutum separari a relatione, sicut prius a posteriori, & maxime quando non est relatio dependentiæ essentialis. igitur si operatio beatifica sit absoluta, posset per potentiam diuinā separari a relatione illa. & tunc esset beatus, non tamen connexus obiecto. ¶ Præterea posterius generatione est perfectius secundum philosophum. 9. Meta. sed relatio si est aliud ab operatione absoluta, est posterior generatione, igitur &c. 2.c.15.

¶ Ad primum alibi. Potest dici sicut etiam in 4. dist. 49. doc. dicit quòd licet beatitudo non includat essentialiter respectum attingentiæ ad obiectum, necessario tamen requirit vt sit p fecta & completa beatitudo, iō habens operationem illam sine tali relatione non esset vere, & complete beatus. Quare in 4. dist. 10. quæstione vltimali. & hic supra distinguendo de vltima perfectione ad illud argumentum. ¶ Ad secundum illa propositio philosophi debet intelligi præcedendo in eodem ordine, quia si in alio ordine vel genere sit aliquid posterius generatione, non oportet, quòd sit perfectius, sic enim accidens esset perfectius forma substantiali, & tantum isto modo est ratio posterior absoluto, non enim in eodem ordine aduenit tanquàm proprium complementum absoluti, sed absoluto in se habente propriam perfectionem completam ex illa perfectione consurgit relatio. Addit. 8.c.

¶ Ad secundum argumentum quod accipitur ex. 7. Physi. si diceretur ℣ Aristo. omnis illa dicit non secundum opi. propriā sed secundū opi. Pla. videt posse haberi ex Commentatore. vbi in fine comuenti Arist. inquit, intelligi in hoc loco non ℣ hæc sit opi. eius, sed intendit declarare vim opinionis huius. hęc ille. Sententia etiam in se videtur illa quam imponit August. Pla. in 12. de tri. & Aristo. primo posterio. scilicet quòd addiscere non sit nisi reminisci. ait enim sic. Acquirere cognitionem in principio non est generatio, neque alteratio, homo enim fit sciens & intelligens quādo anima gescit & firmatur, quemadmodum quando surgit a somno. Et commentator exponit, & in alia translatione apparet illa eadem sententia, ℣ non mutatur anima in prima acceptione sciētiæ, sicut nec mutatur quando post impedimentum somni, vel ebrietatis potest vti scientia quapriùs non potuit vti. ¶ Tñ potest aliter dici ℣ si Aristo. ista dixerit secundum propriam opinionem, hoc fuit ℣ motum & mutatio nē non dixit p se esse ad aliquam

quam formam nisi quæ potest propria acquisitione acquiri, & ideo ad nullam formam dixit esse motum, quę tm̃ acquiritur alia acquisita, sicut est de relatione. vnde vult ibi ꝙ in qualitatibus illis non est alterario quæ fiunt cum quædam alterantur, hoc est cũ alteratio fit in alijs, densata enim aut rarefacta &c. & post. Sicut sanitas frigidorũ & calidorum commensuratio quædam est, & ideo sanitas non est proprius terminus alicuius alterationis, sed aliqua alia alteratio terminatur ad aliquem gradum calidi, vel frigidi, & tũc ipsum est commensuratum alijs qualitatibus corporis, & sic est sanitas. Si autem hoc esset manifestum. s. ꝙ scientia vel actu considerare esset sola relatio, satis pateret ꝙ secundum intentionem Aristo. ad illam non esset mutatio vel alteratio. sed probatum est in primo articulo ꝙ operatio non est sola relatio, & pati ratione vel maiori nec habitus scientiæ. Vnde videtur aliquid vltra addendum. s. quod Aristo. non concedit alterationẽ esse ad aliquam qualitatem. nisi quæ potest primo acquiri sic, ꝙ ipsa non tantum consequatur p accidens ad formam inductã sicut relatio, sed nec eius inductio necessario sequat inductionẽ alicuius formæ prioris. & tunc ista conclusio eius non est vera, nisi de alteratione immediata primo alteranti in illo ordine, & sic ad scientiam, vel consideratione non est aliqua alteratio immediata primo alteranti illo ordine, quia primum tale est obiectum extra. cognitio autem in intellectu non immediate causatur ab obiecto, vt extra, sed ab aliquo intra, quia intelligimus, cum volumus, non autẽ sentimus, cum volumus. 2. de anima. quia ad intelligendũ habemus obiectum intra, ad sentiendum requiritur obiectum extra. ꝙ autem intelligat de tali alteratione, de qua dictum est probatur, quia parum ante concedit sensum alterari dicens, & ipsi sensus alterant̃, patiuntur. n. actio enim ipsorum motus est per corpus patientiæ aliquid sensu, hic autem negat partẽ intellectiuã alterari, & videtur assignare pro ratione, quia notitio intellectiua accipitur non immediate ab obiecto extra, quod non est primũ alterans in isto ordine, sed mediante cognitione sensitiua. vnde ad probãdum, quod nulla mutatio est ad scientiam ait. ex ea. n. quę secundum partem experientia vniuersalẽ accipimus scientiam. Et sic illud verbum ibidem sciens maxime ad ad aliquid dicitur. debet intelligi sic. ad aliquid. i. ad obiectum intra, & non immediate ad obiectũ extra, ꝙ est primũ alterans. & ista conclusio sic particulariter intellecta de alteratione prima sufficit ad propositum suũ ibi, quia conclusionem illam. s. ꝙ mouens & motũ simul sunt, intendit probare inductiue in singulis motibus specialiter in alterationibus, videtur habere instantiam de illis qualitatibus quæ non immediate inducuntur a primo alterante, quia ibi alterantur, & si simul fit cum proximo alterante, non tamen cum primo in illo ordine, de quo manifestius est ꝙ ipsum sit alterans. ¶ Tertio modo posset dici, ꝙ dictum Aristo. est intelligendum de alteratione quę est mo-

8.l.17. 8.c.17. 8.l.ab. t.c.55. & 69. vide 13.de anima.ca.8. & alibi. t.c. 18. 8.c.10. t.c.20. t.c.11. & 12. citeiter.

motus, vel si est indiuisibilis, est mutatio terminatiua, vel continuatiua motus, vel saltem quæ est subiecti mobilis vel mutabilis, & ab aliquo agente naturali, nullum istorum inuenitur in parte intellectiua, quia ipsa est indiuisibilis, & ita non susceptiua motus, qui requirit subiectū diuisibile, ipsa etiam, quia indiuisibilis, ideo non est localiter præsens alicui agenti naturali, quia non replet locum. agens autem physicum nō est actiuū, nisi in passum sibi localiter præsens, sensus autem per oppositum potest dici alterari, & quia ibi compositum quantum recipit, & quia ab agente naturali cui est localiter præsens. ¶ Istud tertium dictum videtur satis verum, sed non videtur posse haberi ex textu Aristotelis ibi. ¶ Ad tertium potest dici ꝙ in tertio modo relatiuorum sic concedi tur relationem esse in substantia alterius extremi tantum, sicut in duobus primis modis cō ceditur relationem esse in substantia vtriusque extremi, vnde dicit ibi commentator, relatio est duobus modis, aut relatio est in substantia vtriusque extremi relati, aut in substantia alterius tantum, nunc autem in duobus primis modis non includitur relatio essentialiter in vtroque extremo, immo vtrumque secundum se est absolutum, sed dicitur ibi relatio esse in substātia vtriusque extremi, vt in fundamento proximo, siue ratione fundandi, & sic in tertio modo est tantum in substantia alterius extremi, hoc planius habetur in alia translatione, vbi sic habetur, secundum numerum, & potentiam dicta ad aliquid, hoc est primo & secundo modis, omnia sunt ad aliquid, eo ꝙ ipsum quod est alterius dicitur ipsum quidem, sed non eo, ꝙ aliud ad illud. mensurabile vero & sensibile & intellectuale, eo ꝙ aliud ad ipsum dicitur, ad aliud dicūtur. vult dicere ꝙ relatiuum primis duobus modis per se dicitur ad aliud. & non tantum eo ꝙ aliud refert ad ipsum. In tertio modo tantum vnum extremum est per se fundamentum relationis, reliquum vero dicitur ad aliud solum, quia * aliud est eius. ¶ Hic breuiter dici potest, ꝙ hic est differentia istorū modorum, quia in primis duobus est relatio mutua, ita ꝙ in vtroque extremo est ratio fundādi relationem vnam, & ratio terminandi relationem aliam. In tertio modo est relatio non mutua, sed ratio fundandi relationem, est tātum in vno extremo, & in alio ratio terminandi eandem. ¶ Quod autem additur ibi de illo, ꝙ bis diceretur idē &c. potest Commentator ibi sic intelligi. ꝙ aliquid dicatur constitui per illud, ad quod essentialiter dependet, licet illud non sit intrinsecum illi, & sic constituitur per illud quod est mensura eius. si igitur intellectus diceretur ad intelligentem, vt ad mensuram, constitueretur hoc modo per ipsum, sed intelligens constituitur per intellectum vt per formam suam. igitur erit circulus in constitutionibus, licet nō eodem modo constituendi, & hoc est impossibile, dum tamen vtrunque constitutum dependeat per se a constituente. quia non potest esse circulus in per se dependentijs, & hoc potest intelligi per illud dictum Commē

*. 4. l. 4. quī

tato.

f. nona.

tatoris, ibi. Idem diceretur bis. & tunc idem erit causa & causatum eiusdem, sed facilius exponitur litera Aristo. ibi secundū aliam translationem, quia si intellectus diceretur ad intelligentem, vt ad mensuram, & cum dicitur ad intelligibile, vt ad mensuram idem vt mensurabile erit bis dictum, hoc est ad vtrūque duorum, vt ad mensuram, quod est inconueniens de duobus disperatis. ſ. ꝙ vtrunque sit complete mensura eiusdem.

DE TERTIO articulo principali dico, ꝙ relatio potest tripliciter se habere ad absolutum. ¶ Vno modo contingenter, & per accidens. vt similitudo ad albedinem. ¶ Alio modo necessario, vt relatio creaturę ad Deū. ¶ Tertio modo secundum verā identitatem, sicut in diuinis relatio personalis se habet ad essentiam, sed non videtur, quòd possibile sit amplior identitas, quæ proprie dicatur idētitas essentialis, quia nec relatio potest essentialiter includi in absoluto, quia idem esset essentialiter ad se, & essentialiter ad alterum, nec absolutum & relatio possunt includi in aliquo p se vno, sic per se vno, ꝙ sit vnius generis, & ipsius sit proprius conceptus per se vnus, & ꝙ ipsum sit p se in vno genere, quia sicut in rebus non potest fieri vnum per se ex distinctis, nisi illa se habeāt sicut proprius actus, & propria potentia in eodem genere. vt patet per philosophum 8. Meta. sic non potest aliquid esse habens per se conceptum vnum, & cum hoc per se includens distincta, nisi conceptus vnius sit per se potentialis, & alterius actualis per se determinans illum potentialem. relatio & absolutū non possunt habere tales conceptus, quorum vnus sit per se determinabilis, & alius per se determinans: quia si aliquis conceptus abstractus sit indifferens potest contrahi per conceptum absolutum, quousque sit determinatissimus sub genere relatiuo, neuter igitur est per se contractiuus, vel determinatiuus alterius, quia vterque sine altero natus est habere conceptum determinatissimum inpropria coordinatione. ¶ Ex his ad propositum in actu cognoscendi de quo quæritur est aliqua entitas absoluta, vt probatum est in primo articulo. ibi ēt est aliqua relatio, vt probatum est in secūdo articulo Et ex isto vltimo habetur ꝙ absolutum & relatiuum non possunt constituere aliquid per se vnum, nec saltem vnius generis, quod. ſ. habeat conceptum per se vnum. ¶ Ex his sequitur, ꝙ actus cognoscendi, vel non est aliquid per se vnum vnius generis, vel non per se includit illa duo, quæ probata sunt ibi concurrere, videtur autem probata in primo articulo, ꝙ essentialiter includat absolutum, & præcipue in prima ratione. igitur videtur ꝙ actus talis nō sit essentialiter relatiuus, sicut per se includens relationē, vel si dicatur, ꝙ est quoddm totum includens ambo illa, tunc non est aliquid per se vnum essentialiter relatiuum, sed vnum per accidens essentialiter includens alteram partem, sicut dicetur impropriе, ꝙ homo albus est essentialiter albus. hoc enim impropriе dicitur, quia nihil essentialiter proprie dicitur de eo, quod est in se quid vnum essen-

Vide. 6. thopico. 8. 10.

Tolit. & arguit.

sentialiter, sicut nihil potest esse verum de eo, quod est in se falsum, sicut est illud cuius ratio includit repugnātiam, quod quia non est in se possibile, ideo nihil dicitur de ipso possibile. sic in proposito, quod non est per se vnū, nihil potest ei esse vere, vel per se* idem. ¶Si quæratur supponendo operationem esse per se vnam, & p consequens vnius generis, ad quod genus pertinebit? Potest dici ℣ per se est in genere qualitatis. hoc probatur discurrendo per genera. patet, ℣ non est in genere substantiæ. & similiter de omnibus alijs generibus præter quàm de qualitate, relatione, actione & passione. non est autem relatio, vt probatum est in primo articulo, nec actio, nec passio. probo primo p medium commune, illud. s. qd positum est in in primo articulo, qa sicut nulla relatio ita nec vlla actio de genere actionis nec passio de genere passionis est pfectio vltimo agentis vel operantis. hæc operatio est pfectio &c. ¶Præterea. actio est transmutatio alterius inquātum alterum, sicut potentia actiua secundum philosophum. 3. Meta. est principium transmutādi aliud inquātum aliud. passio etiam est trāsmutatio ab altero inquantum alterum. operatio autem cognoscendi, vel appetēdi nec est trāsmutatio alterius, nec transmutatio ab altero, quod licet videatur esse manifestum, tamen probari potest, quia transmutatio tam actiua, quàm passiua est necessario ad aliquem terminum accipientem esse ista transmutatione, quia secundum terminū formalem passum se habet aliter nunc, quam prius. operatio autem non est ad aliquem terminum accipientem esse per ipsam, immo eo modo quo habet terminum ad quem, nec est productiua termini ad quem, nec eductiua de potentia passi, nec inductiua in passum, sed præsupponit terminum. omnis autem actio de genere actionis, vel est productiua termini vel eductiua, vel inductiua, immo eoipso quo actio talis ponitur in diuinis, puta generatio vel spiratio, per ipsam aliquis terminus accipit esse. s. suppositum genitū, vel spiratum. ¶ Tertio sic. agens actione de genere actionis nunqua est simpliciter perfectius p per illam, immo ex perfectione sua complete agit communicando alteri perfectionē: nūc autem operatio est perfectio simpliciter operantis. relinquitur igitur tandem ℣ illud absolutum quod est in operatione sit aliquid de genere qualitatis. ¶Et si quæratur in qua specie? Vno modo potest dici ℣ discurrendo per species illius generis rationabilius videtur ponēdum ℣ sit in prima specie, quia in nulla alia potest poni. patet de secūda & de quarta. de tertia etiam patet si in illa non sit nisi qualitas sensibilis, sicut videtur habere in prædicamentis, & etiam quod videtur innui. 7. Physico. In illa etiam prima specie videtur poni omnes qualitates spirituales siue sint in esse quieto, sicut sunt operationes, nisi forte diceretur, ℣ operationes pertinent ad tertiam speciem qualitatis, & ℣ sint passiones spirituales, & ℣ philosophus mentionē ibi facit expresse de passionibus corporalibus, tanquam manifestioribus. Et per illas debent intelligi

a. l. unum.

T. c. 17.

telligi passiones spirituales, licet aũt in anima sit distinguere operationẽ proprie dictã a passione cuiusmodi est delectatio vel tristitia in voluntate, quia operatio tendit quasi in terminum operationis, passio autem quasi a termino causatur in subiecto, sicut tristitia a tristabili in volũtate. tamen in hoc conueniunt spiritualis operatio, & passio, qa vtraque est in fieri in subiecto, & pro tanto vtraque posset dici passio pertinens ad tertiam speciem, quicquid autem dicatur circa hoc de prima specie, vel tertia, hoc saltem videtur probabile, quod operatio sit in genere
8.c.36. qualitatis. ¶ Contra hoc videtur illud philosophi. 9. Metaph. quorum inquit non est aliquod aliud opus prẽter actionem, in istis existit actio, vt visio in vidente, & speculatio in speculante, hæc ille. Intentio sua est distinguere inter actionem transeuntem & immanentem. vult igitur ibi ꝙ aliqua actio sit immanẽs, sicut exemplificat de visione & speculatione, tamen constat ꝙ istæ sunt operationes, igitur operatio est actio secundum eum. Item philosophus. 3. de anima intelligere quoddam pati est.
3.c.2.5. Item. 10. Ethic. c. 2. dicit sic. Nõ
3.c.11.18. tamen si non qualitatum est de-
vide cõ. lectatio, propter hoc neque bo
13.5. et de norum: neque enim virtutis ope
anima. rationes sunt qualitates, neque
1.c.20. felicitas, hæc ibi. Item. 7. Physic. sciens & cognoscens dicuntur ad aliquid. vbi commentator, dignius estimatur esse de c. ad aliquid, quàm de qualitate.

¶ Prꝛterea per rationem, absolutum non distinguitur speci fice per aliquid extrinsecum, sed per propriam dr̃iam intrinsecã sibi, & absoluram, nunc autem operationes distinguuntur specifice per obiecta distincta spẽ, quia operationes circa distincta specie magis distinguuntur quã operationes quæ sunt circa obiecta eiusdem speciei, istæ autẽ distinguuntur numero, igitur illæ habẽt maiorem differentiã q̃ numeralem, & ita specificam.

¶ Prꝛterea operatio habet propriam perfectionem, & nobilitatem ab obiecto, vt videtur satis manifestũ. Et probatur per illud 10. Ethic. c. 4. ſm vnumquodq; optima est operatio optime dispositi ad potentissimum eorũ quæ sunt sub ipsa, hoc est circa obiectũ optimũ talis opationis.

AD ISTA. ¶ Ad primũ operatio hẽt duas cõdones, in quibus conuenit cũ actione. ¶ Prima est, ꝙ semp est in fieri. nõ dico successiuo, qa operatio est indiuisibilis, sed sic in fieri, ꝙ in cõtinua dependẽtia ad causam eandẽ, & ſm idẽ sicut dependẽtia rei conseruatæ ad causam cõseruantẽ, de qua dictũ est prius in quadã quæstione habita de ista materia. ¶ Secunda condi- *scilicet ꝙ*
tio est, ꝙ operatio transit in obiectum sicut in terminum, licet non accipiat esse p ipsam. quia pꝛsupposito in suo esse, & pp istas duas conditiones potest operatio dici actio, sicut propter istas significatur grãmatice per verbũ actiuum, & propter eaſdẽ dr̃ operatio actus secũdus, & ita ista distinctio actionis sic intellecta in transeuntẽ, & immanentẽ non est gñis in species, sed vocis in significationes, nã actio transiens est vera actio de gñe actionis, actio immanẽs est qualitas, sed æquiuoce dr̃ actio propter conditiones pdictas. ¶ Alio

mõ põt actio de gñe actionis diuidi in actionem immanentem, & transeuntem, sicut superius in inferiora. nam nõ solum ad formam inductam per motum in passum aliud ab agẽte est actio de gñe actionis, sed ẽt ad formã inductam per mutationem in ipsomet agente: illa enim forma absoluta cum sit noua est termi nus alicuius actionis proprie dicẽtæ, per quam accipit esse. quãdo igitur forma terminans actionem est extra ipsum agens, tunc actio illa transit, quando vero forma illa est in ipso agente, tunc actio est immanens. Distinctio istorum duorum modorum intelligendi actionem immanentem patet, quia illud quod secundum primum intellectum dicitur actio immanẽs, hic dicit terminus actionis immanentis secundum alium intellectum, & quod in alio secundo intellectu dr actio, cõiter intelligimus per hoc quod est elicere, qñ dicimus, ꝙ potentia elicit operationẽ, & per hoc qđ est dicere, qñ dicimus, ꝙ memoria siue suppositum per memoriam dicit verbum, & p spirare, qñ dicimus, ꝙ per voluntatem spirat quis amorem. ¶ Iste secundus intellectus de ista distinctione actionis immanentis, & transeũtis, licet sit verus, non tamen est de intentione philosophi, sicut
9.6.16. primus, vt patet ex eo quod dicit. 9. Meta. non est aliud opus præter actionẽ, opus vocat operatum, præter autẽ illam actionem qua inducitur, vel educitur operatio est aliquod opus, hoc est terminus operantis, puta ipsamet operatio. Et sequitur ibi. In istis existit actio, vt visio in vidente, vbi satis exprimit quòd visionem vocat actionem immanentem, non autem aliquam aliam, cuius visio sit terminus. ¶ Ad secũdum potest dici, ꝙ sicut esse albũ, est hre albedinem tanquã formã, sic sentire, vel esse sentientem, est habere sensationem, sicut formam. vnde si obiectũ, vel Deus causaret effectiue sensationem, non diceretur sentire, sed ipse sensus in quo subiectiue recipitur sensatio. est igitur sentire recipere, vel habere sensationem, & sic intelligere recipere intellectionem, quia licet intellectus secundum aliquam opinionem causaret in se intellectionem, tamen non diceretur intelligens in hoc, ꝙ causat, sed bene denominaretur aliquo modo a verbo significante talem actionem, vel causationem, vtpote si esset impositum tale verbum intelligifico, quod igitur dicitur intelligere est pati, non probat quòd sit per se de genere passionis, sed quòd formaliter denominat per hoc, quòd recipitur in aliquo subiectiue, vt sit sensus, intelligere est recipere intellectionem, & recipere est quoddam pati. ¶ Ad aliud. 10. Ethic. dici potest vno modo, quòd operationes virtutis dicuntur actiones elicitiuæ operationum proprie dictarum, & illę actiones bonæ sunt, quia generatio boni est bona. illę autẽ operationes actiones non sunt qualitates, sed proprie sunt de genere actionis. Ille intellectus videtur posse haberi a Commẽtatore, qui ad probationem illius, neque virtutis operationes qualitates sunt. dicit sic, siquidem operatio motio est operatiua, motio autem non est qualitas

tas, hæcille. operatiua motio
potest dici motio ad operatio-
nem. ¶ Et si obijciatur per hoc,
q̄ dicit, neque felicitas, potest di
ci q̄ sicut nomen operationis
sumitur hic minus proprie pro
actione terminata ad operatio-
nem proprie dictā, sic felicitas
pōt improprie sumi pro actio-
ne terminata ad ipsam, & suffi-
cit Aristoteli accipere operatio-
nes virtutis, & felicitatem pro il
lis pro quibus sufficienter po-
test instare cōtra propositionē,
omne bonum est qualitas, con-
tra quam intendit facere instan
tiam. ¶ Aliter potest dici ad il
lam auctoritatem, q̄ intēdit ibi
tantum de qualitatibus in esse
quieto, cum dicit, neque virtutis
operationes qualitates sunt, qđ
apparet per hoc, quod negat ibi
istam consequentiam, delecta-
tio non est qualitas, igitur non
est bona, & probatur, q̄ non se-
quitur per illam instātiam. neq;
enim virtutis &c. antecedens. n.
in ista consequentia non est ve-
rum, nisi de qualitate permanē
te. nam delectatio vere est qua-
litas, sed in fieri, igitur sufficit si-
bi instare de illis, q̄ hoc mō non
sunt qualitates, sicut nec dele-
ctatio est qualitas. s. non in fieri,
q̄ autē delectatio vere sit qua-
litas, probatur ex dictis ibidem.
nam intendit probare, quòd de-
lectatio non est motio. omnium
inquit motionum proprie vide-
tur esse velocitas, & tarditas, vel
in se, vel cōparatione ad aliud,
delectationi autem nullum ho-
rum existit transponere in dele-
ctationē velociter, vel tarde est,
non est autem velociter dele-
ctari. vult dicere, q̄ delectatio
nō est velox, & ideo non est mo
tus, sed contingit velociter trās-

Vide 6. et 8. Thysic.

poni, vel transmutari ad eā. igi-
tur potest esse terminus trāsmu
tationis velocis. igitur pōt esse
terminus motus, sed secundum
philosophum. 5. Physi. motus nō *t.c.10.*
potest esse per se ad actionem &
passionē. igitur ipsa delectatio
non est actio nec passio, & tunc
discurrendo per genera, relin-
quitur tandē, q̄ est qualitas. Illi
igitur qui fecerunt istam conse-
quentiā. suppositurunt tanquā
verū, omne bonū est qualitas, ha
bens esse quietum, delectatio
non est talis. igitur &c. ¶ Et ad
istam maiorē tactā in enthyme
mate respondet philosophus p
instantiam de operatione virtu-
tis. Quod aūt non omnis opera-
tio sit actio proprie dicta pro-
batur per illud ibidem. c. 5. Ap-
petere inquit delectationem exi
stimabit quis vtique oēs, quod
pbat subdens. Quoniā & viuere
oēs appetunt, vita aūt operatio
q̄da est, hæc ibi, qūo vita, vel vi-
uere posset dici actio de gñe ac-
tionis. ¶ Ad aliud de 7. Physi.
litera philosophi ſm ea quæ di-
cta sunt in secundo articulo in-
telligenda est sic, quia scientiæ *B. Vid. s.*
necessario annexa est relatio ad *di. 1. q. 3.*
obiectum intra, & ita non est a *pag. 225.*
primo alterante immediate, nec *col. 1. et 6.*
per consequens ad ipsam est pri *di. eiusd.*
ma alteratio, sed illud qđ Com- *p. 367 co.*
mentator addit exponendo, q̄ *1. & 16.*
dignius est q̄ sit de c, ad aliq̄d, *di. 2. p. q.*
q̄ de qualitate, pōt hic alijs intel *3 54. co. 1*
lectū, de quo dicet rndendo ad *& 14. di.*
argm principale. ¶ Ad primā rō- *eiusd. pa.*
nē diceret, q̄ * actus distinguū *3 68. co. 2.*
tur p obiecta q̄tū ad manifesta- *& 24 di.*
tionē, quia manifestior est di- *3. p. 1 3 4.*
stinctio obiectorū q̄ actuū, & ex *col. 2.*
illa tanq̄ ex manifestiori innote- *1. c. 33. et*
scit ista. ¶ Et confirmat hoc, q̄a *36. et in-*
secūdo de anima sicut vult phi- *de.*

losophus ꝙ actus distinguuntur per obiecta, immo magis, ꝙ obiecta sunt prævia ipsis actibus, ꝓꝓ quod oportet prius tractare de distinctione obiectorū q̄ actuū, ita ēt vult ꝙ potētię distinguuntur p̄ actus, hoc aūt nō est essentialiter, q̄a actus est essentialiter posterior potētia, & posterius non est p̄ se rō distinguendi prius, igitur nec ibi illud aliud. ſ. de obiectis in cōparatione ad actus debet intelligi de distinctione essentiali. ¶ Aliter potest dici, ꝙ a quo aliquid habet entitatē ab eo habet vnitatē & per consequēs distinctionē, cuiatū igitur sicut habet entitatē a quacūque cā per se, ita vnitatē & distinctionē, & ēt quodcūq; dependens ab illo a quo dependet essentialiter. & maxime verū est hoc, qñ dependet ab aliquo tanquam a causa propria, siue termino proprio suæ dependentiæ, quia qñ cōiter terminat dependentia eius & alterius. ita accipitur vnitas eius, & distinctio ſm vnitatem & distinctionem talis termini dependentiæ, nunc aūt actus dependet ab obiecto tanq̄ a termino ꝓprio suæ dependentiæ. Concedi igit̄ pōt ꝙ actus distinguuntur per obiecta sicut per aliqua extrinseca a quibus actus dependent dependentia essentiali & propria, non tñ distinguuntur per illa sicut p formalia distinctiua, nec ēt qđ est ad propositū sicut per terminos relationis inclusę in actib⁹. ¶ Et cum dicitur ꝙ absoluta distinguuntur per intrinseca. Verum est tanq̄ per formalia distinctiua. ¶ Si aut acciperet ꝙ non distinguuntur per extrinseca, cōcedendū esset sic intelligendo, sicut p̄ correlatiua & per se terminos relationis, quia absolutū non requirit extrinsecū, vt per se correlatinū, nec per se terminū relationis, possunt tñ absoluta distingui per aliqua extrinseca, sicut causata per causas proprias siue per illa ad quæ habent propriam dependentiam in entitate & vnirate, & talia sunt subiecta respectu operationum. ¶ Ad aliam rationem patet per idem, quia actus, & si non sit essentialiter relatiuus, cum tamen sit per se medium vniens potentiā tali obiecto, dicitur perfectio ex maiori perfectione obiecti, sed istam perfectionem non habet ab illo, tanquam a principio intrinseco, sed sicut a causa extrinseca, vel saltem ab aliquo extrinseco quod terminat dependentiam eius essentialem.

DE QVARTO principali dici potest quod illa qualitas quæ vel est operatio vel includitur in operatione, non habet relationem ad subiectum magis essentialem quàm aliæ qualitates, & ideo si ponatur alias non esse essentialiter relatas ad subiectum, de quo non est modo quæstio, nec ista ponetur essentialiter relata ad subiectum. ¶ Quod si dicatur istam esse in fieri, & per hoc essentialius dependere a subiecto, quàm alias quę sunt in facto esse vel in quieto esse. ¶ Rñdeo istud non variat dependentiā ad subiectū, sed tñ variat modū essendi ipsius formæ in se, vel saltem in cōparatione ad causam dantem esse.

AD ARGVMENTVM principale dici potest, ꝙ si aliqua vox imponeretur ad præcise significandum entitatem absolutā quæ est operatio vel in operatione, & p̄ te in gñe qualitatis signi-

significatum illius vocis posset intelligi non cointelligendo obiectum in ratione termini: sed cõiter voces impositæ ad significandũ operationem importãt relationem vel principaliter vel connotando, & rõ est quia operatio cõiter intelligitur sub respectu tendente ad obiectũ, & sub mõ quo intelligitur sub eo cõiter significat. Exẽplum, spẽs intelligibilis est qualitas absoluta, qđ ialtẽ oportet eos cõcedere, qui ponunt spẽm esse formalẽ rõnẽ intelligendi. ſ.p se principiatiuã actus, & tñ cõiter vocatur similitudo obiecti, non ꝓ illa sit relatio, quã per se importat hoc nomen similitudo, sed quia ipsa ex natura sua est quędam forma imitatiua & repñtatiua obiecti, ideo dr similitudo talis. ſ per imitationem: & ẽt cũ significatur per hoc nomen spẽs, adhuc non significat sub rõne absoluti precise, sed includendo illam relationẽ sub qua cõiter intelligitur. vnde ẽt spẽs dr alicuius obiecti, spẽs consimiliter est de vocibus significatiuis operationem. ¶ Et si arguas aliqua operatio, puta illa quæ non est obiecti, vt existẽtis non hẽt ad obiectũ nisi relationem potentialem, nunc autem oportet cointelligere obiectum tanq̃ terminũ actualis relationis, quia qui intelligit actum cognoscendi oportet vt cointelligat obiectum, non tñ vt cognoscibile sed vt actu cognitũ. igit cognoscere importat relationẽ actualẽ. ¶ Rñdeo, relatio q̃ quantum est ex parte fundamẽti esset actualis & pp non entitatem termini est possibilis, ipsa denominat frequenter fundamentũ, vel subiectũ quasi actualiter in esse. Exemplum, conceditur ꝓ anima separata non est tñ inclinabilis ad corpus, sed ꝓ inclinatur ad corpus, & tñ non est ibi actualis inclinatio, quia terminus non est in actu, sed pro tanto actualr denominat, qa quantum est ex parte aię actualr inesset. ¶ Consimiliter dr ꝓ scia practica dirigit, licet non sit actualis directio ſm eam, puta, qñ nulla alia potentia ab intellectu operatur nec dirigit ſm eã. ¶ Consimiliter dr, ꝓ albedo est mensura omnium colorũ. & sic de primo in quolibet gñe respectu posteriorum, licet qñq; non sit actualis mensuratio pp defectũ termini. ¶ Consimiliter potest dici hic, ꝓ quia relatio operationis ad obiectũ semper quantũ est ex parte eius ineſſet actu, iõ sub rõne eius, quasi actualr inhærentis operatio intelligit. & sic significatur, & sic obiectum cointelligitur vt terminãs actualem dependentiã. ¶ Istud qđ dictũ est, verum esset si cointelligeretur semper obiectum sub rõne mensuræ, quia relatio mẽ surabilis est ibi potentialis, vt prius dictum est, nunc aũt intelligendo operationẽ, oportet co intelligere obiectũ, tanq̃ illud qđ attingit per operationẽ. ¶ Verius igit vr esse dicẽdũ, ꝓ oportet obiecto cointelligit tali actui, vt terminũ attingẽtię vnionis in actu, q̃ vt terminum dependentię, vel mensurabilis: ista aũt attingentia est relatio rationis in actu abstractiuo, sed qa sub ratione illius relationis intelligentiæ communiter intelligit, & hoc attingentiæ actualis, licet illa non sit actualitas realis, sed actualitas relationis rationis, & iõ communiter operatio signi

10. meta. 8. c. 7.

catur sub tali relatione actuali, & oportet obiectum cognosci, vt terminans talem relationē actualem. ¶ Hinc patet q̄ illud Aristo. in prædicamentis nihil prohibet idem in pluribus generibus enunciari. quod nō est verum de aliquo per se vno, sed de aliquo vno per accidens, qđ etiam quandoque vno nomine significatur, sicut forte hoc nomine scientia, sed nō pp hoc est vnum improprie quod est vnū secundum diffinitionem secundum illud. 7. met. cap. 3. Diffinitio vero est non si nomen rationi idem significet, omnes enim rationes essent termini, hoc est diffinitiones, & probando consequentiam subdit. Erit enim nomen quod cuilibet rationi idem. Quare & ylias diffinitio erit. Et ex hoc posset intelligi dictum Auer. 7. physico. dignius est inquit quod sit de cap. ad aliquid, quā de qualitate, quod forte verum est quantum ad illud quod formalius est in significato nominis impositi ambobus, vel illi toti per accidens, quod est absolutum sub respectu. ¶ Ex hoc etiam forte potest intelligi illud. 5. meta. quod aliqua dicuntur ad aliquid secundum genus, vt medicina, ingt, eorum est quæ ad aliquid, quia ipsius genus scientia videtur esse eorum quæ ad aliquid, nomen forte speciei imponitur præcise ad significandum qualitatem, & propter hoc non dicitur ad proprium correlatiuū, nomen autem generis non imponitur præcise ad significandum genus siue qualitatem, sed significandum ipsam sub respectu.

C. de qualitate ad finem.

t. c. 18.

c 20.

t. c. 20. Idem in prin. c. de qualitate ad finem.

QVÆSTIO. XIIII.

Vtrum anima sua naturali perfectioni relicta possit cognoscere trinitatem personarum in diuinis.

Consequenter quæritur de his q̄ pertinent specialiter ad creaturam habentem vitam intellectualem. ¶ Et primo de his quæ sunt communia homini & Angelo. ¶ Deinde de his quæ sunt homini propria. ¶ Cōmunia sunt ista intellectus & voluntas. ¶ De intellectu fuerūt quæsita duo, vnum de obiecto. aliud de causa actiua actus intelligendi. ¶ Primum fuit. Vtrū anima suæ naturali perfectioni relicta possit cognoscere trinitatem personarum in diuinis. Et idem potest quæri de Angelo. videtur quòd sic, quia qui potest cognoscere aliquem actum cognoscendi, potest etiam cognoscere obiectum, vt est obiectum illius actus. Nunc autem anima vel Angelus ex sua perfectione naturali potest cognoscere actum beatificum alterius animæ vel Angeli, & obiectum illius actus est Deus trinus. igitur & cætera. probatio maioris. actus est naturalis similitudo obiecti, actus etiam per se tendit in obiectum, igitur qui cognoscit illum actum propter vtramque cōditionem p̄dictam sequitur quod cognoscat obiectum. probatio minoris, potentia non impedita sed suæ naturali perfectioni relicta potest cognoscere quodcūque contentum sub suo obiecto primo, siue adæquato, alioquin non esset sibi adæquatum, sed obie-

obiectum adæquatum commu ne tam angelici intellectus quã nostri est ens in communi, vel saltem ens limitatum. actus autem beatificus continetur sub isto obiecto primo. ¶ Contra, obiectum supernaturale nõ po test creatura cognoscere ex per fectione sua naturali, quia tunc non esset sibi supernaturale. nunc autem trinitas est obiectum supernaturale, immo obiectum beatificum. igitur &c.

AD INTELLECTVM quæstionis aliqua præmittãtur. ¶ Primo de perfectione naturali animæ vel Angeli. Anima huma na, & si in quocũque statu, siue naturæ instituꝫ siue distituꝫ siue restituꝫ habeat eandẽ per fectionem naturalem intelligen do de illa quam ex necessitate naturæ requirit, tamen ad perfe ctionem naturalem supremam in solo tertio statu attingit, in quo non tãtũ habebit supernaturalem perfectionem gloriæ, sed ẽt perfectionẽ suprẽmã ipsius naturæ. ¶ Posset igitur intel ligi qõ vel de illa perfectione naturali, quæ semper hr̃, vel de ista suprema, & tunc in primo intellectu bñ proprie dr̃ anima relicta &c. sed in isto secundo intel lectu magis proprie quæritur, hoc modo. An aĩa ad perfectionẽ naturalem suprẽmã reducta ex ista perfectione possit sic cognoscere trinitatem. ¶ Secundo præmitto, q̃ aĩam posse cognoscere aliq̃d obiectũ. ¶ Vno mõ põt intelligi ipsam posse recipere illã cognitionẽ. ¶ Alio mõ ipsam posse attingere in illam cognitionẽ, & hoc vel ex se sola, vel saltẽ ex concursu eãrum q̃ natę sunt concurrere naturaliter ad illum effectũ. Istorũ membrorũ secundũ infert primum, sed non econuerso quia ad primũ sufficit nuda capacitas, quomodo la pis per oppositum non põt cognoscere, quia repugnat sibi re cipere illum actum. Ad secundum autẽ requiritur q̃ tali capacitati correspõdeat aliqua cã actiua naturaliter, quia vero dif ficultas est principaliter in secũ do membro qõnis. Ideo de primo bẽ expediendo posset concedi, q̃ si intellectus possibilis est ꝑpria potentia receptiua cuiuscunque intellectionis, ita q̃ licet requiratur aliquod præ uium intellectioni, non tñ tanq̃ potentia receptiua vel rõ recipiendi, sicut superficies ponitur rõ recipiendi colorem, tunc qđ cunque ens qđ habet in natura sua intellectum possibilem põt ex natura sua cognoscere quod cunque cognoscibile. hoc est re cipere cognitionem eius, quantum est ex parte sui. ¶ Tertio ꝑmitto, q̃ cognitio intellectiua, de qua est qõ, potest intelligi ꝑfecta aut imperfecta, & intelligo ad propositum non de perfectione intensiua, sed de perfectione ex parte obiecti, q̃ .s. illa intelligatur perfecta qua attingitur obiectum sub perfecta ratione suæ cognoscibilitatis. hoc est per se propria & distincta: & per oppositum imperfecta dicatur illa qua attingitur tñ per accidens vel tñ in aliquo conceptu communi vel confuso. ¶ Item, cognitio distincta vel est mediata vel ĩmediata. dico immediatam qñ obiectum non mediate aliquo alio obiecto intelligitur per quod vel in quo intelligatur. ita q̃ hic excluditur medium cognitum, nõ autem mediũ qđ esset ꝑcise rõ cogno-

scendi, vel intelligendi. ¶Existis sequitur quod ad solutionem quæstionis tria sunt videnda. ¶Primo, de cognitione imperfecta. ¶ Secundo de cognitione perfecta immediata. ¶Tertio de cognitione mediata: & in quolibet istorum ad quam potest anima vel Angelus attingere ex perfectione naturali vno modo, vel alio intellecta.

9.6.21. DE PRIMO, intellectus ℈m phi. 3. de anima habet duplicem operationem. ¶Scilicet intelligentiam simplicium. ¶Et intelligentiam compositorum. s. componere & diuidere intellecta, & prima potest esse sine secunda, & non sic ecōuerso &c. ¶Primo igitur videndum de prima cognitione dico, ℣ anima ex perfectione naturali ēt quā habet in isto statu qui est inter tres status infimus, pōt hīe intellectionē imperfectā istorum terminorū Deus & trinus, non aūt perfectā. pōt. n. ex cognitione huius entis abstrahendo cognoscere ens ℈m se & de bono. & hoc isto modo quem tangit Augusti. 8. de trini. c. 3. Bonum hoc & bonum illud, tolle hoc & illud, & vide ipsum bonum si potes. ita Deum videbis. & ibidem inferius satis patet, quomodo non solum potest cognosci Deus in isto quasi confuso conceptu boni, sed in conceptu quodammodo proprio, si intelligitur bonum per essentiam, vel bonum summum, vnde ait inferius, si poteris sine illis quæ participatiue bona sunt perspicere ipsum bonum, cuius participatione sunt bona, perspexeris Deum. ¶Consimiliter p hoc verum potest intelligi ipsum verum, & secundum August. ibidem. c. 2. Deus veritas est cum dicitur veritas, mane si potes in intellectione veritatis, & si intelligas veritatem non tantum in communi, sed per essentiam, iam habes conceptum quodam modo proprium Deo. ¶Breuiter dico, ℣ quodcunque transcendens per abstractionem a creatura cognita potest in sua indifferentia intelligi, & tunc concipitur Deus quasi cōfuse, sicut animali intellecto homo intelligitur. Sed si tale transcendens ℈in communi intelligitur sub ratione alicuius specialioris perfectionis, puta summum, vel primum vel infinitum iam habetur conceptus sic Deo proprius, ℣ nulli alij conuenit.

¶Consimiliter abstrahēdo a numero proprie accepto, qui. s. est quantitas discreta, rōnē proprie discretionis, hīi pōt conceptus eius, quod est trinitas. Et ad istū modum acquirendi cognitionē simplicem istorum terminorū Deus & trinus sufficit naturæ animæ ēt in hoc statu. ¶Qd probatur primo, quia fidelis & infidelis contradicentes sibi de hac propositione. Deus est trinus & vnus, non tantum contradicunt sibi de nominibus, sed de conceptibus, quod non esset, nisi vterque in intellectu suo haberet conceptum terminorum. ¶Hoc secundo probatur, quia fides quæ distinguit istum ab illo, cum non sit habitus inclinās ad assentiendum ex notitia terminorum, non est ratio noscendi terminos, sed presupponit eorum notitiam. ¶ Tertio pōt idē ostendi, quia abstractio entis ab hoc ente, & summi ab hoc summo in sensibilibus est naturalis, & ista duo sibi coniuncta non

non habent repugnantiam, propter quod ratio ista ens summũ non est ratio in se falsa, sicut loquitur phi. 3. meta. c. de falso ꝙ illa ratio in se falsa, cuius partes includunt repugnantiam, & illa ratio potest concipi aliquo actu simplici intellectus, & per oppositum ista, ens summũ potest vno actu concipi, quia alterum istorum non repugnat alteri. ¶ Restat vlterius videre qualiter anima habens notitiam de prædictis terminis. s. Deus & trinus, possit ex natura sua cognoscere veritatem huius propositionis. Deus est trinus, & cum possit intelligi de complexione hñi notitia credulitatis vel scientiæ, & hoc vel scientiæ propter quid, vel quia, videndum est quæ istarum possit haberi de isto cõplexo, Deus est trinus. ¶ Dico ꝙ prima. s. notitia credulitatis saltem acquisite põt hñi ẽt modo ex naturalibus, hoc probat, qa ẽm Aug. 11. de ciui. c. 3. Ea quæ remota sunt a nostris sensibus q̃m nostro testimonio scire non possumus, de his alios testes requirimus, eisque credimus a quorum sensibus remota esse vel fuisse non credimus, & idem 15. de tri. c. 1. vel 23. Absit vt scire nos negemus, quæ testimonio didicimus aliorum. Alioquin nescimus esse oceanũ, nescimus esse terras atque vrbes q̃ celeberrima fama commendat. ¶ Ex his & similibus auctoritatibus eius habemus quod credere possumus testimonio aliorũ etiam tam firmiter vt illud credere dicatur apud eum scire, igitur magis possumus & magis debemus credere testi magis veraci, & adhuc magis communicati, quam personæ singulari. nunc autem ecclesia catholica est communitas maxime verax quia illa maxime veritatem commendat & mendaciũ reprehendit, igitur eius testimonio certissime credi potest, & præcipue in illis in quibus illa plus damnat mendacium. puta de his quę sunt fidei & morum. ¶ Potest igitur viator ex natura sua audita & intellecta communi doctrina ecclesiæ firma credulitate assentire his quæ ipsa docet de fide & moribus. inter quæ ptincipale est de trinitate in diuinis. De ista credulitate acquisita videtur accipi illud ad Rom. 10. Fides ex auditu, scilicet sanæ doctrinæ Christi, de qua subdit. Auditus autem per verbum Christi. de ista etiam potest accipi illud Augustini contra epistolam fundamenti. Ego inquit euangelio non crederem nisi me ecclesiæ catholicę auctoritas compelleret. ¶ Sed vltra istam fidem acquisitam habemus fidem infusam, & ad illam habendam licet possit homo ex naturalibus se disponere, non tamen ex natura intrinseca, nec etiam cõcurrentibus quibuscunque causis naturaliter motiuis intellectus ad eam potest attingere, quia illam solus Deus infundit, qui non est causa naturaliter motiua alicuius intellectus causati. ¶ Comparando fidem infusam & fidem acquisitam ad actum credendi, in hoc conueniunt, ꝙ quando insunt eidem animæ actus vnus & idem credendi elicitur secundum inclinationem vtriusque quia quando sunt duę formę, q̃ naturaliter inclinant ad actũ in eodem operãte. vtraq; q̃tũ est de se ne-

1.6.14.

B. hoc clarius hñr. 23. et 24. dist. 3.

cessa-

cessario, & semper inclinat ad actum, & ideo quandocunque actus elicitur, elicitur secundū inclinationem vtriusque. Et si p hoc quod est actum credendi inuiti fidei isti intelligatur actū elici secundum inclinationem eius, tunc concedendum est q̄ actus credendi inititur vtrique fidei. Est tñ dria vna quantū ad hoc quod est actum elicere ista. s. q̄ ex fide acquisita etiam si sola insit potest elici actus credendi, sicut credimus certis articulis testimonio fide digno asserentis, ad quæ tamen non inclinat aliqua fides infusa. Hęreticus etiam in vno articulo dissentit, alijs articulis credendo, non ex fide infusa, cum illa non possit stare cum hæresi in quocunque articulo. Sed ex fide solum infusa, non potest quis elicere actum credendi, & hoc de lege communi, licet Deus fidei infusæ assistendo posset mouere intellectum ad assentiendum actualiter illi ad quod fides illa inclinat, sed tunc forte non ex sola inclinatione fidei istius eliceretur actus ille, sed ex motione diuina, & multo magis de lege communi ex sola fide infusa non potest haberi actus credendi, hoc patet de puero baptizato, qui si postea nutriretur in deserto vel inter infideles, & nullam haberet dotrinam de credendis, nunquam actum rectum credendi eliceret. Et ratio est, quia fides infusa inclinat ad credendum ea quę non habent euidentiam ex terminis, nec includunt aliquā euidentiam connexionis termi norum si termini sint apprehensi ex sensibus. ¶ Contra, nec fides acquisita includit talem euidentiam. ¶ Responsionem quære alibi. Alib

¶ Respondeo sicut haberi po q̄ test in 3 dist. 23. & 24. Fidem in fusam nobis inesse, est tantum creditum, ideo nullo modo eui dentiam facit. Acquisitam expe rimur nobis inesse, qua median te obiecta credibilia sunt per auditum præsentia, & sic aliquo modo euidentia, licet proprie neutra fit ex obiecto euidens. Per infusam sine acquisita non potest quis exire in actum, vt patet statim superius. Euidentiā habet acquisita ex testimonio reuelantis, siue prædicantis.

¶ Alia differentia est quātum Alia ad hoc, quod est actum inniti fidei, quia fides infusa non potest inclinare ad aliquod falsum, inclinat autem virtute luminis diuini, cuius est participatio, & ita non nisi ad illud, qđ est conforme illi lumini diuino. Actus igitur credendi, inquantum innititur isti fidei, non po- Qua test tendere in aliquod falsum, Sed fides acquisita communi- Acq ter innititur assertioni alicuius testis, q̄ posset deficere, & iō illa fides non tribuit actui credēdi, inquantum sibi innititur, qđ nō possit sibi subesse falsum, frequenter tñ non sibi subest falsum, qñ. s. testis cuius testimonio innitit in testificando illud sit verax. Et dixi cōiter, qā Deo immediate reuelanti posset q̄s credere credulitate acquisita, si aliud non sit verum reuelari a Deo, q̄ actum credēdi, vel nosce di cāre immediate a Deo in eo, cui fit reuelatio. Et qñcunque ad idem inclinat fides infusa, & acquisita, tunc necessario acqui sitæ non subest falsum, non q̄ hæc

hæc necessitas sit ex ipsa fide acquisita, sed ex infusa concurrente cum ipsa ad eundem actum. Innititur igitur actus credendi fidei infusæ tãquam regulæ certæ & omnino infallibili, a quâ actus habet, ꝙ non possit esse falsus, sed innititur acquisitę tãquam regulæ minus certæ, quia non per illam repugnaret actui, ꝙ esset falsus, vel circa falsum obiectum. ¶ Contra istam differentiam potest argui sic, quando ad eundem actum concurrit regula fallibilis, licet cum regula infallibili ille actus non est infallibilis, probatur per simile, quia ex duabus præmissis quarum vna est necessaria, & alia cõtingens non sequitur conclusio necessaria, & rõ est, quia quod dependet ex pluribus non potest esse perfectioris conditionis quocunque illorum: Nunc autẽ quicunque actus credendi ad hoc, ꝙ eliciatur dependet a fide acquisita mouente. igitur si illa sit fallibilis, nunquam actus elicitus erit ex principio tali, quin sibi posset subesse falsum.

¶ Respondeo, ad quodcunque inclinat lumen fidei infusæ illud est determinate verum, si autem ad idem inclinet simul aliud, quod quantum est de se posset inclinare in falsum, non ab illo alio, vt tale, sed ab isto lumine haberetur, quod in illo actu non sit deceptio. ¶ Tertia differentia posset poni, quæ conuenit cũ prima, quę scilicet est ꝙ nõ percipio me inclinari in actum per fidem infusam, siue secundum illam elicere actum, sed tantum percipio me assentire secundum fidem acquisitam, vel eius principium .s. testimoniũ, cui credo, quia si percipe-

rem me habere actum secundũ fidem infusam, & cũ hoc scirẽ, ꝙ ꝑm fidem infusam non põt haberi actus, nisi determinate verus, perciperẽ ꝙ actus meus non posset esse falsus, quia ex hoc sequitur, ꝙ perciperem, ꝙ obiectum actus non posset esse falsum, & tunc scirẽ illud, ideſt, infallibiliter cognoscerem illud esse verum, quod nullus experitur in se, vt credo, quantumcunque aliquis habeat vtranque fidem, & ꝑm vtranque assentiat, tñmõ igitur credimus in vniuersali, ꝙ tendẽs in aliquod cõplexum ꝑm inclinationem fidei infusæ in hoc non posset errare, quis aũt & qñ ꝑm eam tendit, nec ipsemet tẽdẽs scit, nec alius, nec aliquis certitudinaliter experitur. ¶ Contra hoc. 13. de trinit. cap. 1. Non sic videtur fides in corde, in quo est ab eo cuius est, sed eam tenet certissima scientia, clamatque conscientia, & post. Illud quod credere iubemur, videre non possumus, ipsam tamen fidem quãdo est in nobis videmus in nobis.

¶ Respondeo, intelligit sic fidem videri, quomodo concedit animam semper se noscere, non ꝙ semper sit actus elicitus, sed quia semper est perfecta ꝑsentia obiecti actu intelligibilis, vnde subdit ibi, rerum absentium præsens est fides &c. ita quòd generaliter illud ad quod habet anima potentiam accidentalem propinquam noscendi, hoc August. dicit eam noscere. ¶ Aliter diceretur, quòd accipit fidem pro actu credendi, de qua ibidem parum post dicit. Aliquando rebus falsis accõmodat fides. hoc est aliquis

actus

actus credendi. ¶ De scientia autem quia, dico ꝙ non potest aliquis modo ex naturalibus attingere ad sic intelligendum trinitatem in diuinis, quia, non pōt scire illud de causa per effectum demonstratione quia, quo circū scripto remanet in causa quicquid est necessarium ad causandum. sed circunscripta ꝙ impossibile trinitate, haberetur quicquid necessarium est in Deo ad causandum creaturam, quia & principium formale causandi perfectum & completum. & sup positum habens illud principium formale perfectum, vt patet in quadam quæstione præhabita, de hoc mota. videtur autem ad causationem sufficere suppositum perfectum habens principium formale perfectū. ¶ De scientia vero propter quid, dico quòd non potest anima modo ex naturalibus attingere ad sciendum propter quid, Deum esse trinum, quia notitia eius quod est proprissimum subiecto non continetur virtualiter primo, & euidenter, nisi in per se & proprio cōceptu subiecti, vel in ipso subiecto, sic cōcepto, esse trinum est huiusmodi respectu Dei, igitur non potest sciri propter quid de Deo, nisi habito tali conceptu Dei, sed talis non habetur pro statu isto de lege communi. sicut patet in prima conclusione, quæ fuit de simplici notitia terminorum. probatio minoris. quia tale propriū, aut sciretur de subiecto proprio, & pe. se concepto, & tunc patet veritas illius maioris. aut scretur de subiecto concepto in vniuersali, vel indistincte, & de ipso sic concepto non potest sciri propter quid, nisi per conceptum illius proprium, & distinctum. Exemplum, esse primam figurarum non ꝓ potest sciri propter quid de aliqua figura in communi, nisi per medium proprium, scilicet per rationem circuli, nec mirum quia prædicatum proprium ad hoc, ꝙ scitur propter quid, requirit medium proprium. De isto sciri ꝓpter quid veræ essent duę primę conclusiones, quæ ponitę sunt supra in quæstione de omnipotentia, sed non sunt hic ad propositum, quia hic tantum quæritur de notitia possibilimodo sic haberi ex naturalibus.

Habetur supra q. 8. & in 2. q. 1.

DE SECVNDO principali licet notitia per se, & propria, & immediata possit distingui in intuitiuam & abstractiuam, de qua distinctione prius est habitum. tamē de vtraque videtur ista conclusio tunc tenenda, ꝙ anima non potest attingere ad notitiam Dei propriam, & immediatam ex perfectione sua naturali, etiam pro quocūque statu naturæ, concurrentibus etiam quibuscunque causis naturaliter motiuis ipsius animæ ad cognoscendum, & idem diceretur de angelo. ¶ Et ratio, quia omnis talis intellectio, scilicet per se & propria & immediata requirit ipsum obiectum sub propria ratione obiecti prælens, & hoc vel in propria existentia. puta si est intuitiua. vel in aliquo perfecto repræsentante ipsum sub propria & ꝓ se rōne cognoscibilis. si fuerit abstractiua. Deus autem sub propria ratione diuinitatis non est præsens alicui intellectui creato, nisi mere voluntarie de præsentia reali, patet per illud Ambro. super Lucam in eius potestate satis est vi-

videri, cuius naturæ non est videri, si vult videtur, si non vult non videtur, opime dicit, quod eius naturæ non est videri. supple a creatura, quia eius natura non est causa naturaliter actiua huius visionis, nec etiam aliqua natura creata, quæ est naturaliter actiua, potest esse causa huius visionis, vel perfecte præsentiæ obiecti, quia non potest continere in se perfecte essentiam illam secundum entitatē suam. igitur nec secundum suā intelligibilitatem. ¶ Per idem ēt patet, ℣ nihil creatum potest esse causa eius præsentiæ etiā abstractiuæ apud intellectū, quia non potest causare aliquid, qđ sit repræsentatiuum propriū & per se diuinitatis sub propria ratione cognoscibilis, quia tale repræsentatiuum non pōt causari, nisi vel ab ipsomet cognoscibili, vel ab aliquo perfecte continente ipsum sub ratione suæ cognoscibilitatis. Et si igitur Deus possit cognosci per aliqđ repræsentatiuum, illum tñ non posset cāri, nisi immediate ab ipso Deo illud voluntarie causante. ¶ Contra istud. quicquid per se continet sub primo obiecto naturali alicuius potētię, ad illud potentia pōt naturaliter attingere, alioquin obiectū primū non esset adæquatum potentiæ, sed transcendens in rōne obiectū. nūc aūt ens quod est primū obiectum naturale intellectus, verissime cōuenit ipsi Deo, igitur &c. ¶ Diceret, ℣ obiectū primū naturale pōt dupliciter intelligi. ¶ Vno mō ad qđ potētia inclinat. ¶ Alio mō ad qđ potentia potest naturaliter attingere. s. ex concursu causarum naturalium. Ens in sua communitate, siue sit vniuocationis, siue analogiæ non curo modo, & ponatur obiectum adequatū cuiuscūque intellectus creati, loquēdo de obiecto adequato primo mō, nō tñ de obiecto adequato secūdo mō, imo sic pro quocunque statu cuiuscunque intellectus creati pōsse ens limitatum est obiectū adæquatū, quia præcise illud potest attingi virtute causę naturaliter motiuæ intellectus. ¶ Sed nec ens adhuc in tanta communitate acceptum est obiectū naturale intellectus humani, vt videntur aliqui dicere, sed spāliter quiditas rei materialis. ¶ Ad quod ponitur talis ratio, potentia enim proportionat obiecto. Triplex aūt ponit potētia cognitiua. ¶ Quędam oīno separata a materia, & in essendo & in cognoscēdo, vt intellectus subsistātię separatę. ¶ Alia cōiuncta materię & in essendo, & in operādo, vt potētia organica, sicut sensus. ¶ Tertia, quæ est formę habentis esse in materia. sed ipsa nō vtitur materia, siue orgāno materiali in operando, talis est intellectus noster. Isti triplici potentię correspondet triplex obiectum proportionatum primę quiditas separata oīno a materia, secundę singulare omnino materiale, tertiæ igit cōrndet quiditas rei materialis, quę licet sit in materia, tñ non cognoscit vt in materia singulari. ¶ Sed contra arguitur, quia si illud intelligeret de proprio obiecto intellectus humani, vt est talis potentia, sequeretur ℣ intellectus beati hret quiditatē rei materialis pro obiecto adæquato, vel si non, non maneret eadem potētia quæ mō, quorum vtrūq; est falsum. ¶ Nec valet dicere, quod ele-

Th. 1. pa. q. 12. sum. q. 12. ar. 4. & q. 85. ar. 1.

Videv in 1. q. 2. & hūc q. 2. & alibi sæpe.

eleuatur per lumen glorię.nullus enim habitus eleuans potentiam potest habere obiectum, ꝙ transcendat primum obiectū potentię, quia tunc ille habitus non esset illius potentiæ,sed vel esset in se potentia, vel faceret potentiam esse aliam ab ista, sicut haberet aliud obiectum primum. ¶Dico igitur, ꝙ obiectū naturale,hoc est naturaliter attingibile adæquatū intellectui nostro,& si pro statu isto sit qui ditas rei * materialis, vel forte adhuc specialius qditas rei sensibilis intelligendo,non de sensibili proprie solum,sed etiam de incluso essentialiter,vel virtualiter in sensibili,tamen obiectum adæquatum intellectui nostro ex natura potentiæ non est aliquid specialius obiecto intellectus angelici, quia quicquid potest intelligi ab vno & ab alio,& hoc saltē concedere debet theologus,qui ponit istum statū non esse naturalem,nec istam impotentiam intelligendi respectu multorum intelligibilium esse naturalem sed pœnalem. iuxta illud.15.de trini.27. certa inquit oculis tuis interioribus lux illa monstrauit illa.s.æterna de qua ibi locutus est,& subdit, quę igitur causa est cur acie fixa lucem ipsam videre non possis,nisi vtique infirmitas?& quis eam tibi fecit nisi iniquitas?& de hoc supra ibidē. O tu anima mea vbi te sentis esse?vbi iaces? sequitur agnoscis recte te esse in hoc stabulo quo samaritanus ille produxit illū quem reperit multis a latronibus inflictis vulneribus semiuiuum relictum. ¶ Tamen philosophus qui statum istum diceret simpliciter naturalem homini,nec alium expertus erat nec ratione cogente concluſit. diceret forte illud esse obiectū adæquatum intellectus humani simpliciter ex natura talis potentiæ, quod percepit sibi esse adæquum pro statu isto.

Bar. vide dist. 3. 2. q. 8. & dist. 1. q. 3. pag. 223. col. 2.

CONTRA ISTA arguitur. ꝙ ens non tantum limitatum, sed illimitatum sit obiectum naturaliter motiuum intellectus creati, & ita ens, vt est indifferens ad vtrunq; erit obiectum adæquatum naturale. s. p actionem causæ naturaliter agētis attingibile. ¶Et arguitur primo sic. eiuldem obiecti primi accepti secundum suam totam differentiam ad potentiam,quā primo respicit acceptum secundum suam totam indifferentiā est idem motus se habendi in mouendo.s.naturaliter, vel non naturaliter.nunc autem ens illimitatum mouet naturaliter aliquem intellectum diuinum,igitur simili modo mouet quemlibet intellectum. Alia est minor ista.aliquod ens mouet naturaliter intellectum causatum, & sequitur,igitur quodlibet simili modo mouebit.Maior ista probatur primo inducendo de potentijs & obiectis earum primis,& per se obiectis contentis sub illis primis. probatur secundo quia obiectum proprium secundum totam suam indifferentiam est adæquatum obiectum,& respicit potentiam suam secundum totum genus suum vt proprium extremum. Aliquis igitur est modus proprius secundum quem hoc extremum respicit illud. Ille igitur modus saluabitur inter quæcunque extrema particulariter contenta sub istis primis extremis, quia particularia extrema

Dist.

tum

in.

&

& se respiciunt secundum hoc, ꝙ includunt prima extrema, & ita se respiciunt eodem modo, quo illa prima ¶ Præterea, omnis actus præcedens actum voluntatis est mere naturalis. nūc autem actio essentiæ diuinę ēt vt est obiectum mouens intellectum creatum præcedit actum voluntatis. igitur &c. probatio minoris, quia essentia vt essentia est obiectum beatificum, nō autem essentia vt voluntas vel vt volens, igitur mouere ad actū beatificum conuenit essentię ratione qua essentia est, & per consequens illa erit prior actione voluntatis. ¶ Confirmatur. quia si per impossibile Deus nō esset volens, essentia sua naturaliter moueret intellectum ad videndum ipsam. igitur & modo similiter mouebit cum non moueat inquantum volens, sicut nec est primum obiectum inquantum volens. ¶ Præterea. obiectum omne gignit notitiam actualē sui, & ista gignitio est naturalis, propter quod genitum dicitur proles secundum Aug. 9. de trini. c. vl. igitur ista visio essentiæ in intellectu beati naturaliter gignet ab illa essentia. ¶ Præterea, si voluntas necessario concurrit cum essentia in ratione principij motiui ad actum beatificum intellectus creati, quęro quis est ordo essentiæ & voluntatis in mouendo? voluntas enim non potest dici ratio motiua prima & essentia secunda quasi virtute eius mouens. oportet igitur dare econuerso. s. ꝙ essentia sit prima rō motiua, sed prima rō motiua in mouēdo tenet suū proprium modū mouēdi, nō. n. determinatur ad mouēdū illud quod secundum est, sed determinat ipsum ad mouendum, sicut videmus ꝙ actiuū naturaliter quātum est de se necessario agit, in illa tamen actione in qua subiacet volūtati nō necessario agit, sed potest contingenter agere & non agere, non quidem ex se propter contingentiam in volūtate ad agendum. ¶ Similiter si voluntas in agendo subiaceret principio, naturaliter actio determinaretur ab illo ad determinate agendum.

HIC intelligendum est ꝙ motio omnino prima ī entibus est necessario naturalis. qa omni motioni voluntatis est alia p̄ supposita. Et si aliqua motio in entibus est ratio naturalis, maxime motio voluntatis est non naturalis. ¶ Item aliqua motio potest intelligi esse ad terminū simpliciter infinitum, aliqua autem ad terminum finitum, vel ad infinitum includentem finitum, & illa quæ est ad terminū infinitum simpliciter est prior, quia non potest infinitum præexigere finitum. Sicut igitur loqui possumus licet improprie accipiendo motionem extensiue assignari potest ordo motionum in entibus, & sic loquendo omnino primum mobile motione naturali extensiue loquendo est intellectus diuinus, & ideo primum motiuum motione naturali est essentia diuina, vt est primum obiectum intellectus sui, igitur omnino prima motio est naturalis motio intellectus diuini a suo obiecto, & cum naturale mouens moueat mobile inquantum potest, illud autem obiectum potest mouere ad intellectionem actualē sui, & hoc in intelligentia ingenita illius p̄sonæ in qua primo est essentia,

Digressio profundissima theologica fundamētalis vbique nō tanta.

& ad actionem notitiam sui genitam ad vtranque naturaliter mouebit, licet ordine quodam, quia quod est alicui principiū operandi operatione immanente & producendi productum distinctum, quoddammodo est prius principium operandi. ¶ Si dicas, ℣ productio immanet in diuinis sicut operatio. ¶ Respondeo, productio non immanet quantum ad terminum, operatio autē omnino immanet. ¶ Similiter essentia est naturale motiuum ad intelligendum quodcunque intelligibile simplex, sed nō nisi prius illa essentia sit in omnibus suis suppositis, non quidem ℣ sine hoc esset defectus principij actiui, sed ex parte termini requiritur ordo. Sic igitur completa est actio mere naturalis, & ad terminum omnino primum. ſ. infinitum, vbi motio omnino prima est elicere, vel quasi elicere intellectionem intelligentia paterna, & huic proxima est gignere verbum. ¶ Hāc sequitur actio, quæ nata est esse ad terminum omnino primum, puta ad essentiam primam communicandam, quæ licet non sit naturalis, tamen est omnino necessaria, & hæc est motio voluntatis, & hæc quasi est duplex. ſ. ad amare simplex, & etiam ad amorem procedentem, & hæc duplex motio voluntatis correspondet duplici motioni naturali quæ dicta est esse in intellectu ad intelligere & dicere. Cōtra actio naturalis in eodem præcedit actionem non naturalem, nunc autem per te actione naturali intellectus diuinus intelligit creabile, igitur ista actio præcedit omnem actionem voluntatis, & ita spirationem spiritus sancti. ¶ Respondeo maior est vera, loquendo in in parte termini, hic autem est alius ordo ex parte primi termini & secundi, & ideo naturalis in vno ordine sequitur non naturalem in alio ordine, prima enim distinctio ordinum attenditur ex parte terminorū, secunda ex parte principiorum, quantum ad modum principiā di ¶ Contra, ordo principiorum est prior ordine terminorum, sicut & principium termino: nam per principium terminus producitur, vel communicatur. ¶ Respondeo, antecedens verum est de termino totali, qui simpliciter capit esse non autem de termino formali, qui solummodo capit esse secundum quid. ¶ Cōpleto autem toto isto processu originis respectu primi termini ſ. essentiæ diuinæ communicandæ sequitur ordo alius respectu termini secundi, essentiæ ſ. creabilis, & quidem essentia ipsa diuina in isto secundo ordine mouet primo ad intellectionē simplicem omnis intelligibilis, & hæc intelligentia, vt iam est in tribus suppositis: non autē mouet ad distinctam notitiam veritatis cuiuscunque complexionis, quia si moueret determinate ad cognoscendam alterā partem in futuris contingentibus, cum naturale mouens necessario moueat, sequitur ℣ intellectus diuinus necessario intelligeret hanc partem contradictionis fore veram, & ita vel posset non errare, vel oppositum nō posset euenire, & tunc non esset contingens, sed necessarium, illud quod ponitur esse cōtingēs. ¶ Si quæratur, cum idem videatur esse ordo cuiuscunque intelligibilis

Nota punctum, qui Intelligisal bora.

bilis ad primum intelligibile, quare primum non æque necessario mouet ad cognitionem. ¶ Respondeo, naturaliter moueret, & per consequens necessario ad cognitionem cuiuscunque, quod est possibile naturaliter & necessario cognosci, huiusmodi est quodcunque obiectū simplex, & etiam quodcunque complexum verum necessariū, non autem tale est aliquod cōplexum de existentia contingentis, quia non autem tale est aliquod connatum ad veritatem. ¶ Et si quæras quare non necessario mouet ad tale cognitionem de complexo habendā, qualis posset haberi de eo?

¶ Respondeo, aut moueret ad cognoscendum sub disiunctione hoc fore vel non fore, & hæc cognitio non est determinata de altera parte. Aut si moueret determinate ad cognoscendum alteram partem, illa necessario esset determinata. ¶ Completo igitur toto ordine motionis necessariæ, sequitur motio contingens, illa non potest esse per principium naturalis motionis, quia illius nō est nisi necessario mouere, igitur oportet illius motionis principiū ponere voluntatem. Et fit huiusmodi motio contingens ordinate. ¶ Primo ad intra, quia nisi ipsa voluntas determinet in se ad volendam alteram partē nunq̄ determinabit aliquid ad extra. ¶ Primo igitur determinat se ad volendum hoc fore determinate. ¶ Secundo ex hoc intellectus videns istam determinationem volūtatis infallibilem nouit hoc esse futurum: econuerso igitur est in motione necessaria & contingente, quia in necessatia primū principium est naturale, & ideo primo naturaliter determinatur ad propriam actionem: In cōtingente aūt primum principium est liberum, cuius actionem in primo ordine sequit naturalis. ¶ Cōpleta vero motione cōtingente ad intra, sequit motio ad extra. Illa igit tota est cōtingēs, & p ꝓns immediate ipsius volūtatis vt principij, nullū igit intellectū creatū mouet essentia vt essentia tanquam motiuum per modum naturæ, sed omnē intellectionem illius essentiæ q̄ nō cāt aliquod creatum cāt immediate voluntas diuina. ¶ Per hoc patet ad argumenta iam facta in contrarium. Maior enim primi argumenti debet sic intelligi, quamcunque potentiam immediate mobilem a tali obiecto ipsum obiectum vniformiter mouet. ¶ Nunc autem quātum ad primam minorem, essentia diuina est motiua immediate sui intellectus, sed non intellectus creati, quia intellectus diuinus est primū mobile oīno. & iō primo mouetur a prima forma motiua, & nihil aliud est immediate mobile a prima forma motiua, quia non pōt immediate mouere nisi primo mō motionis, & nihil aliud natū est sic mouere. Si igit concludas, ꝙ essentia diuina eodē mō mouet omnē intellectū, cōcedatur quē immediate mouet, sed ille est solus intellectus diuinus, vt patet ex dictis. Alia aūt minor. s. ꝙ obiectū creatū naturaliter mouet, vera est de intellectu quē immediate mouet. falsa aūt esset, si aliquē intellectū moueret mediante actu voluntatis, quia illum nō naturaliter moueret: sicut si voluntas mea posset libere causare

intellectionem essentiæ meæ in te. Sed isto modo forte non est de aliqua essentia, & voluntate creata, quia quælibet essentia est immediate motiua intellectus creati, & ideo motione naturali. nulla autem voluntas creata est motiua ad intellectionem perfectam alicuius essentiæ vt essentia est, quia nec perfecte eam continet eminenter, vel vnitiue, & qualitercunque sit de obiecto creato mouente intellectū naturaliter, patet prius, ꝙ nō est eadē rō de essentia diuina, quia ipsa nō est immediate motiua alicuius intellectus, nisi primi. ¶ Ad aliud dico, ꝙ mouere ad actum beatificū non est * prius actus illius essentiæ diuinæ, neque est prius actu voluntatis, immo est proprie actus illius volūtatis. essentia, n. vt quodammodo prior voluntate, licet sit obiectum primū, & immediatū illius visionis in rōne terminantis, non tñ est obiectū immediatū in rōne mouentis, sed tñ mouens remotū, pro quāto mouet intellectum diuinum ad visionem præcedentem illud velle quo mouetur intellectus Michaelis ad visionē. ¶ Et per hoc patet ad confirmationem ibi positam, quia si illa essentia nō esset formaliter volens, nihil omnino posset causare ad extra, quia nihil posset causare, nisi naturaliter, & quodcunque extrinsecū sit formaliter possibile non posset esse a necessario, nisi contingenter. ¶ Ad tertium dici potest, ꝙ essentia non habet rōnē motiui ad visionem sui ab intellectu creato, nisi inquantum ꝓsupponitur ipsam mouisse intellectum diuinum ad visionē, quę præsupponitur ipsi velle diuino motiuo intellectus creati, non igitur habent essentia & voluntas, vt mouens superius & inferius proprie loquendo sic intelligendo ꝙ vtrunque attingat ipsum motum, sed tantum voluntas attingit intellectū creatum, tñ ꝓsupponit motionem intellectus diuini ab ipsa essentia, sine qua ipsa voluntas nō haberet illud velle, quo mouet. ¶ Si arguitur contra hoc, quia voluntas nō vt voluntas non potest mouere, nisi ad videndum voluntatē vt voluntas est, non aūt ad videndū essentiam vt essentiam, nunc autem videre voluntatem vt voluntas est, & non essentiam vt essentia est, non est videre obiectum beatificum. probatio minoris, quia idem est obiectum beatificum intellectus creati, & intellectus diuini. Intellectus aūt diuinus non beatificatur in videndo voluntatem vt voluntas est, quia voluntas non est primū obiectū intellectus sui, & non beatificatur nisi attingendo primum obiectum. probatio maioris, quia cum volūtas sit quasi posterior ipsa natura, quia proprietas non potest esse principium causandi perfectam visionem essentiæ vt essentia est, quę quodammodo est prior & perfectior. Iuxta illud Dama. c. 12. totum inquit in seipso comprehendens, habet esse velut quoddam pelagus substantiæ infinitum, &c. ¶ Ad istud dico, ꝙ quia voluntas est perfecte idem cum essentia, ideo potest esse principium motiuum ad videndum essentiam vt essentia est, negāda est igitur illa maior. verum quidem est, quod ibi affirmat, scilicet ꝙ voluntas potest esse principium motiuum ad videndum

* 1. prim. a. 1. nō est prius actu voluntatis diuina im mo &c.

dum volũtatem, vt voluntas est, falsum autem est quod ibi negatur .s. ꝙ non põt esse principiũ ad videndũ essentiam, vt essentia est. ¶ Ad probationem maioris rñdeo, ꝙ prioritas illa est quasi prioritas fundamenti, sed illud fundamentum non solum est perfecte idem cum illo, quod intelligitur fundari in eo, sed etiam illud habet perfectionem formalẽ formaliter infinitã propter quod perfecte, identice, & vnitiue continet perfectionẽ fundamenti, & pp istã rõnem potest voluntas esse principium cõicãdi essentiam, quia ipsa est idẽtice oĩno eiusdem prrfectionis cum essentia. ¶ Ad aliud posset dici, ꝙ Augustinus loquitur ibi de notitia, quæ est verbum: vnde cum dixisset, nascitur proles ipsa trinitatis notitia, subdit in fine capituli. Est quẽdã imago ipsa mens, & notitia eius, quę est proles eius, ac de seipsa verbum eius, & amor tertius. hæc ille. Non igitur quæcunque notitia actualis obiecti est verbum eius, sed illa sola quæ de ipso nascitur, tãquam proles, hoc est non tantum est naturalis similitudo eius, sed naturaliter gignitur ab ipso nascendo. notitia igitur actualis, quæ producitur immediate per voluntatem, nõ est verbum obiecti, quia & si sit similitudo naturalis obiecti, non tamen est naturaliter genita. ¶ Et propter istud posset dici, ꝙ beatus non habet verbum de Deo, quia & si illa visio sit imago diuinæ essentiæ, ipsam naturaliter repræsentans, non tamen est imago naturalis naturaliter ab ipsa procedens, sed ilius essentiæ est tantum vnicum verbum, & hoc in solo intellectu increato. in quo solo potest esse notitia ipsius obiecti naturaliter genita. ¶ Aliter posset dici ad illud. 9. de trinit. cum dicit Augustinus, quod omnis res quamcunque cognoscimus conGenerat in nobis notitiam sui, quod vel intelligitur de re, quã naturaliter cognoscimus, hoc est ex causis naturaliter motiuis intellectus nostri, illa quidẽ in seipsa vel in causis suis conge nerat, hoc est naturali fecunditate & necessitate causat in nobis tanquam naturalem similitudinem notitiam sui, & sic verbum non gignitur, nisi de memoria. nunc autem obiectum quod fit cognitum per actum voluntatis, non oportet præesse in memoria, vel saltem non agit vt prę existens in memoria. Sic igitur modo dicto saluatur propriꝛatio verbi. ¶ Vel si hoc ꝙ ait, omnis res extendatur etiam ad essentiam diuinam, tunc illud quod sequitur, scilicet congenerat notitiam sui, debet intelligi vel formaliter pro obiecto naturaliter motiuo, vel æquiualenter pro obiecto increato, quia ipsum vel per se, vel per aliquid sibi idem causat in nobis notitiam sui, quæ æquiualet in perficiendo intellectum ac si esset proles naturaliter genita, quia est similitudo naturaliter ducẽs in obiectum, sicut si esset ab obiecto naturaliter expressa. *Cap. vlt.*

¶ Hinc videtur sequi, quod essentia non est repręsentatiua sui Michaeli prius natura, quã visio eius causatur in Michaele. igitur multo magis non est repræsentatiua alicuius alterius: sed tam ipsa, quam alia contingenter repræsentantur per actum voluntatis, ita quod ipsum

repræsentare non est præcedens quomodocunque ipsam intellectionem obiecti, quod dicitur repræsentari. ¶ Sed si quæratur hic repræsentatio quodammodo prior actuali intellectione, illa tantummodo inuenitur in memoria, & in memoria diuina nihil proprie est, nisi obiectum, quod quasi tribuit actum primum, siue immediatũ actui secundo, scilicet intellectioni actuali. illud autem sicut actuãs est præsentia completa primi obiecti, scilicet essentiæ diuinę. ¶ Contra, quomodo igitur beatus videt obiectum secundariũ in ipsa essentia, si non est aliquo modo ibi repræsentatum, & nõ repræsentatur sibi in voluntate, quia voluntas nõ est speculum, in quo videatur, licet per voluntatem manifestetur?

Speculatio singularis ¶ Respõdeo, lapis videtur in essentia diuina, non vt in speculo, in quo reluceat, vt obiectum præsens, sed ipsa essentia se solã & soli suo intellectui se repræsentat ante actum intelligendi, sed lapis videtur in essentia diuina, vt obiectum secundarium in primo obiecto, nõ quidem motiuo ad intellectionem secundi, sicut mouet intellectum proprium, & sicut intellectum nostrum mouet principium ad cõclusionem, sed ordine primi obiecti, & secũdi terminantis quodam alio. scilicet voluntate mouente ad illa duo obiecta ordine quodam actum intellectus terminandi.

DE TERTIO principali dico, quod anima ex naturalibus in quocunque statu, vel angelus non potest cognoscere essentiam diuinam sub ratione propria mediate, sic intelligendo, ℣ per obiectum cognitum medium, vel in obiecto cognito medio cognoscat ratio eius, quia nihil potest per se distincte intelligi hoc modo mediate, nisi in illo medio contineatur essentialiter & virtualiter, & hoc perfecte, scilicet secundum totam rationem cognoscibilitatis suæ. essentia diuina in nullo alio sic continetur igitur, &c. minor probatur, quia, nihil aliud a diuinitate continet eam perfecte sub ratione entitatis, igitur nec sub ratione cognoscibilitatis. maior probatur. quia obiectum quodcunque si moueat ad aliquam notitiam, tunc secundum vltimum virtutis motiuæ mouet ad propriam & perfectam notitiam sui, igitur nec potest mouere ad notitiam simplicitet perfectiorem illa, nec per consequens ad notitiam propriam perfectioris obiecti. ¶ Cõtra istud instatur primo contra rationem sic. sufficit, quòd causa virtualiter contineat illud, cuius est cã, ita ℣ ad hoc, ℣ sit causa non oportet, ℣ contineat illud cuius non est causa, nunc autem quicquid moueret ad distinctã & perfectam notitiam essentiæ diuinæ, non propter hoc oportet ℣ esset causa illius essentiæ, sed tantum causa illius notitiæ, igitur licet non contineat illam essentiam, vt probatur, si tamen contineat illam notitiam, vt puta, ℣ sit perfectius ea, sicut substantia est perfectior accidente, hoc sufficit ad hoc, quòd moueat intellectum ad talem notitiam. videtur autem, ℣ illa notitia possit eminenter contineri in substantia angeli, vel animæ, cũ illa substãtia sit multo perfectior, q̃ notitia, & multo ĩmediatior

tior ipsi objecto in ordine essentiali. ¶Præterea. instatur contra conclusionem illam probatam. primo sic. per illud qd est imago propria alicuius obiecti videtur posse distincte cognosci illud cuius est imago. sic em̃ sensus visus distincte cognoscit obiectum in speculo. nunc autē non solum Angelus, sed etiam anima est imago Dei secundum Aug. 14. tri. c. 8. vterque autem potest distincte cognoscere seipsum etiam ex naturalibus, sicut de ipsa anima, de qua minus videtur, vult August. 14. de tri. c. vlti, quoniam semper se nosscere semperque seipsam velle comprehendebatur, simul etiā semper sui meminisse, semperque seipsam intelligere & amare comprehenderetur, quamuis non semper se cogitare discretam &c. & eodem lib. 14. c. 4. vel 8 diximus mentem nosscere semetipsam, nihil enim tam nouit mens, quam illud quod sibi prę sto est, nec menti magis quicq̄ præsto est, quam ipsa sibi, & de hoc ibidem multum. c. 6. & 7.

Vide 10. tri. c. 10. & 1. tri. c. 7. ¶Secundo instatur ad idem per hoc, quod intellectus creatus beatus potest naturaliter cognoscere suum actum beatificum. igitur per illum potest naturaliter cognoscere obiectum. consequentia ista probatur. tum quia actus est naturalis similitudo obiecti, immo videtur esse expressior similitudo, quam esset species intelligibilis ipsius obiecti si poneretur. igitur obiectum distincte potest cognosci per ipsum, vt per naturalem similitudinem sui. tum quia nō videtur, quod actus possit cognosci, vt est huius obiecti, nisi cognosceretur hoc obiectum sub ea ratione, sub qua ipsius est actus.

ADISTA. Ad primum dico, quod nihil sufficienter continet continentia virtuali ipsam notitiam, nisi cōtineat obiectū cognoscibile, tanquam propriū repræsentatiuum eius. s. formale, vel eius repñtatiuum virtuale. species autem propria obiecti, & si sit respectu eius diminuta in entitate, tñ continet ipsum primo modo tanq̄. s. repñtatum per ipsam formaliter, sed qñ non est repñtatiuum formale obiecti, oportet ꝙ virtualiter contineat tale repræsentatiuum proprium, & quando est repræsentatiuum sicut obiectum cognitum, tunc oportet ꝙ contineat aliud obiectum, quod per ipsum dēt cognosci. ¶ Ad duo alia argumenta, negaretur forte, ꝙ aīa, vel Angelus ex natura lib. posset cognoscere seipsum, & etiam actum suum beatificum. Sed, quia *vtrumque vī cō tineri sub proprio obiecto intellectus huius & illius, & hoc sub primo naturaliter attingibili. s. sub ente limitato, Ideo dici posset aliter, quod tam anima, q̄ Angelus, licet possit naturaliter nosscere se. quantum ad illud absolutum, quod ipsum est notitia sui, non tamen potest naturaliter nosscere se, quantū est imago Dei, siue se esse imaginem Dei, quia non potest naturaliter cognosci relatio, nisi naturaliter possit cognosci vtrunque extremum. ¶ Pro ista responsione videtur esse illud Augustini. 15. de tri. 24. Qui vident inquit suā mentem, & in ea trinitatē istā, scilicet memoriā, intelligentiā, & voluntatem, nec tamen credunt ea q̄ intelligunt esse imagi

*a. l. vtraque, vel vterque.

nem Dei, ſpeculum quidem vident, ſed vſque adeo non vident per ſpeculum, vt ſcilicet ipſum ſpeculum, quod vident, ſciant eſſe ſpeculum, ideſt imaginem. ¶ Contra iſtam reſponſionem dupliciter argui poteſt, primo ſic. relatio imaginis, vel eſt idē cum eſſentia animæ vel Angeli, vel ſaltem neceſſario conſequēs naturam eius. igitur per ipſam cognitam poteſt ipſa relatio cognoſci. Antecedens probatur ſic. quia relatio dependentię eſſentialis vel eſt idem naturæ dependenti, vel neceſſario conſequitur, quia ſi contingenter adueniret natura poſſet eſſe ſine illa dependentia, & ita non eſſentialiter dependeret, relatio autem imaginis videtur eſſe relatio dependentiæ imitantis, ad illud quod imitatur.

¶ Secundo ſic. potentia poteſt naturaliter cognoſcere quodcūque contentum ſub ſuo primo obiecto naturali, nunc autem ſub ente limitato, quod eſt primum obiectum naturale intellectus creati continetur illa relatio imaginis, quia ipſa non eſt infinita, cum ſit in fundamento finito. ¶ Ad primum. relatio nō poteſt cognoſci, niſi cognoſcatur vtrumque extremum, quando igitur fundamentum non includit terminum in ratione cognoſcibilitatis, ipſum non eſt cā ſufficiens ad cognoſcendum relationem, ita eſt hic. ¶ Et cum arguitur, ℣ neceſſario conſequit fundamentum. ex hoc non ſequitur, ℣ per ipſum poſſet perfecte cognoſci, niſi eſſet entitas abſoluta, ad cuius cognitionem non requiritur aliud cognoſci in ratione termini. ¶ Cōtra hoc, quod includit aliud in entitate, & in cognoſcibilitate. fundamētum autem illud includit in entitate relationem iſtam, ſi neceſſario conſequatur ipſum. igitur & includit ipſam in cognoſcibilitate. ¶ Reſpondeo, non includit eam in entitate, vt totalis cā eius, ſed vt proxima cā. ſuppoſita tñ alia cā ſcilicet termino, ga & ipſum fundamentum illam cām ſupponit. Conſimiliter cōcedo, ℣ includit eam in cognoſcibilitate præſuppoſita alia cā eius in cognoſcibilitate, & hoc ſi ſimpliciter ſimplr, ſi alicui alicui. ſed iſti cognoſcenti. ſ. Angelo, vel animæ & hoc naturaliter, ſiue ex cauſis naturaliter motiuis non præſupponitur obiectum, ſiue terminus eſſe naturaliter cognoſcibilis, & ideo fundamentum licet ſit huic naturaliter cognoſcibile, non ſequitur relationem huic eſſe naturaliter cognoſcibilem. ¶ Ad ſecūdum. ens limitatum, & ad ſe, vel ſi ēt eſt limitatum & ad alterum, tamen limitatum eſt naturale obiectum intellectus creati, ſed entitas limitata in ſe, quæ eſt eſſentialiter ad alterum illimitatum, non eſt naturaliter intelligibilis ab intellectu creato, ſicut nec ipſa intelligi poteſt. ¶ Licet iſtę reſponſiones probabiliter videantur ſaluare, quod abſoluta entitas animæ vel actus beatificī poſſet naturaliter intelligi ab anima, licet non naturaliter poſſit intelligi ab ea relatio ad terminum, nec per conſequens oporteat Deum intelligi in ratione termini illius relationis, tamen Duę rationes illæ de aīa, & de actu nō videntur habere aliam difficultatem, vnam communem, quia per illud, quod eſt naturalis imago obiecti, poteſt ipſum obiectum

ctum cognoſci, licet per hoc quod eſt imago non cognoſcatur relatio imaginis. Exemplū. per ſpeciem albi in oculo videtur album, licet non cognoſcatur relatio illius ſpeciei ad album, & ita eſt de intellectu ponendo ſpeciem intelligibilem, & ratio eſt, quia illa relatio fundata in ſpecie ſenſibili, vel intelligibili, non eſt formalis rō cognoſcendi obiectū, ſed illa forma in qua fundatur relatio. igitur in propoſito, licet non naturaliter intelligatur relatio animæ vel actus beatifici ad Deū, tamen quia eſt tale fundamentum, quod ex ſe eſt ſimilitudo obiecti, per ipſum poterit cognoſci obiectum. ¶ Videtur etiā ſtare rō prius facta de actu, qa actus vr formalis ſimilitudo obiecti, & actualior, quam ſpecies intelligibilis, ſi poneretur: igitur ſi per ſpeciem poſſit obiectum diſtincte intelligi vel cognoſci, magis vel æque poterit intelligi per actum. ¶ Videtur ēt ſtare aliud, quod fuit ibi tactū, quia quod actus intelligatur, vt eſt obiecti, & non intelligat obiectum ſub illa ratione, ſub qua terminat actum, vt eſſe contradictio, nunc autem ex naturalibus anima, quæ beata eſt, poteſt cognoſcere ex natura ſua actū beatificum, vt eſt beatificus, & per conſequens vt eſt obiecti beatifici: quia & ſi non habeat actum illum ex natura ſua, tamen ſuper illum actum iam exiſtentē poteſt reflecti, & hoc virtute ſua naturali, quod probo primo per illud. 15. de tri. c. 11. vbi dr. Qui dicit, ſcio me viuere, vnum aliquid ſe ſcire dicit. proinde ſi dicat ſcio me ſcire me viuere, duo ſunt, & ſequitur. ſic poteſt addere tertium, & quartum, & innumerabilia ſi ſufficiat. poteſt inquā ex virtute naturali, ſi tamen ſufficiat ad continuandum iſtos actus reflexos. ¶ Hoc probatur ſecundo. quia ſi ad actum reflexionis requiritur aliquod ſupernaturale, pari ratione ad nouum actum nouū ſupernaturale, & tunc ſicut in infinitum poteſt procedi in actibus reflexionis, ſic in infinitum requiritur aliud & aliud ſupernaturale, quo reflectetur. ¶ Confirmatur, quia actus tertius haberet ſe ad ſecundum, ſicut reflexus ad rectum: ſi igitur poſito actu recto, non poteſt anima reflecti ſuper illum, niſi virtute alicuius ſupernaturalis ad hoc eleuantis, pari ratione, nec per tertium reflecti poteſt ſuper ſecundum, niſi per aliud ſupernaturale. ¶ Hoc probatur tertio. quia intellectus, actum quē hēt pōt percipere, & experiri, & hoc ſm propriam perfectionem illius actus, & ex natura ipſius potentiæ, ſicut quando video ex virtute potentiæ naturalis percipio me videre, & poſſem illud ex ratione virtutis viſiuæ percipere, ſi eſſet reflexiua ſicut intellectus.

AD ISTA, aliquid eſſe medium cognoſcendi, vel in cognoſcendo poteſt intelligi dupliciter. ¶ Vno modo, ꝙ ſit medium cognitum, ſic ꝙ p ipſum cognitum cognoſcatur aliud. ſicut cognoſcitur concluſio per principium. ¶ Alio mō ꝙ nō ſit medium cognitum, ſed rō cognoſcendi ſolum. ſicut ſpēs ſenſibilis in ſenſu eſt rō ſentiendi. ¶ Primo modo nihil poteſt eſſe medium cognoſcendi obiectū aliud, niſi contineat in ſe cognoſci-

Mediū cognoſcendi duplex.

gnoscibilitatem illius obiecti, secundum quam illud cognoscitur per illud. quia si istud excedat illud in cognoscibilitate ⌣. tunc illud qualitercunque perfecte cognitum deficiet ab isto cognito in cognoscibilitate ⌣. ¶ Secundo modo. bene põt aliquid esse medium cognoscendi aliud, licet cognoscibilitas sua propria deficiat a cognoscibilitate illius. dum tamen sit natum ducere in illud, vt cognoscibile. ¶ Per hoc patet ad primum. quia licet aía sit imago Dei, tñ non est nata esse mediũ cognoscendi Deũ, secundo mõ. sed tm̃ primo modo, vt hñi põt ex auctoritate Augustini prius adducta. Qui videt suam mentem &c. Medium aũt cognoscẽdi secũdo modo respectu istius medij, vt cogniti, est aliquod ꝓprium formale repræsentatiuũ ipsius animæ, & per illud cognoscitur anima sub propria ratione, tanquam perfectissimum repræsentabile per illud, & per cõsequens per illud non potest intelligi Deus sub ratione suæ intelligibilitatis, sed tm̃ in aliquo diminuto inteligibili imitante & participante intelligibilitatem eius.

EXEMPLVM huiꝰ appa ret in sensu, qñ enim species coloris vr̃ sicut qñ radius transit ꝑ vitrum rubeum, rubor apparet in pariete opposito, & ille rubor ita visus non est rõ videndi ruborem in vitro sub propria rõne, sed tantummodo diminute, vel forte nullo modo nisi ꝑ collationẽ huius ruboris ad illum tanq̃ similis: qñ aũt spẽs sensibilis est rõ tentiendi obiectũ sub propria rõne sua, ipsa nõ est perceptа per sensum, sicut apparet manifeste in visione recta vbi nihil vr̃ in medio inter colorem & oculum & tamen est ibi species coloris multiplicata.

¶ Sed contra, licet hoc sit ibi, in visione tñ reflexa vr̃ ꝙ ipsa spẽs videat, quia hoc qđ vr̃ apparet videri in speculo, & tñ in tali visione reflexa spẽs est rõ sentiẽ dis obiectũ in rõne sua propria, quia obiectũ vr̃ sub propria rõne visibilitatis suæ. ergo a simili in proposito posset Deus videri ꝑ medium quasi speculatum & tñ sub rõne propria obiectiua. ¶ Sed hic dicendũ ꝙ Alacem in perspectiua sua lib. 4. c. 4. exintentione determinat ꝙ species non est in speculo subiectiue, neque est ibi vt terminans actũ videndi. Et br̃ ostendi potest vnico exprimento, quia quod alicubi existens in se videtur ab oculo existente in hoc situ, põt ẽt videri ab ipso existẽte in alio situ, dum tñ medium sit illuminatum, & non sit opacũ interpositũ, & sit ẽt debita distantia: sed oculus qui in determinato situ existens videret albũ in speculo, alibi existens non videret, quia non fit visio ista nisi in illo puncto ad quem peruenire põt radius reflexus, qui semper est in eadẽ superficie cũ radio incidentię, & cum ipso constituit angulum ęqualem illi angulo qui intercipitur inter radiũ incidentis & corpus super qđ incidit. ¶ Patet ẽt propositũ ꝑ hoc ꝙ aliqua specula nõ sunt formaliter perspicua, sicut in calibe polito & argento polito bene vr̃ aliquis color tanq̃ in speculo, & tñ in istis non recipitur species coloris, quia non est nata recipi nisi in perspicuo tantummodo. ergo hic recipit in aere propinquo

quo talibus ſpeculis, ſed vt ibi non pōt terminare viſionē: qñ ēt recipitur in ſpeculo perſpicuo vitreo, adhuc ibi non termi natur viſio niſi ad aliquid opacum ſuppoſitū, puta plumbum vel aliud huiuſmodi, dico ergo ꝙ in viſione tali ſpeculari ſpēs non eſt viſa ſed tm̄ rō videdi obiectū illud cuius eſt ſpēs, nō tm̄ p lineam rectā ſed per lineā reflexam vñ obiectū quidem nō eſt pñs oculo per lineam rectā ſed reflexam concurrentem cū recta in puncto vbi eſt concurſus radij viſualis cum catheco. ¶Et per idem ad ſecundū, quia actus eſt ſimilitudo cognita, & talis non ſufficit ad cognoſcendum illud cuius eſt actus, ſicut ſpecies intelligibilis in vno intellectu viſa, alij intellectui videnti eam non ſufficeret ad perfecte cognoſcēdum obiectum cuius eſt.

Hic ſigna tur quaedam addi tio infra ad finem li. ii lib.

¶Contra. actus in illo intellectu, cui ineſt, eſt ratio perfecte attingendi obiectum, tanquam præſens per illum actum, igitur ei cui ille actus eſt præſentialiter notus, ille per illum actum notum poterit attingere illud obiectum, quia per illum actū, &, in illo habet idem obiectum ſibi præſens. ¶ Reſpondeo. intellectus cui actus ineſt per illum, vt rationem proximam attingendi attingit obiectū, ſuppoſita tamen præſentia obiecti propria. cui autem ille actus eſt cognitus, non habet illū vt ſibi propriam rationem attingendi, ſed ad hoc, quod haberet actū quo formaliter attingeret oportet habere alium actum, & cum hoc propriam preſentiam obiecti. ¶ Ad aliud cum arguitur, quod anima ex natura ſua poteſt reflecti ſuper actum beatificum vt beatificus eſt, hoc poſſet negari. verum quidem eſt quod reflecti poteſt, ſed non niſi virtute illius, virtute cuius habet actum rectum. Nec plus probat auctoritas Auguſtini, quia non dicit quod poſſit ſemper ex ſola natura, ſed ſi habet actum rectum, poteſt reflecti ſuper illum, vel virtute naturæ, vel ex virtute illius, per quod habet actum illum, & nō ſequitur illud inconueniens de proceſſu in infinitum, quia idē ſupernaturale ſufficit ad actum rectum, & ad omnes reflexos.

¶ Ad * illud etiam de ſenſu patet. quia quod percipio me videre, eſto quod hoc non ſit per potentiam viſiuam, tamen non eſt per potentiam aliquam inferiorem, ſed forte per aliquam ſuperiorem cuius eſt cognoſcere actum viſus.

a. l. idem. Arg. principale qa ſoluit facilit er ex dictis, iō omiſit do ctor. ipſius ſoluti. onē hic.

QVÆSTIO. XV.

Vtrum reſpectu illius verbi creaturæ intellectus poſſibilis ſit actiuus, vel paſſiuus.

CONSEQVENTER quæritur de modo quo ītellectus exit in actum ſiue de cauſa intellectionis. ¶Et eſt quæſtio poſito, ꝙ beatus in patria habeat verbum de creatura viſa in eſſentia diuina. Vtrum reſpectu illius verbi creaturæ intellectus poſſibilis habeat ſe pure paſſiue. ¶Arguitur, quod ſic, quia intellectus poſſibilis reſpicit illam intellectionem, ſed idē reſpectu eiuſdem non habet rationem receptiui & actiui, quod cm̄ recipit

3. de aīa. t. c. 2. 12. & 18.

eſt

est in potentia, quod autē agit est in actu, Idem autem non po
5.9.& 10. met. test esse simul in potentia, & in actu, cum istæ sint primæ differentiæ entis. igitur inteleCtus possibilis nullo modo actiue se habet respectu verbi, & per consequens pure passiue.

¶ Contra. si verbum ibi formatur, non potest dici quod formatur ab obiecto, quia intellectio est actio immanens secun-
9.c.16. dum philosophum. 9. metaphy. si autem esset actio obiecti in intellectum, illa esset actio transiens, nec potest dici formari ab intellectu agente, quia intellectus agens facit de potentia intelligibili actu intelligibile se-
3.c.18. cundum philosophum. 3. de anima. igitur tota actio eius completa est ante intellectionem actualem, & per consequens ante verbum, nec potest dici, quod memoria formet actiue verbū, quia verbum formatur per actū intelligendi, memoria non intelligit, sed omne intelligere est ipsius intelligentiæ. 15. de trinita.
Cap. 7. Idem 14. c. 7. igitur relinquitur tādem, quod nihil in anima actiue format verbum, nisi intellectus possibilis.

HIC NON QVÆRITVR si de obiecto beatifico possit haberi verbum. Nec de obiecto secundario viso in illo obiecto primo. Nec si aliud sit verbum obiecti primi, & secundi. Sed supponitur de obiecto secundario haberi verbum, & quæritur qualiter intellectus possibilis se habeat in eius formatione. Incipiendo igitur a manifestioribus. ¶ Primo inquiretur de formatione verbi secundum modum intelligendi, quē nunc experimur. Et secundo applicabitur ad intellectionem in patria.

DE PRIMO supposito, quòd intellectio perfecta, puta diffinitiua de obiecto diffinibili siue sit verbum illius, siue nō, saltem nō est sine verbo ipsius, & per consequens, si quid actiue se habeat ad intellectionem illam perfectam, ipsum quodāmodo actiue se habebit in formatione verbi. de causa igitur intellectionis in nobis pro statu isto tria sunt videnda. ¶ Primo, quod in parte intellectiua est aliquod principium actiuū respectu intellectionis. ¶ Secundo, vtrum illud actiuum sit aliquid animæ intellectiuæ, vel tantummodo sit obiectum, vel repręsentatiuum obiecti, quod dicatur esse in anima. pro tanto q sit in ipsa, sicut accidens eius, vel repræsentatiuum, non autē sicut aliquid naturæ eius. ¶ Tertio. dato quod sit aliquid animæ, inquiretur si est intellectus agens, vel possibilis. ¶ Prima conclusio probatur sic. intellectio aliqua in nobis est noua, vt experitur quilibet, & est forma absoluta, vt dictum est in quæstione de hoc habita. Omnis autem forma absoluta cum sit terminus actionis habet aliqd principium actiuū, per quod accipit esse. igitur respectu intellectionis nostræ nouæ est aliqd actiuum principium. * Istud est intrinsecum suppositō intelligenti, vt patet per philoso. 2. de anima. c. 6. differt autem supplē intellectu & sensu, quoniā hæc quidem actiua operationis extra sunt vt visibile &c. & sequitur, cā autem quoniam singulariū ſm actum est sensus. scientia aūt vniuersalium, hęc autē in

1.d.61. in ipsa quodammodo sunt anima, vnde intelligere in ipsa quidem est cum velit, sentire autem non est in ipsa, necessarium autem est esse sensibile, hæc illæ. Habetur igitur hæc conclusio tanquam certa, ꝙ alicuius intellectionis nouæ principium actiuum sufficiens est intrinsecum supposito intelligenti. ¶ Tunc arguitur vltra per diuisionem, vel illud principium pertinebit ad voluntatem, vel ad partem sensitiuam, vel ad partem intellectiuam, vt distinguitur cōtra voluntatem & sensum. Non potest dari primum, saltē in prima intellectione, quia ipsa præcedit omnem actum voluntatis. Nec est dare 2m. s. ꝙ illud principiū sit præcise in parte sensitiua, relinquitur igitur, ꝙ sit in parte intellectiua. ¶ Secundum. s. ꝙ non sit in parte sensitiua probatur tripliciter. ¶ Primo sic. effectus * æquiuocus semper est minus nobilis totali causa sua æquiuoca. vt habetur. 12. super Gene. sed intellectio est simpliciter perfectior phantasmate, & quacūque tali perfectione, quę est in parte sensitiua, quia intellectio est proprie perfectio naturæ intellectualis, vt intellectualis est, quæ inquantum talis nobilior est tota anima sensitiua, & ita perfectior perfectione. ¶ Secundo probatur sic. angelus non semper habet omnem intellectionem, quam potest habere, quia cum possit intelligere quodcunque intelligibile, vel haberet vnicam, quæ esset simul omnium intelligibilium, vel haberet tot distinctas, quot corresponderent omnibus intelligibilibus, quorum vtrūque videtur esse impossibile, quia primū poneret nimiam perfectionem illius intellectionis, immo videtur, ꝙ infinitam, quia nec intellectio diuina excederet eā, quantum ad multitudinem obiectorum. ¶ Secundum videtur ponere nimiā pfectionē intellectus, quia ita distincte cognosceret omnia p distinctos actus simul, sicut vnum obiectum per vnum actum, sequitur igitur ꝙ cū possit quodcunque intelligibile intelligere, quod possit habere aliquam intellectionem nouam. igitur videtur sibi attribuendū quicquid perfectionis est in intellectu potente habere aliquā nouam intellectionem, sed in tali perfectionis est habere notitiam habitualem perfectam, p quam * intellectus sit in potentia accidentali tantum ad intelligendum secundum philosophum, 3. de anima, qui loquens de intellectu possibili dicit. Cum autem sic singula fiat, vt sciens dicitur qui secundum actum, hoc autem confestim accidit cum possit operari per seipsum. Est quidem igitur, & tūc potentia quodammodo, non tñ similiter, & ante addiscere. vult dicere, quod quando habet habitum per quē pōt ex se operari, licet tunc sit in potentia aliqua, non tamen essentiali quæ est ad formā, siue ad principiū operandi, sed tantummodo accidentali ad operationem. & hæc est dispositio perfectior eius, qđ de potentia operandi exit in actum operādi. ¶ Hic dicit quod angelū posse habere nouam intellectionem est mere creditū, quia philosophi pcipui hoc non viderūt. ¶ Præterea, hic ēt dicere tur ꝙ angelus ad quālibet intellectionē quā hēt moueret im-

B. Quare 9. dist. 1. q. 4. a. 1. s. c. 8. a. l. angelus. Gosf. quodl. 6. q. 7.

me-

mediate a Deo. ¶ Contra hoc, licet forte philosophus, qui posuit intellectionem angeli idē cum substantia angeli, diceret consequenter intellectionem esse ab eo, a quo est substantia, & licet catholicus dicens intellectionem illam, qua angelus intelligit se esse, coæuam angelo, & quasi propriam perfectionem necessario consequentem naturam eius, posset aliquo modo probabiliter dicere illam immediate a deo iuxta illam propositionem ꝓbabilem. accidēs proprium cuiusum substantiæ cuius est, est a generante illam substātiam. Tamen de accidente ꝓ accidens, quod contingenter inest, non videtur probabile dicere, ꝙ illud sit a generante. ¶ Et confirmatur, quia Deus possit immediate causare quamcunque intellectionem in angelo, tamē si aliquam non caulet, vtpote huius obiecti, sed derelinquat angelum sibi, & ordini causarum naturaliter actiuarum, non videtur probabile quod angelus non possit attingere ad intellectionem huius obiecti, cum anima sic sibi & causis naturalibus relicta, ad eius intellectionem possit attingere naturaliter, licet mediante sensu. Non enim videtur, quod anima possit attingere ad intellectionem alicuius obiecti, etiam mediante sensu, quin ad intelligendum idem obiectum possit angelus attingere sine sensu. ¶ Istud autem, quod dicitur ex philosopho, videtur facere ad propositum nostrum, quia si philosophus vidisset aliquā intellectionem nouam posse competere angelo, dixisset ipsum aliquando esse in potentia accidentali ad intellectionem, quia hæc est dispositio perfectior eius, quod aliquando est est in potentia ad intelligendum. Igitur ille qui tenet siue per rationem, siue per fidem aliquam esse intellectionem nouā in angelo, consequenter dicat angelum quandoque ad illam esse in in potentia accidentali, sicut philosophus consequenter diceret ad illud quod ipse tenet. magis autem concordat cum philosopho qui tenens ꝙ aliquod antecedens, concedit consequens, quod philosophus non etiam concederet, si illud antecedens teneret, quàm ille qui tenendo illud antecedens negat illud consequens. quia Aristoteles illud non negaret concedendo illud antecedens.

9. de anim. act 12. Met.

¶ Tertio, propositum probatur per auctoritates. 15. de trini. 7. vel. 14. dicit Augustinus. Quod excellit in anima mens vocatur. & post, homo non secundum omnia quæ ad naturam eius pertinent, sed secundum solam mentem imago dicitur. Et lib. 14. cap. 8. Imago ibi inuenienda in nobis est, quo etiam natura nostra nihil habet melius.

¶ Ex istis auctoritatibus, & alijs similibus habetur quòd tota imago est in parte intellectiua, accipiendo intellectiuam pro ea, quæ transcendit sensitiuam. Sed imago includit parentem, & prolem. vt patet. 9. de trini. ca. vlti. & alibi multotiēs. igitur in parte intellectiua est parens gignens illam notitiam, quæ est proles, & per consequēs principium actiuum respectu intellectionis. Qui igitur poneret phantasma, vel aliquam formam

mam talem in parte sensitiua, esse rationem immediate gignendi notitiam actualem, non saluaret, (vt videtur) rationem parentis mente proprie accepta.

¶ Præterea, August. 15. de trinita. cap. 23. Memoria hominis, & maxime illa quam pecora non habent, in qua res intelligibiles ita continentur vt non in eam per corporis sensus venerint, habet in hac imaginem trinitatis, imparem quidem, sed tamen qualemcunque similitudinem patris, hoc exponit cap. 13. in fi. sic. Hoc verbum nostrum de scientia nostra nascitur, quemadmodum & illud de scientia patris natum est, & cap. 21. vel. 63. Memoria inquit tribuens omne quod scimus. Ex istis habetur, quòd illa memoria quam pecora non habent, hoc est propria intellectiua, pro tanto habet similitudinem patris. quia de ipsa, vel de scientia quæ est in ea, nascitur verbum nostrum, sicut verbum æternum nascitur de scientia patris. atis exp esse videtur in istis auctoritatibus velle, quod in parte intellectiua proprie accepta sit principium actiuum respectu intellectionis.

DE SECVNDO primi articuli principalis, certum est ꝙ ad actualem intellectionem causandam concurrunt aliquid ipsius animæ intellectiuę, & obiectum aliquo mō prę̄sens. s. vel in se, vel in aliquo repręsentante. ¶Sed quod istorum debet poni per se actiuum respectu intellectionis, auctoritates videntur varie loqui. August. 12. super Gen. cap. 29. Non putandum quit est corpus aliquod agere in spiritum, quasi spiritus corpori facienti materię vice subdatur, omni enim modo præstantior est res quæ facit illa de qua facit, nec vllo modo corpus præstantius spiritu, immo spiritus præstantior corpore: quàmuis igitur imago esse incipiat in spiritu, tamen eandem imaginem non corpus in spiritu, sed spiritus in seipso facit celeritate mirabili. ¶Item, idem. 10. de trini. c. 5. Anima conuoluit & rapit imagines corporum. ¶Pro actiuitate tamen obiecti videtur dicere. 16. de trinita. 10. vel. 24. formata cogitatio ab ea re, quam scimus, verbum est, quòd in corde dicimus. Et ibidem. Ex ipsa scientia quam memoria tenemus nascitur verbum. Et. c. 12. vel. 30. verbum est similitudo rei notæ, de qua gignitur & imago eius. ¶philosophus autem videtur loqui pro actiuitate obiecti. quia illud videtur esse principium actiuum, per quod aliqd reducitur de potentia essentiali ad accidentalem, hoc autem est aliquid ex parte obiecti, quia illud per quod obiectum est præsens sub rōne actu intelligibilis, est species causata ab obiecto. 1.2.60. ¶Pro hoc est illud secundi de anima, quod prius est adductū, scilicet vniuersalia quodammodo sunt in anima, vnde intelligere in ipsa quidem est cum velit ac si diceret, ꝙ quia obiecto intelligibilia sunt præsentia aīæ, ideo ipsa est in potentia accidentali potens intelligere cum velit. ¶Sed pro actiuitate potentiæ videtur aliquibus esse illud 9. Meta. ꝙ speculatio est actio immanens. si autem intellectio nō est ab intellectu, sed tm̄ ab obiecto, nō esset ibi actio immanens, sed tm̄ transiens. De isto 1.2.16.

arti-

articulo potest dici, ꝙ vtrunque concurrit in ratione principij actiui respectu intellectionis. ¶Aliquid. s. ipsius animæ. ¶Et ipsum obiectum, vel aliquid ex parte obiecti. Et hoc videtur haberi ab Augustino. 9. de trini. c. vlt. Liquido inquit tenendum est, ꝙ omnis res quamcunque cognoscimus congenerat in nobis notitiam sui. Ab vtroque enim paritur notitia. s. a cognoscente, & cognito. Et 11. de tri. c. 2. vel 5. ex visibili & vidente gignitur visio. Et licet ibi subdat, informatio sensus, quę visio dicitur, a solo imprimitur corpore quod videtur. hoc non est cõtra illud, quia æquiuoce accipitur hoc nomen visio, Primo pro actu videndi, Secundo pro ipsa similitudine rei visæ, & illa a solo corpore causatur. Et ista æquiuocatio potest colligi ex multis verbis illius capituli. ¶Pro hac conclusione videtur esse ratio, quoniam quando intelligibile est actu prȩsens intellectui, potest haberi intellectio actualis illius obiecti, sed non potest haberi sine principio perfecte actiuo, igitur vel alterum illorum tantum est perfecte principium actiuum, vel ambo integrant vnum principium perfecte actiuum. ita ꝙ vtrunque sit partiale actiuum. ¶Quod autem neutrum sit perfecte principium actiuum probatur. ¶Primo de obiecto, quia aliquod obiectũ non est nobilius ipsa intellectione, sicut accidens sensibile, & principium actiuum perfectum quando est æquiuocum necessario est perfectius forma causata. ¶Secundo probatur idē. quia obiecto existente æque prȩsente intellectui si maior est conatus, & maior intentio ad intelligendum, perfectior potest haberi intellectio, & hic videtur, ga perfectius vestigium derelinquitur. igitur maior intentio voluntatis causat aliquo modo perfectiorem intellectionem, quod non videretur probabile, si solum obiectum esset causa actiua eius, quia illud videretur sem per agere secundum vltimum potentiæ, cum sit agens naturale non liberum per essentiam, pater, sed nec liberum per participationem videtur, cum non sit eadem natura cum voluntate. ¶Tertio ostenditur idem sic, operatio illa non est per se perfectio agentis, quam ipsum elicit præcise mediante aliquo suo accidente per accidens. Exemplum, calefacere, vel etiam calere non est per se perfectio ligni calidi, quia non competit sibi nisi per calorem qui est accidēs eius, illud autem a quo obiectũ aliud ab anima est præsens intellectui, est eius accidens per accidens, quia quandoque contingenter inest, quandoque nõ, igitur si solum illud est principium actiuum respectu intellectionis, intellectio non esset propria perfectio intellectus, vel hominis. ¶Item secũdo probatur, ꝙ nec totalis actiuitas conueniat intellectui, quia actus videtur propria similitudo obiecti. videtur etiam sortiri speciem ab obiecto, licet non sicut a principio formali intrinseco, tamen sicut a per se principio extrinseco. videtur etiam essentialiter dependere ab obiecto, propter quod refertur ad ipsum in tertio modo relatiuorum. hoc autem non videreē verum, si obiectum esset tantum causa per accidens,

cidens, vel causa sine qua non. ¶ Concedo igitur auctoritates prius adductas ad quascunque affirmatiuas, siue de intellectu, siue de obiecto. verum quidem est, ℣ vtrunque istorum aliquo modo est actiuum ad intellectionem, sed actiuum partiale. ambo autem integrant vnum actiuum totale.

SED HIC SVNT duo dubia. ¶ Primo quomodo ista constituunt vnum perfectum principium. ¶ Secundum de quibusdam auctoritatibus adductis, puta de illa Aug. Ex ipsa scientia nascitur. verbum, quomodo ista facit pro obiecto, & similiter illa Aristo. 2. de anima. scientia autē vniuersalium est. ¶ Ad primum dico ℣ * causę concurrentes quandoque sunt eiusdē rationis, & ordinis, vt plures trahentes nauem: quandoque vero sunt alterius rationis, & ordinis. ¶ Et hoc dupliciter. quandoque posterior habet virtutem suam a priore. Exemplum. sol & pater in generatione hominis, quandoque posterior non habet virtutem suam a priore, nec dependet in habendo suam virtutem ab ea, sed tantum dependet ab ea in agendo secundum suam virtutem, ita ℣ superior principalius agit, & inferior minus principaliter agit. Exemplū forte de patre & matre in generatione prolis: vt enim videtur haberi ex 16. de animalibus. mater aliquo modo se habet actiue, quod videtur rationabile, cū formam eiusdem speciei conse quatur virtus eiusdem speciei. Mas autem & fœmina non differunt specifice secundum philosophum. 10. Meta. Mater autem virtutem suam actiuam nō habet a patre, nec in habendo ipsam ab illo dependet, sed dependet ab ipso in agendo secundū ipsam virtutem, & agit minus principaliter. ¶ Ad propositum, intellectus & obiectum non cō currunt primo modo. quia ille concursus non est necessarius ex ratione concurrentium, sed tantum ex defectu virtutis in vno, quia si duplicaretur virtus vnius ipsum solum sufficeret; nō sic hic, quia quantumcunque sit obiectum perfectum, vel intellectus perfectus, neutrum tamen causaret actum sine alio. Nec concurrunt secundo modo, quia intellectus non habet virtutem suam actiuam ab obiecto, non econuerso. Tertio igitur modo possunt dici concurrere. ¶ Quod autem eorum sit principalius, non oportet discutere. ¶ Ad secundum dico ℣ ista tria accipit Augu. pro eodem verbum * gigni de memoria. & verbum gigni de scientia in memoria, & verbum gigni de re nota: quia per scientiam intelligit actum primum, per quem anima est in actu sufficiēti ad actū intelligendi, & virtute illius primi actus gignitur verbum, & in illo actu primo relucet obiectū, & pro tanto dicitur gigni de obiecto, igitur de scientia gignitur vt de principio formali gignendi, de obiecto autem relucente in illo principio, de memoria vero vt continente illud principium, ita ℣ omnes tales auctoritates Augustini secundū intentionem illius loquuntur ℣ actiuitate obiecti. ¶ Consimiliter & illæ auctoritates Aristotelis, quæ dicunt ℣ per scientiam possumus intelligere cum volumus. & in secundo de anima. scientia

1. q. 60. *B. vide 3. dist. 1. q. 1. pa. 3 ℣. a. 1.* *Vide primo de gen. anima ad finem vide supra pag. 123. a. 1.* *1. q. 25.* *B. Quare 3. dist. 1. q. 6. pag. 283. a. 2.*

tia est vniuersaliium, & in tertio de anima. Cum autem vnaquequ. 60. 8. c. 8. que fiant, vt habetur supra. ¶ Et est intelligendum, ꝙ tam Augustinus, quam Aristoteles accipit scientiam, non pro habitu illo acquisito ex actibus frequentatis, & facilitate ad similes actus, sed pro illo per quod obiectum est præsens vt actu intelligibile, siue ponatur species intelligibilis siue aliquid aliud. Scientia 3. de anima t. c. 2. enim est illud secundum Aristo & 5. & telem secundum ꝙ anima edu 3. de aïa. citur de potentia essentiali ad 2. c. 8. & accidentalem, hoc autem præce 8. phys. t. dit omnem actualē intellectio 32. nem, quia illa est terminus potē tiæ accidentalis. Scientia vero acquisita ex actibus, & facilitans ad considerandum non præcedit omnem actum intelligendi. ¶ Similiter apud Aug. Scientia est formalis ratio secundū quā memoria est pariens, siue gignens. Ista autem scientia acquisita ex multis considerationibus non est formalis ratio gignendi quamcunque intellectionem, immo gignitur ex multis præcedentibus. ¶ Si dicas, ꝙ illa auctoritas. 12. super Gene. non affirmat tantum de anima, sed etiam negat obiectum agere in aïam. ¶ Similiter Aristotele snō tantum concedit obiectum agere, sed videtur negare intellectū agere, quia videtur ponere ꝙ intelligere sit pati quodda m. ¶ Ad primum posset dici, ꝙ Aug. negat ibi obiectum agere in animam immediate secundum es 2 & 3. de anima. se materiale qd habet extra animam. ¶ Ad secundum Aristoteles videtur frequentius loqui pro actiuitate o, biecti, & passibilitate potentię cuius ratio est, quia communiter locutus est de potentijs animæ inquantum sunt illa quibus formaliter possumus operari, puta de sensu in quātum est, quo possumus formaliter sentire, & de intellectu, quo intelligere, sicut loquitur de anima, vt est illud quo formaliter viuimus. Nunc autem licet intellectus actiue causet intellectionem, non tamen dicitur intelligere, inquantum causat, quia si Deus causaret illam eandem intellectionem, non tamen dicitur intelligere illa intellectione, sed intellectus ille in quo causatur intellectio, igit & modo intellectus dicitur intelligere, non quia causat, sed quia recipit intellectionem. Et sic verum est, ꝙ intelligere est quoddam pati. quia intellectum intelligere, non est nisi ipsum recipere intellectionem. Illa autem auctoritas. 9. Meta. si faciat pro actiuitate obiecti, vel non, patet ex quæstione de actu cognoscēdi, & appetendi.

DE TERTIO primi articuli principalis videndum est, an illud in parte intellectiua qd est actiuum ad intellectionem sit intellectus agens vel possibilis, videtur ꝙ agens, quia intellectus possibilis recipit intellectionem, si igitur cum hoc sit actiuus respectu intellectionis, pari ratione posset dici, ꝙ respectu speciei intelligibilis, quam recipit esset actiuus, & ita non requireretur intellectus agens ad aliquem actum in intellectu. ¶ Cōfirmatur illud, quia actiuum & passiuum distinguunt potentias in anima. ¶ Secundo ad idem sic philosophus. 3. de anima distinguens intellectum agentem a possibili sic ait. Est enim intellectus his quidem talis, quo est om-

oīa fieri. Et de agente, ille autē quo est omnia facere. Ex hoc videtur sequi, ꝙ intellectus agens adæquatur possibili in ratione actiui & passiui. Est igitur actiuus ad omne illud, cuius possibilis est receptiuus, & per consequens ad intellectionem. ¶ Præterea, idem sequitur de intellectu agente. Et sicut habitus quidam, & vt lumen: lumen aūt intellectuale videtur esse principium actiuū cognoscendi veritates intelligibiles. ſm illud. 12. de trin. 15 Mens rebus intelligibilibus naturali ordine disponente conditore * subiecta sic ista videt in quadam luce sui generis incorporea, quemadmodum oculus carnis videt quę in hac corporea luce circumadiacent. ¶ Præterea ibidem sequitur, semper nobilius est agēs patiente, & principium materia. & subdit de intellectu agente, igitur impassibilis est substantia in actu, igitur vult ꝙ intellectus agens est nobilior possibili, vel saltem non minus nobilis, nunc autem imago consistit in eo qd optimum est in nostra natura, vt probatur in primo articulo p Augustinum, igitur intellectus agens pertinet ad imaginē, sed non potest pertinere nisi ad memoriam, patet sed cum memoria habeat conseruare obiectū, vel speciem obiecti, & exprimere vel gignere notitiam actualem eius patet, ꝙ intellectui agenti non pōt competere primum, quia non est virtus receptiua nec cōseruatiua, igitur cōpetit sibi ſm. ſ. exprimere notitiam. ¶ Sed pro alia parte. ſ. intellectu possibili, arguitur primo per illud Arist. ꝙ intellectus agens est sicut lumen. Cōmen.

Vidi. de anima. 427. & 431.

6. l. subiecta.

18. 19.

19

vult ibi, ꝙ sicut lumē facit quodammodo potētia colorē actu colorem, sic intellectus agēs facit de potentia intelligibili, actu intelligibile, igitur actus eius terminatur ad obiectum actu intelligibile, & hoc præcedit intellectionem. ¶ Confirmatur per illud. 3. de anima comment. 18. vbi vult Commen. ꝙ si res haberent esse eo mō quo posuit Plato, non oporteret ponere intellectū agentē, igitur non ponitur nisi vt per ipsum fiat obiectum actu vniuersale, sed hoc pcedit actualē intellectionē. ¶ Præterea secundo ſm cōm. intellectus agens ponit vt per ipsum * transferatur obiectū de ordine in ordinem, quod sic intelligi potest, de ordine sensibilium ad ordinem intelligibilium, & per consequens de ordine corporalium ad ordinem spiritualium; & quare requiritur ibi aliquod tranferens proprium, ratio videtur esse, quia agens quod habet esse corporale non habet rationem agentis, nisi in passum corporale, propter hoc ꝙ tale agēs requirit passum approximatum sibi localiter, quia si non esset localiter presens, esset tali agenti quasi non præsens, igitur nunquam aliquod corporale potest esse ratio immediate causandi aliquod spirituale, nec per consequens trāsferendi ab illo ordine ad illum ordinem. Et ista vitur esse ratio Augustini. 12. super Gene. 29. Sed quando obiectū fit de actu intelligibili actu intellectū, nō tranfertur sic de ordine ad ordinē, igitur nō requritur ibi intellectus agens. ¶ Cōfirmat, quia ad hoc, ꝙ intellectū fiat actu volitū, non ponit talis trāslatio ab ordine in ordinē, &

Cap. 18.

Ad. finē.

Vbi supra

B. vid. 45 di. 4. q. 1 pag. 696. co. 1.

hoc ideo est. quia actu intellectum est sufficienter proportionatum voluntati. Cum igitur actu intelligibile habens esse in memoria intellectiua sit æque sufficienter proportionatum intelligibile ad hoc, scilicet vt sit actu intellectum, sequitur, quòd ibi non requiritur virtus transferens de ordine ad ordinem.

¶ Præterea, tertio si intellectus agens esset per se actiuus ad intellectionem actualem, pari ratione vbicunque poneretur potẽtiam esse actiuam ad propriã operationem, & cum hoc etiam potẽtiam receptiuam talis operationis, ibi esset distinguere potentiam agentem & possibilem, vtpote voluntatem agentem, & voluntatem possibilem ſm cõmunem opin. quæ ponit voluntatem actiuam, & etiam receptiuam volitionis, & similiter si sensus ponat actiuus propter hoc forte, ꝙ sensatio videt nobilior ipso obiecto sensibili extra esset distinguendum de sensu agente & possibili. Cum igitur philosophus istam distinctionem de agente & possibili nusquam ponat ibi, nisi in intellectu, sequitur ꝙ ista differentia non est ꝓpter illa quæ cõiter inueniũtur in aliis potentiis, & ita non propter agere & recipere actionẽ.

¶ Præterea quarto videtur esse contra illud idem. 9 de tri. vl. a cognoscente & cognito paritur notitia: intellectus autem agens non est cognoscens, sed solum possibilis, igitur ab illo paritur intellectio, & per consequens actiue se habet respectu intellectionis.

DE ISTO articulo, si prima via tenetur, posset dici ꝙ intellectus agens habet duas actiones ordinatas. ¶ Prima est facere de potentia intelligibili actu intelligibile, vel de potentia vniuersali actu vniuersale. ¶ Secunda est facere de potentia intellecto actu intellectũ. ¶ Primũ intelligitur sic, ꝙ virtute intellectus agentis de phantasmate in phantasia gignitur species intelligibilis in intellectu, vel aliqua rõ in qua actu relucet intelligibile, q breuiter loquendo dicatur species intelligibilis, & istã gignitionem realẽ repræsentatiui de repræsentatiuo dr̃ concomitari quędam gignitio metaphorica obiecti de obiecto. s. intelligibilis de imaginabili, qã iõ rationaliter dr̃ quia tale esse obiectiuũ habet obiectum in repũtari quale habet repræsentatiuũ correspondens, & ideo translatione reali facta in repũtatiuo, qñ de corporali gignitur spirituale, s. de repræsentatiuo singulari gignitur repræsentatiuum vniuersale, cõ simili dr̃, vel intelligitur translatio in obiectis de corporali ad spirituale, vel de singulari ad vniuersale. ¶ Secũda actio poneretur, ꝙ quã de potentia intellecto fieret actu intellectũ, vbi similiter intelligitur factio metaphorica ex parte obiectorũ correspondens factioni reali ex parte eorum, quibus tẽditur in obiecta, quia realiter speciem intelligibilem sequitur actualis intellectio, & sicut prima translatio de potentia ad actum, sic etiam secunda diceretur fieri per intellectũ agentẽ, tã ex parte obiectorũ & hoc metaphorice, q̃ ex parte illorũ, in quibus relucent obiecta, & hoc realiter pro tanto. s. ꝙ virtute intellectus agentis de phantasmate gignerẽt species intelligibilis, & sic metapho-

rice

rice de potentia intelligibili gigneretur actu intelligibile, & secundo virtute speciei intelligibilis gigneretur actualis intellectio, & sic metaphorice loquendo in obiectis de potentia intellecto fieret actu intellectum. ¶ Consimiliter posset poni duplex passio ordinata in intellectu possibili correspondens isti duplici actioni intellectus agentis. ¶ Quarum prima esset receptio speciei intelligibilis a phantasmate per primã actionẽ intellectus agentis. ¶ Et secunda esset receptio intellectionis a specie intelligibili per secundã actionem intellectus agentis. Et secundum hoc diceretur, q̃ ad memoriam intellectiuam pertinent intellectus agens & possibilis. Agens quidem nõ quãtum ad primam actionem, quę est facere de potentia intelligibili actu intelligibile. Immo illius actionis terminus est memoria in actu, quia p illã actionem est intellectus habens obiectũ actu intelligibile sibi præsens. Sed quantum ad secundã actionem, quia cũ memoriæ sit exprimere actualem notitiam, vel intellectionem, & intellectus agentis secunda actio sit agere ad istã actionẽ, intellectus agẽs quantum ad secundam eius includeretur in memoria. Intellectus autem possibilis quantum ad primam eius receptionem, qua scilicet recipit actu intelligibile sibi præsens, dr̃ memoria. Et quantum ad secundam receptionẽ, actualis intellectionis, dr̃ intelligentia. ¶ Et sm hoc responderi posset ad illa, quę videntur adducta in contrariũ p hoc, q̃ actio abstrahendi, quæ est prima actio intellectus agẽtis, est magis propria sibi, q̃ secunda, quæ est causare intellectionẽ, quia illa põt competere aliis potentiis, nulla aũt alia transfert obiectum suum de ordine ad ordinem, sic intelligendo de ordine corporaliũ ad ordinẽ spiritualiũ, immo volũtas, licet causando actum suũ sm aliquos per hoc metaphorice trãsferat obiectum suũ de ordine intelligibiliũ ad ordinẽ appetibiliũ, tñ ista translatio nõ requirit voluntatẽ agentẽ sic intelligendo, hoc est præparantẽ obiectum suum, vt sit actu volibile, sicut intellectus agens præparat obiectum suum, vt sit actu intelligibile, quia quando obiectũ est actu intellectũ, est actu volibile, non igitur requiritur aliqua actio præparans obiectũ voluntati. Illæ igitur auctoritates affirmant, quod verũ est de primo actu intellectus agentis, & si quandoque dicatur, quòd propter illum solum ponitur intellectus agens. Verum est, vt talis virtus est propria intellectui, quia est ibi tantum potentia præparãs obiectum: propter secundum enim actum nõ est proprie in intellectu talis virtus agens, nam aliæ potentiæ possunt agere ad operationem præsuppositio obiecto.

SI VERO teneretur alia via scilicet, quòd illud animæ, quòd est actiuum ad intellectionem, est intellectus possibilis, & quod intellectus agens habet tantum actionem abstrahendi obiectum, tunc esset dicendũ, quòd intellectus agens nõ pertinet ad memoriam, sed actio eius terminatur ad memoriam, & hoc respectu sensibilium, quia terminatur ad illam for-

mam per quam obiectum actu intelligibile relucet intellectui, & illa est forma constituens perfectam memoriam. Respectu autem mere intelligibilium, puta spiritualium nullam actionem omnino haberet, & hoc si talia intelligantur non per speciem, vel si per speciem, tamen possunt eam causare virtute propria. Intellectus autem possibilis secundum hoc poneretur pertinere ad memoriam, non tantum vt retinens omne repræsentatiuum obiecti actu intelligibilis, sed etiam vt exprimens actiue notitiam actualem. ¶ Et tunc ad illa, quæ sunt adducta contra hoc posset respondeti. ¶ Ad primum, ꝙ potentia operatiua non est actiua sui obiecti, licet sit actiua sui actus circa obiectum, & ideo non pari ratione potest intellectus possibilis causare speciem intelligibilem, sicut potest causare intellectionem illam. ¶ Ad confirmationem illam diceretur, ꝙ loquendo de potentia, vt dicit respectum, bene distinguitur in actiuum & passiuum, sed loquendo de illo qđ subest respectui, quod cõmuniter intelligimus, cum dicimus potentia, quemadmodum dicimus ꝙ calor est potentia calefactiua, sic nõ oportet ꝙ actiuum & passiuum distinguant ipsam, quia tunc volũtas esset duæ potẽtiæ. ¶ Ad aliud cum arguitur secundum Aristotelem, ꝙ intellectus agens est quo est omnia facere. Intelligẽdum est sic. facere omnia actu intelligibilia. Et hoc habetur ex eo quod sequitur, quod lumen facit quodammodo potẽtia colores, actu colores, qa facit eos actu visibiles. sic intelligendo, ꝙ licet natura absoluta coloris q̃ est in genere qualitatis maneat eadem in tenebris, tamen vt sic non est visibilis intelligendo de potentia propinqua, quia quãdo oportet duas causas concurrere ad agendum, vna earum, scilicet secunda non est in potentia propinqua nisi alia, scilicet prima concurrente. Ad hoc autem, ꝙ color agat in visum requiritur alia cã concurrens ad agendum, scilicet lumen, ideo tunc solum est color visibilis in potentia propinqua qñ est actu illuminatus, hoc modo phantasma nõ põt gignere speciem intelligibilem, nisi concurrente actione intellectus agentis. Ille igitur intellectus facit omnia actu intelligibilia, & hoc in potentia propinqua, quia relucentia in speciebus intelligibilibus quæ prius fuerũt in potentia remota, quia tantum relucentia in repr̃sentatiuo materiali, & re præsentante ea sub ratione singularis, non autem dicit, ꝙ agẽs est qua est omnia facere actu intellecta. ¶ Cum igitur concluditur adæquatio intellectus agentis in agendo, ad possibilem recipiendo, debet inferri vniformiter de actione & receptione actu intelligibilis, non de actione & receptione actu intellecti. ¶ Ad tertium, veritas principij videtur in rationibus terminorum, illæ autem rationes terminorum vt actu intelligibiles, & vniuersales relucent intellectui per actionem lucis intellectus agentis. Sic igitur videt veritatem principiorum in luce intellectu agentis, non tanquam immediate causante illam visionẽ, sed mediate, sed causando rationes termi-

B. Vid. 1. q. prolog. pag. 3. co. 1. & pag. 36. co. 1.

minorum in esse intelligibili, p quas postea causatur actus vide di veritatem principiorum. ¶ Ad quartum dicendum, quod agens est nobilius possibili, præcise vt respicit obiecta sensibilia, quia p̃cise respectu illorum est agens in intellectum possibilem.

¶ De isto articulo hoc tenendum videtur, quod illam distinctionem Augu. de tri. c. 11. memoria, intelligentia, & voluntas comparando ad illam Aristotelis in intellectu agentem & possibilē, sic sibi inuicē corrūdent, q̃ solus possibilis est intelligentia, quia solus recipit actū intelligendi, & sic ēt cōiter Aristoteles loquitur de intellectu, vt est quo intelligimus, siue quo recipimus intellectionē, ēt possibilis pertinet ad memoriā, inquātum memoriæ est recipere notitiam habitualē ſm illud 15. de tri. 10. scia quam memoria tenemus, & sic loquitur Aristoteles quandoq; de intellectu possibili, vt est quo scimus, siue vt est quo habemus scientiam, per quam reducitur de potentia ēt sentiali ad accidentalem.

¶ Sed quo ad alium actum memoriæ qui est gignere notitiam actualem patet, q̃ hoc cōpetit adhuc intellectui possibili per accidens, quia quando forma actiua ineſt alicui ſubiecto, actio ſm illam formam per accidens competit eidem, ſicut lignum per accidens calefacit, illud autem quo obiectum actiue ſe habet ad gignendum intellectionem, est forma intellectus possibilis. igitur intellectus possibilis. saltem per accidens gignit. ¶ Sed ſi vltra hoc q̃ras, an conueniat actus gignendi notitiam per ſe ipſi parti intellectiuæ. potest teneri secūdū prædicta, vel competere præciſe intellectui agenti, vel præciſe intellectui possibili, & ſm hoc iſte vel ille diceretur pertinere ad memoriam. ¶ Vel posset poni tertio modo actus gignendi vtrique competere. ſed agenti tanq̃ principaliori, & possibili tanq̃ minus principali. nec ſequitur, ſi ſint vna natura, igitur non p̃ſt hr̃e reſpectu eiuſdē cālitatem principaliorem, & minus principalem. patet. n. inſtantia de intellectu, & voluntate, quarum vna ſm multos est actiua principalior, & alia ſubordinata in aliqua actione, & tamē ſunt vna natura. Sed iſta inſtātia ſm aliquos non est ſimilis, quia non vtraque potentia immediate attingit idem, vt cātum, ſed vna per operationem ſuam cauſatam mouet aliam ad ſuā operationem. ¶ Bī, ſi non teneretur diſtinctio potentiarum, nec re abſoluta, nec relatione reali, ſed tm̄ q̃ idem abſolutū qdammodo illimitatum est principiū immediatum multorū actuū, & ſic reſpectu alterius & alterius diceretur alia & alia potentia, tūc prima via probabilis vr.

Vide auctorem de ſpiritu & anima.

DE SECVNDO articulo dico, quod intellectus beatos poteſt, habere verbum de creatura cognita in genere proprio, & ad formationem illius verbi ponendum est intellectū possibilem ſic ſe habere tunc, ſicut ſe habet nunc ad formationem verbi, quod habet de obiecto nunc. quia ſm auguſt. 7. de ciui. c. 30. Sic Deus res quas cōdidit adminiſtrat, vt eas proprios motus agere ſinat, igitur remanebit in patria naturalis actio, quæ nata est comperere

naturæ secundum suam perfectionem. ¶ Sed de creatura visa in essentia diuina, dubiū est an intellectus beatus habeat de ea verbum proprium, & si sic, consimiliter dicendum esset de intellectu possibili in formatione verbi de creatura visa in essentia diuina, sicut de visa in proprio genere dictum est.

¶ Sed posset dici, quod non est ibi verbum de obiecto viso in essentia diuina, tum quia habēs verbum immediate attingit obiectum cuius est verbum, lapis enim visus in essentia non immediate attingitur, vt obiectum per actum visionis, quia sic videtur in genere proprio. sed ibi sola essentia diuina immediate attingitur, quia ipsa sola primo mouet, & per consequens ad seipsam attingendam.

¶ Præterea, verbum proprium alicuius gignitur de scientia, siue propria specie ipsius obiecti, nunc autem in memoria intellectus beati non est scientia propria, vel species lapidis, vt vr in verbo, quia per illam non videt nisi in genere proprio. ¶ Itē, eodem actu videt essentia & res in ipsa, sed de essentia visa non habet intellectus videns verbum, & quia tunc videret illam immediate. igitur nec hr verbū de re visa in ipsa essentia. ¶ Contra ista motiua arguitur contra primum, & si per principiū cognoscatur conclusio, tamen ipsa potest cognosci immediate in ratione obiecti, quia discursus non terminatur præcise ad illud, & fuit principium discurrendi: quia tunc ab illo adhuc esset vlterius discurrēdum, nec per consequens esset discursus terminatus, nunc autem conclusio de se est terminus discursus syllogismi demonstratiui. igitur illo discursu terminato stat intellectus in cognitione immediata cōclusionis: pari ratione licet essentia diuina moueat prius ad videndum seipsam. tamen, quia est motiuum illimitatum, mouet secundo ad videndum creaturam, in termino igitur illius motionis intellectus potest videre creaturam, vt obiectum immediatum.

¶ Contra secundum sic. ad gignendum verbum proprium alicuius obiecti sufficit memoria perfecta, siue actualiter, siue virtualiter continens illud obiectum, sicut per notitiam habitualem principij potest gigni actualis cognitio conclusionis, licet illa memoria non sit huius obiecti formaliter propria, sed eius virtualiter contentiua, sic intellectus beati habens essentiam diuinam actualiter presentem, vt intelligibilem, habet memoriam propriam respectu visionis illius essentiæ, & cū hoc memoriam perfectam virtualiter contentiuam visionis creaturæ, quia sicut virtualiter continet in entitate, sic in cognoscibilitate, beatus igitur habet memoriam, siue scientiam in memoria sufficientem ad gignendum proprium verbum lapidis, nec sequitur in ista secunda, sicut nec in prima ratione, quod illa visio sit rei in proprio genere, quia visio in proprio genere est per rationem videndi acceptam a creatura aliqua. ¶ Contra tertium motiuum, ille actus non est propria cognitio alicuius obiecti, qui potest stare in intellectu, & tñ illud obiectum omnino non esse cognitū, nūc autem

ãt visio essentiæ diuinæ potest stare eadem in intellectu beati, & tamen lapis non videri in ipso. igitur &c. Probatio maioris, quia proprium formale in intellectu ad hoc vt obiectum sit sibi cognitum, est ipse actus cognoscendi illud obiectum sibi inhærens, & proxima ratio formalis, non videtur posse inesse alicui sine illo, cuius est rõ formalis, sicut albedo non potest inesse alicui, nisi illud sit albũ. ¶ Præterea, pari ratione idem actus visionis esset ipsius essentię & cuiuscunque creati visi in ea, & ita vnus actus finitus posset esse infinitorum obiectorũ possibilium videri in ipsa, quia qua ratione non repugnat vnũ actum esse duorum, vel trium obiectorum, pari ratione nec quorumcunque obiectorum. ¶ Item, nõ patet necessitas illius consequentiæ si eadem est visio essentiæ diuinæ & lapidis, igitur si est verbum lapidis, est verbũ essentiæ. ¶ Ad primum istorum diceretur, ꝙ illud quod cognoscitur per aliud, bene potest immediate cognosci. Sed non sic si cognoscitur precise in illo, sicut intellectus diuinus præcise cognoscit creaturam in essentia sua, & non per illam creaturam, vt obiectum immediatũ, quia tunc intellectio eius vilesceret. ¶ Consimiliter dr̃ de visione quam beatus habet in verbo de creatura. ¶ Ad secundũ dicerur, ꝙ essentia diuina non est in memoria creata beati aliquo ordine prius, quàm in intelligentia, quia nõ causatur aliqua forma in intellectu beato representans illam essentiam. Sed primum quod causatur intellectu beato est ipsa visio, illa autem causatur in ipsa intelligentia. ¶ Vel aliter diceretur, ꝙ illa visio immediata cãtur a voluntate diuina, sicut dictum est in quæstione proxima præcedente, & consimiliter visio lapidis, & per consequens neutra gignitur a memoria, non solum ipsius videntis, sed nec ab aliqua memoria. ¶ Contra, intellectio essentiæ diuinæ continet virtualiter intellectionem lapidis. igitur ista intellectio gignit illam, & tunc illa est verbum. ¶ Respõ deo, intelligentia non gignit. ¶ Vel põt dici, ꝙ vtraque visio immediate cãtur a volnntate diuina. ¶ Ad tertiũ. illud vr̃ æque concludere, ꝙ non est idẽ actus intellectus diuini respectu essentiæ suæ, & obiecti secundarij. quod oẽs negant. Vñ maior rõnis est neganda, nisi intelligatur de primo obiecto.

¶ Ad alia quære alibi.

Additio.

¶ Ad alia duo argumenta, rñsio potest haberi in 3. di. 14. q. 2. quasi in fine, ibi põt dici, ꝙ cõclusio ista posset, &c. Ideo conceditur totum argumentum, & si inferatur. igitur eadem erit visio intellectus beati cũ visione intellectus Dei. negatur consequentia, quia intellectus Dei habet visionẽ per accidens obiectorum secundariorum, quia illa per accidens intelligit. sme diante essentia, ostendente sibi illa libere & contingenter. ideo actus beati nullam perfectionẽ accipit ab illis obiectis, sed tota eius perfectio est ab essentia visa, & illa ostendente. ¶ Ad aliud dr̃, ꝙ argñ valet, & consequẽtia tenet, si sit vnus & idem actus visionis essentiæ & aliorum obiectorum: si autem sit alius, & aliꝰ actus, cõsequẽtia nulla est.

Aliorum.

AD PRIMVM principale, si teneatur in tertio articulo, quod intellectus agens actiue se habeat ad intellectionem, & possibilis passiue, tunc non secundum idem mouet, & mouetur anima ad intellectionē. nec tamen secundum distincta subiecto, quia illa duo non sic distinguuntur. Si autem dicatur, ℣ possibilis actiue se habeat ad intellectionem, tunc idem secūdum idem mouet ad eā, & mouetur. ¶ Et si dicat hoc esse impossibile, quia *tunc idem secūdum idem esset in potentia & in actu.

*B. videȝ. di. 1. q. 7. p. ȝ 13. co. 1. & 2. di. 2. q. 1 o p. 227. co. 1.

¶ Respondeo, omnis actio, quæ est ad formam non actiuā, est agentis æquiuoci, & nō vniuoci, quia si agens esset vniuocum, forma qua agit esset eiusdem rationis cum forma terminante, & ita illa esset actiua. Augmentationum autem, & multarum alterationum, & communiter motus localis termini non sunt formæ actiuæ. igitur mouens in istis, & vniuersaliter agens æquiuocum est in actu aliquo non eiusdem rationis cum termino ad quem mobile est in potentia, sed est in actu secundum aliquid virtualiter se eminenter continens illum terminum, sic diceretur in proposito, quod idem in anima est ratio virtualiter continendi intellectionem, vt effectum æquiuocum, & recipiendi eandem.

¶ Contra hoc. habens formam nobiliorem, non est natum recipere formam minus nobilem. igitur habens illam nobiliori modo, scilicet virtualiter nō est natum recipere illam formam formaliter. ¶ Et confirmat, quia pari ratione diceretur, ℣ quodlibet quod fit tale formaliter, esset tale virtualiter. & ita quodlibet transmutaretur a seipso.

¶ Ad primum dico, quod forma eiusdem speciei non potest simul haberi intensius, & remissius, nec duæ formæ vt contraria, & media possunt simul esse in eodem, sed tamen duæ formæ disperatæ bene possunt simul esse, & etiam eiusdem generis remoti. sicut calor, & color, quarum tamen vna est nobilior altera. ¶ Non est igitur impossibilitas formarum in eodem, quia vna est eminentior altera. vel eminenter, siue virtualiter ipsius contentiua, sed ex aliqua ratione speciali, puta propter contrarietatem, vel vnitatem specificam, vel aliquam aliam talem. Antecedens igitur vniuersaliter sumptum falsum est, & licet in multis singularibus videatur esse verum, tamen hoc non est ratione nobilioris formæ, vel nobilioris modi habendi formam, & minus nobilis, sed ex aliqua alia ratione speciali, quę non reperitur hic in principio motiuo, & in ista forma recepta. ¶ Si tñ aliqd haberet istam formam eminenter, sic quod infinite virtualiter, non esset capax eius formaliter, quia infinitas excludit omnem potentialitatem, sed quando forma illa virtualiter, sed finite habetur, bene potest aliqua perfectio, licet secundum quid, & accidentalis addi subiecto per hoc, quod illa recipit formaliter, sicut licet substantia sit simpliciter perfectior accidente, tamen aliquo modo perficitur recipiendo accidens, & totum illud. s. substantia qualis, perfectior est, quam substantia

tia sola, sic potentia operans est perfectior, quam seipsa potentia sola, & operatio est aliqualis perfectio ipsius potentiæ, licet potentia sit simpliciter perfectior operatione. ¶ Ad confirmationem illam potest dici, quod ibi est cautela transferendi se a parte opponentis ad partem respondentis, propter defectum argumenti, nec videtur aliud nisi obligare respondentem ad probandum vnum necessarium manifestum, puta ꝙ non quod libet mouet se. ¶ Et ad illam probationem pari ratione &c. potest dici, quod licet in hoc ꝙ est esse in potentia tale formaliter non sit aliqua repugnantia ad hoc, quod est esse tale virtualiter, nec econuerso, quantum est ex parte rationis terminorū, quia tunc vbique esset eadem repugnantia, tamen alicubi concomitatur vnum istorum aliquid quod repugnat alteri. Et tunc gratia materiæ verum est, ꝙ illud quod est tale virtualiter, non potest recipere tale formaliter, sed non per se propter hoc, ꝙ est habere virtualiter, sed propter illud concomitans. Exēplum. Sol est calidus virtualiter, & tamen non potest recipere calorem formaliter, sed tamen nō repugnat esse formaliter calidum propter hoc, ꝙ est calidus virtualiter, quia etiam Saturno, qui est frigidus virtualiter, repugnat esse calidum formaliter, huius autem repugnantiæ causa communis est soli, & saturno, quia corpus cœleste non est receptiuum qualitatis elementaris, vel cuiuscunq; corporis corruptibilis, sicut nec econuerso in proposito aliquod mobile ad formam concomitanter habet aliquid, propter quod repugnat sibi virtualiter continere eam, sicut lignum habet aliquid, propter quod repugnat sibi virtualiter continere calorem, sed hoc non est, quia est receptiuum caloris, sed quia habet talem formam mixtam. ¶ Ad argūm in oppositum cū arguitur de obiecto, ꝙ actio est immanens, concedo ꝙ intellectio quæ dr actio, idest operatio, est actio immanens simpliciter in potentia operante, sed actio illa de genere actionis, q̄ terminatur ad illam operationem, aliqua quidem est immanens non solum in eodem supposito, sed etiam in parte intellectiua, & sm vnum modum dicendi in tertio articulo, est immanens in eodē intellectu possibili, ad illam tamen intellectionem est aliqua actio, non immanens, puta illa quæ est obiecti. ¶ Cum arguitur de memoria, ꝙ illa non intelligit, illa rō deficit dupliciter. ¶ Primo, quia remouendo aliquid a memoria non propter hoc concluditur illud competere intellectui possibili, sed magis contrarium, quia secundum dicta in tertio articulo, vel solus intellectus possibilis est memoria, vel saltem intellectus ille includit necessario in memoria. ¶ Secundo deficit sic, quia memoriā non intelligere, nō concludit ipsām non esse actiuam respectu intellectionis, vt termini per actionem eius producti. verbū aūt nō est terminus productus per intellectionem, sed per actionem aliquā productam de genere actionis.

Speculatio notabilis & confutationes aduersariorū subtilissima.

QVÆ-

QVÆSTIO XVI.

Vtrum libertas voluntatis, & necessitatis naturalis possint se compati in eodem respectu eiusdē actus, & obiecti.

CONSEQVENTER quæritur de voluntate. ¶ Et primo, de actione eius in cōmuni. ¶ Secundo, in speciali de distinctione vnius actus eius intrinseci ab alio actu. ¶ Et tertio de distinctione actus intrinseci ab extrinseco. ¶ Prima quæstio est hęc. Vtrum libertas voluntatis, & necessitas naturalis possunt se compati in eodem respectu eiusdem actus, & obiecti. Et arguitur quod nō, quia necessitas & libertas videntur repugnare. Iuxta illud Augustini de libe. arbi. Satis (inquit) compertum est nulla ratione fieri mentem seruam libidinis, nisi propria voluntate, & statim post. Qui motus si culpæ deputetur, non est naturalis, sed voluntarius in eo quidem similis motui illi, quo deorsum lapis fertur, quod sicut iste est proprius lapidis, sic ille animi, sed in eo dissimilis, quod in potestate non habet lapis cohibere motum, quo mouetur deorsum, animus vero non sic, & sequitur. Ideo naturalis lapidis est ille motus, animi vero iste voluntarius, hæc verba Augustini, & paulo post verba discipuli ab Augustino quidem approbata sequuntur ista. Motus quo voluntas conuertitur, nisi esset voluntarius, & in nostra pœnitus potestate, neque laudandus neque culpandus homo esset, neque monendus, monendum autem hominem non esse, quisquis existimat, de hominum numero exterminādus est. Ex istis satis patet, ꝙ repugnāt naturalis motio, & libera respectu eiusdem. ¶ Contra. 5. de ciui. 10. Si necessitas (inquit) dicenda est, quæ non est in nostra potestate, sed etiam si nolumus efficit quod potest, vt est necessitas mortis. manifestum est voluntates nostras quibus recte vel perperam viuitur sub tali necessitate non esse. Et sequitur. Si autem diffiniatur illa necessitas esse secundum quam dicimus necesse est, vt ita sit aliquid, aut vt ita fiat, nescio cur eam timeamus, ne nobis libertatem auferat voluntatis, neque enim & vitam Dei, & præscientiam Dei sub necessitate ponimus, si dicam⁹ necesse est Deū semper viuere, & omnia præscire. Et post. cum dicimus necesse est, vt cum volumus libero velimus arbitrio, & verum dicimus & non ideo liberum arbitrium necessitati subijcimus, quæ adimit libertatem.

3. 6. 2.

HIC SVNT TRIA videnda. Primo, an in aliquo actu voluntatis sit necessitas. ¶ Secundo, si cum hoc stet ibi libertas. ¶ Tertio, si quandoque cum libertate possit stare naturalis necessitas.

DE PRIMO. Dico, quod in actu voluntatis diuinæ est necessitas simpliciter, & hoc tam in actu diligendi se, quā in actu spirandi amorem procedētem. s. spiritus sanctus. hoc sic patet, quia Deus necessario est beatus. igitur necessario videt, & ēt diligit obiectum beatificū. Sed spiritus sanctus est Deus, & per consequens summe necessa-

tius

rius in essendo, igitur cum accipiat esse procedendo, actus ille quo procedit est simpliciter necessarius. vtraque autem conclusio probatur propter quid sic: voluntas infinita ad obiectū perfectissimum se habet modo perfectissimo se habendi, voluntas diuina est huiusmodi, igitur ad summum diligibile se habet modo perfectissimo, quo possibile est ad aliquam voluntatem se habere ad ipsum, sed hoc non esset, nisi ipsum necessario, & actu adæquato diligeret. & etiam amorem eius adæquatū spiraret, quia si aliquod istorum deficeret posset sine contradictione intelligi aliquam voluntatem perfectiori modo se habere ad obiectum, quia ille modus posset intelligi perfectior, & ille modus non includit contradictionem, quia non est contradictio, quod voluntas infinita habeat actum infinitū circa obiectum infinitū, & per consequēs actum necessarium, & etiam necessario, quia si posset non habere talem actum circa tale obiectum, posset carere summa perfectione. Similiter si amor adæquatus obiecti est spirabilis, vt credimus, maxime competit voluntati infinitæ esse principium spirandi illum.

Hen. qua l. 3. q. 17. quoli 4. q. 11. ar Th. 1. q. 10. ar 11. 2.

¶ Ad hanc conclusionem ponuntur quædam probationes, quæ etiam concludunt de omni volūtate respectu illius obiecti, siue clare visi, siue in vniuersali apprehensi, sicut modo ipsum apprehendimus. ¶ Prima probatio talis est, voluntas necessario vult illud, in quo est ratio omnis boni, quia non potest obiectum aliquod non velle, in quo non est malitia aliqua, nec aliquis defectus boni, finis autem vltimus est huiusmodi. ¶ Secunda probatio habetur ex dicto philosophi. 2. Physic. sicut principium in speculabilibus. Et 7. Ethic. in actionibus, quod cuius gratia est principium, quemadmodum in mathematicis suppositiones, nunc autem intellectus assentit necessario principijs in speculabilibus, igitur voluntas necessario assentit vltimo fini in agibilibus. ¶ Tertia probatio talis est, voluntas necessario vult illud cuius participatione vult quicquid vult, vltimus finis est huiusmodi, igitur &c. probatio maioris. omne variabile reducitur ad aliquid inuariabile, & ita varietas actuum circa ea, quæ sunt ad finem præexigit actum inuariabilem, & per consequens maxime circa illud cuius participatione alia obiecta terminant actum. minor probatur per illud. 8. de trinit. 3. Tolle hoc, tolle illud, vide ipsum bonum, si potes, & ita Deū videbis non alio bono bonum, sed omnis boni bonum. ¶ Istæ rationes non videntur probare conclusionem necessariam de quacunque voluntate in communi. Nec etiam videntur in se necessariæ. ¶ Primum probatur: quia * quando sunt duę naturæ absolutæ & essentialiter ordinatæ, prior sine contradictione videtur posse esse sine posteriori, nunc autem istorum trium, quæ sunt obiectum diligibile, & ipsa apprehensio, vel visio illius obiecti in intellectu creato, & ēt ipsa volūtas creata, quodcunque est absolutum, & prius naturaliter actu diligendi illud

1. c. 16.

Cap. 12.

B. Quare. 1. dist. 1. q. 4.

illud obiectum (& hoc loquendo de dilectione in voluntate creata.) igitur quodcunque illorum possit esse, immo quòd omnia illa possint esse sine actu illo dilectionis non includit contradictionem, nec per consequens oppositum est simpliciter necessarium, quomodo illud dicitur necessarium, cuius oppositum includit contradictionem. ¶Hic dicitur, ℣ maior vera est de illis absolutis, quorum vnũ non dependet ab alio, nec ambo a tertio, in proposito autem visio & fruitio dependent ab eodem tertio. s. obiecto. ¶Contra hoc, quodcunque absolutum Deus potest immediate causare, & tamen nõ necessario, si causat illud per causam mediã potest non necessario causare, quia illa cã media non necessitat ipsum ad causandum effectum illius causę mediæ. igitur licet ambo ista causentur a causa cõi, tñ secundum non solum contingẽter causabit, sed etiã posito primo adhuc contingenter causa-
B. vid. 1. bitur. ¶Præterea *potentia quæ
dist. 9. 4. necessario agit circa obiectum necessario continuat actum illum, quantum põt. voluntas autem saltem viatoris nõ necessario cõtinuat actũ circa finẽ vniuersali apprehensum, quantum posset continuare. igitur nõ necessario agit circa illum. Maior patet exemplo, de appetitu sensitiuo, & videtur posse probari per rationem, quia illud quod est intrinseca ratio ipsius potentiæ necessario agendi, erit etiam ratio semper necessario agendi, quantum est ex parte potentiæ, & ita continuandi, quantum ipsa potentia potest continuare. Minor probatur, quia voluntas viatoris posset quandoque continuare actum intellectus, quo considerat finem, qñ non continuat, sed vel conuertit intelligentiam ad considerationem alicuius alterius, vel saltem non impedit quin obiectum aliud occurrens impediat illam considerationem, illa autem consideratione non continuata, non continuatur circa illud obiectum actio voluntatis, & continuata illa continuaretur ista, probatio eiusdem minoris per illud primo retractationum 9. & 22. Nihil tam est in potestate voluntatis, quam ipsa voluntas, quod nõ intelligitur quantum ad esse illius voluntatis, sed quantum ad agere eius, nunc autem in potestate voluntatis est, quod p eius imperium alia potentia habeat actum, vel non habeat, sicut ℣ intellectus non considerat saltem illud obiectum, sine cuius consideratione potest voluntas habere actum imperandi, igitur in potestate voluntatis est, ℣ ipsamet non habet actum circa illud obiectum determinatum, hoc non intelligo sic, ℣ ipsa possit voluntarie suspendere omnem actum suum, sed voluntarie potest non velle illud obiectum, sed habet tunc aliud velle. s. reflexum super suum actum, istud. s. volo modo non elicere actum circa illud obiectum, & hoc bene potest esse, alioquin non posset omnem actum suspẽdere post deliberationem, & est simile de actu intellectus & voluntatis quo ad hoc, nõ potest suspendere illam intellectionem, quæ necessaria est ad volitionẽ illam, per quam suspendit illam intellectionem, sed potest quamcunque aliam suspendere, sic non

non potest pro nunc suspendere omnem volitionem, quia nō illam, qua voluntarie suspendit, sed potest suspendere quamcunque aliam ad hoc non necessario requisitam.

9. Metaph. 6.17. ¶ Præterea, necessitas agendi est ab illo, quod est principium per se agendi, quia si illud non necessario se habet ad agere, nec aliquid per illud necessario agit, passum aūt secundū se est in potentia contradictionis. Si igitur per te obiectum sit ratio necessitatis in volendo, quia ponis ℘ quæcunque voluntas comparata ad ipsum obiectum necessario vult ipsum, nulla autem voluntas vult necessario quodcunque obiectum, tunc videtur sequi, ℘ obiectū sit principale actiuum respectu volitionis, quod tamen sic arguens nō concedit. ¶ Secundum scilicet, ℘ ille probationes non sunt necessariæ, patet discurrendo per eas. Ad primam negatur maior, quantumcunque in obiecto aliquo sit perfectio tota obiecti, tamen ad necessitatem actus requiritur, ℘ potentia necessario tendat in illud obiectū, & quicquid sit de voluntate creata beata, & de perfectione eius supernaturali, qua tendit in obiectū illud, tamen diceretur quod voluntas viatoris simpliciter contingenter tendit in illud. & etiā quando est in vniuersali apprehensum, quia illa apprehensio est ratio determinandi voluntatem ad necessario volendum illud, nec ipsa voluntas necessario se determinat illo posito, sicut nec necessario continuat illud positum, vt tactum est in secunda ratione, tamen ista posset concedi, quòd voluntas non potest resilire ab obiecto, siue nolle obiectum, in quo non ostenditur aliqua ratio mali, nec aliquis defectus boni, quia sicut bonum est obiectum huius actus, qui est velle. ita malum, vel defectus boni, quod pro malo reputatur, est obiectum huius actus, qui est nolle. & non sequitur vltra. non potest nolle hoc, igitur necessario vult hoc, quia potest hoc obiectum, neque nolle, neque velle vt tactum est supra, pertractando illam auctoritatem primo retractationum. ¶ Contra hoc potest argui sic. si non potest nolle hoc obiectum, hoc ideo est, quia habet in se aliquid, cui repugnat illud nolle. tale autem repugnans nō potest esse nisi actu velle illud obiectum. igitur illud necessario sibi inest. Maior probatur, quia si vnum incompossibilium repugnat, alterum necessario inest. Minor probatur, quia nulla inclinatio ad volendum habitualis vel aptitudinalis repugnat illi nolle actuali, quia cum vno modo posset stare possibilitas, vel aptitudo ad oppositum actum.

¶ Hic potest dici, quòd illud repugnans actui nolendi finem, est ipsamet potentia voluntatis. quia ipsa non potest habere velle, nisi respectu obiecti volibilis, vel nolle, nisi respectu obiecti nolibilis, quia nullum aliud velle, vel nolle est possibile fieri. finis autē non habet rationem nolibilis, quia nec malitiam, nec defectum boni, vnde hoc quod est nolle finem, includit contradictionem, sicut videre sonum. Sicut vult August. in enchi. 14. Sic enim beati esse volumus, vt miseri esse

non

non solum nolimus, sed nequaquam velle possimus. Sicut igitur repugnat ipsi actui volendi tendere in miseriam, ita videtur repugnare actui nolendi tendere in beatitudinem, vel forte magis, quia non ita caret miseria omni ratione volibilis, sicut beatitudo ratione nolibilis. ¶ Ad secundam probationem, illud simile philosophi de fine & principio, debet intelligi quo ad duo. scilicet ad ordinem obiectorum intelligibilium, & obiectorum volibilium inter se, & etiam quo ad ordinem quem habent respectu potentiarum ordinate tendentium in ipsa. Intelligo sic primum. ℣ sicut est ordo in veritate inter principium & conclusionē, quæ hēt veritatē participatam a principio, sic est ordo inter finem & ens ad finem in bonitate, siue appetibilitate, qa ens ad finem habet bonitatem participatam respectu finis. Et ex hoc sequitur secundum. s. ℣ sicut intellectus ordinate tendens in illa vera propter principium assentit conclusioni, sic voluntas ordinate tēdens in illud, quod est ad finem, tendit in ipsum propter finem. Sed non est simile hincinde comparando illa ad potentias istas, vt absolute operantes, quia tunc non posset aliqua voluntas velle illud, quod est ad finem, nisi vtendo, scilicet volendo ipsum propter finem. Cum tamen dicit Aug. 83. q. q. 30. ℣ peruersitas voluntatis est in vtendo fruendis, & fruendo vtendis. ¶ Ex quo habetur, ℣ voluntas pōt obiecto vtendo frui, non sic autem potest intellectus verum scibile intelligere, tanquam principium, scilicet tanquam euidens ex terminis, & ratio differentiæ est, quia intellectus mouetur ab obiecto naturali necessitate. voluntas autem libere se mouet, patet etiam in alijs, ℣ non est similis necessitas hincinde, quia per principiū necessario scitur conclusio, non sic per bonitatem finis necessario appetitur illud quod est ad finem. ¶ Ad tertiā probationem, maior potest simpliciter negari. quia si voluntas nihil necessario vult, non oportet quod illud ratione cuius vult alia necessario velit, sed ℣ illud contingenter velit sufficit ad volendum alia, eo mō quo vult ea. ¶ Aliter pōt dici, ℣ maior pōt habere duplicem intellectum. vnum talem, illud cuius participatione vult alia tanquā participatione obiecti voliti, illud magis vel prius vult. Alium talem, cuius participatione in entitate vult alia quæ participāt entitatem, illud prius vult. primus intellectus videtur esse verus, sed non secundus, qa & si color quem video participet entitatem suam a primo ente, & visibilitatem a primo visibili. non tamen color visus requiritur primum ens, vel primū visibile prius videri, quia non videtur participatione eius vt visi, sed vt entis, vel visibilis, & tantum isto secundo intellectu est minor vera, sicut & illa probatio adducta tantum probat ℣ illud sit bonum, vel volibile participatione primi volibilis, non autem ℣ hoc præcise sit volitū participatione illius primi vt voliti. ¶ De * illo igitur articulo A. quicquid sit de voluntate creata beata, vtrum. s. per aliquid supernaturale necessitetur ad volendum vltimum finem, vel nō, saltem probabiliter potest dici

℣

℣ non omnis voluntas creata necessitatur ex natura sua ad volēdum finem, non solum absolute, quod manifestum est, sed nec posita apprehensione obscura illius obiecti, sicut modo apprehendimus, hoc saltem certum videtur, voluntas diuina necessitatur simpliciter ad volendum bonitatem propriam. ¶Et si quæratur, an necessario velit aliquod aliud obiectū ab eo? Posset dici quod exclusa necessitate coactionis, de qua non est sermo, potest intelligi vna necessitas immutabilitatis, quę excludit posse oppositum succedere ei, quod inest. Alia est necessitas omnimodę ineuitabilitatis, siue determinationis, quæ non solum excludit suppositum posse succedere isti, sed omnino excludit ipsum posse inesse. ¶Loquendo de sola prima necessitate, Deus necessario vult quicquid vult, quia non pōt succedere oppositum ei quod inest, neque ex parte actus neque obiecti, quia hoc non posset. esse sine aliqua mutatione i Deo, cum obiectum esse volitum. nō ponat aliquid extra ipsum Deū, & non potest de non volito fieri volitum, vel econuerso, quin sit mutatio in aliquo, non enim est transitus a contradictorio in contradictorium, nullo aliter se habente, quia tunc non esset ratio, quare illud contradictoriū magis esset verum modo, quàm prius, & quare illud falsum. ¶Sed de secunda necessitate potest dici, ℣ licet necessario voluntas diuina habeat actum complacentiæ respectu cuiuscunque intelligibilis, inquantum in illo ostenditur quædam participatio bonitatis proprię. tamen nō necessario vult quodcunque creatum volitione efficaci, siue determinatiua illius ad existendum, immo sic vult contingenter creaturam fore, sicut contingenter eam causat, quia si necessario hac secunda necessitate vellet eam fore, necessario ēt necessitate ineuitabilitatis eam causaret, saltem pro tunc pro quando vult eam fore.

DE SECVNDO articulo principali dico ℣ cum necessitate ad volendum stat libertas in voluntate. ¶Hoc probatur, primo per auctoritates. ¶Prima est Augustini in ench. quæ dicta est supra. Sic. n. oportebat prius fieri hominem, vt & bene posset velle & male, nec gratis vel frustra si bene, nec impune si male, hoc est in statu illo primo meretur, vel demeretur. Et sequitur. postea vero si erit, vt male velle non possit, nec ideo libero carebit arbitio. multo quippe liberius erit arbitrium, quod omnino non poterit seruire peccato. & subdit, quasi pro probatione. neque culpanda est voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda non est, qua beati sic esse volumus, vt esse miseri non solum nolimus, sed nequaquàm prorsus velle possumus. sicut enim anima nostra nunc habet nolle infelicitatē. ita tūc nolle iniquitatē, semper habitura est. ¶Item, Anſel de libe. arb. c. 1. Qui sit habet, quod decet, & expedit vt hoc amittere nequeat liberior est, quàm ille qui sic habet hoc ipsum, vt possit perdere. Et ex hoc concludit liberior igitur est voluntas quæ a rectitudine declinare nequit. ¶Item, probatur per rationem, & primo quia ita est. nam ex præcedente

arti-

articulo habetur ℣ voluntas diuina necessario vult bonitatem suam, & tamen in volendo eam est libera. igitur &c. probatio minoris, quia potentia operans circa vnum obiectum non absolute, sed in ordine ad aliud eadem est operatiua circa vtrunque
T.s.146. obiectum (sicut arguit philosophus in secundo de anima, ℣ illa potẽtia qua cognoscimus differentiam vnius obiecti ab alio obiecto, ipsa nata est cognoscere vtrunque obiectum in se, sicut ipsa arguit ibi de sensu communi). Nunc autem voluntas ipsa diuina refert ad finem, alia obiecta quæ sunt volibilia propter finem, igitur ipsa sub cadẽ ratione potentiæ est operatiua circa vtrunque, sed circa illud quod est ad finem libere operatur. patet quia contingenter vult illa, & contingentia in agendo reducitur ad primum non naturaliter actiuum, sed libere. igitur ipsa sub ratione potentiæ liberę vult bonitatem suam. ¶ Præterea secũdo probatur idem propter quid, & primo sic, actio circa finem vltimum est actio perfectissima, & in tali actione libertas in agendo est perfectionis. igitur necessitas in ea non tollit, sed magis ponit illud quod est perfectionis, cuiusmodi est libertas. ¶ Præterea conditio intrinseca ipsius potentiæ vel absolute vel in ordine ad actum perfectum non repugnat perfectioni in operando, nunc autem libertas, vel est conditio intrinseca voluntatis absolute, vel in ordine ad actum volendi. igitur ipsa libertas potest stare cũ conditione perfecta possibili in operando, talis conditio est necessitas specialiter, vbi ipsa est possibilis. est enim semper possibilis, vbi neutrum extremum requirit contingentiam in operationem, quæ est media inter extrema: sic est in proposito sicut probatum est in præcedenti articulo. ¶ Si quæras quomodo stat libertas cum necessitate. ¶ Respõ deo, secundum philosophũ quarto metaphysicæ. non est quærenda ratio eorum, quorum non est ratio. demõstrationis enim principij non est demonstratio. Ita dico hic, ℣ sicut ista est immediata & necessaria, voluntas diuina vult bonitatem diuinam, nec est alia ratio, nisi quia hæc est talis voluntas, & illa talis bonitas, sic voluntas diuina contingenter vult bonitatem seu existentiam, alterius & hoc quia est talis voluntas, & illud est tale bonum. Nisi addamus generaliter vnum breue. ℣ voluntas infinita necessario habet actum infinitũ. quia hoc est perfectionis, & pari ratione non necessario habet actum circa obiectũ finitum, quia hoc esset imperfectionis. nam imperfectionis est necessario determinari ad posterius, & perfectionis requisitę est sic determinari ad prius & perfectionis concomitantis ad illud quod est simul natura. Cõfirmatur illud, quia non est eadẽ diuisio in principium naturale & liberum, & in principium necessario actiuum & contingenter, aliquod enim naturale potest contingenter agere, quia potest impediri. igitur pari ratione possibile est aliquod liberũ stante libertate necessario agere. ℣

¶ Sed semper est dubium, in quo stat per se ratio libertatis. siue enim dicatur ℣ libertas stat in determinatione ad agendum,

dum, siue in dominatione respectu sui actus, per neutrum hic vr
Henr. posse saluari libertas. Hic diceretur, ꝙ cū dr voluntatem necessario velle, necessitas potest determinare actū volendi vt terminatur ad obiectum, & sic est verum manifestum intelligendo de bonitate diuina quæ sola est proprium & per se obiectū, alia aūt non sunt per se obiecta propria, ideo non necessario vult illa: aut potest necessitas determinare actum vt egreditur a voluntate. Et hoc potest intelligi dupliciter vno modo vt sit necessitas præuia ad voluntatē, & voluntas intelligatur cadere sub necessitate tanquam impellente in actum & figēte in actu. si autem sic esset, voluntas ageretur & non ageret, nec staret in tali actu libertas, Alio modo potest intelligi necessitas concomitans ita, quod ipsa intelligatur cadere sub voluntate sic ꝙ voluntas propter firmitatem libertatis suæ sibijpsi necessitatem imponit in eliciendo actū, & in perseuerando siue figendo se in actum, in spiratione concomitatur necessitas naturæ, quia vis quædam naturæ primo modo dictæ, idest essentiæ, siue naturæ secundo modo dictæ, scilicet principij naturalis productiui similis, talis enim assistit voluntati in communicando in naturam spiritui sancto. Est igitur ordo quadruplicis necessitatis. ¶ Prima, qua Deus necessario viuit. ¶ Secunda, qua necessario intelligit. ¶ Tertia, qua necessario spirat. ¶ Quarta, qua necessario diligit se.

¶ In quo igitur est libertas volendi?

¶ Respondeo, quia delectabiliter & eligibiliter elicit actum & permanet in actu. ¶ Contra ſm Ric. gloriosius est quod ſm naturam habetur, q̄ quod aliter habetur. ¶ Rñdeo, ꝙ ex necessitate naturæ habetur velle, non necessitate tamen naturæ habetur obiectū, quia esset cōtradictio, igitur in ista propositione q̄ est de dicto, Deū se velle esse necessariū, patet distinctio ꝙ necessitas pōt determinare actum volendi sic vel sic. ſ. absolute vel cū respectu ad obiectū, sed non æque apparet in ista, Deus vult necessario, quæ est de re. tamen eadem veritas est communis ꝙ necessitate naturæ habet actus, sed non vult obiectum necessitate naturæ.

DE TERTIO principali dicitur ꝙ in aliquo actu voluntatis diuinæ, scilicet in actu
Henr. in sum. art. 60. q. 1. spirandi spiritum sanctum est ali quo modo necessitas naturalis. sic intelligendo ꝙ volūtas vt est simpliciter voluntas nō est principiū elicitiuū actus notionalis, quo producit simile in forma ipsi producenti. ga tūc in quocunque esset, esset principiū elicitiuū actus, quo produceretur simile in forma, qđ falsum est in creaturis. ¶ Sed voluntas vt est in natura diuina. & vt sic p illā hēt quādam naturalitatē ad producēdū actū notionalē, sic est principiū elicitiuū actus notionalis. Ex hoc enim qđ fundatur in natura diuina siue in essentiam habet sibi annexam quādā vim naturæ, & sic quandam necessitatē naturalem ab ista naturalitate, siue vi naturali annexa voluntati contrahit, & sic est principium elicitiuum actus notionalitatis: licet enim in actu volūtatis essentialis vt ordinat in sum-

mum amatum ab ipsa sola voluntate rõne qua est libera sit necessitas immutabilis, tñ inq̃tum actio voluntatis ordinatur in amorẽ productũ tendentẽ in amatũ terminaliter. sic ab illa naturaliter annexa voluntati ꝓcedit necessitas immutabilitatis circa solũ actũ notionalẽ elicitũ a voluntate, vel potius ab ipsa libertate voluntatis vt ei talis naturalitas est annexa. ¶ Additur ad hoc ꝙ illa naturalitas in voluntate nullo mõ prævenit eius libertatẽ, nec est rõ elicitiua actus notionalis, hoc enim esset omnino contra eius libertatem, sed potius est consecutiua & annexa libertati vt aliquid, quo assistente voluntati voluntas ipsa ex vi, quam habet, ex eo quod est voluntas & libera, potest elicere actum suum notionalem, quem sine illo assistente elicere omnino non posset. ¶ Sunt igitur aliter & aliter istæ propositiones in diuinis necessariæ. Deꝰ necessario viuit, quia necessitate naturæ. Deus necessario intelligit, quia necessitate intelligibilis determinantis intellectum ad hoc, vbi est aliqua diuersitas rationis. Deus necessario spirat spiritũ sanctum, quia necessitate naturali non præveniente sed concomitante Deus necessario amat se, necessitate consequente infinitatem libertatis absq; aliqua necessitate naturę.

CONTRA istud, non videtur ꝙ illud quod fundatur in aliquo possit habere rationem aliquam necessitatis vlteriorem vltra illud in quo fundatur, nec etiam ꝙ fundatum posset habere duplicem rõnem necessitatis, & illud in quo fundatur tñ vnicam, quia tunc circunscripta ꝙ, impossibile vel possibile illa vnica rõne neeessitatis in fundamento adhuc remaneret alia rõ necessitatis in fundato, & ita illud fundamentũ remaneret necessariũ, & tñ non remaneret necessitas fundamenti: nunc autẽ ſm istos, actus notionales fundant in actu eẽntiali, & ſm oẽs, actus essentiales aliquo mõ sũt priores. igit nõ põt esse ꝙ in actu eẽntiali quo Deus diligit se sit tñ vnica necessitas & ex vnica rõne necessitatis. ſ. ex infinitate libertatis, & tñ ꝙ in actu spirandi sit cũ hoc alia rõ necessitatis. ſ. naturalis. ¶ Præterea sicut memoria pfecta in suppposito conueniente est principiũ pfectũ producendi verbũ pfectũ, sic vr ꝙ voluntas pfecta in suppposito vel suppositis conuenientibus sit pfectũ principiũ ꝓducendi amorẽ pfectũ, sicut igitur memoria in patre est principiũ gignendi filiũ, sic voluntas in patre & filio est principiũ spirandi spiritũ sanctum, nec vr vltra rõnẽ pfecte memoriæ vel pfecte voluntatis coassistentia alicuius esse necessaria sic ꝙ illo nõ assistente non posset voluntas in actũ spirandi & memoria in actũ dicendi. ¶ Si aũt intelligeret assistẽtiam esse vt obiecti ad potentiam, forte illa requiritur tã in memoria q̃ in voluntate, & magis forte ad hoc vt per actum cõicetur natura q̃ ad hoc vt actus sit necessarius, quia principiũ illorũ. ſ. obiecti & potentiæ vtrunq; ꝑ se est rõ proprie necessitatis in eliciendo actũ suũ vt suus est, sed forte non vtrunque ꝑ se est rõ pfecta cõsubstantialitatis termini ad ipsum producens, & tũc verũ esset, ꝙ non requirit talis assistentia ad actũ esse-

essentiale, quia licet ibi requiratur obiectū, nō tū vt principiū cōicandi suā propriam pfectionē. ¶ De isto articulo potest dici, ꝙ non est hic difficultas accipiendo naturā extensiue, prout extēditur se ad omne ens. sic. n. dicimus naturam voluntatis, immo extendendo ad nō ens dicimus naturā negationis. Sic. n. extensiue loquendo necessitas in ente quocunque posset dici necessitas naturalis, & tunc cū voluntas saltem diuina ex sua pfecta libertate habeat necessario aliquod velle, ista necessitas perfectæ libertatis pōt dici isto modo necessitas naturalis. Sed difficultas non est, nisi accipiendo naturam magis stricte, prout sci licet natura & libertas sunt primę differentiæ agentis, vel principij agendi, quomodo loquitur philosophus secundo physicorum. vbi diuidit causam actiuam in naturam & propositū. Eorum inquit quæ fiūt propter hoc. i. propter finem, cuiusmodi sunt omnia quæ fiunt a per se cā, alia quidē ſm propositum, alia vero non ſm propositum, & paulopost, sunt autem propter hoc quæcunque ab intellectu vtique aguntur, & quæcūque a natura, & reducit ad istas duas causas per se, duas causas per accidens scilicet casum & fortunam. de hac distinctione loquitur. 9. Metap. cap 4. distinguens modū quo potentiæ actiuæ rōnales & irrationales diuersimode exeunt in actus suos, tales inquit. s. irrationales potentias necesse est, qn̄ actiuum & passiuum appropinquātur, hoc quidē facere, illud aūt pati. illas vero. s. rationales non necesse est, supple, hoc facere, & illud pati, de hac distinctione loquitur Aug. 5. de ciui. c. 9. est causa fortuita, est naturalis, est volūtaria, & declarat ibi membra. ¶ Ista diuisio principij actiui diuersis nominibus exprimitur, non solum apud diuersos, sed ēt apud Aristotelē, vt patet ex secundo physicorū, vbi pmisit ſm propositū, & nō ſm propositū, & subdit ab intellectu & a natura, & in 9. Met. rōnales & irrationales potentias p ista tria non ſm ꝓpositum, & a natura, & potentiæ irrationalis intelligit principiū actiuum, quod communiter dicimus naturam, per alia vero tria intelligit illud aliud principium actiuum, in quo concurrunt respectu actus extrinseci, & intellectus & voluntas, sed vtrūque istorum per se acceptum habet suum proprium modum principiandi, intellectus quidē per modum naturæ. vnde ad suum proprium actum comparatus natura est, sicut filius in diuinis producitur per modum naturæ, licet eius principium productiūum sit memoria, voluntas autem semper habet suū modum causandi proprium. s. libere, & ideo quando concurrit cū intellectu, vt in ꝓductione artificialiū, totū dr produci libere & a proposito, quia propositū est principipale & immediatē principiū illius productionis extrinsecæ: si aūt qñq; cōcurrat potētia naturaliter actiua cū ipsa voluntate, sicut est de potētiis inferioribus, quibus vtimur ad agendū, licet actio proprie vt est huius principij, sit p modū nature, tū quia totū subiacet voluntati, iō libere vtimur, & dicimur libere agere a principali agente, & hoc mō loquit. 9. Met,

t.c.49.

t.c.10.

t.c.49.

t.c.10.

vbi vult, ꝙ vltra intellectū requiritur aliqđ determinans, vt appetus & pro hȳsis, alioquin simul faceret contraria, nā ipsa sciētia simul contraria ostendit, & ipsa quātū est ex parte sui esset principiū p modū naturæ, & necessario quantū est ex parte sui cāret quodlibet, respectu cuius est in potētia. Ille inquit cōtrariorū, quare simul facient contraria, hoc est impossibile, necessariū est igit alterū adesse qđ ppositū est, hoc est determinans ad vnū oppositorū, & subdit, dico aūt hoc appetitū &c. ¶ Ad propositū dico ꝙ licet aliquod principium posset concurrere in agendo cū volūtate, puta ſm aliquos obiectū, ſm aliquos intellectus, & illud concurrens, quātum est ex se sit naturaliter actiuū, tamē voluntas per se loquendo, nunq̄ est principiū actiuum naturaliter, quia esse naturaliter actiuū, & esse libere actiuū, sunt primæ dīæ principij actiui, & volūtas, vnde voluntas est principiū actiuū libere: non magis igitur pōt voluntas esse naturaliter actiua, q̄ natura, vt est principiū distinctum contra voluntatē pōt esse libera actiua. ¶ Sed quærit, vnde est ꝙ voluntas, licet necessario agat, non tn naturaliter agit, cū non possit natura magis esse determinata ad agendū, q̄ ꝙ sit necessitata ad agere. ¶ Respōdeo, omne agens naturale, vel est omnino primum, vel si est posterius erit ab aliquo priori naturaliter determinatum ad agendum, voluntas autem nunquam potest esse agens omnino primū, sed nec pōt esse determinata naturaliter ab aliquo agente superiori, quia ipsamet est tale actiuum, ꝙ seipsam determinat in agendo, sic intelligendo, ꝙ si voluntas aliquid necessario velit, puta a. non tn illud velle cātur naturaliter a causante voluntatem, etiam si naturaliter causaret voluntatem, sed posito actu primo quo voluntas est voluntas, si ipsa sibi relinqueretur, & si posset contingēter habere, vel non habere hoc velle, tamen seipsam determinaret ad hoc velle. ¶ Quando igitur dicitur, ꝙ naturale principium non potest magis determinari, quàm ꝙ necessitetur. Respondeo, licet necessariū sit summe determinatū, quo ad exclusionē indeterminationis ad vtrumlibet, tamē aliquod necessarium aliquo modo est magis determinatum, q̄ aliud, sicut ignem esse calidum, vel cęlum esse rotundum, est determinatum a causante dante simul esse cœli & rotunditatē, sed graue est determinatum ad descensum, non habito actu descendendi ab ipso generāte, sed tm habito ab ipso principio naturaliter determinatiuo ad descendendū, voluntas aūt cāta si necessario vult aliquid, non sic est determinata a causante ad illud velle, sicut graue ad descensum, sed tm a causante hēt principium determinatiuum sui ad hoc velle. ¶ Si autem dicas, si descensus causatur a grauitate intrinseca, tunc graue mouet se, quare igitur non libere æque sicut voluntas mouet se ad illud velle, respectu cuius ipsa voluntas est ratio necessaria causandi. ¶ Respōdeo, illa causatio grauitatis est naturalis, ista libera. ¶ Breuiter igitur posset dici, ꝙ [illegible] esse formæ, & modus essendi, agere, & modus agendi, sunt im-

9. Meta. t. c. 10.

Dubium notabile.

me-

mediata, ideo sicut non est alia ratio, quare hoc habet talē modum essendi, nisi quia est tale ens. sic non est aliqua ratio, quare hoc habet talem modū agendi puta libere, vel * naturaliter, nisi quia est tale principium actiuum. (liberum, vel * naturale. ¶ Ad argū in contrarium dici potest, ꝙ intentio Aug. est ibi arguere contra Ciceronem, qui negauit præscientiam Dei, nec ex illa præscientia cōcessa oportet eū negare liberū arbitriū nostrū, Aug. aūt docet qualiter pscientia Dei, & liberū arbitriū simul stant, sic arguendo. Sic inquit Deo certus est ordo cārū, quod concessit ipse Cicero, subdit Aug. Et ipse quippe naturæ voluntates in cārū ordine sunt, qm humanæ voluntates, humanorum operum causæ sunt, atq; ita, qui omnes rerum cās prescivit, profecto in eis causis et nostras voluntates ignorare non potuit. Et post, qūo igitur ordo causarum præscienti Deo certus id efficit, vt nihil in nostra sit voluntate, cum in ipsarum causarum ordine magnum habeant locum nostræ voluntates. Etiam in sequenti capitulo, non propterea nihil in nostra voluntate est, quia Deus præsciuit quid futurum esset in nostra voluntate, non enim nihil præsciuit, sed aliquid. & illa præsciente est aliquid in nostra voluntate. Respondeo autem, vult ostendere quomodo simul stant necessitas illa, quam in prescito requirit præscientia, & tamen quod præscitum sit in nostra potestate, hoc quidem non esset verum, si esset ibi necessitas violentiæ, de qua ait etiam, si nolimus effici, quod potest, sicut est necessitas mortis: sed si est necessitas qualiscunque, de qua solemus dicere, necesse est, vt ita sit aliquid, vel vt ita fiat aliquid, non oportet timere, quod talis necessitas, si ponatur in actu nostro præscito, nobis auferat libertatem, quia ista necessitas præscientiæ, vel præsciti vt præsciti, & si sit necessitas immutabilitatis, non est tamen simpliciter necessitas ineuitabilitatis, siue omnimodę determinationis, sed tantū incuitabile ex suppositione ista, quia illud est iam præscitum. ¶ Et ad ostendendum, quod non qualiscunque necessitas tollit libertatem, subdit illud ex quo argutum est, neque & vitam Dei, & præscientiam &c. si prēcise dixisset, & præscientiam, facile esset videre quaſ illam non ponimus sub necessitate quę repugnet libertati, quia libere, & contingenter præscit hoc licet supposito, ꝙ pscíat, immutabiliter prēsciat. Et eodem modo est de actu meo pscito, ꝙ licet sit immutabiliter præscitus, tñ cōtingenter ex parte Dei prēsciētis, & similiter relinquitur contingentia ex parte mei exequētis. ¶ Sed difficilius est, ꝙ addit vitam, & præscientiam. Sed ibi pōt esse duplex responsio. ¶ Vna ꝙ vita accipiat ibi ꝙ actu btīfico, sicut accipitur vita Ioann. 17. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te. & sicut loquitur philosophus 12. metaphy. intellectus actus est vita, & pari ratione actus voluntatis est vita. vita ista non cadit sub necessitate excludente libertatem etiam in Deo, si autem intelligatur vita pro vita naturali ipsius Dei, tunc non debet intelligi de illa vita ēm sc

a.1. neces-sario.
a. 1. neces-sarium.
l. 1. c. 9.
c. 10.
l. c. 39.

accepta,sed de ipsa vt a voluntate diuina accepta,potest autem esse aliquid bene in se necessarium, & necessitate repugnante libertati,quamuis tamen sit libere,immo contingenter acceptatum. Exemplum. Si quis voluntarie se præcipitat,& semper in cadendo illud velle continuat, necessario quidem cadit necessitate grauitatis naturalis, & tamen libere vult illum casum; ita Deus licet necessario viuat vita naturali,& hoc tali necessitate, quæ excludit omnem libertatem, tamen vult libere se viuere tali vita,igitur * vitam Dei non ponimus sub necessitate,intelligendo vitam, vt a Deo libera voluntate dilectam.

B. *Subtiliter saluat vitã Dei non esse sub necessitate.*

QVÆSTIO. XVII.

Vtrum actus dilectionis naturalis, & actus dilectionis meritoriæ sint eiusdem speciei.

DEINDE quæritur. Vtrum actus dilectionis naturalis & actus dilectionis meritoriæ sint eiusdem speciei. Arguitur quod non,quia ille actus differũt specie, qui eliciuntur a principijs a diuersis specie. isti actus sunt hmõi.igitur &c. Probatio maioris,non est minor dria in principiatis, q̃ in principijs, immo maior. Probatio minoris, actus dilectionis naturalis elicitur a voluntate propria actione naturali ipsius. Actus autem dilectionis meritorie elicitur mediante habitu supernaturali, puta charitate,naturale aũt, & supernaturale differunt spẽ. Contra. dria specifica actuũ, ꝑcipue accipitur ex per se obiectis. nunc aũt idem est per se obiectum dilectionis naturalis & meritorie, quia Deus sub ratione summi boni vtroque actu diligitur.

HIC PRIMO videndum est,quid intelligendum sit per dilectionem naturalem. ¶ Secundo,quid per dilectionẽ meritoriam. ¶ Tertio, ex his infertur veritas quæsiti.

DE PRIMO non intelligitur hic dilectio naturalis illa inclinatio naturæ ad bonum, q̃ est coęua ipsi naturæ,immo forte non aliud ab ipsa natura, sed quæritur de actu elicito dilectionis naturalis,ad aũ inclinatio non est actus elicitus,& pro tanto posset dici dilectio habitualis. quia assimilatur habitui in hoc,ꝙ est præcedens actum, & permanens sine actu. ¶ Actus autem dilectionis naturalis de quo quæritꝫ, posset vno mõ intelligi actus elicitus ꝼm illam inclinationẽ naturalẽ, puta qñ mens actu diligit se, vel actu vult sibi commodũ. ¶ Alio mõ posset intelligi actus naturalis dilectionis. distinguendo cõtra supernaturalem, ille. ſ. quem volumus ex seipsa actu naturali potest hre, licet non sit ꝼm inclinationẽ naturalem. sicut voluntas ex seipsa põt hre actũ vitiosum, & tñ ille actus est prꝫter naturã, vel contra naturam ꝼm Damascenũ. ¶ Hoc scdo mõ magis vt intelligi in qõne, quia sic procedit primũ argm. Tñ primo mõ intelligendo dilectionem naturalẽ, illa forte continetur sub dilectione naturali scdo mõ accepta,saltẽ vt in pluribus,quia plures actus dilectionis ad quos naturaliter inclinamur, possumus ptãte naturali elicere, licet non omnes,

omnes, quia ad perfectissimum circa vltimũ finẽ est inclinatio naturalis, licet ad illũ nõ possit natura attingere ex se.

*D. deme-ritũ vide q. actus * meritorius est actus dist. 3. Deo spãliter acceptus, tanq̃. s. dignus prẽmio reddendo pro illo actu. Specialiter dixi, quia ois acceptat acceptatione gñali, diligendo ea ẽm bonitatem suam, & ordinando ea ad seipsum, vt ad finẽ, sed actum meritorium spãliter acceptat in ordine ad aliquod bonum iuste reddendum pro eo. Meritoriũ igitur addit supra actum duplicem relationem. ¶ Vnam ad voluntatem vt acceptantem. ¶ Et aliã, ad illud bonum ad qđ voluntas acceptans illud ordinat, & huic relationi secundæ similis est illa quæ importat in hoc, qđ est vti, vti enim est obiectum volitũ ordinare ad aliud, vt ad finẽ, sicut volunras apud q̃ meretur, quia actũ istũ meritoriũ ordinat ad aliud, vt ad ꝑmium. ¶ Neutra aũt relatio importata ꝑ meritoriũ est realis, quia non competit actui ex natura alicuius realis in actu, sed tm̃ ꝑ actũ voluntatis, quo actus acceptat. ¶ Non solum. n. intellectus põt comparare obiectũ aliqua comparatione, q̃ non est ex natura rei, sed et voluntas põt hoc acceptando, sicut intellectus cognoscendo. Et forte posse comparare obiectũ comparatione, quæ non est ex natura obiecti, competit illis potentijs per rõnem cõem in eis. s. ꝑ immaterialitatem earum. ¶ Et si quæras de comparatione cãta in obiecto per actum voluntatis, an sit relatio rõnis. ¶ Põt dici, q̃ stricte accipiendo relationem rõnis. s. pro habitudine cãta in obiecto per actũ partis rõnalis per essentiã. s. intellectus. Illa nõ est relatio rõnis, quia comparatio ista immediate cãtur per voluntatẽ, sicut ipsa immediate hẽt actũ cõparatiuũ. Et tunc seqnitur, q̃ sic stricte accipiendo relationẽ rõnis, non ois relatio est realis, vel rõnis, sed est tertia. s. relatio voluntatis comparantis. ¶ Alio mõ põt intelligi relatio rõnis pro quacunq; comparatione facta per actũ partis rõnalis, siue per essentiã, siue ꝑ participationẽ, & sic ista põt dici relatio rõnis. ¶ Vlterius, meritoriũ connotat, siue quasi ꝑexigit in actu duplicem habitudinẽ eius, quasi ad duplex principiũ. Vna est ad voluntatẽ, vt libere eli-cientem, vel imperantẽ actum, *nihil enim acceptatur vt meritorium, nisi sit libere in potesta te operantis. immo illud qđ est cõe ad meritũ, & demeritũ, qđ põt intelligi ꝑ hoc q̃ est imputabile, requirit istã habitudinẽ ad voluntatẽ, vt in ptãte sua hñtẽ actũ, *nihil. n. imputat alicui, nec vt ꝑmiabile, nec vt punibile nisi sit in ptãte eius, nec ꝑ cõ sequens vt laudabile, vel vituperabile. laus. n. quodammõ prẽmiũ est, vituperium quidem pena. ¶ Alia aũt habitudo requirit ipsius actus ad formã supernaturalẽ, qua acceptat ipsa persona, vel potentia operans, q̃ ponitur esse gra, vel charitas: nõ. n. actus alicuius acceptat, vt dignus prẽmio, nisi persona operans sit accepta, ẽm illud Gen. 4. * Respexit Deus ad Abel, & ad munera eius, prius ab Abel, q̃ ad munera, quia non placet oblatio non dilecti. Vñ sequitur ibi. ad Cayn vero, & ad munera eius non respexit.

Regula Theologica.

Alia Regula theologica. s. sthi.

D. Nota ista verba tu immunde sũ cordis.

spexit. ¶Sed qualis requiritᵉ habitudo actus ad charitatem, ad hoc vt sit meritorius, dubium est. Videtur enim ꝙ sufficit charitatem inesse ipsi operanti. qa ex quo ſm charitatem est spāliter dilectus, actus eius specialiter acceptabitᵉ. Sicut videmus, ꝙ supplicatio vnius apud aliquem acceptaᵗ, & alterius non, licet inter eos non sit dria in aliquo, quod sit principium actiuum, respectu actus supplicandi, sed tm̄ in hoc est dria, ꝙ iste est specialiter dilectus ab illo, qui rogatur, & iste non. ¶Sed cō tra hoc arguitur, quia hns charitatē potest peccare venialiter. ¶ Dr̄, ꝙ ille actus non est acceptabilis, quia habet aliquid repugnans. sed ad hoc, ꝙ actus aliquis non hns aliquid tale repugnans acceptetur, sufficit solum principium acceptationis personæ. ¶Contra hoc vr̄ esse, ꝙ ab hnte charitatem potest aliquis actus indifferens elici. quia non apparet repugnantia, ꝙ aliquē actum eliciat nō ordinās actualiter ad finem vltimum, vel virtualiter, hoc est virtute alicuius actus immediate ordinati ad illum. ille igitur non est meritorius, nec tn̄ est peccatum, quia nullo præcepto astringitur quis actualiter omnem actū suū ordinare in Deū, vel virtualᵉ modo prædicto. ¶Pōt igitur dici, ꝙ ad hoc ꝙ actus sit meritorius, non sufficit ꝙ habeat secū charitatem inexistentem personæ. sed vltra hoc requiritur ꝙ ſm inclinationē charitatis inexistētis actus eliciatur. Deus enim q se solum, & pp seipsum diligit potest aliquam formam deiformem dare creaturæ, quam hns specialiter diligaᵗ, & opus eius ad quod ipsa inclinat, pro quanto fit secundum ipsius inclinationem specialiter acceptetur.

DE TERTIO principali, potest dici quod actus dilectionis naturalis & meritoriæ non differunt specie, & hoc loquendo de per se differentia, quam important per se rationa turalis, & rō meritorij. Non autem per accidens, de differentia s. aliqua cō comitante. puta differentia obiectorū, vel aliqua talī, intelligendo ēt de differentia actus specifica inesse naturæ. ¶ Hæc conclusio sic intellecta probatur sic. quia forma absoluta non distinguitur specie ab alia per solam relationem, sed p aliquam differentiam absolutā eiusdem generis ſm illud in pdicamentis, diuersorum generum, & non subalternatim posītorum diuersæ sunt spēs, & differentiæ. Absolutum igitur non distinguitur specifice, per aliqd respectiuum. Actus aūt dilectionis est forma absoluta, vt habitum est prius, in quadam qōne de hoc mota. meritorium autē (vt iā dictum est) non importat nisi respectum. igitur &c. ¶ Si istius rōnis. altera præmissarum negaretur, saltem ambæ istæ videntur veræ, ꝙ non est distinctio specifica rei a re per solum respectū rōnis, vel non realem. Nunc aūt meritorium, vt dictū est, non importat formaᵗ nisi respectum, vel respectus, & non reales, puta ad voluntatem acceptantē, & ad præmium in ordine ad illud, ad quod acceptatur. ¶ Diceretur, ꝙ & si istæ rōnes concludant, ꝙ non distinguitur actus ab actu in genere naturæ. Tn̄ distingui pōt in gne moris, quia illa distinctio fit per respe-

respectus,cū circunstantiæ formaliter dicant respectus, & forte aliqua dnt respectus nō reales,sicut vr de circūstantia finis. nam ꝙ aliquis velit hunc actū pp hunc finem,non vr dicere in actu nisi relationem voliti per actum voluntatis ad talem finē relati. *ubi.*

¶ Contra hoc, illud quod est proprium potentiale ad formam specificam, non distinguitur specifice ab ipsa specie,quia ipsum,vt est potentiale non est complete in aliqua specie.nunc aūt actus naturalis,vt hic loquimur,est proprium potentiale respectu illius, quod dicit actus meritorius, quia actus sub illa rōne consideratus, sub qua est in ptāte naturali volūtas capax est ordinis illius,quem importat meritorium.Exemplum huius.Si animal esset tm constitutum per formam animalis, & non per formam specificā sub animali. illud non esset distinctum specie ab aliqua spē sub animali, quia esset propriū potentiale respectu formæ specificæ.ita est de natura actus comparata ad illas cōditiones, quas importat meritorium.¶Diceretur, ꝙ tunc actus moralis non posset dici distingui specie a meritorio in specie moris,quia iste actus est in spē virtutis moralis,actus aūt meritorius est in spē alterius virtutis,puta supernaturalis.Istę aūt virtutes differunt specifice. igitur & actus differunt spē in gne moris,& tm ille qui est actus virtutis moralis,est actus naturalis,intelligendo ꝙ est in naturali ptāte volūtatis,quia actus virtute moralis non excedit totam potestatem illam.

¶ Respondeo, actus qui est complete circunstantionatus secundum virtutem moralem, est potentiale respectu virtutis,quā dicit meritorium, immo est immediarius potētiale, quā actus naturalis,naturalis hoc est naturæ nudæ vt præsupponitur virtuti moral,i. Est enim rationabile, vt actus mere naturalis p prius recipiat perfectionem illā quæ non transcendit totā facultatem naturæ,cuiusmodi perfectio est fm virtutem moralem, & vlterius illa habita recipiat perfectionem simpliciter supernaturalem.Nō solum igitur de actu mere naturali.sed ēt actu perfecte mortali, concludit rō prius facta,ſ. ꝙ potentiale non distinguitur specifice ab illo respectu cuius est potentiale.quia sub illa maiori potest accipi minor vera. non solum de actu mere naturali,sed de actu morali.

¶ Et cum arguitur, quod virtus moralis differt specie a charitate. igitur actus differt specie ab actu in genere moris,consequentia non valet. quā do sunt virtutes subordinatæ. licet enim de virtutibus disperatis videretur, quod earum essent actus distincti specie,saltem in esse moris,tamen quando vna est superior, & alia inferior, non oportet quod bonitas, quam habet actus ab vna sit distincta absolute specie a bonitate quam habet ab alia, sed magis, quod virtus superior tribuat bonitatem vlteriorem, quæ sit quasi completiua bonitatis illius,quam tribuit inferior.Et hoc modo charitas dicitur esse forma aliarum virtutum,quia bonitas meritoria, q̄ cōpetit actui aliquo mō a charitate *Bar. vide 27. dist. 1.*

tate est completiua bonitatis cuiuscunque alterius in actu. Si autem iustitia generalis est virtus suprema, & forma aliarum virtutum moralium tunc de illa esset aliquo modo simile, & de charitate. ¶ Contra hoc. saltē actus, vt est charitatis, siue meritorius, licet non sit in spē dispe- rata ab actu, vt est *virtus moralis, erit tñ in spē vlteriori, & cōpletiori, q̄ sit actus *vñ moralis. Et talis distincta specifica sufficit ad propositū. ¶ Hic vno mō posset concedi conclusio, & tūc dilectio meritoria diceretur hre quandā rōnem specificā, quā non hēt aliqua dilectio naturalis vñ naturalis, licet eadē dilectio numero sit naturalis considerata, vt pſupposita rōni meritorij. rō igitur meritorij est rō specifica completiua bonitatis p̄cedentis. non aūt specifica disperata. nec plus probat mediū prius positum de potentiali, p̄prio, & perfectione completiua. ¶ Aliter dr̄, q̄ rō meritorij non est aliqua rō specifica. & cōpletiua in gñe moris, quia non dicit aliquā bonitatem, vel rectitudinē intrinsecā, sed tm̄ illā præsupponit, & dicit vlterius relpectū ad voluntatē acceptantem. Sed si meritoriū nō pſupponat p̄cile bonitatem actus moralē, sed bonitatem, q̄ tribuit charitas, cum illa sit completior bonitate morali in actu, sequitur, q̄ actus qui est meritorius hēt aliquam bonitatem specificā vlteriorem, q̄ bonitatem moralē, licet enim meritorium non importet talem bonitatem vlteriorem, tñ præexigit, & hoc vr̄ probabile, quia alias posset actus esse meritorius, qui tñ nullā hēret bonitatem, vltra bonitatem moralem. ¶ Contra hoc, actus pōt haberi et complete existens in spē moris, licet non habeat habitus virturis; sicut est gñaliter de electione, qua gñatur virtus moralis. igitur a simili oēm bonitatē, quā actus habebit quando charitas inerit hre posset, si tamen inesset ¶ R. ndeo, rō probat, q̄ oēm illam rectitudinem posset hre, quia conformitatem eandē ad regulam puta dictamen verum, & ideo in moralib. haberetur eadem bonitas moralis, quia illa rectitudo est bonitas moralis, vel non est sine ea, sed actus charitatis vltra rectitudinem, hoc est conformitatem sui ad cognitionem directiuam, habet propriam bonitatem ex hoc, q̄ est secundum inclinationē charitatis. immo esse sm̄ illā inclinationē est habere propriam bonitatem charitatiuam, non sic de virtutibus moralibus.

CONTRA cōclusionem, quæ tenetur in solutione q̄nis objcitur sic. cognitio naturalis de Deo, & cognitio fidei infuſę sunt actus differentes specie in intellectu, igitur pari ratione dilectio naturalis, & dilectio charitatiua in affectu. ¶ Antecedēs probatur, quia actus fidei infuſæ est determinate veridicus, ita q̄ od non potest ei subesse falsum. actui aūt credulitatis acquisitæ ex naturalibus pōt subesse falsum. in cognitiuis aūt illud q̄d est determinate veridicum distinguitur a non determinate veridico specie, vt patet. 6. ethic. quia sic suspitio, & opinio quibus potest subesse falsum, distinguit̄ a virtutibus intellectualibus, qui sunt habitus determinate veridici. ¶ Probatur

*s. ethi.

*a. l. virtutis.

*a. l. nude.

*a. l. 1. d.

batur etiam antecedens de cognitione naturali scientifica de Deo, de qua vr manifeste, q̄ differat ſp̄ē a quacūque credulitate. ¶ Conſequentia probat, tum per locum a ſimili, quia vr eſſe ſimile de iſtis actibus in intellectu, & de illis in voluntate. Tum a cā, quia qñ cognitiones ꝑtiæ differunt ſpecie, actus voluntatis ſequentes differunt ſpecie, quia ea q̄ ſunt eiuſdem ſpeciei, non præexigunt per ſe, niſi aliqua eiuſdem ſpeciei. ¶ Ad illud antecedens, pōt negari loquendo de actu credendi naturali & ſupernaturali, quia credere ſupernaturalem eſt actus vt elicit̄ ſm inclinationē fidei infuſæ, credere aūt naturale eſt actus elicitus ſm certitudinem acceptam ab aliquo teſtificante, nunc aūt
2.14. (vt dictū eſt prius in quadā qō-ne) ſimul pōt quis vno & eodē actu credere ex teſtimonio aſſerentis, & credere ſm inclinationē fidei infuſæ ſi ineſt. igit̄ idē eſt actus in re, & ille vt eſt naturalis eſt potentialis ad illam pfectionē, quam recipit a fide infuſa, proprium autem potentiale non diſtinguitur ſpecie a perfecto habente vltra illud potentiale propriam perfectionem. ¶ Ad probationē antecedentis, pōt dici q̄ cognitio certa, quæ habet propriam certitudinem intrinſecā, & hoc vel a ſe, vel ab obiecto vt includitur in ipſa, vel ab aliqua per ſe cauſa diſtingui tur ſpecie ab incerta cognitione. Exemplum, cognitio principij ſeipſa eſt certa, vel ab obiecto, ſcilicet a principio, q̄ eſt a ſe verum manifeſtum, vel ſaltem eſt manifeſtum ex terminis, qui ſunt per ſe cauſæ euidentiæ principij, & includuntur in ipſo. cōcluſio aūt eſt certa per principium, tanq̄ per cauſam ſuæ certitudinis, ſed per nullū iſtorum modorū eſt actus fidei infuſæ certus, ſed tm̄ mō a quodā extrinſeco: illud enim lumē fidei infuſæ, quia eſt participatio q̄dam luminis diuini, non pōt inclinare intellectū, niſi in aliquod determinate verū, certitudo ergo illa in actu eſt ex quadā cōparatione ad quoddā extrinſecum infallibile, cui actus ille cō formatur, non eſt autem ex ipſa intrinſeca perfectione actus, quia æque perfectus eſſet quantum ad quodlibet intrinſecum ſibi, ſi æque intenſe eliceretur præciſe ſm fidem acquiſitam. ¶ Contra, ſaltē iſtā certitudinē habet a per ſe cauſa ſua, & hoc ſufficit. ¶ Rñdeo, qualiſcunque ſit cauſalitas fidei infuſæ reſpectu actus credendi, tm̄ non facit actum illū eſſe certiorem intellectui habenti actū, q̄ ſi ipſa fides infuſa non cauſaret: certitudo. n. nata eſt ineſſe intellectui de actu ſuo excludens non tm̄ deceptionem, ſed etiam dubitationem, & hoc non eſt niſi intellectus percipiat illud, a quo actus habet, q̄ ſit certus, quia ſi nihil poteſt percipere, vnde ſit certus, videtur q̄ poſſit dubitare, intellectus autem non percipit illud principium certificans. ¶ Alia autem probatio antecedentis, quæ tangit de actu ſcientifico, videtur accipere manifeſte verum, & tunc neganda eſt conſequentia: non enim ſequit̄, ſi intellectiones diſtinguant̄ ſpecie, igit̄ & volitiones, niſi addat̄ in antecedente, quod intellectiones, vt ſunt per ſe præuiæ ad volitiones, diſtinguuntur ſpecie. hoc eſt, quod requiratur in

eius distinctio specifica ad hoc, vt possent habere tales volitiones; & ita non est in proposito, quia si quis naturali ratione sciens Deum esse bonum eliciat actum fruitionis circa ipsum, & alter credens ipsum esse bonũ diligat ipsum, nec primus actus requiritur per se ad habendum dilectiones, vt scientificus, nec secundus, vt creditiuus, sed vterque requiritur sub quadam ratione communi. s. vt ostensiuus obiecti diligibilis. ¶ Consimiliter etiam posset dici ad aliam probationem antecedentis de credulitate infusa, & acquisita, esto ꝙ illi actus differunt specie, hoc non est per se inquantum sunt præuij ad diligere, hoc est inquãtum præcedunt ipsos actus diligendi, nõ requiritur illa dria istorũ specifica. Exẽplũ. si alicui demonstratiue cõcluderet, hoc esse volendũ, & alteri dialectice, tñ actus quo iste vellet hoc, nõ differret specie ab actu, quo ille vel let idem, quia in cognitionibus inquantũ sunt præuię non sequi ritur ista differentia specifica.

AD ARGVMENTVM principale dr, ꝙ habitus est causa nõ substãtiæ actus, sed modi in actu, & ille modus posset cõcedi differre spẽ, suo mõ a substãtia actus. Ista rñsio, licet videatur ẽm aliquos probabilitatẽ habere, loquendo de illo mõ quẽ habitus attribuit actui, cuiusmodi est delectabiliter vel faciliter, vel prompte operari vel expedite, istos quidem modos, vel etiã istum modum, si sint vnus modus videtur habitus acquisitus communiter tribuere actui, vel vel si vltra hoc dicatur, ꝙ habitus aliquis puta virtutis virtuosis tribuit, recte vel virtuose agere, tamen nullus istorum modorum in actu potest esse proprius charitati, vel actui meritorio. ga meritorium (vt dictum est) dicit actum acceptatum voluntati diuinæ in ordine ad prẽmiũ reddendum. nunc autem nihil aliud est actum acceptari a voluntate diuina sic, quam voluntatem sic acceptare actum, nihil autem causatum potest esse ratio formalis voluntati, quia sic acceptet actum, & hoc intelligendo vt ratio formalis medians inter potentiam & actũ, igitur de charitate non videtur posse dici, ꝙ ipsa sit principiũ illius modi in actu, qui modus sibi proprie correspondet. ¶ Potest igitur aliter dici ad argumentum. quòd maior illa, quòd actus illis differunt specie qui eliciuntur a principijs differentibus specie, vera est de principijs totalibus, quia ab illi habẽt totaliter actus entitatem suam, & per consequens vnitatẽ suam, & distinctionem, vera est etiam de principijs partialibus, dum sint principia disperata & per se requisita inquantum disperata, quia si sint subordinata, vel non p se requiratur, quòd sint disperata, nõ oportet quòd actus specie distinguantur. nunc autem charitas non est principium totale actus, nec disperatum respectu ipsius voluntatis, sed subordinatum, quia potentiæ est vti habitu, non econuerso, nec est per se requisita non solum ad substantiam actus, sed nec ad actum, inquantum meritorius. sed tantum requiritur vt quoddam præuium ad hoc, ꝙ actus sit acceptabilis. ¶ Sed nec requiritur vt tale præuium necessitate ordinis essentialis causarum,

sed

sed tantum necessitate dispositionis illius voluntatis, quę contingenter disposuit non accepta re actum, nisi secundum inclinationem fit elicitus. principiū autem specie distinguens, vel est per se principium illius in se, & per consequens dans sibi aliquam entitatem realem, quæ sit eius in se, vel saltem est principium eius secundum illud, secundum quod distinguitur specie, vel si est principium dispositiue distingens, oportet ꝙ per se disponat ad hoc, ꝙ secundum ordinem essentialem causarum, hoc vt distinctum causetur, nullum istorum competit actui per habitum charitatis. ¶ Nota hic per ordinem, quis sit actus imputabilis ad laudē vel vituperiū, actus virtuosus ſm virtutē moralē, actus charitatiuus, & actus meritorius, primus dicit respectum ad potentiam libere eliciētē actū, secundus addit respectū ad virtutem inclinātem, vel verius ad regulā virtutis. s. rōnem rectā vt dictantē. tertius dicit respectū ad charitatē inclinātem. quartus ad voluntatem diuinam specialiter acceptantem. tertius dicit bonitatem aliquam vltra secundum, & præexactam ad quartum, non ex natura rei, sed ex dispositione voluntatis acceptantis.

Doctrina singulariss.

QVÆSTIO. XVIII.

Vtrum actus exterior addat aliquid bonitatis, vel malitiæ ad actum interiorem.

DEINDE quæritur de comparatione actus intrinseci voluntatis ad actū extrinsecum. ¶ Vtrum actus exterior addat aliquid bonitatis, vel malitiæ ad actum interiorē. ¶ Arguit ꝙ non, quia qđ non habet rationem voluntarij, non habet rationem boni vel mali. actus autem exterior, vt distinctus ab interiori, non habet rationem voluntarij, quia non habet ꝙ sit voluntarius, nisi ab actu interiori. igitur actus exterior ſm se non habet bonitatē vel malitiam, non adderet autē nisi tale aliquid secundū se haberet. igitur &c. ¶ Contra. quæ præceptis negatiuis distinctis prohibentur, habent propriam & distinctam rationē illiciti. nūc autem alio præcepto prohibetur actus exterior, & alio interior. vt patet de istis præceptis. non mœchaberis, & non concupisces vxorem &c. & similiter de istis præceptis. non furtum facies. & non concupisces rem proximi &c. *5. Ethy.* *Exod. 20. Et deu. 5. & alibi.*

ISTA QVÆSTIO habet maiorem difficultatem de bonitate actus morali, quia de bonitate actus naturali, manifestum videtur, quicquid per illā intelligatur, ꝙ ipsa est alia & alia alterius naturæ, patet autē ꝙ alia est natura actus interioris, & exterioris, immo isti actus eliciuntur immediate a diuersis potentijs. interior a voluntate, exterior a potentia aliqua exteriori, licet per imperium voluntatis. ¶ Secundo etiam habet difficultatem intelligendo de actu illo & isto, non quando sunt diuersi, siue in diuersis suppositis. puta, si vnus habeat actum interiorem, & alius exteriorem, siue in eodem supposito, puta si vnus nunc solum habeat interiorem, & alius exteriorem. Sed difficultatem habet de acti-

actibus istis, quando sunt coniuncti, puta quãdo in eodem actu interiori, sequitur actus exterior. ¶ Tertio non est intelligẽda quæstio de additione bonitatis & malitiæ secundum intentionem, sed secundum extensionem, frequenter enim euenit, ꝙ tã in bonis, quã in malis actus desiderij, qui est respectu absentis est remissior actu illo, qui est præsentis, quem Augustinus vocat amorem 9. de trini. vlti. dicens, ꝙ appetitus inhiantis fit amor fruentis. Et forte non tantũ est actus intensior circa obiectum præsens, quã circa absens, sed simpliciter alius actus, sed siue sit actus desiderij & amoris, siue alius & alius, saltẽ actus amoris est perfectior intensiue. quietat enim volũtatem eo modo, quo actus desiderij non potest eam quietare. quando igitur exterior habetur, tũc vel casualiter, vel occasionaliter actus interior intenditur. Sed de hoc non quæritur, sed an actus exterior ex se addat bonitatem aliã illi, quæ est in actu interiori. Est igitur intellectus quæstionis iste, in quo præcipuã habet difficultatem. An actus exterior quando in eodem est coniunctus interiori habeat bonitatem moralem propriam distinctam a bonitate actus interioris. Vbi sunt tria videnda. ¶ Primo, a quo actus habeat bonitatem moralem, vel malitiam, Secundo, an ab eodẽ habeat, ꝙ sit laudabilis vel vituperabilis? & siue culpabilis. Tertio, si est alia bonitus, vel laudabilitas in actu exteriori, quam interiori.

B. *Quare dist. 17. 1. 9. & 3.* DE PRIMO, bonitas moralis actus est integritas eorum omnium, quæ recta ratio operãtis iudicat debere ipsi actui, vel ipsi agenti in suo actu conuenire. ¶ Hæc descriptio declaratur. Sicut enim bonitas primaria entis, quæ dicitur bonitas essentialis, quæ est integritas, vel perfectio entis in se importat positiue negationem imperfectionis, per quod excluditur imperfectio & diminutio, sic bonitas entis secundaria, quę est accidentalis, siue superueniens entitati, est integritas conuenientię, vel integra conuenientia eius alteri, cui debet conuenire, vel alterius sibi, & istæ duæ conueniẽtiæ communiter sunt connexæ. Exemplum primi. Sanitas dicitur bona homini, quia sibi conueniens. & cibus dicitur bonus, quia habet saporem sibi conuenientem. Exemplum vtriusque potest haberi ab Augustino. 8. de trini. cap. 3. vel 8. Bona ingt valetudo sine doloribus, & lassitudine. hoc primo mẽbro, quia valetudo est bona homini, quia est ei conueniens. Et subdit Augustinus, & bona facies hominis dimensa pariliter, & affecta hilariter, & luculenter colorata, hoc pro secundo membro, quia talis facies dicitur bona habendo illa, quæ sibi conueniunt. Et est differentia, quia illud quidẽ, quod est conueniens alicui dicitur ei bonum, hoc est illi perfectio, vel bonitas, sed non dicitur denominatiue, vel accidentaliter bonum in se, illud autem cui aliquid conuenit, dicitur denominatiue bonum. eo ꝙ habet illud, quod sibi conuenit. & in primo est denominatio, quasi forme a subiecto, sicut anima dicitur humana, sic aliquid dicitur bonum homini, quia bonum humanum. sed in secundo econuerso

uerso est denominatio subiecti a forma. cum dicitur homo est bonus, secundum illud bonum suum, actus autem natus est cõuenire agenti, & etiam habere aliquam conditionem sibi conuenientem. vtroque igitur modo habens illam potest dici bonus bonitate accidentali, & hoc verum est generaliter de actu etiam naturali, & per consequés bonitas in habendo illud, quod sibi conuenit, non tantũ est bonitas accidentalis, sed naturalis.

¶ Ista conuenientia, vel est a natura extremorum, vel si debeat reduci ad iudicium alicuius intellectus, adhuc est natura lis, quia hoc erit cum intellectus sit mensura conuenientiæ hoc est ad iudicium intellectus, qui est mensura totius naturæ, qui est intellectus diuinus. Iste quidem sicut perfecte cognoscit quodcunque ens, ita perfecte cognoscit conuenientiam, vel disconuenientiam vnius entis ad alterum.

¶ Vlterius aliquid agens de eo, quod conuenit actui suo, nõ iudicat, nec illud in potestate sua habet, sicut est agens sine intellectu & voluntate, & ibi vel ex solis causis mere naturalibus determinat quid conueniat actui, & ex eis inclinat agens ad agendum, vel si vltra illud sit iudicium alicuius intellectus, & motio alicuius voluntatis, hoc non est nisi ipsius Dei, inquãtum est vniuersalis director & motor totius naturæ, & ista bonitas in actu agentis sine intellectu non erit, nisi mere naturalis. ¶ Aliud est agens quod de conuenientia sui actus iudicat, & illum in potestate sua habet, sicut agens p intellectum & voluntatem & bonitas secundaria talis actus integra, dicitur bonitus moralis.

¶ In actu autem cuiuscunque alterius agentis non est bonitas, nisi mere naturalis, quia vel secundum causas mere naturales, vel si secundum, intellectũ vel volũtatem, hoc non est, nisi Dei quasi naturaliter mouentis.

¶ Vltra istud iudicium generale de cõuenientia actus, quod est communiter de actu agentis per cognitionem, siue sine cognitione, sunt aliqua quæ secundum iudicium speciale agunt ex cognitione intrinseca sibi, & quædam cum cognitione sensitiua tantum, quæ aliquo modo apprehendunt conuenientiam obiecti, siue iudicent de conuenientia actus, siue non, saltem non transcendunt bonitatẽ naturalem. ¶ Alia agunt ex cognitione intellectiua, quæ proprie sola est iudicatiua de tali conuenientia, & talia nata sunt habere regulam intrinsecam rectitudinis in suo actu. & in solis istis potest esse actus bonus, habens bonitatem moralem, sed non sufficit ad illam, ꝙ in agente sit potentia iudicatiua de conuenientia sui actus, sed oportet ꝙ actu recte iudicet de actu. & secundum illud rectum iudicium actus fiat. si enim cognitio propria sit erronea, licet agatur conformiter cognitioni rectæ alterius cognoscentis, quia tamen tale agens natum est regulari in suo actu per propriam cognitionem, & secũdum illam nõ agit, sed contra illam, ideo non recte agit. ¶ Consimiliter talem actũ elicit, qualem habet in sua potestate. habet autem in potestate sua talem actum, qualem cognoscit, & elicit, quia potestas liberi

beri arbitrij, vel formaliter, vel concomitanter existit in cognitione, & electione. Sic igitur patet qualiter bonitas moralis actus est conuenientia iudicata secundum rectam rationē operantis. ¶ Quod autem addebatur, omnium eorum quæ debēt conuenire actui, sic declaratur. omne iudicium incipit ab aliquo certo. primum iudiciū de conuenientia nō potest præsupponere aliquam cōueniētiā distantam ab illo intellectu, quia tunc non esset primum. Præsupponitur igitur aliquod certum, & non ab illo intellectu iudicatum, & huiusmodi est natura agentis, & potentia secundum quam agit, & ratio quiditatiua actus. ex ratione enim istorum quiditatiua concluditur hunc actum esse conuenientem huic agenti secundum istam potentiam, vel disconuenientem, nullo præsuppositō, nisi rationibus istorum terminorum. sicut ex ratione hominis, & potentię intellectiuæ, & actus intelligendi. patet ꝙ conuenit homini per intellectum intelligere. patet ēt ꝙ non conuenit sibi per intellectum tangere, cognita ratione illius actus, qui est tangere: similiter patet ex rationibus naturæ potentiæ & actus, quare bruto non conuenit intelligere, vel magis proprie sibi repugnat intelligere. in isto quidem primo iudicio, quod præcise accipitur ex natura operantis, & potentię operatiuæ, & ipsius actus nō est inconuenientia, hoc est indebita, siue inordinata connexio, sed disconuenientia, hoc est impossibilitas absoluta conueniendi. ¶ Vlterius ex rationibus istorum trium concludi potest, quid sit obiectum cōueniens tali actui, vt est talis agentis. puta de actu comedendi, ꝙ cōuenienter trāseat super cibum restauratiuū deperditi, non autem super illud, quod non est natum esse nutrimentum, sicut lapis vel aliquid huiusmodi, quod licet alij animali esset nutrimentum non tamen homini. Ista determinatio obiecti est prima determinatio quæ pertinet ad genus moris, non tanquàm differentia determinans ad aliquid in illo genere, sed tanquàm potentiale receptiuū determinationis moralis, quia quando actus est habens obiectum conueniens agēti, & actioni, tunc est capax determinationis moralis, secundū circunstantias ordinatas, propter quod dicitur ex obiecto actus habere bonitatem ex genere, quia sicut genus est potentiale respectu differentiarum, sic bonitas ex obiecto, est prima in genere moris præsupponens solam bonitatem naturæ, & capax omnis bonitatis specificæ in genere moris. ¶ In ista autem bonitate specifica, quæ dicitur bonitas ex circunstantia, talis est processus, prima bonitas videtur esse circunstantia finis, quia ex natura agentis, & actionis, & obiecti ista tum concluditur, ꝙ talis actus non debet competere tali, nisi in ordine ad talem finem, & debet eligi & appeti propter finē talem, & ista circunstantia non est ipsius actus, vt in esse reali positi, vel non præcise sic, sed est ipsius actus voliti, & per actum voluntatis ad talem finem relati, immo non minus est electio bona, quæ fit propter finem debitum, esto ꝙ per actum illum elicitum extra non attingatur finis

finis electionis, quàm si attingeretur. Post circunstantiam finis videtur sequi circunstantia modi agendi, quæ concluditur ex omnibus prædictis, vel aliquibus eorum talis vel talis debere esse. Postea concludi potest de tempore, quia tali agenti talis actio propter talem finem etiam talē habens modum non debet sem per conuenire, sed pro tempore pro quo ordinabilis est ad talem finem, vel pro quo potest talem finem habere. Vltima autem omnium videtur de circunstantia loci, immo multi sunt actus, quorum etiam bonitas completa moralis non determinat locum. ¶Sic igitur patet de pluralitate eorum, quæ recta ratio dictat debere conuenire actui, quia ad hoc vt sit perfectè bonus debet habere secundum descriptionem iam positam omnium istorum integritatem. Vnde Dionysius, de diuinis nominibus parte quarta. Bonum est ex vna & tota causa, malum autē ex particularibus defectibus. tota inquit causa, hoc est integra, ex omnibus circunstantijs. ¶Cōtra, circunstantiæ sunt relationes, & bonum est qualitas. 10. Ethic. virtus etiam est qualitas in prædicamentis. ¶Rndeo. 7. Physi. virtus omnis, & malitia ad aliquid sunt actus. igitur esse bonos, vel virtuosos importat relationē, vel multas relationes, sed tñ habet modum denominandi, vel prædicandi qualitatis, sicut sanum vel pulchrum, & communiter ita est de quarta specie qualitatis. ¶Iuxta secundam partem auctoritatis Dionysij videndum est, vnde actus habeat malitiam moralem.

¶Vno modo potest malitia opponi priuatiue bonitati in actu. ¶Alio modo contrarie, quando habet habitū vitiosum, qui est habitus quidem positiuus, licet cū priuatione perfectionis debitæ. ¶Alio mō dr malus priuatiue tm. s. qd caret bonitate, quā deberet habere. licet non habeat habitū vitiosum contrariū positiuum. ¶ Distinctio ista potest haberi a Boetio super prædicamenta, exponendo primam proprietatem qualitatis. * Dicit, inquit, iustitię iniustitiam non esse contrariam, putant .n. iniustitiam priuationem esse iustitiæ non contrarietatem. Et subdit hoc reprobando, multę habitudines priuationis vocabulo proferuntur, vt illiberalitas, atque imprudentia, quę nūquam virtutibus opponerentur qui sunt habitus, nisi ipsa quoque habitus essent. ¶ Per rationem apparet ista distinctio: potest enim aliquis agere nō cū circunstantia debita, & tamen non cum circunstantia indebita. puta quando non ordinat actum ad finem debitum. nec tamen ipsum ordinat ad finem indebitum, tunc ille actus est malus priuatiue, nō cōtrarie, sicut ille qui ordinatur ad finē indebitū, & ex multibus actibus generatur habitus consimilis in malitia. s. priuatiua nō contraria. Exemplū huius, dare elemosynam nō propter bonum finē, scilicet amorē Dei, vel subuentionem proximi, non tamen propter malum finem, puta vanam gloriam, vel nocumentum alicuius, est actus malus priuatiue, nō tamen contrarie. ¶De malitia priuatiua loquitur Dionysius, q̄ quicūq; defectus particularis cuiuscūq; circūstātię necessario

a. l. dicunt enim quidam.

(a. 3. & vnde. a. 17. ad 2.

sario requisitæ reddit actum sic malum, sed malus contrariè nō est nisi habeat circunstantiam positiuam habētem aliquā deformitatem. ¶ Breuiter igitur, sicut bonitas moralis est integra cōuenientia, sic malitia moralis est disconuenientia, & malitia quidem priuatiua disconuenientia priuatiua, hoc est carentia conuenientiæ debitæ, malitia autem contraria est discōuenientia contraria, hæc est conditio aliqua repugnans conuenientiæ. ¶ Ex dictis sequitur corrollarium, ꝙ in eodem actu substrato potest esse multiplex bonitas moralis, quia idē actus potest esse recte circunstantionatus non solum multis circunstantiis particularibus, quæ non sunt multæ bonitates, sed integrant vnam bonitatem, sed etiā potest idem actus esse circunstantionatus cōplete omnibus circunstantijs pertinentibus ad vnam virtutem, & etiam omnibus pertinentibus ad aliam virtutem, & ita secundum dictamina diuersa perfecta prudentiæ respectu multorum finium propriorum. Exemplum. vado ad ecclesiam ex iustitia, quia teneor per obedientiam, vel ex voto, vado etiam ex charitate ad Deum, vt orem vel vt exhibeam Deo cultum latrię, & vado etiā ex charitate fraterna, vt ædificē proximum. Et breuiter in quocunque actu siue bono tantum bonitate morali, siue vltra boni-

Vide 10. Eth. c. 2. tate meritoria, quanto concurrunt plura motiua ordinata agēdi, tanto melior est. ¶ Consimiliter in eodē actu, possunt concurrere multæ malitię tot quidem, quot sunt dictamina de oppositis, quæ deberent inesse.

NOTA, ꝙ vltra naturalem bonitatem volitionis, quæ com Pet petit sibi inquantū ens. quæ et tal competit cuilibet enti positiuo sun ſm differentiam suæ entitatis ma magis & minus p̄ter illā est tri- ta plex bonitas moralis ſm gradus bon se habens. ¶ Prima dē bonitas ex hab gnē, q̄ cōpetit volitioni ex hoc, ꝙ transit sup obiectum conueniens actui tali ſm dictamen rectæ rationis, & non solū, quia cōueniens actui tali naturaliter, sicut sol visioni, & hæc est prima bonitas moralis, q̄ nō p̄t dici ex gnē, quia quasi materialis respectu oīs bonitatis posterioris, siue vlterioris in genere moris, nam actus transiens sup obiectum conueniens est quasi formalis p quācunque aliā circunstantiā moraliē, & ita quasi potētiale non oīno sic extra genus moris, sicut fuit ipse act⁹ in gnē naturæ sed in genere moris, qa iā habet aliquid de illo gnē, puta obiectū debitū actui. ¶ Secūda p̄t dici bonitas virtuosa siue ex circunstantia, q̄ cōpetit volitioni ex hoc, ꝙ ipsa elicitur a voluntate, cū omnibus circunstantiis dictatis a recta rōne debere sibi cōpetere in eliciendo ipsam: bonū .n. est ex eā integra ſm Dionysium .4. de di.no Et illud est quasi in specie moris bonū, quia iā habet oēs dās moralēs contrahentes bonum ex genere. ¶ Tertia vero bonitas potest dici meritoria, siue gratuita in acceptatione diuina in ordine ad præmium, quę conuenit actui ex hoc, ꝙ p̄supposita duplici bonitate iam dicta elicitur conformiter principio merēdi, quod est gratia, vel charitas. Exemplum primi, dare elemosinam. Exemplum secundi

di dare elemosinam pauperi q̃ eget, & in loco quo p̃t sibi cõpetere propter amorem Dei. Exemplum tertij, illud opus facere, non tantum ex inclinatione naturali sicut potuit fieri in statu innocentiæ, & forte posset modo fieri a peccatore, si adhuc peccator existens & non pœnitens ex pietate naturali poneretur ad proximum, sed tantum ex charitate, ex qua faciens est amicus Dei, inquantum respicit opera eius: hæc triplex bonitas est ordinata ita q̃ prima præ supponitur secundæ, secunda tertiæ, & non econuerso: huic triplici bonitati correspondet triplex malitia, prima si quidem est malitia ex genere, quando. s. actus qui tm̃ habet bonitatem naturæ ex primo, ex quo debet constitui in genere moris habet malitiam, quia transit super obiectum disconueniens, puta si odire transit super Deum. Secunda autem malitia est ex aliqua circunstantia deordinante actum, licet habeat obiectum conueniens, tertia demeritoria.

DE SECVNDO principali dico, q̃ laudabile & vituperabile, immo generalius præmiabile, & punibile continentur sub hoc communi, quod est imputabile, & illius cõmunis est vna ratio. hęc scilicet, actum esse in libera potestate agentis. & licet ad istam potestatem concurrãt intellectus & voluntas, tamen illa indifferentia, qua posset non fieri illud, quod fit, & posset fieri illud, quod non fit intelligendo diuisim, non coniunctim. in sensu. s. diuisionis, non compositionis. Ista inquam indifferentia, vel indeterminatio ad alteram partem non p̃t complete reduci nisi in ipsam volũtatem. quia quæcunque alia potentia actiua est naturaliter actiua, & ita determinate vnius, quantũ est de se, vnius inquam partis contradictionis. ita q̃ licet sit indeterminate actiua respectu multorum disperatorum. sicut sol est causa multorum effectuũ hic inferius. tamen loquẽdo de quacunque vna contradictione causa quęcunque talis est determinata ad vnam partem, puta sol ad generandum herbam hanc determinate, & hunc vermen. & sic de alijs. voluntas autem sola habet indifferentiã ad contradictoria. & talem q̃ ipsa est sui determinatiua ad alterũ eorum ex 9. Metaph. cap 4. aliter simul ageret contraria propter hoc igitur, q̃ actus eius sic indifferenter est in eius potestate, licet non nisi supposita intellectione. ideo per se est imputabilis agenti. Vnde, secundo de libero arbitrio dicit Augustinus. Satis compertum est, &c. motus si culpę deputatur, non est naturalis, sed voluntarius. Et post verba discipuli motus quo voluntas conuertitur, nisi esset voluntarius, & in nostra potestate positus. neque laudandus esset homo, neque culpandus (vt supra in qõne de necessitate naturali in voluntate.) Imputabile igitur duos respectus importat, vnũ ad potestatẽ, vel dñium agentis. & aliũ ad aliqd correspondens actui, vel agenti fm̃ iustitiam. & hoc pp ipsum actum. & secundum sequitur ad primũ. quia enim iste est dñi sui actus, ideo actui & agenti debet aliquid pp actũ. primus respectus manet non variatus per se

1. c. 18.

Q5. 18.

in actu bono, vel malo. secundus autem variatur non quidē formaliter secundum bonū, vel malum, sed præsuppositā differentia boni, vel mali. quæ attenditur secundum conuenientiā, vel disconuenientiam aliquam dictam in primo articulo, variatur penes aliqua correspondentia isti & illi. bonum quippe sic est imputabile ⌣, quòd ad laudem, vel præmium. malum autem sit quòd ad vituperium vel pœnam. Actus autem neuter, siue indifferens, dum tamen sit in potestate agentis imputatur, vel vt quodam modo vituperalis, quia poterat ordine agere ⌣, vel saltem vt non laudabilis, & hoc propter defectum eius, qui potuit laudabiliter egisse.

¶ Ex hoc patet, quòd non ab eodem formaliter est actus bonus bonitate morali, & imputabilis. sed primū habet ex conuenientia ad regulam, iuxta quam debet elici secundum ⌣, ex eo quòd est in libera potestate agētis. Laudabile autem, & vituperabile ambo ista importāt quia, & licet formaliter dicant hoc quod est imputabile cum determinatione illius, ad quod est imputabile. tamen materialiter connotant illud propter quod ipsum est ad hoc imputabile ⌣, scilicet bonitatem, vel malitiā, propter quæ ad pœnam vel præmium imputandum est,

♭ De imputabili tamen distingui potest. quòd vno modo proprijssime accipiēdo illud potest dici imputabile, quod est immediate in potestate voluntatis, & sic solum velle est imputabile. quia ipsum solum est immediate in potestate libera voluntatis. Alio modo imputabile

Notabile voluntati.

pōt dici quicquid est simpliciter in potestate voluntatis, licet nō immediate, & sic actus alterius potētiæ, quē voluntas mediāte actu suo volēdi pōt imperare, vt eliciat, vel impedire ne eliciat, est imputabile voluntati. quia tota coordinatio vsque ad illū actū, ēt includendo istū actū est in potestate voluntatis. ¶ Et est dria duplex inter imputabile primo mō, & secūdo mō. ¶ Vna ga ad imputabile primo mō nō requirit, nisi ipsa potentia volūtatis, & illud qđ requiritur pp actū eius, cuiusmodi est intelligere, & rō est. quia illud est īmediate effectus voluntatis. & de hoc potest accipi illud primo retracta. 9. Nihil * est tam in potestate voluntatis, quam ipsa voluntas, intellige voluntas non quantum ad suum esse, sed quantum ad actū suū propriū. ¶ Ad actū aūt imputabile secundo mō requiritur potentia alia a voluntate, exequens illū actū. Ex hoc sequitur alia dria, ꝙ vno modo est maior contingentia, siue indifferentia respectu actus primo modo imputabilis, quia. ſ. non requiritur ad illum, nisi volūtas suppositā ostēsione sufficiēti intellectus, vnde p alia posteriora quacunque impediri nō pōt ne eliciat. ¶ Sed ad actū secundo mō imputabilē requiritur alia potētia, p cuius īpotētiā impedit potētia ad actū illū, nō igit ex sola indifferētia volūtatis est contingētia eius, sicut cōtingentia primi actus: cū igit cōtingētia cuiuslibet alterius cāę, vel potētię in agēdo magis recedat a rōne cōtingētiæ simpliciter, q̄ cōtingētia volūtatis in cāndo, sequit ꝙ simplr maior est cōtingentia respectu actus vo-

voluntatis primo mõ imputabilis, quam alterius: pro quanto tamen actus secũdo modo imputabilis dependet a pluribus, ex quorum quocunque, vel defectu eius põt accidere, ne ille effectus eueniat, potest dici effectus ille magis contingens, vel magis proprie multiplicius cõtingens.

DE TERTIO principali. ¶ Primo dici potest, quod actus exterior. ſ. imperatus habet bonitatem moralem propriam ali quam aliam, quam actus interior elicitus. ¶ Et secundo videbitur, qualiter hẽr, vel non hẽt propriam imputabilitatẽ. ¶ Primum probatur dupliciter. ¶ Primo per Augu. 13. de tri. c. 5. vel 14. Mala voluntate vel sola, quilibet miser efficit, sed miserior potestate, qua desiderium malæ voluntatis impletur: profecto q̃ uis & sic male volendo miser esset, minus tamen esset si nihil eorũ quæ perperã voluisset hẽre potuisset. patens est, ꝙ hoc non põt intelligi de miseria pœnæ, quia desiderans, & non potens hẽre quod desiderat, plus habet de pœna, q̃ ille cuius desiderium impletur. Intelligitur igitur de miseria culpæ, actus igitur malus exterior addit ad miseriam culpæ, quæ præfuit in actu interiori malo. ¶ Secundo probatur idem per rõnem: ex primo articulo hr̃, ꝙ bonitas mora lis est integritas eorum, quæ secundum rectam rõnem operantis dictantur debere conuenire ipsi actui, est autem alia integritas eorum quæ ſm dictamen recte rõnis debent conuenire actui interiori, & eorum quæ actui exteriori, igit̃ & alia bonitas moralis, & per consequens alia malitia moralis, & hoc siue priuatiua tm̃, quia alia carentia eorũ, q̃ debent conuenire, siue contraria, quia alia disconuenientia re pugnans illis, quę debent cõuenire. Probatio minoris, recta rõ non dictat actu conuenire debere, quod impossibile est sibi conuenire, nunc aũt actui exteriori impossibile est conuenire illud, quod conuenit actui interiori, vel conuenire potest, & hoc intelligendo de vtroque actu, vt in esse reali, & de eo quod sibi conuenit, vt in tali esse, licet em̃ actui exteriori inquantũ est obiectum volitum, & non vt actu elicitus posset aliquo modo cõpetere denominatiue denominatione quadam exteriori, illud quod conuenit actui interiori realiter, non tamen idem eodẽ modo conuenit illi & isti, quia etiam potentię operatiuę non sunt capaces eiusdẽ, immo nec eiusdem rationis, nec per consequens actus illi essent capaces cõuenientię eiusdem rõnis, vel ad minus, quod sufficit ad propositum poterunt hẽre conuenientiam aliam & aliam, & per hoc patet ad aliquas instantias contra prędicta.

Quare in fine, vide Boe. 4. de consol. pro. 4. 9. me. 2. c. 19.

CONTRA ISTA instatur primo, quia eadem est veritas actus intelligendi, & ipsius obiecti intellecti, igitur pari rõne eadem est bonitas actus volendi, & obiecti voliti. antecedens vr̃ manifestum in exẽplis, quia sicut veritas principij est immediata, sic notitia eius põt dici immediata, & conclusionis mediata. Similiter notitia principij est ex terminis, & conclusionis ex principijs, sic istis competit veritas. ¶ Confirmatur idem. quia vbi vnum propter

alterum, ibi tñ vnum, sed actus exterior non habet bonitatem, nisi tantum propter bonitatem actus interioris, igitur non est ibi alia, & alia bonitas. ¶ Præterea, peccatum (secundum Anse. de concep. u virginali) est carentia iustitiæ debitæ, non est autē in actu interiori & exteriori, nisi vna iustitiæ debitæ carentia, quia iustitia, vel iniustitia secundum ipsum non est nata esse, nisi in voluntate.

Li. 1. c. 27. idem hēt de casu dia. c. 5 et 16.

¶ Præterea, vbi est vna auersio & vna libido, ibi videtur esse vna ratio formalis peccati, sed in actu interiori & exteriori nō est nisi vna auersio, quia voluntas est illa potentia, cuius solius est auerti a fine, sicut conuerti ad finem, libido etiam quæ aliquando vocatur ab Augustino cupiditas vt 83. q. q. 36. ipsa secundum ipsum ibi est proprie venenum charitatis, igitur inest proprie illi potentię cui nata est charitas inesse, hęc est voluntas sola. ¶ Ad primum, esto ℣ eadem veritas quæ est ipsius actus intelligendi formaliter, sit quodam alio modo. s. obiectiue ipsius obiecti intellecti, & hoc inquantum obiectum habet esse in ipso intellectu, & cō similiter bonitas quæ est formaliter actus volendi sit quodā modo denominatiue ipsius obiecti voliti, inquantum volitum est. tamen actus ille bene potest habere aliquam bonitatem propriam, inquantum positus in esse reali extra voluntatem, sicut in esse suo reali habet propriā conuenientiam debitam, vel disconuenientiam. ¶ Ad confirmationem, illa potest deduci ad oppositum, quia si actus exterior habet conuenientiā ad regulā

Vide notanter in fonte illud. 6.

suam per actum interiorē, siue mediante actu interiori, igitur habet aliam, quam actus interior, quia idem non est cā, nec ēt medium respectu suiipsius, nec ēt est causa, vel ratio mediandi respectu suiipsius. Exemplum huius habetur in actibus intellectus, conclusio enim licet habet veritatem a principio, tamen habet propriam veritatem, quia propriam conformitatem eius quod affirmatur ad existētiam rei, & ad ipsos terminos proprios conclusionis, non em conclusio est vera formaliter veritate principij, sed est vera veritate mediata, & demonstrata, & ita habet veritatem demonstrabilem. ¶ Consimiliter multæ cōclusiones sequentes ordinatæ ex eodem principio habent verilates proprias distinctas, & forte prior est verior, & magis necessaria, quia in necessitate sua non dependet a posteriori, sed econuerso. ¶ Consimiliter conclusiones falsæ repugnantes eidem vero, hñt proprias falsitates, quia proprias disconuenientias eius quod enunciatur ad illud, quod est in re. ¶ Consimiliter de actibus voluntatis, non solus actus volendi natus est habere conuenientiam, vel disconuenientiam propriam ad dictamē rectum, sed actus imperatus natus est mediante illo habere cōuenientiam & conformitatem, & licet idem sit cui debet conformari actus iste & ille. tamen ea quæ conformantur sunt diuersa, & ideo hñt ex parte sui diuersas conformitates, siue conuenientias, licet ad idem. ¶ Si dicas, ℣ veritas non conuenit alicui extra intellectum, sed tantū actui intellectus, vel obiecto vt

est

est in intellectu, igitur a simili bonitas non conuenit actui exteriori vt exterius elicito, sed pcise vt obiecto actus volendi.

¶ Respondeo, consequentia negari posset, iuxta illud 6. meta. in fine, non est falsum & verum in rebus, vt quod quidem bonum, verum: quod autem malū, falsum, sed in mente. ¶ Aliter posset negari antecedens, quia si intellectus aliquis sit regula intellecti, sicut est de intellectu diuino exemplante & regulante creaturam, illud potest dici verum non tm vt est actu cognitum, sed ēt vt est in se, quia ēm esse suū in se est exemplatum & cōforme exēplari. ¶ Ad aliud dico, q iustitia pōt accipi vno modo, prout est rectitudo habitualis, siue habitus voluntatis, & ab illa dr voluntas recta habitualr, ēt qn nihil vult actui, & sic dr dormiens iustus, q habet habitum, & alius iustus qui caret isto habitu, vel habet iniustitiam contrariam. Alio mō potest accipi rectitudo pro rectitudine actuali, siue in actu, quæ est conformitas actus eliciti ad suam regulam. ¶ Primum membrum distinctionis conceditur satis communiter. ¶ Secundum probatur, quia actus non dr formaliter rectus, vel iustus ab illa iustitia habituali in voluntate. quia ista illa pōt hri actus peccati venialis, vel actus indifferens, quorum neuter est actus iustus, nec rectus, sed oportet q rectitudo, qua formaliter actus dr rectus præcise insit, dū actus ineat: immo forte non ineat immediate volūtati, sed ipsi actui, & mediante illo voluntati, quia voluntas nata est immediate recipere habitum, & operationē. iustitia autem actualis neutrū horum est. sed tantum est conditio quædam ipsius actus, puta conformitas eius propria ad suam regulam. Istud autē esset manifestius, si actus non esset raptim transiens, sed idem aliquandiu manēs, quia sicut motus pro prima parte sui pōt esse velox, & idē pro secunda parte sui tardus, ex quo sequit q nec velocitas nec tarditas omnino sunt idē motui, ita posset actus prius elici conformiter regulæ rectæ, & idem actus continuatus etiam posset elici postea nō conformiter illi regulæ, & ita esset actus pro priori parte rectus, & pro posteriori non rectus. Sed quia actus raptim trāsit, vel si manet, manet communiter cum eo sua rectitudo, nec idem manens muratur a recto in non rectum, nec sibi recto q priori parte succedit alia pars non recta, ideo non ita manifesta est dria actus, & suæ rectitudinis. Concluditur tamen ista dria modis prædictis, & per hoc ēt q relatio non cōsequens necessario naturam fundamenti, nō est omnino ead ē fundamēto nunc autē rectitudo non necessario consequitur naturam actus, iustitia ēt actualis, & si primaria sit præcise in actu volendi, tm secunda, vel secundaria potest esse in actu imperato q actum volendi, quia & ille hēt rectitudinem propriam, licet dependentem a rectitudine actus volendi. ¶ Qm igitur dr, q iustitia non est nisi in voluntate, verum est de iustitia habituali, quæ est rectitudo propter se seruata vt diffinit Ansel. seruatum enim proprie conuenit habitui, vel magis extendendo ve- De lib. arbi. c. 8.

rum de iustitia actuali primaria, quia voluntas illam propter se seruat, hoc est tenet in actu suo, quem illa iustitia rectum elicit. ¶ Si autem sit sermo de iustitia actuali secundaria, illam oportet dicere esse voluntatis non subiectiue, sed causaliter tantum, & ita adhuc de ista potest aliqualiter saluari diffinitio illa iustitiæ, quia illa est rectitudo voluntatis non vt voluntati formaliter inhærens, sed voluntatis vt causæ vel imperátis: est etiam propter se seruata, tanquam effectus voluntarie positus.

EXISTO sequuntur quædam corollaria per quæ etiam declaratur propositũ. ¶ Vnum, quod manente eadem iustitia habituali sunt tot iustitiæ actuales, quot sunt actus eliciti, quarum vna potest esse intensior alia, si actus vnus cum maiori conatu eliciatur, quam alius, & si habitus maneret æqualis, immo actus prior potest elici cum maiori conatu, & tunc habebit iustitiam actualem intensiorem correspondentẽ intensioni suæ, & secundus actus potest elici cum minori conatu, licet certũ sit, ℘ tunc habitus non sit minor. ¶ Aliud ℘ singuli actus mali hñt proprias malitias actuales, quia sicut nati sunt habere proprias bonitates, quia conuenientias, vel conformitates, siue eidem regulæ siue alijs, sic singuli hñt proprias carentias.

Vide in 2. dist. 35.

¶ Aliud ℘ malitię eo modo differunt, quo bonitates quæ deberent inesse, si specie spẽ, si numero numero, priuationes enim distinguuntur sicut habitus nati essent distingui, puta surditas, & cęcitas suo modo differunt specie priuatiua, sicut auditus, & visus specie positiua, & hæc cęcitas, & illa numero priuatiue, sicut hic visus, & ille differũt numero positiue.

¶ Et hinc* patet, quod non solum distinctio vitiorum philosophicæ loquendo, sed etiam peccatorum theologice loquendo, & hoc specie, & numero, & etiã genere accipi potest, non tantũ per distinctionem conuersionis, quia illa nec per se constituit, nec etiam distinguit peccatum, vt peccatum, sed accipitur secundum rationem propriam huius priuationis, quæ est formalis ratio distinguendi priuatiue, sicut habitus positiue.

¶ Apparet etiam quomodo vnũ peccatum est grauius alio, siue intelligatur secũdum distinctã speciem grauitatis, siue secundum distinctam grauitatem, & in eadem specie, quia actus eo modo, quo debet habere bonitatem maiorem, siue in specie, siue intentionis in specie, eodẽ modo, si caret bonitate debita est peior priuatiue, & si habeat conditionem aliquam positiuã repugnantem est peior contrarię. ¶ Tertio apparet quomodo peccata possunt cõtinuari in infinitum in damnãtis, & tamen natura non consumetur, nec habilitas naturalis, siue quodcunque aliud in natura. nam nulla creata natura potest naturam intellectualem, vel aliquid naturale in ipla corrumpere, & si posset diminuere posset aliquãdo destruere totaliter illam.

¶ Similiter effectus contingens alicuius causæ non necessario concomitatur suam causam igitur oppositum talis effectus, vel alicuius conditionis in ipso, non

hon destruit, vel diminuit talem causam: malitia autem in actu est priuatio aliqua in illo quod est effectus contingens voluntatis. igitur nihil diminuit de ipsa voluntate.

¶ Quid ergo adimit peccatum additum peccato? cum secundum Augustinum in enchi. intantum sit malum, quantum adimit de bonitate.

¶ Respondeo, malitia actualis in aliquo actu elicito non adimit bonum, quod simul secum inest, patet. nec oportet, ꝙ adimat bonum quod infuit, quia (vt dictum est) prius actus raptim transiens non mutatur de bono in malum. ¶ Si autem intelligatur per bonum quod infuit habitus gratuitus, qui adimitur peccando, hoc non potest intelligi de quocunque peccato, quia secundum peccatum nō adimit illum, quia iam adeptum fuit, nec primum peccatum ex per se rōne sua magis ademit illud, quam secundum, quia tunc peccatum primū esset simpliciter grauius secundo, quia maius bonum adimeret, contingit autem quandoque, ꝙ secundum sit grauius primo, & ita natum esset adimere maius bonum, & ita per se adimit bonum illud actuale. adimeret ēt per se bonum habituale, si inesset. adimit igitur peccatum generaliter illud quod deberet inesse, sicut in cęco nato cęcitas adimit visum, nō qui infuit, sed qui debuit inesse, & ita dicit Aug. 11. super Gen. 32 de Angelo peccante, ꝙ cecidit nō ab eo quod accepit, sed ab eo qđ acceptisset, si Deo subdi voluisset, & si in infinitum adderetur peccatum peccato, quodlibet adi-

mieret bonitatem propriā, quæ deberet inesse, nec est inconueniens in vno bono finito, virtualiter cōtineri sicut infinitos effectus successiue eliciendos, sic & infinitas rectitudines eorundem. ¶ Ad aliud de auersione; auersio a fine potest intelligi actualis nolitio ipsius finis, & patet ꝙ non ois peccans auertitur isto mō, cū forte frequenter peccans non actualiter considerat finē, vel si considerat non illum in se ex malitia respuit.

¶ Alio modo pōt intelligi auersio, non sic formalis, sed quasi virtualis; quæ potest poni acceptatio aliqua voluntatis incompossibilis volitioni finis, saltem efficaci, vel consecutioni finis, sicut qñ voluntas vult omnino aliquid inordinatum, & deordinans a consecutione finis. puta aliquid contra præceptum diuinū sine cuius obseruatione possibile non est consequi finē: adhuc isto mō intelligendo, auersio est solius voluntatis. ¶ Tertio mō largius pōt dici auersio quæcunque malitia separans a fine efficaciter volendo, vel consequendo, & talis malitia pōt esse in actu voluntatis imperato, quia cum imperare actū sit malum. non stat voluntatem efficaciter velle finem vltimum, nec ēt consequi ipsum. Sicut igitur referibilitas, vel quasi ordinabilitas ad finē, pōt dici conuersio, sic inordinabilitas pōt dici auersio, qñ igit accipitur, ꝙ non est nisi vna auersio in actu interiori, & exteriori. verum est duob. primis modis intelligendo, immo non est talis auersio, nisi in actu interiori, & si sic intelligatur, ꝙ auersio sit formalis rō in peccato, negandū est,

immo

FRANCKESCHE STIFTUNGEN

immo sufficit illa inordinabilitas actus imperati, quæ posset dici auersio tertio modo dicta. ¶Quod etiam additur ibi de libidine, si libido intelligatur esse improba voluntas, hoc est immoderatum velle, libido non est formaliter in omni peccato, sed vel formaliter, vel causaliter concurrit ad peccatū. Si igit libido, vel cupiditas dēt esse cōuertibile cum peccato, oportet extendere ista non tantum ad actum interiorem volūtatis immoderatum, sed etiam ad actū imperatum.

DE SECVNDO, in isto articulo scilicet de imputabilitate, patet ex distinctione posita in secundo articulo, quia si stricte accipiendo solum illud dicatur imputabile, quod est immediate in potestate voluntatis, patet ꝙ solum velle vel nolle est imputabile. ¶Si autem imputabile generaliter dicatur illud quod est simpliciter in potestate voluntatis, sic actus imperatus proprie est imputabilis, qa & si non sit immediate in potestate voluntatis, est tñ mediante actu volendi, qui actus non solū ſm se est in potestate voluntatis, sed ēt vt principium actus exterioris, quia voluntas potest per interiorem ponere illum exteriorem. Exemplum, seruus ex ꝓcepto domini occidit: illa occisio imputatur dño, quia in potestate sua erat actus serui, licet mediate. ¶Et si arguitur, sicut prius, & ille non est imputabilis nisi mediante isto. ¶Respōdeo, ex hoc sequitur propositum ꝙ illius & istius est alia imputabilitas. Idem enim non est medium, nec ratio mediandi respectu suiipsius, & potest idem declarari, sicut prius de propria bonitate, quia quamquam terminus sit idem, tñ in diuersis fundamentis sunt diuersi respectus ad eundem terminum, actus ille & iste sunt diuersa fundamenta. igitur licet imputabilitas conueniat istis in ordine ad eandem voluntatem, tamen illa erit alia, sicut est alia causabilitas, vel aliud subia cere potestati causæ, licet causa sit eadem.

AD PRIMVM argumentum principale, voluntariū potest dici illud quod est subiectiue in voluntate, vel illud quod est volitum a voluntate, vel illud quod est imperatum a voluntate. ¶Primum, non facit cōplete, ꝙ aliquid sit voluntariū, quia habitus potest esse in voluntate, & tamen non voluntarie voluntas habet illum, quia tristitia est in voluntate subiectiue. ¶Secundum, dr voluntarium participatiue, quia acceptatio eius, vt obiecti est voluntaria. ipsum n. magis diceretur volitū, q̄ voluntarium, voluntarium. n. proprie dr qd est in potestate voluntatis, & sic dr tertio mō, & sic actus exterior est voluntarius, sicut actus interior simplr, non tamen est æque primo, sed illo præsuppositō.

¶Voluntariū ergo dēt dici illud, qd est cālitera voluntate & hoc eliciente, vel imperāte. licet p̄ prius dicat voluntariū illud qd est elicitum, q̄ qd est imperatum. Concedit ergo maior intelligendo voluntarium generaliter, & sic minor est falsa.

¶Ad probationem minoris, dico ꝙ licet actus exterior separatus ab actu interiori, hoc est sine illo positus inesse, non sit

sit voluntarius,& hoc quia effectus remotior non dicitur volũtarius, nisi ponatur in esse per actum interiorem, qui est effectus ꝓpinquior, tũ qñ actus exterior cõiungitur cum interiori,& ex illo procedit, tũc ille exterior vt distinctus habet rõnẽ voluntarij,& distinctam,quia voluntarij mediate: actus autem interior non sic est voluntarius, sed immediate.

QVÆSTIO. XIX.

Vtrum in Christo vnitas naturæ humanæ ad verbum sit sola dependentia naturæ assumptæ ad personam verbi.

CONSEQVENTER quæritur de dependentia naturæ assumptæ ad verbũ. Vtrum in Christo vnitas naturæ humanæ ad verbum sit sola dependentia naturæ assumptæ ad personam verbi. Arguitur ꝙ non, talis est ibi vnitas quæ sufficit ad verificandum prædicationẽ naturæ de persona,iuxta illud primo de trinit. 13. talis fuit illa vnio quæ Deum faceret hominem, & hominem Deum. Nunc autem sola dependentia non videtur ad hoc sufficere: quia dependens non prædicatur semper de illo, a quo dependet, quod patet in proposito, natura enim assumpta dependet a patre, non tamẽ pater est homo. igitur est ibi aliqua alia vnitas, quam dependentia naturæ humanæ ad verbum. ¶ Contra discurrentes per omnes * modos vnitatis, nõ videtur posse ibi alia vnitas inueniri.

B. de mul plici vnitate vid. d. 1. p. 1. q. 1.

HIC TRIA SVNT videnda. ¶ Primo,quis modus vnitatis sit hic ponendus. ¶ Secundo,inquiretur qualiter ipsa vnitas sit possibilis, quantum est ex parte personæ assumentis. ¶ Tertio, qualiter est possibilis,quantum ex parte naturæ assumptæ.

DE PRIMO creditum est naturam humanam personaliter esse vnitam verbo. Io. 1. Verbum caro factum est, vbi caro ſm Augustinũ pro homine ponitur, & hoc expresse habetur in symbolis diuersis. ¶ Ex isto infertur hæc conclusio, quod ibi est ordo, siue dependentia naturæ humanæ ad verbũ. cõsequentia probatur, qa omnis vnio, vel est ꝑ informationẽ,vel per aggregationẽ,vel est vnio ordinis, & ne sit alteratio de perfectionibus essentialibus, vel de proprietatibus notionalibus, vel alius quę dicuntur vnita in Deo, intelligo de vnione quæ est realiter distinctorũ. ¶ Hic aũt non ꝑt poni vnio per informationẽ,quia verbũ non est potentiale,nec informabile. nec actus informans naturam humanam. ¶ Nec est hic tñ vnio per aggregeationẽ, quia sic verbum habet vnionẽ ad naturã meã, vel pater ad naturam assumptã, & generaliter quodcunque distinctũ ad aliud simpliciter distinctũ. nec illa vnio aggregationis, vt patet, sufficit ad vnitatẽ personæ. ¶ Restat igit̃ tertia vnio, scilicet ordinis. Ordo aũt est posterioris ad prius, patet aũt ꝙ verbũ non hẽt rõnem posterioris respectu naturæ, igit̃ econuerso natura habet ꝑ se ordinẽ posterioris respectu verbi,& ita dependẽtiã. ¶ Probatur ẽt consequẽtia, qa vnio naturæ ad verbũ importat relationem

Vide in Enchyridion c. 33.

nem realem non ex parte verbi, igitur in natura assumpta tantum. ominis autem relatio realis non mutua nec æquiparātiæ, vel est quædā dependētia, vel requirit dependentiā relati ad illud ad quod refertur. ¶ Vlterius, qualis sit illa dependentia naturæ ad verbum, concluditur ex quodam credito isto. ſ. ꝙ solus filius est incarnatus, ex quo sequtur, ꝙ natura illa non est vnita cuilibet personæ in trinitate, sed soli filio, ex quo sequuntur tria. ¶ Primum, quòd ista dependentia non est proprie cauſati ad cauſam, quia secundum Augu. 5. de trini. 14. ad creaturam pater, & filius, & spiritus sanctus sunt vnum principium. ¶ Secundum vero est, quòd ratio formalis terminandi istam dependentiam non est aliquid commune tribus personis, quia in quocunque est illud, quod est formalis ratio terminandi aliquam depēdentiam, & hoc prius naturaliter, quàm dependentia sit terminata ad ipsum dependet dependens, si igitur ratio terminandi esset communis tribus personis, tota trinitas terminaret, qđ falsum est. ¶ Hic dicitur quod licet sit aliquid commune toti trinitati. tamen alio modo est in vna persona, quàm in alia & pro tanto posset esse in vna ratio terminandi, licet non in alia. ¶ Contra hoc, in habendo illud, quod est commune tribus personis non est aliqua distinctio, nisi pertinens ad originem, puta ꝙ prima persona habet illud a nullo secunda ab vno, tertia a duobus. Sed ista differentia non facit, quòd vna persona terminet dependentiam naturæ, & non alia, quia illa differentia esset omnino eadem, ētiam si nulla persona fuisset incarnata, siue quælibet, siue quæcunque sola persona, puta si pater solus fuisset incarnatus.

Vid. li. 3. q. 1.

¶ Tertium sequitur ex isto, scilicet quòd ratio formalis terminandi istam dependentiam naturæ, est entitas personalis personæ verbi, hoc probatur, quia realis vnionis est aliqua entitas realis formalis terminus, siue ratio terminandi, quæcunque autem entitas, generalissime loquendo de entitate, vel est entitas essentialis, siue naturæ, vel est entitas hypostatica, siue personalis quando est in natura intellectuali de qua loquimur: probatum est autem, quòd ratio terminandi istam dependentiam, non est entitas naturæ siue essentiæ in Deo, igitur erit hypostatica: & breuiter ista dependentia non est ad aliquid communicabile, vt per se terminum, vel per se rationem terminandi, sed est ad aliquid incommunicabile. sine incommunicabiliter subsistens, vt tale, sicut est natura dependētis, vtcōmunicabilis, vel communicatæ. Sic patet primum, scilicet quòd vnitas, siue vnio naturæ humanæ ad verbum, est quædam dependentia, vel consistit in dependentia tali, scilicet naturæ vt communicabilis ad aliquod subsistens incommunicabile. ¶ Contra. vnio eiusdem rationis posset esse ad personam patris. ergo haberet terminum formalem eiusdem rationis: sed entitas hystatica est alterius rationis in gsonis. igitur &c. ¶ Respondeo, diceretur ad hoc, sicut diceretur de communitate eius, quod est persona in diuinis, quia si

pona-

ponatur aliqua communitas rea lis personę ad tres personas, posset concedi communis ratio terminandi eadem, non tamen propria.

DE SECVNDO articulo principali videndum est quo modo sit possibile ex parte termini, quomodo.s. hoc subsistēs incommunicabile, vt tale potest terminare dependentiam: hoc autem potest aliqualiter declarari sic. Si repugnaret sibi dependentiam terminare. ¶ Aut illa repugnantia esset per hoc, ꝙ est illud subsistens, siue persona. ¶ Aut per hoc, ꝙ est ꝑsona diuina. ¶ Aut per hoc, ꝙ est hęc ꝑsona, quæ.s. sola ponitur terminare dependentiam, sed propter nullum istorum repugnat isti ꝑsonæ, quod probatur dupliciter. ¶ Primo sic. independenti non repugnat terminare dependentiam. & si habeat propriam independentiam non repugnat sibi esse terminum proprium dependentiæ. nunc autem verbum quantum ad entitatem suam, etiam personalem est independens, & hoc independentia sibi propria. igitur nullo istorum trium modorum repugnat sibi terminare dependentiam, probatio minoris. cui formaliter repugnat omnis īperfectio, ei formaliter repugnat omnis dependentia, & quod est formalis ratio repugnantiæ respectu vnius, & respectu alterius. hoc patet. ꝙ a dependēs, vel est formaliter imperfectio, vel omnino habet necessario imperfectionem annexam. Nunc autem filio ratione proprietatis hypostaticæ repugnat formaliter omnis imperfectio. ita quod ista proprietas est ipsi filio formalis ratio repugnātiæ, nihil enim ponitur in diuinis ex natura rei, quin sibi præcisissime cōsiderato repugnet q̄cunque imperfectio, alioquin præcise, quantum est de se, possibile esset sibi aliquam imperfectionem competere, & ita posito, ꝙ illa imperfectio competeret, adhuc ipsa posset manere ipsa, & si ipsamet manet est intrinseca Deo, igitur possibile esset aliquam imperfectionem esse in trinsecam Deo, quod est impossibile. ¶ Contra istam rationem obijcitur, primo contra maiorem, quia si independentia concluderet posse terminare dependentiam, igitur independentia talis concluderet posse terminare talem dependentiam, consequens est falsum, sicut patet in multis. primo in substantia, & accidente. quia omnis substantia est independens independentia accidentis ad subiectum. & tamen non omnis substantia potest terminare dependentiam accidentis cuiuscunque ad subiectum. ¶ Sicut lapis nō potest terminare dependētiam sapientiæ. ¶ Consimiliter patet de dependentia totius ad partes, quia multa sunt quibus repugnat dependere tali dependentia, quæ est totius ad partes, nec tamen possunt terminare talem dependentiam, sicut est quodcunque simplex, quod nō est totum nec pars. ¶ Patet etiam de independentia causati ad causam, quia angelus est indepēdēs a quocunque causato, vt a cā, nō tū potest terminare quodcunq; causatū. ¶ Apparet etiam communissime de ꝓprietate, de qua est propositum, quia proprietas personalis, cum sit oīno indepēdēs secundū hoc posset terminare

nare omnem dependentiã creaturæ ad Deum, vt causati ad causam, & hoc secundum quamcũque rationem causalitatis. quod est manifeste falsum, quia proprias in persona, non est formalis ratio causandi, sed aliquid cõ
3. tri. 14. mune tribus. vt dictum est supra per Augustinum. ¶ Respondetur igitur ad maiorem. ℘ licet independenti ratione sue in dependentiæ non repugnat, ℘ ipsum terminet dependẽtiã alterius, tamen independentia non sufficit ad hoc, vt sibi conueniat terminare. sed oportet ℘ habeat prioritatem, vel primitatem essentialem respectu illius, quod dependet ad ipsum, quia dependentia est posterioris essentialiter ad prius essentialiter: oportet etiam, ℘ habeat perfectionẽ aliquam, respectu cuius dependens sit imperfectum. Et ad propositum entitas hypostatica nõ habet prioritatem essentialem respectu creaturæ, quia ordo essentialis est p se inter essentias, distinguendo essentias contra entitatem hypostaticam. formæ
8. Meta. t. c. 10. enim. i. quidditates rerum se habent, sicut numeri: entitas etiam hypostatica non est simpliciter perfecta, vel simpliciter perfectio (prout dictum est in quæ-
q. 5. stione de hoc mota) per idem negaretur minor, quia si aliquid esset ratio repugnantiæ respectu cuiuscunque imperfectionis, ipsum esset perfectio simpliciter. si igitur entitas hypostatica non est perfectio simpliciter, sequitur ℘ ipsa non est formalis ratio repugnandi omni imperfectioni, & per consequens nec ℘ ipsam habet persona formaliter propriam independentiam. ¶ Ad
1. ta, ad primum. dependentia potest dupliciter distingui. ¶ Vno modo formaliter, siue quasi specie secundum rationem distinctã formalem dependẽtiæ. Alio modo quasi materialiter secundum distinctionẽ ipsorum dependentium. ¶ Et hoc dupliciter. ¶ Vel in eodem ordine. ¶ Vel in alio & alio. ¶ Prima distinctio requirit in termino rationẽ formalem terminãdi aliam & aliã, vel eandem, quasi illimitatam virtualiter. i. vel eminenter continentem tales rationes formales distinctas. ¶ Secunda distinctio non requirit distinctionem, nisi eorum quæ dependent, & quandoque ista distincta sunt eiusdem ordinis, quãdo. i. æque immediate, vel æque mediate dependent ad idem, quandoq; sunt alterius ordinis, quando. i. vnum dependet mediate: licet igitur ista propositio sit falsa, independens tali dependentia potest qualemcunque dependentiam terminare. & ista etiam, independens dependentia tali potest dependentiam cuiuscunq; dependentis terminare, tamen videtur ista probabilis, ℘ independens tali depẽdentia potest alicuius dependentis talem dependentiam terminare, vel priorẽ, & hoc vel immediate, vel saltẽ mediate, & ista probabilior, simpliciter independens potest cuiuscunque dependentis, vel saltem alicuius dependentis aliquam dependentiam terminare. ¶ Et istarum duarum propositionum veritas apparet, si ista esset nota, ℘ quæcunque entitas quacunque alia vel est per se prior, vel posterior, & videtur posse haberi ex connexione entium, & vnitate eorum siue vniuersi, quæ vnitas est ordinis secũ

dum

7.c.n.et sequenti.

dum philosophum. 12. Meta, videretur enim illa entitas inconnexa cum alijs quæ non haberet per se ordinem prioris, nec posterioris. ¶ Quando igitur arguitur. si indepedentia &c. vno modo posset negari consequentia, quia si independens tali indepētia non possit terminare talem dependentiam, hoc est propter aliquid annexum suæ independentię, quæ est limitata, & ideo potest habere aliquam imperfectionem annexam. sed hæc ratio non tenet de independente simpliciter, quia in tali saltem nulla est imperfectio. ¶ Aliter etiā deficit illa consequentia, quia non oportet, ꝙ talis independentia concludat talem terminationē. nisi independentia simpliciter acciperetur in antecedente, sic ꝙ independentia simpliciter, & omnimoda concluderet posse terminare omnem dependentiam, sed hoc non fuit acceptū, sed solummodo, ꝙ independēs omnino posset aliquam dependentiam terminare. hoc enim sufficit ad propositum, quia per viam diuisionis sequitur cum illud independens de quo est sermo. i. persona, vel entitas personalis non possit terminare aliquam dependentiā, quæ est causati, vel mensurati, vel aliam huiusmodi, ꝙ possit terminare istā, quæ est naturæ vt est communicabilis ad aliquid, vt incommunicabiliter existens. ¶ Aliter posset concedi consequens secundum intellectum prius expositum. s. ꝙ independens tali depētia alicuius taliter dependentis, vel priori dependentia dependentis potest dependentiam terminare. Per hoc patet ad illas instantias ibi positas. ¶ Ad primā, quia substantia illa potest aliquam dependentiam alicuius accidentis terminare. puta illius, quod natum est sibi conuenire. Et esto, ꝙ esset aliqua substantia non susceptiua alicuius accidentis, sicut est natura diuina, illa tamen potest terminare aliquam dependentiam priorē, quam sit ista, puta alicuius causati prioris ipso accidente, & sic mediate terminat dependentiā ipsius accidentis. ¶ Ad secundā de toto, & de partibus per idē, quia simplex quod nec est totum, nec pars, non potest terminare dependentiam totius ad partes, sed potest terminare dependentiam priorem, quàm sit illa quæ est totius ad partes. ¶ Et si quæras, quam dependentiam terminat angelus respectu ignis, qui dependet a partibus suis? ¶ Respondeo, illam dependentiam quæ est minus nobilis ad magis nobile in ordine essentiali naturarum. ¶ Per idem ad tertiā, quia angelus terminat depēdētiā cuiuscunque naturæ inferioris, & hoc mediate vel immediate, illam quidem quæ est secundum ordinem essentialem quiditatum, & illa est quodam modo prior dependentia illa, quæ est effectus a causa efficiente, immo hæc videtur omnino prima, & hic potest assignari cōmuniter conuenire cuilibet independenti, respectu cuius dicitur independens. ¶ Ad quartam, independens omnino bene videtur ꝙ necessario possit aliquam dependentiam terminare, quia non videtur aliter cōnexionem habere cum alijs entibus, sed non oportet, ꝙ qualemcunq; dependētiam possit terminare, quia illam quæ requirit in ter-

termino perfectionem simpliciter cuiusmodi est dependentia causati ad causam, non terminat nisi sit perfectum simpliciter, potest autem esse independens, si sibi repugnet imperfectio, licet sibi non cõueniat simpliciter perfectio, quia entitas hypostatica, vt talis non est perfectio simpliciter, nec tamen omnis talis est iperfecta. ¶ Per hoc excluditur responsio ad maiorem, quia indepēdēti omnino, nec ratione independentiæ suæ, nec ratione alicuius sibi annexi potest repugnare generaliter terminare quamcunque dependētiam. ¶ Et cum tangitur, ℣ ad hoc vt terminet requiritur, ℣ sit prius essentialiter, potest dici ℣ proprie loquendo de proprietate essentiali, quæ. s. est ratione essentiæ vt distinguitur contra entitatem hypostaticam, sic vna est prioritas trium personarum, sed extendendo prioritatem essentialem ad prioritatem per se, & hoc respectu cuiuscunque entitatis, siue quiditatiue, siue hypostatice, potest entitas personalis in diuinis dici prior essentialiter, vel magis proprie per se prior quocũque causato. Et isto secundo modo accipiendo prioritatem necesse est, vt omnē dependentiam terminans sit prius eo, quod dependet. non autem primo modo accipiendo priori tatem, nisi tantum, quando est depēdentia causati ad causam, vel aliqua similis dependentia, puta causati posterioris a causatum prius, vel causæ vnius ad aliam causam, vel mensurati ad mensuram. ¶ Et cum dicitur ℣ solæ formæ hoc est quitates se habent, sicut numeri quo ad hoc, ℣ in eis solum attenditur ordo essentialis, non igitur in entitate hypostatica. ¶ Potest distingui de dependentia essentiali, quia quædam est simpliciter essentialis, quæ est ratione essentiæ in vtroq; extremo. vbi. s. fundamentum ratione essentię dependet, & terminus ratione essentiæ terminat. Et isto mō est dependentia essentialis creaturæ vt causati ad Deum vt ad causam. Alio modo potest dici essentialis tantum ex parte fundamenti, cui scilicet essentia est ratio dependendi, sed nihil ratione essentiæ terminat. sed ratione entitatis distinctæ ab essentia puta hypostaticę. ¶ Et cum additur, ℣ terminans dependentiam oportet esse perfectum, licet hic distingui, ℣ perfectio, sicut & entitas æquiuoce conuenit entitati quiditatiuę & hypostaticæ, tamen proprie perfectio non videtur conuenire, nisi entitati quiditatiuę, quia entitas hypostatica non est secundum quam aliquid formaliter perficitur, sed secundum quam recipit perfectionem. vel saltem determinatur ad perfectionem receptam. Et secundum hoc neganda esset illa propositio, oportet ℣ terminans dependentia sit perfectum. sufficit enim ℣ sibi repugnet imperfectio, qualis conuenit depēdētiæ. Et per hoc patet ad illud, quod dicitur contra minorem, quia perfectionem non extendendo, sed proprie accipiēdo, neganda est ista propositio, ℣ si aliquid sit ratio repugnantiæ respectu cuiuscunque imperfectionis, ipsum est perfectū, vel perfectio simpliciter, quicquid enim potest realiter esse idē simpliciter perfectio, ipsum non potest esse aliquo mō imperfe-

perfectum, & tamen non oportet, ℣ quodcunque tale secundum rationem suam formalẽ, sit simpliciter perfectum.

SECVNDO potest oppositum sic declarari, aliqua est in entibus dependentia naturæ cõmunicabilis inquantum communicabile ad suppositum, cui communicatur. ergo in illa dependentia status est ad incommunicabile, vt terminans talem dependentiam. antecedens declaratur, quia aliqua natura habet proprium per se suppositum, sicut est natura substantialis, & ibi est identitas realis naturæ & suppositi, nec est dependentia naturæ ad aliquid extrinsecum, vt ens suppositum, & aliqua natura propter eius imperfectionem suppositum per se habere non potest, & per consequens non potest sic intrinsece terminari, sed requirit suppositum extrinsecum, sicut natura accidentis requirit suppositum substantiæ, ad quod vltimate eius dependentia terminatur, tanquam ad suum suppositum, & hoc per accidens, quia suppositum per se habere non potest, tali autem suppósito per accidens non est natura per se idem, quia natura & tale suppositum sunt alterius generis, sed est ibi aliqua vnio supplens (vt possibile est) vicem identitatis, illa est actualis dependentia naturæ, & ex parte suppositi actualis sustentatio naturæ vel terminatio dependentiæ eius, sic quod illam naturam dependere ad illud suppositum, est ipsam communicari ipsi, tanquam suo supposito, sicut potest habere suppositum, quia non potest per se habere suppositum, sicut substãtia, sed tantum per accidens.

℣ Consequentia principalis patet, quia cum suppositum sit per se aliquid incommunicabile, dependentia naturæ vt communicabilis ad suppositum, erit per se ad incommunicabile, & ita cum persona diuina sit verissime incommunicabilis, immo si sola per aliquod positiuum incommunicabilis, vt dicetur in tertio articulo, non repugnabit sibi ex parte sui terminare dependentiam naturæ vt communicabilis, tanquam suppositum eius non per se, vel intrinsecum, sed tantum extrinsecum, & alterius naturæ.

℣ Diceretur, quod nulla natura potest dependere ad ipsum, vt ad suppositum extrinsecum, quia non potest informari per accidens aliqua natura, sicut suppositum substantiæ informatur accidente, & pro tanto est suppositum per accidens naturę accidentis.

℣ Prẽterea. diceretur, ℣ dependentia accidentis est per se ad singularem substantiam, non autem ad suppositum, vt suppositum. s. quantum ad illud quod suppositum addit vltra rationẽ singularis, quia illud non videtur esse nisi negatio, negatio autem non est ratio terminandi aliquam dependentiam. ℣ Confirmatur, quia natura singularis assumpta verbo eodem modo terminat dependentiam accidentis, sicut terminaret si non esset assumpta, sed assumpta nõ habet rationem propriam suppositi, igitur quando non est assumpta ratio suppositi, non est ratio per se terminandi. ℣ Nec potest dici, quod quando est

assumpta dependentia accidentis quod sibi inhæret terminatur ad personam assumentem, quia depēdētia accidētis est inhærere, accidens autem naturæ assumptæ non inhæret personæ assumenti. ¶ Ad primum dici potest, ꝙ sufficit hoc habere, quod non sit repugnantia a parte incommunicabilis, ꝙ sit terminus alicuius dependētiæ: an autē aliqua natura alia ab illa, quæ est propria ipsius incommunicabilis, possit dependere ad ipsum incommunicabile, de hoc in sequēti articulo. ¶ Quod autem tangitur, ꝙ incommunicabile terminans depēdentiam naturæ extrinsecæ oportet esse informabile a tali natura, sicut substantia informatur accidente dependente ad ipsam. ¶ Respondeo, quando accidens inest substantiæ sunt ibi duæ habitudines, vna formæ ad informabile, & illius extremum est substantia vt receptiua talis formæ, & vt potentialis saltem potentialitate secundum quid. ¶ Alia est habitudo accidentis, vt dependentis ad substantiam, vt ad quam dependet, & illius extremum est substantia, vt essentialiter prior accidente naturaliter posteriori. ¶ Prima habitudo non potest esse alicuius naturæ ad verbum, quia illa requireret imperfectionem in verbo, quia aliquam potentialitatem. ¶ Secundo potest esse, quia illa non requirit in verbo, nisi per se prioritatem, quæ non repugnat sibi respectu cuiuscunque naturæ creatæ. ¶ Hic patet illud dictum, Deus est respectu cuius omnis substantia creata est quasi accidens, quia quasi habitudinem accidentis ad substantiam, quæ est formæ secundum quid ad informabile, non possit substantia creata habere respectu Dei, tamen habitudinem naturæ communicabilis extrinsecæ & posterioris potest habere respectu personæ diuinæ, qualem habitudinem habet etiam natura accidentis respectu suppositi substantiæ. ¶ Ad secundum potest dici, ꝙ substantia singularis est incommunicabilis, prout incommunicabile opponitur vniuersali, ꝙ est communicabile pluribus, sed non prout incommunicabile excludit omnem communicabilitatem tam cōmunis quam formæ, & hoc tam formæ partialis quę dicit cōmunicari materiæ informatę, quam formę totalis, puta quiditatis, vel naturę, quę dicitur communicari supposito participati, sic inquā incommunicabile non conuenit omni singulari, sed solum illi, quod non est alicui forma altero duorum modorū, & tale est illud, quod est vltimatum habēs formam, vel ens per formam, ita ꝙ nihil habet ipsum tanquā forma, siue principium quo essendi, & tale est suppositū: licet igit accidentis dependentia terminetur aliqualiter ad substantiā singularem, tamen non est vltima terminato, nisi ad singularē vt incommunicabilem, quia dependentia quę est in cōicari, nō vt habere statū, nisi ad incōicabile, quia si est dependentia ad singularem cōicabilē, cū illa sit ratio essendi ei, cui cōicat, non est dependentia adhuc terminata vltimate, nisi ad illud, cui cōicabile cōicatur. ¶ Nec tamen intelligo, ꝙ communicabile terminans dependeat ad incōmunica-

nicabile,& propter hoc cõicabile non vltimate terminat, sed illud ad quod ipsum dependet, quia non est verum substantiã singularem communicabilẽ dependere ad suppositum substantiæ, sed est ibi vera idẽtitas singularis communicabilis, & suppositi, sed pro tanto quod dependet ad singulare communicabile vltimate dependet ad incommunicabile, quia communicabile est alicui incommunicabili ratio essendi, & quod dependet ad illud, quod est alicui ratio essendi, dependet vlterius ad illud, cui ipsum est ratio essendi, incommunicabile autem non sic est ratio essendi alicui, & ideo quod dependet ad ipsum, non oportet vlterius dependere ad aliquid, quasi habens esse per ipsum. Non igitur vltimate terminatur dependentia accidentis, vt communicabilis, nisi ad suppositum substantię, vt incommunicabilitate substistẽs, & sustentans ipsum, & est ista ad aliquid extra totum genus dependentię talis quę est incommunicari, quia est ad incommunicabile. ¶ Et cum arguitur, quod ratio suppositi vltra substantiam singularem non addit nisi negationem. ¶ Respondeo, si hoc verum sit, tamen illa negatio prius conuenit substantiæ singulari, quam terminare dependentiam accidentis, nec est inconueniens aliquam negationem imperfectionis prius cõuenire alicui, quàm aliquod posterius dependere ad ipsum, sicut prius conuenit homini nõ esse irrationale, quàm esse albũ, quia negatio illa statim sequitur affirmationem, quę includitur in ratione hominis, etiam si nunquam tale accidens competeret vel competere posset homini. ¶ Et cum dicitur negatio non est ratio terminandi. ¶ Respondeo, vltimate terminare duo dicit. s. terminare, & sic terminare, ꝙ nihil vlterius terminet. ¶ Ratio igitur terminandi est aliquod positiuum, sed rõ istius, ꝙ terminatio sit vltimata, est illa negatio, *quod scilicet terminans non est communicabile. si enim esset communicabile. tunc adhuc vlterius terminaret dependentiã illud cui ipsum communicaretur. Exemplum, si accidens dependeret ad aliud accidens, sicut secundum aliquos color ad superficiem, eius dependentia non vltimate terminaretur ad superficiem, sed ad illud cui superficies est forma, & esto, ꝙ non dependeret ad illud cuius est forma, sed tantummodo esset sibi ratio essendi, adhuc vltimata dependentia esset ad illud, cui superficies est forma. ¶ Ad confirmationem posset dici, ꝙ accidens naturę assumptę &c.

a.l. quia.

TERTIO secundum aliquos declaratur propositũ sic. Persona diuina eminenter continet perfectionem omnis suppositi causati, igitur potest supplere vicem cuiuscunque in sustentando illam naturam, quam posset tale suppositum sustentare.

Vatt.li.3. q. 1. Th. in 3. sent. distinct. 1. q.6.

¶ Preterea, quelibet natura creata est in potentia obedientiali respectu personę diuinę, igitur persona diuina potest sustentare quancunque. ¶ Prima ratio videtur deficere, quia etsi persona diuina ratione essentię cõtineat virtualiter quãcunque entitatem creatam, ta-

men non videtur virtualiter continere ratione proprietatis personalis aliquam entitatem creatam, quia pari ratione contineret quamlibet, & ita proprietas personalis esset formaliter infinita, cuius oppositum ostensum est in quæstione de hoc mota. ¶ Ptæterea, si proprietas psonalis cõtineret virtualiter omnes entitates creatas, videtur ꝙ posset esse ratio formalis creandi creaturas. cuius oppositum dictum est in quadam alia quæ2i.1. stione. ¶ Secunda etiam ratio videtur deficere, quia potentia obedientialis creaturæ respicit omnipotentiam creatoris, & illa est communis. igitur illa sustentatio per quam filius per omnipotentiam sustentat naturam istam, est communis tribus. illa autem sustentatio, quę est personæ vnita, est propria filio. non igitur per hoc, quod est naturam esse in potẽtia obedientiali personæ, concluditur ipsam posse naturam sustentare hypostatice, vel suppositiue, sed tantum posse sustentare causaliter, scilicet effectiue.

¶ Contra cõclusionem istius articuli, arguitur primo, quia vnio realis habet terminum realem. quæ igitur sunt simpliciter idem in re, sunt idem in terminando talem vnionem: proprietas, & essentia sunt simpliciter idem in re. igitur sicut vnũ terminat, sic & reliquum terminabit. ¶ Item, ad relatiuum vt relatiuum non dependet aliud a suo correlatiuo. igitur ad verbum vt verbum non dependet natura hnmana, quia solus pater est correlatiuum.

¶ Ad primum dicendum, ꝙ formalis distinctio relationis ab essentia sufficit ad hoc, quòd proprietas posset dici formalis terminus vnionis realis, & non essentia, tamen ratio videtur efficax contra ponentes identitatẽ realem & formalem essentiæ, & proprietatis constituentis personam.

¶ Ad secundum dici potest, vno modo negando antecedẽs. nam aliud est dependere ad relatiuum, vt correlatiuum, & dependere ad ipsum verbum relatiuum. Nam licet natura humana assumpta a verbo diuino dependeat ad ipsum, tanquam ad verbum, non tamen dependet ad ipsum tanquam correlatiuum.

¶ Aliter potest dici, quòd natura assumpta dependet ad verbum, sed non ptoprie, vt ad relatiuum, sed vt ad incommunicabile subsistens, & sic neganda est consequentia.

DE TERTIO articulo, certum est secundum Dama. 57. quòd verbum assumpsit naturam in athomo, hoc est singularem, & tamen nõ habentem personalitatem propriam, quia illa non posset stare cum assumptione in vnitate personæ verbi. si autem propria singularitas naturæ personabilis esset formaliter propria personalitas eius, non posset illa esse sine ista.

¶ * Propter quod oportet videre quo formaliter & completiue natura creata sit personata in seipsa, vt ex hoc pateat, si & potest ipsa carere propria personalitate, & personari, etiam personalitate extrinseca.

¶ Est autem dubium, an personalitas propria sit formaliter per aliquid positiuum, & vide-

tur quod sic, quia negatio non est primo incommunicabilis. negatio enim quantum est de se. posset cuicunque competere, tantummodo igitur est incō municabilis propter incommu nicabilitatem positiui, ad quod ipsa consequitur, & ita primum incommunicabile est positiuū, proprietas personalis est primo incommunicabilis, quia est ratio formalis constituendi incō municabile. s. personam. ¶ Præte rea. negatio non est primo propria alicui enti, sed tantum propter hoc, quod sequitur aliquā affirmationem propriam. proprietas autem personalis est pri mo propria illi, cuius est. igitur & cętera.

¶ Præterea, quod excludit im perfectionem ipsum est perfectum, vel saltem aliquod positi uum, nunc autem dependere ad personam extrinsecā est imperfectionis. igitur personalitas propria quæ excludit formaliter illam dependentiam est aliquid positiuum. ¶ Cōfirmatur. propter hoc enim ponitur quod singularitas naturę est per aliquid positiuum, quia excludit imperfectionem quę est diuidi, vnde singulare dr indiuiduum, hoc est in plura indiuisibile. a simili in proposito personali in se excludit dependere ad perso nam extrinsecam. ¶ sed contra

Li 3. c. 9. quare in fine. Dama. c. 55. Nihil enim eorum, quę plantauit in nostra natura Deus verbum a principio plasmans nos defecit, sed omnia assumpsit. totus enim toti vnitus est mihi, vt totum toti tribuat, quod est inassumptibile, est incurabile. vult dicere igitur, ꝙ quęcunque entitas positiua in nostra natura est vnita verbo.

¶ Et quod hoc est possibile de quacunque, probatur ratione, quia quęcunque natura est simpliciter in potentia obedien tiali ad dependendum ad personam diuinam. Si ergo esset aliqua entitas positiua, qua natura esset in se personata. Illa entitas esset assumpta a verbo, & tūc natura nostra in Christo esset personata simul duplici personalitate. quod est impossibile. Quia si creata. igitur per illam est formaliter incommunicabilis alteri personę, & per consequens personę verbi non communicatur, & ita in ipso non personatur.

¶ Præterea, si aliqua entitate positiua esset natura formaliter persona creata. igitur verbum non posset deponere naturam assumptam, nisi vel illa maneret non personata, quod videtur inconueniens, vel oporteret ꝙ daretur sibi de nouo aliqua alia entitas, qua etiam haberet personalitatem creatā. sed hoc est impossibile. Illa enim non posset esse entitas accidentalis, quia accidens non est ratio formalis personandi substantiam. Nec posset esse aliqua entitas substantialis, quia nec materia, nec forma, nec substantia composita, quia quęcunque talis, si daretur non maneret natura ea dē quę prius, quia haberet aliā materiam vel formam vel entitatem substantię compositę.

¶ Potest igitur dici, quod nostra natura est personata personalitate creata non aliquo positiuo tanquam ratione formali, quia vltra singularitatem non inuenit aliqua entitas positiua, qua singulare completiue sit incommunicabile, sed ūm singularita-

ti superadditur negatio communicabilitatis, siue dependentiæ quæ est in communicari. Potest autem intelligi triplex negatio communicabilitatis, siue dependentiæ. sicut.n. possumus intelligere dependentiam actualē potentialem, & aptitudinalem. sic possumus intelligere negationem actus dependendi, & negationem possibilitatis dependendi, & negationem aptitudinis ad dependendum. ¶Prima negatio est nuda, siue sola. ¶Secunda est cum repugnantia ad actum. ¶Tertia est cum inclinatione appositā, siue aptitudine contraria. Exemplum. primo modo, superficies, si esset sine colore, omnino esset non alba, quia haberet solam negationē albedinis. Secundo modo, Angelus est non albus, quia sibi repugnat albedo. Tertio modo, lapis est non sursum, quia in lapide est negatio aptitudinis ad surfitatem cum inclinatione ad non*surfitatem, sicut ad suum oppositum. ¶Ad propositum loquendo de dependentia ad hypostasim extrinsecam, & specialiter diuinam de qua modo loquimur, sola negatio actualis dependentię nō sufficit ad hoc, ꝙ aliquid dicatur in se persona tum, vel persona, quia anima Petri habet talem negationem, & tamen non est persona. ¶Secunda negatio non inuenitur in natura creata psonabili, quia nulli tali potest omnino repugnare dependere ad personam diuinam, immo quæcunque entitas positiua in tali natura est in potentia obedientiali ad dependendum ad ipsam, & per consequens illa negatio non constituit personam creatam.

a.l. sursū mutatē.

¶Tertia etiam negatio non sufficit, quia illam habet natura assumpta, ipsa enim cū sit eiusdem rationis cum mea natura habet aptitudinem eiusdem rationis, & ita habet aptitudinē ad subsistendum in se, & non habet aptitudinem ad dependēdum ad personam extrinsecam, nec est inconueniens possibilitatem esse sine aptitudine, quia ad formas supernaturales, & si sit potentia aliqua in susceptiuo, non tamen proprie aptitudo, quia illa non est proprie nisi ad formam naturaliter perfectiuam. ¶Ad personalitatem igitur propriam, siue creatam oportet concurrere duas negationes, primam, & tertiam. ita ꝙ tertia est quasi habitualis necessario conueniens naturæ cui conuenit, siue sit personata in se, siue in psona aliena: sed alia negatio. s. actualis dependentiæ superueniens isti negationi cōplet personalitatem propriam. ¶Ad illa igitur, quæ probant ꝙ personalitas propria est formaliter per aliquid positiuum, ad omnia simul, est vna responsio ꝙ nulli simpr repugnat esse communicabile, nec tanquā communicabile dependere, nisi ibi sit simpliciter proprium aliquod positiuum, quod sit ratio repugnantiæ communicabilitatis, & dependentiæ. Tamen cōicari, & dependere pōt ẽm quid repugnare alicui per solam negationem, quia dum negatio illa inest, affirmatio non potest in esse, sed nō propter hoc est simpliciter impossibile affirmationem inesse, nisi illud cui talis negatio inest esset necessaria ratio quod talis negatio consequeretur, & tunc negatio esset sim-

simpliciter ꝓpria, aliàs nō esset nisi secundum quid propria. Simili enim modo propria est alicui negatio, sicut ipsi repugnat opposita affirmatio. Sola persona diuina habet incommunicabilitatem primo modo, quia entitatem aliquam intrinsecā simpliciter propriam, per quā sibi repugnat posse communicari. Natura autem creata, licet in se subsistat, non tamen aliquid habet intrinsecum per quod impossibile sit eandem dependere, & ideo sola persona diuina habet propriam personalitatem completam, natura vero creata personata in se non habet, quia non habet repugnantiā ad posse dependere, sed tm̄ ad actu dependere, & hoc secundū quid s. dum sibi inest negatio dependentiæ actualis. ¶ Ad formā igit primæ rationis dico, ꝙ incommunicabile simpliciter quod. s. importat repugnantiam ad posse dependere, non conuenit primo negationi, siue alicui rationi negationis, nec talis incommunicabilitas est in creatura etiam in se personata, sed tantū incommunicabilitas ſm quid s. repugnantia ad communicari, & hoc stante illa negatione dependentiæ actualis: ista autē incommunicabilitas ſm quid non requirit entitatem positiuam simpliciter incommunicabilem, sed tm̄ entitatem positiuam receptiuam negationis dependentiæ actualis, sed incommunicabilitas simpliciter si alicui negationi conueniat hoc non est, nisi quia illa consequitur entitatem positiuam simpliciter incommunicabilem.

¶ Per idem ad aliam maiorem de dependentia concedo, ꝙ si alicui repugnat posse dependere. hoc est propter aliquā perfectionem, vel rationem positiuam, sed illa repugnantia non est in creatura, sed sola negatio dependetiæ actualis Exemplū, accidenti separato non simpliciter repugnat inhærere, vel posse inhęrere, sed secundum quid dici posset ei repugnare inhærere, pro quanto ꝙ stante illa separatione non potest simul stare cum hoc, quod inhæreret.

¶ Consimiliter ad illud de proprio dico, quod incommunicabilitas simpliciter est simpliciter propria illi cui conuenit, sic incommunicabilitas. incōmunicabilitas autem secundū quid non est ei propria, sed tm̄ sic, ꝙ soli illi conuenit.

DE SECVNDO igitur in tertio articulo principali vr, ꝙ naturæ humanæ repugnat dependere ad personam alienam, vt subsistentantem ipsam. ¶ Primo, quia est natura substantialis. ¶ Secundo, quia non potest habere aliquid intrinsecum, qđ sit sibi ratio taliter dependendi, ¶ Tertio, quia intrinsece, siue identice habet rationem non dependendi tali dependentia.

¶ Et primo sic arguitur, natura substantialis non est nata dare supposito nisi esse simpliciter, & per consequens non præsupponit esse simpliciter, natura autem dependens ad suppositum alienum præsupponit in eo esse simpliciter, quia esse naturę proprię, quæ prius conuenit sibi, q̄ ista natura dependens ad ipsum. Antecedens probatur, natura substantialis est entitas simpliciter, sicut accidentalis est entitas secundum quid, & qualis est aliqua entitas forma-

liter tale esse tribuit. sicut igitur natura accidentalis tribuit tantum esse secundum quid, & ideo presupponit ens simpliciter, ita natura substantialis dat esse simpliciter, & ideo non præsupponit tale esse.

Est tamē 3. inordine.

¶ Ex secūdo arguitur sic, omne dependens habet intrinsece aliquid quod est sibi ratio dependendi. natura humana non hēt, nec habere potest aliquid tale intrinsece, ꝙ sit sibi ratio dependendi tali dependentia. igitur & cætera.

¶ Maior patet inductiue, independentia causati ad causam in quocunque genere causæ. ¶ Et probatur ratione, quia nisi in isto sit aliqua ratio dependēdi, quę non est in illo, nō magis istud dependet, quam illud. Natura autem mea non dependet a verbo tali dependentia. igitur nec illa assumpta magis dependet, nisi habeat aliquā rationem dependentiæ sibi intrinsecam. probatio maioris. Non dependens non fit dependens, nec econuerso, nisi sit aliqua mutatio, mutatio autem habet pro per se termino, nisi aliquam formam absolutam, si igitur natura sit de nouo depē dens aduenit sibi aliqua forma absoluta, quæ sit ratio dependē di, & talem etiam amittit, vt terminum a quo mutationis, si fiat de dependente non dependens. probatio minoris. tum, qa natura illa posset deponi nullo absoluto corrupto in ea, si autē haberet aliquod absolutum, quod esset ratio dependendi sibi propria, oporteret illud corrumpi, quando ipsa fieret non dependens. tum quia naturæ eiusdem rationis competit similis ratio dependendi, & ad similem terminum, vel eūdem terminum quando non est nisi vnicum natum terminare talē dependentiam. natura autem Christi & mea sunt eiusdem rationis, & meæ non competit aliquid, quod sit ratio taliter dependendi ad verbum, quia tunc mea violenter subsisteret in propria persona. ¶ Et ex ter- Est in tio arguitur sic, propria persona litas quę potest competere huic naturæ humanæ est realiter eadem sibi. igitur manente hac natura manet habens hanc personalitatem, sed personalitas propria est ratio repugnantiæ ad sic dependere, igitur &c. probatio antecedentis, quia certū est quod huic naturæ humanæ singulari potest competere propria personalitas, illa autem nō potest esse aliud ab ipsa, nec ei accidens. quia accidens non est ratio personandi substantiam, nec potest esse substantia alia ab hac natura, quia nec substantia composita, patet enim, quod vna substātia composita nō est ratio formalis personalitatis alteri substantiæ compositæ. nec potest esse alia substantia, sicut pars, quia non maneret eadem natura composita, nisi maneret eadem vtraque pars substantialis.

POTEST DICI, ꝙ non est ponenda inter aliqua esse formalis repugnantia, nisi vel in rationibus eorum proprijs aliqua repugnantia includatur manifeste, vel necessaria ratione probetur includi, vel sequi. Sed neutro modo est de natura humana, & de dependentia ad personam alienam, igitur ponendū est quod talis dependen-

tia

tia non est simpliciter impossibilis, quantum est ex parte fundamenti.

¶Maior probatur, quia quod libet ponendum est possibile esse, cuius non patet ratio impossibilitatis. Consimiliter quodlibet compossibile, vbi nō apparet ratio incompossibilitatis. ¶Prima pars minoris declaratur ex rationibus istorum, de quibus est sermo. ¶ Ratio autem naturæ humanæ magis patet. ratio autem illius dependētiæ, de qua loquimur potest circunloquendo, vel aliqualiter describendo poni talis. dependentia est naturæ, vt communicabilis ad personam propriam, & alterius naturæ, vt terminantem eius dependentiam. hæc ratio exponatur. ¶ Primo illud quod dicitur, vt communicabilis, potest vno modo aliquid communicari alicui sic, ꝙ illud sit ipsum, quod cōmunicatur, sicut vniuersale communicatur singulari. Alio modo sic, ꝙ illud cui communicatur sit isto nunquam formali principio essendi. Et hoc *dupliciter, vel vt *forma partialis, quæ communicatur materiæ informatæ, & per consequenter *cōicatur composito constituto per ipsam, vel vt forma totalis, sicut quiditas communicatur supposito, vt humanitas Sorti. In proposito intelligitur cōicabile tertio modo. s. ꝙ sic communicatū sit forma totalis, quam habens dicat ſm eam esse formaliter tale, sed ,,prium suppositum naturæ dicitur hoc modo tale ſm illā non propter dependentiam, sed magis propter per se identitatem, sed ad suppositum non proprium non potest esse per se identitas, sed illud quod potest ibi esse, quasi supplens vicem identitatis est perfecta dependentia naturæ & perfecta substentatio ex parte suppositi, siue terminatio dependentiæ. tale autem suppositum, quia est per se suppositum alterius naturæ, & istius naturæ dependentis non est per se suppositum, & p se est prius eo quod non est p se, sequitur quod prius habeat naturam propriam, quam istam dependentem, quæ est sibi tanquam natura aduentitia, vel natura secunda.

¶ Et quod naturæ humanæ non repugnet talis dependentia, qualis dicta est, potest sic aliqualiter declarari, vt probatum est in secundo articulo, persona diuina potest esse proprius terminus alicuius dependentię, non autem dependentiæ q̄ est causati ad causam, nec breuiter cuiuscunque terminati ad aliquid ratione perfectionis formalis in ipso, sed tantum illius quæ est naturę vt communicabilis ad incommunicabile sustētans ipsam, igitur talis dependētia est possibilis in aliqua natura. quia non potest esse possibilitas terminandi dependentiā, nisi in aliquo sit possibilitas dependendi, sed hoc non magis repugnat naturę humanę, quā alteri.

¶Preterea, secundo, quia accidens dependet tali dependentia ad ſsuppositum substantiæ, cui inhæret, nunc autem licet ibi coniungatur dependere, & inhęret, tamen prior videtur esse ratio dependentię, quam inherentię, sicut in termino videtur esse prior ratio prioritatis essentialis, ꝓp quam terminat dependen-

B. vide. d. 1. q. 7. p. 1. q. 10. & d. 23. p. 1. q. 10. 1. forma 2. alter.

2. & 8. phy.

dependentiam, quam informabilis, vel susceptiui secundum quam terminat inhærentiam. Si igitur intelligatur alicui conuenire dependentia naturæ vt communicabilis, & hoc sine inhærentia, non videtur contradictio, sed talis est illa quæ ponitur in proposito. ¶ Confirmatur, quia secundum philoso. 5. meta. quale vno modo dicitur differentia substātiæ. igitur modus qualitatis non repugnat substantiæ. ¶ Tertio declaratur sic, accidens potest habere modum substantiæ, licet non perfecte. s. quod sibi repugnet dependere ad subiectum, tamen aliqualiter similem. s. in non dependendo actualiter, sicut apparet in accidente separato: pari ratione igitur videtur quod substantia potest habere modum accidentis, licet non perfecte. s. dependendo, & inhærendo subiecto, tamen modum aliqualiter similem. s. in dependendo actualiter ad suppositum alienum.

1. 6. 19.

AD ILLA autem, quæ adducta sunt in contrariū. Ad primum cōcedo, quod natura substantialis est esse substantiale, sed non oportet quod sit primum esse suppositi habētis esse per ipsam, nisi qñ illud est eius per se suppositum, qñ autē est eius suppositum non per se, sed per se alterius naturæ, tunc per illam alteram prius habet esse. ¶ Et cum accipitur illud quod dat esse, simpliciter, non prçsupponit esse simpliciter in eodē. ¶ Respondeo aliquod esse in se est esse simpliciter, & tamē suppositio non proprio non dat esse simpliciter omni modo. ¶ Ad secundum, aliquid potest esse rō dependentiæ dupliciter. ¶ Vno modo sic, quod ipsum necessario consequatur, vel concomitetur dependentia actualis. ¶ Alio modo, quod licet ipsum necessario concomitetur aptitudo ad dependendum, non tamē necessario depēdētia actualis, sed ipsum quantum est ex natura sua dependeret, & quando est actualis dependentia cōuenit secundum ipsum, vt proximum fundamentum. ¶ Primo modo est dependentia creaturæ ad Deū, quia necessario fundamentum dependentiæ. ¶ Secundo modo est dependentia causati ad causam secundā, sine qua posset ipsum immediate cāri a prima, & ita posset ab illa secunda non dependere actualiter, licet semper haberet aptitudinem ad dependendum. Maior igitur rationis vera est intelligendo de ratione dependēdi non prçcise primo modo, sed indifferenter primo modo, vel secundo, nihil plus concludit probatio prima maioris inducendo de dependentijs causati ad cām. ¶ Secunda vero probatio probat, qꝑ dependens haber aliquam rōnem dependendi, quā non hēt independens, quod necessarium est intelligendo per rationem dependentiæ rationē formalem dependendi. quę est ipsa dependentia, quia sine illa non posset aliquid dependere, sed intelligendo rationem fundamentalem dependentiæ secundum quam ineſt dependentia, sicut secundum albedinem similitudo, non oportet qꝑ illa ratio sit magis in dependente, quam in illo quod non depēdet actu, est tamen æque aptum ad dependēdum. ¶ Exemplum,

acci-

accidens, quando est in subiecto non magis habet talem rationē dependendi, quam qñ ipsum est separatum, quia ipsamet natura est isto modo, prima rō dependēdi, nec oportet ad hoc, ꝙ actu dependeat superaddi actu talis ratio dependēdi, sed sola rō formalis. s. actualis dependentia.

¶ Consimiliter hic de natura assumpta, & non assumpta. ¶ Tertia autē probatio videtur plus ꝓbare. s. ꝙ actu dependens habeat semper rationem dependendi fundamētalem, & hoc aliquam entitatem absolutam.

2. Si vis sire an ad relatio ni sit ma ius vid. in 3. q. 1. ar. 3. ante so lutionē ar gumento. tium prin cipalium.

¶ Ad illam igitur propositionem, cui illa probatio innititur s. ꝙ omnis mutatio habet pro se termino formam absolutam. Respondetur per interemptionem, immo motus est secūdum vbi, & ad vbi, nec tamē vbi dicit aliquam formam absolutam. Qualiter autem nō sit hoc contra philosophum. 5. Phy. & 7. dictū est supra in quadam quæstione de corpore, & vbi &c.

Ibi. 2. ar. 1. Idem ali qualiter. q. 1.

¶ Minor principalis rationis nō est vera eo modo, quo maior est vera, scilicet intelligendo indifferenter de ratione formali dependendi, vel fundamentali, & hoc necessario fundante actualiter, vel saltem aptitudinaliter, habet enim natura assumpta rationem formalem dependendi, scilicet ipsam dependentiam, & rationem fundamentalem, immo ipsa est proxima ratio fundamentalis dependentiæ, licet non necessario consequatur ipsam talis dependentia actu, sed aptitudine, nec plus probat prima probatio, quia si natura deponeretur, nullum absolutū in ea corrumperetur, & ita non habuit aliquod absolutū quod esset necessaria ratio actu dependendi, sed absolutum fuit proximum susceptiuum dependentiæ, & sine illa manere potest, sicut sine respectu non necessario consequente potest manere fundamentum absolutum.

¶ Ad aliam probationem dico, ꝙ licet naturæ ejusdem rationis habeant aptitudinem similem ad dependendum, tamen non oportet, ꝙ si vna actu dependeat, ꝙ similiter & altera, patet de accidente coniuncto, & separato, natura autem mea & si nō actualiter dependeat ad verbū dependentia prædicta, scilicet ad suppositum hypostatice sustentans, tamen habet aptitudinem, sicut natura illa assumpta habet aptitudinem.

AD ARGVMENTVM principale dico, ꝙ licet non omnis dependentia sufficiat ad verificandum prædicationem dependentis de illo a quo dependet, tamen illa quæ est naturæ vt communicabilis ad suppositum, vt hypostatice sustentans eam, sufficit ad verificandum prædicationem naturæ sic dependētis de suppositō ad quod dependet. patet de accidente sic dependente ad suppositū substantiæ, de quo etiam prædicatur, & sicut prædicatio accidentis de subiecto licet sit vera, non tamen est per se, sicut est natura de proprio supposito, ita in proposito non est prædicatio per se naturæ humanæ de ipso verbo.

QVÆ-

QVÆSTIO. XX.

Vtrum sacerdos obligatus ad dicendum missam pro vno, obligatus etiam ad dicendum missam pro alio, sufficienter soluat debitum, dicendo vnam missam pro ambobus.

VTRVM sacerdos obligatur ad dicendum missam pro vno, obligatus etiã ad dicendum missam pro alio, sufficienter soluat debitum, dicendo vnam missam pro ambobus. ¶ Arguitur quòd non, quia qui tenetur ad maius bonum, non satisfacit sibi quãdo minus bonũ. sic est in proposito, quia duę missę sunt magis bonum quàm vna. vna etiam missa pro isto est maius bonum sibi si dicatur pro illo, quàm si dicatur simul pro illo & alio. ¶ Contra. qui plus soluit, quàm illud sit propter quod obligatur, videtur abundanter satisfacere, sed vna missa est maius bonum, quàm sint illa pro quibus obligatur duobus, quia bonum missę est ex virtute sacrificij, sacrificium autem est infinitum, & infinitis sufficiens. Christus enim qui offertur in illo sacrificio sufficiens fuit, quando offerebatur in cruce ad satisfaciendum pro peccatis infinitis. ergo &c.

HIC PRÆMITTENDVM est vnum, hoc scilicet, quod probabile videtur, quòd missa non solum valet virtute meriti, siue operis operantis, sed etiam virtute sacrificij, & operis operati. ¶ Vel non solum valet virtute meriti personalis sacerdotis offerentis, sed etiam vir tute meriti generalis ecclesię, in cuius persona per ministrum communem offertur sacrificium, alioquin missa mali sacerdotis, qui in illo actu non meretur personaliter, sed demeretur, nulli valeret in ecclesia, quod reputatur communiter inconueniens, & rationabiliter. iuxta illud Io. 6. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. quandocunque enim Christus, vt sumimus sacerdos offert, panis quem dat. i. caro eius, est mundi vita.

¶ Ex hoc sequitur, quòd ad solutionem huius quęstionis tria sunt videnda. ¶ Primo si missa dicta pro duobus tantum valet isti, sicut si pro eo solo diceretur, & hoc merito personalis celebrantis. ¶ Secundo, si tantum valet merito generalis ecclesię offerentis ¶ Tertio, si iste simpliciter soluit debitum vtrique cui obligatur.

DE PRIMO est sciendũ, quod inter opera meritoria oratio habet magis rationem meriti applicabilis alteri, quia ipsa de ratione sui est placatiua Dei, & reconciliatiua rei Deo, & hoc illius pro quo per ipsum orantem specialiter offertur. ¶ Potest autem meritum, vel specialiter oratio in triplici gradu intelligi valere alicui, siue pro aliquo. ¶ Vno modo specialissime, & sic semper valet oranti, quando est in gratia. ipse enim habet motum animi bonum, & elicit opus bonum. Iste motus, & illud opus non sic sunt alterius, pro quo orat, sicut orantis. Nec potest iste ordinata voluntate sic illud alteri dare, quod non sit suum meritum, quia magis tenetur ex charitate diligere seipsum, quàm alium, immo

forte

Meritum missæ vni plus quod pluribus.

forte non posset dare alteri sic, quin istud esset peccatū. ¶ Alio modo generalissime, & sic valet toti ecclesiæ: nec enim debet orans aliquem de ecclesia excludere, sed ex intentione habituali omnes includere. ¶ Tertio modo, scilicet modo medio valet illi, cui per orantem specialiter applicatur. non enim valet ei specialissime. patet ex 1. membro, sed nec præcise valet sibi generalissime, sicut cuicunque, tunc enim frustra in ecclesia essent speciales orationes assignatæ, aliæ pro viuis, aliæ autem pro mortuis: & iterū pro viuis alijs & alijs, puta benefactoribus, & amicis, & alijs, vt patet in orationibus in missali Romano, pro diuersis assignatis personis, & statibus, vel congregationibus. Frustra inquam essent istę specialiter assignatæ, quia non plus valerent illis, quàm generaliter cuicunque in ecclesia.

¶ Habet ergo articulus iste difficultatem specialiter intelligendo hoc tertio modo. ¶ Et potest dici, quod vna missa dicta pro duobus non tantum valet hoc modo isti, quantum valeret, si pro eo solo diceretur.

¶ Quod ostendi potest sic. merito vnito secundum plenam iustitiam adæquate correspondet aliquod præmium determinatum ad certum gradum, præter autem bonum, quod debetur ecclesiæ generaliter, & præter bonum quod debetur isti oranti specialissime (quæ duo semper includuntur in præmio debito orationi) accipio illud bonum, quod vitute meriti ipsius orantis debetur medio modo ei pro quo specialiter oratur, illud est determinatum ad certum gradum. virtute igitur istius meriti non debetur alicui isto modo medio aliquod bonum, quod non includitur in isto bono determinato. si ergo totum illud bonum detur isti, tanquàm præmium modo medio debitum orationi. nullum bonum debitum orationi isti dabitur alteri, & per consequens si virtute istius meriti datur aliquod bonum illi, vt debitum isti orationi modo medio, sequitur quòd non totum bonū sic debitum datur isti. ergo &c.

¶ Confirmatur, quia æquali merito præcise debetur æquale bonum, siue præmium, & hoc in quocunque modo debiti, scilicet generaliter specialissime, & medio modo. Nunc autem ex æquali deuotione celebrans habet opus æque meritorium loquendo de merito personali. contingit autem quòd æque deuote celebret quando celebrat pro isto specialiter, sicut quando specialiter celebrat pro vtroque simul. ergo virtute eius meriti debetur præcise æquale bonum merito huius missæ dictæ pro vno, & merito illius dictæ pro duobus. ergo si quando dicitur pro duobus debetur isti totum illud bonum æquale, sequitur, quod virtute illius meriti, nihil debetur alteri. quia bonum quod daretur illi alteri, non includitur in bono, quod correspondet adæquate isti merito. ¶ Diceretur ad maiorem, quod merito æquali tam secundum intensionem, quā secundum extensionē debet bonū æquale vtroque mō, nunc autē qñ quis simul pro duobus orat, li-

Præpositiuus ciceronis opi. p. lixius ponitur in 4. Petri de Tarent.

licet sit meritum æquale secundum intensionem, sicut quando orat pro vno, tamen est maius secundum extensionē, quia pluribus applicatur. & ideo debetur bonum æque intensiue, sed maius extensiue, quia vtrique. ¶ Similiter respondetur ad primam maiorem, ℣ merito certi gradus correspondet bonum determinatum ad certum gradum. verum est vniformiter accipiendo vtrobique. i. secundū intensionem, vel vtrobique secū dum extensionem. sed licet meritum ad plures extendatur, & per consequens præmium pluribus debeatur, non tamen oportet ℣ intensiue minuatur, licet pluribus communicetur. ¶ Hoc declaratur primo sic. bonum spirituale proportionatur spiritui, & spiritus est vbique totus, & nō per partes communicatur. ergo bonum spirituale communicatur sine diuisione, & ita non diminuitur, licet pluribus communicetur. ¶ Hoc etiam ostendi tur exemplo, vbi tamen minus apparet, quàm in proposito. Aliqua quidem corporalia, de quibus minus videtur, quàm de spiritualibus, non minus tamen cō municantur, & si pluribus communicentur. patet de lumine candelæ similiter illuminantis plura illuminabilia, & æqualiter, sicut illuminaret quodlibet istorum per se. patet etiam in voce, quæ æqualiter simul immutat auditum quemcunque multorum audientium, sicut immutaret vnum illorum solum. ¶ Cō firmatur tertio respōsio per auctoritatem, quæ habetur de con se. distin. 5. non mediocriter, & quotatur ibi. Hierony. vbi inter alia sic habetur. Cum pro * cen tum animabus psalmus, vel missa dicitur, nihil minus, quàm si pro vna qualibet ipsarum diceretur, accipitur. ¶ Potest dici, ℣ ista non impediunt rōnes prius positas, quia vtraque * minor istarum rationum est vera simpliciter, tam secundum extensionem, quàm secundum intensionē, ita ℣ pro æquali merito non debetur secundum strictam iustitiam bonum numerosius, sicut nec bonum intensius, quia plura bona æqualia æquiualent vni bono maiori intensiue, & hoc in omni retributione iusta, & commutatione. Si ergo merito æquali non debetur maius bonum secundum intensionē, nec per consequens plura bona æqualia secundum extensionē, quia sicut ista, si facerent vnum, facerēt vnū maius altero illorū, ita sunt maioris valoris ℣m iusti tiam, quàm alterū illorū. ¶ Hoc confirmatur, quia alioquin qui vellet orare pro omnibus animabus in purgatorio, intendens ℣ singulis valeret, modo medio æque valeret cuilibet, sicut si oraret pro vna, & tunc secundū ordinatam charitatem deberet quilibet orare pro quocunque, quia deberet impetrare bonum pluribus, dum tamen hoc posset per eundem actum sine diminutione boni alicuius eorū. ¶ Dices, ℣ per modum satisfactionis non tātum valet pro pluribus, sicut pro vno, quia pœna debita non relaxatur, nisi aliqd æquiualens soluatur. ¶ Contra, tunc aliquis posset impetrare primam gratiam peccatoribus quotcunque, sicut vni, quia hic non requiritur pœnæ solutio, sed Dei placatio, & impetratio boni ab ipso. ¶ Item, sicut plures pœnę

a. l. cum sit.

pœnę ęquiualent vni maiori pęnę,& non relaxantur nisi p opus satisfactorium maius, vel per plura opera satisfactoria : sic videtur de pluribus bonis impetrandis,ꝙ æquiualent vni maiori.& ideo non nisi per plura bona vel vnum maius bonum impetrantur.Quare etiam nō sufficit ad deletionem mali aliquid,sicut sufficit ad impetrandum bonum. immo secundum videtur maius. ¶ Confirmatur etiam propositum secundo, qa in amicitia humana dilectus per supplicationem suam meretur maius bonum vni,quàm si supplicaret pro multis, nam ꝓ vno exauditetur, vt tantum bonum impetret ei.qui si pro multis peteret,vel non pro omnibus exaudiretur,vel non tantum bonum impetraret.& istud est secundū iustam legem amicitiæ. Confirmatur tertio,quia voluntas non videtur efficacior, vt est causa meritoria,quàm vt est causa elicitiua,vel imperatiua,immo minus efficax,quia vt meritoria est tantum causa dispositiua habilitans,& disponens ad actionem principalis agentis, vt autem est elicitiua,vel imperatiua est causa principalis.sed voluntas vt est causa elicitiua , vel imperatiua non æqualem effectum causat simul in quolibet multorum sicut in vno solo causaret. neque enim simul intensa est amicitia ad quotcunque sicut esset ad vnum 8. Ethyco. nec voluntas æque perfecte intense imperat plures operationes potentiarū inferiorum,sicut vnam , minuitur enim intentio volūtatis plures actus inferiores imperātis. ¶Consimiliter videtur, ꝙ voluntas minus bonum intensiue mereatur , quando pluribus meretur. ¶Et si dicas , hoc verum est quando deuotio minuitur ex distractione circa plures. sed si deuotio sit æqualis non oportet, ꝙ minus bonum mereatur multis,quàm vni. ¶Cōtra. distractio non necessario cōcurrit ex hoc, ꝙ pro pluribus celebratur,quia non oportet celebrantē pro multis tunc de eis actu cogitare.sed sufficit ꝙ ante recollegerit istos pro quibus intendit specialiter orare,& intentionem suam talē Deo obtulerit. ex tunc enim si tantum in communi eorum memoriam habeat,hoc sufficit, qa Deus oblationem,& deuotionē suam pro illis acceptat,pro quibus ordinauit prius se velle offerre.& in isto casu verum est,ꝙ propter multitudinem attentio actualis ad singulos minuitur, quia non est ad eos, nisi in communi, sed deuotionem quę est motus mentis in Deum non oportet minui. Exemplum,non minus deuote celebrat quis de omnibus sanctis , quàm de vno sancto,quia si minus distincte attendat ad quemlibet, tamen attentio ad totam cōmunitatē sufficit ad deuotionem,non tamen æqualem,sed maiorē, quā sufficeret attentio ad vnum eorum , nisi forte ad illud in quo eminenter est illud,quod est materia deuotionis ad omnes , qui est solus trinus, sic quando oratur pro multitudine, siue communitate indigente,vt impetretur sibi bonum quo indiget,maior compassio potest haberi, & ita maius desiderium impetrandi illud,quo indiget, quàm si ꝓ vno indigente oraretur,& ita nō minuitur ibi deuoto , licet minuatur attentio actualis, & distin-

B.Cū qs ad quotcunque sicut esset ad
hit duos * vnum 8. Ethyco. nec voluntas
amicos,sē æque perfecte intense imperat
per vnum plures operationes potentiarū
magis di inferiorum,sicut vnam , minui-
ligo ideo tur enim intentio volūtatis plu-
amicitia res actus inferiores imperātis.
perfecta ē ¶Consimiliter videtur, ꝙ volun-
ad vnum. tas minus bonum intensiue me

stincta. non ergo minus bonum tunc impetrat singulis propter diminutionem deuotionis. sed propter hæc solum ꝙ, ꝙ merito suo correspondet aliquod bonum certum. & hoc in quocunque eodem gradu. s. credēdum illi, cui valet specialissime, vel illis quibus valet generalissime ꝙ, etiam illi, vel illis quibus valet medio modo. & per consequēs in isto tertio gradu in quo loquimur, si est minor intensio, est minor intensio vnicuique. ¶ Ad illa in contrarium. Ad primum de spiritu dico ꝙ spiritus & si extensiue non diuidatur, tamen numeraliter spiritus a spiritu distinguitur. sunt enim singulorū corporum animatorum singulę animæ, & illæ habent bonitatem naturalem magis extensiue, quā vna ex eis, immo æquiualentem bonitati magis intense secundū illud. 7. trini. 6 vel. 24. plus aliquid sunt duo homines, quàm vnus homo. Et per hoc distinguit pluralitas in diuinis a pluralitate in creatura, quia plus aliquid sunt hic duo, quam vnum. non sic ibi. vnde subdit. non maior est pater & filius simul, quā solus pater, bonitates etiam plures spirituum sunt maioris valoris, & ideo requirunt plura bona. vel vnum maius bonum propter quod retribuātur. nō enim qui orando meretur viuificare vnum mortuum, eadem ratione æquæ meretur viuificationem quorumcunque mortuorum ꝙ. Ita dico, quod bonum spirituale communicatur sine diuisione quantitatiua. secundum extensionem tamen communicatur cum distinctione. s. aliud alteri. & ita requirit distinctū meritum, propter quod reddatur, & hoc dico æquale intensiue ꝙ. ¶ Contra. saltem bonum spirituale non communicatur p partes. ergo si virtute huius missæ debetur bonum vtrique tanquā vnum totale præmium. illud nō reddetur per partes sic. s. ꝙ pars dabitur vni, & pars alteri. ¶ Confirmatur, quia qui spiritum recipit, totum spiritum recipit. ergo similiter qui aliquod bonū spirituale recipit, recipit ipsum totum. ¶ Responsio Augustini. 6. de trini. 8. In his quæ non mole magna sunt, idem est maius esse, quod melius. duo vero bona æqualia sunt meliora altero. ergo in eis est maior bonitas. maius autem licet non possit actu diuidi. tamen habet plura parua sibi æqualia. sicut licet cœlum non posset actu diuidi, tamen toti æquantur plura parua, quā medietati, & in illis paruis est distinctio. & pro illo vno magno licet in se indiuisibili, tamen diuisibili, vel magis distinguibili in æquiualentia. possent illa multa reddi. sic hic tanto merito debetur adæquate tantum bonum, illud in se diuidi non potest. sed tamen illi ęquiualere ꝙ possunt multa bona minora. & ita ipsū potest diuidi in valore dum pro ipso diuersa bona minora distincte reddantur. non ergo illud bonum spirituale realiter p partes datur. sed datur in multis bonis minoribus, quæ respectu illius boni habent partialem valorem. ¶ Ad confirmationem ꝙ. si possibile esset eundem spiritum distribui multis in valore, sicut hic est possibile de bono reddēdo virtutis orationis, vnicuique minus bonum daretur, & forte etiam realiter spiritus minus communicaretur, si transcende-

ret

ret suum susceptiuum proportionatum, sicut forte anima nõ æque viuificaret corpus quantumcunque crescceret. sed passo proportionato æque communicatur in proposito recepti uũ proportionatum bono illi, quod est reddendum pro merito est vna persona, & quod datur illi datur non per partes. ¶ Contra exempla ista prius posita, inflatur per alia exempla, quia nõ æque possum portare duo ęqualia, sicut vnum. ¶ Dicatur, quòd in mouendo localiter non ęque potest agens in plura & pauciora, tamen in alterando potest, & hoc quando illa plura sunt agenti æque approximata. ¶ Dico, quod aliqui motus sunt tales, quibus necessario totum simul secundum omnes sui partes mouetur, hoc est nõ prius vna pars, quàm alia, sicut est motus localis. & de hoc intelligitur. 5. Met. continuum est illud, cuius motus vnus secundum se. vnus autem cuius indiuisibilis. indiuisibilis autem secundum tẽpus. si enim moueretur vna pars cõtinui, alia non mota, solueretur continuitas. ¶ Alius est motus quo non est necessario totũ secundum omnes partes simul moueri, vt est alteratio. Mobile etiam, aut intelligitur illud quod est adæquatum virtuti mouentis, vel agentis. ita scilicet ꝙ non posset simul mouere maius, aut aliquod mobile minus tali adæquato. Est ergo aliqua differentia inter motum localem, & alius motus, quia semper totum continuum secundum se totum est mobile adæquatum mouenti, ita quòd non aliqua pars eius sine alia est mobile adæquatum. In motu autem alterationis aliqua pars ipsius mobilis potest esse mobile adæquatum mouenti tantæ virtutis, sic quod simul non mouebitur, nisi tanta pars. Sed vtrobique immo in motu generaliter, verum est, quod ab isto mouente nihil simul mouetur nisi suum mobile adæquatum, vel quod includitur in illo. & dico inclusum in illo realiter, sicut aliquid eius vel æquialẽter sicut minus, quod etiam non est pars maioris potest dici includi in eo, & sic illud quod potest simul mouere illud mobile, tanquam adæquatum. non potest simul aliud mobile maius mouere, nec etiam cum isto aliquod aliud. potest tamẽ simul mouere duo mobilia, quæ simul iuncta non excederent mobile adæquatũ, & de talibus verum est, ꝙ non minus mouẽt plura, quàm pauciora, quia non minus mouet mobile sibi simpliciter adæquatum, quàm mobile minus ipso, quia tunc illud non esset omnino adæquatum, intelligo adęquatum, non sic ꝙ mouens secnndum totum conatũ sui possit illud mouere, sed sic, ꝙ cum quantocunque modico conatu potest ipsum mouere. tale mobile omnino subiaceret tali mouenti, & mobile omnino subiacere mouenti potest dici ipsum mobile omnino adæquati passiue ipsi agenti. *Taliter ęlũ ẽm philosophũ est mobile adæquatũ intelligentię, quæ & si nõ possit mouere maius, tũ posset minus. ¶ Ad exẽpla illa dico, ꝙ passi proportionati agẽti põt qli bet pars æque perfici, ita saltẽ, ꝙ vna non minus perficit, si alia perficiatur, quàm si sine illa per-

*a l. alter. 2. ce. 1 c. 71. & 2. 61.

ficeretur, quia enim totum est primo proportionatum agenti, ideo pluralitas partium, quæ includuntur in isto toto nō impedit perfectionem actionis in omnes, sicut nec in totum includēs eas, sed si vno passo proportionato adderetur aliud passum, illud non oporteret æque perfici ab agente, sicut si solum recipe ret actionem agentis. hoc patet in illis exemplis, lux enim, & sonus & similia, quantum est de se multiplicant se sphæricæ. passum ergo proportionatum tali agenti, quantumcunque sit parvum, cum tamen sit sphēricum includit partes, & illæ quæ sunt partes eiusdem sphæræ circunstantis lumen æque illuminabūtur. hoc est tantū illuminabitur medium ſm vnam diametrum eiusdem sphæræ circa candelam, sicut ſm aliā, sed si * accipiatur alia sphæra remotior a candela ambiens primam sphæram acceptam circa candelam, illa non æque illuminabitur sicut prima. quod ergo dicitur ꝙ sphæra ꝙ æque illuminantur plura illuminabilia, sicut vnum. verum est, quando illa plura sunt partes eiusdem illuminabilis adæquati, puta quando sunt contenta in eadem sphæra siue intra eandem sphæram respectu illuminantis, vt centri, accipiendam. In proposito autem duo illi ꝙ quibus oratur, non sunt per se partes vnius, quod sit susceptiuum adæquatum boni reddendi, virtute orationis. sed vtrunque per se est susceptiuum adæquatum. ¶ Contra, ꝙ secūda sphæra minus illuminatur, quàm prima, hoc est, quia secunda est remotior a luce. non autem, quia simul cum secunda alia. ſ. prima illuminatur, immo * secunda nullum lumen reciperet, nisi prima simul illuminaretur. ergo non minus recipit hoc vnū passum, qa aliud simul recipit, sed quia ipsum est remotius ab agēte. In proposito non est talis remotio, sed tantum distinctio recipientium. ¶ Respō deo, duo mobilia posse æque approximari eidem mouēti necessario cōcludit illa mobilia partialia esse contenta, scilicet realiter valæquiualenter in vno mobili adæquato, quod semper est imaginari sphæricū circa cērū ipsius agentis, & quæ etiam sunt in eadem sphæra hoc est intra distantiam eiusdem axis, illa æque mouentur, & alia non æque cum illis.

¶ Ad auctoritatem Hieronymi glo. ponit ibi duplicem responsionem. vna est referēs hęc ad ipsum celebrantem, vt sit sensus. nihil minus accipitur, supple, pro ipso celebrante, quia siue pro vno, siue pro multis dicatur, semper valet specialissime celebranti. & æqualiter, qñ est æque dispositus. & æque ordinate facit hoc, quod facit, hoc est æque celebratur pro multis, quando pro multis, & pro vno quando pro vno. ¶ Alia responsio gl. est ibi referens ad casum, in quo loquitur, ꝙ ſ. non minus valet vna missa dicta pro centū animabus cum cordis hilaritate, quàm si pro quolibet vno diceretur, cum anxietate. Prēmittitur enim ibi sic, Melior est. ℣. Psal. decātatio cum cordis puritate, ac serenitate, & etiam spirituali hilaritate, quàm totius psalterij modulatio cum cordis anxietate, ac tristitia. Et tunc subditur, illud quod adducendum

B. Pro hoc imagines plures sphæras, quārum una continuata alia, & eo centro mouetur sit candela ac circa ipsa sphæra, tunc sphæra ꝙ æque illuminantur plura illuminabilia, sicut vnum. verum est, quando illa plura sunt partes eiusdem illuminabilis adæquati, puta quando sunt contenta in eadem sphæra siue intra eandem sphæram respectu illuminantis, vt centri, accipiendam. In proposito autem duo illi ꝙ quibus oratur, non sunt per se partes vnius, quod sit susceptiuum adæquatum boni reddendi, virtute orationis. sed vtrunque per se est susceptiuum adæquatum. ¶ Contra, ꝙ secūda sphæra minus illuminatur, quàm prima, hoc est, quia secunda est remotior a luce. non autem, quia simul cum secunda alia. ſ. prima illuminatur, immo * secunda nullum lumen reciperet, nisi prima simul illuminaretur. ergo non minus recipit hoc vnū passum, qa aliud simul recipit, sed quia ipsum est remotius ab agēte. In proposito non est talis remotio, sed tantum distinctio recipientium. ¶ Respō deo, duo mobilia posse æque approximari eidem mouēti necessario cōcludit illa mobilia partialia esse contenta, scilicet realiter valæquiualenter in vno mobili adæquato, quod semper est imaginari sphēricū circa cērū ipsius agentis, & quæ etiam sunt in eadem sphæra hoc est intra distantiam eiusdem axis, illa æque mouentur, & alia non æque cum illis.

¶ Ad auctoritatem Hieronymi glo. ponit ibi duplicem responsionem. vna est referēs hęc ad ipsum celebrantem, vt sit sensus. nihil minus accipitur, supple, pro ipso celebrante, quia siue pro vno, siue pro multis dicatur, semper valet specialissime celebranti. & æqualiter, qñ est æque dispositus. & æque ordinate facit hoc, quod facit, hoc est æque celebratur pro multis, quando pro multis, & pro vno quando pro vno. ¶ Alia responsio gl. est ibi referens ad casum, in quo loquitur, ꝙ ſ. non minus valet vna missa dicta pro centū animabus cum cordis hilaritate, quàm si pro quolibet vno diceretur, cum anxietate. Prēmittitur enim ibi sic, Melior est. ℣. Psal. decātatio cum cordis puritate, ac serenitate, & etiam spirituali hilaritate, quàm totius psalterij modulatio cum cordis anxietate, ac tristitia. Et tunc subditur, illud quod adducendum

dum est, cū ergo pro centū &c. & hoc secundum fuit forte specialiter ſm intentionem beati Hieronymi, volētis loqui ad cō ſolationem manachorum. ℣ ſi pro multis tenerentur orare, tñ non oportet tot psalmos legere, quia vergeret in faſtidium, ſed melius satisfit illis, ſi pro eis dicātur pauciores, & cum hilaritate. melius etiam valet dicenti, ſi poteſt ſtare cum obligatione eius.

DE SECVNDO articulo principali tria ſunt videda. ¶Primo, ſi in poteſtate ſacerdotis ſit applicare certę perſonę bonū quod debetur eccleſię, vel alicui in eccleſia virtute ſacrificij. ¶Secundo, ſi ſacerdos poteſt illud bonum applicare pro libito voluntatis ſuę. ¶Tertio, ſi valet iſti ęque qñ applicatur ſibi, & aliis ſicut ſi ſibi ſoli applicaretur.

¶ De primo videtur ℣ non, qa inſtrumentum non habet virtutem applicandi actionem, vel effectum actionis, agentis enim principalis eſt applicare virtutē, & actionem. Nunc autem ſacerdos quantum ad virtutem ſacrificij eſt mere inſtrumentum, quia organum inanimatum. licet enim ſit organum viuum quantum ad meritum perſonale in celebrando, quia ſic mereri eſt eius, inquantum in ſe viuit vita gratię. tamen quantum ad illud bonum, quod debetur virtute ſacrificij. eſt organum pręciſe ratione ordinis, & ęque prouenit effectus iſte virtute ſacrificij. etiam ſi miniſter in ſe non viuat vita gratię. ergo &c.

¶ Secundo ſic. bonum quod non debetur iſti non habet iſte ius alij aſſignandi, vel applicandi. ſed bonum quod debetur virtute ſacrificij, non debetur ſacerdoti, inquantum celebrans, ſed tantum ipſe eſt nuncius offerens petitionem eccleſiæ, & bonum quod virtute ſacrificij debetur non ſibi debetur, quia eadem eſſet virtus ſacrificij, ſi ipſe eſſet in mortali peccato. ¶ Dico tamen ℣ in poteſtate ſacerdotis celebrantis eſt aliquo mō applicare virtutem ſacrificij. qđ probatur duplici auctoritate Auguſtini in Ench. 89. vel. 77. Non eſt negandum defunctorū animas pietate ſuorum viuentium releuari cum pro illis ſacrificium mediatoris offertur, ergo offerens poteſt applicare illis ſacrificium, & illæ per hoc poterunt releuari. ¶Idem in ſermone de cathedra ſancti Petri, Oſtendam, inquit, qua ratione animas defunctorū iuuare pñt, adhibeant pro eis ſanctorū præces ſacerdotali eos proſecutione dño commendent. Iuuantur ergo animę per hoc, ℣ ſacerdos ℣ eis applicat virtutem ſacrificij. ¶ Ad hoc etiam eſt congruentia vna, quia vbi in domo aliqua aliquod bonum eſt diſtribuendū diuerſis, ſm eorum exigentiam vel indigentiam. rationabile eſt ℣ dominus domus non immediate ſingulis diſtribuat. ſed talis diſtributio alicui, vel aliquibus certis miniſtris in domo cō mittatur. Ita videtur regulariter in familiis ordinatis. Æque ergo, vel magis debet ita eſſe in domo Dei, q̄ eſt eccleſia, ℣ bonum ibi virtute ſacrificij communicandum, ſolum Deus diſtribuat, ſed aliquis miniſter in eccleſia. nulla autem magis cōuenire poteſt in eccleſia, quam ſacerdoti ſacrificium offerenti, cui ſicut conuenit determi-

nare intentionem suã, pro quo specialiter offerat, sic conuenit sibi dispensatorie, vel dispositiue determinare, cui virtute sacrificij bonum quod impetratur reddatur. ¶ Ad illa quæ probant, ℣ nullo modo conueniat sacerdoti applicare virtutem sacrificij.

¶ Ad primum dico, ℣ licet bonum quod impetratur virtute sacrificij non impetretur virtute meriti personalis sacerdotis. sed virtute meriti ecclesię in cuius persona fit oblatio, & ob cuius gratiam oblatio acceptatur, & ideo quo ad hoc .s. tale bonum sic impetrandum sacerdos, licet sit mere organum, tñ ratione ordinis habet gradũ notabilem in ecclesia, propter quẽ sibi conuenit offerre, & oblationis virtutem determinare. & in hoc non est præcise organum, sed minister, & dispensator.

¶ Ad secundum dico, ℣ si bonum reddendum virtute sacrificij non debeatur sacerdoti pro se, debetur tamen ecclesiæ secũdum eius distributionem, quia ipse ex ordine suo est nuncius sponsæ ad sponsum, offerens petitiones specialiter pro determinatis personis, & ita dispensatorie, vel dispositiue determinans eis illud, quod pro talibus petitionibus reddetur.

DE SECVNDO autem in isto articulo, scilicet an possit pro libito distribuere bonũ debitum virtute sacrificij, ita scilicet ℣ hoc bonum specialiter reddatur illi, cui ipse specialiter applicat virtutem sacrificij, dicetur ℣ non. sed ad hoc ℣ applicatio sua habeat effectũ oportet, ℣ eam faciat secundum beneplacitum Dei, quia ipse solus est dator illius boni, & secundũ suum proprium beneplacitum. non ergo dabitur illi cui sacerdos applicat, nisi sacerdos in applicando conformet se voluntati datoris. ¶ Contra hoc. nullam videtur ille habere auctoritatem applicandi, vel assignandi aliquid bonum alicui, cuius applicatio nunquam tenebit, nisi fiat secundum voluntatem alterius, de qua ille regulariter non potest habere certitudinem, sed sacerdos celebrans non potest habere certitudinem determinatam de voluntate diuina, cui velit dare bonum reddendum virtute sacrificij, quia nec regulariter hoc Deus reuelat in speciali, nec ex scriptura habet doctrina de hoc, nisi multum remota & vniuersalis, quæ nõ sufficit ad sciendum voluntatẽ diuinã in speciali respectu huius psonæ vel illius. ergo si nunquã applicatio facta p sacerdotẽ haberet effectũ, nisi esset facta ẽm beneplacitum diuinum, sequeretur ℣ sacerdos nullam haberet auctoritatem applicandi virtutem sacrificij, nisi multum in vniuersali.

¶ Potest ergo dici, vbi habetur doctrina certa de applicatione, ibi est sic facienda, ita. s. ℣ si contrarium fiat forte, nec ei cuj applicatur valet, & applicanti nocet, quia peccat. cũ aũt oratio possit (vt dictum fuit in principio primi articuli) alicui triplicitet applicari. s. specialissime, generalissime, & modo medio inter ista. s specialiter licet non specialissime. ¶ Prima autem applicatio determinata est, quia semper fit ipsi oranti. ¶ Secunda etiam determinata est, quia semper fit toti ecclesiæ, &

has

has duas determinationes facit regula charitatis, que debet esse potissime ad seipsum, & generaliter ad omnem proximū. ¶ Tertia applicatio, scilicet media, aliquando videtur determinata esse ex institutione, siue ordinatione ecclesiæ, quæ in diuersis parochiis instituit diuersos sacerdotes parochiales, qui tenentur officiare ecclesias, & celebrare specialiter pro suis parrochianis: consimiliter in diuersis collegijs partialibus sunt diuersi sacerdotes instituti ad offerendum sacrificium altaris, & specialius semper pro illis, qui sunt in tali collegio. de hoc potest accipi illud. 7. quæstione prima, & quotatur Hieronymus ad Rusticum monachum. in apibus princeps vnus est, grues sequuntur vnam, Roma autem condita duos fratres reges simul habere non potuit, & sequitur. singuli ecclesiarum episcopi, singuli archidiaconi, & omnis ecclesiasticus ordo suis rectoribus regitur. hæc ille. Nec tantum requiruntur rectores in ecclesia ad correctionem faciendam, sed ad reconciliationem faciendam peccatorum per orationes ecclesiæ, & hostiam salubrem. ¶ Similiter videtur determinari applicatio ex iustitia, & hoc illis qui prouident, vel prouiderunt ministris de necessaria sustentatione. hoc modo multi dotauerunt monasteria, & ecclesias solennes volegiatas vel minores ecclesias ad hoc vt ministri in talibus ecclesijs tenerentur celebrare pro illis, & pro illis pro quibus ipsi intendebant eos obligare, & est obligatio rationis, vt qui recipit eleemosynas temporales refundat pro eis suffragium spirituale orationis, & oblationis. sicut de temporali beneficio refundendo pro spirituali beneficio prædicationis ait apostolus primo ad Corinthios. 9. Si nos vobis spiritualia seminam⁹, magnum est si carnalia vestra metamus? quasi dicere non. Ex quo ergo licitum est immo rationabile, quod eleemosyna requirat orationem. illi qui cum eleemosyna sua imponit obligationem orandi pro se rationabiliter facit, & ita ista eleemosyna ad quemcunque succedentem semper transit cum onere sibi imposito. nullus tamen præsumitur se & suum collegium sic alicubi obligare, quod non posset de cetero alteri aliqua suffragia committere, vel promittere, & ita præsumitur obligatio fieri secundum intentionem obligantis præcise, tamen secundum notulam, licet nō sit hęc obligatio promissoria ¶ Isti vero quorum orationes, & oblationes sunt sic determinatę certis personis, nō possunt eas pro libito alijs applicare, quia facerent iniustitiā subtrahendo debitum illis, quibus iam sunt obligati, & intelligo si applicarent alijs ita specialiter, sicut ipsis, & hoc alijs quibus non eque obligantur. Siquidem illa applicatio medio modo pōt hīe multos gradus. Exempli gratia. ponantur tres, & semper ipsa plus valet illi, cui fit in priori gradu. puta si quis sic intendat, quod quantum potest oblatio valere alicui alij ab offerente, tantum valeat ipsi. a. & tunc post ipsum. a. quantum valere potest alicui alteri valeat ipsi. b. & post b. ipsi. c. & hoc siue per. a. intel-

ligatur vna sola persona, siue multæ, pro quibus vult in eodē gradu orare. Esto igitur ex ordine ecclesiæ, vel ex beneficio recepto tenetur quis offerre medio modo, & hoc in primo gradu pro vno. non præiudicat tamen illi, si medio modo in secundo gradu offerat, vel applicet virtutē oblationis alij, & in tertio gradu tertio, & sic de quibuscunque gradib. quia nunquam applicatio facta in gradu posteriori subtrahit aliquid illi, cui facta est in gradu priori.

¶ Cui autem fieri debet applicatio, & in quo gradu. Dubium est, an scilicet curatus debeat prius applicare oblationem suo parrochiano quam patri vel matri. Videtur enim q̄ de lege naturæ obligatur parentibus, & isti legi præiudicare nō potest positiua obligatio, nec quisquam recipiens obligationem debet velle sibi sacerdotem obligari contra rectum ordinem legis naturæ, & ita interpretandum est quod nunquam voluit sacerdotem sibi sic obligari, quin posset libere reddere semper patri & matri illud in quo eis tenetur.

¶ Sed contra. pater & mater si sint parrochiani alterius sacerdotis, habent eum obligatum ad iorandum pro se, sicut pro subditis. & videtur quod obligatio ista spiritualis filiationis præualeat quantum ad efficaciam. ¶ Alij autem sunt sacerdotes in ecclesia non habentes curam, nec etiam capellaniam, vel prębendam, ratione cuius sit eorum oblatio applicata certę personæ, vel certis personis, & tales magis possunt libere pro suo beneplacito applicare. debent tamen applicationem suam cōformare beneplacito summi sacerdotis, quantum possunt de illo verisimiliter conijcere, vel concipere, quod difficile quandoque est percipere in speciali de hac persona vel illa. probabilius autem concipitur magis in communi, puta parentibus, benefactoribus, principibus & prelatis, iuxta illud Apostoli 1. ad Thimo. 2. c. Obsecro ergo primo &c. Pro mortuis etiam iuxta illud. 2. Machab. 12. Sancta ergo & salubris est cogitatio p defunctis exorare. ¶ Et adhuc sistendo etiam sic in communi dubium est quibus debet offerens medio modo applicare sacrificium, & hoc in gradu priori, & quibus in gradu posteriori. nam in aliquibus est maior indigentia sicut in mortuis qui non possunt pro se mereri. quā in viuis, & in peccatoribus, quā in iustis qui per gratiam propriam quam habēt possunt mereri, non sic peccatores, & magis indigenti videtur iustum prius subuenire. tamen ex alia parte videtur maior vtilitas: vtilius est enim viatori gratiam augeri, & ex consequenti merita, quam mortuo solam pœnā remitti, vbi nō augetur gratia nec crescunt merita. videtur etiam quis magis obligatus fratri suo existenti in charitate, quam peccatori, qui nec Deum diligit, nec a Deo diligitur sicut iustus, & debeo magis diligere eū quē Deus diligit, & qui Deum diligit, quam illum qui contrario modo se habet. Tutius ergo videtur applicationem facere generalem talem. Digneris dominē oblationem istam speciali-

ter

teracceptare pro illis, pro quibus nosti me teneri specialiter offerre, & in illo gradu in quo nosti me teneri pro eis. Et si in speciali determinetur ad aliquem, vel aliquos, tutius est quod fiat sic sub conditione. si tibi placet.

DE TERTIO autem in isto articulo dici potest sicut in præcedenti articulo, quod scilicet missa non tantum valet virtute sacrificij applicata pluribus in eodem gradu, sicut si vni soli applicaretur. Hoc declaratur simili ratione qua prius, quia bonum quod debetur virtute sacrificij correspondet secundum plenam iustitiam alicui merito in ecclesia, illud meritum est finitum, & certi gradus. ergo sibi secundum iustitiam plenam adæquate correspondet bonum certi gradus reddendum, ita quod nihil redderetur virtute sacrificij, nisi illud vel incluſum in illo. ergo si totum illud reddatur illi, quia quod daretur illi, nec est illud bonum quod datur isti, nec includitur in illo vt aliquid eius, & per consequens ex oppositio consequentis si virtute sacrificij aliquod bonum detur illi. non totum detur isti quod deberur virtute sacrificij, daretur autem ei totum in medio gradu, si sibi soli specialiter applicaretur. ergo &c. ¶ Ista autem ratio posset habere instãtias quæ positæ sunt in primo articulo, & consimiliter soluerentur.

¶ Sed hic est quoddam dubium speciale. nam ibi patet, cui merito finito debet correspondere bonum reddendum, quia merito personali celebrantis. nõ ita patet hic, cui merito correspondet bonum reddendum, virtute sacrificij. ¶ Et dici potest, quod non correspondet precise bono contento in eucharistia. illud. bonum æquale est, quando eucharistia seruatur in pixide, & tamen non tunc æquiualet ecclesiæ sicut quando offertur in missa, & siue hic indistincte dicatur oblatio eucharistiæ, siue sit consecratio, siue perceptio, siue oblatio, vel operatio aliqua sacerdotis in persona ecclesiæ. vltra ergo bonum contentum in eucharistia requiritur oblatio eucharistiæ, ista non est accepta, nisi sit offerentis accepti, iuxta illud Ge. 4. Respexit Deus ad Abel & ad munera eius, prius ad Abel quam ad munera. Et iuxta illud Luc. 21. Vidua hæc paupercula plus quam omnes misit, quia ex voluntate magis accepta. Et Grego. homil. super illud Matth. 4. Ambulans Iesus & cætera. nec pensat Deus quantum in eius sacrificio, sed ex quanto deferatur affectu. Vnde si Iudæus obtulisset patri Christum volentem, vel non volentem non fuisset ista oblatio ita accepta a patre, sicut quando Christus sponte se obtulit. immo non fuisset accepta iuxta illud ecclesia. 34. Qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris. ¶ Ex istis patet, quod sicut eucharistia non præciseratione rei contentæ plene acceptatur, sed oportet quod sit oblata, sic nec plene accepta tur oblata, nisi ratione bonę voluntatis alicuius offerentis, non autem præcise ratione ipsius voluntatis celebrantis, quia hoc pertinet ad meritum personale, non ad virtutem sacrificij, nec

immediate ratione voluntatis ipsius Christi offerentis, quia Christus & si hic offeratur, vt contentus in sacrificio, non tamen hic immediate offert sacrificium, iuxta illud Hebræorum. 9. Neque vt sæpe offerat se metipsum. Et ibidem. Christus semel oblatus est, supple a seipso offerente: alioquin videretur, quod vnius missæ celebratio æquialeret passioni Christi. si idem esset offerens immediate, & oblatus, certum est autem, ꝙ missa non æquialet passioni Christi. licet specialius valeat ꝓ quanto ibi est specialior commemoratio oblationis quam Christus obtulit in cruce. Iuxta illud Lucæ. 22. & 1. ad Corin. Hoc facite in meam commemorationem. quia fit missa tam repræsentando illam oblationē in cruce, quam per eam obsecrando, vt. i. per eam Deus acceptet sacrificium ecclesiæ, obsecratio etiam communiter fit ꝓ aliquid magis acceptum ei, qui rogatur, quam sit sibi supplicatio obsecrantis, patet in exemplis communiter. Si enim supplico, vt per salutem, vel pro salute animæ patris hoc mihi facias. suppono tibi magis acceptam esse salutem eius, quam supplicationem meam, vñ propter illam acceptam volo supplicationem meam acceptari, & propter quod vnumquodque, & illud magis. ¶ Sic ergo patet, ꝙ eucharistia oblata acceptatur, non ratione voluntatis Christi, vt immediate offerentis. ratione ergo voluntatis ecclesiæ generalis. illa autem habet rationē meriti finitam. Et esto, quod acceptaretur ratione voluntatis Christi, vt offerentis, hoc est instituentis oblationem, & dantis sibi valorem, & acceptationem, tamen non æquialeret, nec acceptaretur sicut passio Christi, & ita esset meritum finitum, cui correspondet bonum debitum virtute sacrificij.

valor missæ.

Cap. 11.

1. Posse. 2. c 5.

¶ Sed cum acceptetur ratione voluntatis generalis ecclesiæ. nunquid simul ecclesiæ triũphantis, & militantis? Non videtur, immo istud sacrificium est proprium ecclesiæ militanti, sicut & sacramentum, in quo est sacrificium.

¶ Contra. si est solius ecclesiæ militantis. ergo si nullius viatoris esset in gratia, virtus sacrificij esset nulla. Et si vnus solus esset in gratia, æquaretur merito personali illius. ¶ Qualiter etiam modo ad meritum istud cõcurrit motus illius, qui nihil cogitat de oblatione, cuiusmodi est alius a celebrante, nec assistens sibi. ¶ Dici potest, quod est in eo motus virtualis, vel saltem habitualis, qui vult Deum acceptare preces ecclesiæ. ¶ Propter ista argumenta dici potest, sicut dicitur respondendo ad argumentum principale huius quæstionis in fine.

¶ Secundo dicitur, ꝙ istud meritum est ad meritum passionis Christi, non ꝙ nunc Christus mereatur, sed quia quando passus est meruit, quod istud meritum esset ad meritū illud applicabile. ¶ Tertio dico pro prima instantia, quod nunquam erit ecclesia militans sine aliquo qui sit in charitate ex ordinatione Dei. iuxta illud dictum Christi, Lucæ. 22. Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua.

DE TERTIO articulo prin.

principali dico, quod sacerdos potest teneri ad dicēdum missam pro isto dupliciter. ¶ Vno modo ex liberali promissione. ¶ Alio modo ex stricta obligatione, nec intelligo strictam obligationem per conuentionem legalem, siue per commutationem spiritualis, vt orationis pro temporali, vt eleemosyna quæ data est, quia illa videtur simoniaca. ¶ Nec valet dicere, quod sacerdos commutaret pro aliquo temporali suum laborem corporalem, quia non est verisimile, quod aliquis vellet sibi tantum dare pro labore corporali in illo actu. Sed eleemosyna liberaliter offertur, cum mendicatione orationis, & recipiens elemosynam tenetur secundum iustitiam exaudire mendicantem orationem suā, & tunc secundum iustitiam liberaliter tamen, scilicet sine conuentione, & commutatione obligat se ad orandum pro benefactore, vel si est cōmunitas aliqua prælatus eius se pro tota obligat. vel ipsam totam obligat, vel ipsa tota se totam obligat, & quælibet istarum obligationum potest esse stricta. licet non sit secundum commutationem huius pro illo. secundum * illud intelligenda sunt multa, quæ dicuntur in quæstione, & quæstionis solutione. ¶ Si primo modo teneatur, in potestate promittentis fuit tantum promittere quantum voluit, & ad tantum se obligauit, & non plus. Si tamen iste intellectus possit sine mendacio stare cum verbis, quæ habentur extra de sponsalibus. Exliteris vbi glo. in fine dicit, secundum promissionem sit interpretatio, quia liberum fuit & licitum stipulatori verba late concipere. ff. de verbo. obligation. quicquid, & tunc si reddat, sicut intendebat in promittendo soluit debitum.

¶ Si autem teneatur secundo modo, scilicet ex stricta obligatione alia & alia facta illi & isti de dicendo missam pro eo. potest dici tunc, quod dicendo pro ambobus simul non soluit debitum. ¶ Distinguendo tamen de verbis obligationis, potest dici quod aut sunt certa, & simpliciter determinata ad vnum intellectum, puta si obliget se ad dicēdum missam pro isto, vna cum alijs pro quibus tenetur, vel si ex alia parte obliget se ad dicendum missam pro isto ita specialiter, sicut potest sacerdos specialius pro alio a se celebrare, hoc est quantum potest & meritum personale, & etiam virtutem sacrificij alicui alij specialius applicare, & in isto casu, quando scilicet obligatio est determinata ad certum intellectum. patet quod satisfacit, si secundum illum intellectum satisfacit, & aliter non. Aliquando autē verba obligationis possunt habere diuersos intellectus, ita quod possunt intelligi strictius, & minus stricte, puta si dicam sic, dicam pro te vnam missam, vel ad huc generalius sic celebrabo pro te. ¶ Et in isto casu vt videtur, verba accipienda sunt secundum intentionem obligantis, quod probatur per illud extra de iureiurando. veniens. vbi dicitur de quodam. a quod cum graues inimicitias incurrissetil, li qui parris vtriusq; amatores extiterant, suggesserunt

Obligatio pro sacerdote.

prę-

a. Illud.

Quæ verba intelligantur.

prædicto. a. q̃ in satisfactionem inimicitiarum iuraret quorundam obedire mandato. Cumque ille non credens se tale quid commisisse, propter quod ei aliquod graue debetur imponi iuramentum, illud sub tali confidentia præstitisset. ipsi sibi sub iuramenti debito præceperunt, vt nunquam curiam ducis intraret, nisi cum omnes per edictum ipsius generaliter ad curiam vocarentur, & infra. Verum, quia ille qui dicti ducis est consiliarius nequaquam sic iurasset, si mandatum illud sibi contrarium præsciuisset, noueritis nos mandasse Patriarchę tali, vt si mandatum priori iuramento licite facto repugnet, ipsum auctoritate nostra denunciat non seruandum. Vult ergo Papa, quod illud iuramentum non seruet, quando sibi virtute iuramenti impositum est aliquid tã difficile, quale non credidit imponendum, & ita non videtur teneri nisi in alijs facilioribus de quibus intellexit, licet illi quibus iurauit intenderunt obligare eum ad illud difficile, quod postea virtute iuramenti imposuerunt.

¶ Præterea, extra de sponsali. ex literis, ibi glosa contra eum fit interpretatio qui pactum apposuit, qui debuit legem aptius apponere. ff. de pac. veteribus. Si ergo ille cui alius obligatur, non ita determinat verba, vt sint omnino certa ad intentionem suã, sibi imputet, quia obligans non videtur se velle obligare, nisi ad illud minus, quod potest stare cum verbis. ¶ Sed videtur quod verba obligationis sunt accipienda secundum intellectum, quẽ habet ille cui fit obligatio. 22. qõ. 5. Quacunque arte verborum quis iuret, Deus ita accipit sicut ille, cui iuratur intelligit, & quotacibi Isido. secundo sentent. Et ibidem. c. proxi. ecce. & quotatur August. in sermone quodã, qui per lapidem iurat falsum, periurus est, si tu illud sanctum non putes sanctum, putat ille, cuius ras, non enim tibi, aut lapidi, sed proximo iuras.

¶ Responsio ad hoc dubium videtur haberi extra de spon. ex literis. Vbi dicitur si aliter non intellexit, quod alter proposuit ad communem verbi intelligentiam recurratur & cogatur vtet que verba prolata in sensu illo retinere, quem solent recte intelligentibus generare. Et glo. ibi adducit illud. ff. de suppellectili legata. lege, labeo. Non ex opinionibus singulorum, sed ex communi vsu nomina sunt intelligenda.

¶ Sed quæres quæ est communis intelligentia habenda de talibus verbis, videtur quod obligans districte sacerdotem ad celebrandum pro se. intendit obligare eum ad illud, quod est sibi vtilius, dum tamen illum ad illud liceat ipsum obligare, nunc autem quod maximum bonum, quod debetur virtute meriti personalis, & etiam virtute sacrificij, medio modo alicui applicandum totum reddatur isti, est isti vtilius, quam q̃ non totum reddatur, & hoc licet, quia non est contra charitatem, quod vnusquisque bonum spirituale sibi procuret, quantum potest siue præiudicio alterius, ergo iste si intendit facere dotẽ obligare, quod scilicet totum illud bonum sibi debeat,

non

non autem sibi deberetur totum si simul pro altero celebraretur, sicut declaratum est in primo articulo, quantum ad illud quod debetur merito personali, & in secundo articulo quātum ad illud quod debetur virtute sacrificij. Si ita esset tūc celebrans pro duobus non solueret debitum ifti. ¶ Ad illa, quæ probant verba intelligenda essent secundum intentionem promittentis. ¶ Ad primum prę sumitur, quod nullus vult se obligare ad illicitum, & hoc prę sumendum est quandocunque non apparet expresse, & obligatio sit ad illicitum. nunc autem obligationem prius licite factā velle auctoritate propria reuocare est illicitum. ergo præsumendum est, quod nullus in ali qua obligatione posteriori hoc velit, & hoc quando verba obligationis sequentis non expresse sonant reuocationem præcedentis, verba istā generalia, iuro stare mandato vestro, in intellectu quem important videntur illicita, nec expresse sonant talem reuocationem obligationis præcedentis. Si ergo virtute iuramenti talis imponatur sibi, quod non seruet obligationem priorem. recte interpretandum est, & iuramentum suū ad istud non obligauit. Sic est in casu, de quo arguis, quia iste. a. obligatus fuit duci, vt consiliarius, & per consequens per iuramentum, quod fecit ciuibus pro pace eorum habenda, nullo modo intelligendum erat obligare eum ad recedendum ab obligatione facta duci. Et breuiter, si hoc in speciali fuisset sibi propositum ad iurandū nullo modo liceret sibi iurare, & si iuraret periuraret, & tenetur in hoc non seruare iuramentum, sed obligationem priorem, quando ergo istud in speciali non iurat, sed aliquod iuramentum generale licitum nullo modo intelligitur in illo istud illicitum includi, non ergo Papa hic mandauit eum absolui a iuramento, sed denunciari iuramentum secundum priori iuramento licite facto repugnare, vel esse repugnans, & ideo non esse seruandum. Intelligo repugnans non secundum formam iuramenti, quia generale fuit, & de solum licitis intelligendum. sed repugnās quantum ad illud ad quod ipsi voluerint iuramentum applicare, quod scilicet virtute iuramenti imposuerunt, & ideo quo ad hoc specialiter non est obseruandum. Si tamen aliud imposuissent, quod non repugnaret iustitiæ, ad illud fuisset virtute iuramenti prastiti, tanquam simpliciter liciti, & in tali casu licite obligatus.

¶ Ad secundum etsi videatur quod obligans ita velit se ad modicum obligare, sicut potest stare cum verbis quæ acceptat ille, cui fit obligatio, & ideo ita modicum soluere sufficit, tamen necessario fit obligatio secundum communem verborū intelligentiam, quando alter alterum plane non intellexit.

¶ Sed nunquid in casu aliquo speciali satisfacit iste, qui tenetur ad vnam missam pro eo, si celebrat simul pro eo, & alio?

¶ Dicitur quod sic, quia rationabilis consuetudo interpretatur obligationem generalem, nunc autem rationabilis consuetudo est, & anniuersaria celebrentur

brentur in illis ecclesijs, vbi corpora sepeliuntur, & in quibus ecclesijs ipsi mortui dum vixerunt perceperunt ecclesiastica sacramenta. si ergo talis ecclesia rationabilem consuetudinē habeat,& eodem die non dicatur nisi vna missa pro mortuis,si cōtingat eodem die plura anniuersaria concurrere,satisfit illis multis per vnam missam. Sic ergo videntur monachi, & clerici in ecclesijs cathedralibus, & alijs collegiatis, & etiam sacerdotes curati satisfacere per vnam missam,quamuis teneantur pluribus sic quod cuilibet ad vnam missam. Isti enim non obligantur ad impossibile, vel omnino ad inconueniens illi ecclesię, in qua ministrant, cuiusmodi esset ibi eodem die plures missas pro mortuis solenniter celebrare. nec ista difficultas oritur ex aliquo illicito, quia licitum fuit istis obligare se ad anniuersaria suorum familiarum in suis ecclesijs celebranda. & debet intelligi ista obligatio secundum rationabilem consuetudinem talium ecclesiarum. ¶ Secus est de pauperibus religiosis, & sacerdotibus non curatis, nec collegiatis.tales enim tenentur ad singulas missas propter singulas obligationes, nec excusaret eos consuetudo de non celebrando plures missas eodem die, quia nec habent rationem promittendi illa,ad quæ opposi tum sequetur,quia non habent rationem sic accipiendi anniuersaria, sed tantum licet eis ad illa se obligare de quibus fuerint certi, & possint complete soluere. ¶ Aliter dici potest, qđ bene potest aliquis si voluerit cedere iuri suo, & ideo ille qui obligat sacerdotem potest cedere, vt non teneatur solus habere missam, sed simul cum multis. Et ista cessio licet expresse non fiat quandoque in obligatione. tamen rationabiliter intelligēda est fieri in animo eius, non solum eius qui se obligat, sed eius cui fit obligatio, & hoc quando ille, cui fit obligatio bene nouit consuetudinem ecclesiæ.s. & quamquàm multis pro eodem die sit obligata, non tamen solet solui nisi vna missa.Et ideo probabile videtur si canonicus talis ecclesiæ ordinet sibi anniuersarium celebrare. & si multa concurrunt vna die satisfit, dicendo vnam missam simul pro illis multis.Sed si aliquis ne sciens modum illius ecclesiæ simpliciter intendat obligare ad tantum ad quantum obligaret sacerdotem simplicem non curatum, non videtur & isti satisfit,nisi si reddatur tantum in ecclesia collegiata.s. propria missa, quantum teneretur reddere sacerdos non curatus.quia consuetudo specialis est isti ignota, & licite ignota,quia iste non tenetur scire consuetudines speciales ecclesiarum: non debet ergo esse præiudicium isti, esset autem si propter illam sacerdos iste minus sibi teneretur, quàm alius sacerdos mō simili obligatus. Si igitur vult sacerdos ppter suam consuetudinem sibi notā alleuiari, exprimat eam illi ignoranti.& si consentiat, & secundū illam consuetudinem sibi satisfiat bene quidem. ¶ Quod ergo ibi allegatur rōnabilis consuetudo tanquàm satisfaciens. ¶ Dici potest,quod quamquàm absolute possit rationabiliter esse consuetam & in hac ecclesia fiant anni-

anniuersaria defunctorũ sepultorum in hac parrochia, absolute etiam possit esse rationabilis consuetudo ℘ in eodem die in ista ecclesia non dicatur missa pro mortuis, nisi vna, tamen in casu non possunt ista dua rationabiliter esse cõsueta in isto casu, s. quãdo iustitia requirit ℘ singulis obligationibus singulas missas dici, quia æque requirit iustitia in ecclesia collegiata, sicut a simplici sacerdote, nisi il le cui sacerdos tenetur velit cedere iuri suo, saltem implicite acceptando pro se consuetudinem illius ecclesiæ, quam non debet præsumi acceptare nisi sit sibi nota. ¶ Et cum dicitur, ℘ non tenetur ad impossibile, vel ad inconueniens. ¶ Respondeo, duo possunt esse inter se repugnantia saltẽ in casu, ita. s. ℘ am bo non iuste fiant simul, & tamen vtrũque eorum diuisim posse iuste fieri, & sicut de iuste ita de decenter fieri. ¶ Dico ergo, ℘ si ex consuetudine in hac ecclesia approbata factũ est simpl. cit r.c o.. niens hic plures missas dici de mortuis eodem die, isti non licet se obligare aliquibus obligationibus, ex quibus sequeretur secundum iustitiam debere plures dici. Si ergo iam obligatus est ad vnam missam tali die, non obliget se noua obligatione ad aliã, quia illa noua obligatio non esset ad istam iam debitã. ergo ad aliã, ℘ est inconueniens in hac ecclesia. ¶ Et cum dicitur, ℘ rõnabilis consuetudo est, ℘ anniuersaria celebrentur in proprijs ecclesijs. Dico ℘ aliquid potest esse in se rõnabile, & tamen cũ alio non stat, qd absolute posset esse rationabile in se. Sic absolute rationabile esset anniuersarium hic fieri, si possit stare cum ordinatione istius ecclesiæ, ℘ ista fieret sicut ipse intendit, quæ procurat sic videlicet, quod habeat propriam missam, sed quãdo non potest, sicut in casu posito, ibi rationabile est anniuersarium non in ista ecclesia celebrari, vel si omnino sacerdos iste velit istud anniuersarium recipere, & tamen consuetudinem suæ ecclesiæ seruaret procuret missam propriam pro isto dici ab alio sacerdote.

¶ Et consimiliter videretur esse dicendum de ecclesijs dotatis. quarum ministri de ratione ordinationis ecclesiæ vel elee mosynarum receptarum iam sunt dotantibus, vel certis personis obligati specialiter ad tantum numerum missarum, pro quanto ipsi sufficiunt, vel ad certum numerum suffragiorum, non enim videtur quod tales se licite possint obligare ad missas, vel ad talia suffragia alijs soluenda, nisi intendant procurare talia specialiter solui per alios, quia non sunt iam totaliter obligati.

¶ De certio in isto articulo potest dici, quod in casu proposito absolute non satisfit ecclesiæ, quia obligatio completa, siue quæ fit insolidum, quando est alia & alia ad idem in specie, ipsa est ad aliud & aliud, sicut patet. ff. Secus est quando est ad idem numero, vt quando pluribus obligationibus obligor hac sexta feria ieiunare, puta ex præcepto ecclesiæ, quia est sexta feria quatuor temporum, & iterũ quia est vigilia apostoli iejunanda, & iterum ex regula mea. Istis obligationibus, quia sunt ad idẽ numero.

Resolutio satisfit.

Probata consuetudine fratrũ minorum.

Scilicet de ob.i. & alibi.

numero satisfacio vero actu iei
nandi. Secus aũt est si ad idē in
specie. Et rō vī, quia obligatio
nō est ad impossibile solui. quot
cūque aũt sunt obligationes ad
hoc nulli potest satisfieri soluen
do hoc, nō ergo tenet ad aliud.
Sed quando sunt plures obliga
tiones ad idem in specie, pōt sa
tisfieri soluendo aliud & aliud.
Nunc autem in casu proposito
est alia & alia obligatio comple
ta & ad idem specie, scilicet ad
dicendum missam, ergo simpli
citer non satisfacit nisi reddat
distincta. ¶ Conformatur quia
ad aliam obligationē erat aliud
& aliud ex parte eius cui fit obli
gatio alliciens & inducens oblig
atē, & ita vī ꝙ debeat esse obli
gatio ad aliud & aliud correspō
dens alteri & alteri inductiuo.

AD ARGVMENTVM principale patet ex dictis in se
cundo articulo, quia virtus sacri
ficij non adæquatur valori eius
qui cōtinet in sacrificio. sed cor
rūdet alicui mērito in eccleſia
nis ēt adæquatur merito passio
nis Christi, sicut dictū est iferꝰ,
licet pro tāto ad illud plus acce
dat pro quāto illā passionē spe
cialius *repræsētat. & ita virtute
illius specialius Deum placat, &
bonum impetrat quantum ad
meritum commune.

B. *Hoc dicit quia elevatio Xpi vel hostiæ super altari significat elevationē Christi in cruce.*

QVÆSTIO. XXI.

Vtrum ponens mundi æternitatē possit sustinere ad aliquem esse vnetur falsiter bene fortunatum.

ULTIMO quæritur. Vtrum ponens mū
di æternitatē pos
sit sustinere aliquē
esse vniuersaliter
bene fortunatum. Arguitur ꝙ
sic, quia ponens mundi æternita
tem non negat motum, sed po
nit, & per consequens non ne
gat naturam quæ est principiū
motus. bona autem fortuna (se
cundum philosophum in lib. de
bona fortuna) est sine ratione
natura. ergo &c. ¶ Contra ponēs
mundi æternitatem negat Deū
posse aliquid immediate fluere
in animas nostras. sicut habetur
8. Physi. ꝙ impossibile est princi
pium æternum. s. Deum aliquid
agere in inferiora nisi mediante
cœlo, & mediante illo non po
test fieri influentia in animā no
stram. ergo nullam influentiam
potest Deus causare. secundum
illam positionem, sed ponens
bonam fortunam habet ponere
Deum immediate in animas no
stras influere. vt habetur in illo
libello versus finem. bene fortu
natis non expedit consiliari, ha
bent enim principiū tale quod
est melius intellectu. & patum
post, rationis autem principium
non ratio sed aliquid melius. gd
ergo erit melius scientia & in
tellectu nisi Deus? virtus enim
intellectus est organum: vultibi
expresse quòd isti immediate
mouentur a Deo.

QVÆSTIO ISTA vt pa
tet per argumentum ad oppoſi
tum non quærit de quocunque
modo ponēdo æternitatem, sed
præcise de modo ponendi phi
losophi. An ic licet cū illis prin
cipijs philosophi propter quæ
ponit mundum esse æternum
possit stare aliquem esse bene
fortunatum. Non potest autem
aliquorum positionum cōpossi
bilitas videri vel repugnātia nisi
vtraque positio videatur. ¶ Hic
ergo primo videndum est de
posi-

positione ponentis aliquem esse bene fortunatum, & specialiter illa quæ tangitur in libro de bona fortuna, quæ dicitur fuisse Aristo. ¶Et secundo videndum est de positione huius mundi æternitatis quæ habetur ex. 8. phy. & multis alijs locis. ¶Tertio patebit si est inter istas positiones repugnantia.

QVANTVM ad primum sufficienter potest sententia philosophi de bona fortuna ad duo reduci. ¶Primo an sit & quomodo sit. ¶Secundo propter quid siue propter causam sit. ¶Primū istorum requirit. ¶Silicet an sit fortuna. ¶Secundo an bona fortuna. ¶Tertio an aliquis sit bene fortunatus. ¶De primo habetur succincte veritas in tribus conclusionibus. ¶Prima est affirmatiua & communi conceptui plurium consona. & talem philosophandi modum habuit communiter concessa. Sicut patet ponens locum esse immobilem, sicut communiter omnes concipiunt, licet inquirendo per rationem videatur difficile. Et ponendo tempus esse idem numero vbique, quod etiam omnes communiter concipiunt, licet per rationem aliqua circa hoc difficultas occurrat, & ita in multis quę accipit Aristo. tanquàm communiter concessa. Hoc modo potest accipere tanquàm communiter concessum ℣ aliquid euenit a fortuna. Manifestum est enim ℣ agenti a proposito aliquid euenit præter intentionē, & illud dicitur fortuitum siue effectus fortuitus, eius igitur vt sic euenientis fortuna est causa. ¶Qualis autem causa sit patet ex. 2. phy. vbi philosophus declarat ℣ est causa per accidens eorum quæ eueniunt in minori parte actione agentis a proposito. ¶Secunda conclusio, ℣ fortuna non est aliqua causa per se distincta a natura & intellectu siue proposito, immo eadem voluntas, quæ respectu effectus intenti est per causa respectu effectus non intenti, dicitur esse fortuna. Intentum quidem euenit a proposito. & ideo causatur voluntarie. Non intentum euenit preter propositū, & ideo causatur fortuite. falsa est ergo positio paganorum imaginantium fortunā esse quandam deam, cui tanquā causæ per se attribuunt effectus quos videmus fortuite euenire. Et forte propter istum intellectum malum paganorum reprehendit August. seipsum primo retra. c. 1. Non mihi inquit placet dicere appellasse fortunam &c. catholici autem potius debent talia attribuere prouidentiæ diuinæ saltem generaliter. ¶Tertia conclusio est, ℣ fortuna non est causa totalis, hoc est ℣ nihil sic euenit a fortuna, qa etiam eueniat ab alia causa per se intendente iuxta illud Ila to. in Thimeo. Nihil est cuius ortum non præcesserit legitima causa. & 5 de ciui. Dei. c. 9. dicit. Augustin. Cicero concedit nihil fieri si causa efficiens non præcedat, & hoc rationabiliter concessit, quia quod non est a se, non potest habere esse nisi a causa efficiente. & ibi requiritur aliqua causa per se siue intendens, quia sub intentione causę vniuersalioris cadunt plures effectus, & ita sub intentione causæ primę cadunt omnes. sed quando alicuius effectus non apparet causa proxima per se siue intendens, tunc ille dicitur effectus

4. phy. 1. 141.

2. phy. 2. c. 4. & in 5. & specialiter. 8. 149.

2. 32.

lib. 2.

ctus fortuitus vel casualis. Et sic est intelligendum illud Augustini de achademicis quæstionibus in prin. vbi dicit. Fortasse nihil aliud in rebus causam vocamus nisi cuius ratio secreta est. Et hanc opinionem tangit philosophus in isto libello. c. 2. Si autem inquit a fortuna nihil dicēdum est fieri, sed nos alia existēte causa propter non videre. hoc est qa non videmus eam fortunam dicimus esse causam &c. ¶ Secundum in ista particula quod est de bona fortuna explicatur in vna conclusione & duplici distinctione. ¶ Conclusio quę etiā videtur communiter concessa hæc est, bonam fortunam esse: manifestum enim est ꝙ agenti alicui a proposito euenit præter intentionem aliquod bonum, & ista cum bona fortuna dicat bonus effectus fortuitus vel magis proprie, licet minus vsitate causa talis effectus, & illa duo sine se inuicem esse non possunt, sequitur ꝙ bona fortuna sit. Hāc diuisionē. q. vocis in significationes puta bonæ fortunæ vt accipitur pro causa vel effectu, tangit philosophus. c. 1. causam frequēter animus ipsam esse, causa autem alienum a nomine. causa enim, & cuius est causa, aliud est. hæc ibi. ¶ Vlterius autem bonā fortunā distinguit Philosophus dupliciter penes ea in quibus est, hoc est penes effectus bonæ fortunæ. & est prima distinctio ista. ¶ Fortuna bona est in his quæ non in nobis existunt. hoc est quorum non sumus domini. sicut exemplificat. Nobilem bene fortunatum dicimus, & totaliter cui talia existunt quorum ipse non dominus est. ¶ Alio modo bona fortuna est in his quæ

Vide in primo rubrica. 1.

sunt in nobis. etenim cui præter cogitationem suam acciderit aliquod bonum operari, bene fortunatum dicimus, sine ratione enim habens impetum ad bonum, & hoc adipiscens dicitur bene fortunatus. vel planius intendens vnum, & in exequendo adipiscens aliud non intentum & tamen bonum, dicitur in hoc habere bonam fortunam. ¶ Ista distinctio bonæ fortunæ penes effectus videtur esse in illud qd est proprie tale, & in illud quod est communiter vel minus proprie tale. nam proprie bona fortuna videtur esse illorum quæ sunt in potestate nostra, sicut & absolute fortuna. & hoc sic intelligendo ꝙ licet fortuitum non sit per se siue primo in potestate voluntatis, quia non euenit ex intentione eius, tamen est in potestate eius per accidens. & quasi secundario vt annexum per se intento, respectu autem illorum quæ nec sic nec sic sunt in nostra potestate, & ꝙ cōsequēs accidunt nobis non inquantum agentibus a proposito, non est proprie fortuna sed casus, sicut patet. 2. Physi. ¶ Alia est distinctio bonæ fortunæ secundum effectus. s. per se & per accidens. ¶ Effectus per se est, bonum sumere. ¶ Effectus per accidens, est malum non sumere, & hæc distinctio sæpe tangitur in illo libro. ¶ Tertium in hac particula s. de bene fortunato stat in quadam diuisione trimenbri. ¶ Primum membrum. nullus dicitur bene fortunatus eo ꝙ semel sibi bene accidit fortuite. ¶ Secūdum membrum. nullus dicitur bene fortunatus ex hoc præcise ꝙ sibi semper fortuite bene accidit, quia siue intelligatur sic

ꝙ

q cum omni proposito suo annexum est aliquod bonum fortuitum, siue sic, q cuicunque propositio suo annexum est aliquod fortuitum ipsum est bonum. neutrum enim istorum semper accidit sine miraculo speciali, & hoc non solum intelligendo vniuersaliter absolute, verum etiam in tali actu, puta militari, vel negociatiuo. & hoc siue de bono euentu simili, puta victoria, vel lucro, siue dissimili, puta hoc, vel illo annexo casualiter. Nullo quidem istorū modorum diceret philosophus aliquem esse bene fortunatum, sicut nec ratio probabilis persuadet. ¶ Tertium membrum, q aliquis dicitur bene fortunatus, quia sibi vt in pluribus bene fortunate accidit. vnde secundum Arist. 1. Ethic. vna hyrundo non facit ver. sic vnus actus, & similiter vnus euentus effectus fortuiti, non facit hominem dici bene fortunatum. sed quando accidit ei, vt in pluribus. vnde dicit Aristo. in lib. de bona fortuna. Insipientes existentes dirigunt multa, & ideo quando habent actiones per se intentas, ad quas præter eorum intentiones euenerunt, vt in pluribus bona, dicuntur bene fortunati, & hoc patet ex communi sermone. vnde primo rhetoricorum videmus propter bonas fortunas bene fortunatos electos.

Cap 9.

¶ Sed est ne aliquis vniuersaliter bene fortunatus? hoc potest dupliciter intelligi. ¶ Vno modo, vt cuilibet intento ab eo per se sit semper annexum aliquid bonum per accidens, vt in arte * plantandi, & sanandi &c.

a. l. plantandi.

¶ Alio modo sic, vt sit talis, q quandocunque est annexum sibi aliquid fortuitum, illud sit bonum, & credo, q neutro mō aliquis dicitur vniuersaliter bene fortunatus sine miraculo speciali, quia nullus pōt esse qui in actione sua alijs causis cōtingentibus concurrentibus possit aliquid malum per accidens cōcurrere, quia in potestate sua nō est cōcursus aliarum causarum, scilicet vt fodiens fodiat ad bufonem, vel ad serpentem, nisi Deus faceret ex miraculo concursum causarum specialem ad hoc. sed vt in pluribus potest aliquis esse bene fortunatus, & hoc aliquando quantum ad bona similia coniuncta similibus propositis, vt quando euenit victoria coniuncta voluntati bellandi. Aliquando quantum ad dissimilia bona dissimilibus propositis. Aliquando econuerso quantum ad bona dissimilia similibus propositis: & sic est possibile aliquem, vt in pluribus esse bene fortunatum, vt patet per experientiam.

¶ Sed in quibus consistit bona fortuna? Aristoteles dicit primo rhetoricæ suæ quòd in duobus. ¶ Scilicet in assequendo bonum præter intentum. ¶ Et fugiendo malum. vt si quis non incidit in latrones.

¶ Alio modo distinguitur bona fortuna secundum Arist. in in li. de bona fortu. q scilicet bona fortuna dicitur respectu eorum, quæ in nobis sunt, vt quādo aliquis intendit vnum per se, & aliud euenit.

¶ Alio modo respectu eorum, quæ non sunt in nostra potestate, vt q aliquis sit nobilis, & pulcher, & diues nascat &c. Et ista distinctio fortunæ est in fortunam improprie dictam,

& minus proprie dictam, quæ magis dicitur casus, quia non est ab agente a proposito, quia non est talis euentus in potestate nostra. ¶ Sed quæ est causa essendi bene fortunatum? quod est secundum principale in primo articulo principali, & hoc de bona fortuna impropriè dicta, quæ non est in potestate nostra. Non inuenio aliquid intrinsecum in homine pp qđ debeat dici bene fortunatus isto mō, sed hoc accidit sibi ex concursu causarum extrinsecarum, qui potest esse ex Deo disponente ſm theologos, licet non ſm Aristo. sicut si aurum sit ibi, & aliquis intẽdens fodere, ipsum inueniat, hoc est ex concursu causarum extrinsecarum, & non est alia causa, nisi quia ipse est magis dispositus, vt causa vniuersalis moueat ipsum ad hunc locũ magis, quàm alium. ¶ Sed causa, quare ad propositũ illius sequitur bonum, & non ad' propositum alterius. Arist. in libello de bona fortuna, inquirit causam intrinsecam, quam dixit esse impetum. ¶ Sed si tu dicas, tu quæris causam vbi non est causa, effectus fortuitus nõ habet cãm. ¶ Dicendum, ꝙ notum fuit Aristoteli ꝙ sicut illud quod euenit in pluribus habet causam, vt in pluribus vniformiter. ita ꝙ euenit in paucioribus, & difformiter habet reduci ad cãm vniformiter agentem & per se. Cã autem intrinseca, & proxima huius euentus fortuiti ſm Arist. in prædicto libello est impetus: dicit enim sic. ¶ Est ergo bona fortuna sine ratione natura. bene fortunatus enim est sine ratione habens impetum ad bona. & hac adipiscens. hoc autẽ est naturæ: in anima enim inest tale natura, quo impetu ferimur sine ratione, ad quæ vtique bene habebimus. Et si si quis interroget ab operante, quare sic facit. nescio inquit, sed placet mihi, simile patiens his quæ a Deo aguntur. etenim a Deo vecti sine ratione impetum habent ad operari aliquid. Et vult dicere, ꝙ aliqui habent velle ad quod sequitur bonum aliquod præter intentum ex impetu, & sine ratione, & causa huius impetus est natura. Et istam diuersitatem hominum accepit Aristoteles per experientiam: ꝙ. n. iste impellatur, & ille non, cum sine ratione eius, cui impellit, hoc accidit, non potest esse ratio, ergo causa est natura, sed ista differentia, vel diuersitas non ponit differentiam specificam in natura, sed individualem: ꝙ enim agens extrinsecum vniformiter agens moueat istum ad bonum, & non alium, eiusdem rationis existentes, non potest esse, nisi propter aliquid intrinsecum in vno, quod non est in alio. hoc autem non potest esse ratio, vt dictum est, nec aliquid consequens speciem, quia illud vniformiter cuilibet inest. est ergo aliquid pertinens ad individuum. quod autem non sit ratio. patet, quia vbi plurimus intellectus & ratio, ibi minima fortuna, vbi autem plurima fortuna, ibi minimus intellectus secundum Aristo. nec etiam voluntas, quia similis potest esse actus voluntatis in vtroque, & tamen vnus assequitur effectum fortuitum, & alius nõ assequitur. ergo illud intrinsecum est impetus a natura proueniens. ideo dicit bene fortunatum

2. Physic.

natum bene natum, quia in eo est dispositio, qua a superiore motore impellitur ad proposita, secundum quæ eueniunt sibi commoda. ¶ Sed illa dispositio naturalis est ne dispositio ex parte animæ, vel corporis?

Quod impossibile.

¶ Respondeo. si Aristoteles intellexerit ꝙ animæ differunt secundum gradus naturales in nobilitate, & perfectione, tunc esset dicendum, ꝙ anima nobilior haberet talem impetum, sicut brutum nobilius habet nobiliorem æstimationem, & nobiliorem instinctum naturalem ad assequendum commodum maius: sed non credo Aristo. sic intellexisse, scilicet ꝙ iste impetus sequatur aliquem ex nobilitate animæ, quia dicit: vbi minimus intellectus, ibi maxima fortuna, vnde dicit ꝙ talem non expedit consiliari. non ergo hoc conuenit intellectui ex sua perfectione, sed quia habet nobiliorem impellentem, sicut nauis male regibilis melius frequenter nauigat, sed non propter seipsam, sed quia habet bonum gubernatorem. In corpore ergo ista dispositio est consequēs complexionem determinatam. ¶ Sed est dubitatio, qualiter natura est causa istius impulsus ad volendum aliquid, ad quod sequatur commodum præter intentionem operantis, si sicut grauitas est causa descensus deorsum in graui, tunc enim fortuitum non esset a fortuna, quia in natura est aliqua dispositio inclinans ad hoc, licet non sufficienter motiua. ¶ Item probo, ꝙ omnia essent a fortuna, si ex hoc dicatur quis bene fortunatus, quia habet dispositionē, qua impellitur ad volendum aliquid, ad quod sequatur commodum sine ratione, & consilio, quia in actibus humanis consilians, nec prius consiliatur, nec considerans prius considerat, aliter esset processus in infinitū. In primis ergo actibus non hī impulsus a ratione cogente ad eliciendum tales actus. ergo eliciuntur sine ratione, & a natura, & talis dicitur fortuna. ergo &c. ¶ Item, tu dicis ꝙ aliquis habet impetum sine ratione. ¶ Contra. non est bona fortuna sine actu volūtatis, quia fortuna est effectus contingens consequens effectum agentis a proposito. nunc autem actus voluntatis est circa obiectum ostensum a ratione. ergo talis impulsus ad volendum non est sine ratione. ¶ Item, si natura impellit aliquem ad volendum, & non ratio, ergo non esset fortuna quod euenit, sed casus, quia hæc est differentia inter fortunam & casum secundū philosophum. ¶ Respondeo, prima ratio vadit ad hoc ꝙ prima intellectio sit fortuita. & si sequatur aliquid bonum, & conueniens diceretur quis per eam bene fortunatus. Respondeo igitur, & dico ꝙ secundum ꝙ vnus doctor exponit philosophū in prędicto libello, videtur ꝙ prima intellectio, siue volitio sit a Deo mouente intellectum, & voluntatem non per ostensionem obiecti, & dicit pdictus doctor, ꝙ hæc est sententia Ansel. de casu diaboli. c. 12. qui dicit, ꝙ angelus non habuit primū actū a se. ¶ Sed credo, ꝙ habuit primū actū a se sicut fm, licet voluntē habuit a Deo. ad actum enim volendi non requiritur nisi voluntas & intellectus prætius ostēn-

Li. 1. de bo. fortu. non longe a fine.

t. c. 61. & caeter.

Hen. quol. 9. q. 10.

ostendens obiectum. & per hoc patet solutio ad rationē suam.

¶ Contra. si angelus habuit primum actum volendi a se, aut habuit volendo, & sic est processus in infinitum, aut non volendo, quod est inconueniens.

¶ Respondeo, dico ꝙ habendo intellectum ostendentē obiectum, & habendo voluntatē prius natura, simul tamen tempore habuit velle. Dico ergo, ꝙ ista conclusio est concedenda quo ad aliquid, scilicet primam intellectionem non esse a ratione, sed quo ad aliquid a casu, intelligens non prius intelligendo intelligit, prima ergo intellectio non est a ratione ostendente obiectum prius. ergo est a casu quodammodo secundum August. lib. 3. de libe. arb. non est in potestate nostra, quin visis tangamur. & ideo illud est fortuitum, & casuale.

¶ Et si arguas. prima intellectio si sit fortuita, omnia consequentia erunt fortuita. Dico, ꝙ non sequitur, quia habita prima intellectione & voltione potest aliquis ratiocinari de agendis. & ita quæ sequuntur illam deliberationem non erunt fortuita, sed a ratione deliberante.

¶ Sed si queras primæ intellectiones sunt ne simpliciter fortuitę? Dicendum ꝙ non. quia sunt ab obiectis fortius mouētibus secundum phantasmata magis impressa, cessantibus impedimentis, & sic prima intellectio habet causam naturalē motiuam in nobis, quia tñ non est a ratione deliberante, nō est imputabilis homini nisi interpretatiue, quia in potestate hominis fuit facere obiectum fortius mouens ex frequenti considera tione, ex qua fortius imprimatur phantasma tale in memoria, & per consequens fortius mouet & prius cessante impedimēto: prima ergo intellectio non est in potestate nostra, sed prima indifferētia, qua potest quis se determinare ad volendum vel non volendum hoc est a voluntate non ab intellectu, quia intellectus ab obiecto naturaliter mouetur. & ideo si voluntas naturaliter moueretur ab intellectu naturaliter moto, voluntas naturaliter moueretur, & sic homo esset vnum bonū brutum. voluntas igitur non mouetur necessitate naturali, sed habita prima intellectione, in potestate eius est conuertere intellectū ad considerandum hoc vel illud. & hoc vel illud velle, vel nolle. & sic prima volitio omnino est a nobis, nec est ita a casu, sicut prima intellectio. ¶ Ad ſm dicendum, ꝙ Arist. videtur dicere in libro prædicto ꝙ ille impetus vel impulsus ad velle aliquid, ad quod consequitur cōmodum, non est sic a ratione, quod talis sciat sic reddere rationem quare hoc facit. Dicendum ergo, quod illud velle habet a ratione ostendente obiectum volitum, sed non a ratione consiliante ostendente causam, quare hoc facit distincte. sed hoc habet ab impetu.

¶ Ad tertium dicendum, ꝙ licet natura sit mediata causa illius euentus fortuiti, non tamē immediata: sed voluntas vnum intendens, licet sit aliud eueniens præter intentum quod dicitur fortuna, non casus. ¶ Sed de causa extrinseca huiusmodi euentus fortuiti ſm Arist. videtur dicendum, ꝙ natura non est causa

causa eius, qui natura est determinata ad vnum, saltem vnitate eiusdem ordinis, & connexionis. euentus autem fortuiti non videntur habere connexionem, nec ordinationem ad alia. ergo natura non est causa sufficiens, & completiua euentus fortuiti. ¶Item, tunc sequeretur quod fortuna esset causa per se. Item, nullus dicitur bene fortunatus, quia impellitur ad volendum aliquid, ad quod consequitur bonum, nisi illud bonum adipiscatur, sed illud bonum adipisci non potest nisi causæ intermediæ concurrant ad hoc. cum ergo natura non possit esse causa sufficiens huius concursus, natura non sufficit, ideo sequitur quod sit aliqua causa extrinseca coniungens. ¶Sed quæ sit illa causa extrinseca secundum Arist. est ne cœlum, vel intelligentia mouës cœlum mediante cœlo, vel Deus ipse immediate mouens?

¶Dicendum, quod si nihil sit effectus fortuitus, nisi illud ad quod causalitas cœli potest se extendere, tunc non est necessarium causam inquirere, nisi cœlum & mouens cœlum, & hoc videtur probabile. quia nihil fortuitum videtur in homine, nisi illud ad quod causalitas cœli se extendit mediate, vel immediate. Sed primum non credo esse verum, quia aliquid est in homine ad quod causalitas cœli non potest se extendere sicut est volitio. nisi occasionaliter mouendo appetitum sensitiuum, secundum cuius inclinationem apta est voluntas inclinari: cœlum ergo quia non potest volitionem attingere, nec et eas ad eius cationem coniungere, ideo aliquid est in homine, ad quod cœli causalitas non potest attingere.

¶Et si diceretur, & forte verum est, quod nullus effectus fortuitus est in voluntate, & coniunctus volitioni per accidens, sed tantum causalitas cœli ad omnia alia se extendit, & sic non oportet aliam causam extrinsecam ponere, nisi cœlum & intelligentiam mouentem cœlum, & Deum mouentem mediate. ita q̃ si Aristoteles videtur dicere, q̃ tale principium sit Deus, debet glosari verum est mediate. ¶Si autem aliquis effectus fortuitus ponatur in voluntate. cum cœlum non possit talem effectum attingere, nec causas ad causandum ipsum cõiungere, nec aliqua intelligentia creata. tunc oportet aliquos effectus fortuitos in Deum reducere, qui omnia prouidet, & coniungit causas medias ad effectus tales fortuitos causandos.

¶Sed quomodo hoc potest concordare cum principijs Aristo. qui non vī ponere aliquod nouum immediate esse a Deo, vnde ipse ponens mundum aternum, nõ posuit motũ potuisse esse nouum, nisi ſm partes, ita q̃ totus non potuit esse nouus. Et ista conclusio põt dependere a tribus principijs. primo pp immutabilitatẽ principij, quia pr imũ est oĩno immutabile. nõ nullũ motũ nec mobile põt immediate de nouo producere, quia aliter se haberet tunc, quã prius. ¶Sed non credo, quod arguat solum ex immutabilitate agentis. immo oportet addere aliquid ex parte effectus, sic q̃ agens immutabile non potest immediate causare aliq̃d nouũ alterius rõnis, quia aliter con-

8. phy t. 6. 15. & 12. metap. & alibi.

tradiceret sibijpsi, quia intelligentia omnino immutabilis secundum eum causat nouã partem motus, nec propter hoc est mutabilis. nec adhuc sufficit, sed oportet addere sic. agens omnino immutabile non põt causare immediate aliquid nouum alterationis nulla posita diuersitate ī medijs causis actiuis, vel receptiuis, aliter non haberet propositio Aristo. veritatem. si enim causæ intermediæ actiuæ sint diuersæ dispositionis in agendo, vel passiuæ diuersæ dispositionis in recipiendo. potest esse diuersitas effectuũ, dato quod in causa prima nulla sit mutabilitas, vel nouitas aliquo modo.

¶ Dicemus ergo secundum Aristotelem quòd agens omnino immutabile non habens cãs medias actiuas, vel receptiuas diuersæ dispositionis, non potest causare aliquid nouum alterius rationis, sed aliqua istarum conditionum deficiente, nõ habebimus secundum Aristotelẽ
6.c. nullã. vnde concludamus * aliquam nouitatem in Deo.

¶ Dicendum ergo quòd non contradicit sibi in libello de bona fortuna. & 8. physico. secundũ quod aliqui volunt sibi imponere, quia si secundum primam viam sufficiat omnem effectum fortuitum reducere in cælum, hoc non ponit aliquã nouitatem, vel mutabilitatem in Deo, quia non causat Deus effectus fortuitos de nouo, nisi mediante cœlo, & hoc non est contra eum, dato etiam secundum aliam viam, quòd oporteat aliquos effectus fortuitos nouos reducere immediate in Deum, adhuc non contradicit sibijpsi, quia certum fuit Aristo telem secundum sua principia posuisse animam intellectiuam esse a Deo ĩmediate, & ad hoc attingere potest ratio *naturalis, cum sit immortalis, & ita ali quid nouum potest immediate esse a Deo, & tamen non contradicit sibi secundum sua principia. ¶ Sed quomodo est hoc possibile? dicendum, quod immutabilitas agentis excludendo causas actiuas intermedias vel receptiuas concluditur secundum Aristotelem, quòd nõ possit fieri aliquid nouum alterius rationis: sed si vna conditio defecerit. s. quando causę intermediæ actiuæ vel passiuæ diuersimode se habent in causando, potest causare de nouo aliquid alterius rationis. Si etiam effectus causandus sit eiusdem rationis, potest Deus ipsum causare immediate, nulla posita nouitate in eo propter diuersitatem causarum receptiuarum, sicut sol immediate soluit glaciem, & coagulat lutum, nulla posita nouitate in eo. ita secundum Aristotelem, hoc corpore organizato, Deus necessitate immutabilitatis causat hãc animam, & prius non, quia materia non erat dispositа, sicut nec sol causat alium, & alium radiũ in aere, & in aqua, nisi propter diuersitatem recipientium. sic in proposito Deus influit vniformiter in quodlibet, inquantum potest secundum Aristo. & quia iste est dispositus, ille non, ideo Deus impellit istum ad tale propositum, ad quod consequitur commodum. illum autem non impellit, quia non inuenit in eo dispositionem illã, quam diximus prius, & ita posi

16. de de
lib. vet.
de Ga. al
lis. c. 3.
B. Hali
oppositu
hẽt n.
de. 8. Ph
vbi ipse
quod de
immuta
litas no
põt no
naturali
põsit fi
cutum,
solue ar
tradicto
nem.

tio

tio Aristo. de bona fortuna stat cum positione sua, 8. physi. s. q̃ Deus non potest caulare nouũ mundum, vel nouum cœlum, vel nouum motum secundum suam totalitatem. ¶ Sed secundum fidem, & veritatem dicendũ est, quod Deus habens prouidentiam generalem de omnibus, regit res secundum quod natæ sunt regi. secundum quod dicitur. 7. de ciui. c. 30, Sic Deus res quas condidit &cæt. tamen præter istam generalem prouidentiam, habet prouidentiam specialem ex quadam electione, secundum quam prouidet vnicuique hominum ſm merita præsentia, vel futura, & occulta nobis, tamen sibi præsentia, quia eius iuditia iusta sunt semper, licet occulta, ita quod aliquando aduersitas plus proficit, quam prosperitas secundum Boetium. 4. de conso. ita quod licet ponamus aliquem bene fortunatum, tamen ex hoc nihil nouum ponimus in Deo, vt dictum est, & sic patet ad rationes.

FINIS.

Ad Laudem, Honorem, & gloriam omnipotentis Dei, eiusque illibatæ Genitricis Virginis Mariæ, Seraphicique Patriarchæ Diui Francisci, & vtilitatem Christi fidelium, præsertim Sacrosanctæ Theologiæ studiosorum hic est finis Quæstionum Quolibetalium ex quatuor voluminibus sententiarum, quæ à Ioanne Duns Scoto, ordinis minorum, Theologorum omniũ principe, Academiæque subtilium vexillario, fuerunt exactissime discussæ, nunc à mendis, quibus scatebant, expurgatæ, multiplicique lumine illustratæ per Saluatorem Bartolucium Assisiatem, conuentualem Franciscanum, Sacræ Theologiæ Doctorem, ac Venetijs in Florentissimo magnæ Domus Gymnasio Regentem. M. D. LXXX.

COMPENDIVM QVOLIBETORVM IOAN. DVNS SCOTI Doctoris Subtilis,

A R. P. Saluatore Bartolucio de Assisio in lucem restitutum.

QVÆSTIO I. pag. 2.

An in diuinis essentialia sint immediatiora essentia diuina, vel notionalia.

IN hac prima quæstione sunt tres articuli. ¶ In primo articulo Doctor ostēdit qd importatur per essentiam, essentialia, notionalia, & quid per immediatius. ¶ Et ptimo ostendit quomodo in diuinis necessario est aliqua entitas realis, siue ex natura rei, & hoc in existentia actuali, quæ rationabiliter à sanctis essentia vocatur, sicut patet Exod. 3. qui est misit me ad vos &c. ¶ Consequēter Doctor ponit duo argumenta ibi. ¶ Contra ista, quæ dicta sunt de isto termino essētia &c. Quorum solutiones remittit in primo dist. 8. q. 4. de attributis, circa finem quæstionis. ¶ Ad primū tū posset dici ad maiorem, qd identice essentia diuina includit omnes perfectiones simpliciter, non tamen formaliter, quia ex natura rei distinguntur. ¶ Ad confirmationem de Anselmo dicitur, quod licet quælibet perfectio simpliciter sit formaliter infinita, & intensiue non tamen radicaliter, cuiusmodi est essentia, & existētia diuina. ¶ Ad secūdum dico quod essentia & existentia in creaturis se habēt, sicut quidditas, & modus, & iō distinguuntur. ¶ In diuinis antē existentia est de conceptu essentiæ, vt vult Doctor in primo dist. 2. de propositione per se nota, & ideo non est simile in diuinis, sicut in creaturis. ¶ Consequenter in textu ponuntur tria extra, pri-

primum est magnum, quod incipit ibi, ¶ Pro ista sententia potest adduci Hylarius &c. & durat vsque ibi, ¶ Secunda ratio ad conclusionem talis est &c. ¶ Secundum extra incipit ibi, ¶ Nam licet aliquid possit esse in re &c. & durat vsque ibi, ¶ Nam contra dictio videtur esse, quod aliqd sit &c. ¶ Tertium extra incipit ibi, ¶ Vel sic, Nulla potentia habet suum primum esse &c & durat vsque ibi, ¶ Quarta ratio sumitur ex parte operationis &c. Consequenter ibi, ¶ Quia vero solutio quæstionis depedet &c. ostendit doctor, quod in diuinis est aliquod essentiale importãs respectum ad creaturas, & aliquod essentiale penitus absolutum adintra, & hoc probat ibi quatuor rationibus, vt patet in textu. Deinde ibi. ¶ De quarto termino. Immediatius &c. dicit quod immediatius dicitur dupliciter. s. positiue, & negatiue, vt patet in textu.

¶ In secundo articulo continentur tres breues conclusiones. In quarum vltima ponitur vnum paruum extra, Quod incipit ibi, ¶ Nec ista maior inuenitur habere instantiam &c. & durat vsque ibi. ¶ Secundo probatur à priori illa maior &c. iuxta finem primæ rationis probantis tertiam conclusionem. ¶ Nota quomodo primũ notionale, quod includit primum respectum positiuum ad aliquam personam, est dicere.

¶ In tertio articulo ponuntur duæ instantiæ contra duas rationes, tertiam conclusionem præcedentis articuli probantes. prima instantia est cõtra primã rationem, Secunda vero contra secudam. & istæ duæ instantiæ ponuntur ab Henrico de Gandauo in summa articulo. 27. q. 7. ¶ Consequenter in isto articulo doctor ostendit quomodo ratio memoriæ perfectæ, & cetera essentialia precedunt originaliter in patre productionem verbi ¶ Deinde ibi, si quæratur, Quare verbũ dicitur magis ars &c. Hic doctor ostendit quomodo à propriate verbum dicitur ars patris, non formaliter, & quod verbum non producitur per actum intelligendi, sed per actum dicendi.

QVÆSTIO. II.

pag. 19.

An in Deo possint esse plures productiones eiusdem rationis.

IN hac quæstione ponuntur tres articuli. in principio primi articuli ponitur cõclusio negatiua, in qua concordant omnes Theologi, quod in Deo non possunt esse plures productiones eiusdẽ rationis, quæ conclusio est respõsiua tituli quæstionis. ponuntur quatuor rationes in textu, istam conclusionẽ probantes ibi, ¶ De primo apponuntur ad hoc quatuor rationes &c. quę a doctore impugnantur, quæ sunt Thomæ prima parte summæ. q. 7. articulo primo. & secundo scripti distin. 3. q. 4. & Egidij Romani Quolibeto secundo. q. 7. Deinde ibi, ad conclusionem negatiuam apponitur ratio talis a quibusdã. Ista ratio est Henrici de gandauo Quolibeto. 6. q. 1.

¶ In secundo articulo ponuntur rationes Scoti ad probandũ dictam conclusionẽ tituli istius quæ-

quæstionis responsiuam, quam doctor ꝓbat in isto articulo tam ostẽsiue, quã ad ipossibile, vt patet in textu. & ibidem ostendit quomodo diuersimode accipitur materia ab Aristotele, & similiter forma per oppositum &c. quæ omnia patent in textu.

¶ In tertio articulo ponuntur aliquæ instantiæ, quæ soluuntur a multis diuersimode, quorum solutiones impugnantur à doctore prima enim solutio primæ instantiæ quæ tangitur ib: ¶Ad primum duplex est via respondendi &c. prima est Henrici de Gandauo vbi supra fuit citatus in prima quæstione. Secunda vero solutio, quæ tangitur ibi, ¶Secundo modo diceretur negando maiorem &c. ponitur ab Herueo ī suis quolib. Tertia vero solutio quæ tãgitur ib, ¶Tertio mõ cõcedit minor, qd essentia &c. est solutio Doctoris.

QVÆSTIO. III.

pag. 38.

An posit simul stare quod relatio vt comparata ad essentiam, sit res tantum, & vt comparata ad oppositum sit res.

IN primo articulo nulla ponitur opinio, ideo dimittitur. In secundo articulo ponunt duo modi dicendi. ¶ De ista conclusione, quod relatio vt comparata ad essentiam est res. primus modus dicendi est doctoris nostri, qui tangitur ibi, ¶De primo dico, quod relatio &c.

¶ Secundus vero modus dicendi, qui tangitur ibi, ¶Hic tamen est alius modus dicendi &c, est Thomæ prima parte summæ q. 35. articulo secundo, & Ægidij Romani Quolibeto primo q. 6 & Henrici in summa arti. 6. q. 1. & quolib. 5. q. 1.

¶ In tertio articulo ponuntur aliquæ instantiæ cõtra dicta in secundo articu. cum earũ solutionibus, vbi ostenditur quod relatio identice est eadem essentiæ, non tamen formaliter.

¶ Item, quomodo relatio in Deo non habet rationem accidentis, &c.

QVÆSTIO. IIII.

pag. 51.

An separata vel abstracta relatione originis posset manere prima persona diuina constituta, & distincta.

IN ista quarta quęstione ponũtur tres articuli. ¶ In primo articulo ostenditur primo, quod nulla est repugnantia personas diuinas constitui per relationes originis, cõsequenter ibi, ¶Contra istam rationem instatur &c. Hic doctor arguit contra rationem suam per rationẽ Seraphici Bonauenturę libro primo distin. 27. q. 2. & dist. 28. q. 1. & ante distin. 13. q. 4. in solutione principali, & dubio tertio literali, & recitatur a doctore cõformiter lib. 1. distin. 28.

¶ Contra quam opinionem Doctor arguit omnes impugnãdo instantias, vt patet in textu. Et statim post, est quoddam magnum extra quod incipit ibi. ¶Respondetur aliter ad minorẽ principalis rationis &c. & durat vsque ibi, ¶ Aliter respondetur adhuc ad rationem, & ad minorem sic &c.

¶ Ista responsio est Hẽrici Gãdauen-

dauensis in summa,& quolibeto.9.q.1.& 3.distinguētis de generatione inquantum potentialis & aptitudinalis, & durat vsque ibi, ¶Aliter respondetur ad eandē minorē qđ constitutiuū &c. ¶ Iste aliter distinguēs est Thomas prima parte summæ.q. 40.ar.4.¶ Cōtra quas opiniones doctor arguit dupliciter, primo cōiūctim. Secūdo diuisim. ¶Et modi cum ante tertium articulum ponitur vna alia opinio ibi, ¶Aliter dicitur adhuc ad minorem quasi exponendo &c. Quæ opinio est Thomę prima parte suæ summę, q. 36.art. 2. contra quam doctor iterum arguit tribus rationibus, & tandem doctor respondet ad suum motiuum, fundatum in auctoritate Augustini, q̄ oīa patent in textu.

¶In principio tertij art. ponitur opinio Henrici, vbi supra fuit allegata, quę ponitur in summa, & quolib.9.q.1.& 2 ¶ Demum statim post, ponitur opinio Doctoris ad.q. distinguentis eam in duplici artic. & infra multum longe ibi, ¶Ex his patet ad obiecta in primo art. quę videntur &c. Et sequitur de hoc satis est dictum alibi &c.

¶Istud alibi est in 3.di 8. q.vnica, similiter est in 4. in materia de charactere, & in materia de eucharistia, de separatione accidentium à subiectis &c.

QVÆSTIO. V. Pag. 68.

An relatio originis sit formaliter infinita.

IN hac quinta quęstione Doctor ponit tres articulos.

¶ In primo artic. distinguit de infinito. & quod infinitas dicit modum intrinsecum essentiæ, & cuiuslibet attributi. Et quod ista non est concedenda, paternitas est infinita, licet posset concedi paternitas est hic, quod est infinitum, hoc idem Doctor habet in 1.distinc. 5. & distinc. 8. in fine. De attributis distinc.13. & in 4. distinc. 14. ¶ Et sic qui voluerit propter problemata in Scoto, dictos locos ad maiorem explanationem videre poterit.

¶ In secundo artic. ostenditur relationem non esse formaliter infinitam multis rationibus.

¶ Prima ratio fundatur in diffinitione perfectionis simplicis data ab Anselmo &c. Quæ definitio declaratur a Doctore in suo primo distinc.8. quæst.1. in solutione primi argumenti, tamen hic Doctor magis ample eam declarat, vt patet. in secunda ratione principali Doctor, ostendit quomodo in formaliter distinctis verificatur prædicatio abstracti de abstracto, vbi recitatur modus dicēdi aliquorum ibi, ¶ Dupliciter ab aliquibus dicitur, quod licet paternitas &c.

¶ Horum aliquorum est Thomas in primo distin. 5. quæst.1. & similiter dominus Bonauentura, & Henricus Gandauensis quol.5.quęst.1 quas opiniones Thomæ & aliorum doctorum impugnat vnica instātia, ad quā Thomas dat euasionem, quę patet in textu, quam euasionem Doctor refutat. Deinde in fine istius artic. ibi,

¶ Aliter dicit alius, & rationabilius, vt videtur &c. Ista solutio est Varronis Magistri Scoti in secunda distinc. sui primi, quę solutio

solutio approbatura Doctore.

¶ In tertio artic. in quo nulla recitatur opinio, Doctor arguit contra dicta sua in alijs articulis, & maxime contra dicta in secundo articulo, & demum soluit.

QVÆSTIO. VI.
Pag. 82.

An aqualitas in diuinis sit relatio realis.

IN hac quæstione sunt tres articuli.

¶ In primo articulo Doctor tractat de fundamento equalitatis in communi, quod est vnitas in quantitate secundū Aristotelem. 5. Metaph. vbi ponuntur tres modi relatiuorum.

¶ Deinde Doctor ostendit qđ relatio æqualitaris habet fundamentum reale, & extrema realiter distincta.

¶ De omnibus igitur quę requiruntur ad æqualitatem Doctor asserit in diuinis ipsa esse ex natura rei, præter quam de æternitate, de qua dubitat, & tangit duos modos dicendi in textu. primus tangitur ibi,

¶ Videtur quod sic, quia sicut infinitas &c. Qui modus dicendi stat in vna conclusione, quā primo probat ratione, secundo authoritate.

¶ Et iste modus dicendi, stat in hac imaginatione, quod sicut existentia, & infinitas sunt in diuinis ex natura rei, ita æternitas. ¶ Secūdus modus dicendi, qui tangitur in quadam obiectione immediate sequente ibi. ¶ Cōtra istud obijcitur per illud Boetij &c.

¶ Et quamquam doctor expresse ad neutram istarum viarum minime declinet, Tamen videtur quod secundus modus dicendi magis sit de sua intentione, quam primus, patet, quia soluit rationes primi modi dicendi, & non secundi.

¶ Vnde breuiter dico, quod in diuinis sunt proprietates positiuæ, & sunt aliquæ negatiuæ; De primis tractat magister sententiarū a secunda distinctione. vsque ad octauam primi sententiarum exclusiue. In octaua vero dist. tractat de proprietatibus negatiuis. s. de simplicitat, q̄ dicit carentia cōpositionis, & de immutabilitate, q̄ dicit negationē ad posse moueri. In nona dist. tractat de æternitate, de qua nunc est ad propositū, q̄ de suo proprio, & formali significato importat duplicem negationem, sicut hoc nomen persona, importat enim negationem ad non incipere esse, & ad nō desinere esse. ¶ Et de cōnotato dicit existentiā actualem, sicut persona dicit duplicem negationem, & connotat naturam intellectualem, & sic possunt conciliari isti duo modi dicendi, qui vellet eos conciliare, Vnde æternitas formaliter est negatio in genere, & licet non sit in diuinis ex natura rei, sicut entitas positiua, est tamen ex natura rei, sicut hoc nomen persona; De hoc vide Doctorem in primo in materia de persona distinctio. 23. quæstio. vnica, & sicut Doctor dicit de persona ibi, dic hic de æternitate.

¶ In secundo articulo vbi Doctor propter secundam partem minoris argum. ante oppositū, & eius probationem inducit tres

tres conclusiones,& positis cõclusionibus cum earum probationibus ibi, ¶ Contra dicta in isto articu. Objicitur dupliciter &c. Ibi ponuntur quatuor rationes,quæ sunt Thomæ,quæ eliciuntur ex dictis ipsius prima parte summæ. q. 7. arti. 1. & primo scripti distin. 31. &c.

¶ Deinde improbatis dictis. 4. rationibus a doctore ibi,¶ Dicitur enim,quod æqualitas nõ est aliqua realis relatio & cætera.

¶ Iste modus dicendi est Thomæ primo scriptivti supra, quẽ doctor impugnat duabus rationibus,vt patet in textu.

¶ In tertio articulo, nulla occurrit opinio,sed præcise doctor ostendit authoritatibus euangelij,& Augustini,& duabus rationibus in eisdem authoritatibus fundatis, æqualitatem in diuinis esse relationem realem, vt patet in textu.

QVÆSTIO VII.
Pag. 101.

An Deum esse omnipotentem possit naturalis, & necessaria ratione demonstrari..

IN hac quæstione sunt articuli duo.

¶ In primo articu. distinguitur de demonstratione propter quid, & quia, & de omnipotentia.

¶ In secundo articulo, sunt quinque conclusiones, Tres de demonstratione propter quid, & duę de demonstratione qa, cum earum probationibus,quę patent in textu. Et in fine probationis secũdę conclusionis ibi, ¶ Ex hoc sequitur quod si ponetur Theologiam esse &c. Hęc Hentricus quolib. 12 q. 2. quem prolixe impugnat doctor in 3. dist. 24. &c. Consequenter ibi, ¶ Contra istud objicitur, quia cum voluntas &c. Hic Doctor ponit tria argumenta,quę non soluit,sed in fine argumentorũ dicit,responsiones ad ista quęre alibi,hoc est in primo distinctio. 2 de propositione per se nota,& in 3. distin. de cognoscibilitate Dei,ex quibus locis possunt elici solutiones. ¶ Ad primum tamen potest dici, in præsentia, quod quamuis possit cõcludi ibi esse perfectissimam voluntatem, non tamen demonstratione propter qd, sed quia, & ex creaturis,vbi ex perfectionibus creaturarum arguimus summam in Deo fore perfectionem.

¶ Ad secundum dico, quod ad propositionem per se notã requiritur, quod sit causa media inhęrentię prædicati ad subiectum,& sic maior non est sufficiens.

¶ Ad tertium dico,quod licet per media nobiliora procedat Metaphysicus, quam Physicus, non tamen procedit per nobiliorem demonstrationem.

¶ Demũ dum doctor dicit. Sed contra responsiones istas datas Augustini & Richardi arguitur &cętę. Ponitur opinio Egidij Romani distinct. 20. primi libri, & sequitur post in textu.

¶ De ista minore dicitur quod tantum est credita &c. Thomas prima parte summę. q. 66. art. 2.

¶ Deinde ibi, ¶ Respondetur qđ ordinẽ concessit in entibus &c. Ista responsio est Henrici quolibet. 8 q. 9. & vltima,quam doctor impugnat,vt patet in textu.

Tan-

Tandem doctor resoluit, siue terminat quæstionem soluendo motiua Henrici, & auctoritates per eum adductas, Et quomodo secundum Aristotelem intelligentię habent causam efficientem, & hoc est demonstrabile.

QVÆSTIO VIII.
Pag. 126.

An filius vel verbum diuinum habeat causalitatem propriam respectu creaturæ.

IN hac quæstione sunt tres articuli.

¶ In primo articulo doctor probat quod nō habet propriam causalitatē respectu creaturę, authoritatibus, & rationibus, quę patent in textu. Consequenter ibi ¶ Si dicatur ad illud secundum vnam opinionem &c. ista opinio est Henrici de Gandauo, quę ponitur quolib. 6. q. 2. quam recitat doctor in principio. 2. & in materia de verbo in primo libro distin. 27. Deinde immediate post ibi, ¶ Diceretur ad hoc quod licet voluntas &c. ¶ Iste modus dicendi est Henrici de Gandauo vbi supra, quem doctor impugnat. & immediate post ibi, ¶ Aliud medium proprium accipit &c. Hoc medium est Thomæ in 2. scripti. dist. 1. & elicitiue in prima parte summę. q. 6. articu. 5. ¶ Deinde immediate post adducitur quoddam argumentum ibi, ¶ Contra ista posset argui, Notitia, & amor &c. sunt rationes Henrici, vbi supra, quę soluuntur a doctore, vt patet inspicienti textum.

¶ In secundo articu. ostenditur quomodo pater prius origine causat quam filius, & in eodem doctor obijcit contra se ibi, ¶ Sed hic obijcitur, quia si pater &c. & ponitur ista ratio a doctore in primo. q. 2. articu. 2. quam doctor soluit in eodem libro, & hoc in loco similiter soluit duabus rationibus.

¶ Prima solutio fundatur in doctore in primo distin. 12. q. 2. quæ subtilis est.

¶ Secunda vera solutio valet propter replicam, quę posset fieri, & maxime propter argumentum nominalium.

¶ In tertio articulo ostenditur, quod nullus respectus ad extra includitur in proprietate alicuius personę, vbi ponuntur aliquę initiatiuę, quę soluuntur & cętera.

QVÆSTIO IX.
Pag. 139.

An Deus possit facere Angelum in forma & materiam.

IN hac qōne primo ponitur intellectus quæstionis, & secūdo ostenditur quod non. ¶ Et ibi notandum est quod ens dicitur tripliciter, de ista materia similiter est tractatio in 2. in 1. dist. q. 6. consequenter in quarta ratione istius quæstionis, quę rangitur ibi, ¶ Quarta ratio videtur sumi secundum aliquos & cæ. Ista ratio est Thomę in prima parte suę summę. q. 75. articulo primo, vbi dicit quod status animæ in corpore est perfectior, quam extra corpus. ¶ Consequenter doctor ibi.

¶ De

¶ De ista quarta ratione &c. ostendit qualiter iuxta motiua Thomæ, quod aliqua intellectio potest dici operatio immaterialis tripliciter, vt patet in textu, & in fine primi intellectus est vnū extra, quod incipit ibi, ¶ Immo ex isto intellectu antecedentis vī posseargui &c, & explicit ibi. Alio mō posset intelligi antecedens &c. Vbi ponitur secundus intellectus.

¶ Rursus sequitur in doctore secundum etiam istum tertium intellectum &c. Vbi doctor de omnibus tribus membris tertium eligit, vt patet in textu. ¶ Et in tertio articulo, vbi notandum est de esse & cognitione animę separatę, & statim post, obijcit contra se iuxta primam rationem ibi, ¶ De tertio principali obijcitur contra primam rationem & cętera.

¶ Vbi facit quinque rationes, quarum tres primas soluit, duas vero vltimas non. Ideo dicendum est ad quartam secundum opinionem suam in aliquibus locis, quod anima respectu corporis hēt duo. I. informare, & mouere, & sunt conditiones distinctæ, sicut patet circa instans mortis, vbi aīa licet informet corpus, tamen mouere non potest, motu saltem locali. ¶ Ad propositum cœlum est animatum quo ad motiuitatem, sed non quo ad informationem, sicut procedit argumentum sumptum ex philosophis. ¶ Ad quintum argumentum Respondetur quod licet Angelus possit assumere corpus, & in ipso cibos dividere non tamen potest illos cibos in substantiam aliti conuertere &c. De hoc vide in 2. q. qua quæritur. Vtrum Angelus possit assumere corpus in quo exerceat opera vitę.

QVÆSTIO. X.

pag. 150.

An Deus possit species in eucharistia conuertere in aliquid præexistens.

IN hac quæstione sūt tres articuli. ¶ In primo art doctor ostēdit, quare Deus pō test quodlibet creatum conuertere in aliud secundum totum, & de distinctione Totius cathegorematice, vel syncathegorematice. ¶ In secundo articulo in quo doctor ostendit quomodo idem corpus sine cō tradictione potest esse in diuersis locis. In principio ponit opinio Egidij Romani i suis Theorematibus, primo Theoremate, quam doctor improbat. ¶ In tertio articulo ponuntur tres opiniones.

¶ Prima in principio q̄ est Hēnici de Gādauo quolib. 9. q. 9. & quol. 11. q. 4. & quol. 12. q. 10. vt patet in collectorio Magri Guillermi super quartū sent. dist. 11. q. 4. de qua similiter tractatur sicut in præsenti materia. Secunda vero opinio, quæ tāgitur ibi, ¶ Aliter dicitur quod panis non annihilatur, quia manet in potētia &c. Est opinio Egidij Romani Theorem. 1. & 34. ¶ Tertia opinio quæ tangitur ibi, ¶ Aliter dicitur quod sicut secundum Aristotelem. 5. physicorum. Est opinio Varronis in 4. distin. 11. cui cōcordat frater Ioānes parisiensis, ord. prædicatorum vt patet in 4. in dist. pallegata, q. 3. quā magister Guillermus recitat, vt patet in loco dicto. Et omnes istæ tres opiniones

niones impugnantur a Doctore &c. ¶ In super declaratur in eodem art. qualiter accidentia separata possunt naturaliter agere, vel pati: De hoc habet similiter in 4. distin. 12. art. 2. q. vnica, qua quæritur. Vtrū accidentia in eucharistia possint habere talem actionem, quam poterant habere in subiecto, & sic p̄sens quæstio terminatur.

QVÆSTIO XI.

Pag. 163.

An Deus possit facere quod manente corpore, & loco eius, & corpus non habeat vbi in loco.

DOctor istam quęstionē distinguit quadruplici articulo. ¶ In primo articulo ostendit de loco primi cœli, & in fine istius primi articuli doctor adducit duo dubia ibi, ¶ Si quæratur de isto locare &c. quæ non soluit, sed dicit in fine dubiorum, respōsiones quęre. ¶ Ad primum tamen illorum dubiorum dicit, quod pertinet ad prędicamētū vbi, & licet non diffiniatur nisi vbi passiuum à philosopho, tamen est aliud vbi, quod vocatur actiuū, quod est alia species ipsius vbi, quod est prędicamentum commune ad vbi passiuū, & actiuū. ¶ Ad secundum dicitur communiter a doctoribus quod in tali casu non moueretur cœlum. ¶ In secundo articulo ostendit quod Deus posset facere vacuū & quomodo, & ibi ostenduntur aliqua de quiete, & motu. ¶ In tertio articulo ostenditur quomodo variatur locus ex variatione locatorum.

¶ In quarto articulo doctor ostendit, quomō vbi non est forma absoluta, & licet doctor in 4. infine de eucharistia probabiliter det duas vias, tamen in 3. in 1. q. resoluit se, quod vbi est respectus & nō forma absoluta, similiter doctor in isto 4. arti. ostendit de distinctione respectus pro intrinsecum & extrinsecum, & quomodo vbi diuidit, & quō Angelus est in loco.

QVÆSTIO XII.

pag. 171.

An rei creatæ sit idem respectus ad Deum vt creantem, & Deum vt conseruantem.

HÆc quęstio diuiditur i tres articulos ¶ In primo art. ostēdit qualis rei creatæ sit idem respectus ad Deum creantem, & conseruantem, vbi ponitur vnus modus dicendi ibi, ¶ Diceretur hic quod fundamentum relationis &c. est opinio Seraphici Bonauentdræ lib. 2. distin. 1 ¶ Et in isto art. nota quod actio & passio non sunt proximum fundamentum relationū secundi modi, & cōsequenter ibi, ¶ Hic obijtur per illud Augustini. 12. &c. ista obiectio est Seraphici Doctoris vbi supra. ¶ In 2. art. ostēdit qd significat creare, & quid conseruare, & quomodo creatio non prædicatur de conseruatione ratione respectuum ibi, ¶ Propter igit̄ istos distinctos respect⁹ &c. ¶ In 3. art. Nota quomodo aliquid potest manere solum per instans, & quomodo differenter habent primū & vltimū permanentia, & raptim transeuntia.

¶ Item qũo propositiones de incipit, & desinit, dupliciter exponuntur, & infra ibidẽ sequitur in textu. ¶ Sed nunquid tenendo Deũ agere naturali necessitate. & sequitur immediate, responsionẽ quære. Istud quære Doctor dimittit ad intellectũ inuestigantis, sicut sæpe facit. Iccirco dicendũ est, quod si Deus produceret illam creaturã sine cã secunda media, posset tantũ per instans durare, quod non cõcedunt philosophi, quia negant creationem, si vero produceret mediante causa secunda non videtur concedendum, quod posset tantum durare per instans.

QVÆSTIO. XIII.
Pag. 179.

An actus cognoscendi, & appetendi sint essentialiter absoluti, vel essentialiter relatiui.

IN hac quæstione. Nota quod Doctor dat duas vias principaliter ad resolutionem quæstionis.

¶ Vna via dicit quod illi actus principaliter dicunt absolutum, & connotant respectiuum.

¶ Alia dicit, quod de principali significato dicunt vtrunq; & hæc communiter tenetur a scotistis, quia si principaliter diceret absolutum, cum beatitudo pro absoluto, scilicet ꝓ qualitate posset poni in lucifero, lucifer esset vere beatus, ergo beatitudo non dicit præcise absolutum, quicquid tamen sit de hoc, Doctor nec hic, nec in aliquo loco expresse se resoluit, ideo qui voluerit tenere aliam viam potest tenere eam, quia cã Doctor omnino non refutat, & dum dicit Doctor.

¶ In secundo articulo ad primum quære alibi &c. istud alibi est in 4. in materia de beatitudine, potest tamen dici, quod concludit, quod operatio beatifica non includit præcise absolutum. sicut concedo.

QVÆSTIO. XIIII.
Pag. 198.

An anima sua naturali perfectione rectã possit cognoscere trinitatem personarum in diuinis.

IN hac quæstione sunt tres articuli.

¶ In primo articulo nota quomodo Deus potest a nobis cognosci ex creaturis. similiter nota de fide infusa, & acquisita, vbi Doctor ponit tres differentias inter eas, & in fine primæ differẽtiæ, vbi Doctor facit quandam obiectionem ibi,

¶ Contra nec fides acquisita &c. Et dum dicit immediate Doctor rationem quære alibi. De hoc in 3. dist. 24. vbi prolixe tractat de præsenti materia, potest tamen dici, quod quamuis neutra sit euidens ex obiecto, tamen fides infusa non potest exire in actum sine acquisita, simili modo fides acquisita non sufficit sine infusa, vt patet practicanti rationem adhoc de vtraque.

¶ In secuddo articulo vbi distinguit notitiam in intuitiuam & abstractiuam, & consequenter infra de obiecto intellectus, dum dicitur vt videntur aliqui dicere. Sed specialiter quidditas rei materialis &c. est opinio Thomę

Thomæ prima parte summæ. q. 12. artic 4. & q 85. art. 1 de qua Doctor non est contentus, sed eam improbat non solum in præsenti quæstione, sed etiam in prima dist. 3. q. 3.

¶ In tertio articulo ponit vnã cõclusionem negatiuam, quod anima ex naturalibus in quocũque statu, vel angelus non potest cognoscere essentiam diuinam sub ratione propria &c.

¶ Contra quam conclusionem Doctor ponit aliquas obiectiones, quas immediate soluit, & in solutionibus argumentorum nota de obiecto motiuo, & terminatiuo pro isto statu, & ex natura potentiæ, de vtroque Doctor agit in textu.

QVÆSTIO. XV.

Pag. 217.

An respectu verbi creatura intellectus possibilis habeat se pure passiue.

IN hac quæstione quæritur de modo quo intellectus exit in actum, & suppo nit, quod beatus in patria habeat verbũ de creatura visa in essentia diuina.

¶ Hæc quæstio distribuitur in tres articulos.

¶ In primo articulo ponitur hæc conclusio, quod intellectio aliqua est noua in nobis.

¶ istam conclusionem probat doctor rationibus & authoritatibus, quæ patent in textu. Tandem ibi,

¶ Hic dicitur, quod angelũ posse habere nouam intellectionem &c.

¶ Iste modus dicẽdi est Gotfredi dicentis quod angelum posse habere nouam intellectionem est mere creditum, quia philosophi præcipui, hoc non viderunt, quem modum dicendi Doctor impugnat. & impugnato dat duas vias catholicis de intellectione, qua angelus se intelligit.

¶ Prima via est, an sit coæua Angelo.

¶ Secunda via est, an sit aliqua intellectio noua in angelo, & ibidem ostendit quomodo quilibet potest tenere vnã viã, vel aliam, & quomodo debet consequenter dicere, quæ patẽt in textu.

¶ De secundo primi articuli principalis certum est, quod ad actualem intellectionem causandam concurrunt aliquid ipsius animæ intellectiuæ, & obiectum aliquo modo præsens &c.

¶ Etiam hoc habetur ex determinatis per Doctorem in 3. distinc. primi circa tertiam partem eiusdem distin. quæst. 2. vbi istam partem determinat.

¶ De illa vero parte vtrum intellectus agens, vel possibilis se habeat actiue ad intellectionẽ, Doctor probabiliter tenet quãlibet partem, vt patet in textu, tamen a scotistis tenetur quod intellectus possibilis concurrit actiue ad intellectionem, quia intellectus agens impressa specie intelligibili cessat ab eius actione, sicut oportet tenere tenentibus illam viam, & intellectus possibilis in notitia abstractiua habita specie concurrit principaliter in suo ordine ad causandum intellectionem, & ideo qui voluerit tenere istã partẽ dicat consequenter, sicut Doctor ostendit in textu.

¶In secundo articulo doctor ostēdit quomodo creatura formatverbum de creatura visa in Deo, & quomodo potest esse alius,& alius actus videndi verbum,& res in verbo.

¶ Posset dici breuiter, quod intellectus creatus non potest habere verbum de diuina essentia,nec de creatura visa in ea,quocunque intellectus ponatur cōcurrere actiue ad intellectionē.

¶Primum patet,quia verbum est naturaliter genitum,essentia autem diuina non est obiectū naturaliter visum, ergo &c.

¶Secundum patet, quia creatura visa in verbo ab intellectu creato non est naturaliter visa, quia Deus potest eam non ostēdere,ergo &c.

¶Vnde dico, quod ad rationem verbi requiritur,quod obiectum sit naturaliter visum, quia verbum præcedit amorē, qui est actus voluntatis, modo autem quicquid cognoscitur ante actum voluntatis,naturaliter cognoscitur secundum doctorem in primo in materia de idæis,& de futuris contingentibus in eodem articulo ibi,¶ Ad alia quære alibi &c. immediate iuxta solutionem ad primum argumentum principale, istud alibi implicite habetur in 2.q. primi de frui & in 3.dist.14.q.2.

QVÆSTIO XVI.

Pag. 234.

An libertas voluntatis, & necessitas naturalis possint se compatī in eodem respectu eiusdem actus, & obiecti.

IN hac quæstione sunt tres articuli.

¶In principio primi articuli doctor ponit conclusionē suā, s.quod in actu voluntatis diuinæ est necessitas simpliciter &c. Qua probata ponuntur a quibusdam quædam probationes dictam conclusionem probantes ibi,¶Ad hanc conclusionem ponuntur quędam probationes &c.Istę rationes sunt Henrici de Gandauo quolib.3.q.17. & quoli.4 q.11.Et Thomas prima secundæ.q.1.arti.1 &2.q etiam rationes recitantur a doctore in primo dist.1.de fruitione. & istę rationes impugnantur a Doctore,vt patet in textu. & sequitur immediate postibi, ¶Hic dicitur quod maior vera est de illis absolutis, & cæte.iste modus dicendi est Henrici vbi supra.

¶In secundo articulo. Nota quomodo necessitas stat cum libertate, vbi similiter videre Doctorem in primo distinc.10. valde vtile est,& magistrum Petrum de Candia ordinis minorum,qui Alexander quintus dictus est in suo primo in materia de fruitione, & de libertate voluntatis, in qua materia valde conuenit cum doctore, & multum subtiliter illā tractat.

¶Consequenter in isto articulo, est quoddam extra, quod incipit ibi.¶Sed semper est dubium in quo stat per se ratio libertatis &c.& durat vsque ad finem istius articuli inclusiue & durat vsque ad tertium articulum exclusiue.

¶In initio tertij articuli ponitur quædam opinio, quę est Henrici in summa arti. 60. q.1. dicentis quod in aliquo actu voluntatis diuinæ, scilicet in actu spirandi & cætera. quam opi-

opinionem doctor impugnat, non solum hoc in loco, sed etiã distinctio. 10. primi.

¶ Consequenter in isto articulo ibi, ¶ Si intelligeret assistentiam esse vt obiecti &c. Hoc secundum aliquos est vnum extra, quod durat vsque ibi, ¶ De isto articulo potest dici.

¶ Et quia in quæstio. 17. & 18. nulla occurrit opinio ideo dimittuntur.

QVÆSTIO XIX.
Pag. 267.

An in Christo vnitas naturæ humanæ ad verbum sit sola dependentia naturæ assumptæ ad personam.

IN hac quæstione sunt tres articuli.

¶ In primo articu. ostendit, quod vnitas naturæ assumptæ ad verbum sit relatio realis, & quid sit ratio terminandi istã dependentiam. Deinde ibi, sequitur in textu, ¶ Hic dicitur, quod licet sit aliquid commune toti &c. iste modus dicendi est Varronis lib. 3. q. 1. quem doctor impugnat.

¶ In secundo articulo doctor ostendit de possibilitate huius vnionis, & quomodo dependentia est duplex, scilicet formalis, & materialis. Deinde ibi, ¶ Tertio secundum aliquos declaratur propositum sic, & istorum aliquorum princeps est Thomas in 3. scripti distinc. 1. qõ. 9. & Varro vbi supra libro tertio. quæstio. 1.

¶ In tertio articulo doctor ostendit ex authoritate Anselmi, quomodo verbum assumpsit naturam in athomo, & quo modo natura nostra est personata personalitate creata. De qua materia tractatur in 3. doctoris prolixe dist. 1.

QVÆSTIO XX.
Pag. 284.

An sacerdos obligatus ad dicendum missam pro vno & obligatus ad dicendũ missam pro alio &c.

IN hac quæstione doctor ostendit qũo aliquod opus põt valere alicui tripliciter specialissime, generalissime, & specialiter.

¶ Item ostendit quod missa non tantum valet ratione operis operantis, sed etiam ratione operis operati.

¶ Item, nota ibi qũo motus localis differt ab alijs motibus, similiter quomodo quis p vnã missam quietat se pro pluribus, & quomodo non.

QVÆSTIO XXI. & vltima. pag. 302.

An ponens mundi æternitatem posset sustinere aliquem esse vniuersaliter bene fortunatum.

IN hac qõne doctor agit de bona fortuna ſm philosophos, & ſm Catholicos, & qũo Aristoteles cum æternitate mundi potuit saluare aliquem bene fortunatum simpliciter &c.

Finis Compendij,

Sit Laus Deo omnipotenti, Virgini gloriosæ ac Seraphico patri Francisco.

Series Chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X.

Omnes sunt quaterniones, præter X. duernionem.

VENETIIS,

Alexander Gryphius Excudebat, Sumptibus Hæredum Melchioris Sessæ.

M D LXXX.